

[Faded, illegible text on the left side of the page, possibly bleed-through or a marginal note.]

[Faded text in the middle section, including a large initial letter 'A' and other characters.]

[Faded text in the lower middle section, including a large initial letter 'V' and other characters.]

**ut exulte
us et in**

Handwritten text in a cursive script, possibly a historical document or manuscript. The text is arranged in several lines and is partially obscured by a vertical red line and various stains and damage.

Handwritten text in a cursive script, continuing from the top section. The text is arranged in several lines and is partially obscured by a vertical red line and various stains and damage.

1
V
Sacramenta i nobe leoi quibz
tificantur, ex determinatis
sanguam materiam consistere debent

Est. ...
Plüt. ...

lan
rebr

2
Et ex determinatis verbis sanguam
forma

3
Novatiani perperam Ecclesie Catholice
negarunt potentiam remittendi peccat

CONCORDIA
LIBERI ARBITRII
CVM GRATIÆ DONIS, DIVI-
NA PRÆSCIENTIA, PROVIDENTIA,
PRÆDESTINATIONE, ET REPROBATIONE,
ad nonnullos primæ partis D. Thomæ
articulos.

*Doctore Ludouico Molina primario quondam in Eboresi
Academia Theologiæ professore è societate IESV
autore.*

¶ Adiecti sunt duo indices, rerum alter, alter eorum scripturæ locorum,
qui vel ex professo, vel obiter explicantur, eodē autore.

*Don Jaco...
via*

32778

OLYSSIPONE

Apud Antonium Riberium typographum regium.

M. D. LXXXVIII.

Cum priuilegio, & facultate superiorum.

Expensis Ioānis Hispani & Michaelis de Arenas Bibliopolarum.

APPROBATIO.

(:cccxxxv:)

GO Frater Bartholomæus Ferreira, sacre Theologiae magister, & sanctæ Inquisitionis Deputatus, ac librorum censor: de mandato Serenissimi Principis Alberti, Archiducis Austriae, sanctæ Romane Ecclesiæ Cardinalis, & Lusitaniæ generalis Inquisitoris dignissimi, examinaui, qua potui diligentia, hunc librum de Concordia liberi arbitrij cum prædestinatione, ad primæ partis D. Thomæ nonnullos articulos, (quæ quidem disputatio ex sua natura multis difficultatibus scatet, & Delio natatore indiget) Autore admodum Reuerendo Patre Doctore eruditissimo Ludouico de Molina, ex sacro ordine societatis IESV, viro in diuinis scripturis studiosissimo, iuxta & religiosissimo, olim in alma Academia Eboresi Theologiae primario professore, doctrinæq; D. Thomæ expositore. In quo opere nihil à me est animaduersum, quod nostræ religioni aduersetur. Imò si quid est in sanctis Concilijs, quod prima fronte videatur obscurum, & scopulosum, id ipsum dilucidatur, & quàm plurimi loci sacre scripturæ, tam veteris, quàm noui testamenti differtissimo stilo expenduntur, & explanantur. Quapropter valde dignas arbitror has lucubrationes, quæ in publicam totius Ecclesiæ utilitatem excudantur.

Frater Bartholomæus
Ferreira.

LICENTIA.

Vista a informação do padre reuedor, pode-se imprimir este liuro. Em Lixboa. xxj. de Junho de 1588.

Paulo Afonso. Jorge Sarrão. Antonio de Mendoça.

Poder se ha imprimir, a xxix. de Junho de 1588. Christouão de Matos.

Súmario do priuilegio real.

EL REY nosso senhor concedeo aos padres da Companhia de IESV priuilegio, que pessoa algũa não possa imprimir, nẽ fazer imprimir, nem trazer de fora, nem vender os liuros que elles fizerem, sem sua licença, sob pena de perderem os liuros que assi imprimirem, trouxerem de fora, ou venderem, & pagarem trinta cruzados & c. como mais largamente se contém no aluará & duas postillas feitas no anno de 1575.

AVGVSTISSIMO, AC

Serenissimo Principi Alberto, Austriaco, S. R. E. Cardinali, Regni Lusitaniæ Gubernatori Maximo.

Ludouicus Molina

è societate

IESV.

(:):

INVLLE RATIONES alia suppetarent cur hoc tibi opus nũcuparem, Princeps Serenissime, ipsa me libri inscriptio monuisset, nemini quàm tuæ augustissimæ celsitudini, cõueniẽtius dedicari potuisset. Nam cùm in tuo isto animo

tanquam in sereno cœlo, ac puro non solum virtutũ clarissimarum splendor longè, lateq; pelliuceat, sed mirabilis etiam rerum inter se primo aspectu disidentium concordia suauissimum concentum edat, nemini dubium esse debet, quin hæc tibi nostra de rebus abditissimis explicata Cõcordia suo quãsi iure debeat. Quòd si, vt Pythagoras ille artificiosè magis, atque ad hominum aures permulcendas accommodatiùs, quàm ad veram philosophiam conuenien

EPISTOLA VOVA

tius dicere solebat, harmonia suavior nulla fingi potest, quàm quæ cœlestium orbium conuersione, ac tonorum inter se certis interuallis rata proportione distantium concentu efficitur: cuius ita aures obsurduerunt, quem non mirificè oblectet is, qui è tuarum virtutum suauitate, & morum peruagata fama, tantquam à cœlestium sphaerarum conuersionibus concentus editur? Etenim in hac summa generis claritate tam inusitata, inauditaq; modestia; in tanta rerum copia, & affluentia, tam constans, assiduaq; frugalitas; in hoc quotidiano æstu occupationum, atq; in his negotiorum fluctibus, tam solers diuinarum rerum cura, tam vigilans in administratione Reipublicæ prouidentia, hæc inquam tot quasi fidium, numerorumque tam concors diuisio, ac tam diuisa cōcordia diuini numinis impulsu motibus, quid nitorum vel inuitas etiam, & repugnantes ad te uoluntates alliciat? Tuorum dico, qui te in ore, & oculis ferunt, ac mirifico amore prosequuntur? Quid niteras etiam nationes ad hoc commune orbis terrarum emporium confluentes, admiratione defixas detineat? Quid niam apud extremas mundi oras, gentesq; ultimas audiatur? Sed quid ego tenuitatis meæ oblitus in altum inuehor, & in mari penè immenso, ac minimè portuoso nauigo, ubi firmiora etiam ingenia periculo exalbescere, linguæ etiam tullianæ titubare metu potuissent? Aliud tuæ res ingenij flumen,

DEDICATORIA.

men, aliam dicendi vim, & copiam, longè nobilio-rem scribendi characterem requirunt. Vnum tamen illud non possum quin dicam: quantum mea mentuinitas à tuis laudibus persequendis reuocat, tantum, atque eo ampliùs singularem tuam sapiētiam, ac rerum diuinarum cognitionē impellere, ut hæc lucubrationes nostras, quales ex cunquē sint auctoris industria, ipso certè rerum momento, atque argumenti difficultate grauissimas, iure patrocinijs tuas esse, tibiq; potissimum deberi non dubitem. Nam qui poterit Theologiæ studijs non fauere is, qui in tanto fastigio dignitatis, atque in hoc regio administrationis splendore clarissimo, ut re vera est insignibus theologiæ ornamentijs præditus, ita rebus theologicis insigniter capitur, & delectatur? Iam verò quod summi de catholica fide Quæstoris in Lusitanix Regno summa cum laude munus obis, non poterit eius tibi operis argumentum non probari uehementer, quod ad Christianæ pietatis defensionem liberi arbitrij nostri cum diuina præscientia, prædestinatione, & gratia mirabilem consensionem, quam nostra tempestate perditum quidam, atque infeliciter nati homines penitus euertere moluntur vindicandam, non leuibus meis laboribus, utinam aliquo Christianæ Reipublicæ emolumento, pertractatum est. Denique si librorum nuncupationes indices esse solent grati animi, atque acceptorum à magno

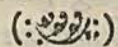

EPISTOLA.

magno aliquo Principe beneficiorum non immemoris, ipsa me societas IESV in cuius ordinem sum ascriptus hortatur, ac iubet, ut quoniam tuis immortalibus beneficijs in referenda gratia par esse non potest, certè in habenda, & prædicanda non indiligens videri vehementer optat, hanc grati animi significationem, qualis qualis ea sit, nullo modo prætermittam. Accipe igitur Princeps Serenissime placido, hilarique vultu laboris nostri primitias, non intemptiuos Academiae Eborensis fructus, qui dum tibi sacrorum ordinum præfidi ac catholice fidei tutori nuncupantur, quasi in templum, ac Domini aras inferuntur. Nostrum erit Deum optimum maximum orare, & obsecrare ut te, quem annos florentis ætatis virtute morum, ac consiliorum maturitate superantem suspicimus, augeat in dies, cumuletque bonis omnibus, ac quam diutissime ad tuorum communem lætitiã, & gloriã, atque ad amplissima totius Christianæ Reipublicæ ornamenta conferuet.

AD LECTOREM.

*V*M in primam partem D. Thomæ, quem veluti scholasticæ theologiæ Solem, ac principem sequi decernimus, commentarios ex obedientiæ præscriptione ordiremur, in eam curam sedulo incumbendum duximus, ut quoniam de diuina præscientia, prouidentia, prædestinationeque esset agendum, cum his arbitrij nostri libertas quo pacto consentiat, quantum ingenij nostri tenuitas ferret, diuinam in primis facem catholica fide præferere, explicaremus. At quoniam harum inter se rerum, & cum diuina gratia, alijsque ad benè, beatèque viuendum præfidijs, cælesti munere hominum generi concessis, miranda est, ac nunquam satis pro dignitate explicata connexio, ut hoc totum concordie corpus suis quasi membris, & partibus omnibus compactum, coagmentatumque, absolueremus, non potuimus non multa de gratia, multa de diuinis auxilijs, ac toto iustificationis opere, ad hæc ipsa pacis, fæderisque comitia deuocare. Nam ut res vna è difficillimis in toto theologiæ campo (cuius omnes partes excurrere, Deo benè iuuante parabamus) semel à fundamentis explicata sub vniuersi aspectum subijceretur, quid ea disputando contexere fugeremus, quæ Deus ipse præuidentè, efficiendo, atque ad suos fines

AD LECTOREM.

finis accommodatissimè quæque promouendo coniunxit? Verùm enim verò dum hanc longè, latèq; patentem, atque in primis opacam sylvam ingressi partim indagando, venandoq; veritatem, partim obstates hinc inde difficultatum laqueos præcidendò longiùs digredimur, quàm videretur susceptum commentandi munus postulare, tum demum perfectò opere, ac decursis scribendi spatij, quam in eiusmodi concordia edenda consilij viâ iniremus, diu, multùmq; dubitare cœpimus. Nam & primæ partis commētarios peregrinis quæstionibus, hoc est, ad aliam theologiæ partem attinentibus impedire, nullo pacto conueniebat instituto nostro: & diuturni laboris, ac minimè, vt speramus, infructuosi operam perdere, multisque impensis conciliatam gratiam rescindere, id verò hominis non modò parum grati, sed etiam minùs vrbanì videbatur. Illud igitur optimum factu visum est, vt quæ ad propositæ concordie seriem, rationemq; intelligendam attinerent, seorsim extra primam partem ederemus, eo tamen ipso iactò fundamento doctrinæ, ac quæstionum D. Thomæ, in quas illa commentabamur. Ita enim speramus fore, vt & commentarij in primam partem (quos vnà cum his, si typographi officina vtrunque simul opus excudere possit, euulgaremus) magis apti legentibus sint, & expediti, & quæ in hoc opus conijcimus, multò faciliùs vno quasi fasce commexa, ac rerum inter se coherentium vinculo astricla intelligantur. Hæc fuit Christiane lector ratio consilij, & instituti mei, cui si quid fortè aliud, hoc vnum certè non defuit studium benè iuuandi studiosos theologiæ, atque eos etiam alliciendi, qui heresum morbis impediti, ac fastidio ab scho-

AD LECTOREM.

ab scholari theologia alienati, quæ offerimus vitæ, ac salutis pharmaca breuiori poculo propinata horrebunt minùs: vtinã etiam hauriant libentiùs! Vnum igitur illud est, quod à te pro tuo candore, & humanitate impetrare magnopere velim, dum breue hoc volumen euoluis, paululùm mentis iudicium inhibeas, neque priùs de tota re sententiam feras, quàm prima cum medijs, media cum postremis conferens, totum opus legendo absolueris.

(:~:~:~:)

¶ Errata sic corrigito.

¶ Pagina. 6. linea. 26. Austuricèsem, pro Alturicèsem. Pag. 18. lin. 14. ante finem, indiget. deest, homo. Pag. 34. lin. 4. Corinth. 2. pro. 3. Pag. 35. lin. 11. ante finem, quia, pro, qui à. Pag. 67. lin. 3. ante finem, relicto, pro, relicta. Pag. 78. linea. 8. ante finem membri, hodiæ, pro, hodie. Pag. 83. lin. 3. ominò, pro, omnino. Pag. 90. lin. 8. ante finem. Ioelis. 1. pro. 2. Pag. 91. lin. 1. simileter, pro, similiter. Pag. 96. lin. 19. nobis, pro, vobis. Pag. 125. li. 8. ante finem, quod, pro, quòd. Pag. 126. lin. 5. quodammodo, pro, quodam modo. Pag. 148. lin. 14. ante finem, ominò, pro, omnino. Pag. 158. in titulo in fine lineæ secūdæ, volendum, pro, non volendum. Pag. 161. lin. 5. ante finem, iam sit, expunge virgulam quæ sequitur. Pag. 163. lin. 24. aut peccato, pro, vel peccato. Pag. 178. lin. 10. cooperatur, pro, cooperans. Pag. 185. lin. 7. talè singularem influxum, deest, non. Pag. 226. lin. vltima. causa secūda, deest, naturalis. Pag. 231. linea. 1. & 2. Ioelis. 2. pro, Thren. 5. & Jerem. 31. Pag. 284. lin. 1. qua, pro, quæ. Pag. 314. li. 7. illa, pro, vlla. Pag. 337. lin. 3. expunge, vel quicunq;. Lin. 4. erit, pro, ait. Pag. 338. li. 6. ante finem, effectura, pro effecturus. Pag. 344. li. 14. ante finem, fructū, pro, fructu. Pag. 346. li. 25. iudicia, pro, indicia. Pag. 381. li. 17. sunt, expūge virgulā quæ sequitur. Pag. 465. lin. penult. causas, pro, causa. Pagina. 469. linea. 6. sic legas. præsciētiam, quam prædestinatio addit supra illam numero rationem prouidendi, potiùs quàm & c.

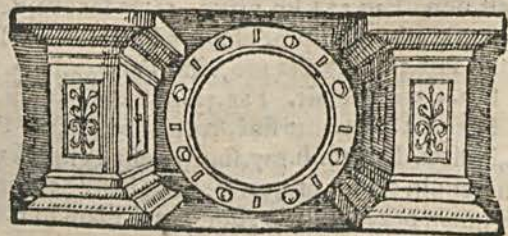
QVÆ IN HOC OPERE
ex prima Dui Thomæ parte
exponantur.

Articulus. 13. quæstionis. 14.

Quæstio. 22.

Quinq; priores articuli quæsti-
onis. 23.

Addimus commentarios in
articulum octauum quæstionis
14. & in artic. 6. quæstionis. 19.
quoniam ad huiusce Concor-
diæ cognitionem non parum
conducere videbantur.

CONCORDIA LIBERI
ARBITRII CVM GRATIÆ DONIS,
diuina præscientia, prouidentia, prædesti-
natione, & reprobatione ad nonnullos
primæ partis D. Thomæ
articulos.

Ad. 8. articulum quæstionis. 14.

Vtrum scientia Dei sit causa rerum.

DVÆ sunt conclusiones huius articuli. Prior est. Scien-
tia Dei est causa rerum. Posterior est. Nihil ab ea ema-
nat, ac proinde non est causa actu, nisi determinata
per voluntatem diuinam, qua statuit Deus ac vult vt
aliquid sit. Vtrum autem in Deo, præter scientiam &
voluntatem, concedenda sit potentia executrix, qua
immediatè res efficiat: quæadmodum in artifice, præ-
ter artem & voluntatem, datur potentia alia qua im-
mediatè exequitur opera artis, examinabitur quæstione. 25.

Scientia Dei
est causa re-
rum, deter-
minata per
voluntatem.

Vtraque conclusio colligitur apertè ex scripturis sacris; prior quidem ex
illo Prouerborum. 3. Dominus sapientia fundauit terram, stabiluit celos
prudentia, sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes rore concrefcunt.
Psal. 103. Quàm magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia
fecisti. Sapientia. 7. Omnium artifex docuit me sapientia. Ierem. 51. Qui præ-
parauit orbem in sapientia sua, & prudentia sua extendit celos. Posterior
verò ex illo ad Ephel. 1. operatur omnia secundum consiliùm voluntatis
sue. Apocal. 4. Tu creasti omnia, & propter voluntatem tuã erant, & crea-
ta sunt. Genes. 1. Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, &c. Psalm. 32. ipse dixit
& facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt: & cum non alicui alteri mada-
uerit, qui id exequeretur, planè dictū atq; imperium illud non aliud signi-
ficat, quàm decretum & determinationem diuinæ voluntatis, præuia co-
gnitione, vnde continuo prodierunt.

A

Dein-

Deinde ratione probatur vtraq; cōclusio, quoniam Deus agit per intellectum & voluntatem, vt superius demonstratum est, scientia nimirum ostendente modum operandi, dirigenteq; voluntatem, volūtate verò mouente ad executionem: ergo sicut in artifice sciētia est causa artefactorum quatenus ostendit modum operandi & dirigit ad opus, volūtās verò quatenus determinat scientiam & mouet ad executionem: ita in Deo se res habebit.

Hoc loco animaduertēdum est, scientiam diuinam, quod ad præfens institutum attinet, duobus modis comparatione creaturarum posse spectari. Vno, quatenus Deus ea cognoscit se posse illas facere, atque hoc aut illo modo esse faciendas, tum vt sint, tum etiam vt accommodatæ sint ad hūc, aut ad illum finem. Sciētia diuina hoc modo spectata est naturalis in Deo, & non libera, anteceditque actum ac determinationem liberam voluntatis, qua Deus illas facere tali vel tali tempore decernit. Altero verò modo, quatenus Deus per eam cognoscit creaturas futuras esse tali vel tali tempore. Atque hoc modo spectata non est naturalis in Deo, sed libera, neq; antecedit determinationem liberam voluntatis, qua Deus statuit vt sint tali vel tali tempore, sed potius eam sequitur. Quia enim Deus liberè voluit mundum creare, & has aut illas res esse, sciuit mundum cum his vel illis rebus tali vel tali tempore esse futurum: non verò è contrario, quia sciuit mundum futurum, ideo voluit vt esset: quin potius si noluisse vt esset, non sciuisse eum esse futurum. Scientia ergo futurorum contingentium, hoc est, quod futura sint, pendet ex determinatione libera voluntatis Dei, qua statuit vt sint, ac proinde non eam antecedit, sed consequitur.

Scientia naturalis in Deo antecedit actum liberum suæ voluntatis. Scientia libera Dei, qua cognoscit contingentia futura, consequitur actum liberum voluntatis, ab eoque pēdet.

Scientia naturalis Dei est causa rerum, habetque rationem artis, non verò scientia libera.

His positis facile intelliges, veram esse priorem conclusionem D. Thomæ de scientia diuina, non posteriori, sed priori modo spectata. Priori nanque modo spectata, dirigit voluntatem ad opus, & modum operandi præscribit, diciturq; recta ratio factibilium, ac proinde habet rationem artis, qua Deus cuncta fabricatur. Præterea antecedit determinationem liberam voluntatis diuinæ, ab eaq; determinatur ad opus. Spectata verò posteriori modo, neque dirigit voluntatem, neq; modum operandi definit, sed intra limites meræ contemplationis continetur, neque actum liberam voluntatis antecedit, vt ab eo possit ad operationem determinari. His adde, quod si per impossibile huiusmodi cognitio non esset in Deo, prior cognitio, cum determinatione libera voluntatis, satis esset vt res creatæ à Deo, emanarent.

Dicitur ergo illud Augustini. 5. de Trinitate cap. 13. in argumento sed cōtra citatum; vniuersas creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt ideo nouit Deus, sed ideo sunt, quia nouit; intelligendum est de cognitione & scientia diuina priori modo spectata. Illud verò aliad Originis super epi-

epistolam ad Romanos citatum in primo argumento; Non propterea aliquid erit, quia id scit Deus futurum, sed quia futurum est, ideo scitur à Deo antequam fiat; quoad priorem partem est quidem verissimum: quoniam scientia diuina, qua Deus scit contingens aliquid esse futurum, non est causa rerum, vt ostensum est: quoad posteriorem verò, si sanè intelligatur, falsum non est, vt art. 13. est ostendendum. Interim ex traditis in hoc articulo, illud solum ante oculos velim habeas, scientiam liberam, qua Deus scit contingentia aliqua esse futura, non esse causam rerum, quod hoc loco à nobis satis aperte ostensum est: multi verò id non attendentes circa præscientiam diuinam de futuris contingentibus periculose admodum hallucinati sunt.

Ad articulum. 13. eiusdem questionis. 14.

De erroribus circa diuinam præscientiam, ac nostrum liberum arbitrium, rerumque contingentiam. Disputatio. I.

RES est, quæ non parum negotij hominibus semper facessit, qua nam ratione libertas arbitrij nostri, rerumq; futurarum in vtranque partem contingentia, cum diuina præscientia, prouidentia, prædestinatione, ac reprobatione coherere consentireque possint. Id autem pro nostra tenui parte diuina freti ope explanaturi cum simus, hoc quidem loco circa præscientiam, inferius verò quæst. 22. & 23. circa prouidentiam, prædestinationem, ac reprobationem, constituendum est ante omnia, in nobis libertatem esse arbitrij, & qualis, ac quanta ea sit, esseq; multarum rerum futurarum in vtranque partem contingentiam, & quamnam eiusmodi contingentiam radix constituenda sit, vt tandem mutuam coherentiam & consensum horum omnium, hoc quidem loco cum diuina præscientia, quæstione verò 22. & 23. cum diuina prouidentia, prædestinatione ac reprobatione ostendamus atque explanemus.

Quantis autem D. Thomas inferius. q. 83. de libero arbitrio ex instituto disputet, hoc tamen loco non nihil ea de re differamus oportet: tum quod hos in primam partem commentarios ad eam vsque quæstionem non extendemus: tum vel maxime quod opportunus hic locus sit, neque ea, quæ ad hunc locum spectant, plenè cognosci valeant, nisi difficultates aliquot circa nostrum liberum arbitrium prius dissoluantur: reliquis autem de libero arbitrio quæstiones commodius in primam secundam referuabimus. Boni autem consulat lector, si, perstringendo, nonnulla de gratia, quantum huic loco satis esse videbitur, miscuerimus: ita enim admirabilis consensus

Autoris institutum.

liberi arbitrij cum gratia, praescientia, prouidentia, praedestinatione, ac reprobatione coniuncta est, vt vix vnum sine altero attingi, explanari que possit.

Porro ea sola ratio in libero arbitrio cum praedictis rebus concilianda probanda, amplectendaque erit, quae (posita etiam aeterna Dei praescientia, prouidentia, & praedestinatione, ac reprobatione, sicut re ipsa actu praexistunt) nulli horum sex praerudicium aliquod afferat. Atque is constitutus erit ante oculos lapis Lydius, per quem examinandum sit, quantum veritatis, vel falsitatis ratio, quam quisque attulerit, contineat. Neque enim minus ex scripturis sanctis (vt videbimus) constat, neque minus firma fide tenendum est, nihil diuina praescientia, prouidentia, praedestinatione, reprobatione, aut gratia impedire, in nobis re ipsa esse libertatem arbitrij, quam ex eisdem scripturis sit manifestum, esse diuinam praescientiam, prouidentiam, ac praedestinationem, necessariamque nobis esse gratiam ad amicitiam cum Deo conciliandam ac vitam aeternam consequendam. In hac autem prima disputatione solum afferemus varios errores, qui circa diuinam praescientiam, libertatemque arbitrij nostri, ac rerum contingentiam hucusque extiterunt.

Error Tullij circa praescientiam, & diuinationem.

Vt Augustinus. 5. de ciuitate Dei cap. 9. refert, Marcus Tullius, cum ex vna parte percipere non valeret, qua nam ratione libertas arbitrij, contingentiaque rerum cum immutabili, certa que Dei de futuris contingentibus cognitione coherere posset: ex alia vero parte experimento, tum in seipso, tum in alijs, libertatem arbitrij comperiret, negauit in Deo esse praescientiam futurorum contingentium, vllamque de illis esse posse certam diuinationem. Atque ita, vt Augustinus ibidem ait, dum homines vult facere liberos, facit sacrilegos: hic autem error disputatione vltima impugnabitur.

Error mathematicorum, & aliorum quorundam, fato libertatem arbitrij auferentium.

Quod ad libertatem arbitrij, rerumque contingentiam attinet, vt Augustinus. 5. de Ciuitate Dei cap. 1, & 4. confess. capite. 3. refert, error fuit in primis multorum ex ijs mathematicis, qui iudicialia facultati dediti fuerunt, atque quorundam philosophorum, qui illos sunt secuti, in astris esse vim quandam necessitatem inferentem voluntati humanae, vt hoc, aut illud velit, omniaque in his rebus inferioribus, in quibus etiam actiones humanas tam studiosas quam vitiosas comprehendunt, necessario euenire, stellarumque sitibus, aspectibus, atque influentijs esse tribuenda. Licet autem caelo & astris, tanquam primae causae, tribuerent hanc necessitatem effectuum omnium, a caelo tamen dicebant deriuari ordinem quendam, ac seriem causarum ad minimos usque effectus pertinentium, omnino ineuitabilem; & ob eam causam omnia euenire naturali quadam necessitate affirmabant. Porro connexionem hanc atque ordinem causarum, cuius principium & origo astruebatur situs caeli & stellarum, appellabant fatum: naturalemque

Fatum quid.

ne-

necessitatem, qua omnia necessario euenire credebant, necessitatem fatale appellabant. Addebant deinde nonnulli, vt testis est Augustinus. 5. de Ciui. Dei capite. 1. vim illam astrorum, & connexarum causarum ordinem inde resultantem, non esse ex dispositione atque voluntate Dei, atque ea ratione omnem Dei prouidentiam circa res humanas de medio tollebat. Alij vero dicebant, eam constitutionem atque dispositionem a Deo esse, pendereque a diuina voluntate. Ceterum omnia, eo ipso quod mundus ita constitutus esset, fatali necessitate euenire, atque ad effectus omnes, etiam vitia & peccata essent, tribuenda esse Deo, qui talem rerum dispositionem constituerit. Error hic libertatem tollit arbitrij, omnemque a rebus contingentiam: quare manifeste contrarius est fidei catholicae, magnamque in Deum blasphemiam euomit; cum eum nostrorum scelerum autorem impudenter constituat.

Vsurpatio fati in hac significatione a Patribus merito & reprehendi & impugnari solet, (vide inter alios beatum Gregorium in homilia Epiphaniae) & ab Ecclesia condemnatur. Si vero fatum sumeretur, pro ordine causarum contingentium atque euitabilium vt subest immutabili certaque praescientiae diuinae, qua Deus, ob eminentiam suae scientiae, cognoscit aliquid ex eisdem causis re ipsa euenturum, Deo ipso interdum disponente, aut etiam permittente aliqua, vt id tandem eueniat, atque in ea significatione diceret quis, fato regna his vel illis euenire, sententiam, inquit Augustinus, teneat, linguam corrigat. Neque enim audito nomine fati, id homines intelligunt, sed quod priori loco explicatum est, ideoque nunquam fati nomen erit usurpandum, quin de significatione subijciatur distinctio, ne forte alijs erroris aliqua occasio praebatur. Fatum in hac posteriori significatione admittunt Boetius de consolatione, & D. Thomas inferius quaest. 116. licet admoneat, neque in ea significatione sanctos eo vocabulo vti voluisse.

Fatum in quoceptione errorem non contineret, sed neque in ea fati nomen usurpandum.

Error de fato explicatus ab aliquibus tribuitur Stoicis, si tamen Ludduico Viuis in primu & decimum caput Aug. 5. de Ciuitate Dei credendum est, Plato a fatali necessitate excepit voluntate humanam, & ea quae a libero arbitrio humano pendunt: caetera vero fatali necessitati subiecit. Eademque sententiam secuti sunt Stoici, vt ex Plutarcho & alijs in caput decimum Aug. citatum id Ludouic' refert. An vero praeter liberu arbitriu, & ea quae a libero arbitrio pendent, aliqua alia a naturali, fataliue necessitate excipienda sint, in quibus proinde ad vtraque partem futuri euentus contingentia reperitur, explicabimus inferius, dum de radice contingentiae erit sermo, partemque affirmantem veram esse ostendemus.

A fatali necessitate Plato solum voluntatem humanam exemptit, quem secuti sunt Stoici.

Praeter apostatam illum Simonem Magum, qui, vt Beatus Clemens libro 3. recognitionum refert, liberum arbitrium negabat, omniaque fato fieri dicebat, Ex haereticis Bardesanes quidam, aut (vt alij volunt) Barde-

Fatum qui a h' haeretici asseruerunt, arbitrijque libertatem abstulere.

fianus fato etiam contineri conversiones hominum asserbat, vt Augustinus de hæresibus hæresi 35. refert: quanuis alij aliud de hoc Bardesane sentire videantur, de qua re, vide, si placet, Alfonso à Castro aduersus hæreses, verbo fatum. Priscillianus etiam, autòre Augustino loco citato hæresi 70. asseruit, homines fatalibus quibusdam stellis esse alligatos, atque cum Manichæis, de quibus statim erit sermo, liberum abstulit arbitrium. Plurimi quoque eorum, quos proximè libertatem arbitrij sustulisse referemus, fatum fatalemq; necessitatem admittere videntur, si non quæ cælo & stellis sit affixa, quæque inde deriuetur, certè in eo sensu, vt dicant, existente ea constitutione vniuersi, quæ re ipsa est, singulis effectibus designatum esse certum ordinem seriemq; causarum ad eò indeclinabilem, vt nihil nisi necessitate naturæ eueniat. Dixi plurimos eorum fatalem necessitatem videri admittere; quoniam qui ex eo libertatem arbitrij tollunt, quòd censeant actus voluntatis nostræ pendere solum à libero influxu Dei, siue naturali, siue supernaturali gratiæ, ita vt non simul pendeant à nostra libera voluntate, non cogentur fatum astruere, fatalem ue necessitatem; cum dicere possint, existente hac constitutione vniuersi, quam habemus, posse quidem res hoc, aut contrario modo euenire, at tamen ex solo libero concursu Dei id totum dependere.

Error de fato damnatus.

Error iste de fato damnatus est aduersus Priscillianum in Concilio Bra carensi 1. cap. 9. his verbis. Si quis animas & corpora humana fatalibus stellis credit astringi, sicut Pagani & Priscillianus dixerunt, anathema sit. Et cap. 10. Si quis duodecim signa, idest, sydera quæ Mathematici obseruare solent, per singula animas, vel corporis membra dissipata credunt, & nominibus Patriarcharum ascripta dicunt, vt Priscillianus dixit, anathema sit. & Leo primus epistola. 91. quæ est ad Turibium Austuriensis episcopum capite. 11. eundem errorem ita condemnat. Vndecima, inquit, ipsorum blasphemia est, qua fatalibus stellis & animas hominum, & corpora opinantur astringi, per quam amentiam necesse est, vt homines paganorum erroribus implicati, & fauentia sibi, vt putant, sydera colere, & aduersantia studeant mitigare. Verùm ista sectantibus nullus in ecclesia catholica locus est. Vide etiam caput. 13. eiusdem epistolæ.

Manichæi qua ratione libertatem arbitrij abstulerint.

Manichæi ea ratione liberum hominis arbitrium abstulerunt, quòd negarent in homine vllam esse facultatem qua indifferenter bonum ac malum posset eligere, sed dicebant in eo duas animas esse permixtas. Vnam à Deo bono principio, quam etiam partem quandam substantiæ Dei esse astruebant, qua homo solum bonum, ex necessitate tamen, poterat velle ac operari. Alteram à malo principio, qua solum, atque ex necessitate, poterat operari malum: ex varia verò permixtione harum animarum dicebant proficisci, vt alij alijs deteriores euaderent, atq; vt vnus & idem melius vno tempore, quam alio operaretur, prout magis, vel minus

nus erat purgatus à permixtione animæ, quæ à malo principio obuenerat, ita Aug. hæresi. 46. & alij permulti graues autores.

In hoc eodem errore Manichæorum fuit Augustinus per aliquot annos, antequàm ad catholicam fidem conuerteretur, eò quòd causam mali intelligere non valeret, falsisq; promissionibus Manichæorum persuasus speraret, se per eos ab omni errore liberandum, atque in veram Dei cognitionem tandem perducendum, vt ipsemet in epistola ad Honoratum testatur. At catholica fide illustratus scripsit aduersus hunc errorem libros de libero arbitrio, in quibus demonstrat esse in homine liberum arbitrium, hominemq; ipsum, dum pro sua libertate à recta ratione atque lege Dei deuiat, suoq; ad id, ad quod ab autore naturæ colatum non est, abutitur libero arbitrio, esse causam totius mali culpæ, quòd sine voluntario, libertateue ad oppositum, neque esse neque intelligi valet. Quare malum culpæ non in autorem naturæ, qui non nisi ad bonum hominibus contulit liberum arbitrium prohibuitq; eis malum, neque in aliquod aliud externum principium, sed in hominem ipsum per suum liberum arbitrium, tanquam in propriam causam, referendum esse præclare ostendit.

Augustini error antequàm ad fidem conuerteretur.

Mali culpæ causa, non Deus, sed nostrum arbitrium.

Error Pelagianorum oriri cœpit tempore Augustini, postquàm libros de libero arbitrio aduersus Manichæos & multa alia præclara opera scripserat, vt ipse testatur primo retractationum cap. 9. Erat verò Pelagianorum error veritati ac fidei contrarius, ex altero extremo cum errore Manichæorum pugnans. Pelagius enim & sectatores eius, in iniuriam gratiæ ad salutem nobis necessaria, plus à quo vires liberi arbitrij extendebant. In primisq; asserbant, primum parentem sibi soli peccando nocuisse, omnesq; eius posteros nasci tales, absque vlla videlicet labe peccati, qualis primus parens ante peccatum à Deo conditus fuit. Assuebant dein de, solum liberum arbitrium, absque alio auxilio gratiæ, esse satis, tum ad credenda ea quæ docet fides, ad vitanda omnia peccata, superandas passionis ac vincendas omnes tentationes toto decursu vitæ occurrentes, & ad vitam æternam promerendam: tum etiam ad obtinendam per pœnitentiam, comparatam solis liberi arbitrij viribus, veniam peccatorum, si quæ essent iam commissa. Quare ad vitanda peccata, id solum gratiæ Dei tribuebant, quòd condiderit nos libero arbitrio ac facultate non peccandi præditos, quòdque legem suam mentibus nostris indiderit, aut etiam externis verbis vel scriptis proposuerit. Comparatione verò peccatorum, quæ à nobis iam commissa essent, tribuebant quidem ipsi gratiæ remissionem ac condonationem talium peccatorum: at eam nos promereri ac consequi per pœnitentiam, solis viribus liberi arbitrij elicitam, credebant. Quare solum liberum arbitrium absque alio auxilio gratiæ arbitrabantur esse nobis satis ad salutem, vt testantur tum pleriq; alij, tum

Pelagianorum error.

praecipue Augustinus haesi. 88. & epistola. 106. quae est ad Paulinum, & patres Concilij Carthaginensis. & Milenitani in epistolis ad Innocentium primum Romanum Pontificem, quae habentur primo tomō. Concilio- rum ante epistolam. 15. & 16. eiusdem Pontificis, & apud Augustinum. 2. 2. tomō. epistola. 90. & 92. Aduersus hunc errorem scripsit Augustinus li- brum de natura, & gratia.

Solent verò Patres interdum, cum haesim aliquam expugnare radi- citusq; euellere, conantur, ita omnes vires neruosq; in eum finem inten- dere, vt ad alios errores, qui circa aliqua alia fidei dogmata possunt oriri, non adeo prospiciant, praesenti dumtaxat morbo remediū adhibere co- nantes. Quare vt ex ijs, quae Augustinus in libris de libero arbitrio (vt ipsemet primo retractationum cap. 9. & de natura & gratia cap. 27. testa- tur) alijq; antiquiores Patres vsque ad illa tempora aduersus haesim Ma- nichaeorum de libertate arbitrij scripserant, exigua interim de auxilio gratia, ad actiones liberi arbitrij necessario, mentionē facientes, eò quòd ea de re nulla esset controuersia, contendebant Pelagiani, Patres illos in eandem secum sententiam de libero arbitrio consensisse: ita ex ijs, quae Augustinus in libro de natura & gratia ac alibi aduersus Pelagianos de gratia ad salutem necessaria scripserat, monachi quidā occasionem sum- pserunt vsque adeò gratiam extollendi, vt liberum arbitrium negarent, meritūq; nostrum tollerent, dicentes, Deum vniciq; fidelium non se- cundum ipsorum opera, sed secundum solam gratiam, redditurū prae- mium.

Quorundam monachorū error.

Qua occasio- ne D. Augu- stinus librum de gratia & libero arbi- trio scripse- rit.

Aduersus hunc errorem Augustinus librum de gratia & libero arbitrio conscripsit, atque epistola. 146. quae est ad Valentinum ita ait. Venerunt ad nos duo iuvenes de vestra congregatione, qui nobis retulerunt mo- nasterium vestrum nonnulla dissensione turbatum; eò quòd quidam in vobis sic gratiam praedicent, vt negent hominis liberum esse arbitrium, & dicant, quòd in die iudicij, non sit redditurus Deus vnicique secun- dum opera eius. Etiam nobis indicauerunt, quòd plures vestrum non ita sentiant, sed liberum arbitrium adiuuari fateantur per Dei gratiam vt re- cta sapiamus atque faciamus, vt cum venerit Dominus reddere vniciq; secundum opera eius, inueniat opera nostra bona quae prae parauit Deus vt in illis ambulemus: hoc qui sentiunt, bene sentiunt. Obsecro itaq; vos fratres per nomen Domini nostri IESV Christi, vt id ipsum dicatis om- nes. Primò enim Dominus noster IESVS Christus, sicut scriptum est in euangelio Ioannis, non venit vt iudicet mundum, sed vt saluetur mun- dus per ipsum. Postea verò, sicut scripsit Apostolus Paulus, iudicabit Deus mundum, quando venturus est, sicut tota Ecclesia in symbolo con- fiteretur, iudicare viuos & mortuos. Si igitur non est Dei gratia, quomodo saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mun- dum?

dum? Proinde librum (de natura scilicet & gratia) vel epistolam meam, quam secum ad vos supradicti attulerunt, secundum hanc fidem intelli- gite, vt neque negetis Dei gratiam, neq; liberum arbitrium sic defendatis, vt à Dei gratia separetis, tanquam sine illa vel cogitare aliquid, vel agere secundum Deum vlla ratione possimus, quod omnino non possu- mus. Hæc Augustinus. Lege etiam quae in eadem & sequenti epistola se- quuntur. Placuit autem hæc referre vt intelligas, quàm immeritò hæreti- ci nostri temporis, errorem proximè relatum amplectentes atque exten- dentes, se Augustinum habere patronum atque autorem sui erroris ob- tendant, vt interim innumera alia Augustini testimonia, quae illis refragantur, praetermittant.

Ex errore proximè explicato emanauit error ille alius eorundem mo- nachorum, Non esse quenquam corripiendum, quòd non operetur bo- num & malè agat, sed orandum esse Deum, vt illi largiatur gratiam, qua bene operetur: quando quidem, vt dicebant, bene operari est à Deo per auxilium gratia; ac proinde si Deus illud det, vtique qui accipit, operabi- tur bene: si verò Deus id non det, non est in potestate eius, qui id à Deo non accipit, bene operari. Aduersus hunc errorem scripsit Augu. librum de corruptione & gratia. Hæc de erroribus circa liberum arbitrium no- strum vsque ad Augustini tempora.

Alius eorun- dem mona- chorum er- ror.

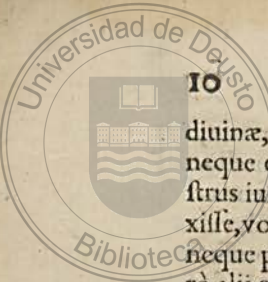
Augustinus qua occasio- ne librum de corruptione & gratia scri- pserit.

Petrus Abailardus, vt Castrus aduersus haeseres verbo Libertas, & ver- bo futurum contingens refert, asseruit omnia absoluta necessitate rerū euenire, nec Deum, nedum hominem, posse efficere aliter res, quàm fa- ciat. Nicolaus Sanderus libro 7. de visibili monar. Eccles. haesi. 146. ex Gabriele Prateolo solum refert illum asseruisse, Deum agere ex neces- sitate naturæ. Fortè inde Castrus colligit vterius, eum negasse etiam liber- tatem voluntatis humanae, credens cum Scoto, ex eo quòd Deus consti- tuatur agere ex necessitate naturæ, sequi omnia euenire ex necessitate naturæ, neque nobis libertatem arbitrij inesse, etiam si Deus non alio ma- iori influxu concurreret cum causis secundis, quàm sit is, quo re ipsa in- fluit. Quod tamen in sequentibus esse falsum ostendemus.

Petri Abailar- di error.

Vuiteleffus, vt ex Concilio Constantiensi sess. 8. art. 27. vbi fuit damna- tus, constat, asseruit omnia ex necessitate absoluta euenire. In eodem er- rore fertur, videturq; fuisse Ioannes Hus ab eodem Concilio sess. 15. dam- natus, quibus cum haereticis sensisse refertur Valla, vt autor est Ruardus decanus Louaniensis in articulo de libero arbitrio. An verò hi omnes cre- diderint, Deum agere ex necessitate naturæ, neque potuisse ex aternitate constituere, ac disponere res aliter, quàm re ipsa ab eo constitutæ sint, vt Abailardus affirmabat; vel potius crediderint, Deum quidem non agere ex necessitate naturæ sed potuisse ex aternitate aliter res pro arbitratu disponere, verum ex immutabilitate voluntatis, certitudineq; scientia di-

Vuiteleffi & quorundam aliorum er- ror.

10 *Quest. 14. Art. 13. Diss. 1.*

diuinæ, ac dispositione ipsa rerum omnia euenire necessitate absoluta, neque esse vllam in rebus contingentiam, non mihi certò constat. Castus iuxta priorem explicationem refert errorem Vuitceffi: ait enim dixisse, voluntatem Dei & actualement creationem eiusdem fuisse mensuram, neque potuisse Deum aliter facere aut velle res, quàm fecerit. Multi verò alij errorem Vuitceffi, Ioannis Hus, Valle atque Lutheri, qui tandem hac in re Vuitceffum, vt subiungam, est secutus, iuxta posteriorem explicationem interpretantur.

Lutheri de libero arbitrio error.

Lutherus primum asseruit liberum arbitrium, comparatione volitionum internarum, quibus aliquid boni vult, nullam habere efficientiam, sed à solo Deo eas omnes efficienter produci, voluntatemq; humanam, cum bonum appetit, solum se passiuè habere. Verum iam in hac prima parte. q. 12. art. 2. ac alibi satis credo demonstraui, actum per quem voluntas aut intellectus velle aut intelligere aliquid dicitur, operationem esse vitalem ab ipsismet potentij vitaliter emanantem, neque posse potentias illas, suppositumue, ab actibus appetendi aut intelligendi denominari, nisi ab eisdem potentij efficienter emanent. Quare error hic non solum cum fide catholica, quatenus per eum Lutherus meritum molitur auferre ab operibus nostris gratia diuina adiutis, sed etiam cum lumine naturali, veraq; philosophia pugnat. Adiecit verò Lutherus, voluntatem nihilominus nostram, quatenus vltèrùs imperat quoad executionem ipsum bonum opus externum, dici cooperari, actiuitatemq; in eodem efficiendo habere. Docebat deinde, liberum arbitrium post peccatum, seu ante gratiam, rem esse de solo titulo, qua de re damnatus à Leone 10. Pontifice Maximo ita respondit, Malè dixi quòd liberum arbitrium ante gratiam sit res de solo titulo, sed simpliciter debui dicere, liberum arbitrium esse figmentum in rebus, seu titulum sine re: quia nulli est in manu sua quippiam cogitare vel mali, vel boni, sed omnia (vt Vuitceffi articulus Constantiæ damnatus rectè docet) de necessitate absoluta eueniunt, quòd & poëta voluit, quando dixit, certa constant omnia lege. Eò denique dementia peruenit vt diceret, liberum arbitrium nullum dominium habere in suos actus, malaq; opera & peccata non minùs esse à Deo, quàm bona opera: qua in re stultitiam atque impietatem Manichæorum planè superauit, qui peccata ipsa Deo tribuere minimè sunt ausi. Mirandumq; valde est, quòd errorem suum non minùs impium, quàm stultum, alicui hominum persuadere potuerit. Lege, si placet, inter alios Ruardum in articulo de libero arbitrio, vbi verba Lutheri asserit, & Roffen. in art. 36. Lutheri.

Philippi Melancton error.

Philippus Melancton secutus primùm eundem Lutheri errorem, suiq; præceptoris mentem magis explicans, asseuerauit omnia opera nostra, siue sint indifferentia, vt comedere & bibere, siue bona, vt vocatio,

ac

Quest. 14. Art. 13. Diss. 2.

ac conuersio Pauli, siue mala, vt adulterium Dauidis, esse opera propria Dei, qui ea omnia non permisit, sed potèter efficit in nobis, ita vt non minus proprium opus Dei sit proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli. Postea verò turpitudinem sui erroris erubescens, intuensq; innumera, quæ ex eo sequebantur, absurda, atque catholicorum tractatibus, potissimum Ioannis Coclai de libero arbitrio, conuictus, suum Lutheriq; reiecit errorem, affirmans libertatem arbitrij, Deumq; non esse causam peccati, sed potius ipsum liberum hominis arbitrium, & cat. Lege Ruardum vbi supra, qui hæc omnia latè profecquitur, simulque assent, principes & ciuitates protestantes libertatem arbitrij admisisse.

Caluinus in errore persistit Lutheri, confiteturq; philosophos contrarium docere, atque etiam Patres. Verum eo consilio Patres id fecisse ait, ne Philosophis cachinos mouerent, si aduersus tam receptam inter eos opinionem contrarium vellent docere. Sed quàm friuolè & ineptè id dictum sit, quis non videt? vnum tamen Augustinum excipit, quem falso & impudenter contendit patrum esse sui erroris. Hæc de erroribus ad hæc vsque nostra tempora circa Dei præscientiam, nostrum liberum arbitrium, ac rerum contingentiam.

Caluini error.

Quid nomine liberi arbitrij intelligendum sit. Diss. 2.

ANTE omnia constituendum est, quid nomine liberi arbitrij intelligatur. Libertas duobus modis sumi potest. Vno, vt dicitur à verbo, libero, opponiturq; seruituti: quo pacto dicitur secundæ ad Corinth. 3. vbi spiritus Domini, ibi libertas. Ad Rom. 6. cum serui essetis peccati, liberi facti estis iustitiæ, & ad Rom. 8. Quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. De libertate ita sumpta non est nobis hoc loco sermo.

Libertatis tres acceptiones.

Altero modo sumitur, vt dicitur à verbo, libet: quo pacto adhuc dupliciter vsurpari solet. In primis enim sumi potest, vt opponitur coactioni, quo pacto quòd sponte fit, siue fiat naturali necessitate, siue non, dicitur libere fieri. Hoc modo concedimus, Patrem in diuinis libere, hoc est, non coactè, sed sponte generare filium, tametsi necessariò necessitate naturali is à Patre generetur. Libertas hoc modo sumpta non est satis, vt quis liberum dicatur habere arbitrium, quicquid dicant Lutherani, qui ea sola ratione nobis liberum arbitrium esse volunt, quòd sponte actiones humanas operemur. Verum hac ratione non solum in pueris & amentibus, sed etiam in belluis concedendus esset vsus liberi arbitrij: cum ipsæ quoque sponte operentur.

Libertatem quælibet in nobis esse velint Lutherani.

Alio

Alio verò modo accipi potest, vt opponitur necessitati: quo pacto illud agens liberum dicitur, quod positis omnibus requisitis ad agendum, potest agere, & non agere, aut ita agere vnum, vt contrarium etiam agere possit. Atque ab hac libertate facultas, qua tale agens potest ita operari, dicitur libera. Quoniam verò non ita operatur nisi prauo arbitrio, iudicioq; rationis, inde est, quòd quatenus ita præexigit iudicium rationis, liberum appelletur arbitriū. Quò fit, vt liberum arbitrium (si alicubi concedendum sit) non sit aliud, quam voluntas, in qua formaliter sit libertas explicata, prauo iudicio rationis. Agens liberum in hac significatione distinguitur contra agens naturale, in cuius potestate non est agere, & non agere, sed positis omnibus requisitis ad agendum, necessario agit, & ita agit vnum, vt non possit contrarium efficere.

Agens liberum & agens naturale quid.

Pueri, & amentes aliqua efficiunt liberè.

Quo loco duo animaduertenda sunt. Primum est, pueros, & amentes non solum operari sponte, sed etiam multa efficere liberè, ita vt in ipsorum potestate sit ea efficere, vel non efficere, aut etiam efficere contraria, vt cum Victoria diximus prima secundæ. q. 1. art. 1. Verum ea ex eo neque ad culpam, neque ad meritum eis imputantur, quòd non discernant ratione inter bonum & malum morale, quantum satis est ad culpam aut meritum. Quarè licet aliquem vsum habeant liberi arbitrij, non tamen habent eum, qui ad culpam ac meritum est necessarius. Atq; hic vsus est, quem, vt iura decernunt, pueri vt plurimum septimo ætatis suæ anno còpleto habere dicuntur.

Voluntas non comparatione suorum omnium actuum est libera.

Libertas quo ad exercitiū & quo ad speciem actus quid.

Secundum est, voluntatē non omnes suos actus posse non elicere: etenim voluntas eius, qui Deum intuetur in patria, non potest Deum non diligere, sæpe etiam dum sumus in via surrepunt actus, quos voluntas non valuit impedire: atque hinc est vt voluntas non comparatione quorumcunque suorum actuum sortiatur rationem liberi arbitrij, sed comparatione eorum tantum, quos potest non elicere; in quo libertas quo ad exercitiū actus cernitur. Quòd si simul possit elicere indifferenter vel huc, vel contrarium: actum, cernitur etiam libertas quo ad speciem actus, vt vocant, quæ plenæ, & perfectæ libertatis rationem habet.

De quadruplici humanæ naturæ, eiusdèq; liberi arbitrij statu; & quòd ad supernaturalia etiam opera humana libertas se extendat.

Disputatio tertia.

QV ANVIS naturæ doctrinæq; ordo postulare videbatur, explicata quaestione de natura & nomine liberi arbitrij, protinus illud esse demonstraremus: quia tamen còmodius ad fiet, si eorum om-

omnium, quæ tota hac Concordia dicenda sunt, illud veluti fundamentum & basim posuerimus prius, qualibus nempe viribus ad naturalia, ac supernaturalia opera præditum à viris catholicis constituatur; id autem omnia nonnullis disputationibus exequemur. Illis verò hanc tertiam præmittimus, in qua status quatuor, secundum quos humana natura perfectiuitatis gratia spectari solet, viresq; arbitrij nostri consueuerunt expèdi, declarantur.

Primus est status naturæ humanæ in puris naturalibus, sine peccato, & sine gratia, ac sine vllò alio dono supernaturali. Hunc statum nunquam homo habuit, neque vnquam habebit: Philosophi tamen naturales in eo crediderunt hominem fuisse conditum, neque aliud sine lumine diuinæ reuelationis intelligere potuerunt. Homini ita spectato, vt naturalis est vis intelligendi, ac volendi facultas, quæ rationem sequitur: ita naturalis est pars sentiens, quæ irascibilem, & concupiscibilem complectitur, vt in hac prima parte. q. 2. art. 3. ratione. 4. ostendimus. Qua ratione ei naturales sunt motus virium sentientium, qui cum ratione pugnant, voluntatemq; sollicitant, inclinant, ac pertrahere conantur ad id, quod turpe & contra rectam rationem est. Naturales eidem etiam sunt defectus omnes, qui constitutionem corporis, propter vires sentientes, à natura collatam, vt eadem ratione quarta explicatum est, necessariò consequuntur, nempe fames, sitis, fatigatio, aduersæ valetudines, mors, &c. Atque hæc omnia in causa sunt, vt solus homo, qui quasi duabus naturis inter se contrarijs constat: à fine naturali secundum portionem superiorem sibi proprio, hoc est, ab operatione secundum rectam rationem, quam sapissime deuiet, maximaq; cum difficultate illam exerceat, corpore nimirum, quod corrumpitur, portionem superiorem aggrauante, viribusq; sentientibus in contrariam partem eam sollicitantibus atque allicientibus; cum tamen cæteræ res naturales non solum suos fines vt plurimum assequantur, sed etiam promptè & suauiter in eos ferantur.

Secundus status est, in quo re ipsa primus parens ante peccatum fuit constitutus, qui innocentie status appellatur. Cum enim Deus in Adam totum genus humanum, ab eo per generationem propagandum, in finem supernaturalem condiderit, nempe in claram sui visionem ac fruitionem, volueritq; vt homines ad eum finem per propria merita eidem fini congruentia peruenirent, vt sic finis adeptus in maiorem ipsorum laudem ac honorem cederet, contulit primo parenti pro se, ac posteris suis non solum principia, quibus vitam æternam possent promereri, nempe fidem, gratiam, caritatem, & alias supernaturales virtutes, sed etiam dono iustitiæ originalis (sic nuncupatæ, quòd ad posteros propagatione esset transfundenda) ita vires sentientes compefcuit, vt aduersus rationem non mouerentur, bellumq; illi nullum inferrent, eodemq; dono atque sua

Natura humana quadruplex status.

Primus. Homo in puris naturalibus constitutus qualis esset.

Secundus status. Innocentie status qualis.

sua absistētia corpus à fatigatione, morbis, alijsq; ærumnis omnino immune reddidit, vt homo ita ab innata virium sentientium rebellione, molestiaq; corporis liberatus, promptè summaq; cum facilitate viam mandatorum omnium posset currere, vitam æternam promereri, & ad eam ita per propria merita (quæ quatenus à donis gratis homini collatis prouenirent, simul essent dona Dei) peruenire, vt & homo præmio, laude atque honore esset dignus, & tandem omnia in laudem atque honorem ipsius conditoris, à quo velut è fonte emanarunt, cederent ac redùdarent.

De hoc verò iustitiæ statu, siue rectitudine primi hominis loquitur Salomon Ecclesiastes. 7. cum ait. Fecit Deus hominem rectum, &c. & liber Ecclesiastici, dum cap. 17. habetur, Deus de terra creauit hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & secundum se vestiuit illum virtute. Quam etiam rectitudinem totam apertè docent Concilium Araucanicum, & Tridentinum sess. 5. in decreto de peccato originali, dum definiunt, primum parentem amisisse per peccatum sanctitatem & iustitiã, in qua constitutus fuerat, fuisseq; totum secundum corpus & animam in deterius commutatum. Addit præterea Concilium Tridentinum, non solum mortem, & penas corporis in omne genus humanum transfudisse Adamum, sed etiam peccatum; sanctitatemq; & iustitiã & sibi, & posteris suis amisisse. Manere tamen ait in renatis concupiscentiam, vel tomitem relictum ad agonem, & cumulatius meritum. Rationes alias non contemnendas, quare expedientissimum fuerit, vt per Christum generi humano non fuerint in hac vita ea omnia restituta, quæ illi in statu innocentie fuerunt collata, reddidimus tertia parte. q. 1. art. 2.

Tertius status est hominis post peccatum, ante gratiam tamen gratum facientem recuperatam. Cum enim dona status innocentie ea lege Adamo, & posteris tradiderit Deus, vt cum primum ille peccaret, toti generi humano omnino ea amitteret, atque propter rationes quas tertia parte loco citato confecimus, merito constituerit Deus, non prius reconciliare sibi genus humanum, quam pro delictis illius sibi esset satisfactum, neq; illi iterum impertiri dona in finem supernaturalem, nisi aliquis id promeretur; vtq; eo ipso, quòd primus parens peccauit, totum genus humanum ab eo propagandum donis omnibus supernaturalibus iuste fuit spoliatum, destitutaq; sunt vires naturales eo vigore, quem à iustitia originali & ab alijs donis supernaturalibus erant receptura. At vires naturales tales secundum se manserunt, quales illas essemus habituri, si in puris naturalibus ad finem tantum naturalem à principio cõditi fuisset. Peccatum namq; primi parentis solum in gratuitis nobis nocuit, & ob id naturalia in nobis, & in Angelis post peccatum integra remanserunt,

Tertius status. Status hominis post peccatum ante gratiam.

Vires ante gratiam tales in natura lapsa remanserunt, quales essent si homo in solis naturalibus esset conditus.

qualia essent suapte natura si nullo dono supernaturali fuissent affecta, vt D. Thomas prima parte. q. 95. art. 1. docet. Itaque hoc solam interest inter naturam humanam post peccatum ante illa dona gratiæ, & eandem, si in puris naturalibus fuisset condita, quòd exclusio à gloria, carentia gratiæ, iustitiæ originalis, & aliorum donorum supernaturalium, habet propriè rationem priuationis, comparatione naturæ post peccatum, eò quòd opposita dona, vel certè ius ad illa, fuerit illi in Adamo collatum; comparatione verò naturæ in puris naturalibus spectatæ, minimè; eò quòd nullum omnino ius habuisset ad eadè dona. Quare natura humana post peccatum rectè dicitur spoliata donis supernaturalibus, quæ habebat in Adamo: condita verò in puris naturalibus non diceretur spoliata eisdè donis, cum ea nunquam antea habuisset. Inde etiam facillè intelligetur tam negationes proximè commemoratas, quàm defectus, qui inde sunt secuti, nempe rebellionem passionum, mortem, & ceteras corporis ærurnas, habere quidem propriè ac verè rationem pœnæ comparatione naturæ humanæ post peccatum, non verò comparatione eiusdem naturæ, si in puris naturalibus esset condita.

Qui ergo genus humanum post peccatum indiguit redemptore, cuius meritis ab eo liberaretur, conferrenturq; iterum illi media gratiæ ad finem supernaturalem: & qua ratione dictum est, expediens fuisse, vt in statu Innocentie ita hominibus conferrentur media gratiæ, vt nihilominus ipsi proprijs meritis, quæ simul essent dona Dei, peruenirent ad præmium maius, vel minus, prout plùs vel minùs cooperari vellent cum diuina gratia; eadem quoque ratione non minùs expediens fuit, vt res simili modo fieret per redemptorem post peccatum; simulq; ratio postulabat, vt adulti post gratiam culpa amissam, non nisi cum labore, cooperantesq; cum diuino auxilio ad gratiam atque amicitiam diuinam redirent (quorum omnium tertia parte loco citato ratio reddita est) inde est, quòd post peccatù duos hominis status cõstituamus, qui dicuntur natura lapsa, à felici videlicet statu innocentie. Vnus est, de quo modo agimus, nempe ante gratiam gratum facientem recuperatam, qui tertius est illorum quatuor, quos explicamus. Alter verò est post gratiam gratum facientem recuperatam, qui quartus est, & postremus.

Porrò in tertio statu spectare possumus hominem, vel ante omnia omnino dona gratiæ, vt se habent, infideles, quando primò vocantur ad fidem & gratiam, vel postquam habent aliqua dona gratiæ, vt fidem & spem, acceduntq; ad recuperandam gratiam gratum facientem, quam per peccatum amiserunt; quo pacto se habuit Adamus per peccatum, & multi fideles, qui quotidie per peccata, quæ neque cum fide neque cum spe pugnant, gratiam amittunt.

Illud

ius iustitiæ originalis, gratiæ, & aliorum donorum carentia est vera priuatio, & vera pœna in natura lapsa, secus in condita in solis naturalibus.

in statu innocentie, & post peccatum ante gratiam.

Status quartus.

Iustitia origi-
nalis, precisa
a gratia & vir-
tutibus theo-
logalibus, so-
lum collebat
delectus na-
ture innatos.
Iustitia ori-
ginalis eode-
modo spec-
tata, qua ra-
tione inter
dona natura-
lia interdum
computetur.

Illud vero animaduertendum est, iustitiam originalem, praecise consi-
deratam a gratia & virtutibus theologicis, solum inferuisse ad sanandum
eos defectus, qui naturae humanae erant innati & proprii, atque adeo li-
cet naturae humanae tribueret vigorem, vt sine vilo defectu posset exequi
omnia, quae ad finem naturalem erant accommodata: non tamen vt illa
eo modo efficeret, vt transcenderent limites operum naturalium, accom-
modataq; essent fini supernaturali. Hinc effectum est, vt comparatione
naturae humanae interdum tam iustitia ipsa, quam vigor, quem ex praesentia
illius voluntas, & aliae vires in statu innocentiae consequebantur,
inter naturalia hominis computetur, licet sit donum simpliciter super-
naturale. Dona vero, quae ulterius hominem disponebant in finem su-
pernaturalem, appellentur gratuita. Atque hinc etiam emanauit dictum
illud, hominem per peccatum spoliatum esse gratuitis, & vulneratum fuisse
in naturalibus, liberumq; arbitrium per peccatum non fuisse quidem extinctum,
at fuisse attenuatum & inclinatum, imminutamq; fuisse libertatem illius,
vt Concilium Trident. sess. 6. cap. 1. & Arausicanum canone primo affir-
mant. Loquuntur namque comparatione virium, quas liberum arbitrium
habebat in statu innocentiae ex praesentia iustitiae originalis: non vero
comparatione virium, quas habuisset, si homo in puris naturalibus esset
conditus.

Illud etiam antequam vires arbitrii humani in singulis statibus expen-
damus summam, atque in genere est obseruandum. Patrum sententiam
esse, eamq; orthodoxam, voluntatem humanae, non solum comparatione
actuum sibi connaturalium, quibus limites naturae non excedunt, esse su-
apte natura ad eum sensum liberam, quod in potestate ipsius est eos exer-
cere, aut non exercere, aut etiam circa idem obiectum exercere indifferen-
ter actum volendi, aut nolendi, prout maluerit, sed etiam circa actus suos
supernaturales, qui sine auxilio Dei esse non possunt, esse ita liberam,
quod in potestate ipsius est cooperari, aut non cooperari cum auxilio di-
uino, vel etiam elicere actum repugnantem. Quare huiusmodi actus su-
pernaturales, siue sint ex eorum numero, qui iustificationem adulti ante-
cedunt & ad illam disponunt, siue ex ijs, qui iustificationem sequuntur,
meritorijq; iam sunt incrementi gratiae & vitae aeternae, vtique quemad-
modum ab auxilio supernaturali, diuinae gratiae pendent vt sint, sic
quoque pendent a libero concursu voluntatis. Quo fit, vt voluntas pro-
priissime fortiaur rationem liberi arbitrii, non solum comparatione vo-
litionum indifferentium ex suo genere, quales sunt volitiones plantandi
vineas, ac aedificandi domos; & carum, quae malae sunt, & a fine naturali,
aut etiam supernaturali deuiant, vt sunt volitiones vitiorum; atque etiam
earum, quae bonae sunt, fini tamen naturali duntaxat commensuratae,
qua-

Voluntas etiam
comparatio-
ne suorum a-
ctuum super
naturalium
rationem li-
beri arbitrii
habet.

quales sunt volitiones virtutum moralium: sed etiam comparatione vo-
litionum supernaturalium supernaturali fini accommodatarum: id quod
concilium Tridentinum sess. 6. praesertim a canone. 4. definit, & in sequen-
tibus fiet manifestum.

Quousq; vires liberi arbitrii in statu inno-
centiae se extenderint. Disputatio. 4.

VT a secundo eorum statuum, qui disputatione praecedente expli-
cati sunt, ordiamur, Communis est D. Tho. 12. q. 109. art. 2. 3. 4. &
8. atque art. 10. ad tertium, & doctorum sententia, in statu innocen-
tiae ratione iustitiae originalis, quae vires sentientes coercebat ne bellum
aduersus rationem mouerent, quaeq; in causa erat ne corpus fatigaretur,
villamue molestiam sustineret in executione operum virtutum, atque in
parendo rectae rationi & legi Dei, hominem per suum liberum arbitrium,
cum solo concursu generali Dei, potuisse absque alio auxilio speciali
implere, etiam ad longissimum tempus, totam legem quoad substantiam
actus, quae ad nihil supernaturale obligaret, atque adeo potuisse se con-
tinere ab omni peccato tam veniali, quam lethali, per quodcunque tem-
pus, licet longissimum. Cum enim ea omnia sine labore & taedio, sum-
maq; cum facilitate prestare posset, neque vllas alias tentationes haberet
praeter eas, quae extrinsecus inferrentur, & praeter innatum appetitum
excellentiae ac laudis quoad voluntatem & intellectum, quae omnia in
tanta tranquillitate passionum, tamq; praeclearis donis praeditus, facile po-
terat superare, vtique nihil erat, quominus totam legem ad longissimum
quodcunque tempus suo libero arbitrio posset seruare, continereq; se
ab omni peccato lethali & veniali.

Homines in
statu innoce-
ntiae cum solo
concurfu Dei
generali im-
plere poterat
totam legem
naturalem.

Communis praeterea sententia doctorum est, hominem in eodem statu
per dona supernaturalia fidei, spei, caritatis ac gratiae potuisse cum com-
muni auxilio Dei operari suam salutem, vitamq; aeternam promereri,
absque alijs auxilijs specialibus. Cum enim eiusmodi habitus accommo-
dati sint ad eliciendum cum viribus naturalibus, & communi Dei influ-
xu, actus ad quos ordinatur, nullaq; esset difficultas in Adamo, vel in illis
eliciendis, vel in continuandis & multiplicandis eisdem actibus, vtique
cum communi auxilio Dei poterat operari suam salutem, vitamq; aeter-
nam promereri.

Cum habiti-
bus fidei, spei,
& caritatis, &
comuni Dei
auxilio ope-
rari poterant
suam salutem.

Quod ex eo confirmatur, quoniam nos, comparato habitu fidei, spei,
aut caritatis supernaturalis, possumus cum communi auxilio Dei elice-
re vnum, aut alterum actum fidei, spei, aut caritatis supernaturalis, elice-
re; vnum, aut alterum opus meritorium, licet diu totam legem, propter

rebellionem virium sentientium, & debilitatem corporis, ac molestiam, implere non possumus, vt prater alios affirmat Sotus tertio de natura & gratia cap. 4. cum ergo in Adamo nulla esset tunc debilitas, molestia, aut rebellio, consequens profecto est, vt cum communi auxilio Dei potuerit, operari suam salutem, vitamq; aeternam promereri.

Plenissimam habebant libertatem ad declinandum omnia, quibus a naturali, & supernaturali sine poterant auerti.

Quare primi parentes in statu innocentiae plenissimam libertatem habebant, tum ad declinanda ea omnia, quibus a fine tam naturali, quam supernaturali auerti poterant, tum etiam ad ea omnia executioni mandanda, quae ad vtrumque finem assequendum essent necessaria. Vnde August. de correct. & grat. cap. 10. & duobus sequentibus plenissimam eos habuisse libertatem affirmat, accepisseq; gratiam & auxilium, non quidem quo non potuerint non perseverare in gratia; id enim ad statum sempiternae felicitatis spectat; sed quo potuerunt perseverare, & non periclitari: per solum vero eorum liberum arbitrium stetit, quominus id opere implerent. Eandem quoque plenitudinem libertatis affirmat eos accepisse Hypognost. lib. 3. in principio ipse, aut quicumque alius eius operis est autor.

Obiectio.

Obijciat nobis aliquis fortasse cap. 19. provincialis concilij secundi Arausici, quod ita habet. Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, creatore suo non adiuuante, seruaret, vnde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit; quo modo sine Dei gratia poterit reparare, quod perdidit. Ex qua definitione constare videtur, primos parentes ad vitanda lethalia peccata, sine quibus salutem quam acceperant non amitterent, atque adeo ad perseverandum in originali iustitia, & gratia, eguisse super addito auxilio particulari gratiae, praeter iustitiam originalem, donaque habitualia gratiae ac virtutum theologalium: quemadmodum post gratiam habitualement amissam indiget peculiari auxilio ad eam recuperandam.

D. Tho. prima secundae. q. 109. art. 2. 3. & 4. affirmat, vt homo natura integra naturali dilectione Deum super omnia diligeret, seruaretq; praecpta omnia naturalia, etiam quae sub veniali culpa obligant, atque adeo ab omni peccato abstineret, nullo gratuito Dei auxilio, sed solo vniuersali, quo cum omni causa secunda cooperatur, indiguisse. Articulo vero 8. eiusdem quaestiones eguisse ait, auxilio Dei in bono conseruantis; quo subtracto, inquit, etiam ipsa natura in nihilum decideret. Nomine autem huius auxilij non aliud videretur intelligere, quam influxum vniuersalem quo cuncta in esse conseruat, a quo actiones, effectusq; omnes causarum secundarum quandiu in rerum natura existunt pendent; de quo dicitur inferius cum de concursu Dei vniuersali sermo erit. Difficultatem vero ex capite. 19. concilij Arausici nunc propositam, neque solutam, neque

a quo-

a quoquam in medium productam haecenus me legisse memini.

Solutio autem, veraq; illius capitis intelligentia inde elucebit, si duae quaedam ante metis oculos habeamus. Primum est, Pelagianos, vt disp. 1. dictum est, constabitq; magis ex sequentibus, asseruisse, solas vires naturales arbitrij nostri, praecise spectatas a quocunq; auxilio & dono Dei super addito, esse satis; tum ad conseruandam amicitiam cum Deo, tum etiam ad illam redintegrandam, recuperandamq; per poenitentiam, postquam per peccatum esset amissa. Secundum vero, Patres (vt ex dicendis in progressu huius operis erit manifestum) dum aduersus huiusmodi Pelagianorum errores loquebantur, quippiamque definiebant, nomine auxilij gratiae, id omne intellexisse, quod superadditum viribus arbitrij nostri, has adiuuat vt non succumbant, & vt supernaturalia opera exerceant, siue id esset habitus supernaturalis influens cum potentia, siue motio & influxus sine habitu. Atque id totum comprehendebant nomine gratiae, qua aduersus Pelagianos dicebant arbitrium nostrum, vltra suas vires naturales, indigere.

Hoc iacto fundamento, dicendum est, Patres concilij Arausici eo in capite hanc potissimum conclusionem aduersus Pelagianos intendisse definire. Homo salutem spiritualem amissam recuperare non potest suis viribus sine gratia, hoc est, sine Dei supernaturali adiutorio, modo paulo ante explicato. Vt vero eam definirent, praemisissent. Natura humana, etiam si in illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam (suis scilicet solis viribus naturalibus vt Pelagiani dicebant) creatore suo non adiuuante (saltem per influxum habituum iustitiae originalis, gratiae, & theologalium virtutum) seruaret. Vnde cum sine gratia Dei (sola scilicet in fluxu suarum virium naturalium) salutem non possit custodire, quam accepit: quomodo sine Dei gratia (solis scilicet suis viribus) poterit recuperare, quod perdidit? Quare nemo potest ex eiusmodi definitione colligere, primos parentes in innocentiae statu ad vitanda lethalia peccata, perseverandumq; in gratia, eguisse auxilio particulari superaddito habitibus iustitiae originalis, gratiae, theologaliumq; virtutum.

Consonat haecenus dictis August. de natura & grat. c. 48. dum ait, Naturam humanam in praesenti statu egere ad non peccandum, perseverandum sine lethali culpa, adiutorio medicinae Saluatoris. Sanè medicina Saluatoris habitualement gratiam, qua sanamur, includit, ac proinde in adiutorio illo influxum habitualis gratiae comprehendit.

Et de correct. & grat. c. 11. & 12. proculdubio nomine adiutorij cum quo Adam in statu innocentiae perseverare potuit sine peccato, non aliud intellexit, quam dona habitualia iustitiae originalis, gratiae & theologalium virtutum, aliorumq; habituum supernaturalium, per quae & continebatur

B 2

pas

Diluitur obiectio.

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 4.

pars inferior ne bellum aduersus rationem moueret, & totus homo in naturale, & supernaturale bonum per eiusmodi habitualia dona propendebat, facileq; viam mandatorum poterat currere, resistereq; illi ipsi tentationi, cui succubuit. Vnde cap. 11. citato ait. Istam gratiam non habuit homo primus, qua nunquam vellet esse malus: sed sanè habuit, in qua si permanere vellet, nunquam malus esset, & sine qua, etiam cum libero arbitrio, bonus esse non posset: sed eam tamen liberum arbitrium deserere posset. Neque ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio; quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem (supernaturale intellige, de quo est sermo) nihil est, nisi adiuetur ab omnipotenti bono: quod adiutorium, si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus: sed deseruit, & desertus est. Tale quippe erat adiutorium quod desereret cum vellet, & in quo permaneret, si vellet; non quo fieret vt non vellet. Hac prima est gratia quæ data est primo Adam. Hactenus ibi Augustinus.

Et cap. 12. ait. Primo itaque homini, qui in eo bono, quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adiutorium perseverantiae, non quo fieret, vt perseveraret, sed sine quo liberum arbitrium perseverare non posset. Et infra. Vt perseverare vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires eius habebat voluntas, quæ sine vlllo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentiabiliter resistebat, vt dignè tantæ bonitati, & bene viuendi facultati, perseverandi cõcomitaretur arbitrium. Ecce, per eadem habitualia dona per quæ interna bella erant sublata, ad bonumq; propendebat, ait Adamum in innocentiae statu consecutum fuisse arbitrium, facultatemq; perseverandi, si vellet.

Et D. Tho. prima secundæ. q. 109. art. 10. ad tertium, hoc ipsum cum Augustino locis citatis vult esse donum quod Adamus accepit per quod perseverare potuit; eoq; pacto Medina ad eundem articulum eum exponit. Atque iuxta ea, quæ ex ipso paulò ante retulimus, proculdubio est dicendum, id ex D. Thomæ sententia sufficere vt diu vitare posset, etiam omne veniale peccatum, ne dum lethale, atque adeò vt perseverare posset in gratia. Non tamen consensio cum Medina eodem loco affirmante, sicut Adamo sufficiens fuit ad perseverandum in gratia habitualia donum iustitiæ originalis & gratiæ; ita, ex D. Thomæ sententia, satis esse nobis ad perseverandum in gratia ipsum habituale donum gratiæ gratum facientis quod, dum à peccato resurgimus, accipimus. Neque enim id D. Tho. docet, neque est par vtrobique ratio; cum primi parentes vires illas habuerint non tam à gratia gratum faciente, quam à dono iustitiæ originalis quæ partem continebat inferiorem ne bellum aduersus superiorem moueret. Ac sanè contrarium definit concilium Tridentinum sessio. 6.

cano.

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 4.

21

cano. 22. nempe nos ad perseverandum in gratia, vltra ipsum habituale gratiæ donum, indigere quotidiano Dei auxilio superaddito, quod Deus nunquam iustis denegat quantum satis est, vt, si velint, in gratia perseverent, vt suo loco videbimus.

Quando autem Augustinus de correct. & gratia, & cum eo D. Tho. loco citato asseuerant, plus homines accepisse per Christi donum, quatenus multi acceperunt non solum id quo perseverare poterant, si vellet, sed etiam vt re ipsa perseverarent, quam fuerit quod accepit Adam, nempe donum quo perseverare potuit, non tamen perseveravit; in primis id intelligunt ex parte effectus, quia maiorem effectum habuit gratia Christi in adultis, qui vsque ad finem vitæ perseverauerunt (cooperante tamen ad perseverandum libero ipsorum met arbitrio) quam habuerit gratia Adamo collata; per quam, ex Adami defectu non volentis cum ea cooperari, non perseveravit. Non tamen negant, neque negare possunt, gratiam Adamo collatam, si per arbitrium Adami non sterisset, potuisse re ipsa habere vtrunque effectum, solaq; culpa Adami illum non habuisse. Quod si Adamus, vt potuit, perseverasset, certè secundus effectus, hoc est, perseverantia ipsa in gratia, se ipsum ab omni lethali culpa continendo, non fuisset ex solis viribus Adami, sed præcipue ex cooperatione Dei per habitualia dona quæ ad perseverandum illi contulerat, per solumq; Adamum stetit quo minus haberent eum effectum, ad quem, dependenter tamen ab ipsius arbitrio, fuerant eidem collata. Admonet verò optimè D. Tho. in responsione ad tertium citata, multò facilius homines in statu innocentiae potuisse per suum arbitrium perseverare cum æquali gratia, quam possimus modò. Atque hinc elicere possumus secundum modum exponendi doctrinam D. Augustini & D. Thomæ de qua agimus, nempe vt intelligatur etiam ex parte ipsiusmet gratiæ, & non solum ex parte effectus. Etenim cum iustitia originalis, ea ex parte qua sensualitatem continebat ne aduersus rationem bellaret, quodammodo computetur inter naturalia, vt disputatione præcedente dictum est; sanè longè maior est gratia quæ per Christum data fuit martyribus, per quam non solum perseverare potuerunt, sed re ipsa diuturnum fortissimumq; pro Christo bellum superauerunt, quam fuerit gratia Adamo collata, per quam licet perseverare potuerit, in summa tamen tranquillitate leui admodum tentatione superatus est. Etenim longè maiora auxilia gratiæ necessaria fuerunt martyribus, vt Laurentio, ac Vincentio, ad victorias adeò insignes, carne, mundo & diabolo tam acriter oppugnatis, reportandas, quam fuerint Adamo ad perseverandum sine peccato in tam felici, & tranquillo statu. Atque hoc est quod Aug. de correct. & grat. locis citatis & vult & aperte docet.

B 3

Quid

Quid extra statum innocentiae possit liberum arbitrium cum solo Dei concursu generali circa actiones singulas, quae finem naturalem non transcendent.

Disp. 5.

Conclusio.

Homo cum solo concursu Dei generali efficere potest opus bonum morale, quod naturali fini, non vero supernaturali sit accommodatum.

UT ad vires liberi arbitrii in homine, siue in puris naturalibus, siue post naturam lapsam spectato accedamus, sit haec conclusio. Cum solo concursu generali Dei, absque alio dono, vel auxilio gratiae, potest homo efficere opus bonum morale, quod fini naturali hominis accommodatum, atque comparatione illius sit verè bonum, ac virtutis opus: non tamen quod fini supernaturali sit accommodatum, quodque comparatione illius bonum simpliciter, ac virtutis opus dici queat. Posterior pars dilucida fiet disputatione sequenti: prior verò communis est scholasticorum, si modò Gregorium Ariminensem, & Capreolum, paucosque alios excipias, qui existimant neque ad id liberum arbitrium habere vires in statu naturae lapsae sine speciali auxilio Dei. Est etiam doctrina Patrum consentanea, quicquid nonnulli dicant.

Ea verò probari potest, quoniam in homine est lumen naturale ad cognoscendum, quid honestum, decens, & consentaneum rectae rationi sit, ut experientia ipsa testatur; patetque ex psalmo 4. ubi cum propheta praemisisset, Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? subiungit, Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, quia scilicet ad tui imaginem conditi sumus, quo quid bonum, atque honestum sit, cognoscimus, imò quia id ratione cognoscimus, deuiatio à recta ratione culpa est atque peccatum, quo ea duntaxat ratione carent pueri & amentes dum turpe aliquid committunt, quòd inter bonum & malum morale discernere nequeant: cum ergo in multis bonis, ut in honore parentibus exhibendo, in elemosyna pauperi ex commiseratione tribuenda, in soluendo debito coniugali, & in plerisque alijs, quae ad alias virtutes morales pertinent, non tantum difficultatis experiamur, quin id voluntate amplecti, executioneque mandare facile possimus; consequens est, ut similia bona moralia solo concursu Dei generali, viribusque naturalibus liberi nostri arbitrii non solum velle, sed etiam efficere possimus. Mirum nanque esset, quòd ad agendum honestè, tanquam in finem naturalem, essemus conditi, nullum tamen actum honestum, viribus proprijs, soloque concursu generali Dei possemus efficere.

Gregorij responsio. Verum respondet Gregorius. Ut eiusmodi opera sint bona moralia, necessarium esse, ut in Deum tanquam in vltimum finem referantur: quod

ta-

tamen, ut ait, sine speciali auxilio Dei homo praestare non potest. Nihilominus cum vnaquaqueque virtus ex suo proprio obiecto, atque sine immediato bonitatem moralem sibi propriam vendicat, sicut etiam distinctiorem à quacunque alia virtute, non verò ex relatione per virtutem superiorem ad finem superiorem, quis non videat necessariam non esse talem relationem, ut actus aliquis bonitatem moralem virtutis, verbi gratia, misericordiae, aut iustitiae consequatur, sed satis esse, quòd virtute ad Deum referatur? quo pacto quemadmodum bona cuncta suapte natura, atque ex praedestinatione diuina sunt propter vltimum finem; ita eo ipso quòd secundum se sunt volita, sunt virtute volita propter vltimum finem. Adde, cum Deus lumine naturali cognoscatur esse prima causa, & vltimus finis omnium rerum, ut ex Paulo ad Romanos. 1. constat; liberum arbitrium ex viribus suis naturalibus, solo concursu Dei generali referre posse huiusmodi actus in Deum ita cognitum; quòd satis erit, ut tales actus sint boni moraliter comparatione finis naturalis.

Confutatio.

Confirmatur eadem conclusio ex illo ad Romanos. 2. Cum gentes, quae legem non habent (scriptam scilicet) naturaliter, quae legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex; qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. Ecce, Paulus naturaliter, hoc est, ex folijs viribus naturae, ait gentes interdum efficere, quae legis naturalis sunt; quae plane sunt bona moralia fini naturali accommodata.

Conclusionem nostram aperte affirmat August. seu alius eius operis autor, Hipogn. lib. 3. ubi cum docuisset primum parentem in statu innocentiae habuisse plenam libertatem, etiam ad bonum supernaturale, vitamque aeternam promerendam & consequendam; hanc autem libertatem ad bonum sibi & nobis perdidisse; per Christumque nos consequi auxilia & dona gratiae ut huiusmodi bonum facere possimus, ita concludit. Esse fatemur liberum arbitrium in omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quae ad Deum pertinent, sine Deo, aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in operibus vitae praesentis, tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quae de bono naturae oriuntur; id est, velle laborare in agro; velle manducare, & bibere; velle habere amicum; velle habere indumenta; velle fabricare domum; uxorem velle ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum bonarum; velle quicquid bonum ad praesentem pertinet vitam; quae omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt, imò ex ipso & per ipsum sunt, vel esse ceperunt: malis dico, ut velle idola colere, velle homicidium &c. Hactenus ille. Cum autem non neget hominem per liberum arbitrium sine speciali auxilio gratiae posse velle comedere, quantum recta ratio dicit, & prout dicitur recta ratio, imò id aperte confiteatur: quandoquidem quando comestio limites rationis transgrederetur, inter mala

B 4

esset

esset computanda; planè confitetur sine auxilio gratiæ posse à nobis exerceri hoc opus temperantiæ, & alia opera moraliter bona fini naturali solum accommodata, maximè cum dicat liberum arbitrium sine gratiâ posse velle quicquid bonum ad præsentem pertinet vitam, solumq; excludat bonum, quod ad Deum (vt finis scilicet est supernaturalis) pertinet, quod planè bonum naturale esse debet, aut certè per bonum aliquod naturale ad ordinem bonorum supernaturalium eleuatur. Eandem conclusionem apertius adhuc affirmat idem August. lib. de spiritu, & litera cap. 28. iunctis præcedentibus & sequentibus, vbi licet ostendat, nos per gratiam Christi iustificari, efficereq; bona opera, & neque per legem naturalem, neq; per scriptam esse iustitiam, ait tamen per peccatum non vsque adeò extinctam esse imaginem Dei in nobis, quin, etiâ dum in peccato sumus & malè viuimus, possimus efficere bona aliqua opera iuxta testimonium ad Rom. 2. supra citatum. Vnde ait. Sicut non impediunt à vita æterna iustum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur; sic ad salutem æternam nihil profunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur. In eandem conclusionem videtur inclinare concilium Trid. sess. 6. canone. 1. vbi satis innuit, esse posse bona opera moralia, quæ fiant per solam vim naturæ humanæ, vel per legis doctrinam; cum definiat; illa non satis esse ad iustificationem, absque diuina per IESVM Christum gratiâ.

Vtrum liberum arbitrium cum solo concursu Dei generali aliquid possit quod ad supernaturalem finem conducatur.

Disp. 6.

Disputatione præcedente dictum est de viribus arbitrij nostri cum solo concursu Dei generali ad actiones bonas moraliter, quæ finem naturalem non transcendunt, idq; siue in puris naturalibus, siue in statu naturæ lapsæ consideretur. Quod verò ad actiones attinet quæ ad finem supernaturalem, tanquam illi in suo ordine & gradu proportionatæ, conducunt, sit sequens conclusio.

Liberum nostrum arbitrium cum solo concursu Dei generali nihil efficere potest, non solum quod vitam æternam, aut gratiæ incrementum promereatur, sed neque quod, tanquam ordinem ad finem naturalem transcendens, commensuratum cum fine naturali aliquo modo sit, etiam tanquam remota dispositio ad gratiam, tam ex parte voluntatis, quam intellectus: sed ad id omne indiget auxilio & ope naturali, vel per influxum Dei immediatum, vel per habitum supernaturalem ad

eam

Conclusio. Liberum arbitrium, sine speciali auxilio aut dono supernaturali Dei, nihil potest fini supernaturali quo quo modo commensuratum.

eam rem collatum. Quare cum post peccatum primorum parentum stauerit Deus nihil horum, quæ ordinis sunt supernaturalis, atq; ad finem supernaturalem peculiariter ordinantur, conferre hominibus, nisi meritis Christi, necessarius fuit nobis Christus, tanquam redemptor, vt hæc omnia nobis conferrentur, possemusq; coram Deo sempiternam felicitatè promereri.

Côclusio est de fide directò pugnans cū errore Pelagij, quam plurimis in locis demonstrat Augustinus ex scripturis sanctis aduersus Pelagianos, contendens primum parentem per peccatum amisisse toti generi humano omne bonum ordinis supernaturalis, & ob id libertatem operandi quicquid, tanquam transcendens limites boni naturalis, ad finem spectaret supernaturalem, etiamsi sit dispositio remota, nisi dono aut auxilio naturali Dei ad id adiuuaretur; quemadmodum adiuuatur auxilijs & donis, quæ nobis per Christum conferuntur.

Duo verò sunt propositæ conclusionis fundamenta. Primum est, putè naturalia non habere commensurationem & accommodationem ad sempiternam felicitatem, & ob eam causam Deum ad illam exegisse, tam in Angelis quam in hominibus, media supernaturalia, tum ex parte intellectus, tum ex parte voluntatis, quæ proinde ex suis tantum viribus nullo modo potuerunt habere, sed ex dono & auxilio Dei. Quò posito fundamento notissimum est, liberum arbitrium, non solum si spectetur in homine condito in puris naturalibus, aut in statu naturæ lapsæ; sed etiâ si spectetur in Adamo cum sola iustitia originali præscindendo à gratiâ & omni alio dono naturali, aut in Angelo condito in puris naturalibus cum solo concursu generali, nihil omnino eorum, de quibus sermo est, posse efficere. Cuius ratio est, quoniam liberum arbitrium ita spectatum nihil potest, quod limites operationis ac rei naturalis transcendat: ea autem, de quibus conclusio agit, res sunt supernaturales. Quare prior pars conclusionis propositæ vera est, intellecta tam de Angelis in puris naturalibus conditis, quam de Adamo condito cum sola iustitia originali absque gratiâ & alijs donis supernaturalibus. Licet enim iustitia originalis donum esset naturale, quia tamen eò solum spectabat, vt vires nostras sentientes cohereret, nosq; ab interitu, morbis, membrorum defatigatione, cæterisq; huius vitæ miserijs immunes redderet, vt sine vlla difficultate, & per quantumvis temporis spatium cōtinere se posset homo in officio; sanè non tribuebat vires ad faciendum opus aliquod, quod vires naturæ excederet, sed solum ad perseverandum sine vilo defectu in bono naturali rectæ rationi consentaneo. Vnde August. in Enchiridion cap. 105. ait, *Quantuis sine gratia neque tunc (in statu scilicet innocentia) vllum meritum esse potuisset.*

Secundum fundamentum est, Deum tam Angelis, quam primo parèti

Redemptoris necessitas.

Primum conclusionis fundamentum.

Naturalia commensurationem non habet ad sempiternam felicitatem.

Etiâ in Angelos in puris naturalibus, & hec mine cum sola iustitia originali absque gratiâ & alio dono.

Secundum conclusionis fundamentum.

Universidad de De...
26

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 6.

Angelis & pri-
mis parenti-
bus collata
sunt superna-
turalia quib-
us vitam aeter-
nam prome-
reretur.

cōtulisse dona & media supernaturalia, quibus vitam aeternam per suum liberum arbitrium potuerunt ulterius promereri, vt pro ratione meritorum cuiusque ad maiorem vel minorem beatitudinem promouerentur, donoq; iustitiae originalis ita corroborasse debilitatem homini innatam ad perseverandum in operatione secundum rationem, vt penè parem Angelis ea in parte eum effecerit: at verò Angelis ita dona & media supernaturalia ad vitam aeternam promerendam contulisse, vt qui sua culpa semel ea amitterent, nūquam amplius possent eadem recuperare: primo autem parenti, & in illo posteris, ita hæc ipsa donasse, vt si peccando ea amitteret, nunquam deinceps posset ea recuperare, nisi per merita aliquis, qui ex condigno pro peccatis generis humani satisfaceret, & dona illa coram Deo verè ac propriè promeretur.

Pelagij erro-
rum prima
origo.

Cum Pelagius à primo fundamento discesserit, dum arbitratus est solas vires naturales liberi arbitrij satis esse, tum ad promerendam vitam aeternam, tum etiam ad obtinendam, & impetrandam per poenitentiam veniam peccatorum, si quæ homo sua culpa commisisset, necessarium illi etiam fuit à secundo fundamento atque à tota conclusione proposita discedere, asserereq; nullum fuisse peccatum quod origine traduceretur ad posteros, Adamumq; similiter fuisse moriturum, si non peccasset, & Christum non redemptorem generis humani, sed doctorem solum ac legislatorem extitisse, satisq; esse vires naturales liberi arbitrij, tum ad credendum, vt oportet ad salutem, omnia quæ per Christum & alios à Deo nobis reuelata sunt, tum etiam ad implendum ea omnia, quæ nobis præcepta sunt, & ad superandas ac vincendas tētationes & difficultates omnes quæ nobis impedimento esse solent nē eum finem assequamur, tum denique ad obtinendam vitam aeternam: quæ omnia planè scripturas sacras, & fidem catholicam magna ex parte evertunt, vt Augustinus, alijq; patres varijs in locis latè, præclarèq; demonstrant. Quia verò institutum nostrum hoc loco non est de his differere, cum alibi suas proprias habeat sedes, sed, solum ex ijs, ea perstringere, quæ necessaria videntur vt ostendamus, quam bene liberum arbitrium, gratia, præscientia, providentia, prædestinatio ac reprobatio inter se concordent, satis erit si priorem partem conclusionis propositæ definitionibus Ecclesiæ comprobemus, maxime quia Lutherani, aduersus quos potissimum libertatem arbitrij nostri demonstrare molimur, facile totam conclusionem propositam aduersus Pelagianos nobis concedent.

In Concilio igitur Tridentino sess. 6. cano. 1. ita habetur. Siquis dixerit, hominem suis operibus, quæ vel per naturam humanam, vel per legis doctrinam fiant, absque diuina per IESVM Christum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit. Et canone. 3. Si quis dixerit sine præueniente Spiritus sancti inspiratione atque adiutorio, hominem credere, sperare,

di-

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 6.

diligere, aut poenitere posse, sicut oportet vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit. Et in cōcilio Arausicano cap. 5. & sequētibus, etiam ipsum initium fidei definitur & ostenditur esse non posse absque speciali auxilio Dei, vt interim alias definitiones omittamus.

Cum autem in scripturis sanctis & in concilijs ordinariè sit sermo de operibus nostris, vt ad finem supernaturalem conducunt, ad quem intruere, effingereq; nos intendunt, non verò vt conducunt præcisè ad finem naturalem (ea enim consideratio operum nostrorum ad philosophos morales potius spectat) vtique quando docent, opera aliqua peculiaria fieri non posse à nobis absque speciali auxilio aut dono Dei, id intelligendum esse volunt, modò ita fiant, vt in suo ordine & gradu fini supernaturali deseruiant, ad eumq; proportionem habeant; ac proinde apud eos sermo est de operibus, quæ conclusione nostra continentur. Reliquorum nanq; operum, quæ à libero arbitrio emanant, nulla habetur ratio, quod ad finem supernaturalem attinet. Imò, vt in articulum. 36. Lutheri rectè docet Rossensis, aliquando ea sola opera aliquid in scripturis dici solent ac putantur, quæ vitæ aeternæ meritoria sunt: reliqua verò, esto ope supernaturali fiant, nihil dicuntur, aut reputantur. Vnde Ioan. 15. ait Christus; Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere; quod fructus scilicet, meritiue ad vitam aeternam rationem habeat. & primè ad Corinthios. 13. si linguis hominum loquar & Angelorum, & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.

Hinc Augustinus interdum nullum reputat bonum ac virtutem, si coniunctam non habeat caritatem, quæ forma est virtutum comparatione finis supernaturalis: interdum verò nullum reputat bonum, si ad Deum finemque supernaturalem non pertineat, aut cum eo non sit in suo ordine & gradu commensuratum. De gratia enim & libero arbitrio cap. 18. ait, Quicquid se putauerit homo facere bene, si fiat sine caritate, nullo modo fit bene. & lib. 4. aduersus Iulianum cap. 3. contendit, opera infidelium non esse veras virtutes, non solum quod sæpè extrema aliqua vitia, quæ cum medio virtutis aliquam habent similitudinem, laudi eis tribuebantur, vt pertinacia, quati esset constantia; & temeritas, ac si esset fortitudo; & quod medium virtutis adiectione sinistri finis infectum in vitium conuertebant: sed etiam quod nihil habeat simpliciter rationem virtutis, quæ meritum aliquod habeat apud Deum, nisi per fidem & caritatem in vltimum finem supernaturalem referatur. Vnde ad finem capituli concludit, nos illud dicere bonum opus hominum, quod ad eternum Dei regnū perducit, neque eiusmodi opus posse esse sine Dei gratia, quæ datur per

Opera, quæ scriptura & cōcilia affirmat fieri non posse sine speciali auxilio Dei, quæ sint;

Virtutem ac bonum quod solum reputat Augustinus.

vnum

unum mediatorem Dei & hominum. Et Hypog. lib. 3. c. 4. vt supra retulimus, ait; Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, nō per quod sit idoneum, quā ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certē peragere, sed tantum in operibus vitæ presentis tam bonis, quā etiam malis. & c. 5. subiungit; Vitiato ergo libero arbitrio, totus homo est vitiatus, per quod absque adiutorio gratiæ quod Deo placeat, nec valet incipere, neque perficere sufficit. & c. 10. Est (inquit) liberum arbitrium in homine, quod quisquis esse negauerit, catholicus non est, & quisquis sic esse dixerit, quod sine Deo bonū opus, id est, quod ad eius sanctum propositum pertinet, nec incipere nec perficere possit, catholicus est. Atque eiusmodi opus epist. 146. in testimonio disputatione prima relato appellauit opus secundum Deum. Denique Augustinus iuxta scripturas sanctas, atque vt Theologus, nomine operis boni illud solum intelligit, quod vel vitæ æternæ meritum continet, vel certē fini supernaturali in suo ordine & gradu sit accommodatum, atque adeo quod sit ex numero eorum bonorum, de quibus in nostra conclusione est sermo; eaq; bona sunt, quæ interdum appellat opera secundum Deum, interdum verò dicit ad sanctum eius propositum pertinere; inter quæ computantur fides, & ea quæ ad gratiam gratum facientem disponunt: atque ita inter alios intelligunt, & interpretantur Augustinum Sotus primo de natura & gratiæ capite. 21. & Ruardus decanus Louaniensis in articulo de libero arbitrio fol. 289.

Quin Augustinus sumens bonum hoc modo, cernensq; facultatem ac libertatem, quam primi parentes in statu innocentie ratione supernaturalium donorum, quæ acceperāt, ad id exercēdum habebant, simulq; considerans per peccatum, quemadmodum supernaturalia dona, sic etiā facultatem & libertatem illud exercendi fuisse amissam, nisi dona per Christum restituerētur, arbitriumq; supernaturaliter adiuuaretur, docuit per peccatum amissam fuisse libertatem ad bonum, fuisseq; per Christum instauratam, vt inferius multis eiusdem patris citandis testimonijs ostendimus. Cum tamen manifestum sit, tum ex testimonijs disputatione præcedente relatis, tum ex alijs, quæ in progressu huius operis referemus, Augustinum non negasse in nostro arbitrio supernaturalibus bonis per peccatum spoliato, quin potius apertissime affirmasse libertatem ad ea moralia bona, quæ finem naturalem non transcenderent.

De eisdem quoque operibus intelligenda sunt pleraque alia scripturæ testimonia, cuiusmodi est illud primæ ad Corinthios. 12. Nemo potest dicere, Dominus IESVS, nisi in Spiritu sancto. & illud. 2. ad Corint. 3. non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Neque enim Paulus negat, etiam infideles cum solo concursu generali Dei posse proferre nomen IESVS, aut habere co-

gita-

gitationem aliquo modo bonam; sed solum docere intendit, neminem absque speciali auxilio ac dono Dei posse per veram fidem inuocare dominum IESVM, illumq; confiteri, aut cogitare aliquid, quod in suo ordine & gradu ad finem supernaturalem conferat. Porro Concilia huic etiam consonare doctrinæ, statim erit manifestum.

Vtrum liberum arbitrium cum solo concursu Dei generali elicere possit assensum fidei quoad solam actus substantiam, seu merè naturalē.

Disputatio. 7.

Peculiariter explicandæ sunt vires liberi arbitrij quoad actus, qui ad iustificationem infidelis adulti sunt necessarij, nempe credendi, sperandi, diligendi ac pœnitendi; sigillatimq; circa eorum vnum quemq; examinandum est, quid liberum arbitrium quoad illius substantiam possit, hoc est, vt producat merè naturalis, non qualis ad iustificationem est necessarius; & quid cooperetur ac possit, vt supernaturalis & qualis ad iustificationem oportet eliciatur, quibusq; diuinis auxilijs ad id indigeat. Ne verò circa singulos actus eadem repetantur, in disputationibus, quas de credendi actu conficiemus, dum quippiam alijs etiam actibus commune occurrerit, ad eos sermonem extendemus.

Vt ergo ab actu credendi ordiamur, dubium in primis non est, præsertim si sermo sit de ijs, in quorum cognitionem solo lumine naturali non possumus deuenire, qualia sunt Deum esse trinum in personis, Christum esse Deum, & similia, necesse esse ea prius nobis credenda proponi, quàm eisdem assentiamur. Dubium etiam non est, si tanquam rebus à Deo reuelatis assentiri eisdem debeamus, in quorum cognitionem solo lumine naturali possumus peruenire, cuiusmodi sunt hæc, Deum esse, esse vnum &c. et egere nos doctrinā quā addiscamus prius ea à Deo esse reuelata: neque enim id solo lumine naturali valemus assequi. Vnde Paulus ad Romanos. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt: quomodo autem audient sine prædicante? & infra. Ergo fides ex auditu. Quod itaque disputamus est, Vtrum propositis & explicatis ijs quæ credenda sunt, adhibitis insuper argumentis, quæ afferri solent, vt homines meritò sibi persuadeant, ea reuelata esse à Deo, & iussa credi, & denique accedente externa vocatione ad fidem per concionatores, aliosq; ecclesiæ ministros, Vtrum, inquam, sit in facultate libeti arbitrij cum solo concursu generali Dei, rebus propositis assentiri tanquam à Deo reuelatis, actu tamen qui sit merè naturalis, quiq; ex parte intellectus non sit satis ad iustificationē:

Rebus fidei, vt tanquam reuelatis quocunque actu assentiamur, necesse est doceamur esse reuelata.

ad

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 7.

an verò interna vocatio, mentis illustratio, & attractio per auxilium supernaturale, de quibus disputatione sequenti erit sermo, ita necessaria sint ad assentiendum ijs, quæ ad fidem spectant, vt non solum actu supernaturali, qualis ex parte intellectus ad iustificationem requiritur, eis assentiri non possimus, sed ne actu quidem merè naturali assensum ipsis præstare valeamus?

Pars affirmans explicatur.

Pars affirmans quaestionis propositæ semper mihi vera visa fuit cum doctoribus inferius citandis. Adducor in primis, quia experientia ipsa testatur, quando sunt rationes & argumenta, quæ rem aliquam reddunt credibilem, hoc est, dignam cui propter tales rationes & argumenta assensus præbeatur, in facultate liberi arbitrij esse suum assensum præbere, voluntate imperante, captiuanteq; intellectum ad eiusmodi assensum: sed ea, quæ fide tenentur, ex miraculis in eorum confirmationem factis, ex vaticinio complurium prophetarum, nouique ac veteris testamenti consensione, atque ex multis alijs, quæ suo loco exponemus, nimis credibilia facta sunt, vt Propheta ait, adeò vt à culpa lethali non sint excusandi, qui auditis ijs, quæ fides docet, post adductas rationes, quæ afferri solent ad persuadendum à Deo esse reuelata, assensum non præbuerint: ergo in facultate liberi arbitrij est cum solo concursu generali actu merè naturali illis tunc assensum præbere.

Cõfirmatur ex illo Ioannis. 5. Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me. & cap. 10. Et si mihi non vultis credere, operibus credite. & cap. 15. Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo. & rursus, Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: ergo saltem qui Christum audierunt, & miracula illius viderunt, potuerunt cum solo concursu generali Dei assensum præbere doctrinæ Christi, quæ ex tot miraculis mirum in modum credibilis effecta est, atq; ea ratione peccatum incredulitatis vitare potuerunt.

Secundo. Iudæi hodie assentiuntur ijs omnibus, quæ ex fide catholica credebant veteres Iudæi ante aduentum Christi, cum tamen longè difficilius assentiuntur eisdem rebus hoc tempore, cum videant Messia aduentum toto penè orbe diuulgatum ac creditum; se verò post Hierosolymitani templi excidium, sine propheta, sine sacerdote, sine sacrificio, sine lege, tum à Deo, tum ab omnibus nationibus despectos, & ludibrio habitos per tot penè secula, quot à Christi Domini passione hucusque effluerant; quàm foret eisdem Iudæis ante aduentum Christi, dum nihil de Messia aduentu erat auditum, nihilq; eorum, quæ de tempore Messie erant prædicta, videbant impletum. At non solum ridiculum, sed etiam impium esset affirmare, perfidos Iudæos peculiari Dei auxilio adiutos assentiri hodie ijs, quibus præsci Iudæi ante Christi aduentum assentie-

ban-

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 7.

31

bantur: cum ergo iuxta Augustinum, aut quæuis alium eius libri auctorem, Hypog. lib. 3. in fine, & alios Patres, imò & iuxta Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 2. & sequentibus, eadem sit fides Ecclesiæ tempore legis scriptæ & gratiæ, neque minus tempore legis scriptæ credere, vt oportet ad salutem, esset donum Dei, quàm modò; consequens profectò est, vt licet neque tunc potuerint, neque modò possimus assentiri ijs quæ docet fides, vt oportet ad salutem, sine speciali auxilio Dei, nihilominus & tunc potuerint, & possimus modò assentiri illis eisdem rebus actu merè naturali, minimeq; idoneo ad salutem, qui cum solo concursu generali Dei ex viribus liberi arbitrij eliciatur.

Possimus idem confirmare, quoniam eadem est fides, quæ post Adami peccatum fuit in lege naturæ, in lege scripta & gratiæ, tamen vno tempore fuerit magis aucta quoad numerum credendorum explicitè, quàm alio; neque dicendum est actum credendi, vt ad salutem oportet, quem fideles legis naturæ eliciebant, non fuisse supernaturalem Deique donum, atque adeò de eorum numero quos concilia negant viribus arbitrij elici posse absque speciali auxilio Dei: nemo autem dixerit in principio legis naturæ, quando nullæ adhuc erant sectæ, homines, qui de nouo nascebantur, à suis parentibus doctos vnum esse Deum omnium conditorem, remuneratoremq; inquiringium se, & pauca alia quæ tunc erant de fide, non potuisse solis suis viribus eis quo ad actus substantiam assentiri, conformareq; se in ea existimatione cum reliquo hominum cetu, qui tunc erat in orbe; tamen, nisi à Deo particulariter adiuuarentur, actum supernaturalem non elicerent, qualis ad salutem est necessarius.

Tertio. Qui cum pertinacia errat circa vnum articulum fidei, amittit fidem supernaturalem, qua reliquos omnes credebat, neque deinceps elicit actum supernaturalem fidei, sed naturalem circa reliquos articulos, in quibus non errat: cum ergo experientia constet hæreticos, amissa fide, assentiri reliquis rebus quæ sunt de fide, tanquam Dei reuelationibus, neque credendum sit, eos peculiari Dei auxilio, quoties eliciunt assensum, adiuuari; sit, vt ex viribus liberi arbitrij, soloq; concursu Dei generali assentiri possimus actu merè naturali ijs, quæ fide catholica continentur.

Quarto. Lutherani, aut alij hæretici, adducere possunt hominem ethnicum vt amplectatur ipsorum sectam, & tanquam Dei reuelationibus assentiat omnibus, quibus ipsi assentiuntur, in quibus ponimus præcipuos articulos fidei contineri, & errores aliquos non minus difficiles creditu, quàm ea, quæ ad fidem pertinent: cum ergo ad assensum, quem hic ethnicus eliciet, sit satis concursus generalis Dei (neque enim credendum est, eum supernaturaliter ad talem actum adiuuari) sit, vt ad assensum merè naturalem eorum, quæ sub fidem cadunt, sit etiam satis generalis Dei concursus.

Quin-

Quest. 14. Art. 13. Disp. 7.

Quinto. Longè difficilius ijs, qui iudicio & ingenio pollent, mysterio Trinitatis, Incarnationis, atque Eucharistiae assentiuntur, quam rudes, qui leuibus suasionibus, autoritateq; aliorum potius, quam iudicio & ratione adducuntur ad credendum, assentiuntur in genere omnibus ijs quae fides credenda proponit, paucis quibusdam pro capto eorum duntaxat explicatis; unde, ceteris paribus, magis merentur apud Deum viri docti & ingeniosi, cum assentiuntur ijs, quae ad fidem pertinent, quam rudes & imperiti: sed is haereticus, qui circa illa tria mysteria non errat, assentitur tam ipsis, quam ceteris suis erroribus actu merè naturali, cum solo concursu Dei generali, sibi persuadens tria illa mysteria esse Dei reuelationes: ergo qui tardi & rudes ingenio, yixq; percipientes quae dicuntur, suasionibus atque autoritate aliorum accedunt ad fidem, utique, vt diuinitus adiuti eliciunt assensum eorum, quae fides habet, qualis necessarius est ad salutem, ita eisdem suasionibus, autoritateq; aliorum moti, cum solo concursu generali Dei assensum merè naturalem de eisdem obiectis possent elicere: quandoquidem non aliunde negari potest facultas liberi arbitrij ad eiusmodi actum merè naturalem, quam ex difficultate ipsius.

Sexto. Demus puerum non baptizatum inter solos Christianos educari, diligenterq; morum, & fidei documentis imbui, nihilq; vnquam audire de contrario aliquo errore, & Deum insuper statuere non aliter cum eo concurrere, quam solo concursu generali: tunc quis affirmare audeat, assensum non praebiturum ijs, quae ad fidem pertinere cognoscit, aut aliorum hominum, quam catholicorum cum quibus degit, regulam credendi securum? Quare cum eiusmodi assensum eliciat ex solis viribus liberi arbitrij cum concursu Dei generali, dicendum erit, vires esse in libero arbitrio ad eliciendum, cum solo concursu generali Dei, assensum merè naturalem circa ea, quae ad fidem spectant, qui quidem ad iustificationem minimè sit satis.

Accedit in confirmationem nostrae sententiae, quia Concilium Tridentinum sess. 6. cano. 3. dum inquit; Siquis dixerit, sine preueniente Spiritu sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere aut poenitere posse, sicut oportet vt ei iustificationis gratia confertur, anathema sit, manifestè innuit, eiusmodi actus merè naturales, ac proinde non vt oportet ad iustificationem, elici posse viribus liberi arbitrij cum solo Dei concursu generali: aut saltem non obscure innuit, sine villo periculo id affirmari posse. Idem aperte innuit Concilium Arausicanum, dum cap. 6. ait, vt credamus, velimus, vel haec omnia, sicut oportet, agere valeamus. & cap. 7. Siquis per naturae vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertineat vitae aeternae, cogitare, & cet. & cap. 25. Per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuisse liberum arbitrium,

Quest. 14. Art. 13. Disp. 7.

33

erium, vt nullus postea, aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit. Quare Concilium solum negat, fieri posse eiusmodi opera per solum vigorem naturae, absque speciali auxilio & dono Dei, vt oportet ad iustificationem aut meritum, aut ita, vt pertineant ad salutem vitae aeternae: non verò quoad substantiam actus, atque intra limites actuum merè naturalium, qui ad salutem vitae aeternae minimè conferant. Vnde Miranda in sua summa Conciliorum post caput septimum citatum haec, quae sequuntur, subiungit. Recentiores, inquit, non nulli theologi interpretantur haec duo loca (caput videlicet illud, & praecedens) de auxilio Dei generali, sine quo nihil omnino valemus facere, neque opus aliquod naturae: magis legitimum est, quod hic sentitur à Concilio, & Pontifice, vt hic non negentur opera naturae, sed quae pertinent ad salutem vitae aeternae. Haec ille.

Nostram sententiam, praeter Mirandam, sequuntur Caieranus prima secundae. q. 109. art. 1. & 4. Scotus in tertio. d. 23. q. 1. Gabriel eadem. d. q. 2. conclusionem. 2. Almainus. q. 3. conclusionem. 4. Durandus in. 2. dist. 28. q. 1. Capreolus in. 3. d. 24. q. 1. ad primum & quartum Scoti contra secundam conclusionem. Palud. in quarto. d. 14. q. 2. Scotus. 2. de natura & gratia c. 8. & alij. D. Thomas etiam secunda secundae. q. 5. art. 3. in corpore articuli, & in responsione ad primum affirmat, haereticum, errantem circa vnum articulum, habere assensum merè naturalem erga alios, circa quos non errat, qui nihil aliud est, inquit, quam quaedam opinio elicita ex proprio iudicio atque voluntate, & non ex habitu fidei supernaturali: vbi non negat, nec salua veritate negare potest, haereticum eo assensu & opinione persuadere sibi posse articulos circa quos non errat, non solum veros esse, sed etiam reuelatos à Deo; cum ea tantum ratione credat illos esse veros, quia sibi persuadet reuelatos esse à Deo, vt ibidem latius ostendimus: cum ergo additio vnius articuli supra reliquos omnes, modicum aut nihil addat difficultatis, sanè qua ratione D. Thomas concedit, amisso habitu fidei propter haeresim circa vnum articulum, esse vires in libero arbitrio ad eliciendum cum solo concursu generali Dei assensum merè naturalem & opinatum circa reliquos omnes, concedere tenetur, esse etiam vires ad assentiendum simili modo illi eidem articulo cum reliquis, facta hypothesi quod Deus ad talem assensum solum concurrere velit concursu generali. Neque nos alium assensum intendimus hoc loco probare posse elici viribus liberi arbitrij & concursu generali Dei circa ea, quae ad fidem pertinent, quam opinionem, fidemue humanam, quae actus sit merè naturalis ex proprio spiritu humano, & viribus humanis elicitus, distinctusq; specie à Christiano assensu, qui circa eadem obiecta per impulsu Spiritus sancti, Spiritumq; fidei infusae elicitur.

Illam ergo loca Ioan. 6. Hoc est opus Dei, vt credatis in eum, quem misit ille.

C

ille. & infra. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum. (est autem sermo de aduentu per fidem, vt ex antecedentibus & consequentibus patet) Matthæi. 16. Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. item Pauli secundæ ad Corinth. 2. Non quod simus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. & primæ ad Corinth. 12. Nemo potest dicere Dominus IESVS, nisi in Spiritu sancto; intelligenda sunt de assensu, & confessione fidei, ac inuocatione Christi, qualis necessaria est ad iustificationem, & salutem.

Auxilium speciale confert vt fidei assensu etiam quoad substantiam actus eliciatur.

Illud tamen animaduertendum est, licet auxilium supernaturale gratiæ non sit simpliciter necessarium, vt liberum arbitrium assentiatur actu merè naturali ijs, quæ fides docet, sed solum vt assentiatur prout oportet ad salutem; nihilominus quàm sapissimè non solum conferre, vt assensus eliciatur qualis oportet, sed etiam vt simpliciter eliciatur: eò quod liberum arbitrium neque supernaturalem, neque naturalem assensum tunc eliceret, nisi diuinitus illustraretur intellectus, & supernaturaliter voluntas excitaretur, alliceretur, ac suauiter ad assensum traheretur. Atque id maximè euenire solet in prima vocatione adulti ad fidem, quando iudicio ducitur ad credendum, deserendiq; sunt inueterati errores, neque simul inducitur ad credendum ex affectu aliquo seculari, vel placendi alteri, vel timore offendendi, vel spe quippiam consequendi, vel vitandi damnum temporale. Cùm enim homines afficiantur parum ad spiritualia, assensusq; mysteriorum fidei difficilis sit propter eorum sublimitatem, pristiniq; errores difficilè deserantur, si nullus secularis affectus simul interueniat & alliciat, difficilè sola prædicatione Euangelij, & explanatione rationum, quæ afferri solent ad credendum, inducentur infideles, tum ad expendendum quæ proponuntur, tum ad præbendum illis assensum, etiam si vtrumq; sit in eorum potestate. Quapropter quàm sapissimè, qui consentiunt Euangelio, neque actu supernaturali, neque naturali illi assentirentur, nisi priùs diuina gratia illustrarentur & excitarentur. Vnde Actorum. 16. de Lydia purpuraria dicitur, Cuius Dominus aperuit cor, intendere ijs, quæ dicebantur à Paulo. Atque hoc etiam innuunt simul scripturæ sacræ, quæ docent, fidem donum Dei esse, ad eamq; homines tractu, & appulsu Spiritus sancti perducere.

Quibus supernaturalibus subsidijs liberum arbitrium indigeat ad eliciendum credendi actum qualis ad iustificationem est necessarius. Disp. 8.

Dicendum nunc est de credendi actu, qualis ad iustificationem exigitur, quibus videlicet subsidijs (quantum præsens disputatio postulat) arbitrium nostrum ad eum eliciendum indigeat, & quousq; cooperetur. Exactior namq; auxiliorum omnium, quæ ad adulti iustificationem necessaria sunt, explanatio, & qua ratione cum eiusdem arbitrij libertate consentiant, inferius suo loco tradetur.

Ad eiusmodi itaq; actum concurrat necesse est particulare auxilium gratiæ præuenientis atque excitantis, non solum ex parte intellectus, sed etiam ex parte voluntatis, vt secunda secundæ. q. 4. art. 2. & plenius. q. 6. art. 1. ostendimus. Propositis namq; & explicatis homini adulto pro capto ipsius ijs, quæ ad fidem pertinent, vtique vt talem assensum præbeat, qualis ad salutem necessarius est, opus est, vt saltem naturæ ordine præcedat illustratio supernaturalis in intellectu, & motio, seu affectio similiter supernaturalis ad illis assensum præbendum ex parte voluntatis: quæ duo interna vocatione Dei appellantur, illisq; mediantibus, vt mox subiungam, dicitur Deus trahere credentes ad fidem. Deinde sequitur liberum imperium voluntatis, quo adultus imperat intellectui, vt assentiatur: vltimò verò præbetur assensus, qui fides nuncupari solet. Atque his duobus actibus dicitur adultus liberè accedere ad fidem. Quoniam ergo ad illos actus (vt supernaturales sunt, & quales oportet ad salutem) necessariò insluit, cooperaturq; vocatione diuina, dicitur Deus, dum fiunt, trahere credentes ad fidem: neq; enim antequàm actus illi fiant trahuntur credentes, sed solum vocatione interna alliciuntur & inuitantur ad credendum. Quia verò ijdem actus emanant à libero arbitrio (sine cuius concursu prorsus non essent) quatenus consensum præbet vocationi diuinæ, dicitur adultus iisdem actibus accedere ad fidem. Quare neque tractio, & vocatione diuina tollunt libertatem arbitrij, neque liberum arbitrium sine attractione & vocatione diuina posset eos actus elicere, ad fidem accedere. * Prædictos actus (maximè si baptismus accedat) consequitur tanquam dispositionem vltimam infusio habitus fidei supernaturalis, quia solo Deo est, † & in intellectu residet, adiunctumq; habet alium habitum infusum voluntati, per quem ipsa imperat assensum fidei, vt secunda secundæ locis citatis ostendimus.

Consonant his omnibus verba illa ex libro de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 21. Manet ad quærendam salutem arbitrij libertas, id est, rationalis voluntas, sed admonente priùs Deo, & inuitante ad salutem, vt vel eligat, vel sequatur, vel agat occasione salutis, hoc est, inspiratione Dei: vt autem consequatur quod elegit, vel quod sequitur, vel quod occasione agit, Dei esse, liberè confitemur. Initium ergo salutis nostræ Deo miserante habemus: vt acquiescamus salutiferæ inspirationi nostræ potestatis est: vt adipiscamur, quod acquiescendo admonitioni cupimus

Fidei supernaturalis assensus exigitur gratia ex parte intellectus & voluntatis.

Tractio & vocatione diuina ad fidem necessaria, libertas que arbitrij, quomodo non se impediât.

* Fidei supernaturalis habitus quam dispositionem consequatur.

† Fidei habitus in intellectu residet, adiunctumq; habet alium infusum ex parte voluntatis.

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 8.

(iustificationem videlicet ipsam, habitusue, ex quibus coalescit) diuina est muneris: vt non labamur in adepto salutis munere, sollicitudinis nostrae est, & caelestis pariter adiutorij: vt labamur, potestatis nostrae est, & ignauiae. Sicut ergo initium salutis nostrae Deo miserante, & inspirante habere nos credimus; ita arbitrium naturae nostrae sequax esse diuinae inspirationis, liberè confitemur. Igitur vt non labamur à bono vel naturae, vel meriti, sollicitudinis nostrae est, & caelestis pariter adiutorij: vt labamur, potestatis nostrae & ignauiae. Hæc ibi. Eadem repetuntur de spiritu & anima cap. 48. quicumque fuerit autor eius libri.

Habitus superuaturales infusi satis sane cum concursu Dei generali.

Porro habitus fidei infusus, spiritus fidei inhabitans solet ab aliquibus appellari; eoq; fideles, quoties postea volunt, eliciunt cum solo concursu generali Dei actum fidei supernaturalem. Quod idem, eadem quoque ratione dicendum est de spe. Quare si fidelis peccato lethali aliquo, quod neque fidei, neque spei repugnet, gratiam amittat, indiget quidem ad suam iustificationem auxilio particulari, quo vel ex Dei dilectione de peccatis doleat, vt oportet, quo pacto sine sacramento iustificabitur, vel saltem vt ex timore seruili doleat etiam, sicut oportet, accedenteq; sacramento iustitiam consequetur: at vt ex fide atque spe in Deum ita doleat, non indiget alio auxilio particulari præter concursum habituum fidei & spei, qui in eo remanserunt: quo tamen peculiari auxilio ad credendum, ac sperandum indiget is, qui, dum primò ad fidem accedit, iustificatur: eo quod nondum habitus illos supernaturales habeat. Atque de huiusmodi iustificatione, quæ fit dum quis primò accedit ad fidem, potissimum sermo est in Concilio Tridentino sess. 6.

Quod ergo ad eliciendum primum assensum eorum, quæ fides tenet, talem, qualis ad salutem opus est, prærequiratur diuina vocatio, quæ auxilium illud duplex supra explicatum complectitur, docet satis apertè Concilium Trid. sess. 6. Etenim cap. 5. sic ait. Declarat præterea ipsius iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum IESVM præueniente gratia sumendum esse, hoc est ab eius vocatione, qua, nullis eorum existentibus meritis, vocantur, vt qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem atq; adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando disponantur, vt ita, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neq; homo ipse nihil agat inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis cum dicitur; Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos; libertatis nostrae admonemur: cum respondemus; Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur. Dei nos gratia præueniri confitemur. Hæc Concilium. Et cap. 6. subiungit. Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina

gra-

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 8.

37

gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata & promissa sunt, & cæc. Et canone. 3. Siquis dixerit sine præueniente Spiritus sancti inspiratione atq; adiutorio, hominem credere, sicut oportet, & cæc. Ecce, vocatio diuina, de qua loquitur Concilium, per intellectum planè est, consonatq; illud Christi Ioan. 6. Omnis, qui audit à Patre & didicit, venit ad me. Vbi sermo est de aduentu per fidem: illuminatio item atque inspiratio, de qua in eo est sermo, & quam gratia præueniens, atque excitans complectitur, ad intellectum pertinent. Cum verò voluntas non minùs præueniente gratia indigeat, quàm intellectus, à liberoq; imperio ipsius pendeat, quod intellectus assensum præbeat ijs, quæ ad fidem spectant, profectò non minùs peculiari motu præuenitur, atque allicitur voluntas, vt imperet assensum fidei. Eiusmodi autem motum innuunt verba illa concilij Trid. cap. 5. Tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem: nomine enim, cordis, non nudus intellectus, sed volutatis potissimum intelligitur: & illa capitis. 6. dum excitati diuina gratia & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum. Idem constat apertius ex Concilio Arausicano. 2. capite. 5. vbi ita habetur. Siquis, sicut augmentum, ita etiam initium fidei, ipsam credulitatis affectum, quo in eum credimus, qui iustificat impium, non per gratiæ donum, id est, per inspirationem Spiritus sancti corrigentem voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus aduersarius probatur, beato Paulo dicente. Confidimus, quia qui cepit in vobis opus bonum, perficiet. & vobis datum est pro Christo, non solum vt credatis. & gratia salui facti estis per fidem, non ex vobis, Dei enim donum est. Ecce, affectum credulitatis dicit Concilium Arausicanum cõferri à Deo. Et Augustinus de prædestinatione Sanctorum cap. 5. & 1. retractationum cap. 23. ac alibi docet, Credere, aut non credere, in arbitrio esse voluntatis humanae; sed in electis præparari voluntatem humanam à Domino, vt credant: quare ad fidem etiam pertinet illud, Quid habes, quod non accepisti? Quia ergo habitus fidei infusus non præcedit primum actum credendi, sicut oportet ad salutem, quin potius per primum actum credendi disponimur ad infusionem habitus, inde est, quod gratia præueniens primum actum non sit donum habituale, sed illustratio intellectus, & motio, atque affectio voluntatis per auxilia particularia, quæ cessant elicto primo actu credendi. Postquam verò habitus est infusus, is, cum concursu generali Dei, satis est, ad eliciendos actus credendi supernaturales, fini supernaturali accommodatos: quauis negandum non sit, per illustrationes & auxilia particularia collata per dona Spiritus sancti, sapientiæ, intellectus, consilij, pietatis, & timoris, & cæc. multum adiuuari habitum fidei, & cæterarum virtutum supernaturalium, ad eliciendos suos actus feruētiores, & præstantiores.

C3

Hic

Vocatio ad fidem, illuminatio & inspiratio ad intellectum pertinent. Gratia præueniens, atq; excitans ad fidem. Voluntas indiget etiam præueniente gratia ad fidem quæ in ea recipiatur.

Gratia præueniens ad credendum, non habitus, sed illustratio intellectus, & motio ac affectio voluntatis per auxilia particularia.

Universidad de De...
38

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 8.

Fidei habitus
cur ceterum
exigar volun-
tatis habitum
supernatura-
lem.

Hic etiam breuiter recolendum est id quod latius secunda secunda q. 4. art. 2. dicebamus. Sicut imperando actus alios intellectus, quando oportet, atque vt oportet, comparamus in voluntate habitum virtutis moralis ad similes actus imperandos, qui studiositas dicitur: ita etiam, esto Deus nullum habitum supernaturalem infunderet voluntati ad imperandum actus fidei supernaturales, compararet voluntas habitum ad eisdem prompte imperandum: praesertim cum in imperandis actibus fidei supernaturalis plus difficultatis insit, quam in imperandis alijs actibus intellectus. Quia tamen maxime congruum est, vt sicut Deus diuinitus euehit intellectum ad eliciendum assensum fidei, ita eleuet supernaturaliter voluntatem ad imperandum eundem assensum, consequens est, vt quemadmodum euehit voluntatem per particulare auxilium vt primum fidei assensum imperet, ita dum intellectui infundit fidem, infundat etiam voluntati habitum supernaturalem, ad fidei assensum deinceps imperandos. Neque is est habitus caritatis, vt quidam obiebat caritatis habitum sufficere. Tum quia caritas solum inclinatur ad diligendum Deum: hic vero habitus supernaturalis constituitur ad imperandum assensum fidei, sicut spes ad eliciendum actum sperandi. Tum etiam quia labente Christiano homine in eam culpam lethalem que cum fide non pugnet, amittit caritatem: & nihilominus indiget ex parte voluntatis eiusmodi habitu supernaturali, qui preuenienti gratia per auxilia particularia, qua voluntas eius, dum ad fidem primo perductus est, fuit mota, respondeat eamque suppleat, vt quotiescunque talis Christianus voluerit, fidei assensum imperet.

Fidei habitus
supernaturalis
qua necessitate
constituitur.

Ex dictis iam facile intelligi poterit, quanam sit necessitas constituendi habitum fidei supernaturalem, esto homo ex suis naturalibus assentiri possit reuelatis actu merè naturali. Neque enim, vt secunda secunda q. 6. art. 1. dicebamus, ob eam causam necessario ponendus est, vt intellectus facile assentiat, contra intellectus duritiem, & discretè contra intellectus errores, vt Durandus in secundo d. 28. q. 1. multiq; alij affirmarunt: neque item vt actus assentiendi sit certus & firmus certitudine & firmitate ex parte credentis, vt Sotus. 2. de natura & gratia cap. 8. voluit. Hæreticus naq; potest firmitus illo modo assentiri, non solum articulis fidei, sed etiam tuis erroribus, quam multi fidelium assentiantur per fidem infusam veritatibus catholicis. Sed ideo necessario constituendus est, quoniam ad illos actus eliciendos, vt fini supernaturali sint accommodati, & quales ad salutem sunt necessarij, requiritur vt vel per inspirationem, & auxilium particulare Spiritus sancti eliciantur, vel per concursum habitus supernaturalis. Expediit vero, vt postquam semel aliquis motione & auxilio particulari Spiritus sancti ad fidem perductus est, habeat habitum fidei infusum in se manentem, vt quoties voluerit, non solum elicere valeat similes actus, sed etiam promptè, solo concursu generali Dei adiutus, eosdem possit elicere.

Ini-

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 9.

Initium fidei, ceterorumque actuum ad iustificationem pertinentium, esse à Deo: quantum iustificatio, collatioque ipsius initij ab arbitrio nostro, concursuque ecclesiae pendeat explicatur.

Disputatio. 9.

EX dictis disputatione precedente intelligitur facile, initium actus credendi, vt ad salutem oportet, esse à solo Deo per gratiam preuenientem & excitantem. Etenim liberum nostrum arbitrium nisi à Deo, modo precedente disputatione explicato, auxilio suae gratiae preueniatur & excitetur, non solum producere nequit eum actum, sed etiam quicquid ex solis suis naturalibus homo efficiat, siue vt actum merè naturali reuelatis assentiat, siue vt, postquam edoctus fuerit supernaturalè assensum esse ad salutem necessariu, optet ita credere, aut etiam conetur ex dono & auxilio Dei supernaturali assentiri, siue denique auxilium illud sibi donari petat, aut ad illud recipiendum fatagat se disponere, sanè id totum nullus est meriti aut vigor, vt ei gratia preueniens propter eiusmodi dispositiones impendatur; sed quoties confertur, ex solis Christi meritis, donoque Dei, ac proinde misericorditer omnino, non solum tanquam subiecto non digno, sed etiam tanquam indigno propter peccatu, originale saltem, in quo est, tribuitur, & merè gratis ea, qua merito gratia dicitur, conferri solet cuiusque; datur. Quò fit vt iure optimo Augustinus de predestinatione sanctorum cap. 3. & 1. retractat. cap. 23. tanquam errorem retractauerit id, quod anteaquam esset episcopus asseruerat, nepe propositis prius & explicatis credendis, initium fidei, id est, primum actum credendi vt ad salutem oportet, esse in facultate liberi arbitrij cum solo concursu generali Dei.

Quamuis hæc ita sint, quia tamen gratia non tollit, sed supponit ac perficit naturam, ad diuinamque sapientiam ac prouidentiam spectat, ita creaturas libero arbitrio preditas donis gratiae in finem supernaturalem producere, vt & libero cuiusque arbitrio, & conatui ac regimini Ecclesiae suae relinquat locum; rationi, scripturis sanctis, quin & ipsi quodammodo experientia valde consentaneum iudico, vt licet Deus dona gratiae, qua nobis Christus promeruit, tanquam nulli debita, distribuatur prout vult, leges tamen ordinarias, in eisdem donis gratis adultis distribuendis, magna ex parte vsui arbitrij ipsorum, regimini, atque conatui Ecclesiae accommodauerit; id quod sequentia magis dilucidum reddent.

Credendi initium à Deo per gratiam preuenientem.

Gratia preueniens ex solis Christi meritis, & Dei liberalitate confertur.

Contrarium retractauit Augustinus.

Gratia non tollit, sed supponit ac perficit naturam.

Leges gratiae dona distribuendi, vt Deus vsui arbitrij humani, regiminique Ecclesiae magna ex parte accommodauerit.

Præuenientē
gratiā ad ere-
dendum Deum
ordinariē iō
tribuit, sine
præuia aliū-
de notitia
eorum quæ
fides docet.

Quæst. 14. Art. 13. Diss. 9.
Hinc, iuxta illud Pauli ad Roman. 10. Quomodo credēt ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine prædicante? Ergo fides est ex auditu; dicendum arbitror Deum optimum maximum ordinariē non tribuere auxilia gratiæ præuenientis & excitantis ad fidem, nisi præuia aliunde notitia & consideratione eorum, quæ fides habet. Neque enim consuevit immittere phantasmata, & notitias eorum; sed dum aliunde adustus eas accipit, vel prædicatione & instructione alterius, vel si, quæ fides continet, legat, vel in memoriam reducat, quæ antea audiuit aut legit, atque ea consideret, solet Deus quasi se inferendo per gratuita dona, eisdemq; donis adiuuando atque euehendo naturam ad effectum, quem sola non potest producere, solet, inquam, Deus illustrare intellectum adultri, non aliter, quam particulari supernaturaliq; suo influxu cum illo pariter concurrendo, vt producat, eandem quidem notitias ex parte obiecti, at supernaturales & tales, vt suo supernaturali lumine afficiant, alluciantq; intellectum ad fidei assensum producendum. Simul etiam tangere solet peculiari aliquo suo influxu, afficereq; voluntatem, notitia supernaturali intellectus iam excitatam, vt assensum fidei imperet. Quin etiam, quod rationes & persuasiones à ministro Ecclesiæ adductæ atque ad credendum propositæ, vel sapientia ac dexteritate proponentis, vel gratia ad id ei in aliorum vtilitatem gratis data, efficaciores fuerint, eō (Deo simul per illas se inferente ac illustrante intellectum, vt res magis penetret, & tangente voluntatem) solēt homines efficacius, aut remissius moueri ad fidem, maiorq; aut minor fructus sequi consuevit, vt experientia ipsa testatur. Conducit autem ad id non parum inculcata vita ministrorum Euangelij, familiaritasq; eorum cum Deo: non solum quoniam id multum permouet, tum vt, quæ docent, vera esse credantur, tum etiam vt homines ad imitationem pertrahantur: sed etiam quoniam potētiori sapientia, & spiritu loqui consueuerunt, maioraq; auxilia gratiæ audientibus soleant à Deo impetrare.

Ministorum
euāgelij qua-
litas quantū
faciat ad infi-
delium con-
uersionem.

Vocatio in-
terna ad fidē
multum pen-
det à conatu
ecclesiæ.

Ex dictis in primis patet, internam Dei vocationem ad fidem, licet donum Dei sit, multum tamen à ministris, & conatu Ecclesiæ pendere. Id quod testatur etiam visio illa Act. 16. Troade ostensa Paulo. Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, dicens. Transiens in Macedoniā adiuua nos: quasi ex prædicatione & industria Pauli vocatio eorum ad fidem, salusq; penderet. Atque illud Christi Luca. c. 7. cum septuaginta duos mitteret binos ante faciem suam, Messis quidem multa, operarij autem pauci: rogare ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.

Cur ordina-
riē nō cōuer-
tatur, qui fidē
nō audierūt.

Patet deinde ratio, tum quare regulariter fides ex auditu concipiatur, tum etiam quare, licet Deus facienti, quod in se est, non denegat gratiam, rari, aut nulli interiūs vocentur, ac conuertantur ad fidem, ad quos prædica-

dicatio, & notitia exterius proposita eorum, quæ ad fidem pertinet, nondum peruenit. Neque enim Deus consuevit vocare ad fidem, notitiam eorum, quæ ad fidem spectant, singulis immittendo: sed facta promulgatione fidei secundum ordinem suæ sapientiæ diuersis temporibus (qualis facta fuit primò sub lege naturæ, deinde populo Israelitico per Moysen, vltimò sub gratia per Christum IESVM, & Apostolos vniuerso orbi, vt ea ratione à prioribus in posteriores semper notitia eorum, quæ ad fidem pertinent, deriuaretur) relinquit suæ naturæ regimen, & cursum huius vniuersi, naturamq; supponens, atque notitias rerum aliunde habitas, inserit se cogitationibus, naturamq; euehit & perducit, quod sola peruenire non poterat, eamq; adiuuat ac perficit. Quoniam verò tanta est debilitas & miseria naturæ humanæ post peccatum, vt regulariter nullus in Deo naturaliter cognoscendo, colendo, eiq; obtemperando faciat totū, quod potest; inde fit, vt vix vllus supra communem cursum, aut præter leges ordinarias à Deo institutas, supernaturaliter illuminetur.

Patet tertio, vocationem Dei internam multum etiam pendere à libero arbitrio eius, qui vocatur. Tum quia potuit accedere, aut non accedere ad audiendum vel legendum verbum Dei, vnde notitias compararet, quibus Deus se inferere & ad fidē vocare solet. tum etiā quia, postquam accessit, potuit diuertere aliò cogitationem, neque intēdere ijs, quæ credenda proponebantur. Tum denique quia accedere potuit, vel animo addiscendi atque amplectendi quod verum bonūmq; esse iudicaret, vel animo irridendi aut impugnandi quæ dicerētur. Licet autem Deus non vocet ad fidem propter merita aliqua eius, qui vocatur, imò sepe eos etiā misericorditer vocet, qui pertinaciter resistunt & contradicunt: nihilominus magis indignus, vt supernaturaliter adiuuetur & vocetur, is est, qui sinistra intentione, quam qui paratus obedire veritati eamq; amplecti, ad audiendum accedit: rationiq; valde consentaneum est, vt hunc potius, quam illum, misericorditer adiuuet Deus, vt pote minus ineptum, & minus indignum ad dona Dei recipienda. Experientiaque ipsa compertum est, multo plures ex ijs, qui recta, quam ex ijs, qui sinistra intentione ad Euangelium audiendum accedunt; & quod audius, syncerioriq; animo veritatem cognoscere volunt, eō plures à Deo & vocari ad fidem, & illuminari.

Vocatio in-
terna ad fidē
quantum pen-
deat ab arbitrio
eius qui
vocatur.

Quod hac & præcedente disputatione dictum est de interna vocatione ad fidem, intelligendum est etiam de excitatione interna fidelis ad penitentiam per gratiam præuenientem, imò & de illustrationibus & auxilijs quibus iustificati à Deo adiuuantur, tum vt maiora spiritus incrementa percipiant, tum ne tentationibus succumbant. Pendunt enim quam maxime à ministris & conatu ecclesiæ, atque à libero cuiusque arbitrio,

Gratia præ-
ueniens ad
penitentiam,
quantum ab
arbitrio eius
qui iustifica-
tur, & mini-
stris ecclesiæ
pendeant.

quo

Quest. 14. Art. 13. Disp. 9.

quo liberè ad audiendas cõciones, ad lectionem scripturarum sacrarum, ad orationem ac meditationem rerum spiritualium, aut ad sacramentalè confessionem ex præcepto Ecclesiæ singulis annis, aut sa pius ex laudabili consuetudine liberè faciendam, accedit, & ab alijs similibus. Ex his enim omnibus excitari solent cogitationes piæ, & supernaturales ex cõcursu habitus fidei, vel simul Deo per illustrationem atq; auxilium particulare influente, quibus grauitas & ingratitude peccatorũ, pericula ac damna, quæ nobis attulerunt, expendantur. Dum verò similibus cogitationibus excitatur voluntas, quæli inferere se solet Deus, infundereq; affectũ amoris, aut timoris supernaturalis, quibus præuenit, allicit, & quæsi inuitat voluntatem ad contritionem, aut attritionem quæ cum sacramen-

Contritio, & attritio vt à Deo & à libero arbitrio simul efficiuntur.

Leges ordinarias quibus dona gratiæ cõferret, ita

to sit satis ad veniam impetrandam. Accedente verò libero cõsensu, cooperatione uel uoluntatis, quæ ex aliquo illorum affectuum influit in dolorem & penitentiam, quod Deum ita offenderit, efficitur contritio aut attritio supernaturalis, quæ & est à Deo influente in eum dolorem per affectum immissum gratiam uel præuenientem, tanquam per principium efficiens, & à libero arbitrio liberè cooperante atque influente ad eundem dolorem, eo modo quo disputatione præcedente explicatum est, assensum fidei supernaturalem esse simul efficiens à Deo per uocationem internam ac gratiam præuenientem, & à libero arbitrio liberè etiam cõsentiente, seu cooperante, eundem assensum. Quatenus ergo excitatio illarum cogitationum, sine quibus Deus non influit affectũ timoris aut amoris supernaturalis, pender à ministris & conatu Ecclesiæ, atque à libero arbitrio eius in quo excitantur, iuxta ea quæ paulò antè explicata sunt de cogitationibus necessarijs vt quis interius uocetur ad fidem, cætenus gratia præueniens uoluntatem peccatoris ad attritionem, uel contritionem, pender ab eisdem ministris conatuq; Ecclesiæ, atq; à libero arbitrio eius cui confertur. Etenim quauis Deus illam non conferat propter ea quæ antecedunt, sed merè gratis; nihilominus, nisi illa antecedant, conferre eam non solet. Quare licet alius sit literalis sensus illorum uerborũ regij uatis psalmo. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum uiro innocente, innocens eris, & cum electo electus eris: sanè quod primo aspectu sonat, uerissimum est, quadratq; in re proposita. Verbis enim atque exemplis aliorum mirum in modum adiuuamur, vt cogitationes sanctæ in nobis excitentur, quibus Deus se inserat, & adiuuemur, tum vt ad gratiã gratum faciẽtem uocemur, Deoq; cooperante ad eam disponamur: tum etiam vt in ea iam adepta crescamus & promoveamur.

Deo

Quest. 14. Art. 13. Disp. 9.

Deo sit nullis præcedentibus nostris meritis, sed potius demeritis, reliqua; quæ initium fidei sequuntur ordinisq; iunt supernaturalis, à Deo sint, nihilq; proinde habeat iustus, quo à peccatore, imò ab infideli differatur, de quo ita gloriari possit quasi illud non acceperit, atq; adeo Deus autor sit, vt uitæ nostræ spiritualis, ita etiam incrementi ipsius: eo tamen modo sua sapientia leges, quibus uitam spiritualem atque eius incrementum conferret, accommodasse, vt sicut per gratiam hominis naturam ex se liberam perficiebat, ita etiam ante receptionem gratiæ, & in ipsa gratiæ receptione, at postea in augmento illius, suum locum libero relinquere arbitrio, quatenus ita ipse autor esset omnium bonorũ, omniaq; ei accepta referrentur, vt nihilominus libero arbitrio propria industria & laus seruaretur. Imò post peccatum actuale cuiusq; arbitriũ cooperationem, industriam atque laborem, & liberum cuiusq; arbitriũ ad iustificationem exigit, vt Bernardus sermone de eo, quod legitur in Iob, In sex tribulationibus & cætera, dixerit, Quod in nobis minus est, ipse supplet; modicum tamen illud, quodeunque nostrum est, non patitur reseruari. Atque prædicta omnia exigere uideretur Deus à peccatore illis uerbis Zachariæ. 1. Conuertimini ad me, & conuertar ad uos. Vnde Augustinus, sermone. 15. de uerbis Apostoli, exponens illa uerba, Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram, id est, ut iustos nos faciat, ait. Eris opus Dei, non solum quia homo es, sed etiam quia iustus es: melius est enim iustum esse, quàm te hominem esse. Si hominem te fecit Deus, & iustũ tu te facis, melius aliquid facis, quàm fecit Deus: sed sine te fecit te. Deus, non enim adhibuisti aliquem confensum vt te faceret Deus: qui ergo fecit te sine te, non te iustificat sine te: ergo fecit nescientem, iustificat uolentem.

Deus statuit, vt arbitrio suum locum relinquere.

Illud deinde constat, ita Deum uoluisse esse gratiæ autorem, incrementũq; illius, vt regimini atque conatui Ecclesiæ suum locum reliquerit, ut ea ratione, & qui plantant, & qui rigant, & qui seminant, & qui metunt, mercedem accipiant, & simul gaudeant, fructumq; congregent in uitam æternam. Vnde Paulus inter dona, quæ à Christo ascendente in altum ad Ephesios. 4. hominibus collata fuisse affirmat, sequentia enumerat. Quosdam quidem dedit Apostolos; quosdam autem prophetas; alios uero Euangelistas; alios autem pastores, & doctores ad cõsummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, ut ueritatem facientes in caritate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mēsuram cuiusq; membri, augmentum corporis facit, in ædificationem sui in caritate.

An fa

44
An facienti ex suis naturalibus, quod in se est, semper Deus conferat sufficientia auxilia ad fidem, & iustificationem: an verò propter grauiata interdum ea aliquibus deneget?

Disputatio. 10.

Gratiae praeuenientis auxilia conferat Deus semper conari ex suis naturalibus efficere quod in se est.

ILLVD etiam ijs, quae duabus praecedentibus disputationibus diximus, addendum est, quotiescunq; liberum arbitrium ex suis viribus naturalibus conatur, praestouere est ad conandum totum id, quod ex se potest, tam circa ea, quae fides habet, addiscenda & amplectenda, quam circa dolorem de peccatis ac iustificationem, à Deo conferri gratiam praeuenientem, auxiliare quibus id faciat vt oportet ad salutem: non quidem quasi eo conatu dignus efficiatur talibus auxilijs, vllaq; ratione ea promeretur; sed quoniam id obtinuit nobis Christus ob sua merita, atque inter leges quas tam ipse, quam Pater aeternus statuerunt de auxilijs & donis, quae nobis Christus promeruit, merè gratis conferendis, vna, eaque rationi maximè consentanea fuit, vt quoties ex nostris viribus naturalibus conaremur facere, quod in nobis est, praesto nobis essent auxilia gratia, quibus ea, vt oportet ad salutem, efficeremus, vt ea ratione, dum essemus in via, semper in manu liberi arbitrij nostri posita esset salus nostra, per nosq; ipsos stare, quod ad Deum non conuerteremur. Quare sicut Deus semper praesto est per concursum generalem libero arbitrio, vt naturaliter velit, aut nolit, prout placuerit: ita praesto illi est per auxilium gratiae sufficiens, vt quoties ex suis viribus naturalibus aggredi voluerit opus aliquod ex ijs, quae ad iustificationem spectant, illud exequatur prout ad salutem oportet: saepe etiam liberum arbitrium quasi sopitum ac torpens excitat & pulsat, longèq; maioribus auxilijs adiuuat: quantum alia ex parte magnum cernatur discrimen. Nam per concursum generalem praesto est Deus libero arbitrio ad naturalia, lege quasi naturali ordinaria, qua agentibus omnibus statuit non denegare talem concursum. At verò libero arbitrio praesto adest per auxilium gratiae saltem sufficiens, ob merita Christi, qui vt verus redemptor id nobis promeruit atque obtinuit, eamq; legem subueniendi hominibus cum Patre constituit: quod planè satis innuunt multa scripturae loca. Ioan. enim. 1. dicitur. Dedit eis potestatem (Christus scilicet suo aduentu) filios Dei fieri. Quod vt Rosensis in art. 36. Lutheri rectè adnotauit, intelligendum non est de ijs, qui per gratiam facti sunt iam filij, dignitatemq; possident, sed de ijs, qui ad eam nondum peruenerunt. His enim eatenus facta est potestas vt filij Dei fiant, quatenus, si, quantum in se est, conetur, praesto illis aderit Deus, vt

vt fidem & gratiam consequantur, neque desiderio suo fraudentur: quare ea ratione in potestate eorum est, vt filij Dei fiant. Primè item ad Timotheum. 2. Vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem Dei venire. Quod si conatibus ex suis naturalibus, facientibusq; quod in se est, vel vt fidem amplectantur, vel vt de peccatis doleat, Deus non est semper praesto per auxilia & gratiam praeuenientem, vt actus sint quales ad salutem oportet, qua nam ratione verum erit, Deum velle omnes homines saluos fieri? eaq; ratione acceptum coram eo esse, vt obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus fiant, vt eo loco Paulus docet. Vnde Ambrosius, vult omnes homines saluos fieri, sed si accedant ad eum; non enim sic vult, vt nolentes saluentur, sed vult illos saluari, si & ipsi velint: nam vtiq; qui legem omnibus dedit, nullum exceptit à salute. Quaedam alia addit in hanc sententiam. Et Occumenius in eundem locum; Si ergo Deus vult, quare non fit, quod vult? Non fit, quia illi nolunt: nihil enim ex necessitate facit in nobis Deus. D. Thomas etiam tertio contra gentes cap. 199. Deus, quantum in se est, paratus est omnibus gratiam dare: vult enim omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: comparatq; Deum soli, quantum ex se est, lumen conferre omnibus parato. Ezechiel. 18. Nunquid voluntatis meae est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à vijs suis & viuat? & infra. Projicite à vobis omnes prauaricationes vestras, in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum & spiritum nouum: & quare moriemini? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite. Profectò hæc omnia apertissimè ostendunt, Deum semper paratum esse ad opitulandum, at per nos ipsos semper stare quod ad Deum non conuertamur, fidemq; & gratiam non consequamur. Apoc. 3. Sto ad ostium, & pulsò &c. Planè sine vlla intermissione ad ostium cordis stat, paratus semper conatus nostros adiuuare, desideransq; ingressum non tamen sine intermissione pulsat specialibus auxilijs, sed sepe, non solum quando se apta occasio offert, sed etiam quando torpens ac pigrum liberum nostrum prospicit arbitrium. Mitto pleraq; alia loca scripturae.

De quibusdam insignibus peccatoribus, qui ob sua scelera in scripturis sanctis leguntur à Deo obdurati, excaecati, traditi in reprobū sensum, ac in desideria cordis sui, vel derelicti, dubium est, an Deus illis omnino deneget supernaturale auxilium, vt quicquid ex naturalibus conentur, aut faciant, conuerti non possint ad Deum.

Partem affirmantem asserere videtur Augustinus in libro expositionis quarundam propositionū ex epistol. ad Rom. in illa verba propositionis. 62. Obduratum est cor Pharaonis. Vbi ita ait. Obduratum est cor Pharaonis, vt tam euidentibus signis non moueretur. Quod ergo tunc Pharaon

Insignibus peccatoribus an omnino denegetur auxilia?

Partem affirmantem qui asseruerit.

non obtemperabat præceptis Dei, iam de supplicio veniebat. Non autem quisquam potest dicere, obdurationem illam cordis immerito accidisse Pharaoni, sed iudicio Dei retribuentis incredulitati eius debitam poenam. Non ergo hoc illi imputabatur, quod tunc non obtemperauerit, quando quidem obdurato corde obtemperare non poterat, sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraretur priori infidelitate. Sicut enim in ijs, quos elegit Deus, non opera, sed fides inchoat meritum, ut per munus Dei bene operentur, sic & ijs, quos damnat, infidelitas & impietas inchoat poenam meritum, ut per ipsam poenam etiam male operentur. Hæc Augustinus. In eadem sententia est Roffensis in art. 36. Lutheri; & quidam alij quos Ruardus in art. de libero arbitrio citat.

Gratie auxili-
liam nulli, licet
scelerato, de-
negantur om-
nino.

Semper tamen vera mihi visa est contraria sententia, quæ cum aliorum Patrum doctrina magis congruit, eamque alijs in locis sequitur idem Augustinus, & communi consensu videntur asseuerare, quotquot absolute affirmant, facienti quod in se est, Deum nunquam negare gratiam, pluribusque eam veram esse contendit. Sicut primo de natura & gratia cap. 15. & 18. Ruardus verò ubi supra neutram improbabilem iudicat.

Hæc ergo propositione continetur, Deus nunquam peccatori, quantumvis scelerato, denegat auxilium, quo licet peruersi difficile corrigantur, si tamen, dum sui quisque compos est, vsuque; habet liberi arbitrij, efficere velit totum quod potest, iustificabitur; per subtractionem verò maiorum auxiliorum dicuntur peccatores obdurari, excæcari, tradi desiderijs cordis sui, ac derelinqui, despicique; à Deo, eò magis, quò magis auxilia subtrahuntur, atque in poenam suorum delictorum in grauiore tentatione, atque occasiones peccandi deuenire, iuste permittuntur: Deus tamen non obdurat, aut obcæcat, duritiam aut cæcitatem apponendo, sed quia propriam duritiam, cæcitatem, ac difficultatē peccatoris per auxilia ac dona sua non aufert.

Vnde de prædestinatione & gratia cap. 4. tomo. 7. operum Augustini, illud, quem vult indurat, non ita intelligendum est, ait autor illius libri, quasi Deus in homine, ipsam, quæ non esset, duritiam cordis operetur: indurare enim Deus dicitur eum, quem mollire noluerit. Sic etiam excæcate dicitur eum, quem illuminare noluerit. Et in libro de essentia diuinitatis ait Augustinus. Indurare dicitur Deus quorundam malorum corda, sicut de Pharaone scriptum est, non quòd omnipotens Deus per potentiam suam corda eorum induret, quòd est impium ita credere, sed exigentibus eorum culpis, cum duritiam cordis, quam ipsi sibi mala perpetrando nutriunt, non aufert, quasi eos induret, quia iusto iudicio indurari sinit. Hæc Augustinus. Idem affirmat epistola. 105. ad Xistum, & lib. 1. ad Simplicianum. q. 2. & plerisque alijs in locis. Idem Hieronymus in epist. ad Hedibiam. q. 10. & 11. Cyrillus lib. 8. in Ioannem cap. 21. & Gregorius in lib. 11. Moralium. c. 5. in

illa

illa verba, si incluscrit hominem, nullus est, qui aperiat. & hom. 11. in Ezechielem.

Hanc sententiam mihi persuadeo, primò quoniam testimonia scripturæ supra citata, quæ affirmant Deum velle omnes homines saluos fieri, non velle mortem peccatoris, stare ad ostium, & dedisse eis potestatem filios Dei fieri, vniuersim prolata sunt, nullumque excipiunt: ergo nemo in hac vita erit excipiendus. Quamuis enim Deus iuste in poenam delictorum aggrauet aliquando manum specialiora auxilia subtrahendo, & grauiora mala, & occasiones maioris ruinae, prout peccata commeretur, permittendo; semper tamen, dum peccator est in via, potiturque; meritis Christi, utique ut demereri, sordescereque; amplius, Deo id ipsum in poenam permittente, in manu eius positum est: ita etiam resurgere à peccatis, atque mereri, Deo ipso, quantum satis est, ob merita Christi opitulante: nec enim proliuior dicendus est ad puniendum, quam ad miserandum Deus. Quin imò vellet, si per peccatorem non staret, eum iutare, & ut eum operum diuina talem se præberet, à quo tam grauius puniendo manum suam coerceret, idque; totum Christus copiosa sua redemptione, ac meritis, quæ infinito intervallo demerita nostra superat, nobis promeruit & impetrauit. Vnde Christus Matt. 11. Venite ad me, inquit, omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Vbi nullum prorsus peccatorem excipit. Incredibile namque; videtur, & indignum infinita Dei clementia asserere, eum qui ita mundum dilexit, ut filium suum vnigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sic propter multitudinem ac grauitatem criminum alicui, dum in hac vita est, atque à participatione meritorum Christi minimè exclusus, clausisse viscera misericordiae suae, ut constitueret, quicquid talis peccator ex suis naturalibus facere attentaret, nunquam se opem laturum ut à peccatis resurgeret. Præterea eo dato, concedendum esset, miserum illum hominem, antequam per egrossum ex hac vita atque; exclusionē à regno cælesti, habitu spei supernaturalis (si fidelis esset) vniuersam cum fide ipsa spoliaretur, carere omni spe vitæ æternæ: quòd tamen nulla ratione videtur concedendam de homine in via constituto. Item non tantopere vituperanda esset desperatio Iudæ, & blasphemia illa Cain Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear, si aliqua scelerata sint propter quæ Deus in hac vita statuat denegare omne auxilium, quo homo ad poenitentiam possit adduci ac veniam consequi. Merito ergo D. Thomas. 3. p. q. 86. art. 1. affirmat, errorem esse credere, vllum posse dari peccatum quòd per poenitentiam non possit deleri: quoniam, inquit, id libertati arbitrij nostri, gratiae, benignitati, ac misericordiae Dei, & efficaciae passionis Christi derogat. Vnde Hieronymus in illud Amos. 5. Super tribus sceleribus Moab, &c. Sola, inquit, impoenitentia est in causa, cur Deus iniquis non parcat. Et Chrysostomus homil. 25. ex viginti septem

in

in varia loca Matth. late docet, pœnitentiam cum Dei adiutorio in nostra esse potestate, nec esse ullam malitiam, quæ pœnitentia non dissoluatur. Imò hoc ipsum, quod D. Thomas atque hi duo patres affirmant, aperte videtur definitum in Concilio Lateran. cap. Firmiter de sum. Trinita. & fide catholica his verbis. Et si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari.

Pharaonis
obduratio
qualis.

Moueor secundò, quoniam Pharaon, etiam post induratum cor, in libera potestate sua habebat populum dimittere, vt satis aperte scriptura innuit, lethaliterq; peccabat, quòd populum iuxta præceptum Domini non dimitteret, atque in pœnam delictorum, quæ ea ratione accumulabat, pœnæ etiam multiplicatæ fuerunt, ad interfectionem vsque primogenitorum, subuersionemq; ipsius Pharaonis cum exercitu suo. Exodi enim 7. cap. statim ante primum signum virgæ in colubrum versa, dixit Deus. Indurabo cor eius, & multiplicabo signa & ostenta mea. Factoq; eo signo dicitur, Induratum est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut præceperat Dominus. Et inferius ante comminationem aliorum flagellorum dicitur, Nisi dimiseris populum, hac aut illa plaga te percutiam; quasi in potestate illius esset dimittere populum, idèd; esset noua plaga percutiendus, quòd populum non vellent dimittere. Et additur, Indurauit Pharaon cor suum; quasi ipse se ipsum indurauerit: Deus autem non aliter eum indurauit, quam quòd non tribuerit illi ea auxilia sine quibus prouidebat Pharaonem ex sua nequitia non dimissurum populum, cum tamen posset. Et cap. 9. Pharaonem obiurgando quòd populum nollet dimittere, ex persona Dei ait Moyses. Adhuc retines populum meum, & non vis eum dimittere? En pluam, &c. Atque in eodem cap. Pharaon ait, Peccaui etiam nunc. Dominus iustus, & ego & populus meus impij. Et paulò inferius, nõ Pharaon, qui mentiri & decipi poterat, sed scriptura ipsa dicit, Videns autem Pharaon, quòd cessasset pluuia & grando & tonitrua, auxit peccatum & ingratum est cor eius & seruatorum illius, & induratum nimis; nec dimisit filios Israel, sicut præceperat Dominus. Quid clarius ad probandum, Pharaonem postquam induratum habebat cor, peccasse quòd populum non dimitteret, in potestateq; proinde illius fuisse tunc dimittere eum, vt Deus præcipiebat? Et cap. 10. ex persona Dei dicitur illi, Vsque quo non vis subijci mihi? Dimitte populum meum, sin autem resistis & non vis dimittere eum, Ecce ego inducam cras locustam &c. quæ planè verba & obiurgationes aperte innuunt, in potestate Pharaonis tunc fuisse dimittere populum, peccasseq; quòd eum non dimitteret, eaq; de causa flagellari. Dicentibusq; seruis Pharaonis, vsque quòd patiemur hoc scandalum? Dimitte homines vt sacrificent Deo suo, nonne vides quòd perierit Ægyptus? concessit facultatem, vt viri soli pergerent ad sacrifican-

candum. Et infra ait Pharaon, Peccaui in Dominum Deum vestrum: sed nunc dimitte peccatum meum etiam hac vice, &c. Constat ergo per obdurationem illam non fuisse sublatam facultatem à Pharaone, faciendi id, circa quòd obdurato persistebat corde, potuisseq; duritiam illam vincere, si vellet, per ipsumq; sterile quòd eam re ipsa non vicerit; id quòd Origenes tertio Periarchon cap. 1. docet, lateq; ostendit.

De Iudæis etiam, de quibus Isaiæ. 6. dicitur, Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne fortè videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum, constat credere potuisse, si vellet, & quòd noluerint credere, peccasse lethaliter: quòd sanè sine facultate ad credendum nulla ratione esse potuit; eò quòd peccatum esse, & voluntarium non esse, pugnantia omnino sint. Matth. etiam. 11. dicitur, vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilio & cinere pœnitentiam egissent. Verùtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. Vbi manifestè innuitur peccatum lethale Iudæorum, quòd in Christum credere noluerint. Et Ioan. 15. Si non venissem, & locutus non fuisset eis, peccatum non haberent. Sape alibi Christus peccati arguit populum illum, quòd noluerit credere, neq; ea de re est dubitandum. Hic enim est populus de quo, quòd in Christi credere noluerit, Paulus ad Romanos. 10. exponit illud Isaiæ. 65. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi; quòd sine peccato esse non potuit. Et prima ad Thessalonicenses. 2. de eisdem Iudæis ait, Qui & Dominum occiderunt IESVM, & Prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur, prohibentes nos gentibus loqui, vt saluæ fiant, vt impleant peccata sua semper: peruenit enim ira Dei super illos vsque in finem. Atque de eodem populo ait Christus Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta; in pœnam scilicet tanti delicti.

Quando ergo Ioannis. 12. dicitur, Propterea non poterat credere, quia iterum dicit Isaias, Excæcauit oculos eorum, &c. sermo est de impotentia, quæ ortum habet ex necessitate consequentia; quatenus existente vaticinio illo, fieri non poterat vt crederent: eò quòd si illi credituri fuissent, vt re vera poterant, Deus id præcuiisset, neque prædixisset oppositum per Isaiam: non verò de impotentia, quæ ortum habeat ex necessitate consequentis, quasi in potestate eorum non esset, etiam existente vaticinio illo, credere, si vellet. Vnde Augustinus tractatu 53. in Ioannem edisserens verba illa ait, Non poterant credere, quia hoc Isaias propheta prædixerat: hoc autem propheta prædixit, quia Deus hoc futurum esse

Iudæorum
obduratio
qualis.

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 10.

praesciuit. Quare autem non poterant, si a me quaeratur, citò respondeo, quia nolebant: malam quippe eorum voluntatem prauidit Deus, & per prophetam pronunciauit ille, cui abscondi futura non possunt. Illud idè, quod Ioannes eo loco docuit, clariùs expressit Christus Matth. 13. his verbis. Idèd in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt, vt adimpleatur in eis propheta Isaia dicentis. Auditum audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non videbitis: incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauitè audierunt, & oculos suos clauerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur & sanem eos. Quibus verbis Christus Dominus iudæis culpæ tribuèdum esse significat, quòd auribus grauitè audierint, & oculos suos clauerint, ob eamq; causam illis auxilia illa magis specialia denegauerit, sine quibus eos non credituros prauidebat: semper tamen illis praebuit ea auxilia, quibus cum credere possent, si vellent: imò verò adeò efficacia fuerunt, vt alij, non ita prauè affecti, summa cum facilitate credidissent, pœnitentiamq; egissent, vt de Tyrijs & Sidonijs Christus affirmauit.

Quia ergo eos ipsos peccatores, qui in scripturis sanctis leguntur obdurati & excecati à Deo, ex eisdem scripturis constat, lethaliter peccasse non adimplendo ea, circa quæ leguntur obdurati & excecati, manifestum est, Deum non denegasse eis auxilia, sine quibus nulla ratione obedire possent: alioquin nulla ratione eis imputaretur ad culpam, quòd Deo tunc non obedirent, vt Augustinus concedit. Porrò quòd antea commiserint crimina aliqua, in quorum pœnam iuste à Deo sint indurati ac obcecati, id planè non efficit, vt, quæ post indurationem & obcecationem committunt, peccata sint, illisq; ad culpam imputètur, si iam tunc nulla ratione ea vitare possunt, vt prima secunda de ebrio & alijs similibus latè ostendimus: quare si aliqua fuit culpa, vtrique tota fuit in ea ipsa prior causa & radice vnde hi posteriores effectus euenerunt, quando is, qui eorum causam liberè praebuit, animaduertere debebat tales effectus inde posse sequi: in appositione igitur ipsa causa tunc, tota ratio culpæ consistit, quæ postea neque augetur, neq; minuitur, siue sequantur effectus, quos in nostra potestate iam non est impedire, siue nulli sequantur.

Antiochus quo pacto induratus.

Ad illud verò de Antiocho. 2 Machab. 9. Orabat hic scelestus Deum, à quo non esset misericordiam consecuturus, Respondet D. Thomas. 3. p. loco citato, causam fuisse, quoniam non habebat veram pœnitentiam propter Deum, sed dolebat solùm propter grauitatem morbi, optans ab eo liberari. Adde, quòd neque damna omnia, quæ iniuste dederat, secum decreuerat resarcire: quòd tamen ad veram pœnitentiam erat illi necessarium. Possumus denique locum illum ita interpretari, Orabat Deum, pro salute videlicet obtinenda, à quo consecuturus non erat eam misericordiam,

ricor-

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 11.

ricordiam, nempe sanitatem corporis, quam postulabat.

Ad dictum verò Augustini contra nostram sententiam dicendum est, multa ex ijs, quæ in expositione illius propositionis docuit, nempe fidem esse ex nobis, illamq; esse principium meritorum, & infidelitatem demeritorum, retractasse primo libro retractationum cap. 23. & de predestinatione sanctorum cap. 3. neque dictum illud esse recipiendum, cum ex scripturis ostensum sit, in obedientiam Pharaonis post obdurationem, imputatam illi fuisse ad culpam, & in eius potestate fuisse tunc obedire Deo, si veller. Quod idem Augustinus satis apertè postea docuit de predestinatione & gratia cap. 6. si Aug. eius libri fuit autor, vbi ait. Qui piè quaerens aliquid, desiderat inuenire, illum locum eiusdem scripturæ (Exodi scilicet) relegat, vbi primò Moyse in rubo ignis apparuit, & ibi inueniet hoc totum, quòd indurasse Deus cor Pharaonis praemittit, non ad operationem Dei, sed ad praescientiam pertinere: loquens enim Dominus de rubo sic dicit. Ego autem scio, quòd non dimittet vos Pharaon rex Aegypti, nisi per manum magnam: sed extendens manum meam percussit Aegyptios in omnibus mirabilibus quæ faciam, & postea dimittet vos. Hæc prima vox Dei est, qua futuram voluntatem Pharaonis, sicut prauidebat, indicabat. Postea iam inter ipsos miraculorum imbres dixisse legitur, Ego autem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populum. Vbi iam aperte intelligitur, primam interesse sententiam: quid est enim indurabo cor, nisi non emolliam? Hæc autor illius libri. Et cap. 14. ait, An forte, si piè de Deo, sicut expedit, sentiamus, etiam Pharaoni datam misericordiam reperimus? Patientia enim Dei valere ei debuit ad salutem, qua differens iustum, meritumq; supplicium, miraculorum verbera crebra denabat. Nunquid non potuit, sicut flagellis cedens expulit, populum, ita miraculis credens Deum tantæ virtutis agnoscere? Et cap. 15. conferens Pharaonem cum Nabuchodonosor, cum ostendisset, pares eos fuisse in multis, ait. Quid ergo finis eorum facit esse diuersos, nisi quòd vnus manu Dei sentiens, in recordatione propria iniquitatis ingemuit: alter libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit arbitrio? Legitò Augustinum. q. 24. in Exodum, quo loco idem sentit.

Infidelitatis peccatum posse incurri etiam dum gratia praueiens liberum arbitrium non tangit. Disp. 11.

Et hæc tenet dicitur, quid dicendum sit ad dubium illud; Si nullus credere valet, nisi gratia Dei praueiatur, atque interius à Deo vocetur, consequens erit illis, quibus Euangelium promulgatur, & gra-

Vt peccet, qui audierit eum, nec se scietes interius vocatus, illud non applicatur.

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 12.

& gratia Dei non praueiuntur neque se sentiunt interius vocatos, non peccare lethali ter si fidem non recipiant. Dicendum naq; est eos lethali ter peccare, non solum si dum gratia praueiuntur & interius vocantur, vocationi non consentiant fidem amplectendo, assensumue illius eliciendo, sed etiam si, antequam gratia praueiantur, sua nequitia Euangelio contradicant, aut attendere non velint ad ea quae proponuntur, resq; tanti momenti, ex quibus pendere ipsorum, caeterorumq; hominum salutem edocentur, expendere non velint, vt veritate comperta, saltem ex suis naturalibus viribus conentur Euangelicae doctrinae assentiri: ad quae omnia cum solo concursu Dei generali libertatem arbitrij habent, vt haecenus explicatum est. Quod si ea syncero animo expendere vellent, vt tenentur, vtq; gratia diuina, interim dum docerentur, illaq; expederent, praueiarentur, etiam antequam ex suis naturalibus, eo modo quol possunt, conarentur elicere assensum. Cumq; Deus sua scientia prauideat, qui nam ex ijs, qui audiri sunt Euangelium, conaturi sint, ex suis naturalibus ad assensum eliciendum vt tenentur, & qui non; sane vt a peccato non excusentur, qui assensum fidei supernaturalem non elicuerint, satis est, Deum suo auxilio & gratia praesto esse ad praueiendum in eodem instanti quoscunque praueiderit ex suis naturalibus ad assensum conaturus, vt ita, non quidem tempore, sed natura prauei, talem eliciant fidei assensum, qualis necessarius est ad salutem.

Num a sola praueiente gratia proueniat, quod e duobus alter conuertatur, & alter non? Disputatio. 12.

Fide cur quidam audientium Euangelium recipiant, alij non.

EX dictis etiam patet, quid dicendum sit ad illam quaestionem, vnde nam proueniat, quod ex ijs, qui audiunt Euangelium, conspiciuntq; eadem miracula in confirmationem illius effecta, quidam conuertantur & amplectantur fidem; alij vero minime. Dicendum naq; est, id non prouenire praecise ex eo, quod illi, qui conuertuntur, praueiantur a Deo gratia & vocatione interna; alij vero non. Licet enim nemo credere possit, vt ad salutem oportet, nisi praueiatur gratia diuina, nihilominus auxilium gratiae non est sola & integra causa, quod fidei assentiatur: quando quidem de fide est, eum, qui praueiatur gratia & vocatur ad fidem, posse per suum liberum arbitrium non consentire & non conuerti, vt in Concilio Trid. sess. 6. cap. 5. & canone. 4. definitum est. Quare fieri potest, vt duorum, qui aequali auxilio interius a Deo vocantur, vnus pro libertate sui arbitrij conuertatur, & alter in infidelitate permaneat. Saepe etiam accidit, vt cum quo auxilio vnus non conuertitur, alius con-

Vocatorum aequali auxilio fieri potest, vt vnus conuertatur, & alius non.

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 12.

53

uertatur: id quod satis aperte docuit Christus dominus ex ea collatione incolarum Bethsaidae & Corozain cum Tyrijs & Sidonijs. Imo fieri potest, vt aliquis praueiatur & vocatus longe maiori auxilio pro sua libertate non conuertatur, & alius cum longe minori conuertatur. Saepe enim Deus vocat, & peccatores renuunt, despiciuntq; omne consilium Dei. Neminem enim Deus, vim necessitatemq; inferendo, consuevit ad se adducere, sed sponte sua ac voluntate quisq; adducitur. Vnde Hieronymus in epistola ad Hedibiam quaestione. 11. ad eandem quaestionem respondes ait. Quia homines suo arbitrio relictusunt: neque enim bonum necessitate faciunt, sed voluntate, vt credentes coronam accipiant, increduli supplicij mancipentur: ideo odor noster, qui per se bonus est, virtute eorum & vitio qui suscipiunt siue non suscipiunt, in vitam transit aut mortem, vt qui crediderint, salui fiant; qui vero non crediderint, pereant. Et lib. 13. com. in cap. 49. Isaia, Dei, inquit, vocare est, & nostrum credere: nec statim, si nos non credimus, impossibilis Deus est, sed poteriam suam nostro arbitrio derelinquit, vt iusti voluntas praemium consequatur: quia ergo voluerunt per me in te credere, iudicium meum apud te est, quod omnia fecerim, quae eis facere debui, dicis in Euangelio: Ego te clarificaui super terram, opere completo quod dedisti mihi vt facerem. Haecenus Hiero. Et Aug. lib. 83. quaestio. 4. q. 68. Ad coenam illam magnam, inquit, neq; omnes, qui vocati sunt, venire voluerunt, neq; illi, qui venerunt, venire possent nisi vocaretur. Itaq; neq; illi debet sibi tribuere, qui venerunt; quia vocati venerunt: neq; illi, qui noluerunt venire, debet alteri tribuere, sed tantum sibi: quonia, vt veniret, vocati erant in libera voluntate. Qui vocatus non venit, sicut non habuit meritum, vt vocaretur, sic inchoat meritum supplicij, cum vocatus venire neglexerit. Et 12. de ciuitate Dei cap. 6. docet. Si duo, aequalis per omnia in omnibus, conspiciant eandem mulierem pulchram, euenire posse a sola libertate arbitrij vtriusque, vt vnus consentiat in peccatum eam concupiscendo, alter non item. Eademq; est ratio de eodem modo affectis, aequaliterq; a Deo ad fidem vocatis: pro sola naq; eorum libertate potest euenire, vt vnus amplectatur fidem, alter vero eandem committat. Quod fit, vt non soli gratia praueienti tribuendum sit, quod ex audientibus Euangelium quidam conuertantur, quidam non conuertantur: sed suus etiam locus relinquendus sit libero arbitrio cuiusq;, a quo praesto existente auxilio gratiae) pender, quod peccator conuertatur, aut non conuertatur: & ob id conuersio laudi ipsiusmet peccatori tribuitur; imo etiam in meritum vitae aeternae eidem cedit, si simul in gratia reponatur. Adde etiam quod; quauis nullum omnino meritum antecedit auxilium gratiae praueientis, attamen quod peccator aptus reddatur vt, iuxta leges a Deo constitutas, illud recipiat, multum pender a libero arbitrio eius, qui illud est recepturus, & a conatu Ecclesiae, ministrorumq;

Quest. 14. Art. 13. Disp. 12.

illius, vt disputatione. 9. explicatum est. Quare conuersio ad fidem, non in solum influxum gratiæ præuenientis referenda est, sed etiam in liberum arbitrium, & in externa auxilia, circumstantiasq; externas. Idem quoque dicendum est de conuersione peccatoris iam fidelis ad penitentiã. Neq; Augustinus de prædestinatione sanctorum cap. 6. 8. & 9. & D. Thomas secunda secunda. q. 6. art. 1. interrogati quicumq; horum negarent: si enim attentè legantur, solum contendunt aduersus Pelagianos, voluntq; , vt nullum omnino meritum nostrum præcedat gratiam, qua ad fidem, aut penitentiam præuenimur, ac vocamur; sed vt ex sola misericordia, ac liberalitate diuina ea nobis conferatur. Iuxta ea, quæ his disputationibus, nec non quarta & sexta dicta sunt, intelligendus est Augustinus epistola 107. ad Vitalem Carthaginensem.

Neque est cur quisquam aduersus hætenus dicta nobis obijciat illud Ioan. 6. Omnis qui audiuit à Patre, & didicit, venit ad me; quasi ex uocatione, & motione Dei ita pendeat accessus ad Christum per fidem, vt & qui non vocatur, venire nequeat, & qui vocatur, licet sponte veniat, ita tamen accedat, vt in ipsius potestate non sit tunc non venire. Hoc namq; postremum proculdubio fidei catholice, definitioniq; Ecclesie, tum alibi, tum in Concilio Trid. sess. 6. c. 5. & can. 4. vt sæpe dictum est repugnat, ac libertatem arbitrij in momento consensus uocationi, & motioni diuinae, accessusq; per credendi actum ad Christum, prorsus euerit. Neque enim ad rationem libertatis satis est spontaneum, quod & bestijs conuenit, & Lutherani contra fidem catholicam contendunt esse solum in operibus nostris, vnde sanè nihil virtutis aut vitij, ac proinde nec laude aut vituperio, premioq; aut pœna dignum potest prouenire; sed ulterius exigitur, vt qui ita operatur, possit in eodem temporis momento non operari, & in re proposita requiritur, vt qui consentit uocationi diuinae, cooperandouè cum auxilijs gratiæ elicit actum credendi qualem oportet, simulq; per eundem actum à patre tractus venit ad Christum, possit in eodem temporis momento non consentire, atque adeò non cooperari, ad Christumq; per fidem non venire.

Sensus autem verborum Christi hic est. Præmiserat, Nemo potest venire ad me (per fidem utiq; , quæ per caritatem operatur, de qua ibi erat sermo) nisi pater, qui misit me, traxerit eum, auxilijs videlicet præuenientis gratiæ, atq; eo ipso, qui trahitur, cooperante. Vt verò id probaret, adduxit testimonium, quod de tempore aduentus Messie ac legis gratiæ habetur, tum in alijs prophetis, tum præsertim Isaia. 54. Est, inquit Christus, scriptum in prophetis, Erunt omnes docibiles Dei, id est, docti à Deo, vt transfert Syriacus interpres, habeturq; aperte in Isaia. Quo in loco sermo est de filijs futuris Ecclesie per fidem quæ per caritatem operatur, vt legenti Isaiaem erit perspicuum. Quare neque in hoc Euangelij loco,

ne-

Quest. 14. Art. 13. Disp. 12.

neque in illo Isaie sermo est de omnibus vniuersim hominibus, sed de illis tantum, qui membra Christi, partesq; Ecclesie per fidem erant futuri. Quia verò fidem hanc habere non possunt ex suis viribus, sed illustrati, vocati, ac interius docti prius à Deo per auxilia gratiæ præuenientis ac excitantis, iuxta eos modos quos disputationibus præcedentibus explicauimus, idcirco qui fidem recipiunt, ad Christumq; per eam veniunt, dicuntur venire docti à Deo. Atque hoc est, quod cõtinuò explicat Christus dicens. Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me; quasi diceret, & nullus alius, quoniam id omnino est necessarium vt ad me veniat. Vnde non intendit Christus docere, eiusmodi hominem, qui ita audiuit, ac didicit à Patre, non venire ad Christum per credendi actum propria libertate, quasi in instanti, in quo actum credendi elicit, & venit ad Christum, in sua potestate situm non habeat, continere in fluxum liberi arbitrij in talem actum, efficereq; vt non sit, ac proinde ad Christum non venire: id nanque non dubito quin sit fidei catholice contrarium, arbitrijq; libertatem ad credendi actum de medio tollat. Neque item docere intendit Christus, credere in ipsum fide catholica, ita esse opus Dei, vt simul in eo ipso instanti, in quo sit, non sit opus liberum ipsius credentis, pendens, vt sit, à libero eiusdem influxu: sicut etiam præcipue pendet ab influxu, & cooperatione patris per auxilia gratiæ. Quin potius, quatenus ille actus liberè sit ab ipso credente per influxum, quem tunc potest continere, est accessus liber ipsius credentis ad Christum, opusq; virtutis eiusdem credentis laude dignum: quatenus verò est præcipue à Deo, est Dei opus supernaturale, per quod Pater æternus sua misericordia simul trahit credentem ad Christum, seruansq; illi integrè suam in tantam libertatem cooperatur cum eo liberum illum ad Christum accessum, qui verè est opus virtutis. Ac sanè Christus ipse illo eodem capite satis aperte docuerat, credere in ipsum simul esse opus Dei, & liberum ipsorum credentium, à libero eorundem influxu dependens. Dixerat enim, Amen dico vobis, queritis me, non quia vidistis signa (quæ scilicet feci quando vos quinque panibus, ac duobus piscibus paui, & expleui) idq; illis permoti intendatis ad quod exhibita vobis sunt, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Operamini, non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Quasi diceret, querite & operamini ea, quibus vitam æternam habeatis. Quæ sanè non ab ipsis exigeret, neque ad illa præstanda eos incitaret, nisi etiam ab ipsorum arbitrio penderent. Dixertint ad eum, Quid faciemus, vt operemur opera Dei? Respondit IESVS & dixit eis. Hoc est opus Dei (à quo scilicet pendet cætera, quibus vitam æternam assequamini) vt credatis in eum, quem misit ille. Ecce, licet de hoc eodem opere, & tunc doceat, & postea probet ac explicet esse opus patris æterni, neq; sine interna ope & auxilio Patris præstari posse,

D 4

prius

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 12.

prius tamen satis apertè docuerat, esse simul liberū ipsorū credētiū opus, eaq; ratiōe, tāquā in ipsorū potestate cū Dei adiutorio positū, ab eis illud exegit, ad illudq; prout in ipsorū erat potestate, praestandū eos inuitauit.

Ne quem verò, quæ in eodem capite sequuntur, verba perturbent, exponenda à nobis sunt. Cū Christus (vt caput illud intuenti facilè patebit) sermonem cum Iudæis conferret, tum de Eucharistiæ mysterio, tum de accessu ad Christum ipsum per fidem viuam, quæ, conseruata vsque ad extremum vitæ spiritum, vitam æternam tribuit, esuriemq; ac sitim in sempiternum ratione vitæ æternæ, quæ propter eam praestatur, extinguit; in eoq; toto progressu ostendere intendat, aduētum ad ipsum per fidem viuam ita ab arbitrio eorum, qui accedunt, pendere, vt nihilominus sit donum, atque opus Dei; occasione sumpta à mentione, quam fecerant Iudæi de māna patribus ipsorum praestito, dixit Christus. Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriat, & qui credit in me, non sitiet in æternū. Sed dixi vobis quia & vidistis me, & non credidistis. Protinusq; subiungit verba quæ dixi esse à nobis explicanda nequem turbarent: eis autem docet, accessum ad Christum per fidem viuam, esse Dei donum, dicens. Omne quod dat mihi pater, ad me veniet, & eum qui venit ad me, non eijciam foras: quia descendit de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Hæc est enim (seu potiùs, vt alij textus habent,) Hæc est autem voluntas eius qui misit me patris, vt omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Hæc est enim voluntas patris mei, qui misit me, vt omnis qui videt filium, & credit in eum (permanenter fide viuā vsque ad vitæ terminū: hic enim est, qui non secundum præsentem iustitiam solū, sed simpliciter datur Christo à patre) habeat vitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die.

Accessus ad Christū per fidem Dei donum.

Est autem animaduertendum, quod cū accessus adulti ad Christum per fidem viuam sit patris æterni donum per internam illustrationem, vocationem, & cooperationem cum illius arbitrio, sanè quicumque ad Christum accedit, datus Christo misericorditer à patre accedit, ac proinde valet hæc consequentia; accedit quis ad Christum, ergo datus à patre misericorditer per auxilia gratiæ accedit. Sicut autem accessus adulti ad Christum per fidem viuam (vt esse fidei dogma est ostensum) simul pendet, præcipuè quidem ab auxilijs gratiæ quibus, dum credit, misericorditer ac suauius, sed liberè à patre trahitur ad Christū, & minus præcipuè à libero ipsius adulti in eundem credendi actum influxu, quem, nihil impediētibz auxilijs gratiæ, potest continere, ac proinde efficere vt actus credendi, accessusq; ad Christum per fidem non sit: sic etiam quod adultus aliquis rationem dati Christo à patre habeat, positum quidem est in auxilijs gratiæ, quæ, præuidendo illum pro sua libertate eis accessurum

per

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 12.

57

per fidem ad Christum, misericorditer ipsi dare statuit, in æternāq; voluntate ea misericorditer illi conferendi: at sicut, si Deus non præuideret illum pro sua libertate ita esse cooperaturum vt crederet & ad Christum perueniret, voluntas conferendi illi ex sua parte ea auxilia, collatioque actualis eorūdem auxiliorum, non haberent rationē dandi illū Christo: ita nisi ipse adultus eodem pacto pro sua libertate esset cooperaturus, sanè eadem voluntas & collatio auxiliorum rationē non haberent dādi illum Christo. Neq; enim quia Deus præuidit illum cum eis auxilijs liberè cooperaturum actum credendi, accessumue per eum ad Christum, idcirco adultus eum actum esse cooperaturus, sed e contrario, quia ita illū pro sua libertate esse cooperaturus, cū pro eadē libertate possit in eum non influere, ad Christumq; non accedere, Deus altitudine & eminentia sui intellectus, supra id quod rei contingentia, libertasq; ad vtrumlibet adulti habet, id præuidit, vt suo loco in sequentibus ostendemus.

Quod itaq; contendimus est, nihil impediētibz auxilijs quibus adultus aliquis ideò datur Christo, quia illis mediātibz re ipsa sua libertate ad Christum fide viuā deueniet, nihilq; impediēte voluntate æterna eadem illi conferendi, in potestate eiusdem adulti esse ad Christum non deuenire; neque à sola quantitate & qualitate eiusmodi auxiliorum pendere quod talis adultus ad Christum accedat, rationemq; habeat dati Christo à patre æterno, sed simul etiā à libera cooperatione eiusdē adulti, quia semper integrum illi manet accedere, aut non accedere, eaq; de causa accessus virtuti ac laudi, non accessus verò vitio & vituperio illi tribuitur; suntq; hæc notissima ex doctrina Christi Matth. 11. Etenim cum quibus auxilijs habitatores Corozain & Bethsaidæ ad Christum non accesserunt, rationemq; datorum Christo à patre æterno non habuerunt, eò quod pro sua libertate & nequitia ad Christum accedere noluerunt, quod Christus ibidem illis exprobrauit, cum eisdem pro eadem arbitrij libertate accessissent, rationemq; datorum Christo per viuam fidem habuissent Tyrij & Sidonij: vtrunque enim apertissimè eo in loco docet Christus. Quare licet Deus dona sua gratiæ præuenientis, excitantis, & cooperantis ad accessum ad Christum, non distribuatur pro qualitate vsus liberi arbitrij & cooperationis adulti præuisæ, sed pro sua tantum voluntate; quod tamen adultus cum his vel illis auxilijs hic, & nunc ad Christum accedat, rationemq; dati Christo à patre æterno habeat, pendens est à libera cooperatione arbitrij ipsius, quam innatam habet, & quam, eo ipso quod viator est, exigit sibi relinqui, vt virtutis ac vitij, meriti & demeriti, laudis & vituperij, præmij ac supplicij, capax sit. Quia ergo, quod adultus aliquis rationem habeat dati Christo à patre, pendens est ex eo, quod ipse ita pro sua libertate sit cooperaturus vt gratiæ auxilijs, quibus à patre præuenitur, excitatur, vocatur, & adiuuatur, ad Christum

per-

perueniat, idq; pater aeternus altitudine & eminentia sui intellectus pre- uideat; sane licet mutuo valeat consequentia; accedit quispiam fide uia ad Christum, ergo misericorditer est illi datus a patre aeterno; & datus est Christo a patre aeterno; ergo ad Christum accedit: antecedens tamen huius posterioris consequentiae non tollit libertate ad consequens: quoniam sicut consequens a libero influxu adulti in actum credendi potest; ita ratio antecedentis ab eodem libero influxu futuro, a Deoq; altitudine sui intellectus prauiso, est dependens, ut explicatum est, patebitq; ex ijs quae in sequentibus dicentur.

Christus itaq; toto progressu illius capituli a nobis haecenus explicato, ut nos humiles, agnitores beneficiorum, gratosq; erga Deum redderet, atque ut non nostris uiribus superbe innixi, sed sub potenti manu Dei, a quo tantopere in initio progressuq; toto iustificationis nostrae pendemus, humiliati spem nostram in ipso collocaremus, quotidianis precibus ad eum confugiētes, docere intendit, fidem, accessumq; per eam ad ipsum, donum esse aeterni patris ab illo per illuminationem internam, uocationem & cooperationem praecipue pendens: non tamen negare intendit, eandem fidem, & accessum minus praecipue ita a libero nostro influxu pendere, ut in quo instanti credimus & accedimus, in potestate nostra sit continete eundem influxum, efficereq; ut credendi actus, accessusq; per eum ad ipsum omnino non sit: quin potius ex innumeris alijs scripturae testimonijs, definitionibus Ecclesiae, & ex ipso met progressu eiusdem capituli, ut ostensum est, pendere constat. Idcirco nanque in eo ipso progressu Iudaeos ad eundem accessum inuitabat; illosq; arguebat, quod uisus tot signis ad fidem accedere nollent, neque id ab eo quererent, ad quod eadem signa illis erant exhibita.

Non iniuria fortasse aliquis, ut exponat illum locum, Omnis qui audiuit a Patre & didicit, uenit ad me, dicit: Audire a patre & discere, includete consensum liberi arbitrii adulti quo operatur actum credendi, & uenit ad Christum, quasi idem omnino sint audire a patre & discere, ac tractum a patre uenire ad Christum: quo pacto dubium non est, omnem omnino, qui audit a patre & discit, uenire ad Christum, quia nec prius, nec aliud est audire a patre & discere, quam uenire ad Christum. Neque tunc ulla esse potest difficultas, an unum horum libertatem arbitrii circa alterum impediatur. Rem uero hanc totam in hunc modum explicabit. Sicut audire corporis, seu sensus externi, quempiam loquentem, dicit actum uitalium auditus, quo loquentis sermo ad eundem auditum perueniens percipitur: ita audire cordis, liberuē arbitrii, est assensum praebere illustrationi ac uocationi diuinae circa ea quae sunt fidei, atque adeo est elicere assensum fidei imperio uoluntatis influxuq; intellectus, cooperato illustratione, & uocatione diuina. Et ut res magis in aperto sit, est illud audi-

audire de quo Christus saepe in Euangelio ait, Qui habet aures audiendi, audiat: habere nanq; audiendi aures, est arbitrium nostrum auxilijs gratiae, expulsiōe q; prauae affectionis ad ea quae docentur & inspirantur, esse praeparatum: audire uero est consentire & obedire, actum uero credendi, Deo cooperante, elicere, ut ex uerbis Euangelij cuique est manifestum. Et quoniam eiusmodi audire in nostra, Deo cooperante, est potestate, ideo toties Christus illud a nobis in Euangelio exigit. Qui praedicto modo Euangelij testimonium, de quo loquimur, exponendum non immerito censuerit, addet. Discere a patre, licet illustrationem & inspirationem patris in uiam supponat, esse tamen actum ipsius adulti, quo, consensus illustrationi ac inspirationi diuinae per suum arbitrium adhibendo, a patre liberē elicit: discere nanque proculdubio actum significat a discipulis, posita magistri doctrina. Acta uero uerba illa Christi, hoc modo exposita, Christi instituto mire inseruiunt. Ut enim probaret, neminem posse ad se uenire, nisi tractum a patre, attulit testimonium illud Ihaē: Erunt omnes docibiles Dei, seu docti a Deo, ea uidelicet ipsa scientia, qua filij futuri erant Ecclesiae, perueniuntq; erant ad Christum: & hoc explicat Christus dicens. Omnis qui audiuit a patre, & didicit, uenit ad me, eodē ipso quod audiuit, & paruit eius inspirationi & uocationi, didicitq; ab eo, ab ique alio actu quo accedat.

Postumus confirmare hanc expositionem, quoniam Deum illustrare, atque inspirare, est sponsi uocem sonare in auribus sponsae; id quod ipsa sponsa petebat ab sponso illis uerbis, Sonet uox tua in auribus meis; uox enim tua dulcis: at sponsa ipsa est quae audit, consentit ac obsequitur, iuxta illud, Audiam (ego ipse) quid loquatur in me dominus Deus. Samuelq; 1. Reg. 2. Loquere, ait, Domine: quia audit seruus tuus. Atque eiusmodi audire sponsae, est currere post sponsum, in odorem unguentorum illius, quae unguenta illustrationibus, inspirationibus, alijsq; auxilijs spargit, fragrantq; in interiori sponsa, hoc est in intellectu & uoluntate, quae sunt arbitrium, quo in sponsum tendit ac currit ab ipso ea ratione post se strauiter attracta. Eandem expositionem confirmat illud Ioan. 3. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis: sic est omnis qui natus est ex spiritu. Proculdubio, qui ex spiritu nascitur, consentiendo per proprium arbitrium inspirationi & uocationi diuinae nascitur: eiusmodiq; consentire appellatur audire, & obedire uoci spiritus spirantis, quae in eius interioribus auribus sonat, qui nascitur ex spiritu.

* Illud postremo in hac disputatione addiderim, nostram sententiam esse (ut ex ijs quae haecenus dicta sunt intelligetur facile, & ex sequentibus in hoc opere erit magis manifestum) nullum omnino dari, non solum actum, sed neque rationem formalem actus nostri liberi arbitrii ex ijs, qui ad credendum, sperandum, diligendum ac poenitendum ut ad salutem

Aures audient, di, quid.

* Nullus liber nostri arbitrii actus ad iustificationem necessarius, nisi illius ratio formalis est, quae non sit supernaturaliter praecipue a Deo.

oportet, & denique ex ijs qui ad iustificationem tanquam dispositiones commensurate proximae vel remotae sunt necessarij, qui à solo libero arbitrio eliciantur, elici vè possint, sed ad omnem talem actum, ad omneq; rationem formalem illius concurrere principaliter Deum, influereq; & cooperari per auxilia gratiae; ex eiusmodiq; influxu tam eos, quam rationes formales eorum habere, quòd supernaturales sint, & quòd in suo ordine & gradu proximè vel remotè disponant commensuratè ad iustificationem. Atque hinc est, quòd iuxta doctrinam Pauli, nullum eiusmodi actum, nullamne illius rationem formalem habeat is, qui iustificatur, ipsum ab eo, qui non iustificatur, discernentem, quam non acceperit supernaturaliter à Deo, atq; ad eò de qua gloriari possit quasi eam non acceperit. Cum hoc tamen stat id, quòd salua fide catholica negari non potest, nempe, ad eiusmodi omnes actus necessariam esse cooperationem, liberumue influxum arbitrij nostri, sine quo influxu non erunt, & per què verè sunt actus emanantes efficièter à libero nostro arbitrio, suntq; opera virtutis laude digna, quin & vita aeterna, si in eodem temporis momento gratia informetur; essentq; digna augmento gratiae, & gloria, si caritas & gratia praexistenter, elicerenturq; proinde ab homine prius, saltè natura, grato Deo. De eo nanque, qui hoc modo operatur, ait Christus Ioã. 12. Siquis mihi ministraverit, honorificabit eum pater meus. Et Paulus de seipso sic operante ait, Plus omnibus laboravi, non ego (solus scilicet) sed gratia Dei mecum. Propter eiusmodiq; actus repolita est corona iustitiae, laudis & honoris, quam reddet Dominus in illa die iustus iudex. Quare esto iustus de eiusmodi actibus, ea ex parte qua liberè quidem, sed partialiter partialitate causae, & non effectus, ab ipso emanarunt, gloriaretur, praecipue tamen gloriam & honorem in Deum referèdo à quo principaliter & tanquam ab origine prima fluxerunt, sanè non esset insipiens, sed verum diceret: quoniam non gloriaretur de actu, rationeue aliqua formali actus, quasi eam non acceperit, quòd Paulus prohibet ac reprehendit, sed de sola cooperatione libera per suum arbitrium ad illam. Verum tamen tanta est infirmitas nostra dum in hac lacrymarum valle commoramur, vt nec sic quidem expediat gloriari, sed potius humiliari ac pauere sub oculis Dei iudicij, vereriq; omnia opera nostra, atque in solum gratiae autorem gloriam, & honorem refundere.

Consensus liberi arbitrij Deo vocanti quid.

Est tamen obseruandum, cooperationem nostram, influxumue arbitrij nostri in eiusmodi actus, neque esse rem aliam, neq; rationem aliam formalem, quam ipso met actus, qui, spectati praecipue vt emanant à libero arbitrio tanquam à parte minus principali vnus integrè eorum efficiens causa, dicuntur influxus liberi arbitrij, cooperatio liberi arbitrij, cum auxilijs gratiae, & consensus liberi arbitrij quo Deo consentit ad illos excitanti, mouenti & cooperanti: spectati verò praecipue quatenus sunt à Deo effici-

efficienter, à quo habent vt supernaturales sint, & quales ad salutem sunt necessarij, dicuntur influxus, & cooperatio Dei cum libero nostro ad eòdem actus arbitrio: in re tamen nullus effectus, nullaq; actio, aut ratio formalis actionis vel affectus est, quae sit à libero arbitrio, & non simul ac praecipue sit à Deo cooperante & coadiuuante, quin potius totus effectus, totaq; actio, totalitate vt vocant effectus, & est à Deo, & ab arbitrio nostro, tanquam à duabus partibus vnus integrè causae, tam actionis quam effectus: non secus ac quando duo agètia mouet mobile aliquod, quòd neutrum eo influxu, quo actu influit, illud moueret, nisi cooperante alio, vnunq; illorum agètium magis ac principalius influit quam aliud. Què admodum enim tunc nihil est in eo motu, quòd non sit ab vno quoque illorum mouentium, sed partialiter partialitate causae, & non effectus, quia totus effectus est ab illo, sed cooperante simul alio, influxusq; maior vnus illorum mouentium in eum motum non est aliud, quam motus ipse spectatus vt praecipue ab illo maiori vi emanat, sed cooperante simul alio; & influxus minor alterius mouentium non est aliud, quam idè ipse motus spectatus praecipue vt minori vi ab eo emanat, sed coadiuuante plus altero: ita res habet in proposito. Quò fit, vt quando cum Concilio Tridentino dicimus, arbitrium nostrum liberè consentire Deo mouenti, excitanti & cooperanti ad eiusmodi supernaturales actus, vel (quòd idem est) influere in illos, & cooperari ad illos, non excludamus adiutorium & cooperationem diuinam, quin potius illam praesupponamus: sed explicamus solum modum quo, Deo simul cooperante, arbitrium nostrum liberè in eo sòdem actus influat ac cooperetur, comparando praecipue eòdem actus cum arbitrio nostro, quatenus est partialis, minusq; principalis efficiens causa eorundem actuum. Eodemq; modo spectamus vsu liberi arbitrij nostri ad eòdem actus. Atque in hunc modum in posterum accipiantur quae à nobis his de rebus dicuntur. Licet enim conabimur semper cautè loqui, superfluum tamen ac molestum esset, haec eadem in singulis propositionibus inculcare. Multiq; ex ijs, qui nos diligunt, & quibus nostra probantur, vitio nobis aliquando vertunt, quòd dum plus iusto cauti esse volumus, nosq; explicare satagimus, obscuram, molestamq; orationem reddamus. Aliquid tamen parcendum est, in explicandis praesertim ad eòdè sublimibus & abditis mysterijs, & de quibus tanta semper fuit còtrouersia, ac sunt quae, diuino adiutorio freti, in hoc opere tradere intendimus.

De spe, & cur necesse non sit seorsim à con-
tritione de dilectione Dei agere.

Disputatio. 13.

DE spe & alijs actibus, qui ultra fidem ad iustificationem aduēt concurrunt, necesse non erit dicere modò, quibus auxilijs gratiæ præuenientis & excitantis euehantur ad supernaturale esse, quale ad iustificationem est necessarium. Tum quia ex ijs, quæ de fide, & permixtum de contritione & attritione disputationibus præcedentibus dicta sunt, id facile intelligetur: tum præcipuè, quoniam, ut disputatione octaua dictum est, id copiose & exactè inferius suo loco est explicandum.

Spei actum, quoad solam substantiam, elicere potest homo cum solo concursu generali Dei.

De spe, quod ad actus substantiam attinet, non erit opus, post ea quæ de fide dicta sunt, longam disputationem texere. Quiuis enim facile cōcedet, præexistente in intellectu assensu, quo reuelatis assentimur, in facultate liberi arbitrij cum solo concursu generali Dei esse, elicere actum, non quidem supernaturale, & qualis ad salutem est necessarius, sed merè naturalem sperandi à Deo, quæ ab eo reuelata ac promissa sunt nobis, atque ad eò qui dicatur spes, non quidem Christiana, sed quoad substantiam actus. Etenim in eo actu non plus difficultatis est, quàm in actu assentiendi reuelatis, imò multò minus. Præexistente nãq; actu, quo assentimur vera esse quæ promittuntur, faciliùs circa ea ex nostris viribus, elicere possumus actum sperandi, quàm primum actum, quo, tum eadem, tum pleraq; alia, vera esse nobis persuademus. Quòd si, ut Cōcilium Tridentinum sess. 6. cap. 9. affirmat, in hereticis & schismaticis esse potest, & nostra tempestate est fiducia, qua certò & sine dubitatione existimant remissa sibi esse peccata, quasi, qui hoc non credit, intrepidèq; sibi persuadet, de promissis, deq; mortis & resurrectionis Christi efficacia dubitet (quam tamen nemo dicit supernaturali Dei auxilio eos elicere) quanto maiori ratione concedendum est, solis liberi nostri arbitrij viribus & cōcursu Dei generali elici posse actum spei, non Christianæ, sed merè naturalem? Adde, Iudæos & hæreticos idem à Deo sperare, quod nos speramus: cum tamè nemo dicere possit, supernaturaliter à Deo adiutari eos ut id sperent. Iam verò de dilectione Dei non est quod seorsim à contritione differamus: cum contritio eam includat. Quare ex ijs, quæ disputatione septima explicanda proposuimus, solum superest examinandum, quod quaestione sequenti proponitur.

Utrum liberum arbitrium cum solo cōcursu generali attritionem ac contritionem, quoad solam actus substantiam, elicere valeat.

Disputatio 14.

Dispu-

Disputationem hanc, quò dilucidior sit, ac ne tadium longitudine generet, in aliquot membra partiemur.

Communem scholasticorum sententiam ad affirmantem partem accedere.

Membrum 1.

NEgari non potest, complurium esse scholasticorum sententiam, liberum nostrum arbitrium cum solo concursu generali Dei elicere posse non solum actum attritionis naturalem, idest, dolorè de peccatis ex Dei timore cum proposito amplius non peccandi lethali-ter, sed etiam actum contritionis naturalem, qui idem propositum non peccandi amplius lethali-ter includat. Eam nanq; affirmant Sorus in 4. dist. 17. q. 2. art. 5. & 2. de natura & gratia sub finem cap. 14. ubi addit. Existentem in peccato lethali posse ex suis viribus naturalibus elicere, quoad substantiam actus, quemcumq; actum, quem is valet elicere, qui in gratia est constitutus. Idemq; affirmat primo de natura & gratia cap. 22. Canus item in relectione de poenit. fol. 121. iuxta editionem Salmaticensem anni 1550; eam tamen appellat attritionè ex amore naturali Dei super omnia, solis verbis ab alijs differens, Caietanus q. 1. de contritione, Scotus in 4. dist. 14. q. 2. Gabriel in 3. d. 27. q. 1. & in 4. d. 14. q. 1. art. 2. conclusionè. 5. & art. 3. dubio. 2. cum Ochamo & Petro de Aliaco, quos citat, Marlin quarto. q. 10. art. 1. parte. 2. Palud. in 4. d. 14. q. 2. & Rich. eadem. d. art. 4. q. 1.

In eadem sententia est D. Thomas in quarto. d. 17. q. 2. art. 1. quaestiu-cula prima ad sextum, quem eo consilio postremum inter eos, qui hanc sententiam apertè docent, commemorò, quòd eius verba & doctrina sint paulò accuratius expèdenda. Is loco citato in hunc modum scribit. Ad sextum, inquit, dicendum, quòd cōtritio est à solo Deo quantum ad formam, qua informatur: sed quantum ad substantiam actus est ex libero arbitrio, & à Deo, qui operatur in omnibus operibus & natura, & voluntate humana, non aliter arbitratur D. Thomas Deum concurrere cum substantiam actus, quàm concurrat cum agentibus naturalibus ad opera naturalia: constat autem ex doctrina Diui Thomæ, & communi omnium sententia, Deum cum agentibus naturalibus ad opera naturalia concurrere solo concursu generali. Illud præterea meminisse oportet, ex sententia Diui Thomæ formam contritionis esse caritatem supernaturalem & gratiam, à qua dolor de peccatis meritorius est vitæ æternæ, & à qua idè dolor efficienter emanat: eoq; caritatis influxu efficiatur supernaturalis, non verò per aliud auxilium supernaturale præuium. Id quòd apertè do-

ccr,

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 14. Memb. 1.

cet, tum prima secundae. q. 113. ar. 8. & aliàs saepe, tum etiam in quarto. ar. 1. citato, quaestiuncula. 3. Atque inde tertia illa quaestiuncula in corpore, & in responsionibus ad argumenta vult; ideo actum attritionis, hoc est, dolorem de peccatis sine caritate supernaturali & gratia, fieri non posse contritionem, ita ut idem actus numero vno tempore sit attritio, & alio sequenti contritio, quia per aduentum caritatis supernaturalis, qua informatur & efficitur contritio, sortitur nouam speciem actus distinctam à praecedente: eò quòd praecedens actus attritionis esset naturalis, aduenire autem caritate, & influente cum libero arbitrio in illum, efficitur actus supernaturalis qui contritio dicitur: actus autem naturalis & supernaturalis esse nequeunt eiusdem speciei, ac proinde nec idem numero. Atque hoc planè est quòd docet apertè in responsione ad tertium eiusdem quaestiunculae: vbi actum à libero arbitrio cum solo concursu Dei generali profectum, atque adeò naturalem, appellat attritionem: adueniente autem caritate supernaturali & gratia, actum supernaturalem, qui (conante eodem modo ex parte sua libero arbitrio) resultat, appellat contritionem, affirmatq; esse specie distinctum à praecedente: eò quòd supernaturalis sit ex concursu, influxu uè caritatis in illum in genere causae efficientis. Qua in quaestione, si rectè res expendatur, ferè nunquam distinguit attritionem à contritione, quòd contritio sit dolor de peccatis ex amore Dei, & attritio ex timore; sed ex eo, quòd vnus actus sit naturalis, alius verò supernaturalis ex influxu caritatis supernaturalis. Iuxta quem loquendi modum Canus dolorem de peccatis propter Deum, ex solo amore naturali profectum, appellat attritionem. Vnde in secundo argumento sed contra, eiusdem quaestiunculae tertiae in cõfirmationem opinionis, quam in corpore quaestiunculae amplectitur, argumetur D. Thomas in hunc modum. Naturalia non fiunt gratuita: sed naturale dicitur quòd est ante gratiam, & sic attritio inter naturalia computatur: ergo non potest fieri contritio, cum sit gratuitum bonum. Dixi, Diuum Thomam in ea quaestione. 2. ferè nunquam distinguere attritionem à contritione, quòd contritio sit dolor de peccatis ex amore Dei, & attritio ex timore: quoniam in primo argumento sed contra eiusdem quaestiunculae. 3. citatae meminit etiam illius speciei attritionis, quae ex timore seruilis proficiscitur: argumetur enim in hunc modum. Quorum principia sunt diuersa omnino, eorum non potest fieri vnum, id quòd est alterum: sed attritionis principium est timor seruilis, contritionis autem timor filialis: ergo attritio fieri non potest contritio. In eadem dist. & q. art. 2. quaestiuncula. 6. in corpore haec verba scribit D. Thomas. Ad sextam quaestionem dicendum, quòd contritio potest dupliciter cõsiderari, scilicet quantum ad sui principium, & quantum ad terminum: dico principium con-

tritio-

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 14. Memb. 1. 65

tritionis, cogitationem qua quis cogitat de peccato & dolet, & si non dolore contritionis, saltem dolore attritionis: terminus autem contritionis est, quando dolor ille iam gratia informatur. Haecenus D. Thomas. Ex quibus omnibus luce clarius est manifestum, D. Thomam eo loco cum communi aliorum doctorum sententia cõsentire. Nec tertia. p. quicquã scripsit, quòd huic doctrinae refragetur.

Eandem sententiam innuit D. Bonauentura in 4. d. 17. ar. 2. q. 3. Eandem quoque innuit Vega super Concilium Trid. lib. 6. cap. 33. dum affirmat, esse saepe in hereticis, & alijs infidelibus actum, quo in genere voluit Deo in omnibus placere, in nulloq; displicere, atq; eodem hoc ipsum statuunt in posterum praestare: eo tamen actu, ait, eos in gratia non reponi; eò quòd non excusentur per ignorantiam à culpa lethali suorum errorum. Quare proculdubio censet, viribus naturae esse posse actum, quo quis in genere doleat de peccatis, quae in Deum commisit, & quo in genere statuat, eum amplius lethalius non offendere: imò verò quo quasi habitua liter simul paratus sit relinquere peccatum & errorem, in quo ob ignorantiam, quam tamen vincere valeat, persistit; modò ei constaret id peccatum esse, Deoq; displicere. Idem prorsus docet Victoria in relect. de potest. Eccles. q. 2. n. 9. de contritione differens.

Denique neminem haecenus me legisse memini, ex doctoribus Soto & Cano antiquioribus, qui huic communi opinioni aduerfetur, modò Maiorem in quarto. d. 14. q. 1. excipias, qui ex eo capite anceps est, an contritio sine speciali auxilio Dei elici valeat, quòd cum Gregorio Ariminensi in eam partem propendeat, quae astruit, actum moraliter bonum elici non posse absque speciali auxilio Dei; contritio autem, quae dispositio vltima est ad gratiam, esse debeat actus moraliter bonus. At fortè neq; Maior, neq; Gregorius, neq; Capreolus negabunt, elici posse quoad substantiam actus, dummodò aliqua careat circũstantia necessaria, vt sit actus bonus moralis. In eo tamen nonnulli ex doctoribus citatis, qui cõmunem hanc doctorum sententiam affirmant, vehementer errant, meritoq; ab alijs reprehenduntur, quòd credant, dolorem ex solis naturalibus elicitum sufficientem esse dispositionem ad gratiae infusionem: cum tamen contrarium colligatur ex scripturis sanctis, definitumq; sit in Concilio Trid. sess. 6. cap. 5. & can. 3.

Ratio verò, quae communi doctorum sententiae patrocinetur, haec est. Quia, praexistente maxime lumine fidei, quo agnoscimus Deum conditorem nostrum, innumeraq; & maxima beneficia, tum naturae, tum gratiae, quae in nos contulit vltiq; ad proprii sanguinis in cruce effusionem, quo insuper cognoscimus iustis sempiternam felicitatem, impijs verò ignem sempiternum, extremamq; miseriam esse propositam; lethale autem peccatum tam extremum esse malum, adeoq; diuinam maiestatem

E

offen-

offendere, vt vel vnum sit satis, vt qui illud commiserit, nisi de eo dolcat statuatq; nihil tale deinceps committere, supremam amittat felicitatem in extremamq; incidat miseriam; proculdubio tam potens est haec cogitatio ad excitandam & permouendam voluntatem, vt liberum arbitrium eius, qui haec sibi persuaferit, atque proprio acumine, aut alterius suggestionem & hortatu rem attentè considerauerit, cum solo concursu generali Dei elicere valeat, intuitu quidem extremorum malorum, in quæ alias incidet, dolorem seu detestationem suorum scelerum cum proposito cauendi in posterum omnia peccata lethalia, in quò consistit attritio quoad substantiam actus; intuitu verò bonitatis ac beneficiorum Dei, similem detestationem ac propositum, in quibus posita est ratio cõtritionis, quoad substantiam actus, insufficientis ad salutem; eò quòd peculiari impulsu Spiritus sancti excitata non sit, nec effecta. Ex ijs etiam, quæ mox adde-
mus, corroborabitur hæc cõplurium scholasticorum sententia.

**Contraria sententia, eiusq; fundamenta explican-
tur. Membrum. 2.**

Contraria sententia

NON desunt hisce temporibus, qui periculosam, quin & errori proximam celebrem hanc scholasticorum sententiam arbitrentur, etiã si sermo esset de viro catholico, qui in eo esset lethali peccato, quod neque fidei, neq; spei aduerfaretur, de quo sermo est in ratione proximè confecta. Ad hoc asserendum sequenti innituntur fundamento.

Fundamentum illius.

Propositum in genere non peccandi deinceps lethaliter, quod ad rationem attritionis aut cõtritionis quoad substantiam actus requiritur, esse debet propositum efficax, quod planè inter opera difficilia computari debet; homo autem in statu naturæ lapsæ nihil difficile sine speciali auxilio Dei potest efficere; quare licet ad propositum inefficax satis sit concursus Dei generalis, ad efficax tamen omnino est necessarium auxilium Dei particulare.

Sorus adducitur pro eadem sententia.

Arbitrantur verò Sorus huius esse sententiæ, eò quòd primo de natura & gratia cap. 22. dicat, sicut Adam in statu innocentie cum solo concursu Dei generali poterat diu implere omnia præcepta: ita cum eodem solo concursu potuisse vnico actu se & omnia sua verè referre in Deum; de homine verò naturæ lapsæ subiungat; sicut cum solo concursu generali Dei non potest diu seruare omnia præcepta, quin aliquod transgrediatur, ita neque cum eodem concursu posse vnico actu mentis verè referre se in Deum: quippe cum sine speciali auxilio Dei non possit non incidere in lethalem culpam, quæ contra Dei sit amicitiam. Idem inferrius repetit, nos videlicet cum eodem concursu non posse legitime referre omnia in Deum.

Bar.

Bartholomæus Medina ad art. tertiu questionis. 109. primæ secundæ D. Thomæ videtur esse in hac sententia. In primis naq; cum D. Thomas eo art. doceat, hominem in statu naturæ integræ non indignisse auxilio peculiari ad diligendum Deum naturaliter super omnia; hominem verò in statu naturæ lapsæ eo ad id egere, Bartholomæus Medina merito interpretatur Diuum Thomam, vt intelligatur de dilectione, quæ includit obseruationem omnium mandatorum quæ ad legem naturalem, finèq; hominis naturalem spectant; idq; non ad breue aliquod tempus, sed ad longum, per totamq; periodum viæ à puncto quo quisq; diligere incipit. Haud enim fecus de dilectione naturali Dei super omnia loquendum est, quàm de supernaturali: iuxta morem autem loquendi scripturarum sanctarum, ea est supernaturalis dilectio Dei super omnia ad vitam æternam consequendam necessaria, quæ includit obseruationem mandatorum omnium vsque ad finem viæ. Id quod satis constat ex illo Ioân. 14. Qui me diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Et infra, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Ad Rom. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit. Et commemoratis mandatis, quæ ad proximam dilectionem spectant, addit, Et si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Et cõcludit, Plenitudo ergo legis est dilectio. 1. Ioân. 2. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est: qui autem seruat verbum eius, in hoc caritas Dei perfecta est. Et capit. 5. In hoc cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus: hæc est enim caritas Dei vt madata eius custodiamus. Eodem modo interpretantur Diuum Thomam Caietanus (tamen si subobscurè) ad eundem articulum, Sorus de natura & gratia locis citatis, & alij discipuli D. Thomæ. Ac sanè eam esse mentem D. Thomæ eo loco, constat ex ratione, quam reddit, cur homo in statu naturæ lapsæ diligere nequeat naturali dilectione Deum super omnia absq; speciali auxilio Dei, vt poterat in statu naturæ integræ. Quoniam, inquit, deficit ab illa dilectione secundum appetitum voluntatis rationalis, quæ, propter corruptionem naturæ, sequitur bonum priuatum, nisi sanetur per gratiam: voluntatem autem sequi bonum priuatum cõtra legem Dei affirmat D. Thomas esse, non diligere Deum super omnia eadem dilectione, quæ obseruationem mandatorum Dei naturalium includit. Cum verò constet voluntatem, quoties bonum priuatum cõtra legem Dei sequitur, liberè illud eligere, eaq; ratione peccare dum à dilectione Dei super omnia desistit, integrumq; illi suæ naturæ relicto esse, non eligere quodcumq; priuatum bonum in particulari sibi oblatum; sanè D. Thomas loquitur de dilectione naturali Dei super omnia, quæ includit

Bartholomæi Medina sententia. Efficax dilectione naturalis Dei super omnia exigit obseruationem mandatorum omnium naturalium.

E 2

obser-

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 2.

obseruationem mandatorum Dei, non in vno aut altero temporis momento, sed ad longum tempus, vt praedicti doctores eum interpretantur.

Deinde Bartholomaeus Medina, arbitrans se consentaneè loqui ad hanc doctrinam D. Thomae, distinguit loco citato duplicem actum dilectionis Dei. Vnum, quo quis velit Deo placere in omnibus & super omnia voluntate inefficaci & imbecilla, quae appellari consuevit velleitas, & explicatur his verbis, Vellem in omnibus & super omnia Deo placere. Alterum verò, quo quis vult Deo placere in omnibus & super omnia voluntate absoluta & efficaci, quae proinde cõiunctam habet impletionem omnium mandatorum. Praetermissa verò dilectione Dei supernaturali, quam constat viribus solis naturae sine concursu Dei speciali elici non posse, de dilectione Dei naturali, quod attinet ad actus substantiam, affirmare videtur, priorem quidem actum voluntatis, qui solum est quaedam velleitas placendi Deo in omnibus & super omnia, seruadiq; proinde mandata omnia naturalia, elici posse viribus naturae sine concursu speciali Dei: posteriorem verò, qui voluntas est absoluta & efficax seruandi omnia mandata, elici nulla ratione posse absque speciali Dei auxilio. Cum verò contritio & attritio, quoad actus substantiam, includat propositum seu voluntatem seruadi in posterum omnia mandata; neq; sufficiat propositum illud esse velleitatem quandam, sed necessaria sit voluntas determinata & absoluta, qua peccator omnino statuat non peccare deinceps lethaliter; negari profectò non potest, Bartholomaeum Medinam in ea fuisse sententia. Quin ex dictis videtur constare, non minus periculosum, erroriq; proximum esse, asserere contritionem aut attritionem elici posse quoad actus substantiam absque speciali auxilio Dei, quam asserere, voluntatem naturalem absolutam & efficacem placendi Deo in omnibus & super omnia elici posse ex solis viribus naturae absque speciali auxilio Dei.

Adducitur
Concilium
Trid. sess.
14. cap. 4.

In confirmationem eiusdem sententiae adducitur definitio illa Concilij Trid. sess. 14. cap. 4. quae ita habet. Illam verò contritionem imperfectam, quae attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehēnae & poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniae, declarat, non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsu, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouētis, quo poenitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat; & quauis sine sacramento poenitentiae per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in sacramento poenitentiae impetrandam disponit. Hoc enim timore vtiliter conculsi Ninuitae, ad Ionae praedicationem plenam terroribus poenitentiam egerunt, &

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 3. 69

& misericordiam à Domino impetrauerunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint sacramentum poenitentiae, absq; bono motu suscipientium, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit: sed & falsò docent, contritionem esse extortam & coactam, non liberam & voluntariam. Haec Conciliū. Ex quibus hoc possumus conficere argumentum. Concilium definit attritionem, quae ex consideratione turpitudinis peccatorum, vel ex gehēnae poenarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, esse donum Dei, & Spiritus sancti impulsu: ergo censet voluntatem, ac propositum deinceps non peccandi, nulla ratione posse esse, etiam quoad substantiam actus, nisi ex impulsu, & auxilio particulari Spiritus sancti.

Inter dilectionem Dei efficacem, & velleitatem, concedendam esse dilectionem absolutam inefficacem.

Membrum. 3.

ILLUD in primis ponendum est, iuxta doctrinam Diui Thomae membro precedente relatum, literisq; sacris valde consentaneam, quam doctores communiter amplectuntur, efficacem dilectionem Dei super omnia habere coniunctam obseruationem eorum mandatorum, quorū violatio cum Dei caritate pugnat. Hanc verò duplicem esse, vnam, quae dicitur efficax Dei dilectio super omnia per comparisonem ad finem supernaturalem, ac proinde includit obseruationem mandatorum qualis ad finem supernaturalem exigitur, vt pote quae actus fidei, spei & caritatis supernaturalis includat; atque omnium, tam affirmantium, quam negantium praceptorum legis naturalis transgressionem excludat, pro tempore & loco, quo sub lethali culpa obligant. Atque de hac obseruatione mandatorum dixit Christus Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Et Ioannis. 14. Qui habet mandata mea & seruat ea, ille est, qui diligit me. De ea deniq; dilectione intelligenda sunt caetera scripturae testimonia membro precedente relata. Alteram verò esse, quae efficax Dei dilectio dicitur per comparisonem ad finem tantum naturalem, solumq; exigit notitiam Dei naturalem, & obseruationem pro loco & tempore eorum praceptorum legis merè naturalis, quae obligant sub culpa lethali.

† Ponendum deinde est, primos parentes in statu innocētiaē spectatos cum iustitia originali praecisa à theologalibus virtutibus & caeteris donis & auxilijs supernaturalibus (quo pacto in calce disputationis tertiae

Dilectio Dei
efficax quod
tuplex.

† Homines
status innocē
tiaē solo conc
ursu genera
li potuerunt
efficaciter di
ligere Deum
naturali & su
pernaturali
dilectione.

Quest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 3.

dictum est, sanari solum ab ea defectus naturæ humanæ ingenitos, eaq; ratione quodammodo inter hominis naturalia computari) potuisse cum solo concursu Dei generali seruare ad longum tempus legem totam naturalem, ac proinde diligere Deum super omnia efficaci dilectione naturali, vt disputatione quarta ostensum est. Atque hoc est quod D. Thomas art. 3. citato docuit. Ad hæc, potuisse per dona supernaturalia fidei, spei, & caritatis eisdem insuper collata, seruare absque alio speciali auxilio Dei mandata omnia prout ad finem supernaturalem ea seruari necesse est, atq; aded potuisse diligere Deum super omnia efficaci dilectione per cõparationem ad eundem finem id quod etiã disputatione quarta ostensum fuit. At verò homines naturæ lapsæ sine speciali auxilio Dei seruare diu non posse totam legem naturalem, quæ sub culpa lethali obligat, ac proinde nec posse diligere Deum efficaci dilectione naturali, absq; eodem speciali auxilio: id quod & D. Thomas art. 3. citato docuit, & inferius suo loco ostendetur ad fidei dogmata pertinere. Quin illud addendum est, homines naturæ lapsæ, neque postquam in gratia gratum faciente sunt constituti, posse absque speciali auxilio Dei seruare diu totam legem, etiam naturalem sub lethali culpa obligantem, ac proinde, vt Deum diligant super omnia ea efficaci dilectione de qua loquimur, vltra gratiam gratum facientem, donum uè iustificationis, indigere peculiari Dei auxilio, quo à lethaliibus peccatis præseruentur, vt suo loco est ostendendum, apertèq; colligitur ex illa Ecclesiæ definitione in Concilio Tridentino sels. 6. canone. 22. Si quis dixerit, iustificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia (atque aded sine lethali peccato), perseuerare posse, aut cum eo non posse, anathema sit.

Homines naturæ lapsæ nec naturali dilectione possunt diligere efficaciter Deum super omnia absq; speciali auxilio Dei, etiã si in gratia sint constituti.

Auxilia particularia, quo homo naturæ lapsæ indiget vt efficaciter Deum diligat super omnia, diuersum ab eo quo iustificatur.

Ponendum est tertio, auxilium particulare, quo homines naturæ lapsæ indigent vt Deum efficaciter super omnia diligant, vel per cõparationem ad solum finem naturalem seruando legem totam merè naturalem quæ sub culpa lethali obligat, vel etiam per cõparationem ad finem supernaturalem seruando eandem legem ex gratia & insuper præcepta supernaturalia, esse longè diuersum ab auxilio quo iustificatur ac reponuntur in gratia; quod in re de qua disputamus magnopere est attendendum. Etenim cum de fide sit, iustificatum sine auxilio Dei superaddito perseuerare non posse in accepta iustitia, atque aded seruare non posse legem totam quæ sub lethali peccato obligat; apertè constat, vt mandata seruet, Deumq; proinde efficaciter diligat, præter iustitiam ipsam, gratiam uè gratum facientem, & auxilia quibus ad eam peruenit, indigere nouo auxilio superaddito. Cuius rei hæc est ratio. Quoniam auxilia gratia præuenientis, excitatis ac cooperatis ad iustificationem, ea peracta, cessant: quâuis autem habitus caritatis & gratiæ ad bonum inclinens, amissa tamen iustitia originali, dissolutaq; parte inferiori per peccatum,

Quest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 3. 71

tanta mansit infirmitas in natura humana ad legem totam implendam, & tam parua est illa inclinatio habitus caritatis & gratiæ cõparatione virium, quibus ad id natura nostra indiget, vt nisi sapius, pro ratione tot occasionum occurrentium, quotidiano peculiariq; auxilio Deus subueniat, nunc remouendo tentationes & occasiones, nunc comprimendo hostem, nunc alijs varijs modis vires suppeditando, præ sua debilitate, si non in vno, certè in alio, aut alijs euentibus tandem succumbat, ac miserè in peccatum, liberè tamen, prolabatur.

Vnde Cælestinus primus sua prima epistola decretali cap. 6. ait, Neminem, etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adiutorium Dei perseuerantiam bonæ cõuersationis acceperit. Innocentius etiam primus in epistola ad Concilium Carthaginense, & in epistola ad Concilium Mileuitanum, quæ sunt 25. & 26. inter suas decretales, idem auxilium quotidianum appellat: constat autem eiusmodi quotidianum auxilium longè diuersum esse ab auxilio quo homo ad iustitiam perducitur atque in gratia reponitur. Iam verò si adultus iustificatus quotidiano auxilio indiget, vt naturalem legem impleat, Deumq; efficaciter diligat, quanto magis eo ad id ipsum indigebit is, qui nondum fuerit in gratia constitutus.

Quarto, ponendum est, cum efficax Dei dilectio, de qua loquimur, sua sit per cõparationem ad finem supernaturalem, siue ad solum naturalem, includat mandatorum obseruationem, non esse positam in solo simplici actu, quo quis ex Dei affectu & amore statuat ea omnia seruare, sed pendere, saltem tanquam à conditione sine qua actus ille non fortietur rationem dilectionis efficacis Dei super omnia, ab actuali obseruatione mandatorum, impletionem uè eius, quod eo actu, propositum, statutum est. Porrò eiusmodi impletio ex duobus simul pendet capitibus, nempe ex eo, quod libero arbitrio eius, qui id statuerit, vires ad sint sufficere, & quod pro sua innata libertate ita cooperetur, vt opere impleat quod statuit. Quia ergo in primis parentibus in innocentia statuta per habitualia dona iustitiæ originalis & virtutum theologialium, quæ acceperunt, erant vires sufficientes absque alio Dei particulari auxilio ad diu seruanda mandata omnia per cõparationem ad vtrûq; finem; sanè quemadmodum perseuerantia in bono à solo eorum libero arbitrio, positis tamè illis donis, fuit dependens, ita quod Dei dilectionem redderent efficacem per cõparationem ad vtrunque finem, ab eodem solo arbitrio similiter dependebat. Quia verò amissa iustitia originali, dissolutaq; parte inferiori per peccatum, non manserunt vires in hominibus naturæ lapsæ ad diu seruandum, vel sola præcepta legis naturalis, quæ sub culpa lethali obligant; inde est, quod sicut perseuerantia eorum in

Dilectio Dei efficax non est simplex actus.

Dilectio Dei efficax, perseuerantia sine culpa lethali, à cõperatione liberi arbitrij, & à dono, aut auxilio Dei pendet.

bono, etiam naturali, pendet simul à libera ipsorum cooperatione, & à quotidiano particulari Dei auxilio, estq; proinde illa Dei donum: sic etiam reddere efficacem, vel solam dilectionem Dei super omnia naturalem, vel etiam supernaturalem, postquam iustificationis donum fuerint assecuti, pendens simul sit à libera ipsorum cooperatione, & à quotidiano particulari auxilio diuino.

Voluntas absoluta media inter velleitatem, & dilectionem efficacem probatur.

Ex his iam facile intelligitur, præter velleitatem, qua quis ex dilectionis & amoris affectu vellet seruare mandata omnia, simpliciter tamen & absolute id non vult, & præter voluntatem absolutam & efficacem, qua ex eodem affectu idem vult atque opere complet, cõcedendam esse voluntatem absolutam & inefficacem, qua ex eodem affectu absolute idem vult, sed opere postea non complet: neque solum concedendam eam esse merè naturalem, & quoad solam actus substantiam, sed etiam supernaturalem, quæ ad iustificationem adulti sit sufficiens, imò etiam quæ in iam iustificato meritoria sit incrementi gratiæ ac vitæ æternæ. Etenim ostensum est, vnum & eundem actum dilectionis Dei super omnia, propositum uè ex amoris affectu seruandi in posterum mandata omnia, esse posse indifferèter dilectionem Dei efficacem, aut inefficacem, prout postea pro libertate eius, qui id proposuit, adiuuanteq; quotidiano Dei auxilio fuerit subsecuta, aut subsecuta non fuerit executio legis, à qua pendet, tanquam à conditione sine qua non, quòd propositum illud sit efficax, aut inefficax Dei dilectio, ac proinde comparatione cuius sumitur distinctio illa absolute dilectionis Dei super omnia in inefficacem, & efficacem, & non ex modo & qualitate actus, quo à principio elicitor.

Possumus verò hoc confirmare primò. Quoniam negari non potest, primos parentes antequàm in peccatum corruerint, dilexisse Deum super omnia dilectione absoluta, statuisq; seruare, tum alia præcepta, tum illud positium, Ne comederent de ligno scientiæ boni & mali, quòd Deus sub interitus comminatione Genes. 2. illis imposuerat; id quòd responsum mulieris Genes. 3. ad serpentem satis aperte indicat: at verò dilectio illa efficax non fuit; quando quidem transgressionem præcepti in lethale peccatum corruerunt: ergo datur dilectio Dei supernaturalis absoluta, & inefficax ad seruandum præcepta; inefficacia proueniente ex sola libertate primorum parentum, qui cum vires accepissent, quibus absque alio speciali Dei auxilio efficacem eam efficere possent, pro sua tantum libertate, præceptum transgrediendo, inefficacem reddiderunt. Quòd si supernaturalis absoluta Dei dilectio super omnia esse potuit, req; ipsa inefficax fuit in primis parentibus, multò magis potuit esse dilectio naturalis: quippe cum supernaturalia gratiæ dona, quæ illam adesse supernaturale euexerunt, non tribuerunt ei inefficaciam, sed sola arbi-

arbitrij libertas in primorum parentum potestate constituta. Potestq; id corroborari, quoniam si primi parentes cum sola iustitia originali fuissent conditi, neque accepissent habitus gratiæ & virtutum theologiarum ante peccatum, eadem prorsus dilectio quoad actus substantiam esse posset, idemq; peccatum, quæ re ipsa fuerunt, fuissetq; proinde tunc dilectio naturalis Dei super omnia absoluta & inefficax.

Secundò, quoniam in statu naturæ lapsæ quotquot adulti cum contritionis actu iustificantur, diligunt Deum super omnia dilectione absoluta, vt ij ipsi cum quibus disputamus concedunt & affirmant: sed dilectio illa quam sapissimè est inefficax, corruentibus hominibus ita iustificatis in lethale peccatum, nec implentibus quòd affectu supernaturalis dilectionis tempore iustificationis statuerunt: ergo datur in statu naturæ lapsæ supernaturalis dilectio Dei super omnia absoluta & inefficax; inefficacia proueniente ex sola libertate iustificati: eò quòd præsto sit Deus conferre illi quotidianum particulare auxilium, quòd sufficiens sit, vt, si iustificatus ipse velit, in gratia & obseruatione mandatorum perseueret, ac proinde efficax sit ea dilectio. Quòd si absoluta supernaturalis dilectio reddi potest inefficax in statu naturæ lapsæ, multò magis reddi poterit absoluta naturalis dilectio: quando quidem, quòd supernaturalis dilectio inefficax reddatur, non prouenit ex supernaturalibus auxilijs quibus supernaturalis est effecta, sed ex libertate iustificati, vt de dilectione elicitâ in statu naturæ integræ paulò antea dicebamus.

Tertiò, Quoniam D. Petrus quando Matth. 26. dixit, Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. Etsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Et Lucæ. 22. Tecum paratus sum in carcerè & in mortem ire, protectò dilectionem habuit absolutam Christi & Dei super omnia, eaq; promeruit: sed illa fuit inefficax, quòd quidem orta tentatione, imminenteq; iam periculo succubuit, transgressusq; est legem Dei: ergo datur actus dilectionis Dei super omnia absolutus & inefficax ad seruandum postea præcepta, libertate ac culpa eius qui succumbit. Neque enim negandum est Deum tunc præsto fuisse B. Petro cum tanto auxilio, quanto ne succumberet, si vellet, indigebat.

Duo quædam colligere licet ex dictis toto hoc membro. Primum est, immeritò ex doctrina D. Thomæ art. 3. citato, aduersus eundem in quarto loco membro. i. citato, communemq; scholasticorù sententiam inferri, elici non posse solis viribus naturalibus arbitrij nostri, & concursu generali Dei actum absolutum merè naturalem dilectionis Dei super omnia, qui ad iustificationem nequaquam sufficiat, & pari ratione propositum absolutum seruandi in genere præcepta omnia, præsertim quòd occa-

D. Petri dilectio absoluta, sed inefficax.

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 3.

occasiones & difficultates omnes absunt, quòd ad attritionem & contritionem quoad substantiam actus sit sufficiens. Etenim D. Thomas in eo articulo solum constituit discrimen inter hominem naturæ integræ & lapsæ, quòd homo naturæ integræ ea dilectione naturali, quæ includit obseruationem in futurum mandatorum omnium naturalium, poterat absque auxilio Dei speciali diligere Deum super omnia: eò quòd dono iustitiæ originalis coërcente partem inferiorem, auferenteq; laborem omnem & molestiam in operando consonè ad rectam rationem, nullum impedimentum haberet ad omnem mandatorum viam percurrendam, idq; opere implendum, quod semel absolutè ea de re secum statueret: homo verò naturæ lapsæ eodem genere dilectionis non possit Deum absque speciali auxilio super omnia diligere, eò quòd ob partem sentientis rebellionem, corporisq; corruptibilitatem, defatigationem ac molestiam, multa & varia impedimenta, difficultatesq; maximas debeat superare, vt opere id compleat, quod secum ea in parte statuerit; quæ omnia simul sine quotidiano speciali Dei auxilio non potest ita superare, quin in vno, aut alio euentu, ex tam multiplicibus & frequentibus, sequatur bonum particulare contra legem Dei; tamen possit singula superare diuissim. Itaq; ex D. Thomæ & communi scholasticorum sententia, difficultas in diligendo Deo super omnia ea naturali dilectione, quæ includit obseruationem mandatorum omnium, non est in eliciendo à principio absoluto ac nudo proposito seruandi omnia mandata, præsertim quando nullum bellum, nulla difficultas, nullaq; peccandi occasio sese offert; sed difficultas tota est in implendo postea, quod ita à principio fuerit constitutum; eaque de causa ad hoc secundum affirmant nos indigere quotidiano particulari Dei auxilio, non verò ad illud primum.

Secundum est, liberum nostrum arbitrium per peccatum primi parentis mansisse adeò inclinatum & attenuatum ad dilectionem Dei naturalem, quæ includit impletionem naturalium omnium mandatorum, vt nequaquam eam absque speciali Dei auxilio possit habere: cum tamen homo in statu naturæ integræ ex suis viribus naturalibus cum solo concursu generali Dei potuerit eam habere. Ex communi tamen scholasticorum sententia non mansit arbitrium nostrum ita per peccatum inclinatum atque extenuatum, quin homo naturæ lapsæ possit suis viribus elicere nudum absolutumq; actum placendi Deo in omnibus, seruandiq; mandata omnia naturalia obligantia sub culpa lethali: tamen & hunc, & quemcunq; alium virtutis moralis, multò facilius, & promptius potuerit elicere homo naturæ integræ, quàm modo possit homo naturæ corruptæ.

Quam

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 4.

Quam dilectionem contritio includat, & quid ad propositam quaestionem sit dicendum.

Membrum. 4.

EX dictis membro præcedente facile intelligitur, contritionem, non solum merè naturalem & quoad solam actus substantiam, sed etiam supernaturalem qualis ad iustificationem sine sacramento requiritur, nec includere nec exigere dilectionem Dei super omnia efficacem, hoc est, quam mandatorum obseruatio re ipsa consequatur, sed satis ad eam esse absolutam dilectionem Dei super omnia, absolutum uè propositum seruandi in posterum mandata, siue ea dilectio efficax postea mandatorum obseruatione, siue inefficax alicuius transgressione reddatur: esseq; hoc adeò certum, vt contrarium plusquam periculosum in fide sit censendum. Vt enim membro præcedente, meminimus, in Concilio Tridentino sess. 6. cano. 22. scriptum legimus. Si quis dixerit, iustificatum posse sine speciali auxilio Dei perseverare in accepta iustitia, anathema sit. Quibus verbis de iustificato, nullo excepto, atque adeò de quocunq; supernaturaliter contrito, ac proinde diligere Deum supernaturaliter, habereq; propositum seruandi mandata & non peccandi lethaler, definitur, nihil horum esse efficax in se, ac sufficiens ad seruanda mandata diu & per totam vitam; & vt se contineat à lethali peccato, quo solo iustitia accepta amittitur; sed efficaciam talis dilectionis ac propositi pendere à particulari quotidiano auxilio in super impendendo, vna cum cooperatione liberi arbitrij hominis iustificati. In posteriori naque parte eiusdem canonis definitur, iustificatum cum speciali auxilio Dei posse perseverare in accepta iustitia, atque adeò seruare mandata, & continere se ab omni lethali peccato, idq; hisce verbis. Si quis dixerit, iustificatum eum speciali auxilio Dei perseverare non posse in accepta iustitia, anathema sit. Possimus confirmare ad rationem contritionis, etiam supernaturalis, sufficere dilectionem Dei super omnia absolutam, nec requiri esse ita efficacem vt eam consequatur mandatorum obseruatio: quoniam si talis efficacia esset necessaria, sequeretur cum omnem, qui post dolorem de peccatis relaberetur in lethale peccatum, non fuisse antea contritum, nec repositum in gratia: id autem asserere, quis dubitat errorem esse in fide?

Addendum est, neque etiam ad contritionem supernaturalem necessariam esse dilectionem Dei super omnia in eo sensu efficacem, propositum uè non peccandi in eo sensu efficax, quòd si, dum quis contritur aut attritur, occurrerent graues quæcunq; tentationes & occasiones pec-

peccandi, persisteret is in eodem proposito, minimèq; succumberet. Contrarium naque affirmat communis Theologorum sententia, rarissimiq; essent, aut potius nulli, qui veram contritionem, aut attritionem de suis peccatis haberent, si tale propositum ad contritionem aut attritionem esset necessarium. Ac sanè qui id affirmare vellet, angustam nimium redderet salutis viam, adduceretq; homines in desperationem, ac non leuibus scrupulis Dei ecclesiam perturbaret. Adde, eo dato, salutem ac tutum consilium esse, imò necessarium, vt qui de peccatis dolet, statuiq; deinceps non peccare, descenderet ad particulares appretiationes proponendo sibi grauissimas tētationes ac difficultates potius subeundas, quàm Deum offendendum, vt ea ratione tentaret an luum propositum efficax esset, ne si ad eum gradum efficaciaz non pertingeret, putans se habere legitimum propositum, maneret in lethali peccato, pœnasq; incurreret sempiternas. At verò contrarium docent, ac suadent sancti Patres, communisq; Theologorum sententia, nempe satis esse propositum in genere non peccandi deinceps lethaliter, esto Deus conspiciat, si tētationes & occasiones graues peccandi ingruerent, fore, vt is, qui eiusmodi propositum animo concipit, victus succumberet, atque ab illa priori institutione desisteret. Quin docent, non solum non esse necessarium, sed ne expediens quidem descendere ad eiusmodi appretiationes, idq; recepta Ecclesiaz praxis obseruat. Imò D. Bonauent. in 4. d. 16. art. 2. questione. 1. ait, periculosum esse, & stultitiam (verbum est sancti illius doctoris) vel sibi, vel alteri proponere eiusmodi appretiationes, quoniam est grauem tētationem sibi aut alteri obijcere.

Illud præterea addendum est, ad contritionem, aut attritionem, etiam supernaturalem, sufficere tale propositum non peccandi deinceps lethaliter, quod licet ex parte proponentis absolutum sit, egrediaturq; proinde limites solius velleitatis; nihilominus innitatur particulari quotidiano auxilio à Deo in posterum conferendo ad id quod proponitur opere exequendum, atque adeò quod conditionale sit per comparationem ad eiusmodi auxilium. Tale propositum his verbis exprimi consuevit, Deo adiuuante statuo me in posterum non peccaturum lethaliter, hoc est, si Deus ad id opere implendum me adiuuerit: aut certus de ipsius adiutorio, nec meis solis viribus innixus, id statuo. Cum enim fidei dogma sit, sine particulari quotidiano Dei auxilio id nos implere non posse, certè ad humilitatem & prudentiam, imò, & ad debitum honorem Deo exhibendum spectat, vt qui de peccatis dolet, & statuit deinceps non peccare, id auxilio & protectione diuina fretus constituat; non verò suis viribus, industriaq; confidens.

Illud extremò loco subiiciendum est, Quauis, qui modo proximè explicato Dei auxilio innixus statuit abstinere deinceps à lethalibus peccatis,

catis, fragilem admodum ac infirmum se sentiret, meritoq; timeret, ac suspicaretur se relapsurum in peccata, idemq; confessarius suspicaretur, modò tamen occasiones proximas non haberet, statueretq; pro sua fragilitate curaturum ne relaberetur; denegandam ei non esse sacramentalem absolutionem, vt praxis Ecclesiaz habet, & doctores affirmant, ac proinde propositum illud est satis ad contritionem, aut attritionem, etiam supernaturalem, quæ saltem cum sacramento ad iustificationem sufficiat. Quò fit, vt propositum non peccandi lethaliter ad contritionem & attritionem, etiam supernaturalem, sufficiens, non necessariò esse debeat tam efficax, eaq; ratione tam difficile, vt quoad solam actus substantiam viribus arbitrij naturalibus eliciatur, quàm difficile, & quàm efficax esse debere aliquibus se se offert.

His ita constitutis confirmare possumus communem scholasticorum sententiam membro primo propositam. In primis quoniam, in absentia saltem obiectorum atque occasionum peccandi, sanè non est multum difficile, quin tãquam facile se se offert, elicere quoad solam actus substantiam tale absolutum propositum non peccandi deinceps lethaliter, quale ad contritionem & attritionem ostensum est sufficere: quibus naq; in se ipso experietur, si fidei lumine ante mentis oculos proponat, sibiq; persuadeat, excludendum se esse à sempiterna beatitudine, innumerisq; alijs malis circumuentum vndique, sempiterno igne esse cruciandum, nisi statuat non peccare deinceps lethaliter, in facultate sui arbitrij cum solo concursu Dei generali esse, elicere in genere absolutum propositum non peccandi vltèrius lethaliter, vt tantum malum effugiat. Est nanq; cuiq; naturale, propositis duabus molestijs subeundis, saltem in vtriusq; absentia, eligere potius minorem, eamq; statuere potius subire, vt maiorem euitet. Quò fit, vt saltem qui fidei lumine fuerit illustratus, cum solo concursu Dei generali elicere quoad solam actus substantiam possit propositum, de quo disputamus.

Secundo, Quoniam propositum eiusmodi est extra totã latitudinẽ ordinis gratiaz, nihil proinde conducens ad finem supernaturalem, estq; vnicuius actus in se merè naturalis, propriusq; libero arbitrio: quare lumen ipsum naturale intellectus, moralisq; ac naturalis philosophia docent, denegari non debere viribus naturalibus humani arbitrij, Deo cooperante solum tanquam causa vniuersali per generalem solum concursum eo pacto, quo cum reliquis causis secundis cooperatur. Ac sanè ei, qui id negat, probare incumbit contrarium, quod non prius erit admittendum, quàm legitimis fuerit rationibus comprobatum. Nec apparet, quòd emolumetum ex eo sequatur, quòd naturales vires humani arbitrij vsq; adeò extenuentur, vt hic, & similes actus naturales ac simplices, ab eo fieri posse negentur absque speciali auxilio Dei.

Quest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 4.

3. Quoniam non minus difficile est assentiri mysterio Trinitatis, Incarnationis, Eucharistia, & ceteris reuelatis, quæ lumen naturale transcendunt, quam in absentia obiectorum & occasionum omnium statuere, continere se ab omni lethali peccato: sed illud primum potest homo quoad actus substantiam absq; speciali auxilio, non quidem assensu Christiano sed merè naturali, vt disputatione septima ostensum est: ergo, eo præsertim intuitu, vt pœnas æternas euadat, sempiternamq; consequatur felicitatem, & Deo, cui tot rationibus est deuinctus, obsequatur, poterit hoc secundum, quod rationi luminiq; naturali est adeo consentaneum.

4. Experientia compertum est, sæpe aliquos accedere ad confessionem cum voluntate perseuerandi in vno aliquo peccato, siue illud sit concubinitus, siue odium, propositum uè vindictæ, siue voluntas non restituendi alienum, aut quoduis aliud, attamen cum proposito vitædandi simul cætera omnia lethalia peccata: sed nemo dixerit, propositum vitædandi cætera peccata, præter illud vnum, esse elicitedum ex auxilio particulari Dei; quandoquidem non est integrum propositum abstinendi à lethalibus, adiunctumq; habet propositum perseuerandi in vno: cum ergo abstinere ab illo vno peccato, si cum deuotione cæterorum omnium coniungatur, non multum addat difficultatis, præsertim quia si illud vnum sit, verbi gratia, voluntas vindictæ, aut retinendi alienum, vel quoduis aliud, antequàm in illud homo laberetur, nullam eiusmodi difficultatem in proposito declinandis omnia in genere pateretur; consequens profectò est, vt si quis viribus naturalibus statuere possit abstinere à reliquis, præter vnum, possit etiam statuere eadè ferè facilitate ab omnibus in genere in posterum abstinere.

Sanè negari non potest, quæ hoc membro & præcedente, atq; etiam primo dicta sunt, hæc scholasticorum sententiam vtcunq; probabilem reddere. Vtrum autem contraria, quæ hodiæ in scholis apud varias orbis prouincias communis asseritur, sit nihilominus potius amplectenda, & ex quo capite, iactis priùs necessarijs ad id fundamentis, dicetur commodius inferri, cum examinabitur, an in humano arbitrio cum solo concursu generali, sint sufficientes vires naturales ad quamcunq; grauem tentationem, ac difficultatem in quocunq; temporis momento superandam. Interim videamus quonam pacto exposita scholasticorum sententia defendi possit.

Diluuntur obiecta aduersus communem scholasticorum sententiam.

Membrum. 5.

QVOD

Quest. 14. Art. 13. Disp. 14. Memb. 5.

QVOD attinet ad fundamentum, cui contraria sententia nititur, satis ostensum est ad contritionem & attritionem, etiam supernaturalem, sufficere propositum absolutum in genere non peccandi lethaler, neque requiri vt sit efficax, coniunctamq; proinde habeat obseruationem madorum, ad quam indiget homo nature lapsa quotidiano particulari Dei auxilio.

Satis sit fundamento contrariæ opinionis.

Quod ad Sotum attinet, certissimum est illum de numero eorū esse, qui explicatam scholasticorum sententiam sequuntur, vt apertissime constat ex 2. de natura & gratia, & 4. sententiarum locis citatis. Primo verò de natura & gratia hoc solū illis verbis citatis intendit, Homine in statu nature lapsæ cum solo concursu generali Dei non posse habere actum, quo statuat diligere Deum super omnia seruando omnia mandata, ad hunc sensum verum ac legitimum, quod re ipsa postea omnia adimpleat, vt cuiq; Sotum legenti manifestum erit: hoc autem nihil ad rem de qua modo disputamus; cum ostensum sit, ad veram contritionem non esse necesse eiusmodi propositū quo opere postea impleatur, quod proponitur: id enim esset error in fide. Præterea, quæ Sotus eo loco docet, lima indigent. Etenim homo nature integræ, quemadmodum sola iustitia originali, & viribus naturalibus liberi arbitrij, atque concursu Dei generali, sine alio dono aut auxilio supernaturali, seruare diu poterat omnia præcepta naturalia; ita vnico actu poterat apud se cõstitueri ea seruare, idq; postea opere implere: at cum hæc omnia non transcendere limites operum merè naturalium, quæ fini duntaxat naturali cõmensurantur, dispositiones non erant ad gratiam, vt in calce disputationis tertie, & disputatione. 4. & 6. ostensum est, nisi ex peculiari impulsu Spiritus sancti fierent, euehereturq; ad supernaturale quoddam esse fini supernaturali aliquo modo cõmensuratum. Neq; Adamo ex proprijs dispositionibus collata est gratia gratum faciens, sed simul cum natura fuit ei infusa, vt supra dictum est. Quare esto homo, post naturam lapsam & contractum peccatum, vires naturales haberet quibus posset in longissimum quocunq; tempus seruare omnia mandata, & ob eam causam ita vnico actu posset id statuere, vt viribus suis posset id postea implere, actus tamen ille non esset satis, vt liberaretur vel à solo originali peccato, nisi impulsu Spiritus sancti esset adiutus & euectus ad esse supernaturale. At si homo nature lapsa, vel dum pertinet ad vsum rationis statuat deseruire Deo seruareq; omnia eius mandata fretus diuino auxilio, vel postquam in peccatum lethale proprio actu incidit, de eo doleat, & similiter statuat in posterum Deo in omnibus obedire, talisq; actus impulsu Spiritus sancti euehatur ad esse supernaturale, esto tunc neque vires proprias habeat, neque eas recipiat ad præstandum postea, quod tunc proponit, verè dicitur diligere Deum super omnia supernaturalem.

Quid Sotus senserit.

multum dicitur

turaliter, siue ex impulsu motione uè Spiritus sancti, & est vltimò dispositus ad gratiam, eamq; consequitur. Quare discrimen illud inter hominem naturæ integræ, & hominem naturæ lapsæ, quod à dono iustitiæ originalis præcisè spectatè ab omni alio dono proueniebat, nihil ad rem præsentem facit, hoc est, ut homo, quantum satis est, vel in statu naturæ integræ, vel in statu naturæ lapsæ disponatur ad gratiam, quod Sotus non satis eo loco animaduertit. Atque haud scio an satis penetrauerit, distinctum esse supernaturale auxilium, quo homo naturæ lapsæ indiget, ut eliciat absolutam supernaturalem dilectionem Dei super omnia, qua reponatur in gratia, à quotidiano particulari auxilio quo post eam indiget ut eam obseruationem mandatorum efficacem reddat.

Quod ad Bartholomæum Medinam attinet, ostensum est illius sententiam non esse veritati consentaneam.

Concilium
Tridentinū
expeditur.

Ut verò ad Concilium Tridentinū veniamus, si argumentum illud efficax esset, eodem sanè modo colligere possent, liberum nostrum arbitrium, etiam supposita fide supernaturali, sperare non posse ex suis naturalibus veniam à Deo, quoad substantiam actus. Quandoquidem Concilium attritioni, quam dixit esse donum Dei & Spiritus sancti impensum, utraq; conditionem adiunxit, nempe, quod voluntatem peccandi excluderet, & quod esset cum spe veniæ. Imò cum eo loco sermo sit de homine fidei, quem Concilium ponit habere habitum fidei & spei supernaturalem, atque in eo, ad actum sperandi veniam, cōcurrat habitus spei, profectò si ratione alicuius illarum duarum conditionum censendum esset Concilium intendisse definire, attritionem esse donum Dei, potius censendum esset id voluisse definire ratione spei veniæ, quam ratione voluntatis ac propositi non peccandi. At quauis præsentem habitum spei semper liberum arbitrium, dum à Deo veniam sperat, eliciat, propter concursum habitus, actum supernaturalem; nemo tamen dixerit in libero arbitrio, maximè præexistente fide, non esse vires cum concursu generali Dei ad sperandum, quoad substantiam actus, veniam, aut etiam vitam æternam à Deo; cum contrarium doceat communis Theologorum sententia, neque, præexistente fide, difficilius sit sperare à Deo, quam ante fidem comparatam assentiri rebus à Deo reuelatis. Eodem ergo modo, quauis concederetur propositum non peccandi, quod habere debet adiunctum ea attritio quæ accedente sacramento pœnitentiæ ad iustificationem sufficit, debere esse supernaturale, cur negandum esset, in libero arbitrio facultatem inesse ad eliciendum quoad substantiam actus propositum merè naturale illi priori simile, quod ad iustificationem non esset satis, ut de actu fidei, & spei, doctores communiter concedunt.

Ut verò ad punctū difficultatis accedamus, cum nulla vnquam fuerit

controuersia, aut doctoribus catholicis cum hæreticis, aut inter ipsos met doctores catholicos, vtrum peccator quoad substantiam actus elicere valeat ex suis viribus naturalibus propositum, de quo loquimur, communisq; sententia doctorum scholasticorum sit, illud à peccatore posse elici, neque scripturæ testimonium aut Concilium vllum, ante Tridentinum, sit vnde oppositum colligatur, quis sibi persuadeat, Ecclesiam, quæ solùm consuevit definire necessaria & controuersa, quæq; nihil temerè sine fundamentis, firmis rationibus, præuiaq; discussione definit (utpote cui Spiritus sanctus assistit ad declarandum ea quæ ad fidem spectant, non verò ut per eam reuelet quæ antea neque secundum se neque per aliqua priora principia fuerant reuelata) quis, inquam, sibi persuadent, quæ ad iustificationem cum sacramento pœnitentiæ sufficit, ex ea parte esse donum Dei & impulsus Spiritus sancti, quod propositum non peccandi, neque quoad substantiam actus, esse possit sine speciali auxilio Dei, intendisseq; condemnare complurium scholasticorum sententiam? Profectò quando aliud argumentum non esset, hoc vnum deberet esse satis, ut sibi persuaderent, Ecclesiam nihil tale intendisse eo loco definire, ridiculumq; esse affirmare, post eam definitionem periculosam, erroriq; proximam esse prædictam opinionem doctorum, maximè cum verba Concilij, si attentè legantur, nihil tale sonent, & cum idem Concilium sess. 6. cano. 1. & 3. satis eidem opinioni doctorum faueat, dum innuit, esse posse bona opera, quæ vel per solam vim naturæ, vel etiam adiuuante simul doctrina legis fiant, sed illa sine IESV Christi gratia non satis esse ad iustificandum. Et nos posse quidem credere, sperare, diligere, ac pœnitere, quoad substantiam actus, sine speciali auxilio Dei; non tamen sicut oportet, ut iustificationis gratiam consequamur.

Quod ergo Ecclesia in eo Concilij capite definit, hoc planè est, ut expendenti verba erit manifestum. In primis aduersus quorùdam apertum errorem, qui oppositum asserbant, præscribit, qualis esse debeat attritio, ut quis cum ea ad sacramentum Pœnitentiæ accedens donum iustificationis consequatur. Nempe, docet cum ea debere esse coniunctam voluntatem non peccandi, cum spe veniæ: idemq; paulò ante aduersus eundem errorem exposuerat de contritione. Deinde aduersus errorem Lutheranorum definit, Tantùm abesse ut attritio, quæ ad gratiam in sacramento Pœnitentiæ suscipiendam disponit, ea ratione hypotheticam & magis peccatorem faciat quòd ex Dei timore oriatur, ut Lutherani asseruerant, ut potius donum Dei sit & Spiritus sancti impulsus, non quidem iam per gratiam gratum facientem inhabitantis, sed mouentis &c. Quod confirmat Concilium, quoniam eodem timore,

Attritio, quæ cum sacramento satis est ad iustificationem, bonus est actus & Dei donum.

Attritio eade
euecta esse
debet ad esse
supernatura-
le, saltem per
timorem Dei
supernatura-
lem.

Gratia prae-
ueniens ad
contritionem
quae.

Gratia prae-
ueniens ad
attritionem
quae.

cap. 33. tertio tom. operu Aug. Firmissime tene & nullatenus dubita, ne-
minem hinc posse hominum penitentiam agere, nisi quem Deus illumina-
uerit. Huius nostrae sententiae videtur esse Canus in relectione de Pen-
nitentia parte. 3. fol. 34. qui ad attritionem ex timore seruilis (qui donum
Dei est) ait necessarium esse auxilium supernaturale. Concilium ergo
de ea attritione loquens, quae cum sacramento viam ad iustificationem
parat, merito dixit esse donum Dei ex impulsu Spiritus sancti; non tu
proinde negauit, liberum nostrum arbitrium, maxime praexistente fi-
de & spe supernaturali, posse ex suis viribus naturalibus elicere, quoad
substantiam, similem quendam actum, qui neque cum sacramento ad
iustificationem sit satis, vt explicata doctorum sententia posse elici af-
firmat. Quoniam vero facienti quod in se est Deus non denegat gratiam
Christusq; nobis promeruit auxilia, non solum quae conantibus ne bis

Deo autore, concussi Niniuita ad praedicationem Ionae plenam terroribus poenitentiam egerunt, & misericordiam a Domino impetrarunt. Vnde infert vltimus Concilium, falso Lutheranos scriptoribus catholicis imponere, quasi tradiderint per sacramentum poenitentiae absque bono motu suscipientium gratiam a Deo conferri; quadoquidem attritio, non malus, sed bonus motus peccatoris sit ac Spiritus sancti donum. Ex eo ergo capite definit Conciliu, eam attritionem quae cum sacramento poenitentiae sufficit ad iustificationem esse donum Dei, quod oriatur ex dono timoris Dei ab Spiritu sancto peculiari influxu & auxilio immisso: non vero quod propositum amplius non peccandi esse non possit, etiam quoad substantiam actus, sine speciali auxilio Dei.

Post hanc ergo definitionem, non securius tantum, sed omnino affirmandum iudico, nullum aduultum vel extra sacramentum, vel in sacramento iustificari, nisi prauius bono motu liberi arbitrij eleuato ad supernaturale esse per gratiam praueientem, auxiliumq; Dei particulare, quasi Deus de lege ordinaria statuerit, neque extra sacramentum, neque in sacramento quenquam aduultum iustificare, nisi prauius motu liberi arbitrij qui supernaturalis sit, atque ad gratiam, & finem supernaturalem aliquo modo habeat proportionem. Quare sicut ad veram contritionem, praeter motum fidei & spei supernaturalem, necessaria est gratia praueiens, hoc est, immisio affectus amoris supernaturalis, qua liberum arbitrium ad dolendum de peccatis ex amore Dei supernaturali excitetur, ita etiam ad attritionem, quae accedente sacramento sit satis ad iustificationem, praeter motum fidei & spei supernaturalem, necessaria est gratia praueiens, hoc est, immisio affectus timoris Dei seruilis intuitu poenitentiarum, qui Spiritus sancti sit donum & quo liberum arbitrium excitetur atque adiuuetur ad dolendum de peccatis ex timore supernaturali. Quod sit, vt verum sit vnuersum dictum illud Fulgentij de fide ad Peccat. cap. 33. tertio tom. operu Aug. Firmissime tene & nullatenus dubita, neminem hinc posse hominum poenitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit. Huius nostrae sententiae videtur esse Canus in relectione de Poenitentia parte. 3. fol. 34. qui ad attritionem ex timore seruilis (qui donum Dei est) ait necessarium esse auxilium supernaturale. Concilium ergo de ea attritione loquens, quae cum sacramento viam ad iustificationem parat, merito dixit esse donum Dei ex impulsu Spiritus sancti; non tu proinde negauit, liberum nostrum arbitrium, maxime praexistente fide & spe supernaturali, posse ex suis viribus naturalibus elicere, quoad substantiam, similem quendam actum, qui neque cum sacramento ad iustificationem sit satis, vt explicata doctorum sententia posse elici affirmat. Quoniam vero facienti quod in se est Deus non denegat gratiam Christusq; nobis promeruit auxilia, non solum quae conantibus ne bis

ex nostris naturalibus efficere quod in nobis est, praesto essent ac praueirent, vt sic illo eodem conatu eliceremus dispositionem supernaturalem ad gratiam, sed etiam quibus saepe excitaremur omino; inde est, quod quoties quis paratus fuerit ad conandum ex timore, efficiendūq; totum quod potest circa detestanda peccata commissa & cauenda in posterum omnia lethalia, praueiatur a Deo affectu, donoq; timoris supernaturalis, & eliciat attritionem supernaturalem qualis cum sacramento est necessaria vt peccata deleantur.

Illud tamen est hoc loco animaduertendum, saepe liberum nostrum arbitrium, excitatum ad dolendum de peccatis dono timoris seruilis ob intuitum poenitentiarum, solere conijcere simul mentis oculum in Dei bonitatem & beneficia quae ab eo accepit, recipereq; affectum supernaturalem amoris Dei, quo simul de eisdem peccatis dolet propter Deum, conparatq; contritionem per quam, etiam sine sacramento, peccata remittuntur. Quae ratione, vt docent Theologi, innuitq; Concilium Trident. sess. 6. cap. 6, motus timoris antecedere solet contritionem atque iustificationem impij, esseq; solet velut seta quae, vt Augustinus tractatu. 9. in primam canon. Ioan. ait, introducit filum caritatis, qua anima Deo vnitur ac copulatur. Quod Niniuitis euenisse videtur, qui non videntur perstitisse in dolore de peccatis ex solo timore Dei seruilis, sed in dolorem ex amore atque in veram contritionem transisse. Plurimi naque eorum iustitiam videntur consecuti, vt scriptura satis innuit, quam cum sola attritione consequi tunc minime potuerunt, eo quod sacramentum caruerint.

Timoris affectus antecedere solet contritionem.

Timor vt seta amorem inducit.

Quaeret aliquis, vtrum post definitionem hanc Concilij Trid. condenda sit erroris opinio Soti. 2. de natura & gratia ad finem cap. 3, & in 4. d. 14. q. 1. art. 1. & q. 2. ar. 5. qua affirmat, attritionem ex solis viribus naturalibus elicitam esse satis ad iustificationem, si sacramentum accedat, motus ea ratione, quod concursus supernaturalis sacramenti suppleat concursum supernaturalem quo Deus euahere solet dolorem nostrum ad esse supernaturale contritionis: eaq; de causa sicut contritio, quae ad gratiam est satis, est supernaturalis; ita attritio ex solis naturalibus elicita vnā cum sacramento efficiet dispositionem supernaturalem quae contritioni aequipolleat. Idem quari potest de opinione Cani de Poenitent. parte. 5. fol. supra citato, vbi idē affirmat de attritione ex amore naturali Dei profecta, tamen non sine formidine partis oppositae.

Soti de attritione opinio examinatur.

Ego licet sententiam horum doctorum non satis tutam post eam definitionem esse credam, ante maiorem tamen Ecclesiae declarationem non eam auderem errorem appellare. Quoniam cum de peccatore fidei loquantur, qui fidem & spei supernaturales habet, quas ad attritionem, de qua loquuntur, concurrere vt notum relinquunt, non negabunt attritionem

tritionem illam propter cōcursum fidei & spei esse donum Dei & quidpiam supernaturale: neque item negabunt, attritionem ex timore feruili saepe à Deo excitari & adiuuari peculiari concursu, atq; ita saepe hac etiam ratione esse donum Dei: quæ satis esse instituto ac verbis Concilij dicere poterunt. Adde, bona moralia, qualis est ea attritio, cum à Deo intendantur & adiuuentur, dona Dei atque Spiritus sancti posse appellari. Hæc non ita à me dicta esse accipiantur, quasi vlla ratione probandam censeam opinionem Sotij; quam non solum falsam, sed etiã parum in fide tutam, præsertim post hanc Concil. Trid. definitionem, esse arbitror: sed eo tantum animo, quod ante expressiorem Ecclesiæ definitionem, nec erroris, nec acerbioris alterius notæ, quam parum tutæ in fide, condemnandam esse iudicem.

Quædam Concilia antiqua circa hæctenus dicta exponuntur, libertasq; arbitrij ad singulas supernaturales actiones concluditur.

Disputatio. 15.

E Voluenti tam antiqua Concilia aduersus Pelagianos celebrata, Arausicanum præsertim, quàm Patres tempestatis illius qui aduersus hereticos eosdem scripsere, cum primis Augustinum, facile primo intuitu species quædam ac velut umbra se se offeret, cōmunes scholasticorum sententias circa credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitentiæ actus quoad solam substantiam, quas à disputatione. 7. retulimus atque explicauimus, ad Pelagij errores pertinere, & cum doctrina illorū Conciliorum ac patrū pugnare. Inde verò permotus progredietur ad vires arbitrij nostri circa singulos actus illos, aliosq; similes, spectatos præcise intra limites actionum merè naturalium in se, eidemq; arbitrio alioqui connaturalium, vsq; adeò extenuandas, vt & cum luminæ naturæ, ipsaq; experientia quodammodo pugnet, naturalemq; proinde ac moralem philosophiam euertat, & tam difficilem cooperationē liberam arbitrij nostri ad supernaturales actus, quibus iustificamur, reddat, vt vix, aut ne vix quidem intelligi, & cum auxilijs gratiæ conciliari valeat. Hac de causa operapretium me facturum existimaui, si vltra ea, quæ disputationibus præcedentibus, præsertim. 5. & 6. de hac re dicta sunt, nonnulla adderem, ex quibus plenius cōstaret, vmbra solum ac speciem illam esse, non verò rei veritatem: Conciliaq; illa & Patres aduersus Pelagianos de actibus illis loqui, vt dispositiones sunt ad gratiam, atque ad salutem necessarij, ac proinde vt sunt in se supernaturales, & latitudinem ordinis

gratiæ ingrediuntur: non verò vt sunt merè naturales atque ad iustificationem omnino insufficientes. Id verò fiet, si quæ sequuntur expendantur, atque ante mentis oculos habeantur.

Primum est, detestandum Pelagij errorem, vt ex ijs quæ disputatione prima & sexta dicta sunt constat, fuisse, solas vires naturales arbitrij nostri, absque alio auxilio aut dono Dei, esse satis ad ea omnia quæ ad sempiternam beatitudinem promerendam ac comparandam necessaria sunt; atque adeò, posita reuelatione rerum supernaturalium, nempe Trinitatis, Incarnationis & ceter, posse hominem solis suis viribus credere, sperare, diligere, seruare totam legem, ac proinde abstinere ab omni culpa lethali & veniali, & perseverare in gratia seu amicitia Dei; ad quam ille nihil infusum & supernaturale suspicabatur interuenire, sed positam arbitriabatur in sola Dei complacentia in eo homine, qui ex naturalibus suis viribus faceret quod in se est, & in voluntate ea de causa eidem cōferendi vitam æternam. Similiter assererat, hominem, post lethalia peccata commissa, posse solis suis viribus pœnitere de illis, atque adeò ab eisdem resurgere, amicitiamq; cum Deo redintegrare. Auxilia verò & dona, viribus arbitrij ad hæc omnia superaddita, inferuire dicebat, non quidem vt isthac simpliciter fierent, sed vt melius, faciliusq; fierent.

Secundum, his erroribus, tanquam Christi gratiæ & nostræ redemptionis mysterio contrarijs, se opposuisse Patres, præcipue verò Augustinum, ostendisseq; ex scripturis sanctis, hæc omnia & singula esse supra vires liberi arbitrij, neminemq; posse credere, sperare, diligere, pœnitere de peccatis commissis, perseverare in gratia, præseruareq; se, non solum ab omni veniali, sed neque à lethali omni culpa, atque adeò nec posse vincere passionem, tentationem, ac difficultates, quas ad perseverandum sine culpa, etiam lethali, necessarium est vincere, absque speciali auxilio & dono Dei: atque ad hæc omnia stabilieda, contrariosq; Pelagij errores damnandos, in lucem prodijisse omnes Ecclesiæ definitiones, de quibus in præsentia est sermo.

Tertium, priscis illis temporibus fuisse quidem in Patribus ex scripturis sanctis lucem magnam, quousque vires arbitrij nostri ad ea se extendent, quæ sunt ad salutem necessaria, siue tanquam vitæ æternæ merita, siue tanquam proximæ vel remotæ dispositiones ad iustitiam amicitiamq; cum Deo comparandam, siue etiam ad perseverandum in gratia, legemq; implendam; quoniam hæc sunt, quæ sacra litera docent: at verò vtrum eiusmodi dispositiones rationes formales haberent supernaturales, vt re ipsa habent, an solum supernaturali ope essent elicita, in se verò essent res naturales, neque erat satis cognitum, neque fortè in controuersiam vocatum. Multò minus illis in mentem veniebat (quoniam scriptura id non docent) an circa eiusmodi actus & dispositiones,

Pelagij error circa actus credendi, & sperandi &c. vt ad iustificationem & vitam æternam sunt necessaria.

præter rationes formales supernaturales secundum quas dispositiones sunt proxima vel remota ad gratiam, distinguendi essent actus merè naturales, qui vel simul elicerentur, vel certè seorsim: eo pacto quo Lutherani hodie actibus merè naturalibus assentiuntur, Deum esse trinum & unum, & à diuino verbo carnem esse assumptam, quos, vt ab ijs, qui de eisdem rebus à fidelibus producantur, scernamus, appellare consueuimus actus credendi illos articulos quoad solam actus substantiam. Doctores autem scholastici fuere, qui suis disputationibus, lógq; perscrutatione, lucem huiuscemodi rebus attulerunt.

Hæc ita habere, satis pro comperto habebit, qui Patres antiquos, Conciliaq; antiqua euoluerit, atque Ecclesiæ decursum his mille centum ante actis annis considerarit, perlectisq; tumusq; seculi Concilijs ac doctoribus attendit mentis acie perpexerit modum & tempora in quibus, varijs ortis controuersijs, continujs disputationibus harum rerum noticia creuerit. Vt enim ex cap. maiores causa de baptismo, & eius effectu constat, tempore Innocentijs tertij, adhuc inter Theologos erat res dubia & controuersa, an paruulis per baptismum solum remitterentur peccatum, an verò eisdem infunderetur etiam gratia & habitus virtutum theologaliu; atq; Innocentijs tertius vtraq; partem refert ibi tanquam probabilem.

Postea verò Clementina vniuersa de summa Trinitate & fide catholica, Clemens, sacro approbante Concilio Vniuersali, partem elegit, tanquam probabiliorē & dictis sanctorum ac doctoru; rectorum theologiae magis consonam & concordem, vt verba illius Clementinae habent. Nouissimè autè in Concilio Tridentino hæc definita est sess. 5. in decreto de peccato originali, & sexta cap. 7. ac septima cano. 7. de sacramentis in genere. Quin Patres antiquos, antiquaq; Concilia legenti perspicuum erit, parum admodum lucis fuisse circa ea, quæ ad gratiam spectant, parumq; illa fuisse disputata ante Augustinum & ante ortam Pelagij hæresim, aded vt Chrysostomus, absque ulla sua culpa, humano more lapsus fuerit in aliquibus, vt in progressu huius operis videbimus, & Augustinus ipse, antequàm creatus fuerit episcopus, errauerit circa fidei initium, actum uè credendi, existimans esse ex nostris naturalibus, vt supra dictum est.

Quartum. Tam Pelagium, quàm doctores catholicos aduersus illum disputantes, imò & Patres ipsos in Concilijs, locutos fuisse de actibus credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitendi, vt accommodati ac sufficientes sunt ad finem supernaturalem, atque vt de illis scripturae sanctae loquitur, quarum non est naturalis, aut moralem tradere philosophiam, eaq; quæ ad finem naturalem spectant, sed quæ ad sempiternam felicitatem, finem uè supernaturalem sunt necessaria, ad quem mortales infituntur ac instituunt. Hoc ita se habere ex eo est manifestum, quòd Pelagius

magis de actibus illis loquebatur, vt accommodati ac sufficientes sunt ad amicitiam cum Deo inuendam, sempiternamq; beatitudinem promerendam ac assequendam. Cùm verò error illius in eo esset positus, quòd existimaret ac assereret, elici posse solis arbitrij nostri viribus, ac proinde esse merè naturales; contendeat scripturas sacras non aliud, quàm quòd ipse dicebat, intendisse, peruersisq; expositionibus eas contorquendo, in suam errorem trahere conabatur. Contra verò Patres ex eisdem scripturis evidenter ostendebant, elici illos non posse absq; speciali dono & auxilio Dei: atque hoc ipsum est, quòd Ecclesiæ in Concilijs, quæ aduersus Pelagianos congregata sunt, definit. Quòd sit, vt cõpitierno ex vtraq; parte de eisdem fuerit actibus, quales ex scripturis ad sempiternam felicitatem sunt necessarij. Quòd si Pelagius falsus fuisset eiusmodi actus, eo pacto quo ad salutem sunt necessarij, supernaturales esse, eliciq; proinde non posse absq; diuina ope; & nihilominus asseruisset, viribus arbitrij produci posse alios merè naturales illis similes quoad substantiam, sed ad salutem insufficientes omnino; fortasse nec ea de causa fuisset damnatus, nec ea de re quicquam curasset Ecclesiæ: eò quòd id non ad fidei, sed ad philosophiæ naturalis ac moralis negotium attineret.

Quintum, cùm, vt paulò antè dictum est, munus scripturarum sanctarum sit, ad supernaturalem finem nos instituere, atque aded docere quæ ad sempiternam beatitudinem obtinendam spectant, quando in eis traditur, opus aliquod fieri non posse absq; peculiari Dei auxilio, intelligendas eas esse, vt ad beatitudinem conducant, ac supernaturali fini in suo ordine & gradu accommodatum ac commensuratum sit. Quoniam verò disputatione. 6. ex scripturis ipsis id ostensum est, non est quòd plura hæc de re hoc loco dicamus.

Sextum, Patres, præcipuè Augustinum, iuxta eundem scripturarum loquendi modum, atque vt Theologos, qui res comparatione finis supernaturalis considerant, sæpe eadem vti loquendi forma. Interdum namque Augustinus nihil reputat bonum ac virtutem, nisi coniunctum habeat caritatem, quæ comparatione finis supernaturalis virtutum omnium est forma & quasi vita. Interdum nihil etiam reputat bonum, nisi ad Deum, finem uè supernaturalem pertineat, & cum eo in suo ordine & gradu sit commensuratum. Atque hoc est bonum, quòd aliquando appellat secundum Deum, & aliquando pertinere dicit ad sanctum eius propositum. Hoc eodem modo sumit bonum dum docet, per peccatum primi parētis amissam fuisse libertatem ad bonum; quatenus, dum amissimus supernaturalia dona in primo parente toti humano generi collata, eo ipso amissimus facultatem ad hoc bonum, quòd solis liberi arbitrij viribus exerceri non valet: cùm tamen idem Augustinus alibi sæpe do-

Afsistit Spiritus sanctus ne concilia in definitionibus errēt: cooperationem tñ & industriā Ecclesiae exigat.

Posteriorum conciliorum definitiones cur exactiores & dilucidiores esse soleant.

ceat, solis arbitrij viribus fieri posse bona moralia, quae finem naturalem non transcendant. Libertatem vero illam per peccatum primorum parentum amissam, docet per Christum esse instauratam. Quia vero haec etiam omnia disputatione 6, iuncta quinta praecedente, ostensa sunt, necesse non erit plura de hac re hoc loco adijcere.

Septimum, quanuis Spiritus sanctus adfuerit, semper Ecclesiae ne in suis definitionibus erraret, omnesq; proinde sint verissimae, atque inter se consentientes; negandum tamen idcirco non esse, Deum, quando aliqua se se offerunt definienda, exigere ab ecclesia cooperationem ac investigationem eorum, quae definienda sunt, & pro qualitate hominum, qui in Concilijs conveniunt, investigatione & industria quae adhibetur, & pro maiori vel minori peritia ac notitia rerum, quae vno tempore, quam alijs habetur, confici definitiones magis, aut minus perspicuas, exactiusq; ac plenius definiendi res vno tempore, quam alijs. Etenim Spiritus sanctus, cum suaviter omnia disponat, ita Ecclesiae, ne erreret, afsistit, ut illius cooperationi & industriae, temporumq; opportunitatibus ac circumstantijs suum locum relinquat. Neque propterea negare intendimus, ad Spiritum sanctum pertinere, illustrationibus, alijsq; auxilijs supernaturalibus, adiuuare congregatos in Concilijs ad res definiendas; solereq; abundantius vno tempore, quam alio, illa impertiri, iuxta suae sapientiae ac providentiae ordinem ac dispositionem, prout Ecclesia plus vno tempore, quam alio, ad ea suscipienda se ipsam disponit, atque iuxta suum beneplacitum, qui dona sua ut vult distribuit. Quare ecclesia vtrūque intelligens, simul curat, tum vt in Concilijs plurimi viri doctrina ac pietate praestantes congregentur, fiatq; accurata ac diligens earum rerum discussio, quae definiendae sunt: tum etiam orationibus, ieiunijs & alijs pijs operibus a Deo lucem & alia supernaturalia auxilia ad res melius definiendas impetrare. Cum vero disputationibus, assidua lectione, meditatione ac investigatione rerum, augetur soleat temporum progressu earum notitia ac intelligentia, Patresq; in posterioribus Concilijs investigatione ac definitionibus priorum adiuuentur; inde oritur, vt definitiones posteriorum Conciliorum esse soleant dilucidiores, pleniores, magisq; accuratae & exactae, quam priorum. Ad posteriora etiam Concilia spectat, interpretari, exactiusq; ac plenius definire, quae in prioribus Concilijs minus dilucide, & non tam plenè & exactè definita fuerunt. His de causis temporum progressu crescit in Ecclesia notitia rerum definitarum, non solum quoad numerum, sed etiam quoad perspicuitatem & exactionem, vt in dogmate illo, an paruulis in baptismo gratia & virtutes theologicae infundantur, & in plerisq; alijs est manifestum.

Octauum, Concilia antiqua, etiam Arausicanum, pro luce illorum temporum satis expressisse, se loqui de credendi, sperandi, diligendi ac poeniten-

nitendi actibus, vt ad salutem sunt necessarij. Etenim Arausicanum cap. 6, sic habet. Siquis sine gratia Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, & pulsantibus nobis, misericordiam dicit conferri, non autem diuinitus vt credamus, velimus, vt haec omnia, sicut oportet, agere valeamus, per infusionem, & inspirationem nobis conferre cofitetur, &c. Ecce, de his omnibus dixit, sicut oportet, proculdubio ad salutem: quo pacto de his actibus loquebatur Pelagiani, aduersus quos est illa definitio. Et cap. 7. Siquis per naturae vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, cogitare &c. Ecce, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, dixit. Et cap. 25. Praedicare debemus & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, vt nullus postea aut diligere Deum, sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit, nisi gratia eum & misericordia diuina praeruerit. Sicut oportuit, dixit, vti que ad salutem.

Nonum, Concilium Tridentinum omnium nouissimum, cuius erat praecedentia omnia Concilia interpretari, & in quo dilucidius, accuratius, & plenius tam aduersus Pelagianos, quam aduersus Lutheranos definita sunt omnia, quae ad gratiam, iustificationem, vitamq; aeternam consequendam spectant, quam in quocunque alio, sess. 6. can. 1. ita definiuit. Si quis dixerit, hominem suis operibus, quae vel per humanae naturae, vel per legis doctrinam fiant, absque diuina per IESVM Christum gratia, posse iustificari coram Deo, anathema sit. Quibus verbis non negat, quin potius annuit, per vires naturae, legisq; doctrinam fieri posse opera sine IESV Christi gratia, legi naturae & scripturae consentanea (a Iudaeis naque hodie fiunt quoad actus substantiam similia opera, eliciunturq; similes actus credendi illis, qui ante aduentum Christi eliciebantur a Iudaeis, qui tunc fideles erant, veraq; membra Ecclesiae) sed negat eiusmodi opera sufficere ad iustificationem absque IESV Christi gratia. Et canone 3, cum Patres illius Concilij non lateret vulgaris scholasticorum opinio de actibus credendi, sperandi, diligendi ac poenitendi quoad solam actus substantiam, neque Pelagianorum errores, neque antiquorum Conciliorum aduersus eos definitiones, sequentem protulerunt. Siquis dixerit, sine praerueniente Spiritus sancti inspiratione atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut poenitere posse, sicut oportet vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit. Sanè si vel leuissimam habuissent suspicionem complurium scholasticorum sententiam ad Pelagianorum errores atinere, aut cum antiquis definitionibus Ecclesiae pugnare, nunquam tam liberum reliquissent eam amplecti, ne dicam argumento a contrario sensu eam veram esse significassent. Denique in toto Concilio

Concilio Tridétino, in quo tam late, accuratè ac dilucidè omnia, quæ ad iustificationem spectant, explicata ac definita sunt, neque vestigium reperitur, quod cum exposita scholasticorum sententia, vel primo aspectu, pugnare videatur: cum tamen multa sint, quæ illi faueant, ac suffragentur.

Certè si quæ tota hac disputatione dicta sunt, vt par est, expendantur, nescio quis in posterum dicere audeat, dum in Concilio Arausicano, aut in quouis alio antiquo definitum legitur, neminem posse credere, sperare, diligere, pœnitere, petere, aut cogitare absque gratia & speciali auxilio Dei, intelligendum id esse, etiam quoad solam actus substantiam, & non potius, vt ad iustificationem, & ad salutem est necessarium; aut quis in posterum dicere audeat, complurium scholasticorum sententiam de numero esse errorum Pelagij.

Libertas est in arbitrio nostro ad singulos supernaturales actus ad iustificationem necessarios, & ab ea pendet.

Ex dictis præcedentibus disputationibus satis constat, libertatem esse in arbitrio nostro ad singulos supernaturales actus ad iustificationem necessarios, eosq; ab illa pendere. Licet enim ad credendum, sperandum, diligendum, & pœnitendum, vt ad salutem oportet, necessaria sit gratia præueniens, & arbitrium excitans per illustrationem & affectum ad credendum, sperandum, diligendum, aut pœnitendum, vt inde hi actus, quales oportet eliciantur; in potestate tamen arbitrij est, Deo ita excitati parere aut non parere, assensum fidei (cooperante & coinfluente simul eodem auxilio gratiæ, vt in progressu videbimus) imperando, in spem se se erigendo, & de peccatis dolendo, aut ab his actibus abstinendo, vel etiam prorumpendo in actus his omnino repugnantes ac cõtrarios. Vnde in Concilio Trid. sess. 6. can. 4. sic definitum est. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assensu Deo excitanti atque vocanti quo ad obtinendum iustificationis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire, si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino agere, merèq; passiuè se habere, anathema sit. Lege etiam cap. 5. & 14. & canonem. 5. & 7. eiusdem sessionis. Idem apertè tonant, tum inuitationes omnes ad fidem & ad pœnitentiã peccatoribus propositæ in scriptura, tum increpationes & obiurgationes, quod accedere noluerint, de quarum numero sunt, quæ sequuntur. Zachar. 1. Cõuertimini ad me, & conuertar ad vos. Ioelis. 1. Cõuertimini ad me in toto corde vestro. Ezechielis. 18. Facite vobis cor nouum & spiritum nouum, quare moriemini? Psalm. 94. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite iugum meum super vos. Prouerb. 1. Quia vocaui, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, ego quoque in interitum vestro ridebo: & pleræq; alia.

Esse

Esse simileter in nostro arbitrio, post iustificationis donum comparatum, libertatem ad exercendum, mediatis habitibus supernaturalibus iam susceptis, alijsq; auxilijs diuinis, meritoria opera augmenti gratiæ & gloriæ, idemq; arbitrium liberè in ea perseuerare, aut ab ea per lethale peccatum decidere, ex se, & ex dictis est satis manifestum, patebitq; magis in sequentibus. Satis etiam apertè definitur in Concil. Tridétino sess. 6. à cap. 10. vsq; ad finem, multisq; scripturæ testimonijs ibidem cõfirmatur, necnon can. 5. 6. 20. 22. 23. 26. & 32. eiusdem sessionis.

De viribus liberi arbitrij ad implendam legem vniuersam, etiam sub veniali culpa obligantem.

Disputatio. 16.

Disputatione quinta diximus de viribus arbitrij nostri in statu naturæ corruptæ ad singulos actus morales, tam naturales, quam supernaturales eliciendos. Si quid verò aliud deest, disputatio ne. 19. dicetur commodius.

Explicandæ nunc sunt vires eiusdem, tum ad vniuersam legem, tum ad partes illius implendas. Cum autè disputatione. 3. ostensum sit, pares easdemq; esse arbitrij vires, siue spectetur in statu naturæ corruptæ, seclusis auxilijs ac donis, siue in puris naturalibus, necesse non erit miscere sermonem de eo in puris naturalibus; quoniam quæ dicentur de statu naturæ corruptæ, secluso quocũque particulari auxilio, similiter intelligenda sunt de statu hominis in puris naturalibus considerati. Vt autem ab ijs, quæ ampliora ac difficiliora sunt, vt fiant, ordiamur, primo locum dicendum est de viribus illius ad vniuersam legem, etiam sub culpa veniali obligantem.

De qua re sit prima conclusio. Homo in statu naturæ corruptæ, etiã si in gratia gratum faciente sit constitutus, imò etiam si adiuuetur ijs auxilijs quibus sanctissimi ac perfectissimi quiq; viri à Deo adiuuari consueuerunt, non ita seruari potest totam legem, vt peccata omnia, etiam venialia cõitet, nisi id singulari priuilegio sit ei concessum, vt Peata Virgini diuino munere collatum esse tenet Ecclesia. Conclusio ad fidem spectat. Contrariumq; fuit error Pelagianorum asserentium, hominem per solas vires arbitrij posse vitam transigere sine omni prorsus peccato.

Colligitur verò ex illo primo. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Ecclesiast.

Prima conclusio. Venialia omnia peccata nullus sine singulari priuilegio, quale Dei matris fuit concessum, vitare potest.

res. c. 7. Non est homo iustus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. 3. Regu. 8. Non est homo qui non peccet. Ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuantem me in lege peccati. Ecce, Ioanes & Paulus confitentur se incidere in venialia peccata; cum tamen maximis, praclarissimisq; auxilijs a Deo iuuarentur. Multa alia loca in confirmationem huius conclusionis accumulante Hieronymus in epistola ad Cresiphonem, & 1. libro dialogorum aduersus Pelagianos, & August. in libro de perfectione iustitiae.

Eadem conclusio definita est in Concilio Mileuitano potissimum cap. 6. 7. & 8. ubi varia testimonia scripturae in eiusdem rei probationem adducuntur. Eadem definitiones habentur in Concilio Africano cap. 82. & 83. Definita etiam est ab Innocentio. 1. in epistola ad Concilium Carthaginense, quae est. 25. epistolarum Innocentij, & in epistola ad Concilium Mileuitanum, quae est. 26. a quo Concilium Mileuitanum approbatur. A Celestino primo epist. 1. ad episcopos Galliae, a quo eadem definitiones tanquam a Sede Apostolica approbatae referuntur, & adduntur multa alia, quibus eadem conclusio definitur. Definita denique est in Concilio Trid. sess. 6. cap. 11. & can. 23. cuius haec sunt verba. Siquis dixerit, hominem iustificatum posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei priuilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit. Ratio vero eiusmodi definitionis reddetur in disputatione sequenti.

2. conclu. Peccata singula venialia vitare possunt.

Secunda conclusio. Potest nihilominus liberum arbitrium in statu naturae corruptae vitare singula venialia peccata. Haec est communis opinio, facileq; probatur. Quoniam si singula vitare non posset, sane in illa incidendo, non peccaret; quippe cum peccato adeo innatum sit esse voluntarium, posseq; proinde vitari, ut si voluntarium non sit, continuo non sit peccatum: testimonia autem scripturae citata, & definitiones Ecclesiae de veris peccatis & culpis loquuntur, quae peccatores, peccataque dignos constituunt. Quod fit, ut cum libertate ad singula vitanda conuenire eum esse possit, non posse diu vitare omnia. Quomodo autem haec duobus modis consentiant disputat. 20. explicabitur.

De viribus liberi arbitrij ad implendam legem totam quae sub lethali culpa obligat, necnon partes vniuersae legis.

Disputatio. 17.

VT ad legem sub culpa lethali obligantem, necnon ad partes vniuersae legis deueniamus, sit prima conclusio. Homo in statu naturae corruptae, si in gratia gratum faciente sit constitutus, cum quotidiano particulari auxilio, quod Deus conferre praesto est, potest diu, imò per totam vitam, abstinere ab omni lethali culpa, atque adeo legem totam seruare, quae sub ea culpa obligat. Conclusio haec salua fide catholica negari non potest: definita namq; est in Concilio Trident. sess. 6. c. 11. hisce verbis. Nemo temeraria illa, & a patribus sub anathemate prohibita voce uti debet, Dei praeccepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat ut possis. Cuius mandata grauiora non sunt, cuius iugum suauis est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipse meretur testatur, seruat sermones eius, quod utiq; cum diuino auxilio praestare possunt. Et infra, Deus sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Haec Tridentina synodus. Quod verò sermo sit de praecceptis obligantibus sub culpa lethali, patet apertissime ex eodem capite, ubi simul definitur, Neminem posse vitare diu peccata omnia venialia, neque propter illa desinere esse iustum. *Et cap. 13. de dono perfectionis in gratia gratum faciente dicitur, aliunde haberi non posse, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere. Atque in auxilio Dei firmis simam omnes spem collocare ac reponere debere. Cuius rei haec redditur ratio. Deus enim, nisi ipsi illius gratiae defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere. Et cap. 16. de iustificatis dicitur. Siue acceptam gratiam perpetuo conseruauerint, siue amissam recuperauerint, & can. 18. Siquis dixerit, Dei praeccepta homini, etiam iustificato & sub gratia constituto, esse ad obseruandum impossibilia, anathema sit. Et can. 22. Siquis dixerit, iustificatum perseuerare non posse in accepta iustitia cum speciali auxilio Dei, anathema sit.

Prima conclusio. Cum quotidiano particulari auxilio constitutus in gratia vitare in totam vitam potest peccata omnia lethalia.

Peccata venialia non impediant quominus qui illa committit iustus sit. *Perseuerantia in gratia Dei donum est.

Eadem conclusio colligitur ex Concilio Mileuitano cap. 3. 4. & 5., & Africano cap. 78. 79. & 80. ex definitionibus Innocentij & Celestini disputatione praecedente citatis, & ex Concilio Arausicano cap. 25. ubi ita habetur; Hoc etiam secundum fidem catholicam credimus, quod accepta per baptismum gratia, omnes baptizati (Christo auxiliante & cooperante) quae ad salutem pertinent, possint (si fideliter laborare voluerint) adimplere. Vnde Hieronymus in expositione Symboli ad Damasum, Execratur, ait, eorum blasphemiam, qui dicunt, impossibile aliquid a Deo praecceptum esse, & mandata Dei, non a singulis, sed ab omnibus in communi posse seruari. Et Augustinus sermo. 61. de tempore ait, Deus neque impossibile aliquid potuit imperare, quia iustus est; neque damnaturus est hominem pro eo, quod non potuit vitare, quia pius est.

Ra-

Peccata venia
lia cur cum
comuni spe-
ciali auxilio
vitari omnia
non possint.

Ratio vero quare, licet iusti, etiam cum praclaris quibusque auxilijs
qua maioribus Sanctis a Deo misericorditer impenduntur, vitare non
possint peccata omnia venialia per longum tempus, abstinere tamen
possint ab omni peccato lethali, etiam per totum vitae cursum cum or-
dinario auxilio particulari, quod Deus praesto est conferre quibusque; in-
stis, ea est. Quod occasiones peccatorum venialium frequentissimae sunt,
possuntque venialia peccata ex surreptione absque plena deliberatione
committi: mens vero non potest esse in tam exacta & continua vigilia
aduersus tam frequentes & multiplices occasiones, ut in singulis mo-
mentis magni alicuius temporis totum efficiat, quod potest ut eiusmo-
di omnia peccata eniter: praesertim cum mortales a tanto labore susci-
piendo torpescant, eod quod intelligant, per eiusmodi peccata Dei gra-
tiam non amitti, neque incurri aeternum interitum. Quod vero sanctior
quisque est, eod plus inuigilat, maioribusque auxilijs iuuatur, pluraque pro-
inde peccata venialia deuitat. At cum occasiones lethaliu peccatoru,
neque tot, neque tam frequentes sint, in illisque superadis agatur de ami-
citia Dei amittenda, incurrendaque extrema miseria, plus homines inui-
gilare soleat, maioremque laborem assumere, ne succumbant, minorique
auxilio (quale est quod iustis omnibus Deus praesto est impedere) possint
omnes eas ad longum etiam tempus superare. Id quod confirmat exhortatio
illa Ecclesiastici. 7. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, &
in aeternum non peccabis. Atque illud. 2. Petri. 1. Satagite ut per bona
opera certam vestram vocationem & electionem faciatis: haec enim fa-
cientes non peccabitis aliquando. His accedit, quia quod quisque magis
strenue a principio pugnat, eod robustior euadit, maioribusque auxilijs a
Deo adiuuari solet, ut melius deinceps occasiones peccatorum possit
superare. Equissimum autem fuit ira per Christum libero arbitrio sub-
ueniri, ut licet vulnus naturae corruptae in eo sentiret, quod peccata om-
nia venialia diu non posset superare, vires nihilominus a Deo acciperet,
quibus per totum vitae cursum posset, si vellet, ea omnia vincere, quae di-
uinae amicitiae, propriaeque salutis essent contraria, cuiusmodi sunt lethalia
peccata.

Homo extra
gratia exis-
tens, licet vi-
tare possit sin-
gula peccata
lethalia, mi-
nores vires
habet ad per-
seuerandum
sine nouo pec-
cato, quam
existens in
gratia.

De eo vero homine status naturae corruptae, qui extra gratiam gratum
facientem in sorde iacet lethalis culpa nondum per poenitentiam dele-
ta, neque Concilia, neque testimonia citata, ut vides, loquuntur: a sin-
gula tamen sunt, quae sequuntur. Primum, nunquam illi denegari auxi-
lium sufficiens, ut quoties voluerit, resurgat, & in gratia reponatur,
ut disputatione. 10. ostensum est. Secundum, per consequens nunquam ei
denegari auxilium sufficiens, ut quoties tempus occurrit seruandi super-
naturale preceptum, diligendi, ac poenitendi, aut etiam credendi, & spe-
randi supernaturaliter (hualis homo infidelis sit) implere illud possit, si ve-

si velit. Tertium, neque etiam illi denegari auxilium sufficiens ut vitare possit,
si velit, quodcunque lethale peccatum, ac proinde dum illud non vitat,
peccare. Postremum, longe minores vires esse regulariter in eo ad perfe-
uerandum sine noua lethali culpa, quam sint in eo, qui in gratia gratum
faciente est constitutus. Tum quia gratia ipsa & caritas habitualis ad bo-
num inclinatur, adiumentoque per se ipsam est, ut homo a peccatis absti-
neat: tum etiam quia status lethalis culpa indignum omnino reddit pec-
catorem quotidiano peculiari auxilio Dei, quin dignum eum efficit cui
Deus auxilia gratiae minuat, tentationesque ac occasiones peccandi per-
mittat, eod magis, quod fuerit magis ingratus, pluraque & grauiora multi-
plicauerit peccata: his namque de causis indurare & obcaecare solet Deus,
tradereque in reprobum sensum, & in desideria cordis, ut ad Roma. 1. do-
cet Paulus. Atque ita sequentes culpa habere simul solet rationem cul-
pa & poenae praecedentium delictorum propter quae permittitur: quin
& praecedentia occasionem praebere saepe solent sequentium, ut Grego-
rius homil. 11. in Ezechielem egregie docet: quibus de causis recte etiam
ibidem affirmat, peccatum, quod mox cum admittitur, per poenitentiam
non deletur, suo pondere in aliud trahere.

Cocinit praeterea scriptura. Threnorum enim. 1. Peccati, ait Ieremias,
peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Psalm. 1. cum de viro
iusto praemisisset propheta, Erit tanquam lignum quod plantatum est
secus decursus aquarum, quod proinde firmas radices habet, fructumque
dabit in tempore suo; de ijs, qui extra gratiam Dei sunt, continuo sub-
iungit. Non sic impij non sic, sed tanquam puluis, quem proicit ventus
a facie terrae. Aded instabiles sunt, & tam facile tentationibus in peccata
deiciuntur. Vnde Petrus Apostolus cum primo Christum sine iuramē-
to negasset, gratiamque amisisset, secundo eum cum iuramento negauit,
& tertio detestari, iurare, & anathematizare coepit, quia hominem non
nouisset.

Secunda conclusio: Homo in statu naturae corruptae, etiam si in gratia
gratum faciente sit constitutus, non potest sine speciali auxilio Dei ita
seruare totam legem, quae sub lethali culpa obligat, ut diu perseuerare
possit sine lethali peccato. Haec etiam conclusio salua fide catholica ne-
gari non potest.

In primis colligitur ex illo ad Philippenses. 2. Cum metu & tremore ves-
tram salutem operamini: Deus est enim qui operatur in vobis, & velle
& perficere pro bona voluntate. Non solum incipere, sed etiam perseue-
re, hoc est, in bono perseuerare, ait Paulus esse a Deo, utique per distin-
ctum aliud auxilium a gratia gratum faciente iam accepta; alioquin non
ararentur salutem, tanquam qui tantopere a Deo penderent ad perseue-
randum

conclusio.
In statu natu-
rae corruptae,
etiam constitutus
in gratia,
non potest diu
seruare totam
legem obligan-
tem sub culpa
lethali absque
speciali auxilio
Dei.

randum in bono. Gratiam naq; gratum facientem non aufert Deus, nisi propter lethale peccatum; auxilia vero particularia, a quibus perfectio pendet, confert maiora, vel minora iustis, prout cautiùs ac maiori cum animi submissione se gerunt; quantum nulli deneget quantum ad perseverandum sit satis. Ob eam igitur causam admonet Philippenses, ut cum metu & tremore suam salutem operentur, nihil de se praesumtes, sed humili ac trepido animo coram Deo ambulent, in eoq; suam omnem spem colloquant. Porro dum Philippenses admonet, ut cum timore & tremore suam salutem operentur, satis aperte libertatem arbitrij innuit, neque solum Deum esse, qui velle & perficere operatur in nobis, sed nos etiam pro nostra libertate ad haec eadem cooperari, iuxta illud. 1. ad Corinthios. 15. Gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantiùs illis omnibus laboravi; non ego (solus videlicet) sed gratia Dei mecum. Id quod etiam satis innuit vehementes illae exhortationes Pauli ad obedientiam, & ut omnes idem sapiant & dicant, nihilq; per inanis gloriã faciant & cogit, quas ante illa verba praemittit: nisi enim desipere quis velit, satis aperte conspiciet, Paulum ea omnia a Philippensibus, tanquam a libero ipsorum arbitrio pendentia, efflagitare. Haec ad didi, quoniam ex illis verbis; Deus est enim qui operatur in nobis & velle & perficere; contendunt Lutherani, in nobis non esse libertatem arbitrij.

Eadem conclusio colligitur, tum ex alijs, quae in confirmationem conclusionis sequentis citabimus, & ex testimonijs, quae disputatione sequente exponemus, tum etiam ex illo Psal. 126. Nisi Dominus aedificaverit domum, in vanum laboraverunt qui aedificant eam. Nisi Dominus contulerit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam: ubi sub illis metaphoris auxilium divinum necessarium asseritur, tum ad aedificum spirituale construendum, tum etiam ad illud iam constructum, ab incurribus inimicorum defendendum, superandasq; occasiones, & tentationes peccatorum lethaliũ. Unde idem propheta psal. 26. inquit ad Deum clamabat, Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me Deus salutaris meus.

Eadem conclusio definita est in Concilio Milevitano cap. 3. 4. & 5. & in Africano cap. 78. 79. & 80. & ab Innocentio, & Celestino epistolis disputatione praecedente citatis maxime cap. 6. 10. & 11. epistola Celestini. Illud circa eas admonuerim, cum aduersus Pelagium & Celestium laetati fuerint, qui affirmabant, nos per nostrum arbitrium absque dono gratiae posse vitare omnia peccata, & ita implere posse divina praeccepta, ut vitam aeternam promeremur, contrarium utriusque aduersus illos in eis definitur finiri, nempe, nos gratia indigere, tum ut vincamus tentationes, impleamusq;

musq; praeccepta, atque ita lethalia omnia peccata vitemus: tum etiam ut per impletionem ipsam praecceptorum, atque victoriam tentationum vitam aeternam promeremur. De ea itaq; impletione, quae vitae aeternae meritum continere debet, definitur illis in locis, nos non solum omnia, sed etiam nihil eorum posse efficere sine gratia, iuxta illud Christi de fructibus operibus uel meritorijs, sine me nihil potestis facere. Quare illis in locis non instituunt Patres definire, nos nihil praecceptorum posse quoad substantiam actus implere, nullamq; omnino tentationem posse superare absque auxilio & dono gratiae; sed nihil prorsus horum absq; dono gratiae posse praestare, ita ut aliquid meriti comparatione vitae aeternae contineat.

Eadem conclusio definita est in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 13. illis verbis. Donum perseverantiae in gratia aliunde haberi non potest, nisi ab eo, qui potens est eum, qui stat, statuere. Et infra de pugna, quae iustis superest cum carne, mundo, & diabolo, dicitur. In qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia. Multo aperte definita est canone. 22. his verbis. Siquis dixerit, iustificatum, vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit. Cum enim iustitia, gratia uel gratum faciens non, nisi per peccatum lethale, amittatur, utique si iustus sine speciali auxilio Dei perseverare non potest in accepta iustitia, neque etiam perseverare poterit sine peccato lethali, atque adeo sine transgressione legis quae sub lethali culpa obligat.

Tertia conclusio. Homo naturae lapsae, etiam si in gratia gratum faciente sit constitutus, absque speciali auxilio Dei non solum non potest diu servare totam legem, quae sub reatu lethalis culpae obligat, sed nec quicquid saepius servandum occurrit, quod notabilem ad arbitrium prudentis difficultatem continet. Haec aperte colligitur ex illo Sapientiae. 8. Sciui quoniam aliter non possem esse continens, nisi Deus det. Ex quo testimonio manifestum est, neque solum castitatem posse homines diu servare absque speciali Dei auxilio, propter frequentes carnis tentationes, quibus infestissime oppugnantur, quas omnes absque speciali Dei auxilio non potest homo diu superare. Unde Christus Matth. 19. inquit; Si ueluti, qui se ipsos castrauerunt (per votum scilicet castitatis) propter regnum caelorum, qui potest capere capiat: eo quod difficile admodum sit, strenuumq; pugilem requirat, neque omnium sit hoc donum. Quamobrem Paulus. 1. ad Corinthios. 7. Volo omnes homines esse sicut me ipsum, sed unusquisque proprium donum habet a Deo, alius quidem sic, alius vero sic. Dico autem non nuptis & viduis, bonum esse illis, si sic permanferint, sicut & ego: quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere, quam vi.

3. conclusio.
Homo naturae lapsae absque speciali auxilio non potest legem aliquam particularem.

Castitas absque speciali auxilio diu servari non potest.

Illud tamen circa hanc, & praecedentem conclusionem animaduertendum est, eò minus temporis spatium constituendum esse, in quo toto aliquis sine speciali auxilio Dei perseverare non possit sine lethali peccato, quò tentationes & difficultates superadae fuerint grauiore & frequentiores, attentisq; ceteris circumstantijs, quae vel ex parte hominis, vel ex parte ipsarum tentationum ac difficultatum, pugnam difficiliorem, vel minus difficilem reddant.

4. conclu.

Quarta cõclusio. Homo in statu naturae corruptae extra gratiam gratum facientem, neque totam legem naturalem, quae seò culpa lethali obligat, neque partem, quae notabilem contineat difficultatem, potest diu seruire absque speciali auxilio Dei, atque adeò nec potest dilectione naturali efficaciter diligere Deum super omnia absq; speciali ipsius auxilio. Haec ex duabus praecedentibus est manifesta. Si nanque in gratia gratum faciente constitutus non potest illa praestare absque speciali auxilio Dei, multò minus poterit sine gratia, quae ad legem naturalem seruandam adiuuat.

Nonnulla scripturae testimonia, quae cum arbitrij libertate pugnare videbantur, ex dictis exponuntur.

Disputatio. 18.

Arbitrij libertas à Lutheri calumnijs vè dicatur.

EX dictis duabus disputationibus praecedentibus facilis est expositio quorundam locorum scripturae, quae à Lutheranis contra arbitrij libertatem obijciuntur. In primis illorum verborum Prouerbio. 16. Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius. Constitutus nanque in gratia potest per suum liberum arbitrium absque alio speciali auxilio gratiae secum statuere, vel in obseruatione praceptorum diuinorum perpetuò permanere, Deumq; nunquam lethali ter offendere, vel castitatem seruare, aliquid uè aliud difficile per longum tempus efficere, (quod sanè confirmat, quae disputatione. 14. dicta sunt) at sine quotidiano speciali auxilio, quo Deus illi assistat, varijsq; modis eum iuuando gressus illius dirigat, non poterit is, què dicitur, praestare, ad finemq; viam quam sibi constituit peruenire, vt ex conclusionibus praecedentibus disputationibus propositis est manifestum. Vnde inquit Propheta Psalm. 16. Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea. Et Psalm. 118. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis, Vtinam dirigantur viam meam ad custodiendas iustificatio-

nes tuas: tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis, vt pote in nullo comperiens me in iustitiam tuam offendisse; multisq; alijs verbis eiusmodi diuinum auxilium implorat. Testimonium ergo illud Prouerb. 16. non euertit, sed cõfirmat libertatem arbitrij nostri, quam prioribus verbis satis aperte inauit: maximè cum gressus, quos domini est per auxilium suum dirigere, non sint gressus Dei, sed nostri per liberum nostrum arbitrium ab ipso Deo adiutum.

Illud verò Hieremiae. 10. Scio Domine quia non est hominis via eius, neque viri est vt ambulet & dirigat gressus suos; quo Lutherus contendit arbitrij libertatem de medio esse sublatam, longè diuersam habet interpretationem. In persona enim Iudaici populi, qui gratia spoliatus in peccatis iacebat, postulat ibi propheta conuersionem ipsius, quam sine Dei auxilio confiteretur fieri non posse. Vnde ait. Scio Domine, quia non est hominis via eius (vt scilicet solus eam aggrediatur, atque incipiat) neque viri vt ambulet (solus videlicet) & dirigat per eam gressus suos. Deinde subiungit. Corripe me Domine (vt scilicet timore tuo cõcussus ad te conuertar) verùtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne fortè ad nihilum redigas me. Non ergo testimonio illo euertitur libertas arbitrij, sed solum proficitur eo loco Hieremias, ad conuersionem impij, & vt per viam iustitiae incedat, necessarium esse auxilium diuinum. Quin potiùs eo ipso quòd via dicitur hominis, vt ambulet & dirigat gressus suos, innuitur cooperatio hominis per suum liberum arbitrium cum auxilio diuino coniunctum. Vnde Augustinus, aut quiuis alius eius operis autor, in libro scale paradisi, cap. 10. Ipse in nobis facit opera, non tamen omnino sine nobis; cooperatores quidem Dei sumus, sicut dicit Apostolus: Vult siquidem Deus, vt cum oremus, & vt ei aduenienti & praestolanti ad ostium, aperiatur sinum voluntatis nostrae, & sic cõsentiamus. Et in illud Psalm. 78. Adiuua nos Deus salutaris noster, ait Augustinus. Cum adiuuari nos vult, neque ingratus est gratiae, neque tollit liberum arbitrium. Qui enim adiuuatur, etiam per se ipsum aliquid agit. Et tractatu. 4. in epistolam Ioannis ait, Si dicis adiutor meus esto, aliquid agis. Nam si nihil agis, quomodo ille adiuuat? Idem docet de verbis Apostoli sermone. 13. & de perfectione iustitiae contra Celestium.

Illud aliud testimonium Prouerbiorum. 16. Hominis est animam preparare, & Domini gubernare linguam; cui Lutherus etiam innititur, eadem habet cum primo testimonio explicato interpretationem. Cum enim qui verbo non offendit, hic (vt Iacobus cap. 3. ait) perfectus sit vir, difficultinumq; sit per longum tempus verbo non offendere, vt ibidem Iacobus docet; vtique non minus auxilium peculiare Dei, imò maius requiritur ad diu vitandas offensiones omnes quae in verbis consistunt,

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 19. Memb. 1.

quam ad diu abstinendum ab omni culpa lethali: plurimos enim iustos videre licet, quos per multos annos, imò etiam per totum vitæ spatium, nullius peccati lethalis conscientia stimulat; vix tamen vnam reperies, qui verbo non offendat, contritionemq; proprii spiritus ex lingua immoderantia non experiatur. Sensus ergo illorum verborum est, hominis est per suum liberum arbitrium animam præparare ad moderandam linguam, secum statuendo nihil inordinatum proferre: at domini esse ita suo auxilio eam gubernare, vt per lógum tempus nihil inordinatum in sermone reperiatur, quasi illud sit supra facultatem liberi arbitrii, si secundùm se spectetur, vt habet tertia cõclusio disputatione præcedente proposita. Testimonium ergo illud multò aptius est ad libertatem arbitrii comprobendam, quam ad eam impugnandam, vt de primo testimonio dictum est.

De viribus liberi arbitrii cum solo concursu generali ad non succumbendum in quocunq; temporis momento grauib; tentationibus, & ad singula alia difficilia merè naturalia superanda.

Disputatio. 19.

Quæ dicta sunt, non solùm tribus disputationibus præcedentibus, sed etiam disputatione. 5. 14. & alijs, postulât examen propositæ difficultatis: quam idcirco in hunc locum discutientiam reliquimus, quia plenior illius intelligentia collatione indigebat virium liberi arbitrii in quocunq; temporis momento cum viribus eiusdem ad legem vniuersam, illiusq; partes temporis decursu implendas, hoc est, ad perseverandum in bono naturali. Vt verò dilucidior ac plenior sit disputatio, in aliquot membra erit distribuenda.

In quo posita sit difficultas explicatur, & prima ea de re sententia refertur.

Membrum. 1.

Tribus disputationibus præcedentibus ostensum est, non esse vires in nostro arbitrio cum solo concursu Dei generali ad vincendas tentationes & difficultates, quas, vt seruetur per longum temporis spatium, non solùm tota lex naturalis, sed etiam eiusdem pars notabilem continens

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 19. Memb. 1.

continens difficultatem, necesse est vincere. Quod verò nunc disputamus est, an interim dum iudicium rationis non absorbetur, maneat nihilominus in eodem arbitrio cum solo cõkursu generali Dei libertas ad non consentiendum in quocunq; temporis momento cuiuscunq; graui tentationi, & ad superandam quancunq; magnam difficultatem, quam pro seruanda in eo solo instanti lege naturali necesse sit vincere, etiam si ea de causa mors sit toleranda, ita videlicet, vt si cõsentiatur, peccet, eò quòd secluso quocunq; alio maiori auxilio in potestate ipsius, tamen non sine ingenti difficultate, positum sit non transgredi tunc legem: an verò non maneat in eo euentu libertas, ac proinde esto sciens & prudens transgrediatur legem, non peccet, quia in potestate ipsius non est eam tunc non transgredi. Vt enim primo retract. cap. 9. Augustinus est auctor, malum quod caueri non potest, peccatum non est; malum verò quod caueri potest, peccatum est. Et in libro de duabus animabus cap. 12. Peccati, inquit, reum teneri quenquam, quia non fecit, quod facere non potuit, summam iniquitatis & insaniam est.

In partem negantem huius difficultatis, nempe non manere libertatem in eo euentu, citare quis fortè posset Gregorium Ariminensem in primo dist. 1. q. 2. ar. 2. in responsione ad tertiam quandam probationem contra secundam conclusionem, vt Caietanus & alij. 1. 2. q. 10. art. 3. eum citant; eò quòd eo in loco hæc sint Gregorij verba. Ad tertiam probationem dico primò, quòd non omnem actum volendi voluntas elicit voluntariè, id est, liberè libertate contradictionis; quia non actum nolendi, qui sequitur experientiam alicuius intensi sensibilis læstui. Vnde non puto quòd aliquis absq; miraculo posset vri ab igne, & non dolere, & per consequens nolle nolitione deliberata, & tali tristitia non tristari. Hæc ille. Vt tamen ad eundem Diui Thomæ articulum dicebamus, si rectè expendatur, nihil cum doctrina D. Thomæ eo in loco (quam merito sequenti referemus) pugnat. Etenim Gregorius arbitratur, tristitiam voluntatis esse actum nolitionis, & lætitiã seu gaudium esse actum voluntatis; cum tamen non sint nisi affectus, & motus, qui in voluntate resultant ex notitia obiecti nociui præsentis aut imminētis, vel obiecti conuenientis, quod adest aut speratur. Nomine ergo nolitionis tristitiã intelligens, ait, se credere fieri non posse sine miraculo, vt quis igne vratur, & non doleat, & per consequens nolit, odioq; prosequatur se vri; nomine eiusmodi nolitionis & odij tristitiã ipsam intelligens. Statim verò subiungit, eundem hominem manere liberum ad nolitionem delibertatam combustionis, sumpta nolitione vt ab alijs doctoribus consuevit sumi; ac proinde posse illam elicere, & non elicere. Quauis autè tristitia ex Augustino sit de ijs, quæ nobis nolentibus accidunt, vnde si

Quest. 14. Art. 13. Disp. 19. Memb. 1.

Ad tristitiam
fatis est nol-
itas eius rei
vnde quis tri-
statur.

libertas sit ad eliciendam & non eliciendam nolitionem combustionis, sequi videtur, esse etiam libertatem ad actum tristitia, qui nolitionem consequitur; nihilominus ut Scotus in 3. d. 15. q. unica art. 1. recte ait, ut in voluntate resulter, tristitia, necessaria non est nolitio absoluta, sed satis est nolitas, conditionata uel voluntas, qua is, qui tristatur, id, vnde tristatur, vellet non esse, nisi vel ad consequendam beatitudinem, vel ad quicumque; alium finem, quem sibi proponeret voluntas, esset necessarium, ut in proijciente merces in mare est manifestum; qui cum profectionem velit voluntate absoluta, de ea tamen tristatur, quatenus eandem nollet, si ad vitam tuendam non esset necessaria. Quin, ut tristitia in voluntate resulter, satis est apprehensio presentia, obiecti disconuenientis in se, quauis alia ratione conueniens iudicetur, voluntasq; illud per absolutam nolitionem amplectatur.

Maiori cum probabilitate citari potest huius sententia auctor Andreas à Vega de iustificatione & gratia. q. 12. & sequentibus, ubi affirmat, vires liberi arbitrij in statu naturae corruptae cum solo concursu Dei generali neque ad difficiles tentationes superandas se extendere, neque ad praestandum quodcumque; aliud opus moraliter bonum, quod difficultatem contineat. Adhibet exempla, ut si profrenda sit aliqua religio, si magna aliqua à cibo abstinentia perferenda, si copiosa elemosyna largienda, aut quid aliud simile, vel difficilius sit faciendum. Vires verò liberi arbitrij cum concursu Dei generali solum sufficientes esse ait ad superandas eas tentationes, easq; actiones studiosas praestandas, quae nullius aut perexiguae sunt difficultatis; cuiusmodi, inquit, sunt, comedere, bibere, dormire, orare, facere opera seruilia, reddere uxori debitum, decetera non induere, & similia. Vtrum autem si occurrente difficili aliqua tentatione, aut laboriosa alia obseruatione praeccepti obligantis sub culpa lethali, Deus relinqueret liberum arbitrium cum solo generali concursu, arbitrium consentiendo tentationi, & transgrediendo praecceptum peccaret. Vega in quadam quaestione sequenti partem negatam innuere videtur, ex capite impotentiae tunc adimplendum tale praecceptum, esto sufficiens cognitio esset in intellectu, neque ex capite ignorantiae ea transgressio excusaretur à culpa.

In eadem sententia videtur esse aperte Bartholomaeus Medina, non solum dum, loco disputatione. 14. citato, affirmat, peccatorem cum solo concursu Dei generali, etiam si nulla tentatio, nullaq; peccandi occasio occurrat, non posse elicere actum ab solutum naturalis dilectionis Dei super omnia, propositum uel absolutum non transgrediendi praeccepta legis naturalis sub culpa lethali obligantis, tamen si possit uelleitatem quandam elicere; sed multò magis prima secunda. q. 10. art. 3. ubi à doctrina, qua

Quest. 14. Art. 13. Disp. 19. Memb. 2.

na, qui D. Thomas eo loco asserit, passionem, quantumcumque; accrescat, interim dum iudicium rationis non absorbet, necessitate non posse voluntatem ad consensum, excipit ipse, nisi tentatio sit vehemens, liberumq; arbitrium cum solo generali Dei concursu relinquatur: tunc enim necessitate illam arbitrat, & consequenter dicere tenetur non peccare, esto illi consentiat.

Ex auctoribus, quos haecenus legi, non recordor alium, qui in hac sententia. Nec possum non vehementer mirari, Andream à Vega non solum asseuerare eam esse communem in scholis, sed etiam auctores illius citare, Magistrum, D. Thomam, Durandum, Scotum & Gabrielem: cum tamen in locis, in quibus ab eo citantur, nihil tale asserunt; apertissimumq; sit D. Thomam in contraria esse sententia, ut membro sequenti erit manifestum, Durandum verò, Scotum, & Gabrielem vsque ad eò in oppositam partem inclinare, ut ipsam met haresim Pelagianam, absque vlla pro ratione illorū temporum culpa, sequi videantur, dum in secundo dist. 28, ubi à Vega citatur, asserunt, hominem naturae lapsae suis viribus naturalibus absque auxilio gratiae seruare posse praeccepta omnia, continereq; se non solum à singulis, sed etiam ab omnibus lethalibus peccatis ad longum tempus, quauis difficili negotio id possit efficere.

Secunda de eadem re sententia refertur.

Membrum. 2.

Partem affirmantem propositae difficultatis, nempe orta quacunque graui tentatione aut difficultate, quae humanam solliciter ac inclinet voluntatem ad praeccepti transgressionem, manere in homine naturae lapsae cum solo concursu generali Dei libertatem, interim dum rationis iudicium non absorbetur, ad non transgrediendum in quocumque temporis momento tale praecceptum, ac proinde peccare si illud transgrediatur, sequuntur aperte & sine vlla obscuritate, in primis D. Thomas, & cum eo Caietanus prima secunda. q. 10. art. 2. & 3. Disputans naque D. Thomas in ea quaestione de voluntate in suis solis viribus naturalibus cum solo concursu Dei generali absque alio auxilio spectata, art. 2. docet, à nullo omnino obiecto necessitari posse quoad actus exercitium, sed semper manere liberam, ut eliciat, aut non eliciat actum. Loquitur verò in hac vita, siquidem de ea in suis viribus spectata est illi in eo articulo sermo. Articulo verò tertio docet, à nulla omnino passione, atq; adeo nec à timore mortis imminuentis posse necessitari, interim dum iudicium rationis, omnino non absorberet. Quoniam passio mouet, allicit uel voluntatem, tanquam obiectum, per noticiam intellectus quae de illa habetur,

& de obiecto quod illam concitavit; quando quidem nihil corporeum potest immediatè mouere voluntatem; sed solum per notitiam intellectus: at verò nullum obiectum cognitum, vt præcedente art. ostēderat, potest in hac vita necessitare voluntatem, interim dum iudicium non ita obtenebratur perturbatione phantasia, vt omnino absorbeat; quādiu enim in intellectu iudicium aliqua ex parte liberum manet, tādū in voluntate sua innata libertas perseverat. Vnde ibidem in responsione ad secundum. Aliquando, inquit D. Thomas, & si ratio obnubiletur à passione, remanet tamen aliquid rationis liberum, & secundum hoc potest aliquis, vel totaliter passionem repellere, vel saltem se continere ne passionem sequatur.

Et Caietanus eodem art. 3. præter alia ait. Circa tertij articuli doctrinam aduerte, quòd inde habes, quàm liberum sit, tam in delectabilibus, quàm in cōtrarijs secundum tactum, velle & nolle. Passiones enim huiusmodi, aut totaliter absorbent rationem, & sic nihil voluntatis restat, aut aliquid eius relinquunt, & sic libertatis tantundem dimitunt. Et quanuis tunc propter dispositionem subiecti voluntas maximè inclinatur ad actum consonum appetitui sensitivo, quia tamen libera restat, miraculo non est opus ad non eliciendum eiusmodi actum, vt Gregorius de Arimino in primo sent. dist. 1. q. 2. ar. 2. putauit. Hactenus Caietanus. Neque credo in contraria esse sententia sectatores reliquos D. Thomæ, si Medinam excipias.

Eandem sententiam sequitur idem D. Thomas eadem prima secunda q. 109. ar. 8. & 9. dum docet, hominem in statu naturæ lapsæ suis viribus naturalibus vitare posse singula lethalia peccata, quemadmodū seruare præceptum quocumq; legis naturalis in quocumq; euentu: ad longum tamen tēpus vitare non posse peccata omnia lethalia. Quæ verba afferuntur & expēdit Sotus. 1. de natura & gratia cap. 2. cōclusionē. 4. & 5. ad probandam sententiam, quam D. Thomam sequi affirmamus.

Anselmus quoq; doctrinæ Augustini sectator magnus, in eadē absq; vlllo dubio est sententia, in libro de libero arbitrio cap. 6. 7. 9. & 10. Et in libro de concordia præscientiæ, prædestinationis & gratiæ cum libero arbitrio cap. 1. Quibus in locis docet, dum iudicium rationis non absorbetur, nullam passionem quantumuis vehementem, nullamq; difficultatem auferre posse libertatem voluntatis ad non consentiendum, illi ne necessitatem inferre, eaq; de causa, in quocumq; temporis momento consentiat præcepti transgressioni, peccare. Adhibensq; exemplum in eo cui mors immineret, nisi consentiret mendacio, docet: * impotētiam ad resistendum tentationi, quam, quò grauior est tentatio, eò maiorem nobis experimur, non esse aliud, quàm difficultatem perseverandi in

* Impotentia ad resistendū tērationibus vehementib⁹, qualis ex Anselmi sententia.

rectitudine: difficultatem verò, quantumuis ea accrescat, non auferre à voluntate potestatem perseverandi in rectitudine, sed semper manere liberum, vt, si velit, non succumbat. Nescio quid apertius dici potuit, & conuenientius cum communi illo Theologorum pronuntiato; Infra Deum clarè visum, propter obiecti infinitatem, nihil omnino necessitare posse voluntatem quoad actus exercitium.

Præter Durandum, Scotum, & Gabrielem (quos, vt membro præcedente relatum est, negare nemo potest esse in hac sententia, maximè cum Scotus in primo dist. 1. q. 4. & in quarto. d. 49. q. 9. asseueret, neq; Deum clarè visum necessitatem auferre posse voluntati quoad actus exercitiū) in eadē sentētia est Sotus primo de natura & gratia cap. 2. cōclusionē. 2. quo loco affirmat: hominem naturæ lapsæ posse implere quodcunq; genus præcepti quoad substantiam; non tamen posse implere omnia, id est, non posse diu stare, quin decidat, nisi Deus peculiare ferat auxiliū. Hæc ille. Et sub finem capituli corol. 2. & 3. ait, Nullum prorsus actum vnum singularem esse in viro iusto, cui similis, quoad substantiam actus, non possit esse in eo, qui caret gratia. Ex antecedentibus verò & sequentibus constat, eum intelligendū esse de homine ex suis naturalibus absq; speciali Dei ope spectato. Addit deinde, talem omnino amorem Dei in se experiri hominem infidelem & hæreticum quoad substantiam actus, qualem experitur catholicus, eodemq; furore & conatu mortem optetere pro sua religione, tametsi falsa, ac catholicum. Atque hinc colligit, neminem in hac vita sine speciali priuilegio certum esse posse, se esse in gratia. Et cōclusionē. 4. & 5. cum D. Thomæ prima secunda. q. 109. ar. 8. & 9. affirmat, hominem in statu naturæ lapsæ ex suis viribus naturalibus vitare posse singula peccata lethalia, quemadmodum seruare præceptum quocumq; in quocumque euentu; non verò posse ad longum tempus omnia seruare.

In eadem quoque sententia est Ruardus Tapper in art. de libero arbitrio, fol. 316. vbi ait, quædam esse quæ suapte natura superant liberi arbitrij facultatem, eò quòd ordinis sint supernaturalis, cuiusmodi sunt conuersio impij, credere, sperare & diligere, vt oportet ad salutem: atq; hæc neque vniuersim, neq; sigillatim à libero arbitrio sine ope speciali Dei fieri posse. Quare si Deus quippiam horum imperaret, nec tamen suppeditaret auxiliū, non peccaret homo talia præcepta non implendo; eò quòd nemo peccet non præstādo id, quod omnino præstare non potest. Alia verò esse, quæ ex suo genere & natura non superant vires liberi arbitrij, est tamen debile atque infirmum ad ea efficienda, qualia sunt omnia illa, ad quæ iure merè naturali astringitur; atq; horum singula posse ex suis viribus præstare, eò quòd nulla passio, nulla mortis formi-

formido possit voluntati nostræ inducere necessitatem, ita ut in nostra potestate non maneat velle & nolle, quandiu non absorberetur, sed liberam maneat mentis iudicium. Quare necessitas peccandi, quæ ex nostra est infirmitate, est inevitabilis quoad uniuersa quæ præcipiuntur col- lectiue sumpta, non verò quoad singula. Hæc Ruardus.

Eiusdem sententiæ auctorem citat Ruardus Augustinum, q. 24. super Numeros, & de spiritu & litera cap. 31. quibus in locis eam innuit, sed iogè apertius sequentibus affirmat. De prædestinatione & gratia cap. 9. auctor illius libri ait, liberum quod à Deo habemus arbitrium, prono ad nequitiam lapsu fluit, & cum ad virtutis indolem, Dei auxilio deserente, nihil possit, ad genus omne peccati idoneum fultum virtute subsistit. Quibus verbis aperte docet, liberum arbitrium suis viribus relicto incidere posse in genus omne peccati, ita ut verè peccet consentiendo: quod auctores contrariæ sententiæ negant, quando grauis tentatio, aut difficultas occurrit ad præceptum implendum. Et, 12. de ciuitate Dei, Si desiderio crescente, atque vincente, peccati etiam reatus preuaricationis accedit. Vbi crescente & vincente passione affirmat, liberum arbitrium suis solis viribus relicto in culpam veram & peccatum incidere: quod auctores contrariæ sententiæ negant, quado passio est grauis, & vel mediocriter difficilis. Et cõtra duas epistolas Pelagij cap. 5. Peccato, inquit, Adæ liberum arbitrium de hominum natura perijsse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad benè autem, pieq; viuendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis & cogitationis adiuta. Ecce, ut actio mala ad culpam, verùq; peccatum homini nature lapsæ imputeretur, nullum profectò auxilium Dei particulare præexigit Augustinus, sed satis arbitratur concursum generalem, quo eandem elicere potest actionem, eò facilius & promptius, quò maiori passione ac tentatione ad id incitatur & sollicitatur: ut verò benè pieq; viuat, atque adeò ad vitam æternam viuat accommodatè, gratia Dei indigere asseuerat.

Fortè quis inde sibi persuadebit Augustinum in contraria fuisse sententiã, quòd Hypog. lib. 3. cap. 4. auctor eius libri dicat. Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum, quæ ad Deum pertinent, sine Deo aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in operibus vitæ præsentis, tam bonis, quam etiam malis. Bonis dico, quæ de bono nature oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle habere indumenta, velle fabricare domum, vxorem velle ducere, pecora nutrire, artem discere diuersarum rerum bonarum, velle quicquid bonum ad præ-

ad præsentem pertinet vitam; quæ omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt, imò ex ipso & per ipsum sunt, vel esse cœperunt. Malis verò dico, ut est velle idolum colere, velle homicidium &c. Ecce, inter opera bona, quæ liberum arbitrium suis viribus potest, solum computauit Augustinus (dicit aliquis) quæ nullam aut penè nullam continent difficultatem.

Hoc tamen testimonium sufficiens profectò ad id non est. In primis, quoniam tum ex proximè dictis; tum etiam ex ijs, quæ quinta, & sexta disputatione dicta sunt, constat, Augustinum docuisse contrarium. Deinde quoniam auctor illius libri illo eodem capite præmiserat, prima parentem per peccatum amisisse libertatem ad bonum hisce verbis. Per velle bonum, rectè perdidit posse bonum, qui per posse bonum, potuit vincere velle malum. & infra. Per peccatum ergo liberum arbitrium hominis possibilitatis bonum perdidit, non nomen & rationem, liberi videlicet arbitrij. Et continuò subiunxit verba testimonij relati. Ut autem disputatione 6. & 15. dictum est, latiusq; disputatione. 22. est ostendendum, Augustinus nomine boni, ad quod amissam docet possibilitatem per peccatum, instaurari verò per Christum, non intelligit bonum morale merè naturale in se, siue faciliè siue difficilè id fiat, sed scripturarum sanctarum more, atq; ut Theologus, intelligit bonum supernaturale ad finem conducens supernaturalem, atque adeò illi in suo ordine & gradu commensuratum. Atque hoc est bonum quod in testimonio relato dicitur, ad Deum pertinere, doceturq; idoneum non esse liberum nostrum arbitrium sine Deo ad id inchoandum, aut peragendum. Illud verò aliud bonum appellatur bonum operum vitæ præsentis, hoc est, non transcendens finem hominis naturalem. Licet autem in eo testimonio exemplum adhibeatur in quibusdam operibus bonis facilioribus, non proinde negatur possibilitas ad alia merè naturalia difficiliora, quin comprehenduntur illis verbis post exempla subiunctis, velle quicquid bonum ad præsentem pertinet vitam, id est, finem naturalem non transcendit. Ac tanè sicut difficiliora bona moralia, si in caritate fiunt, pertinent ad Deum, finem uè supernaturalem promerendum, secus autè si fiunt extra caritatem: sic faciliora bona, quæ in eo testimonio comemorantur, ad Deum, finem uè supernaturalem promerendum pertinent, si similiter fiunt in caritate: quare non est, quòd hæc potius, quam illa, à numero bonorum, quæ in eodem testimonio ad Deum pertinere dicuntur, excludantur. Denique petam, vel nomine boni ad Deum pertinentis, de quo in eo testimonio est sermo, & ad quòd docetur amissam esse libertatem per peccatum primorum parentum, intelligitur etiam bonum morale merè naturale, vel non, sed solum supernaturale fini supernaturali

rali commensuratum. Si detur primum, incidis in opinionem Gregorij Ariminensis communiter reprobata, nullum videlicet opus bonum morale merè naturale fieri posse sine speciali auxilio Dei. Præterea posterior pars testimonij, quæ docet nos absque peccato posse sine speciali auxilio Dei velle ducere vxorem, & comedere, pugnet cum prior: quandoquidem hæc duo, quando sine peccato eliguntur, opera sunt bona moraliter virtutum castitatis cõiugalis, & temperantiæ, ad quæ proinde esset amissa libertas, atque ad eò fieri non possent sine speciali auxilio Dei. Si verò des secundum, sequitur intentum, nempe nullum bonum morale merè naturale, siue facile id sit siue difficile, esse de numero bonorum ad quæ in eo testimonio docetur amissam esse libertatè per peccatum primorum parètum, fieriq; proinde non posse absq; speciali auxilio Dei: sed esse de numero bonorum præsentis vitæ, hoc est, quæ sine naturalem præsentis vitæ non transcendunt, de quibus sermo est in secunda parte testimonij. His omnibus adde, certum non esse auctore librorum Hypognosticon esse Augustinum. Quare negandum non est Augustini eius fuisse sententiæ, quam illi tribuimus.

Eandem sententiam innuit apertè Hieronymus sub finem libri tertij dialogorum aduersus Pelagianos, vbi sub persona Attici dicit Critobulo, qui Pelagij personam agit. Hoc est, quod tibi à principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum, vel ad malum extendere manum, vt liberum seruetur arbitrium, sed hoc pro modo, & tempore & conditione fragilitatis humanæ; perpetuitatem autem impeccantiæ soli reseruari Deo, & ei, qui verbum caro factus, carnis detrimenta & peccata non pertulit. Neque quia ad breuius possum, coges me, vt possim iugiter. Possum ieiunare, vigilare, ambulare, legere, psallere, sedere, dormire, nunquid in perpetuum? Hæc Hieronymus. Quibus apertè docet, libertatem esse in nostro arbitrio in seipso spectato ad singulos peccati actus vitados, eaq; ratione, dum eos non vitat, verè peccare, in culpam uè propriè sumptam incidere, & supplicio esse dignum: impotentiam verò solùm esse ad perseuerandũ sine peccato, quam satis dilucidè Anselmus verbis supra relatis explicauit. Inauditumq; esse arbitror apud antiquos patres contrarium: quin omnes existimasse, idem omnino impotentia genus esse in hominibus naturæ lapsæ, spectatis in solis suis naturalibus, ad vitandũ peccata lethalia, superandasq; proinde tentationes, & difficultates, quas ad ea vitanda necesse est superare, cum eo impotentia genere ad vitanda peccata venialia, quod est in omnibus fidelibus adultis, infra Dominam nostram, cum auxilijs omnibus, quæ Deus re ipsa illis tribuit, paratusq; est ex sua parte illis conferre. Hanc verò nullus dubitat esse impotentia ad vitanda

omnia, perseuerandum uè sine peccato veniali: non verò ad vitanda singula, esto Deus stauerit maiora auxilia non tribuere, ac proinde, dum singula non vitantur, verè peccari venialiter, eò quòd in facultate arbitrij sit vitare eorum vnumquodq;. Auctores autem opinionis membro præcedente relata volunt, dum graues tentationes, aut difficultates sese offerrent hominibus naturæ lapsæ, spectatis in solis suis naturalibus, esse aliud genus impotentia ad vitanda etiam peccata lethalia, quia nullum eorum in singulari possent vitare, ac proinde transgrediendo ita præcepta non peccarent.

Auctores huius sententiæ consequenter affirmant, nullum esse in singulari opus bonum morale merè naturale, quod homo naturæ lapsæ cõ solo concursu Dei generali non possit efficere, id quod Sotus & Ruartus expressè asserunt. Etenim si difficillimum, quale est mortem subire ne mendacium proferat, Anselmi sententia potest præstare, maiori cum ratione poterit cetera efficere, in quibus minor logè est difficultas, atq; ad eò in absentia occasionum & tètationum poterit elicere absolutum propositum non peccandi deinceps lethaliter, quod disputatione. 14. in hunc locum examinandum reliquimus.

Quæ militent aduersus priorem sententiam, posterioremq; confirmet.

Membrum. 3.

Membro sequenti proferemus in medium rationes, quæ pro prioris sententia aduersus secundam militant: nunc eas, quæ posterioris confirmatione priorem oppugnant, videamus. Et prima quidem ratio desumi potest ab auctoritate Augustini, Hieronymi, Anselmi, ac D. Thome, tam apertè asserentium posteriorem sententiam, quam sunt expressa eorum verba, quæ membro præcedente citauimus.

Secunda, quoniam si prima sententia vera est, admittendum foret, causas secundas concitantes vehementes passiones, aut notabiles efficientes difficultates, passiones uè ipsas ac difficultates auferre à voluntate innatam suam libertatem, non absorpto iudicio rationis, eamq; nisi auxilio peculiari supernaturaliter cõmuniatur, necessitare ad actus exercitium, contra commune Theologorum pronuntiatum, quo affirmant, nihil infra Deum clarè visum propter sui infinitatem, posse quoad actus exercitium necessitatem auferre voluntati.

Tertia, quoniam liberum arbitrium, vt disputatione tertia est ostensum, eandem prorsus vires habet in statu naturæ lapsæ, quas habuisset, si homo esset conditus in statu merè naturali ad finem solùm naturalem, Deus

Primum aduersus priorem sententiam argumentum.

Secundum.

Tertium.

110 *Quaest. 14. Art. 13. Disp. 19. Memb. 3.*

Deusq; statuisset nullum particulare auxilium illi conferre, deniq; easdem vires habet, quas haberet, si Deus talem illum cōdidisset, qualem Philosophi naturales esse crediderūt, qualemq; sola naturalis & moralis philosophia considerat: quis autem sibi persuadeat, hominem à sapientissimo artifice in eo statu efformatum eiusmodi futurum fuisse suapte natura, vt quoties impuræ alicuius voluptatis, aut cædis, aut rapinæ, vel cuiuslibet alterius flagitij opportuna occasio incidisset, eo ipso quòd vehementis passio incitaretur, aut insignis difficultas in cohibendo voluntatis consensu insurgeret, ne ad breuissimum quidem punctum temporis posset eiusmodi homo in rationis præsidio consistere, atque ad eò voluntatis consensum inhibendo non peccare, dum scilicet mentis iudicium perturbatione non absorberetur, quin videret potius propositum facinus naturali lege esse prohibitum, atque ita deforme, vt mors prius optenda sit, quam ipsum à viro bono, ac rationis lumen sequente perpetrandum? Profecto indignum est tale quippiam de sapientissimo rectorum omnium conditore existimare: cōtrariumq; docuit Aristoteles. 3. Ethicorum cap. 1. ductus naturali lumine, nempe illum morte etiam immovente continere posse, atque ad cohibendum voluntatis cōsensum obligari, eaq; ratione si consentiat peccare, idemq; suadent, tum experientia ipsa liberi arbitrij cuiusq; nostrum in similibus euentibus, tum etiam exempla multorum infidelium, qui pro bono honesto mortem subierunt, grauissimasq; alias difficultates exanthlarunt: quos tamen creditur non esse auxilio supernaturali ad ea fuisse adiutos.

Confirmatio.

Confirmari potest hæc tertia ratio, quoniam continere consensum in similibus euentibus singulis, vel elicere cōtrarium dissensum, sunt in re naturalia in se, & propria libero arbitrio, vt pote ad quæ collata cum homini ea facultas, non minus quàm visus ad videndum, auditus ad audiendum, & intellectus ad intelligendum: quin ad continendum consensum non est necesse vt liberum arbitrium actum eliciat, ad quæ proinde concursu Dei generali, ne dum particulari, indigeat, sed satis est in se habeat merè negatiuè, neque consensum, neque dissensum elicere, ergo sicut vniuersum nulli cæterarum facultatum denegatur singuli actus cuique proprii sine peculiari concursu Dei; ita neque horum vnum quodq; denegari libero arbitrio debet: qui verò negandum ceter, ipse est qui firmissima ratione tenetur id probare, neque aliter est audendus.

Quartum.

Quarta, quoniam si insurgente vehementi passione non esset liberum in voluntate ad continendum consensum, sed necessariò illum elicere sequeretur in homine in puris naturalibus cōstituto, suisq; viribus cum solo cōcursu Dei generali perinde ac cæteris causis naturalibus relictam partem

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 19. Memb. 3.

111

partem superiorem non dominari inferiori, nisi quando leues essent motus inferioris, quin potius inferiorem dominari superiori, illam ne cessitando ad consensum iuxta inferioris motum & passionem: id verò neque cum lumine naturali & experientia, neque cum scripturis sanctis coheret, quæ & appetitum inferiorem subdi superiori docet, & hominem in suis naturalibus spectatum eatenus ad imaginem & similitudinem Dei factum esse affirmant, quatenus libero est præditus arbitrio, ac dominus suarum actionum.

Quinta, quia ex contraria opinione sequitur, condito homine in eo statu naturæ quem ratione tertia explicauimus, si ipse cum solo auxilio generali nullam peccandi grauiorem occasionem declinare posset, neque voluntatis coercere consensum, fore, vt non peccaret, licet omnia facinora, oblati eiusmodi occasionibus, admitteret, & ex consequenti non esse dignum pœna, neque à Reipublica moderatoribus iusto supplicio affici posse: nam vbi culpa non adest, iusta pœna infligi non potest. Hęc autem quis non videat logè à ratione, ac naturalis luminis norma exorbitare?

Quintum.

Sexta, quòd dum auctores primæ sententiæ arbitratur, se ea extollere mysterium redemptionis, donumq; gratiæ Christi, certè vtrumq; quàm maximè deprimunt ac extenuant. Etenim data eorum sententia, dicendum esset, post lapsum primorum parentum, si Deus non statuisset conferre generi humano redemptorem, sed relinquere illud perinde atque res cæteras in suis viribus naturalibus cum solo cōcursu generali, nullam transgressionem præcepti, siue illud sub veniali, siue sub lethali culpa obligaret, habituram fuisse rationem culpæ atque peccati, eo ipso quòd contraria præcepti obseruatio vel ex vehementia passionis, vel aliunde notabilem contineret difficultatem, sed eas solas, quarum cōtrariæ obseruationes essent admodum faciles: hoc autem dato, quis non videat in primis sequi, longè pauciores culpas futuras fuisse in genere humano, quàm si per Christum non fuisset redimendum, atque ad eò si Christi meritis à lapsu primorum parentum non fuissent illi auxilia particularia præstita? quando quidem præceptorum transgressionibus, quarum cōtrariæ obseruationes notabilem continerent difficultatem, habituræ non fuissent tunc futuræ non erant, ita neque simpliciter hominem fuisset redimendum, imò neque redemptore ad eandem indignis, sed solùm ex hypothesi, quòd redemptor esset illi conferendus, cuius occasione ille futuræ, multiplicandæq; erant? Quis præterea non videat tertio sequi, non solùm genus humanum à longè paucioribus peccatis & miserijs fuisse liberandum per Christum, quàm re ipsa sit liberatum; sed etiam auxi-

Sextum.

auxilia particularia, quæ per Christum generi humano ad præcepta implenda conferuntur, occasionem esse longè maioris miseræ, & multò plurium peccatorum, tam fidelibus, qui in peccatorum sordibus iacēt, quàm infidelibus, ijs præcipuè, qui inuincibiliter Christum ignorant. Etenim iuxta sententiam quam impugnamus, si eiusmodi auxilia per Christum, interim dum in sorde peccati lethali iacent, illis non impedirentur, transgressiones præceptorum, quarum contrariæ obseruationes vel mediocrem continerent difficultatem, non imputarentur illis ad culpam & pœnam, faciliè verò se continerēt dum obseruationes non essent cum notabili difficultate coniunctæ: cum tamen alia ex parte, interim dū infidelitatis, aut cuiusuis alterius lethalis peccati sorde infecti manent, obseruationes præceptorum, etiam ex particulari Dei auxilio elicitæ, neque ad præmium, neq; ad ullam satisfactionem eis proficiant. Hæc autem omnia quis non intelligat, gratiæ Christi, redemptionisq; mysterio multum derogare, valdeq; vtrumq; deprimere atq; extenuare. Quis autem dicere audeat, particularia auxilia ad præcepta implenda, vel per Christum non conferri generi humano, vel conferenda fuisse, esto Christus in redemptorem non esset collatus, quasi aliunde, quam per Christum, obuentura fuissent generi humano? Id enim neq; auctores sententiæ, quam impugnamus, intendunt, neque tutò potest affirmari, vt ex ijs, quæ de prædestinatione inferius dicemus, faciliè colligetur.

Septimum. Septima, quoniam admissa sententia, quam oppugnamus, concedendum esset, si futurus non fuisset redemptor, auxiliaq; particularia generi humano non forent conferenda, homines naturæ lapsæ cum solo concursu Dei generali potuisse in eo statu continere se diu à noua culpa lethali; cum tamen, vt disputatione. 17. ostensum est, de fide sit, etiam si in gratia gratum faciente sint constituti, non posse modò diu perseverare sine culpa lethali absque speciali auxilio Dei: id verò satis profectò videtur absurdum. Quòd autem esset concedendum, ex eo probatur, quia materia lethalium peccatorum non est adeò frequens, vt venialium, quando autem occurreret obseruatio præcepti obligantis sub culpa lethali, quæ admodum esset facilis, & de earum numero, quas solas doctores contrariæ opinionis dicunt posse homines naturæ lapsæ implere cum solo concursu Dei generali, minimo negotio præceptum implerent, quâdo autem aliqua, vel mediocriter difficilis, se offerret, transgrediendo præceptum, vt dicunt, non peccarent, impotentiæ illos à culpa tunc exco-

Octauum. Octaua, quoniam sequeretur, fideles modò in gratia gratum facientes constitutos posse sine speciali auxilio Dei perseverare diu sine culpa lethali.

thali, atque adeò in gratia & iustitia accepta, contra definitionem Concilij Tridentini sess. 6. cano. 22. Etenim quiuis eorum, dum facilis occurreret obseruatio præcepti obligantis sub culpa lethali de earum numero, quas solas auctores contrariæ sententiæ affirmant seruari posse cum solo concursu Dei generali, vtique ne interitum incurreret æternum (vt fides eum docet, ipseq; sibi incurrere propter quodcunq; lethale peccatū persuadet) faciliè seruaret præceptum, abstineretq; à culpa lethali: dum verò aliquantulum difficilis obseruatio occurreret, non peccaret transgrediendo præceptum, nisi peculiari ope adiuuaretur: ergo sine peculiari auxilio Dei posset perseverare sine peccato lethali, atque adeò in gratia & iustitia accepta.

Postrema sit. Habitus gratiæ gratum facientis & caritatis, licet suo concursu opera, quæ ex ipso elicimus, efficiat supernaturalia, vitæq; æternæ meritoria; sanè solo suo momento & inclinatione non ita sensibilibiter nos iuuat, quin ad vitia propensè, inclinatioq; maneamus. Vnde si Deus faciem suam à nobis auertat, cæteraq; particularia sua auxilia à nobis auferat, ferè tam faciliè cõturbamur, & tam debiles ac expositi ad succumbendum tentationibus labendumq; in peccata remanemus, ac si in gratia gratum faciente non essemus constituti. Atque hinc est, quòd etiam iustus egeat auxilijs particularibus, vt se à peccatis cõtineat, licet indiget is, qui gratia gratum faciente caret. Hoc ita constituto, in hunc modum conficio argumentum. In statu naturæ lapsæ eiusdem rationis est impotentia, quæ est in homine iusto ad seruandum præcepta omnia obligantia sub culpa lethali & ad non succumbendum tentationibus, cum ea, quæ in eodem statu est in ijs qui extra gratiam sunt Dei, & cum ea quæ esset in homine si in puris naturalibus fuisset conditus: sed impotentia illa sine speciali auxilio Dei, quæ est in homine iusto, coniungenda est cum potentia ad ita seruandum singula præcepta & non succumbendum in quo eunq; temporis momento tentationibus occurrētibus, vt, si præcepta transgrediat, verè peccet, eaq; ratione gratiam & iustitiam acceptam amittat: ergo vniuersim homo naturæ lapsæ ita impotens est sine speciali auxilio Dei ad diu seruanda præcepta obligantia sub culpa lethali, & resistendum tentationibus, quibus necesse ad id est resistere, vt nihilominus cum solo concursu Dei generali possit in quocunq; temporis momento seruare præcepta, quæ sub culpa lethali seruanda occurrerent, & non consentire tentationibus quibuscunq; tunc occurrentibus. Maior ex ijs, quæ præmissimus, est perspicua: minor verò aperte colligitur ex illa definitione Concilij Trident. sess. 6. canone. 22. Siquis dixerit, iustificatum vel sine speciali auxilio Dei in accepta iustitia perseverare posse, aut cum eo non posse, anathema sit. Etenim de iustificato definitur, sine speciali auxilio Dei, atque adeò cum solo generali

Nonum.

concurfu, esse in eo impotentiam ad perseverandum in accepta iustitia & gratia: cum vero non desinat perseverare in gratia, nisi per transgressionem præcepti obligantis sub culpa lethali, impotens per consequens definitur ad diu seruanda præcepta omnia, quæ obligant sub culpa lethali: & cum nulla præcepti transgressionem lethaliter peccet & amittat iustitiam, nisi in quo instanti tale præceptum transgreditur, potens sit illud non transgredi, atque adeo non solum materialiter, sed etiam formaliter culpam lethalem committat; utiq; definitur, cum impotentia, quam sine particulari auxilio cum solo generali concursu habet ad seruandum diu præcepta omnia obligantia sub culpa lethali, coniunctam habere potentiam cum solo concursu generali ad non transgrediendum præceptum, in quo instanti, & cum occasionibus & tentationibus cum quibus illud transgreditur. Quò fit, vt impotentia, de qua ibi loquitur Concilium ad vitanda peccata lethalia, seruandaq; proinde cum solo concursu generali præcepta obligantia sub culpa lethali, sit per similes ea, quæ est in omnibus iustis, infra Dei matrem, ad vitanda venialia peccata: est enim ad vitanda omnia, non verò ad vitanda singula, quibuscuque existentibus occasionibus & tentationibus. Quomodo autem impotentia ad omnia cohereat & consentiat cum potentia ad singula vitanda, siue venialia siue lethalia peccata, explicabitur disputatione sequenti.

¶ Rationes pro priorì sententiã aduersus posteriorem.

Membrum. 4.

Primũ argumentum aduersus posteriorem sententiã.

IN confirmationem verò prioris sententiæ obijci potest contra secundam, in primis Augustinus epistola. 106. ad Paulinũ, vbi inter obiecta Pelagio in Concilio quodam Palestino, quæ nisi Pelagius ipse propria confessione anathematizasset, ipse ab eodem Concilio fuisset anathematizatus, illud cõnumerat. Gratiam Dei, atque adiutoriam non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege, & doctrina. Illud præterea refert, victoriam nostram non ex Dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio. Ex quorum damnatione & retractatione infert vltimus Augustinus, vnum quæq; fidelem teneri fateri, quando contra tentationes, concupiscênciasq; illicitas dimicamus, quãuis & illie habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed ex adiutorio Dei nostram prouenire victoriam.

Secundum.

Secundo obijciat aliquis Innocentium primũ in epistola ad Concilium Carthaginensẽ, vbi ait. Pares nos ad resistendum, non liberum arbitrium sed Dei solius potest facere auxilium. Et in epistola ad Concilium

leuitanum: In omnibus, inquit, diuinis paginis volũtati liberæ non nisi adiutorium Dei legimus esse necesse dum, eamq; nihil posse celestibus praesidijs destitutam. Afferet etiam Celestinum primũ epistola. 1. vbi inter alia cap. 6. definit. Neminem, etiam baptismatis gratia renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad vincendas carnis concupiscências, nisi per quotidianum Dei adiutorium perseverantiam bonæ conuersationis acceperit. Et cap. 7. ait. Nemo, nisi per gratiam, bene vitur libero arbitrio.

Tertium.

Tertio obijciat illud Pauli primæ ad Corinth. 10. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis: ergo aliqua sunt tentationes graues, quas homines viribus suis superare non possunt. Item illud secundæ ad Corinth. 1. Non volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum grauati sumus, supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere: ergo tentationes graues sunt supra virtutem & vires liberi arbitrij.

Quartum.

Quarto, obijciat, si vera esset posterior sententia, sequeretur aliquem absque speciali auxilio Dei posse esse martyrem; consequens autem est falsum, eò quòd martyrium esse non possit sine gratia gratum faciente, quam nullus solis viribus naturæ valet comparare: ergo tentatio, in qua mors imminet nisi quis à fide discedat aut in aliud flagitium consentiat, neque ad tempus breuissimum potest sine speciali Dei auxilio superari.

¶ Ad rationes aduersus posteriorem sententiã quid responderi possit.

Membrum. 5.

AD primum, quod Augustinus commemorat obiectum fuisse Pelagio, ab eoq; fuisse anathematizatum, responderi potest, sermonẽ esse de gratia & adiutorio ad singulos actus, si meritum vitæ æternæ continere debent: affirmabat enim Pelagius gratiam, quæ ad id satis esset, non esse aliud, quàm liberum ipsum arbitrium à Deo gratis hominibus collatum, vel legem ac doctrinam à Deo gratis deriuatã, per quam hominibus innotesceret, quid facere deberent, neque necessariũ esse aliud Dei auxilium. Atque id est, quod Pelagio obiectum fuit, & quod anathematizauit.

Ad primum argumentum aduersus posteriorem sententiã responsio.

Ad secundum, quod obiectum fuit Pelagio, dicendum est, non esse sermonem de victoria aduersus vnã aut alteram tentationem vel concupiscências quantumuis grauem & molestam, dummodo non longo tempore duret: ad id enim satis sunt vires liberi arbitrij, quãuis multò facilius & melius comparetur, si peculiari aliquo Dei auxilio adiuuemur:

fed esse sermonē de victoria aduersus omnes tentationes & concupiscentias insurgētes, ne ab eis decursu tēporis vincamur, à gratiaq; excidamus. Vt enim oppositā sentētia auctores interpretari illud debent, de victoria, non aduersus quascūq; tērationes, eò quòd fateatur leues virib; liberi arbitrij posse vinci, sed aduersus graues: ita possumus illud idem accipere de victoria aduersus omnes tentationes & concupiscentias occurrentes, quā est victoria simpliciter, qualem verba ipsa Augustini & patrum videntur innuere: non verò de victoria aduersus vnā aut alterā tentationem. Atq; hanc expositionem tradit Andreas ipse à Vega. q. 12. citata. Dominicus verò à Soto primo de natura & gratia cap. 21. in resolutione ad secundum ait, Locum illum intelligendum etiam esse de victoria tērationum, per quam vitam aeternam promeremur, iuxta illud Augustini lib. 21. de Ciuitate Dei cap. 16. Tunc victa vitia deputada sunt, cum Dei amore vincuntur, quem, nisi Deus ipse, non donat, neq; aliter, nisi per mediatorem Dei & hominum. Simile quid docet D. Thomas in secundo. d. 28. q. 1. ad vltimum, vbi ita ait. Aliud est resistere peccato, & aliud victoriam de peccato habere: quicumq; enim vitat peccatum, peccato resistit; vnde hoc potest fieri etiam sine gratia, neq; oportet quòd tunc homo resistendo peccato mereatur pramium aeternum: sed ille propriè vincit peccatum, qui potest pertingere ad hoc, contra quòd est pugna peccati: hoc autem non potest esse, nisi in eo, qui opus meritorium operatur. Vnde talis victoria vitam aeternam meretur, & sine gratia non fit. Hæc D. Thom. Idem docet D. Bonau. eadem. d. q. vltima. Quia ergo Pelagiani ita asserēbant nos viribus liberi arbitrij posse comparare victoriam tentationum, vt illa absq; alio auxilio & dono gratiæ meritum vitæ aeternæ contineret, vtrumq; aduersus illos constituitur, nimirum nec absq; auxilio gratiæ per longum tempus superari posse omnes insurgentes tentationes, neq; aliquam earum ita, vt victoria apud Deum vitam aeternam mereatur, vt de obseruatione præceptorū disputatio 17. etiam dicebamus.

Ad secundam.
- la marm
- ad hunc

Ad primum testimonium Innocentij in secūda obiectione citatum dicendum est, affirmare aduersus Pelagianos diuinum auxilium efficere nos pares, tum ad resistendum omnibus tentationibus & incurribus, ne succumbamus: tum etiam ad resistendū singulis, ita tamen vt certamen illud vita aeterna dignum sit.

Ad secundum dicendum est similiter, non aliud affirmare, quàm voluntatem humanam auxilio gratiæ destitutam nihil omnino posse, quòd vita aeterna sit dignum.

Primum verò testimonium Celestini intelligendum est, de omnibus diaboli insidijs, & de omnibus carnis concupiscentijs, cōtra quas indigemus quotidiano auxilio, quo in gratia perseuerem; vt eius verba aperte docent;

docent; non tamen de singulis. Secundum verò intelligendum est, de bono vsu liberi arbitrij, qui ad vitam aeternam comparandam conducit.

Quo loco duo notanda sunt. Vnum est, patres aduersus Pelagianos, vt in disputatione. 4. dictum est, nomine auxilij gratiæ, comprehendere etiam auxilium illud, quod mediātibus habitibus supernaturalibus impenditur, absq; alio impulsu particulari Spiritus sancti: hoc enim modo aduersus Pelagianos affirmant, nec vllam adimpletionem præceptorum, nec vllam victoriam tentationum quantūuis leuium, quæ apud Deum digna censetur vita aeterna, sine auxilio gratiæ esse posse. Alterum est, testimonia omnia citata, quæ dicimus intelligenda esse non de singulis tentationibus, similiter ab oppositā sentētia auctoribus accipiēda esse, non de singulis quibusque, sed de grauib; tantum ac difficilibus: leuia nāq; ipsi fatentur sine auxilio speciali posse superari.

Auxilij gratiæ nomine quid patres aduersus Pelagianos intelligant;

Ad primum locum Pauli dicendum est, ita esse intelligendum: non patietur vos tentari, pluribus videlicet & difficilioribus & diuturnioribus tentationibus, quàm pro ratione auxilij, quod ipse Deus impendat, positis commodè sustinere; inde verò non sequitur, aliquam esse tērationē, quam in potestate nostra non sit ex nostris viribus in quocūq; temporis puncto superare, si pro viribus pugnare voluerimus.

Ad tertium.

Ad secundum dicendum est, ob magnitudinem & diuturnitatē fuisse tentationem illam supra Pauli & sociorum vires, & idcirco auxilio Dei superatam fuisse: id verò non tollit, quòd in potestate virium naturalium liberi arbitrij eorum fuerit in quocūque temporis momento illi vel repugnare, vel succumbere. His adde, eiusmodi locutiones hyperbolicas esse solere in communi vsu ad exaggerandam, exprimendamq; rei magnitudinem ac difficultatem.

Ad quartum.

Ad quartum neganda est sequela, Lutheranus nāq; cui mors immineret nisi Trinitatis articulum negaret, aut nisi in adulterium, aut parricidium consentiret, esto tentationem superaret, mortemq; subiret, vt nouam illam præcepti transgressionem vitaret, non proinde esset martyr, aut reponeretur in gratia, cum sine fide supernaturali impossibile sit placere Deo. Fidelis etiam, esto mortem subiret, vt similes præcepti transgressiones peccataq; vitaret, si tamen in proposito perseuerandi in quouis alio lethali peccato persisteret, vel de peccatis præteritis dolere negligeret, cum commodè posset & menti id occurreret, martyr similiter non esset. At verò quicumque sordibus lethalium peccatorum infectus conaretur ex suis naturalibus moribus pro Deo subire, officereq; pro oblata occasione quod in se esset, vt formali vel virtuali tantum peccatorum penitentia veniam consequeretur, sanè cum Deus

Ad martyris
rationem fa-
tis non est
mortem sub-
ire.

facienti, quod in se est, paratus de lege ordinaria sit subuenire superna-
turali auxilio, reponeretur in gratia, essetq; verè martyr; non tamen so-
lis suis viribus, sed supernaturali Dei auxilio præuētus ac suffultus. Itaq;
ad martyrij rationem fat non est mortem subire, ne quis mādatum vio-
let, & vt tentationem occurrentem superet. Paulus nāque primæ ad Co-
rinth. 13. Si distribuero, ait, in cibos pauperum omnes facultates meas, &
si tradidero corpus meum ita vt ardeam, caritatem autem non habuerō,
nihil mihi prodest: sed necesse vlteriùs est, vt auxilio gratiæ id fiat, quod
Deus facienti quod in se est nunquam denegat. Ea; ratione Ecclesiæ
quos mortem pro Christo subiisse comperit, in martyrum catalogum
meritò refert, eò quòd credendum non sit, quenquam tunc virtuali salte
penitentia, quæ in perpessione ipsa mortis propter Deum supernatur-
rali Dei auxilio suffulta est posita, caruisse, etiam si breuissimo tempore
mors priùs fuisset proposita, quàm illata, eamq; ille transuerberato cor-
de pertulisset.

Quid de proposita difficultate sit sentiendum,
soluunturq; rationes aduersus priorem
sententiam propositæ.

Membrum. 6.

Licet ex hæcenus dictis constet, posteriorem sententiam non carere
sua probabilitate, tum ob Patrum auctoritatem, quos eam affirma-
re retulimus, & scholasticos qui eandem sequuntur: tum etiam propter
rationes, quibus illam confirmauimus: quia tamen prior varijs in pro-
uincijs communis cõsetur in scholis, minusq; tutum propter antiquos
Patres & Concilia reputatur asserere, in arbitrio spectato in statu nature
lapsæ esse vires sine speciali auxilio Dei, vel ad quæcūque mediocriter
difficilem, vehementiorem què tetationem in vnicò temporis ratione
superandam, vel ad eliciendum quæcūq; difficiliorem actum naturalem
moraliter bonum, eaq; de causa neque contritionem, neq; attritionem
quoad solam actus substantiam posse elici sine speciali auxilio Dei pro-
pter difficultatem, quæ in absoluto proposito amplius non peccati libe-
thaliter cernitur, debilitatemq; magnam, quæ in arbitrio nostro pos-
peccatum primorum parentum mansit, Ego interim dum posterior vel
ab Ecclesia non definitur, vel in scholis frequētor non fit, ab illa prior
discedendum non censeo. Præsertim cum & rationes quibus illam prior
firmauimus multum ponderis habeant, & facile me multa possint la-
tere, quæ illam certam efficiant. Quare quæ tam hæc, quàm 14. diffi-

tatione in fauorem posterioris dicta sunt, ita accipiantur, vt proposita
potius, quàm asserta à nobis sint. Illa nanq; eo animo in medium pro-
tulimus, vt intelligatur quanta eis opinionibus insit probabilitas. Neq;
enim silere debuimus, quæ nobis de nouo ea de re occurrebant, si forte
temporis decursu ab alijs probarentur.

Rationes, quas aduersus priorem sententiam pro alterius opinionis
confirmatione confeci, si apud alios auctores inuenissem propositas, li-
benter modum subijcerem, quo ab eisdem soluerentur. At, quia neque
ea præsidij ratio, quæ ab alieno ingenio peritur, in hac parte succurrit,
neq; solutiones, quæ tenuitati nostræ se se offerunt, omnino intellectu
explent: dicam id quidem quod circa singulas accommodatiùs in præ-
sentia occurrit: accuratiores tamen earundem rationum solutiones pe-
riorum ingenijs committo.

Ad primam, quicquid sit de eorum, qui citantur, Patrum sententia,
dicendum est, Concilia & rationes, quibus prior sententia cõfirmata est,
eam persuadere, atque ad eò esse posteriorem anteferendam.

Ad secundam dicendum est, id nullum esse absurdum: eò quòd ingēs-
admodum sit humanæ voluntati innata infirmitas, si suis viribus cum
solo concursu Dei generali relinquatur, vt Concilia, iuxta varia scriptu-
rarum testimonia, sonant. Ad Theologorum verò pronunciatum, vel
dicendum est, esse eorum duntaxat, qui posteriorem sententiam ample-
ctuntur; vel intelligendum esse de humana voluntate, qualis est de lege
ordinaria, eò quòd concursus Dei specialis, quādo eo ad liberè operan-
dum indiget, nunquam illi desit.

Ad tertiam concessa maiori, ad minorem dicendum est, probare qui-
dem non expedire, vt Deus optimus maximus cum viribus naturalibus
& solo concursu Dei generali (vt Philosophi efformatum eum credide-
runt) hominem conderet in solum finem naturalem, idq; propter tam
ingentem humanæ voluntatis cum eis solis viribus infirmitatem ad bo-
num, quæ ibi percenseretur; neq; sic fuisse effectum, sed simul etiam ad fi-
nem supernaturalem, & ratione finis supernaturalis cum suppetijs ad
vtrūq; finem accommodatis. Ad id verò, quod ex Aristotele adducitur,
dicendū est, eum non cognouisse auxilia particularia, quæ Deus in statu
nature lapsæ impendit per Christum hominibus, etiam peccatoribus;
quantum satis est, vt interim dum rationis lumen non absorberetur, libe-
rè operentur; neq; solo lumine naturali cognoscere potuisse ea ad id
esse necessaria, vt Scripturæ, & ex eis Concilia, necessaria esse docent.
Experientia autem libertatis arbitrij in similibus euentibus, sanè est, po-
stis eiusmodi auxilijs, quæ Deus non negat, & quæ nequaquam ea ipsa
experientia, quæ arbitrij libertatem tunc experimur, deprehenduntur.

Ad primam
aduersus pri-
orem senten-
tiam respon-
sio.

Ad secundam

Ad tertiam

Quest. 14. Art. 13. Disp. 19. Memb. 6.

Ad exempla verò de hominibus infidelibus, quæ adducuntur, dicendum est, nullum eorum quicquam difficile, quod verè esset bonum honestum, effecisse sine speciali auxilio Dei, quod Deus nemini denegat; eò quòd necessarium sit ad arbitrij libertatem tunc conferuandam.

Ad confirmationem.

Ad confirmationem negandum est, continere còsensum in eo euentu, esse naturale libero arbitrio: quoniam non remanet libertas volùtatis, ac proinde nec ratio liberi arbitrij ad illum continendum, nisi Deus suppetias veniat auxilio particulari: quin potiùs voluntas, quæ natura, cum solo concursu generali eum eliciet merè naturaliter, atq; adeò sine demerito. Ad probationem in contrarium dicendum est, liberum arbitrium collatum esse ad continendum còsensum, aut etiã eliciendum dissensum, modò vel non sit tanta difficultas, quæ sine speciali auxilio libertatem impediatur, atque adeò tollat rationem liberi arbitrij, vel particulari auxilio volùtati ad libertatem in ea tuendam subueniatur. Ad id autem quod subiungitur, nempe ad continendum assensum necesse non esse vt liberum arbitrium actum eliciat, ad quem vel generali, vel particulari Dei concursu indigeat, dicendum est, auxilium particulare tunc esse necessarium, vt libertas integra in voluntate maneat, ne cum solo concursu generali, tanquam natura, non liberè, sed merè naturaliter còsensum eliciat.

Ad quartum.

Ad quartam concedenda erit consecutio. Ad probationem verò falsitatis consequentis dicendum erit, experientiam, qua experimur naturaliq; lumine cognoscimus, partem superiorem dominari inferiori etiã quando vehementes ac difficiles sunt inferioris motus, esse, posito còncursu Dei particulari, quem Deus, vt dictum est, in similibus euentibus non denegat: secus autem si, vt antecedens supponit, illum denegaret. Posito etiã in eisdem euentibus eodem particulari auxilio loquuntur Scripturæ sacræ, atq; dicitur homo liber, ad imaginemq; Dei factus, ad eiusmodi etiã motus suppressendos.

Ad quintum.

Ad quintam concedendum est totum, vt ad tertiam dictum est. Illa autem pugnant cum ratione ac lumine naturali, posito, quòd in similibus euentibus Deus paratus sit impendere auxilium particulare, vt modò re ipsa paratus est: secus autem facta contraria hypothesis, vt in ea ratione sit.

Ad sextum.

Sexta ratio plus difficultatis continet, quàm præcedentes, liberèq; illius solutionem ab alijs audirem. Neque aliter mihi dicendum occurrit, quàm inter auxilia Dei particularia, quædam esse ordinis supernaturalis, quæ operationes nostras ad esse supernaturale euehunt: alia verò quæ non ita euehunt, neque in se sunt res supernaturales, sed adiutur solam infirmitatem nostram ad legem naturalem implendam. Rursus hæc ratio copio-

Quest. 14. Art. 13. Disp. 19. Memb. 6.

copiosa & efficacia posse conferri, vt sufficiant ad integram legem naturalem, quæ sub lethali peccato obligat, seruandam; vel non adeò copiosa & efficacia quæ ad id sint satis, sed solum vt in quocunq; euentu, insurgenteq; quacunq; difficili passione aut tentatione, in potestate arbitrij humani sit non succumbere, legemq; per id temporis implere. Atque hæc sola tertij generis conferenda fuisse generi humano in statu naturæ lapsæ, etiã si per Christum non foret redimendum, vt pote ad liberè, accommodatèq; ad finem naturalem operandum quodammodo illi debita. Concesso autem redemptore, non solum primi & secundi generis auxilia conferri per solum Christum, sed etiã ea quæ tertij generis sunt, donari tum per Christum, tum etiã quia humana natura sunt quæsi debita. Quia ergo absurda omnia, quæ sexta ratione inferuntur, supponunt eiusmodi auxilia sine Christo generi humano non fuisse conferenda, sanè vis tota illius rationis cessat.

Ad septimam negari debet, concedendum id esse. Ad probationem dicendum, tam ingentem esse humanæ volùtati innatam infirmitatem, vt licet singulas illas tètationes & occasiones faciles peccati lethalis vitare possit cum solo còncursu generali, omnes tamen eas vitare diu non possit sine auxilio particulari.

Ad octauam negandum est id sequi. Ad probationem similiter est dicendum, adeò debilem & infirmam esse humanam voluntatem, vt esto ad sit habitus fidei, quo sibi quis supernaturali actu persuadeat æternos cruciatus coniunctos cum amissione sempiternæ felicitatis sibi esse paratos, si in lethale peccatum consentiat, & simul ad sit habitus gratiæ gratum faciētis, nisi tamen superaddatur particulare quotidianum Dei auxilium, licet cum solo generali concursu vitare possit singula lethalia peccata dum faciles tètationes, & occasiones occurrunt, omnia tamen, etiã dum eadem faciles tètationes & occasiones dütaxat occurrunt, vitare diu non possit.

Illud etiã hoc loco dicam, simili modo esse satisfaciendum rationibus, quibus disputatiõc. 14. membro. 4. communem eorum scholasticorum sententiam confirmauimus, qui affirmant, attritionem & contritionem quoad solam actus substantiam elici posse cum solo concursu generali Dei. Dicendum nãq; est, tantam esse innatam humanæ voluntati infirmitatem, vt esto quis actum supernaturalem fidei habeat, quo sibi per suos sibi esse cruciatus æternos nisi absolute statuat non peccare deinceps lethaliter (quod tam ad attritionem, quàm ad contritionem requiritur) nihilominus sine speciali auxilio Dei id statuere non possit; eò quòd is actus, vt absolutus ac verus sit, non minorem difficultatem cõ-

Ad septimam

Ad octauam

tineat,

Ad nonum.

tineat, quam superare quamcumq; non leuem tentationem ac occasio-
nem peccandi. Ad rem redeamus.

Ad rationem postremam concessa maiori, ad minorem dicendum est,
eam impotentiam esse talem, qualis ibi dicitur, si solum comparatur ad
euentus, in quibus leues tentationes & occasiones transgrediendi præ-
cepta occurrunt: secus autem si ad eos, in quibus occurrunt graues &
difficiles; nam tunc neque in puncto temporis impleri possunt præcep-
ta sine auxilio Dei particulari, ac proinde eo deficiente, transgressio
non esset peccatum, eò quòd non esset libera. Ad probationem, quæ ex
definitione Concilij Tridentini adducitur, non video quid aliud refer-
põderi possit, quam, eam vim habere per comparisonem ad solas obser-
uationes mandatorum quæ parum difficultatis continent, quasi ius-
tificatus licet in singulis seruare possit præcepta cum solo concursu
Dei generali, atque adeò si ea non seruaret, peccaret lethaliter & amitte-
ret gratiam, in omnibus tamen seruare diu ea non potest, nisi pecu-
liari auxilio Dei ei subueniatur, ac proinde committet verum peccatum
lethale, & amittet gratiam: per comparisonem verò ad obseruatio-
nes, quæ notabilem continent difficultatem, quoniam si particulare
auxilium ei ad singulas non impenderetur, in quocumque temporis mo-
mento in præcepti transgressionem consentiret, excusaretur à culpa
nec gratiam amitteret, vtrique vim non haberet ea definitio, vt sufficien-
ter probat argumentum. Quarè, iuxta hanc opinionem, sola impoten-
tia cum concursu tantum generali, quæ est ad diu seruanda præcepta,
quando non continent notabilem difficultatem, est similis ei, quæ cum
ordinarijs auxilijs est in iustis ad diu non peccandum venialiter: non
verò ea, quæ est ad seruandum præcepta, quando obseruatio continet
notabilem difficultatem: quoniam hæc excusat à culpa in quocumque
temporis momento. Semper tamen impotentia ad vitanda vera ac for-
malia peccata lethalia, quæ à culpa ratione non excusantur, est pericu-
lalis ei quæ est in iustis ad vitanda venialia: eò quòd, qui verè siue le-
thaliter, siue venialiter peccat, vitare possit tunc peccatum, alioquin
non peccaret.

Potentia ad vitanda singula vel venialia,
vel lethalia peccata, qua ratione cohæreat
cum impotentia ad vitanda omnia.

Disputatio, 20.

POTE

POTERIT aliquis obijcere, nulla ratione cum libertate ad vitan-
dum singula peccata venialia cohære, hominem non posse diu
perseuerare sine peccato veniali: & cum libertate ad vitandum ex
viribus naturalibus liberi arbitrij singula lethalia peccata, superandasq;
singulas quasq; tentationes, non conuenire, hominem sine speciali au-
xilio Dei non posse per longum tempus tentationes omnes superare, &
cauere peccata omnia lethalia, ac proinde pugnantia inter se esse quæ
præcedentibus disputationibus dicta sunt.

Conficiet verò ita argumentationem. Si homo viribus suis naturali-
bus non posset diu cum solo concursu generali Dei superare tentatio-
nes omnes, & continere se ab omni peccato lethali, planè concedendum
esset, vel dari tantum tempus, in quo toto non posset se continere, & in
quocumque minori posset, vel dari tantum in quo toto se posset conti-
nere, & in quocumque maiori non posset. Id quod facillè demonstrabi-
tur sumpto tempore aliquo magno, vt triginta, aut quadraginta anno-
rum, in quo inter omnes constet, non posse quenquam absque speciali
auxilio Dei perseuerare sine peccato lethali: peter enim, vel ablata vna
hora ab eo tempore, poterit in reliquo perseuerare sine peccato lethali,
vel non. Si dicas non posse, iterum peter, an ablata insuper alia hora, in
reliquo possit, & ita consequenter quousq; vel cõsumatur totum tem-
pus datum, vel deueniendum sit ad tam exiguum tempus, vt ablata ab
eo tandem certa aliqua hora in reliquo perseuerare possit absque pec-
cato lethali. Tunc verò quæret, an si auferretur ex eo dimidium hora,
posset perseuerare; & siue respondeas posse, siue respondeas non posse,
planè vel diuidendo dimidiam illam horam per partes proportionales,
& addendo eas illi tempori, à quo ablata fuit, vel diuidendo per partes
proportionales, alteram dimidiam horam, quæ ablata non fuit, successi-
uèq; auferendo partes illas proportionales à tempore, tandem deueni-
tum erit, vel ad tantum tempus in quo non possit, & in quocumq; mi-
nori possit; vel ad tantum in quo possit, & in quocumque maiori non
possit, quòd erat probandum. Neque satisfaceret qui diceret, neminem
scire quantum sit tempus, in quo non possit: quoniam ex natura rei a-
liquod est certum & determinatum tempus, vt demonstrare videtur ar-
gumentum, quod quantum sit, Deum minimè latet. Fingatur ergo esse
tantum, vel tantum, vt vires argumenti innotescant, fiatq; manifestum,
potentiam ad singula non cohære cum impotentia ad longum tempus
ad omnia. Quo dato ita res facillè ostendetur. Si dicas dari tantum tem-
pus, in quo non possit perseuerare sine lethali peccato, & in quocumque
minori possit. Poterit ergo vsque ad postremam millesimam partem vt-
timi quadrantis, aut vsque ad quancumque aliam minorem perseuerare,
quo

Argumentis

quo dato necessarium erit, eum peccare lethaliter actioe singulari, quam in illa breuissima particula temporis reliqui elieuerit, ac proinde esse nequit necessitas peccandi lethaliter intra totum aliquod tempus certum, quin necessario peccandum sit per aliquam singularem actionem. Imo cum contradictionem implicet, quenquam necessario peccare singulari aliqua actione, eo quod pugnantia sint, aliquod opus singulare peccatum esse, & non esse in facultate liberi arbitrij illud tunc vitare, sit, vt neque ea actione peccet, ac proinde sit, vt non peccet intra totum illud tempus, in quo dicebas necessario eum lethaliter peccaturum. Si vero dicas, dari tantum tempus, in quo toto possit non peccare lethaliter, & in quocunq; maiore non possit. Actio ergo singularis, quam immediate post illud tempus eliciet, necessario erit peccatum, recurritq; idem argumentum. Sub actione vero comprehendere etiam omissionem: parum enim refert siue per actionem, siue per omissionem necessario peccet in puncto temporis certo & determinato, aut in breuissima mora temporis certa & determinata. Idem argumentum fieri potest de peccatis venialibus, quae diximus, etiam cum auxilio speciali Dei per longum tempus vitari non posse.

Exemplum, quo res proposita solet explicari, non omnino probatur.

Pro solutione propositae difficultatis animaduertendum est, quauis homo naturae lapsae non possit viribus suis diu perseuerare sine lethali peccato, neque item sine veniali, etiam si peculiaribus auxilijs adiuuetur, eo quod debilitatem patiatur innatam libero arbitrio, eo ipso quod iustitia originali spoliatum fuit, vt disputatione, 3. explicatum est: exemplum tamen, quo doctores explanare consueuerunt, quare haec omnia homo naturae integrae, non item lapsae, efficere possit, non esse omnia parte accommodatum. Dicunt enim, hominem naturae vitiatam, collatum cum homine naturae integrae, non secus se habere ad operandum, ac homo imbecillus, aeger uel se habet ad hominem sanum ac robustum: quare quemadmodum aegrotus non potest efficere quaecumque potest sanus, sed aliqua: ita homo naturae lapsae non potest per longum tempus seruare omnia mandata, ita vt omnia lethalia peccata euitet, bene tamen potest seruare aliqua, imo etiam singula, quantum satis est, vt in eorum obseruatione singula lethalia peccata possit euitare; neque item potest diu continere se ab omni peccato veniali, licet possit abstinere a singulari, cum tamen homo naturae integrae in longissimum quodcumque tempus possit mandata omnia seruare, & ab omni peccato lethali & veniali abstinere.

Exemplum hoc non est omni ex parte accommodatum, sed latissimum est discrimen, maximeq; in re proposita attendendum, inter hominem naturae lapsae circa obseruationem eorum, quae homo naturae integrae seruare

seruare poterat, & hominem imbecillum siue aegrotum comparatione eorum, quae ipse, dum valet, praestare potest. Homo etenim imbecillus, quod diutius operando laborat, eo imbecillior redditur ad operandum, tantoq; tempore persistere poterit in operatione, vt tandem omnino viribus deficiat, impotensq; fiat ad vltius persistendum in operatione: eaq; de causa diutius persistere potest in operatione homo sanus & robustus, quam is, qui eger est ac debilis. At vero homo naturae lapsae tantum abest, vt seruando omnia mandata, beneq; operando infirmior reddatur ad seruandum deinceps mandata & recte agendum, vt indies ad id ipsum robustior ac valentior euadat, ratione habituum qui ex actionibus studiosis oriuntur. Maxime cum obseruatio mandatorum, & in neque cibi, potus uel sumptionem, neque somnum, neque honestas recreationes, animiq; oblectationes excludat, quibus naturales corporis vires reparantur. Homo ergo naturae lapsae non ea ratione cum solo concursu generali Dei non potest longo tempore madatis obsequi, continereq; se ab omni peccato, quod obseruatione ipsa euadat imbecillior ad idem deinceps praestandum, progrediq; vltius non valet, aut quod per mandatorum obseruationem, & ab omni peccato abstinentiam, minuat in eo libertas ad vltius progrediendum, quin potius indies reddatur valentior, potioriq; iure diceremus, libertatem in eo accrescere, quam diminui. Legitima autem ratio, cur id non potest, haec est. Quia spectata humanae naturae fragilitate, difficultate, ac molestia, quae in vincendis tentationibus, frangendis cupiditatibus, atque implendis mandatis cernitur, fieri nequit, quin aliquando in hac, aut illa parte longi tempore, aut illo praeepto, sua libertate atq; sponte succumbat, atque adeo peccet, cum tamen, si vellet, posset tunc non succumbere. Itaq; non datur tantum tempus, in quo cum solo concursu Dei generali possit non peccare, & in quocunq; maiori non possit; neque item in quo non possit non peccare, & in quocunq; minori possit, vt argumentum supra propositum concludit, praesertim cum nemini id culpa tribui debeat, quod ex eo non possit iam vitare, quod vsque ad illud temporis momentum strenue cum vitijs pugauerit, continueritq; se a peccatis, finitumq; sit tempus, in quo viribus suis poterat vitare peccatum.

Quando ergo Ecclesia definit, hominem viribus suis naturalibus non posse diu perseuerare sine peccato lethali, atque adeo quin sua sponte, & libertate transgrediatur praeeptum aliquod obligans sub culpa lethali, neque item posse longo tempore perseuerare sine peccato veniali, etiam si auxilijs peculiaribus adiuuetur, quod idem affirmant doctores,

Peccata quod longiori tempore vitatur ab homine naturae lapsae, eo robustior ille fit ad eadem in posterum vitanda.

Legitima ratio cur homo naturae lapsae non possit diu vitare omnia peccata, cum possit singularia.

Peccata quae impossibilitate non possunt diu vitari.

non

non est sermo de impossibilitate mathematica, sed de physica ac morali, quæ similitudinem habet cum ea, quæ in rebus casui subiectis cerni solet, ut exemplo quàm accommodatissimo statim ostendemus. Oritur verò habet huiusmodi impossibilitas ex difficultate, quòd aliquid certo quodammodo contingat, quando facile non est rem eodem modo euenire. Aliquando verò tantum accrescit huiusmodi difficultas, quæ cernitur in talis rei euentu, ut meritò in ea impossibilitas inesse dicatur, maior, vel minor, prout ex circumstantiis maior, vel minor fuerit difficultas. Quando ergo difficultas est tanta, ut arbitrio prudentis res nunquam omnino eueniat, appellatur impossibilitas simpliciter: quòd verò solum est tanta, ut licet difficile admodum sit euenire, euenire nihilominus possit, tametsi admodum rarò, dicitur etiam impossibilitas, sed non tanta, neque ita simpliciter, ac prior. Id quod à doctrina Aristotelis alienum non est: primo enim de cælo cap. 11. ita ait. Impossibile est dicere, aliquid oriatu dupliciter dicitur, aut enim quia non verum est dicere, ortum esse posse, aut quia non facile neque citò, neque bene oriri potest. Hæc ille. Est ergo impossibilitas, de qua loquimur, non aliud, quàm difficultas tanta, quòd res aliqua contingat, ut meritò arbitrio prudentis spectatis circumstantiis, euenire non posse iudicetur. Cum igitur spectata fragilitate hominis in statu naturæ lapsæ constituti, spectatisque tot occasionibus, tentationibus, difficultatibus, ac molestiis, quas subeat necesse est, ut lethalia omnia peccata euitet, nullumque transgrediatur præceptum, quod sub lethali culpa obliget, difficile sit eum suis viribus relicto aliquando pro sua libertate non succumbere, violareque; aliquod præceptum, idque eò sit difficilius, quòd longius tempus acceptum fuerit, quòd ue crebriores & difficiliore occurrerint tentationes, occasiones, ac difficultates superandæ; utique tam longum constitui potest tempus, ut meritò arbitrio prudentis iudicetur, euenire omnino non posse, quin in aliqua illius parte indeterminate, occurrente hac, vel illa tentatione, aut difficultate, aduersus hoc, aut illud præceptum, pro sua libertate labatur: cum tamen is ipse, qui tale tempus prudenter constituerit, simul etiam iudicabit, cæteris paribus, non plus difficultatis esse in medio, aut in fine illius temporis, quàm in principio, tam liberumque; hominem esse, & tam potentem, ut non peccet, ad quacunque; partem dati temporis peruenerit sine peccato, quàm liber, & potens erat in principio. Porro pro qualitate, frequentia, & magnitudine occasionum, ac difficultatù, quæ sapius vno tempore, quàm alio, & vni quàm alteri occurrunt, attentisque; alijs circumstantiis concurrentibus, constituendum erit arbitrio prudentis tempus, non solum illud in quo omnino fieri non possit, quin aliquis pro sua libertate in lethale aut veniale peccatum incidat, sed etiam illud in quo

in quo non, nisi admodum difficile & rarò, peccatum possit euadere.

Accommodatissimum verò exemplum, ad explanandam eiusmodi impossibilitatem, accipere possumus ex proverbio illo quo Aristoteles secundo de cælo cap. 12. est vltus. Rectè, inquit, agere multa, aut sapere, difficile est, ut talos Coenfas mille projicere impossibile est, sed vnum vel duos facilius est. Quibus verbis aperte docet, ex repetitione, vel accessione eorum, quorum singula facile euenire possunt certo quodammodo, oriri maiorem difficultatem, ut simul omnia eodem modo eueniant, tantumque; earundem rerum numerum posse accipi, ut impossibile sit omnia eodem modo euenire. Ut enim in proposito exemplo persistamus, facile est vnus, vel alterius tali iactu reddere signum Veneris, siue Comæ, quo numerum septenarium significabant veteres, & sex lucifaciabant: at quòd plures tali projicietur simul, aut vnus & idem sapius, eò erit difficilius, omnes simul, aut vnum & eundem toties sub eodem signo cadere: quòd si mille iaciantur simul, aut vnus millies, impossibile omnino erit (ut patet, & experimento cõperiri facile potest) quòd idem semper ab omnibus signum reddatur. Atque hoc est, quod verba illa Aristotelis significant, agere multa rectè, aut sapius idem agere rectè, difficile est, ut projicere talos mille Coenfas (quorum singuli, videlicet, sub Comæ signo stent, siue mille iaciantur simul, siue vnus & idem millies) impossibile est.

Quod ergo hoc loco nitimur docere, id ipsum planè Aristoteles suo exemplo loco supra citato intendit docere. Cernens quippe quàm difficile propter partis sententis repugnantiam homines in officio continentur, & in agendo rectam rationem sequantur, docet, non esse difficile cuique; exercere singulas operationes iuxta rectæ rationis præscriptum: at eò esse difficilius nunquam rectæ rationi aduersari, quòd per longius tempus agendù sit, pluresque; actiones sint accessuræ; tantumque; tempus posse constitui, totque; actiones in eo fore exercendas, ut impossibile sit rectè agere omnes, non difficile tamen singulas, quòd exemplo proposito talorum luce clariùs ostenditur.

Licet autem exemplum illud accommodatum sit, quando multi tali simul iaciuntur, quoniam quòd plures projicietur, eò difficilius erit omnes casu sub eodem signo stare, totque; poterunt simul projici, ut id sit impossibile, cum tamen non possimus constituere certum talorum numerum, quos impossibile sit simul sub eodem signo cadere, quin impossibile etiam sit, minorem numerum proximum eodem modo cadere: accommodatius tamen multò est exemplum, quando idem talus sapius projicitur. Si enim secludas casum fortuitum, qui in iactu tali hoc, vel illud signum reddentis cernitur, qui tamen in adimplerone vel transgressio-

Peccata omnia vitari diu non posse, cum possint singula, accommodatissimo Aristotelis exemplo explicatur.

gressione præceptorum non interuenit, si quidem ex electione sunt, sanè sicut heri optimè potest, vt idem talis semel aut bis proiectus idè omnino signum reddat, quò verò sapius iaciendus est, eò difficilius id continget, quòd si millies proijciendus sit, aut (ne quis in numero vim faciat) si decies centies millies proijciendus sit, impossibile omnino sit casu semper idem prorsus signum reddi, cum tamen non detur certus iactuum numerus, à quo possit reddi, quin etiam à proximo maiori numero reddi possit, imò verò ad quemcùq; numerum iactuum deuenieris, quibus redditum fuit idem signum, tam facile sit iactibus sequentibus reddi, ac si nūquam antea redditum fuisset, aut fortè quodammodo sit facilius propter dexteritatē, quam ludens comparat ex repetito iactu sub eiusmodi signo: ita profectò res accidit in proposito; singulas namq; obseruationes mandatorum potest optimè suis viribus exhibere hominaturā lapsa, quātum satis est, vt peccatum euitet, & quò breuius contentitum fuerit tempus, in quo mandata seruet, eò facilius ea poterit in toto seruare, quò verò maius, eò poterit difficilius, tantumq; consistitui potest, vt fieri nequeat, quin in parte aliqua illius incerta, pro sua fragilitate, sponte ac liberè aliquod transgrediatur; cum tamen ad quacūq; partem illius temporis deuenit sine transgressione mandatorum, & quò liber & potens sit, vt in reliquo tempore nullū transgrediatur, ac si illud esset initium totius temporis dati: imò quodammodo sit potētiōr propter habitum & dexteritatem, quam ex obseruatione præcedenti vsque ad illud temporis punctum comparauit.

Ex quibus omnibus satis est manifestum, potentiam ad vitāda singula peccata in quocunq; temporis momento coherere cum impotentia ad diu omnia vitanda: eiusmodiq; impotentiam non esse aliud, quam impossibilitatem, non quidem physicam, sed moralē, vt res certo quodammodo diu ac sapius eueniat. Quòd sit, vt infirmitas, quæ post peccatum, in libero arbitrio cernitur, & impossibilitas ex ea consequens ad seruandum diu omnia mandata, abstinentumq; ab omni peccato, non tollant, neque impediunt libertatem arbitrij, quominus viribus suis naturalibus singula præcepta implere valeat, quantum satis est ad singula peccata tam lethalia, quam venialia vitanda.

Confirmari possunt hæc dicta ex illo Marth. 18. Necesse est, vt veniant scandala: quoniam scilicet posita fragilitate, pronitate ad malum, & multitudine hominum, fieri nequit, vt ex tanta hominum multitudine ne hi, vel illi scandalum non præbeant: verū tamen vni homini illi peccatum quem scandalum venit. Vt enim Hieronymus ibidem ait, Cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, vnusquisque vitio suo scandalis patere. Ecce, cum necessitate in genere, vt eueniant scandala, stat absoluta libertas, vt

tas, vt quisque se contineat ab scandalis, quæ alijs præbet.

Ad argumentum, ergo initio propositum negandum est illud sequi, nimirum, vel dandum esse tantum tempus, in quo toto non posset homo se continere à peccato lethali, & in quocunq; minori posset, vel dari tantum, in quo toto se posset continere, & in quocunque maiori non posset. Ad probationem verò dicendum est, diminutiones illas, & additiones temporis, quousque deueniatur ad minimum quod non, aut ad maximum quod sic, vt vocant, non habere locum, neque quicquam concludere in fortuitis euentibus, qui, quòd semel, aut sapius hoc vel illo modo eueniant, non habent ex tanta, vel tanta virtute causæ, vt ea ratione comparatione causæ certum ac mathematicè definitum terminum habeant, sed fortuito accidit, vt quandoq; eodem modo eueniat in maiori numero, indefinito tamen, quandoq; in minori, atque interdum, vt neque semel eodem modo res contingat, prout quasi sorte quadam, atq; fortuna acciderit: quibus nihil obstat, quòd nonnunquam aliquid dexteritatis, atque artis admisceatur, à qua sola non pender effectus, vt in talorum iactu explicatum est. Quare vt nullus eiusmodi effectus est certus, sed omnes pendent à fortuna: ita neque est certus aliquis determinatus eorum numerus qui possit euenire, quasi nullus maior euenire possit. Idem cernitur in effectibus, quorum singuli à libero arbitrio pendent, ita tamen quòd ob suam infirmitatem necessariò, sine certi temporis tamen præfixione, deficiet, ne omne id in singulari efficiat, quod in singulari potest: quia enim quilibet defectus singularis à libertate arbitrij pender, non potest esse mathematicè certus & determinatus, quòd erit, aut in qua occasione & euentu continger, quoniam tunc continger, quando liberum ipsum arbitrium voluerit liberè succumbere. Sicut ergo de fide est, neminem ad tantum gratiæ incrementum peruenire posse in hac vitā, quin possit peruenire ad maius, si per suum liberum arbitrium voluerit fortius agere; eò quòd nullus sit, qui tato semper conatu agat, quin maiorem adhibere possit, si velit, quādiu vitam humanam degit; at certissimum est, nullum peruenire posse ad tantam gratiam, quantam habet Christus Dominus, aut sanctissima eius mater: ita non datur tantum tempus, in quo toto possit quis perseverare sine peccato lethali, aut veniali, quin, si illud totum transierit sine peccato, possit in maiori sine peccato perseverare: eò quòd idè vnusquisque peccat, quòd in potestate ipsius sit non peccare tunc, perseverareq; vltius sine peccato.

Ex his omnibus constat, neminem in hac vita posse per suum liberum arbitrium efficere collectiue in tota vita totum, quòd diuiniue in ea potest facere. Sicut neq; etiā ipsemet Deus efficere potest collectiue in quocunq; temporis pucto totum, quòd diuiniue in eo potest facere; alioquin efficeret infinita, suāq; exhaustiret potētia, quòd cū omnipotētia ipsius manifestè pugnat.

Ad argumen-
tum initio
propositum
responsio.

Gratiz non
potest dari
tantum incre-
mentū in ho-
mine, quin
possit deue-
nire ad maio-
rem gratiam.

Quaedam alia scripturae loca explicantur, & cum arbitrij libertate consentire ostenduntur.

Disputatio. 21.

Libertate arbitrij salua, homo, vt a Deo in vitam aeternam efformetur, merito luto in manu figuli comparatur.

EX dictis hucusque toto hoc articulo facile erit intelligere, merito in scripturis sanctis hominem, vt a Deo efformetur ac aptetur in vitam aeternam, comparari luto, in manu figuli, neque id cum libertate arbitrij ipsius pugnare. Cum enim ostensum sit, hominem, solis suis viribus nihil eorum posse, quae ad vitam aeternam spectant, quin potius, si habitualia dona fidei, spei, caritatis, gratiae uel gratum facientis, quae a solo Deo habentur, & in quibus iustificationis donum est positum, consequi debeat, praueuiatur, attrahatur, ac supernaturaliter a Deo adiuuetur necesse sit, vt quantum ad ea dona recipienda sit satis, se dispensat: cum item ostensum sit, hominem, postquam iustificationis donum fuerit assecutus, a quotidiano Dei auxilio pendere, non solum vt in eo crescat, sed etiam vt in eodem perseueret, victorq; aduersus tot, ac tam difficiles incurfus huius vitae euadat; plane licet homo per suum liberum arbitrium suam, quantum in superioribus est explicatum, salutem, conperetur, suumq; illi locum relinquat Deus, vt ad quod voluerit porrigat manum, merito tamen vt ad vitam aeternam aptetur, luto in manu figuli ad Deum relatus comparatur. Non solum quod Deus praecipuus sit causa, ac artifex eam formam pro suo beneplacito supra illius naturam in eum inducens, sed etiam quod per aeternam praedestinationem ea dona, easq; rerum circumstantias quibusdam ex sua misericordia praeparauerit, atque in tempore re ipsa exhibeat, quibus prauidebat eos per liberum arbitrium, adiutos tamen misericordia diuina, euasuros vasa in honorem, hoc est, dignos vitam aeternam, cum tamen in eorum potestate fuerit euadere vasa in contumeliam, apta in aeternum interitum; alijs vero iusto quidem, ac inscrutabili iudicio, aeterna sua liberaq; voluntate solum dona statuerit conferre, easq; circumstantias rerum praeparare, quibus, si per ipsos non staret, primum uel parentem (quod addiderim propter paruulos, qui cum solo originali decedunt) essent quidem vasa in honorem; in quem finem vna cum ceteris constituebat eos creare, accernens eos sua propria culpa, aut primi parentis, futuros vasa in interitum, nec finem omnibus hominibus communem assecuturos, non propterea eos creare destitit; quin potius eo ipso, quod eos ita creatos decreuit, permittere statuens mala omnia, quae ipsorum culpa fuerunt prauidebat, id totum infinita sua sapientia, ac bonitate in optimos alios

finis ordinauit, vt inferius quaestione. 23. explicabimus. Hoc loco, praeter Scripturae testimonia tam haec, quam. 18. & alijs disputationibus exposita, explananda forent quaedam alia, quae cum libertate arbitrij nostri aliqua ex parte pugnare videtur. Quoniam vero eodem modo id fiet in progressu, iactis prius fundamentis, ex quibus dilucida erit eorum intelligentia, hoc loco praetermittenda sunt. Solum tamen exponam locum illum Prouerborum. 21. Cor Regis in manu Domini, quocunq; voluerit, inclinabit illud; eo quod non exigat alia fundamenta, quam quae haecenus iocimus. Cor Regis (quod in terra, pena: timore, praemijq; spe, alium non habet, a quo coerceatur, eaq; ratione difficilius quam cor cuiusuis alterius in vnam, aut alteram partem a quoquam alio inflectitur) dicitur esse in manu Dei, qui quocunq; voluerit inclinabit illud, donis videlicet suis, & auxilijs in vnam, aut alteram partem suauiter illud trahendo, quod Deus ipse voluerit, seruato interim integro iure innatae libertatis humanae. Est etiam cor regis in manu Domini, quoniam potest illi necessitatem inferre, vt id velit, quod placuerit Deo ipsum velle, vt prima secunda. q. 6. ostendimus: verum Deus non consuevit vti hac sua potestate, sed relinquere solet homines in manu consilij sui. Illud praeterea est animaduertendum, a Deo inclinari non posse hominem ad id, quod malum atque peccatum est, quod hoc loco ipse sapiens vult subintelligamus; tamen si permittere possit mala, tentationesq; & occasiones peccatorum, vt inde maiora bona eliciat, vt suo loco inferius videbimus. Nihil ergo locus ille libertati arbitrij nostri aduersatur.

Mens D. Augustini circa libertatem per peccatum primi parentis ad bonum amissam explicatur.

Disputatio. 22.

EX haecenus dictis, potissimum disputatione. 5. 6. 15. & 19. facile intelligemus, quid sibi voluerit Augustinus de spiritu & littera cap. 3. cum ait; Liberum arbitrium nihil, nisi ad peccandum, valet, si lateat veritatis via: & cum id, quod agendum, & quod nitendum est, coeperit non latere, nisi & delectet & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene viuatur. Vt autem diligatur, caritas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et in Enchiridion cap. 30. Libero, inquit, arbitrio male vtens homo, & se perdidit, & ipsum. His etenim testimonijs hoc tantum voluit Augustinus, vt ex ipsis locis

citatis, & ex alijs eiusdem auctoris, quae citabimus, patet. Quod cum homo, ex solis suis viribus naturalibus nihil possit eorum, quae ad vitam sempiternam spectant, ut disput. 6. & alijs explicatum est: primus verò parens ante peccatum ratione iustitiae originalis, gratia gratum facientis, ac aliorum supernaturalium donorum, quae sibi & nobis accepit, habuerit plenissimam illam libertatem, qua non solum poterat perpetrare peccatum, quo à vita aeterna auerteretur, sed etiam praestare opera digna vitae aeternae, in eisq; sine peccato ad longissimum quodcumque tempus perseverare, ut disput. 4. & sequentibus explicatum est; plane eo ipso, quod per peccatum sibi, & nobis amisit supernaturalia dona, amisit etiam libertatem ad agendum bonum, quod ad vitam aeternam conducit, illiq; sit in suo ordine & gradu commensuratum, quousque per dona gratiae, quae Christus nobis obtinuit, habiles iterum, ac proinde liberi, ad eiusmodi opera redderemur. Nihil ergo curans Augustinus illis in locis de actibus humanis indifferentibus, cuiusmodi sunt plantare vineas, aedificare domos, neq; item de actibus bonis moralibus merè naturalibus, ut pore qui neque à sempiterna felicitate auerunt, aut retardant, neque ad eam conducunt, vltiusue apud Deum sunt ponderis aut valoris, in praedictis testimonijs solum retulit liberum nostrum arbitrium post peccatum ad ea, quae ad sempiternam felicitatem conferunt, vel ea auocant, aut impediunt. Neque proinde negare voluit inesse nobis post peccatum libertatem arbitrij ad illos alios actus naturales indifferentes, aut bonos moraliter, quin potius in eodem libro de spiritu & littera, atque alibi saepe illorum mentionem fecit, docuitq; eos in potestate nostri liberi arbitrij esse, ut disputationibus citatis ostensum est.

Sensus ergo testimonij ex libro de spiritu & littera, hic est. Si libertatem nostrum arbitrium ad ea tantum referatur, quae ad vitam aeternam conducunt, vel ab ea auocant, nihil nisi ad peccandum valet, interim dum per fidem via ad vitam aeternam non innotescit: neque solam fidem sufficere ad vitam aeternam promerendam, nisi accedat supernaturalis gratia, quam non à nostro libero arbitrio, sed à Deo supra merita nostra accipere solemus.

In Enchyridio verò affirmat, primum parentem in statu innocenti constitutum malè utendo suo libero arbitrio dum peccauit, & se ipsum perdidisse, & liberum arbitrium, quoad potestatem videlicet, quam habebat, operandi bona, quae ad vitam aeternam conferrent. Agens enim de genere humano, quod per peccatum corruerat, ait. Nunquid merita operum suorum reparari potest? absit. Quid enim boni operis potest perditus, nisi quantum fuerit à perditione liberatus? Nūquid libero voluntatis arbitrio? Et hoc absit. Nam libero arbitrio malè utens homo & se perdidit & ipsum. Sicut enim, qui se occidit, utiq; viuendo se occidit.

dit: ita cum libero peccaretur arbitrio, victore peccato, amissum est & liberum arbitrium: à quo enim quis deuictus est, huic & seruus addictus est. Petri certè Apostoli est ista sententia, quae cum vera sit, qualis quaso potest serui addicti esse libertas? Liberaliter enim seruit, qui sui domini voluntatem libenter facit, ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est. Vnde ad iustè faciendum liber non erit, nisi à peccato libertatem, simul & pia seruitus propter praeccepti obedientiam. Sed ista libertas ad benefaciendum vnde erit homini addicto & vendito, nisi redimat ille, cuius illa vox est, Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis? Quod antequàm fieri in homine incipiat, quo modo quisque de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber est ad operandum bene, nisi se vana superbia inflatus extollat, quam cohibet Apostolus dicens, Gratia salui facti estis per fidem. Hæc August. illo capite. Ex quibus luce apertius constat, libertatem, quam asserit primum parentem sibi & nobis amisisse per peccatum, non esse eam, quae nostro libero arbitrio est innata comparatione operum merè naturalium, sed esse libertatem, quam ex donis supernaturalibus liberum ipsum arbitrium coadiuuantibus habebat ad operandum, supra suam naturam quidem, liberè tamen omnino opera ea, quibus vitam aeternam mereretur. Hanc ergo libertatem affirmat eo ipso, quod peccauit, amisisse sibi & nobis, neque viribus suis potuisse illam recuperare: sed meritis Christi nobis restitui ratione gratiae, & donorum supernaturalium, quae per Christum nobis conferuntur.

Vnde libro primo cōtra duas epistolas Pelagianorum capite. 2. Quis (inquit) nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem perijt per peccatum, sed illa quae in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente Domino: Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene iustèq; viuendum. Et infra. Cum itaq; non viuât bene homines, nisi effecti filij Dei, quid est quod iste (Iulianus nempe cum quò disputat) libero arbitrio vult bene viuendi tribuere potestatem, cum hæc potestas non detur, nisi gratia Dei per IESVM Christum Dominum nostrum. Et libro. 2. cap. 5. Peccato Adæ liberum arbitrium de hominū natura perijisse non dicimus; sed ad peccandum valere: ad bene autem pièq; viuendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adiuta.

Et in expositione epistolae ad Galatas circa medium expositionis capituli quinti. Quod autem ait, Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem

Peccator ut sit liber, & seruus.

autem aduersus carnem, hæc enim inuicem aduersatur, vt non quæ vultis faciatis; putant hîc homines liberum voluntatis arbitrium negare a postolum nos habere. Nec intelligunt hoc eis dictum, si gratiam fidei susceptam habere nolunt, per quam solam possunt spiritu ambulare, & concupiscentias carnis non perficere. Si ergo nolunt eam tenere, non poterunt ea, quæ volunt, facere. Volût enim operari opera iustitiæ, quæ sunt in lege, sed vincuntur concupiscentia carnis, quam sequendo deserunt gratiam fidei. Vnde & ad Romanos dicit, Prudentia carnis inimica in Deum: legi enim Dei non est subiecta, neq; enim potest. Cùm enim caritas legem impleat, prudentia verò carnis commoda temporalia cõsectando spiritali caritati aduersetur, quomodo potest legi Dei esse subiecta.

Liberum arbitrium vnde dictum sit.

Et Hypognofticon lib. 3. eius operis autor ita ait. Ipsum liberum arbitrium hominibus esse, certa fide credimus, & prædicamus indubitanter, sed cur dicatur liberum arbitrium est paululum differendum. Arbitrium ab arbitrando rationali consideratione, vel discernendo quid eligat, quid uè recuset, puto quòd nomen accepit: vel ideò liberum arbitrium dictum, quòd in sua positum sit potestate, habens agendi, quod velit, possibilitatem, quod est vitalis & rationalis animi motus. Sed huiusmodi vt antea iam dixi, fuit homini protoplasto, cùm ante peccatum maneret illæsus. Non enim per aliud contraxit offensam, nisi per id, quod potuit ne delinqueret, resistere suadenti. Per velle ergo malum rectè perdidit posse bonum, qui per posse bonum potuit vincere velle malû. Et infra Per peccatum ergo liberum arbitrium hominis possibilitatis bonû perdidit, non nomen & rationem. Esse fatemur liberû arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudicium rationis, non per quod sit idoneum quæ ad Deum pertinent sine Deo, aut inchoare, aut certè peragere: sed tantum in operibus vitæ præsentis tam bonis, quàm malis. Bonis dico quæ de bono naturæ oriuntur, idest, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, &c. Malis dico, vt velle idòlum colere, velle homicidium &c. Ista sunt diaboli opera, quæ Christus in hunc mundum veniens ex virgine natus, de credetium libero arbitrio gratuita sua gratia amputat idoneam in eisdem ad credendum præparans voluntatem, per quam possint tam Dei patris, quàm suam, sanctiq; spiritus iustam peragere voluntatem. Et infra. Vitiato ergo libero arbitrio, totus homo est vitiatus per quod absq; adiutorio gratiæ, quod Deo placeat, nec valet incipere, nec perficere sufficit. Præuenitur autem medicina, idest, Christi gratia, vt sanetur & reparetur in eodem vitiata, atque præparetur voluntas, quæ semper indigens adiutorio, illuminatè gratia Saluatoris, possit tam Deum cognoscere, quàm secundum eius viuere volûtatem. Et infra. Non ergo homo

homo voluntate sua, adhuc in vitiò liberi arbitrij claudicante, præuenit Deum, vt cognoscat & quærat eum tanquam gratiam pro meritis accepturus, sed præcedit, vt iam dixi, misericordissima sua gratia Deus hominis ignorantis, & nondum sequentis voluntatem liberi arbitrij, vt eum scire & quærere faciat &c. Et infra. Incidit in latrones, idest, in diabolû & angelos eius. Per inobedientiam enim primi hominis diabolus humanum genus dispoliauit, & vulnerauit, morum scilicet ornamentis, & bono possibilitatis liberi arbitrij perditio. Quid est autè, relicto eo semiuuius abierunt? Rectè dictus est semiuuius, habebat enim vitalem motum, idest, liberum arbitrium vulneratum, quod ei solûm ad æternam vitam, quam perdiderat, redire non sufficiebat, idè & semiuuius dicitur. Iacebat ergo humanum genus vulneratum in mundo, sed cur iacebat, dicitur, si per se surgere poterat, vel sanari, nullius indigens adiutorio? Sed iacebat vulneratus, quia vires ei propriæ ad surgendum, quò ad sanandû se, medicum, idest, Deum requirere non sufficiebat. Et deinde latè explicat, meritis Christi, gratia, & adiutorijs illius, curaq; Ecclesiæ, cui à Christo est commissus, adiutum, ipso simul per suum liberum arbitrium cooperante, curamq; sui habente, sanari, perducitq; in vitam æternam. Vnde post multa ait. Cum Dei misericordia se præueniente agit & ipse satis per liberum arbitrium: quod quisquis esse negauerit, catholicus non est, & quisquis sic esse dixerit, quòd sine Deo bonum opus, idest, quod ad eius sanctum propositum pertineat, nec incipere, nec perficere possit, catholicus est. Quibus enim dicitur in psalmis nisi liberum arbitrium habentibus, Venite filij, audite me, timorem Dõmini docebo vos. Et infra. Quomodo autem vniciq; secundum opera sua reddetur in die iudicij, nisi liberum esset arbitrium? In omni itaq; opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrij, idest, operatur Deus, cooperatur liberum arbitrium. Et infra. Nemo sit segnis & remissus ad seruendum Deo, nec sic de gratia confidat, tanquam Deus liberi arbitrij eius, quod per mortem filij sui reparauit, & sibi preparauit, opera non requirat, imò declinet à malo, & faciat bonum, vigilet, quærat, petat, contendat vincere seculum, Deo placere sic, vt dum per mundi pelagus currit, anchoram gratiæ ceruicibus deuinctam fiducia liberi arbitrij non soluat: quia siue in prospero, ne extollatur, siue in tempestate tentationum, ne mererit permanere securus, & cùm impleuerit cursum fideliter, dicat cùm Apostolo, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruaui. Et infra. Itaq; nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere vitæ beatam, nec liberum arbitrium sine gratia. Et infra. Habet liberum arbitrium bonum meritum, cùm in omnibus gratiæ Dei bona in se operati

Cur semiuuius relictus dicatur is qui in latrones incidit.

non resistit, sed cooperator existit, & omnem spem suam habet in illa, cum aurem suam & cor Deo loquenti intus, hoc est, in interiori homine præbet, & non foris in malis seculo perstreptenti. Hæc eo libro.

Quam libertatem nãciscatur ex gratia, & quam ex se habeat arbitriũ nostrum.

Itaq; cum ad libertatem ad rem aliquam efficiendam duo necessaria sint, nempe & posse eam efficere, & potestatem simul habere eandem non efficiendi, liberum sanè humanum arbitrium ex donis supernaturalibus, auxilijs uè, habet posse efficere ea, quæ supra facultatem humanæ naturæ sunt: à libertate verò innata habet abstinere posse ab eadem operatione. Quare negandum non est, primum patentem ratione donorum supernaturalium libertatem fuisse consecutum ad aliquid efficiendum, nempe ad id, quod supra ipsius vires naturales erat: atq; hanc peccatum amisisse, quousque per Christum dona gratuita & auxilia restituatur. Atq; hoc est quod tam Augustinus aduersus Pelagianos, quam Concilium Arausicanum capite. 13. docere contendunt.

Merito ergo idem August. de spiritu & litera cap. 30. ait. Liberum arbitrium euacuamus per gratiam? absit, sed magis liberum arbitrium statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio, sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum: per gratiam sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatē libertas arbitrij, per liberum arbitrium iustitiæ dilectio, per iustitiæ dilectionem legis operatio (subintellige, vt oportet ad salutem.) Ac per hoc sicut lex non euacuatur, sed statuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, qua lex impletur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, sed statuitur; quia gratia sanat voluntatem, qua iustitia liberè dilegitur. Quæ omnia ex Scripturis ibidem egregiè confirmat.

Ex ijs omnibus multa in Augustino faciliè intelliges, quæ primo aspectu libertati arbitrij derogare videntur, dum iuxta scripturas sacras locum suum gratiæ tribuere conatur.

Hucusq; de viribus arbitrij nostri ad naturalia, & supernaturalia opera, veluti in basim ac fundamentum cæterorum, quæ dicenda sunt toto hoc opere sit dictum: in quibus explicandis necesse fuit cõciliationem libertatis ipsius cum diuina gratia magna ex parte coniungere. Nunc verò ipsum demonstremus, libertatemq; illius tam cum generali Dei concursu, quam cum singulis diuinæ gratiæ auxilijs & motibus coherere ac consentire ostendamus, sicq; primæ parti concordia huius operis finem imponemus.

Libertas humani arbitrij demonstratur.

Disputatio. 23.

¶ Vt sit hæc tota disputatio magis perspicua, & grata, in quatuor sequentia membra diuidetur.

¶ Rationes naturales afferuntur.

Membrum. 1.

Demonstrandum iam nunc est, eam libertatem nobis inesse, quæ hæctenus constituta est, & cuius vires explanatæ sunt. Atque vt à rationibus lumini naturæ innitentibus ordiamur, sanè quando non aliud esset argumētum, quam experientia ipsa, qua quiuus in seipso deprehendit in potestate sua esse, stare vel sedere, deambulare potius in hanc quam in illam partem, oblati occasionibus consentire peccato, aut non consentire, vel etiam illud respuere, porrigere elemosynam pauperi petenti, aut eam non porrigere, dolere de peccatis quando diuinitus emollitur atq; adiuuatur, aut a dolore cessare, cogitationemq; ad alia diuertere, in sanæ mentis esset tollere ab hominibus libertatem arbitrij, de qua est sermo. Neque minus stultum esset fidem habere ei, qui contra experimentum ipsum libertatem arbitrij impugnare contendere, quam si quis, alio persuadente papyrus ante oculos positam non esse cãdidam, id in animum induceret: cum non minus illud, quam hoc, euidens nobis sit, experientiaq; ipsa compertum ac exploratum. Quare aduersus negantes libertatem arbitrij, non rationibus, sed cruciatibus esset agendum, vt rectè Scotus in primo. d. 39. ait. Essent namq; eiusmodi homines verberibus afficiendi, aut igne torquendi quousque confiterentur, non minus in nostra potestate esse à cruciatu cessare, quam cruciatum inferre. Conquerentibusq; illis de nobis respondendum esset. Quid de nobis cõquerimini? cum vos ipsi profiteamini, non esse aliud in potestate nostra, quam quod facimus.

Est præterea error hic, non solum in naturam humanam ignominiosus: quippe cum pares nos ea in parte belluis faciat, quæ liberum vsu suarum actionum non habent: sed etiam in Deum ipsum blasphemus. Etenim si in nobis non est libertas arbitrij, & (quod peius est) si Deus in nobis, sine nobis efficienter concurrentibus, operatur peccata (quam blasphemiam non horet Lutherus affirmare) quid quæso de nobis cõqueritur Deus? aut qua ratione iuste punit in nobis, quod in nostra potestate situm non est aliter facere, quam faciamus? Conqueratur potius de se ipso, qui ita res disposuit, vt necessario atque inuitabiliter eodem modo essent euentura, neque in nos culpam reijciat. Quis namque (vt Chrysostomus homilia. 60. in Matthæum probè argumētatur) iure obiurgat, aut punit seruum pro re, quam non potuit villa ratione euitare.

Vt

Vt enim nemo iuste improperat caeco nato, sed magis (vt Aristoteles ait) miseretur, idq; propterea quod in potestate illius non fuerit cecitatem impedire: ita nemo iuste vituperare, & multo minus punire potest opus, quod in potestate operantis non fuit declinare. Id quod Chrysostomus etiam loco citato de seruo agrote, qui, quod facere iubebatur, nulla ratione praestare poterat, affirmat. Vnde Damascenus secundo libro fidei orthodoxae cap. 7. Quod ex necessitate, inquit, fit, neq; virtus neque vitium est. Si autem neque vitium neque virtutem possidemus, neque laudibus & coronis, neq; vituperationibus & punitionibus sumus digni. Inuenietur autem Deus iniustus his bona, illis vero tribulationes tribuens. Et Augustinus de vera religione cap. 13. Defectus, inquit, qui peccatum vocatur, si tanquam febris inuitum occuparet, recte iniusta poena videretur quae peccantem consequitur, & quae damnatio nuncupatur. Et cap. 14. Si non voluntate (id est, non libere ita vt in potestate nostra fuerit illud vitare, vt paulo antea praemisera) male faciamus, nemmo obiurgandus est omnino aut monendus. Quibus sublati Christiana lex & disciplina omnis religionis auferatur necesse est. Voluntate ergo peccatur, & quoniam peccari non dubium est, neq; hoc quidem dubitandum video, habere animas liberum voluntatis arbitrium. Tales enim seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter: quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruiret. Et seruumone. 61. de tempore. Neq; impossibile aliquid potuit Deus imperare, quia iustus est, neq; damnaturus est hominem pro eo quod non potuit vitare, quia pius est.

Adde contradictionem esse, opus a libero arbitrio non emanans peccatum nuncupare: vt enim Augustinus de vera religione cap. 14. & alibi saepe affirmat, vsq; adeo peccatum voluntarium est malum, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntarium. Et hoc quidem, inquit, manifestum est, vt nulla hinc doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quare aut negandum est peccatum committi, aut fatendum est voluntate committi. Hae Augustinus. Et continuo subiungit verba quae paulo ante ex eodem capite retulimus. Quare fit, vt ex doctorum, indoctorumq; sententia, communi uero hominum sensu, peccatum ad eam suapte natura vendicet sibi rationem voluntarij, vt si voluntarium non sit, peccatum non sit. Sin minus opera dormientium, puerorum, ameneticorum, & phreneticorum, imò & belluarum, vt crudelitas leonis aut lupi, peccata nuncupentur, & a Deo optimo maximo puniantur, quo quid stultius potest affirmari: Profecto si in nobis non est libertas arbitrij, in potestateq; nostra non est vitare quae facimus, nescio quam vere dixisset Christus Ioannis. 15. Si non venissem & locutus eis non fuisset, peccatum non

non haberet, nunc autem excusatione non habent de peccato suo: cum in promptu hanc haberet optimam, & legitimam excusationem. Domine penes me aliud non fuit, cum tu scias me hoc vitare non potuisse. Neq; video qua ratione conuicturus sit peccatores in die Iudicij, si in eis non est libertas arbitrij: quin potius ipse crudelitatis & iniustitiae coarguetur, quod vt culpam punire velit, quod in se nullam habet rationem culpae. Si non est gratia, inquit D. Aug. epist. 46, quomodo Deus saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo Deus indicat mundum? Tam manifestus est hic error, vel potius demetia Lutheri, vt vel ex hoc vno conijcere liceat, quanta ceteris ipsius erroribus fides habenda sit. Quod si de nobis forte conuiceretur Lutherani, quod peruersa ipsorum dogmata non amplectamur, vrbane respondendum esset, quid de nobis conuicimini, & non potius de Deo: cum vos ipsi profiteamini, id in nostra non esse potestate.

D. Augustini sententia notanda.

Liberum arbitrium nobis inesse praecleari quiq; philosophi naturae lumine, experientiaq; ipsa ducti (vt etiam aduersarij nostri consentunt) docuerunt. Ac praeter Platonem, & Stoicos, qui ea ratione actiones humanas fato subijci negauerunt, quod in potestate liberi arbitrij nostri esset eas exercere vel non exercere, aut hoc potius quam contrarium eligere, vt disputatione prima dictum est, & de Platone affirmat Gregorius Nyssenus lib. 6. Philosophiae cap. 4. de Stoicis vero Augustinus. 5. de Ciuitate Dei cap. 10. Aristoteles in libris Ethicorum passim liberum arbitrium astruit, eatenusq; censet aliquod opus virtutis aut vitij esse, vitium aut omittere. Eaq; ratione primo Ethicorum virtutem definit esse habitum electiuum. Et. 3. Ethicorum cap. 1. & sequentibus vsq; ad quintum, de voluntario, & de electione disputat, electioneq; docet esse eorum quae eligere, aut non eligere possumus, vnumq; pro arbitrato praepone alteri. Et capite. 5. docet opera virtutum ac vitiorum illo modo in nostra esse potestate, eaq; ratione in nobis situm esse probos aut improbos fieri, & idcirco virtutem laudi, vitium vero vituperio nobis iure tribui.

Philosophorum testimonijs arbitrij libertas confirmatur.

Idem testimonijs Scripturae ostenditur.

Membrum. 2.

Verum ad testimonia Scripturarum accedamus, compertumq; erit hereticos libertatem arbitrij negates in media luce excutire, vel potius veritate ab ipsis, compertam & exploratam malitia, studioq; seditionis negari. Geneseos. 4. dixit Dominus ad Cain. Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit? Sed

Gen. 4.

Sed sub te erit appetitus eius (peccati scilicet) & tu dominaberis illius (appetitus videlicet quo in peccatum propendes ac alliceris.) Nescio quod clarius testimonium desiderari possit in confirmationem liberi arbitrij.

Ecclesiast. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui; adiecit mandata & praecepta sua. Si volueris mandata seruare, cõseruabunt te. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Neque satisfaciet, si quis dicat, testimonium hoc loqui de homine in statu innocentiae. Tum quia facultas liberi arbitrij, si in homine concedenda sit, est facultas naturalis illi à natura infusa: naturalia autem remanserunt in homine post lapsum, rameris debilitata, & magis infirma ad operandum, quam essent dum iustitia originali erat suffulta, vt disputatione tertia ostensum est. Tum vel maxime, quoniam in eo testimonio sermo est cum homine post naturam lapsam, illisq; verbis docetur, in ipso esse libertatem arbitrij, per ipsumq; stare quominus Sapientiam, donum Spiritus sancti, compareret, vt ex antecedentibus, & ex ipsis met verbis citatis, satis est manifestum. Neque intuente potest esse dubium eo in loco doceri, homini post naturam lapsam inesse libertatem arbitrij.

Deutero. 30. Deuteron. 30. filijs Israel dicitur. Mandatum quod ego praecipio tibi, non supra te est. Considera quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & è contrario mortem & malum, testes inuoco hodie caelum, & terram, quod proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem: elige ergo vitam, vt viuas, &c. Quibus verbis apertissime docetur, libertatem arbitrij inesse hominibus post naturam lapsam: electio namq; atque optio è duobus pro arbitrato ad libertatem arbitrij spectat.

Iosue vlt. Iosue vltimo. Optio vobis datur, eligit hodie quod placet, cui seruire potissimum debeatis. **1. Reg. 24.** dictum est ad Dauid per Gad prophetam. Trium tibi datur optio. Elige vnum, quod volueris ex his, vt faciam tibi. Et infra. Nunc ergo delibera, & vide quem respõdeam ei, qui me misit, sermonem. **Ecclesiastici. 31.** inter laudes iusti computatur. Qui potuit transgredi, & non est transgressus, & facere mala, & non fecit.

Jerem. 8. Jeremia. 8. Eligent magis mortem quam vitam omnes, qui residui fuerint de cognatione hac pessima. Et infra. Dices ad eos. Hæc dicit Dominus. Nunquid qui cadit, non resurget? & qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est, populus iste auersione contentiosa. Quibus verbis conqueritur Deus de filijs Israel, quod per ipsos stet ne cõuertantur. Et cap. 26. Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda

Iuda vniversos sermones quos ego mandavi tibi, vt loquereris ad eos, noli subtrahere verbum. Si forte audiant & conuertantur vnusquisque à via sua mala, & pœniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum. Quibus etiam verbis aperte libertas arbitrij statuitur, vt etiam vocante Deo & praesto existente ad opitulandum, peccatores conuertantur.

Zachar. 1. Zachar. 1. Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Ne sitis sicut patres vestri ad quos clamabãt prophetae priores dicentes, hæc dicit Dñs, cõuertimini de vijs vestris malis, & non audierunt. Vbi clarè idè habetur.

Ezechiel. 18. Ezechiel. 18. Projicite à vobis omnes prauaricationes vestras, quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit Dñs Deus, reuertimini & viuite. Antea verò dixerat. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis &c. in iustitia sua, quam operatus est, viuet. Ex quibus verbis manifestissime patet, in nobis esse libertatem vt ad Deum conuertamur, per nosq; stare, Deumq; paratum esse ad auxilium ad id necessarium praestandum.

Idemq; patet ex cæteris admonitionibus, & cohortationibus ad pœnitentiam, quæ passim in Scriptura sacra habentur. **Matth. 23.** Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. idest, per te steterit, quæ, cum velle posses, noluisti. **Primæ ad Timoth. 2.** Qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Cuius legitima interpretatio est, secundum voluntatem Dei conditionatam, si scilicet per ipsos non steterit. **Apocalyp. 3.** Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples

aut non emere. Et infra. Ecce sto ad ostium & pulso. Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. Vbi clarè docetur, Deum praesto esse, tum ad intrandum in corda nostra, tum etiam ad ferendam opem sibi ostium aperientibus, saepeq; pulsare per inspirationes & motiones internas, in nostraq; potestate situm esse aperire (ipso coadiuuante) aut non aperire.

Ioannis. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. **Matth. 19.** Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Vbi nostræ optioni relinquatur velle aut nolle ingredi, & seruare aut non seruare mandata. **Primæ ad Corinth. 7.** Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis. Ad Philem. Sinè consilio tuo nihil volui facere, vt ne velut ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium. **Psal. 118.** Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine. Et rursus, Anima mea in manibus meis semper, idest, in potestate mei liberi arbitrij, vt perdã eam,

Zachar. 1.
Ezechiel. 18.
Matth. 23.
1. ad Timoth.
Apocal. 3.
Ioan. 1.
Matth. 19.
1. Corint. 7.
Ad Philem.
Psal. 118.
aut

Isaia. 5.

Prouerb. 1.

Dani. 13.

Actoru. 5.

Apocal. 2.

Mar. 13.

aut eandem à te adiutus seruē. Exponi etiam optimē potest, de periculo vitæ corporis Dauidis.

Isaia. 5. De vinea domus Israel, & expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas. Si omnia ex necessitate euenirent, neque vlla esset libertas arbitrij, quorsum conquereretur Dominus ac diceret, Expectaui vt faceret vvas & fecit labruscas? Prouerborum. 1. Vocauit, & renuistis. Deliberatio etiam Susanæ in angustijs posita, qua secum deliberas elegit potius incidere in manus improborum senum, quam Deum offendere, vt Daniel. 13. habetur, luce clarius libertatem arbitrij ostendit.

Actorum. 5. dixit Petrus ad Ananiam. Nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate, vt scilicet offerres aut non offerres pretium in communes vsus. Apocal. 2. Dedit illi tempus vt pœnitentiã ageret, & non vult pœnitere à fornicatione sua. Marci. 13. comparat se Christus homini, qui peregre profectus reliquit domum suam, & dedit seruis suis potestatem cuiusque operis.

Testimonia alia legito, si placet, apud Ireneum. 4. libro aduersus hereses cap. 71. & 72. vbi doctissime ex scripturis & rationibus libertatem arbitrij demonstrat. Vide etiam Origenem. 3. lib. Periarchon. cap. 1. Augustinum de gratia & libero arbitrio cap. 2. & lib. 2. de actis cum Felice Marchiano cap. 4. & alios. Cui autem, quæ adducta sunt, non sufficient, quæ erunt satis? Vix enim video quæ alia veritas ex scripturis sacris apertius innotescat.

Ex sacris Concilij eadem veritas confirmatur.

Membrum. 3.

Concil. Bracha. primum, cap. 9. & 10. Leo primus epist. 91. c. 11.

Leo. 9.

Cõcil. Cõst. sess. 8. Leo. 10.

Definitiones deinde Ecclesiæ pro libertate arbitrij asserenda subiiciendæ sunt. In Concilio etenim Bracharensi. 1. cap. 9. & 10. & Leonc. 1. epistola. 91. quæ est ad Turibium Astoricensem episcopum cap. 11. damnatur error Priscilliani negantis libertatem arbitrij, asserentisq; animas, & corpora humana fatalibus stellis esse astricta. Definitiones dispositione prima, dum de fato esset sermo, allatae sunt. Leo nonus in epistola decretali ad Petrum Antiochenum episcopum (quæ habetur in fine operum Leonis primi) in explanatione si dei Romanæ ita inquit. Credo Deum prædestinasse solummodo bona, præsciuisse autem bona malaq; ; gratiã Dei præuenire & subsequi hominem credo, & profiteor, ita tamen vt liberum arbitrium rationali creaturæ non denegem. Inter alios etiam articulos Vuitcleffi in Concilio Constantiensi sess. 8. damnatos. 27. affirmabatur. Omnia de necessitate absoluta euenire. Inter articulos item Lutheri à Leone decimo damnatos in bulla quadam quæ habetur tercio to

mo Conciliorum post Concilium Lateranense sub eodem Põtifice, trigessimus sextus habebat. Liberum arbitrium post peccatum esse rem de solo titulo, & dum facit, quod in se est, peccare mortaliter. In Concilio deniq; Tridentino sess. 6. c. 1. definitur, in hominibus post Adæ peccatum liberum arbitrium minimè extinctum esse, licet viribus sit attenuatum & inclinatum. Et canone. 5. habetur. Si quis liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum amissum & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo, imò titulum sine re, signetum deniq; à Satana inuectum in Ecclesiam, anathema sit. Eadem libertas arbitrij definitur canone. 4. & 6.

Cõcil. Trid. sess. 6. c. 1. & can. 4. 5. & 6.

Quod eadem circa liberum arbitrium concors fuerit Patrum sententia.

Membrum. 4.

Postremò ostendendum est, vnanimem Patrum fuisse consensum circa liberum hominis arbitrium. In primis Clemens Petri discipulus tertio lib. recog. aduersus Simonem Magum, qui asseruerat, nihil in nostra esse potestate, sed omnia fatali necessitate euenire, refert Beatum Petrum in huc modum restitisse. Quomodo ergo Deus iudicat secundum veritatem vnumquẽq; pro actibus suis, si agere aliquid in potestate non habuit? Hoc si teneatur, conuulsa sunt omnia, frustra erit studium sectandi meliora, sed & iudices seculi frustra legibus præsumunt, & puniunt eos qui malè agunt: non enim in sua potestate habuerunt, vt non peccarent. Vana erunt & iura populorum, quæ malis actibus pœnas statuunt, miseri erunt, & hi qui seruant cum labore iustitiam: beati verò illi, qui in delicijs positi, cum luxuria, & scelere viuentes, tyrannidè tenent. Secundum hæc ergo, neque iustitia erit, neq; bonitas, neq; vlla virtus. Et addit. Ego igitur dico, sui esse arbitrij hominem. Et infra. Arbitrij potestas est sensus animæ, habens virtutem, qua possit ad quos velit actus inclinari. Hæc Beatus Petrus loco citato. Quibus Clemens refert Simonem Magum D. Petro palmam victoriæ cum laude tribuisse. Cùm tamen hæretici nostri temporis obcæcati in tanta luce persistant. Idem Clemens epistola sua tertia, quæ habetur primo tomo Conciliorum; Si quis sanè, inquit, audiens sermonem veri prophætæ (idest Christi) velit recipere, aut nolit, & amplecti onus eius, idest, mandata vitæ, habet in sua potestate. Liberi enim sumus arbitrij. Nam si hoc esset, vt audientes eam non haberent in potestate aliud facere, quam audierant, vis erat quedam naturæ, per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut si rursus ex audientibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ vis erat,

D. Clemens 3. Recog.

Dionysius
Areopag.
D. Iustinus
marty.

erat, quæ vnum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc autem, quia liberum est animo in quam velit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit eligere viam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Hæc ille. Diony. de cœlest. Hierar. cap. 9. Neq; enim vita nobis data est, cui vis illata sit, aut imposta necessitas. Iustinus martyr in dialogo cum Tryphone aduersus Iudæos. Verum (inquit) vt cognoscebat præclarum ac honestum fieri, fecit esse potestatis suæ ad bonas iustasq; actiones, & Angelos, & homines, constituitq; tempus ad quod bonum esse illos sui esse arbitrij & potestatis intelligebat. Quodq; honestum ac rectum esse cognoscebat, & generalia & priuata iudicia faciebat, ita tamen vt liberum arbitrium retineretur. Et ad finem dialogi ait. Illud quoq; antea docui, Deum non esse causam, cur ij, quorum peccata antea cognita sunt, siue Angeli, siue homines, improbitificiamur, sed sua quisque culpa tales sunt, qualis quisq; videbitur. Sed ne occasionem haberetis hoc asserendi, Christum in crucem agi oportuisse, aut etiam in genere vestro esse legis violatores neq; aliter fieri potuisse, occupans paucis docui, Deum cum Angelos, & homines suū consilium sequi vellet, eos sui iuris, atque arbitrij rectè facti, bonasq; actiones facere voluisse, cum ratione qua scirent ipsi à quo effecti sint, cum antea non essent: & cum lege qui ab eo iudicentur, si secus, atque rectè ratio præscribit, se gerant. Quod si verbum Dei planè significat de nonnullis, & Angelis & hominibus sumptum iri supplicium, ipse quod dicitur probos obstinato animo futuros eos prænouerit, hæc prædixit, non quod tales effecerit. Itaq; si omnes, qui misericordiam à Deo consequi volūt, superioris vitæ pœniteant, id præstare possunt, eosq; beatos Scriptura appellat, &c. Et in Apologia prima pro Christianis ad Senatū Romanum. Quoniam à principio, inquit, tam Angelorum genus, quam hominum iudicij sui, ac voluntatis Deus effecit, iure pro ijs, quæ scelera fecerint, pœnas in æterno igne soluent. Omnium verò qui generati sunt hæc natura est, vitium atque virtutem accipere posse. Neq; enim quicquam horum laude dignum esset, nisi vtrunq; in partem euerteret, & quasi flectere se possent. Hoc verò etiam declarant ij homines qui vbiq; & in ferendis legibus rationem rectam ducem secuti sunt, & in philosophia versati, quod hæc fieri, & illa permitti iubent. Et in responsionibus ad Christianos de quibusdam quæstionibus necessarijs, in responsione ad octauam quæstionem ita ait. Deus non solum eam vim nobis dedit, vt essemus, bonumq; & malum cognosceremus, atque faceremus, sed etiam liberum arbitrium nobis concessit, potestatemq; fecit eligendi id quod videretur pro eorum quæ cognoscerentur propositione. Nec virtutè aut vitium nostrū in cognitione eorum, quæ cognoscerentur, posuit.

posuit, sed in selectione eorum quæ diliguntur. Non igitur causa est Deus virtutis nostræ aut vitij, sed propositum nostrum, & voluntas. Vt enim qui scortum videt, ac scortum esse scit, ex sciētia illa & cognitione scortator non est: quin ne si cognitio quidem illa appetitus motum exciter, scortator est. Si verò morui assentiatur voluntas, tum denique est scortator vel opere vel affectione: sic etiam causa non est cognitio cur boni & mali sint homines, sed voluntas quæ ex propositione rerum, id quod videtur secuta est.

Irenæus libro 4. aduersus hæreses capite. 9. Homo, inquit, rationabilis, & secundum hoc similis Deo, liber in arbitrio factus, & suæ potestatis, ipse sibi causa est, vt aliquando quidem frumentum, aliquando autem palea fiat. Quapropter & iustè condemnabitur. Et cap. 71. Liberum eum fecit Deus ab initio. Et infra. Posuit in homine potestatem electionis, quæ admodum & in Angelis. Et infra. Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient: quoniam operati sunt bonum, cum possint non operari illud. Hi autem, qui illud non operantur, iudicium iustum recipiēt Dei, quoniam non sunt operati bonum, cum possint operari illud. Latissimèq; & eruditissimè eandem libertatem arbitrij demonstrat cap. 72. sequenti: quod, ne multus sim, prætermitto. Lege etiā si placet caput. 76.

Clemens Alexandrinus primo lib. Stromatum in hunc modum idem confirmat. Nec laudes, inquit, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia iusta sunt, si anima non habet liberam potestatem, & appetendi, & aggrediendi, sed sit vitium inuoluntarium. Et infra. Libera electio, & appetitio peccata primum inchoat. Et infra. Liberari ab ignorantia, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non assentiri fallacibus phantasijis & visis, situm est in nostra potestate.

Tertullianus in libro de exhortatione castitatis in principio, docens delicta non esse ex Dei voluntate, qui illa verat, sed ex nostra, ait. Cum vtrūque ex præceptis eius didicerimus, quid velit, & quid nolit, iam nobis est voluntas eligendi alterum, sicut scriptum est. Ecce posui ante te bonum & malum: gustasti enim de arbore agnitionis, & ideò non debemus, quod nostro expositū est arbitrio, in Dei referre voluntatē, quos vult ipse & velle, qui malum non vult. Ita nostra est voluntas cum malū volumus aduersus Dei voluntatē, qui bonū vult. Porro si quæris vnde veniat ista voluntas, qua quid volumus aduersus Dei voluntatem? vt dicās ex nobis ipsis. Proinde & si tu non obaudieris Deo, qui te proposito præcepto liberæ potestatis instituit, per voluntatis libertatem volens deurgis in id quod Deus noluit. Hæc ille. Et in fine libri de Monogamia. Ecce, inquit, posui ante te bonum & malū, elige quod bonum est: si non potes, quia non vis (posse enim te, si velis, ostendit) quia tuo arbitrio vtrunq; proposuit. Et lib. 2. aduersus Marcionem prope principiu.

D. Irenæus

Clemens Alex
andrinus.

Tertullia
nus.

Liberum, inquit, & sui arbitrij & suae potestatis inuenio hominē à Deo institutum, nullam magis imaginem & similitudinem Dei, in illo animaduertens, quàm eiusmodi status formam. Neque enim facie & corporalibus lineis tam varijs in genere humano ad vniformem Deum expressus est, sed in ea substantia, quam ab ipso Deo traxit, idest, animam ad formam Dei spondētis, & arbitrij sui libertate, & potestate signatus. Hunc statum eius confirmauit etiam lex tunc à Deo posita. Non enim poneretur lex ei, qui non haberet obsequium debitum legi in sua potestate, nec rursus comminatio mortis transgressioni adtribueretur, si non contemptus legis in arbitrij libertatem homini deputaretur. Sic & in posteris legibus creatoris inuenias, proponētis ante hominem bonum & malum, vitam & mortem, sed nec aliàs totum ordinem disciplinae per praecepta dispositum, auocante Deo & minante, exhortante nuntio & ad obsequium, & ad contemptum libero & voluntario homine. Et infra. Tota ergo libertas arbitrij in vtranque partem concessa est illi, vt sui Dominus constanter occurreret, & bono sponte seruando, & malo sponte vitando. Et paulò post. Caterum nec boni nec mali merces iustè pensaretur ei, qui aut bonus, aut malus necessitate fuisset inuentus, non voluntate.

Origenes

Origenes in proemio libri primi Periarchon. Est, inquit, & illud definitum in Ecclesiastica praedicatione, omnem animam rationabilem esse liberi arbitrij & voluntatis: esse quoq; ei certamen aduersus diabolum, & angelos eius, contrariasq; virtutes, ex eo quod illi peccatis eam onerare contendant, nos verò, si rectè cōsultèq; viuamus, ab huiusmodi nos exuere conemur. Vnde & consequens est intelligere, non nos necessitati esse subiectos, vt omni modo, etiam si nolimus, vel bona, vel mala agere cogamur. Si enim nostri arbitrij sumus, instigare fortasse possunt aliqua virtutes ad peccadum, & aliae iurare ad salutem; non tamen necessitate cogimur, vel agere rectè, vel malè: quod fieri arbitrantur, qui stellarum cursum & motus causam dicunt humanorum esse gestorum, non eorum quae extra arbitrij accidunt libertatem, sed eorum quae in nostra sunt posita potestate. Et libro. 3. capite. 1. Quoniam, inquit, in Ecclesiastica praedicatione inest etiam de futuro iudicio fides, quae iudicij credulitas prouocat homines, & suadet ad bene beatèq; viuendum, & in omni genere fugere peccatum: & per hoc sine dubio indicatur quod in nostra sit posita potestate, vel laudabili nos vita, vel culpabili degeret propterea necessarium reor pauca etiam de libertate arbitrij disserere. Docetq;, libertatem arbitrij esse facultatem eligēdi inter bonum & malum, experientiaq; ipsa, dum ex aspectu mulieris pulchrae insurgit turpitudinis illecebra, docet, in nostra esse potestate eam respicere, aut amplecti. Eodem ferè exēplo vtitur Augustinus. 12. de Ciuitate Dei cap. 10.

vt disputatione. 12. dictum est. Deinde Origenes multis Scripturae testimonijs libertatem arbitrij ostendit. Et homil. 4. in Canticū canticorum. Per arbitrij, inquit, libertatem possibile est vnumquēq; ex parte alterius transire, vel ad partem Dei, si melius, ipso iuuante, elegerit, vel si nequius ad daemum portionem. In illud etiam Matth. 13. Simile est regnum caelorum saena, &c. redarguens eos, qui dicebant malitiam, & bonitatem ex varijs hominum naturis prouenire, ait. Huic intellectui repugnant omnes Scripturae declarantes esse liberum arbitrium, dum acculant eos, qui delinquent, & probant eos qui rectè faciūt, haud quaquam merito in eos competente vel reprehensione qui ex mali generis natura tales sunt, vel laude in eos qui tales sunt ex genere meliore. Et libro. 4. contra Celsum, Si virtuti liberam voluntatem ademeris, mox eius simul & substantiam sustulisti.

D. Cyprianus

Cyprianus primo libro Epistolarum epistola. 3. ad Cornelium, adducens illud Ioan. 6. Nunquid & vos vultis abire? ait. Seruans scilicet legē, qua homo libertati suae relictus, & in arbitrio proprio constitutus, sibi met ipse vel mortem appetit, vel salutem. Petrus autem. Domine ad quē ibimus? verbum vitae aeternae habes, & nos credimus, & cognoscimus quoniam tu es filius Dei viui, significans scilicet, & ostendens eos, qui à Christo recesserint, culpa sua perire. Et de vnitae Ecclesiae ita ait. Hinc haereses & sectae sunt frequenter, & fiunt, dum peruersa mens non habet pacem, dum perfidia discordans non tenet vnitatem. Fieri verò haec Dō corda, & mētes nostras veritatis discrimen examinat, probatorum fides integra manifesta luce clarescat. Sic probantur fideles, sic perfidi deteguntur; Sic, & ante diem iudicij hūc quoq; iam iustorum, atq; iniustorū animae diuiduntur, & à frumento paleae separantur.

D. Athanasius

Athanasius primo tomo in oratione contra Idola, agens de mente hominis, ait. Quae cum liberum sui ius arbitriumq; intuetur, & sentit se in vtranque partem corporeis membris vti posse, tum ad ea quae sunt, tum ad ea quae non sunt. Ea autem, quae sunt, appello bona, quae non sunt, mala, &c.

D. Hilarius

Hilarius in illud Psalmi. 118. Fiat manus tua vt saluum me faciat, quoniam mandata tua elegi, inquit, Alijs gloriam seculi eligentibus, alijs venerationem elementorum ac daemum capessentibus, alijs terrenas opes experientibus, sanctus iste mādāta Dei elegit. Elegit autem non naturali necessitate, sed voluntate pietatis: quia vnicuique ad id, quod voluit, via est proposita viuendi, & appetendi, atque agendi permilla libertas. Et ob id vniuscuiusque aut poena aut praemijs afficietur electio.

D. Gregorius Philoso- Nysse.

Libertatem arbitrij egregie demonstrat Gregorius Nysenus. 7. libro Philoso- Nysse.

Philosophia, in quo toto de libero arbitrio sapienter differit. Atq; inter alia cap. 1. ita argumentatur. Si nullius actionis ita est principium homo, ut in ipsius potestate sit eam facere aut non facere, ex superfluo habet, unde consultet: ad quid enim utetur consilio, nullius existens actionis dominus? optimum autem, & omnium quae sunt in homine pretiosissimum, superfluum dicere, quam maxime utiq; erit inconueniens. Si enim consultat, propter actionem consultat; omne enim consilium actionis gratia, & propter actionem est. Item quoniam, ut probet etiam Aristoteles docet, virtutes assuefactione, nosq; exercendo propria industria comparamus; continendo enim nos à voluptatibus sobrii sumus, & sobrii facti facilius à voluptate temperamus: quare actus virtutum, iusti osq; aut iniustos nos esse, in nostra est potestate. Id quod admonitiones, & exhortationes ad virtutem docent; nullus enim ea admonet, quae in nostra non sunt potestate, ut non esurire, non sitire, neque volare. Idem etiam docent leges, quae superuacuae essent, si libertas arbitrij nobis non inesset: naturaliter autem omnis gens legibus quibusdam utitur, sciens sibi agendi potestatem esse, quae per leges statuta sunt. Et cap. 3. demonstrat eo ipso, quod aliquid ratione est praeditum, atque adeo vim ad consultandum habet, praeditum quoq; esse libero arbitrio. Unde ait. Omnis qui consultat, quasi in eius potestate existere electione, de operabilibus consultat, ut quod per consilium decernitur, eligat, & eligens faciat. Necesse est igitur eum, qui consultat, dominum esse actionum: si enim non fuerit dominus actionum, ex superfluo habet consultare: si verò hoc (scilicet, si qui consultat, dominus est suarum actionum) ex necessitate assistit vi rationali liberum arbitrium. Aut enim non erit rationalis, aut rationalis existens, dominium suarum actionum obtinebit: dominari autem actionum omnino liberi arbitrij erit. Hec Grego. Multò plura eo libro in eandem sententiam inuenies.

D. Basilius. Basilius in illud Isaia. 1. Si volueritis, & audieritis me, bona terrae comedetis, ait. Hoc maxime loco velut ob oculos exhibet libertatem arbitrij humanae naturae indultam. Et rursus in illa verba, Si nolueritis, neque exaudieritis me. Ad eundem, inquit, modum beatitudo omnis, & quae in supplicio, quae uè inter molestias traducitur vita, utriusque à nostra pendet voluntate. Et in illud Isaia. 14. Semen reprobum praepara filios &c. ait. Ex suo ipsius proposito, & libera voluntate unusquisque esse potest semen sanctum, aut certe in diuersum abire.

D. Ioan. Damascenus. Ioannes Damascenus lib. 2. fidei orthodoxae cap. 7. Cum liberi (inquit) arbitrij participes à summo illo, opifice conditi sumus, hinc efficitur, ut actiones nostrae in nostra potestate sint. Alioquin si ex siderum motu cuncta facimus, sequitur, ut ea quae facimus, necessitate faciamus. Id potest quod

quod necessitate fit, neque virtutis, neque vitij nomen obtinebit. Quod si nec virtutem nec vitium habemus, profecto nec laudibus & coronis, neque reprehensione atque supplicio digni sumus. Atq; ita Deus quoq; iniquus reperietur, dum alijs res secundas, alijs molestas & calamitosas tribuit. Imò verò nec gubernabit res à se conditas, nec earum cura tangetur, si quidem omnia necessitate aguntur, ac feruntur: superuacuaeque in nobis erit pars ea animi, in qua ratio inest. Nam si nulla actio in nostro arbitrio & potestate sita est, nihil afferri potest, quin frustra consultemus. Vis enim ea, qua ratiocinamur, consilij causa nobis tributa est. Ex quo conficitur, ut quicquid ratione utitur, arbitrij quoque libertatem habeat. Eundem etiam legito cap. 15. 16. 17. imò & 14. & 18. eiusdem libri, ubi rationibus naturalibus liberum arbitrium eodem ferè modo, quo Gregorius Nyssenus, demonstrat. Tertio etiam libro cap. 14. docet, libertatem arbitrij fuisse in Christo, ut homine, & esse in Deo, Angelis, & hominibus, diuerso tamen modo. In dialogo verò aduersus Manicheos ita ait. Liberi arbitrij praeditum idcirco hominem condidit, quia quicquid ratione utitur, sui iuris sit necesse est. Quorsum etenim ratione utetur, si arbitrij libertate careat? Nam quod vel vi, vel naturae necessitate fit, virtutis nomen haud quaquam obtinet. Ex quo efficitur, ut ne virtus quidem brutis insit. Et infra. Ut simus, nostri arbitrij non est, sed à Deo solo proficiscitur: ut autem boni simus, tum ex Deo, tum ex nobis emanat. Deus itaque, quod suarum partium est, dat ut bene simus: at nos id quod in potestate nostra situm est, nempe ut bona data conseruemus, vel faciamus vel negligamus. Et infra. Cum ita conditi simus ut nobis arbitrij libertas insit, in nostra potestate hoc situm est, ut vel nos ipsos à foedissimis quibusq; vitijs expurgemus, vel eisdem inquinemus. Atque ut nos quidem simus, non in nobis situm est accipere: ut autem beati simus, in nostro arbitrio consistit. Quocirca si velimus ac cupiamus, ipsius bonitatis participes erimus, atq; in sempiterna luce versabimur; sin autem segnitate atq; ignauia torpeamus, nosq; ipsos caritate afficiamus, eumq; minime expetamus, eius expertes erimus. Et in opusculo de duabus Christi voluntatibus. Quoniam, inquit, à natura Dei serui sumus, & liberum arbitrium habemus, quod virtutis efficiens est, legem accipimus ut dominum nos habere intelligamus, ne in tenebris ambulantes, in fossam incidamus (lucerna enim, ut ait Dauid, pedibus meis lex tua, & lumen semitis meis) ut non minus boni, quod datum est, quam Dei, qui dedit semina, fiamus participes. Ipse enim & rectè agendi potestatem dedit, & nostrae potestatis nos procreauit, ut tum ab ipso, tum à nobis praeclearum actiones oriuntur. Multa etiam alia in eiusdem sententiae confirmationem adiungit.

D. Epiph.

Epiphanius primo libro aduersus hareses cap. 16. aduersus quosdam Iudæos disputans, qui fatum asseriebant, ait. Extrema autem eorum dementia, ac non vulgaris stultitia, quod cum resurrectionem confiteatur, & iudicium iustum decernant, fatum esse dicunt. Quomodo enim potest iudicium esse & fatum? Ex duobus enim necessarium est alterum. Propterea quod, qui facit, non à se ipso facit, sed secundum necessitatem dominij ipsius fati: aut si iudicium est, & re vera minæ nobis intentatæ sunt, & leges iudicat, & qui malum fecerunt pœnam dant, & legem iustam esse confitemur, & iudicium Dei verissimum, otiosum esse fatum, & penitus nullam constitutionem habere. Quando propterea quod possit peccare, & non peccare, ab alio peccatorum supplicia sumantur, alius verò laudem ferat rectè factorum, & in hoc vniuersæ differentia terminata sit. Confirmatq; liberum arbitrium esse ex illo Isaia. 1. Si volueritis, & audieritis me &c. & 2. lib. cap. 64. 9. Quæ quidem igitur, de demonibus ait, spontaneam etiam ipsis habere ad vtraque voluntatem Deus constituit, velut etiam in hominibus, vt aut obediens essent, & acciperent beatitudinē, aut non obediens iudicarentur. Et infra. Cum liberum arbitrium habeat & per se potens sit homo, & voluntatem per se dominantem ac deliberantem ad electionem boni acceperit &c.

D. Ioann. Chryso.

Chrysostomus homilia. 19. in Genesim, de peccato Cain agens, docensq; aliquando peccatori nullas admonitiones prodesse, vt respicitur addit. Non quia non potest, sed quia non vult. Non enim sicut in corporalibus vulneribus videri solet, ita & in voluntate est. Nam in corporalibus naturæ affectiones sæpe immobiles sunt, in voluntate autem non ita se res habet. Sæpe enim si voluerit, etiam qui malus est, mutatur, & fit bonus, & qui bonus per ignauiam excidit, & fit malus: quia liberi arbitrij esse nostram naturam fecit omnium Dominus. Et infra. Necessitate vtiq; non imponit, sed congruis medijs appositis torum iacere in aegrotantis sententia dimittit. Eandem libertatem docet homilia. 20. sequenti. Et homilia. 5. ex. 27. in varijs in Matthæum locis, in illud Matth. 4. Mitte te deorsum, ait. Non dicit, mitto, ne vim facere videatur. Sed mitte te deorsum dicit, vt ostenderet quod vnusquisque nostrum libertate arbitrij voluntatis suæ culpa cadit in mortem. Illius est quidem suadere, sed nostrum est persuasiones eius per legis obseruantiam superare. Et homilia. 2. de Lazaro. Perspicuum, inquit, est, quod in nobis situm est, vt vel obtemperemus, vel non obtemperemus diaboli insidijs, neq; vllam necessitatem neque tyranidem patimur ab illo. Et homilia. 9. in Ioannem in illa verba. In propria venit & sui eum non receperunt, ait. Vnūquodque bonum esse vult, neminem tamen cogit. Propterea cum veniret in mundum, alij eum receperunt, alij neglexerunt. Nullum enim seruorū Deus

vult inuitum, nullum coactum, sed eos tantum qui sponte sua ipsam optant, ipsum amplectuntur, & gratiam se ei seruitutis habere intelligunt. Et infra. Nos ipsos nostri arbitrij & iuris esse liberè permittit, idcirco cogit neminem, sed nostram tantummodo spectat vilitatem. Quod si nolentes ad seruiendam traheret, non secus eis deberet, ac si nullum præstitissent seruitium. Et nonnullis interiectis, super illa verba, Quotquot autem receperunt, &c. Quodnam maius supplicium esse posset, quam si in eorum ponatur arbitrio filios Dei fieri, & nolint, sed sponte sua tanta se nobilitate, tanto honore indignos efficiunt. Et sermone de vanitate, & breuitate vitæ, nos cum Deo confert, qui per liberum arbitrium prædicatora quædam per gratiam possumus operari, si velimus, quam quæ Deus in rebus corporeis, operatus est. Fingitq; Deum quasi dicentem cuiq; nostrum. Creauit ego corpus decorum, concedo tibi meliora faciendi arbitrium, facito & tu animam formosioram. Formauit draconem ad illudendum ei, id est, diabolum; neq; tamen hanc tibi inuideo potestatem, illude & illum si lubet: poteris enim quemadmodum passerem aliquem vincere eum. Et multa alia in eandem sententiam subiungit. Idemq; docet homilia. 15. in epistolam primam ad Timot. Latè etiam atq; egregie homilia. 60. in Matt. in illa verba Matt. 18. Necesse est vt veniant scandala, ostendit libertatem arbitrij nostri, esseq; vim ac potestatem ad vtrumlibet cõparatione suorum actuum, eaq; ratione ab ipso esse mala quæ facit, eiq; imputari ad peccatum, ac pœnam. Libertatē arbitrij nostri docet etiam in illud psalmi. 9. Cognosceret Dominus iudicia faciēs. In illud psal. 120. Non des in cõmotionē pedem tuum. In illud psalmi 140. Non declines cor meum in verba malitiæ. Homilia. 30. in Matthæum. Homilia. 23. & 25. ex. 27. in varijs in Matthæum locis. Homilia. 45. in illud Ioannis. 6. Nemo potest venire ad me, &c. Et sermone de prodicione Iudæ, & in illud primam ad Corint. 4. Quid vultis in virga veniam &c. In illud ad Philipp. primo. Vobis datum est pro Christo pati. Et homilia. 12. in epistolam ad Hebræos, & homilia. 8. in secundam epistolam ad Timot.

D. Ambros.

Ambrosius, aut potius Prosper. de vocatione gentium cap. 1. Inter voluntatem humanam, inquit, & gratiam Dei quorūdam non sana discretio est, existimantium, quod prædicatione gratiæ liberum negetur arbitrium, nec aduertentium eadem regulam sibi posse obijci, quod gratiam negent, cum eam humanæ voluntatis, non ducem volunt esse. Si enim tollitur voluntas (id est, liberum arbitrium) vbi ipsa est verarum origo virtutum? Si tollitur gratia, vbi ipsa est bonorum causa meritum. Et cap. 3. Nec quia spiritu Dei agitur, ideo se putet liberum arbitrium non habere, quod ne tunc quidem perdidit, quando diabolo voluntate se dedidit, à quo iudicium voluntatis deprauatum est, non ablatum. Quod ergo

non interfectum est per vulnerantem, non tollitur per medentem (hoc est, per gratiam, qua a Deo adiuuatur.)
D. Hierony. Hieronymus in epistola ad Cresiphontem. Cum ille (vt & caeteri Pelagiani) obijceret, nos liberum arbitriū tollere, atque damnare, eod quod auxilium gratiae diceremus esse necessarium ad bene operandum, atque ad implendum praeccepta legis, ait. Frustra blasphemias, & ignorantium auribus ingeris, nos liberum arbitrium condemnare. Damnetur ille, qui damnat: sed ipsum liberum arbitrium Dei nititur auxilio, illiusque per singula ope indiget, quod vos non vultis. Et libro primo dialogorum aduersus Pelagianos. Si idem, inquit, non peccat, quia peccare non potest, liberum tollitur arbitrium, & nequaquam nostrum fiet, sed naturae bonum, quae peccata non capiet. Et sub finem tertij libri eorundem dialogorum, in persona Attici ait Critobulo, Hoc est quod tibi a principio dixeram, in nostra esse positum potestate, vel peccare, vel non peccare, & vel ad bonum vel ad malum extendere manum, vt liberum seruetur arbitrium. Et tomo. 3. episto. 147. ad Damas. Qui diuisit eis substantiam, id est, dedit eis liberum arbitrium, dedit mentis propriae libertatem, & vt viueret vnusquisque non ex imperio Dei, sed obsequio suo, id est, non ex necessitate, sed ex voluntate, vt virtus haberet locum, & vt a caeteris animalibus distarem, dum ad exemplum Dei, permissum est nobis facere, quod volumus, vnde & in peccatores aequum iudicium; & in sanctos & iustos, iustum praemium retribuatur. Et infra. Solus Deus est, in quo non cadit peccatum: caetera, cum sint liberi arbitrij, iuxta quod & homo ad imaginem & similitudinem Dei factus est, in vtraque partem possum suam flectere voluntatem. Et in fine Apologiae ad Pammachium pro libro aduersus Iouinianum. In nostro arbitrio, inquit, est, vel Lazarum sequi, vel diuitem, qui in inferno fuit sepultus. Et libro. 2. Apologiae aduersus Rufinum. Dicis (de diabolo scilicet) qui omnibus extitit causa peccati: & dum in illum refers crimina, homines culpa liberas, tollisque arbitrij libertatem. Et statim de Iuda ait. Post bucellam introiuit in eum Satanas, quia ante bucellam sponte peccauerat, & nec humilitate, nec clementia Saluatoris flexus est ad poenitentiam. Et in caput. 18. Ieremiae. In principio ait. Vt liberum significaret arbitrium, dicit se, & mala nuclat genti, & regno illi, vel illi. Et rursum bona; nec tamen hoc euenire quod ipse praedixerit, sed e contrario fieri, vt bona malis eueniant, si egerint poenitentiam, & bonis mala, si post repromissiones fuerint ad peccata reuersi. Et hoc dicimus, non quod ignoret Deus hoc vel illud gētem aut regnum esse facturum: sed quod dimittat hominem voluntati suae, vt vel praemia vel poenas sua voluntate, & suo merito recipiat. Nec statim totum erit hominis quod eueniet, sed eius gratiae, qui cuncta largitus est.

ita enim libertas arbitrij reseruata est, vt in omnibus excellat gratia largitoris, iuxta illud propheticum. Nisi Dominus aedificauerit domū, &c. Et illud non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Et in illud Ezechielis tertio. Domus Israel nolunt te, quia nolunt audire me, ait: In quo aperte liberum monstratur arbitrium. Et in illud Ezechielis. 16. Et egressum est, &c. Cum exposuisset bona nostra a liberalitate, & beneficentia Dei prouenire, addit. Non quod ex beneficentia Dei liberum hominis tollatur arbitrium, sed quod ipsa libertas dominū habere debeat adiutorem. Et in illud epistolae ad Philem. Sine consilio autem tuo, &c. Si Deus, inquit, voluntarie, & non ex necessitate bonus est, debuit hominem facies, ad suam imaginem & similitudinem facere, hoc est, vt & ipse voluntarie, & non ex necessitate bonus esset. Qui autē asserunt ita eum debuisse fieri, vt malum recipere non posset, hoc dicunt: talis debuit fieri, qui necessitate bonus esset, & non voluntate. Legito alia, quibus eandem sententiam eo loco confirmat. In illud Matth. 21. Et peregrē profectus est. de Deo, qui nullum deserit locum, ait. Abire videtur a vinea, vt vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat. Et in illud, Veretur filium meum, ait. Quid nesciat paterfamilias, qui hoc loco Deus Pater intelligitur: sed semper ambigere videtur Deus, vt libera voluntas homini reseruetur.

Quod ad Augustinum attinet, licet ex tam multis illius testimonijs, hac, & praecedentibus disputationibus citatis, luce clarius constet, cum liberum arbitrium in acceptione propriissima, de qua disputamus, constituisse, contrariumque, vt haeresim manifestam perpetuo reiecit, ex eisdemque testimonijs satis pateat (non dicam) imperitia, sed malitia & impudentia Lutherianorum, qui hac in parte patronum se habere Augustinum falso contendunt; vt tamen magis fiat manifestum, quaedam alia eiusdem testimonia adiicienda sunt.

In primis igitur. 3. de libero arbitrio cap. 1. ex eo docet motum voluntatis, quo ab incommutabili bono auertimur, & peccamus, culpam esse, quod necessarius non sit naturali necessitate, sed in nostra sit potestate, vt cum exercere, ita eum cohibere, id quod experientia ipsa docet. Alias, inquit, neque culpandus esset homo dum ad inferiora se conuertit, neque monendus vt istis neglectis aeterna vellet adipisci, atque vt male nollet viuere, vellet autem bene. Hoc autem monendum non esse hominem quisquis existimat, de hominum numero exterminandus est. Et cap. 3. Non possum aliud sentire esse in potestate nostra, nisi quod cum volumus facimus. Quapropter nihil tam in potestate nostra, quam ipsa voluntas. Et infra. Voluntas nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate. Porro quia est in nostra potestate, libera est nobis: non enim esset nobis libe-

liberum, quod in potestate non esset. Et cap. 18. ostendens voluntatem ipsam, dum recedit à lege Dei, ab eo uè quod facere tenetur, cum tamen, si velit, possit non recedere, causam esse peccati, ait. Quis peccet in eo quod nullo modo cauere potest? peccatur autem: cauere igitur potest. Et cap. 25. Quid quisque vel sumat, vel respuat, est in potestate: sed quo viso tangatur nulla potestas est. Deniq; scopus Augustini in libris de libero arbitrio est ostendere, voluntatem collatam nobis esse à Deo, vt honestè viuamus, rectè rationi atq; legi ipsius obtemperando, eaq; ratione beatitudinem comparemus: at collatam esse liberam, nempe cum facultate, non tantum rectè, sed etiam contrario modo operandi, atque adedò capacem meriti & demeriti, beatitudinis ac miseriæ: nec aliam esse causam peccati, quam voluntatem ipsam, dum sua innata libertate ad id deflectit, ad quod à Deo collata non est, nempe ad vitia, leges Dei transgrediendo. hæc docet. 2. lib. cap. 1. & libro. 1. cap. vltimo. Nec primo tractationum cap. 9. quicquam eorum quæ dicta sunt retractat, sed eadè cõfirmat, solùmq; docet; liberum arbitrium ad bonum, quod ad vitam æternam cõducit, non sufficere sine gratia. Quod licet ex parte in libris de libero arbitrio expresserat, non tamen quatum erat satis ad impugnandum errorem Pelagianorum: eò quod disputatio tunc esset suscepta aduersus Manichæorum errores, quorum impugnatio id non postulabat.

De Genesi contra Manichæos lib. 1. cap. 3. ait. Pascit (lumen videlicet, de quo ibi est sermo) pura corda eorum, qui Deo credunt; & ab amore visibilibus & temporalibus se ad eius præcepta seruanda conuertunt, quod omnes homines possunt, si velint.

Epistola. 46. ad Valentinum. Eo ipso quod præceptum & imperatum nobis est vt intelligamus & sapiamus, obedientiam nostram requirit; quæ nulla potest esse sine libero arbitrio. Et epistola. 89. ad Hilarium. Neq; voluntatis arbitrium idedò tollitur, quia iuuatur, sed idedò iuuatur, quia non tollitur.

De spiritu & anima cap. 48. autor eius operis ait. Dicimus vnam eandemq; esse animam in homine, quæ & corpus sua societate viuificet, & semetipsam sua ratione disponat, habens in se libertatem arbitrij, vt in suæ substantiæ eligat cognitione quod vult.

Lib. 83. quæstionum. q. 24. ait Aug. Iustus regens & gubernans vniuersa nullam pœnam cuiquam sinit immeritò infligi, nullum præmium immeritò dari: meritum autem pœnæ peccatum est, & meritum præmij rectè factum: nec peccatum autem, nec rectè factum imputari cuiquam iustè potest, qui nihil fecerit propria voluntate. Est igitur, & peccatum, & rectè factum in libero voluntatis arbitrio. Legito etiam quæstionem secundam & quintam.

Disputatio

Disputatione. 2. contra Fortunatum ait. Mala esse voluntario peccato anima, cui dedit Deus liberum arbitrium. Quod si non dedisset Deus, iudicium puniendi nullum iustum esse posset, nec meritum rectè faciendi, nec præceptum diuinum vt ageretur pœnitentia de peccatis, nec ipsa indulgentia peccatorum, quam nobis Deus per Dñm nostrum IESVM Christum donauit. Quia qui non volutate peccat, non peccat. Et infra. Peccata, vt dixi, nisi libera voluntas esset in nobis, peccata non essent. Si quis enim, verbi causa, ligaretur ab aliquo cæteris membris, & de manu eius falso scriberetur sine eius propria voluntate, quæro si hoc iudici pariter referret, posset hunc hominem falsitatis crimine damnare? Quare si manifestum est, peccatum non esse, vbi non est liberum volutatis arbitrium, volo audire, &c.

De actis cum Felice Manichæo cap. 4. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Cum dicit, aut hoc facite, aut illud facite, potestatem indicat, non naturam. Nemo enim, nisi Deus, facere arborem potest, sed habet vnusquisq; voluntate, aut eligere, quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut eligere quæ mala, & esse arbor mala. Et nonnullis interiectis. Hoc ergo Dominus dicens ostendit esse in potestate quod facerent, & quia si bonum eligerent, præmium eius acciperent: si malum eligerent, pœnam eius sentirent. Et cap. 8. inter alia ait. Hodie libera voluntate faciunt homines consuetudinem, quam, cum fecerint, facile superare non possunt. Ipsi ergo sibi de seipsis fecerunt, quod contraria lex habitet in membris eorum: sed qui concipiunt timorem Dei, & per liberum arbitrium subdunt se sanandos optimo medico, & sicut bono curatori, ita & misericordi creatori, per humilitatem confessionis, & pœnitentiæ sanantur. Et infra. Non est ergo indignum vt Deus dicat: ite in ignem æternum, eis qui eius misericordiam per liberum arbitrium respuerunt. Et dicat, Venite benedicti Patris mei, eis qui per liberum arbitrium fidem eius susceperunt, peccata sua confessi sunt, pœnitentiam egerunt, displicuerunt sibi quales fuerint, & quales per eum facti sunt, illi placuerunt.

De fide cõtra Manichæos cap. 44. Clamat, inquit, veritas animam rationalem, quia potest rectè factorum rationabilia præcepta percipere, & rectè factis ad æternam beatitudinem peruenire: si hoc peccado noluerit, iustè ad infera damnari, quia inter ipsum & Deum non separat nisi voluntas praua.

Tractatu. 53. in Ioannem. Tantum ne audeat quisquam liberam arbitrium sic defendere, vt nobis orationem qua dicimus, Ne nos inducas in tentationem, conetur auferre: rursus ne quisquam neget voluntatis arbitrium, & audeat excusare peccatum. Illi dicunt, vt quid rogamus Deum ne vin-

ne vincamur tentatione, quod in nostra est potestate? isti dicunt, ut quid conamur bene viuere, quod in Dei est potestate? O Domine, ne nos inferas in qualibet istarum tentationum. Et tractatu. 71. Ita sine ista gratia non potest viuere (vita videlicet gratia, atq; ita ut in operibus nostris fructus meriti sit apud Deum, de quo ibi erat sermo) ut & mo: in potestate sit liberi arbitrij.

In libro de Cantico nouo cap. 8. Liberum, inquit, arbitrium ad malum sufficit sibi, ad bonum non, nisi adiuuetur a Deo.

De verbis Apostoli sermone. 7. in illud, Pero vos non infirmari in tribulationibus. Petit, quod non faceret, nisi eorum vellet excitare voluntatem. Si enim responderent, Quid nos petis, quod in potestate non habemus? numquid non viderentur sibi iustum reddidisse responsum? Et tamen Apostolus, nisi sciret esse in eis voluntatis propriae co-sensientem, ubi & ipsi aliquid agerent, non diceret, peto. Sed rursus sciens sine Dei adiutorio infirmam esse hominis voluntatem, non solum ne diceret, voluntatis arbitrium non habemus, dixit, peto: verum etiam ne diceret, voluntatis arbitrium sufficit nobis, addit. Huius rei gratia flecto genua mea &c. Quia ergo voluntatis arbitrium habetis, peto. Quia vero vobis voluntatis non sufficit arbitrium ad implendum quod peto, huius rei gratia flecto genua ad Patrem Domini nostri, ut det vobis quod a vobis peto, nempe corroborari virtute, quod est non infirmari. Pero a vobis, propter arbitrium voluntatis: rogo det vobis, propter auxilium misericordiae. Et infra. Ut Deus velit dare, debes & tu ad accipiendum accommodare voluntatem. Quomodo vis accipere gratiam diuinae bonitatis, quae sine non aperis voluntatis?

Sermone. 47. de Sanctis. In potestate, inquit, nostra posuit qualiter in die iudicij iudicemur. Et infra. In te posuit quod a te requirit. Et homilia. 16. In tuo arbitrio Deus posuit cui parares locum, Deo, an diabolo. Mitto alia Augustini testimonia.

D. Cyrillus Alexand.

Cyrillus Alexand. libro. 4. in Ioannem cap. 7. loquens de prodicione Iuda. Non possumus, inquit, secundum Ecclesiae veritatisq; dogmata liberam potestatem hominis (quod liberum arbitrium appellamus) negare. Ita iusti quidem praemijs propter iustitiam afficiuntur, qui vero male vixerunt non iniuria puniuntur. Et cap. 3. Liberum homo animal est, & potest siue dextrum, siue sinistrum velit iter (virtutem dico aut vitium) eligere. Eandem libertatem statuit lib. 5. cap. 5. lib. 8. cap. 21. lib. 9. cap. 10. & lib. 3. contra Iulianum in principio, & ad finem libri. 8. & libro de adoratione Spiritus sancti circa initium.

D. Gregorius

Gregorius. 13. Moralium cap. 9. alias, cap. 6. in illud Iob. 16. Conuulserunt lumbos meos, ait. Nequaquam lumbos nostros vulnere, sed conuul-

conuulnere dicitur, quia hoc, quod nobis ille male suggerit, nos sequentes ex voluntate propria implemus, & quasi cum ipso nos pariter vulnere. Eandem libertatem arbitrij, & quam ratione cum gratia consentiat, docet. 16. Moralium cap. 12. alias cap. 10. in expositione ad vltima verba cap. 22. Iob. & lib. 24. cap. 12. alias cap. 6. in illa verba Iob. cap. 33. Liberauit animam suam ne peigeret in interitum. Et lib. 33. cap. 26. alias. 20. circa illa verba capitis. 41. Iob. Non quasi crudelis &c. & homilia. 9. in Ezechielem.

Anselmus in dialogo de libero arbitrio, & in libro de Concordia praescientiae, praedestinationis, & gratiae cum libero arbitrio, late libertatem arbitrij nostri ostendit, nullaq; tentationis vi necessitatem ei inferri posse, ut in eo, quod cum recta ratione pugnat, consentiat. Libertatem arbitrij asserit etiam in illud Matth. 6. Fiat voluntas tua. In illud Ioanis. 4. Erat quidam regulus. In illud ad Romanos. 6. Cum enim serui effectis peccati. In illud. 1. ad Corinth. 15. Gratia autem Dei sum id quod sum. In illud ad Ephesios. 2. Creati in Christo IESU in operibus bonis. In illud ad Ezechiel. 2. Recedat ab iniquitate, &c.

D. Anselmus

Eandem arbitrij libertatem affirmat Bernardus in tractatu de gratia, & libero arbitrio, quo loco inter alia ait. Hac dignitatis prerogativa rationalem singulariter creaturam conditor insigniuit: ut quemadmodum ipse sui iuris erat, ita illa quoque sui quodammodo iuris in hac parte existeret, quatenus non nisi sua voluntate, aut mala fieret, & iuste damnaretur, aut bona maneret, & merito saluaretur. Non quod ei propria possit sufficere ad salutem voluntas, sed quod eam nullatenus sine sua voluntate consequeretur. Nemo quippe saluatur inuitus. Nam quod legitur in Euangelio; Nemo venit ad me, nisi Pater meus traxerit eum, Item in alio loco, Compelle intrare; nihil impedit. Quia profecto quatenus omnes homines vult saluos fieri, nullum tamen iudicat salute dignum, quem antea non probauerit voluntarium. Hoc quippe intendit cum terret, aut percutit, ut faciat voluntarios, non saluet inuitos: quatenus dum de malo mutat voluntatem in bonum, transferat, non auferat libertatem. Et paulo post, probat non semper trahi aliquem inuitum: nam sponsa petit, Trahe me post te. Et sermone. 81. in Cantica Arbitrij, inquit, libertas plane diuinum quiddam praefulgens in anima tanquam gemma in auro. Ex hac nempe inest illi, inter bonum quidem & malum, nec non inter vitam & mortem, sed & nihilominus inter lucem & tenebras, & cogni-

D. Bernardus

cognitio iudicij, & optio eligendi, & si qua sunt alia quae similiter circa animi habitum se se e regione respicere videatur, nihilominus inter ipsa censorius quidam arbiter is animae oculus dijudicat & discernit: sicut arbiter in discernendo, ita in eligendo liber. Vnde liberum nominatur arbitrium, quod liceat versari in ijs pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promerendum potis. Omne enim quod feceris bonum, malum uero quod quidem non facere liberum sit, merito ad meritum reputatur, & ut merito laudatur, non is tantum qui potuit facere mala, & non fecit, sed, & qui potuit non facere bona, & fecit: ita malo non caret merito tam is, qui potuit non facere mala, & fecit, quam qui potuit facere bona, & non fecit. Vbi autem non est libertas, nec meritum. Omitto complures alios Patres, quorum omnium testimonia, si afferenda essent, magnum volumen conficere possemus.

Utrum voluntas, in quo temporis puncto aliquid vult, libera sit ad illud idem volendum nolendum uè, & e contrario.

Disputatio. 24.

Ochami, & quorandam nominalium opinio.

Guilelmus Ochamus in primo dist. 38. q. 1, quae sequuntur Gabrielis ibidem, & quidam alij ex doctoribus nominalibus, asserunt, voluntatem, in quo instanti elicit volitionem, non esse liberam ad eam non eliciendam, aut ad eliciendum contrarium actum; & e contra, in quo instanti non vult, aut nolitionem elicit, liberam non esse ad volendum idem obiectum: sed solum ante illud instans fuisse in ea libertatem, ut cum ad illud idem instans perueniret, indifferenter vellet, aut non vellet, noller uè obiectum: eo uero ipso quod ad illud instans peruenit, si ex libertate praecedente vellet, esse liberam ut immediate post illud instans in volitione sua persistat, aut ab ea desistat, vel etiam, si vellet, eliciat contrariam volitionem (in quo, ait, differt a causis agentibus ex necessitate naturae, quae existentibus eisdem circumstantijs desistere nequeunt ab operatione) non uero esse liberam ut in illo eodem instanti indifferenter unam & eandem rem vellet, aut nollet.

Ochami argumentum.

Probat hanc sententiam, quoniam nulla potentia fieri potest ut volens, in quo instanti vult, non velit: ergo in instanti, in quo vult, non est in ea facultas ut non velit. Consequentia patet, quoniam non est potentia quam Deus deducere non valeat in actum. Antecedens probatur quoniam

quoniam implicat contradictionem, voluntatem, in quo instanti vult, non velle: vellet enim simul & non vellet: ergo id nulla potentia fieri potest.

Confirmatur, quoniam vel potentia ad contrarium, aut contradictionem, solum conuenit voluntati antequam habeat actum volitionis, aut cum ipsum actum in se habet: Si solum illi conueniat antea, iam fateris libertatem voluntatis ad oppositum, solum esse ante instans in quo aliquid vult, quod Ochamus contendit. Dicit autem nequit, conuenire illi dum iam est sub volitione: eo enim dato, posset velle & non velle simul, aut etiam nolle, quod contradictionem implicat.

Confirm. 1a

Confirmatur rursus, quoniam id, quod est, quando est, non potest non esse, ut autor est Aristoteles. 1. de interpretatione cap. ultimo. Vnde Boetius. 5. de consolatione profa vltima. Sol oriens, & gradiens homo, quae dum fiunt, non fieri non possunt; eorum tamen unum prius quoque, quam fieret (nempe ortus Solis) necesse erat existere: alterum uero (nempe gressus voluntarius hominis) non item.

Confirm. 2a

Sententia haec, meo iudicio, non solum falsa, sed & periculosa est ac temeraria. In primis, quoniam Deus optimus maximus liberè voluit creare mundum: & tamen neque ante, quam id vellet, libertatem habuit, ut id non vellet: eò quod ex aeternitate id voluerit, & nihil sit ante aeternitatem: neque postquam id voluit: eò quod mutatio aut vicissitudinis obumbratio in eum cadere non possit: ergo quando id voluit, potuit id non velle, quatenus prius natura in se ipso est liber, ut id velit aut non velit, quam alterum eorum apud se ex aeternitate statuatur.

Refellitur explicata sententia.

Secundo, quoniam ex communi Theologorum, atque ipsius Ochami sententia, Angeli in primo instanti suae creationis apud Deum meruerunt: ergo tunc habuerunt libertatem arbitrij ad eliciendam, vel non eliciendam, operationem ob quam meruerunt. Consequentia est manifesta, quoniam sine libertate esse non potest meritum: cuiusmodi autem libertatem habere non potuerunt antequam crearentur. Ridiculum autem est affirmare, libertatem, quam in primo instanti habuerunt ad cohibendam vel continuandam vltius illam eandem operationem quam in primo instanti elicerunt, conferre, ut in primo instanti mereatur per operationem in eo elicitam, ut velle videtur Ochamus. Tum quia libertas illa nihil confert ut in potestate liberi arbitrij fuerit elicere, aut non elicere operationem illam in primo instanti: quippe siue cohibeatur post illud instans, siue continueatur, non ideo non erit elicitum in primo instanti: meritum autem & demeritum esse nequeunt in operatione, quam in potestate liberi arbitrij non fuerit, ut elicere, ita etiam non elicere. Tum vltimè, quoniam cessare post primum instanti ab operatione ex se bona & digna

& digna premio, quid conducere potest vt operatio illa meritū habuerit in primo instanti, cum id ad demeritum potius, quam ad meritum conferat? Quare libertas ad intermittendam operationem, si re ipsa intermittatur, ad Angelorum meritum in primo instanti nihil prorsus efficiet: at doctores affirmant, eos etiam Angelos, qui post primum instans peccauerunt, in primo instanti meruisse.

Tertio. Data opinione Ochami, concedendum esset, neminem peccare quando vult aliquid contra legem Dei, sed immediatè antea extitisse totam culpam: quandoquidem culpa esse nequit, nisi dum libertas ad culpam vitandam: id autem si admittatur, multa sequuntur absurda. In primis enim ab aduersarijs petam, an qui in instanti aliquo vult aliquid contra legem Dei, peccet immediatè antea peccato omissionis, aut commissionis? Non dicent omissionis, quandoquidem nullum actum teneretur tunc elicere: neque item commissionis, eò quòd nullum actum actum: ergo eiusmodi culpa neq; omisio, neque commissio erit, quòd est satis absurdum. Deinde petam, vel dum dicunt, immediatè antea extitisse culpam actus sequentis, intelligunt in tempore immediato, vel in instanti immediato? non in instanti immediato, eò quòd non datur in tempore instans immediatum instanti, vt philosophi demonstrant: nec item in tempore, quandoquidem dato quocunque tempore, cum in eadem dimidia parte illius, quæ est versus instans in quo voliturus est aliquid contra legem Dei, habeat libertatè ad illud idem non volendum, nec in altera priori dimidia parte statuerit tale quid velle, nulla vtiq; erit culpa in priori parte: ergo nec in toto tempore dato peccasse dicitur. Præterea moriatur homo ille in eo instanti, in quo, si viueret, voliturus erat aliquid contra legem Dei: tunc si culpa existeret in tempore immediatè præcedente, sequeretur hominem illum damnari: cum tamen nihil contra legem Dei omiserit, vel commiserit; quo quid ineptius? Confirmatur etiam Augustino epistola. 107. ad vitalem Pelagianum, vbi copiose & doctè ex scripturis probat, neminem damnari pro re, quam gesturus esset, si viueret; sed pro re, quam dum viueret gessit.

Quomodo voluntas libera sit etiã in eo instanti in quo actū elicit.

Dicendum itaq; est cum Scoto in primo dist. 39, voluntatè ad quocunque temporis punctum deueniat, prioritare naturæ antecedere suum actum, vt quæuis alia causa suum effectum præcedit: prius etenim natura est, voluntatem esse in quocunque temporis puncto, quam in eodem ab ea actus emanet: hæc autem naturæ prioritas verum fundamentum in re habet: Cum ergo voluntas suapte natura sit causa libera, hoc est, cuius potestare est velle aut nolle, aut continere omnino actum & nihil velle, vrique in quocunque temporis puncto, existat, in eo priori instanti puncti in quo, cum fundamento in re, concipitur vt naturæ ordine antecedens

recedens suum actum, in facultate ipsius est, vel nihil omnino agere, vel volitionem, aut nolitionem elicere, prout maluerit. Quò fit, vt ad quocunque temporis momentū deueniat, prius natura, quam ad aliquid prædictorum pro innata sua libertate se determinet, facultatem habeat, non quidem ad volendum & non volendum in eodem puncto temporis vnū & idem obiectum simul, aut etiam successiuè, quasi in eodem puncto, postquam se determinauerit ad vnã partem contradictionis, alteri subiacere possit (vtrumq; enim contradictionem implicat, & id solum prorenter velit, aut nolit, aut ab omni actu pro eodem instanti vacet. Hoc ipso verò, quòd posterius natura liberè se determinat ad vnum illorum trium, nequit iam in eodem temporis momento ad aliud se determinare.

Ad argumentum ergo Ochami, si antecedens sumatur in sensu composito, ita vt sit sensus; nulla potentia fieri posse, vt, si iam voluntas in instanti aliquo temporis elicerit volitionem, non possit non velle idem obiectum, concedendum est. Nec pugnat nobiscum, qui non in eo sensu dicimus voluntatem, in quo instanti aliquid vult, liberam esse ad illud non volendum, aut nolendum in eodem instanti. Si verò sumatur in sensu diuiso, ita vt sit sensus; nulla potentia fieri posse, vt voluntas, quæ in aliquo puncto temporis aliquid vult, non possit tunc non velle illud, vel vacando ab omni suo actu, vel per contrarium actum illud rejiciendo, si modò spectetur, vt existit in eodem temporis puncto prior naturæ ordine quàm illud idem velit, negandum erit antecedens. Ad probationem verò dicendum est, implicare quidem contradictionem, voluntatem in sensu composito, in quo instanti aliquid vult, illud idem non velle: non verò in sensu diuiso.

Ad argumentum Ochami.

Ad confirmationem dicendum est, potentiam ad contradictoriū conuenire volutari etiam simul tempore cum actu volitionis, sed prius natura quàm in eodem puncto temporis ad illud eliciendum se liberè determinet, vt explicatum est: neque inde sequi, voluntatem idem posse velle & non velle simul, vt supra diximus: sed solum sequi, prius natura, quàm velit, esse indifferentem & liberam vt sub disunctione velit aut nolit obiectum, vel omnino actum cohibeat.

Ad primam confirmationem.

Ad secundam confirmationem dicendum est, Id, quod est, quado est, necessariò esse, ita intelligendum esse, vt facta hypothese quòd res iam sit, extra suas causas, necessariò esse dicatur. At absolute ea, quæ à causa libera emanant, si in instanti, in quo sunt, considerentur prout prius naturæ ordine, quàm sint, causa est libera & indifferens vt ab ea emanet aut non emanent, sanè indifferenter & esse & non esse possunt in eo instanti, in quo à causa emanant, existereq; in rerum natura incipiunt.

Ad secundam.

De concursu Dei cum causis secundis ad omnem earum actionem, & effectum.

Disputatio 25.

Constitutum arbitrii nostri libertate, dicendum est, tum de concursu Dei generali, quo cum causis omnibus secundis, atque ad eum cum libero arbitrio, ad omnem actionem & effectum concurrat: tum etiam de particulari, quo insuper arbitrium nostrum ad supernaturalia opera diuinitus adiuuatur. Sunt enim haec duo concursus Dei: generalis & particularis. Inter se diuersa, neque eodem modo ad nostrum arbitrium affecta. Ac sane nisi modum vtriusque perspectum habeamus, neque scire poterimus quam ratione libertas arbitrii nostri ad naturalia & supernaturalia opera salua maneat, & consequenter reru contingencia, quam vna cum illa ostendere molimur, neque item qua ratione eadem arbitrii libertas cum diuina gratia, praesentia, voluntate, prouidentia, praedestinatione, & reprobatione consentiat. Denique ex notitia modi vtriusque concursus complurium grauissimarum difficultatum cognitio, explicatioque dependet.

A primo itaque concursus genere ordiendo, in primis dicemus de concursu Dei generali cum omnibus causis secundis. Deinde de eodem cum libero arbitrio ad actiones & effectus naturales. Inde ulterius ex modo eiusdem concursus ostendemus, non Deum, sed nos per liberum nostrum arbitrium causam esse nostrorum peccatoru. Postremo examinabimus, Vtrum si Deus ex necessitate naturae ageret, & nihilominus eo praesentia concursus generalis modo, quo nunc insuit, concurreret cum libero arbitrio & ceteris causis secundis, rerum contingencia salua maneret, an non.

Gabrielis & quorundam aliorum sententia.

Quod vero ad propositam disputationem attinet, praeter quo scilicet quos D. Thomas, 1. p. q. 105. art. 5. secundo sententiarum. d. 1. q. 1. art. 4. de potentia. q. 3. ar. 7. & tertio contra gentes cap. 69. refert, Gabriel in quaest. ro. d. 1. q. 1. ar. 1. & ar. 3. dubio. 2. & 3. secutus Petrum de Aliaco, in ea est sententia, vt dicat, causas secundas nihil omnino operari, sed Deum in illis, atque ad earum praesentiam se solo producere omnes effectus, vt ignem non calefacere, & solem non illuminare, sed Deum in illis, atque ad illorum praesentiam effectus illos producere. Vnde dubio. 3. citato ante causas secundas non proprie esse causas, quasi insuant in effectum: hoc namque modo solam causam primam affirmat esse causam, causas vero secundas dicit appellari causas, sine quibus non, quatenus constitutur habet Deus, non, nisi ad earum praesentiam, producere effectus. Art. 1. primo citato cum Petro de Aliaco asserit, Deum nihil minus concurrere

quando cum causa secunda producit effectum, vt calore cum igne, quam concurreret, si solus eundem effectum produceret. Imo tunc plus efficeret; quia quidem non solum producit calorem aequali concursu, ac si ignis non adesset, sed etiam facit, vt ignis sic etiam causa suo modo eiusdem caloris.

Hanc suam sententiam (qua ex eo maxime commendari putat diuinam potentiam, quod iuxta eam effectus omnes, non ex parte, sed ex toto ac proprie sint a Deo) confirmat. Tum ex illo prima ad Corinth. 12. Qui operatur omnia in omnibus: tum etiam ex illo. 2. ad Corinth. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed scientia nostra ex Deo est.

Eam confirmat Gab. 2.

Sententiam hanc omnes nihilominus rejciunt, meritoque; D. Thomas secundo sentent. & tertio contra gentes loco citato stultam eam appellat. Quid enim magis stultum esse potest, quam ea negare, quae experientia & sensu patent? Sensibus autem constat causas secundas suas operationes elicere ac exercere. Quod si de omnibus omnino causis, etiam de voluntate ac libero arbitrio ea opinio intelligatur, vt auctores illius videntur, vtrique non solum cum ea experientia pugnat, qua quibusvis nostrum in se ipso experitur in sua esse potestate velle & nolle, sed plane error in fide est censenda: tollit namque de medio arbitrii nostri libertatem, & cum ea rationem omnem virtutis & vitij, meriti & demeriti, laudis ac vituperij, praemij & supplicij a nostris operibus. Etenim si voluntas non est, quae operatur, sed Deus solus elicit in ea operationes bonas ac malas, quae quanto libertas in ea manet, quae uel ratione merito & laudi, aut peccato aut vituperio tribui illi potest, quod vno aut altero modo operetur? Esto autem ea sententia de solis causis secundis, quae libero arbitrio praeditae non sunt, intelligeretur, parum sane tuta esset in fide. Enim uere eas a suis causis fieri significet. Marci. 4. Vltro terra fructificat, prius arbores cum producit iam ex se fructus. Vnde Augustinus. 7. de ciuitate Dei cap. 30. Sic Deus, inquit, administrat omnia, quae creauit, vt etiam ipsa proprios exercere, & agere motus sinat.

Causae secundae effectus suos cooperantur cum Deo.

Libero arbitrium non cooperari ad suos effectus error in fidee

Deinde rationibus refutatur. Quonia ea data, haec propositiones essent falsa, sol illuminat, ignis calefacit, & cetera: quando quidem causae secundae non essent, quae haec praestarent, sed Deus ad illarum praesentiam, consequens autem tum contra communem loquendi usum, tum etiam contra communem sensum hominum est. Praeterea cum auctore Aristotele. 2. de caelo, cap. 3. vniquodque sit propter suam operationem, sequetur omnia esse frustra: eo quod non res ipsae operarentur ea, ad quae instituta sunt, sed Deus ad earum praesentiam. Item cum Deus aequae

Manuscripta nota: Manu propria...

possit rem aliquam frigidam reddere ad praesentiam ignis, & calefacere ad praesentiam aquae, ac e contrario, aequè ignis possit esse causa frigefactionis, & aqua calefactionis, ac e contrario. Imò cum Deus ad praesentiam lapidis creare possit angelum, aut rem aliam, lapis esse possit causa creationis: quod licet Gabriel admittat, planè id maximum absurdum est. Adde, id quod experientia testatur, negandum non esse absq; vrgente ratione: nulla autem non solùm vrgens, sed neque probabilis ratio est, quae suadeat res creatas non verè operari eas actiones, quas docet experientia ab eisdem causis provenire. Adde etiam, plus extollere potèntiam Dei, quòd possit, tum per se ipsum, tum per virtutes, quas causis secundis conferat, efficere operationes omnium rerum, quàm si solus ipse possit eas efficere.

Ad primum testimonium cui Gabriel nimitur.

Ad primum ergo testimonium Pauli in contrarium dicendum est, eo loco sermonem esse de operibus gratiae, vt aperte patet, si antecedentia & sequentia considerentur: illae autem à Deo sunt, nobis tamen cooperantibus.

Ad secundum.

Ad secundum simili modo dicendum est, sermonem esse de cogitatione sufficiente, vt quis idoneus minister sit noui testamenti, vt Pauli contextum intuenti satis manifestum erit: ad id verò gratia & concursus Spiritus sancti necessaria sunt. Quauis autem vtroq; in loco sermo esset de operibus naturalibus, nihil tamen inde colligeretur cõtra nos: quoniam omnes à Deo essent per cõcursum vniuersalem, nobis simul cooperantibus.

Durandi sententia.

Sententia Durandi in secundo dist. 1. q. 5. opposita omnino est sententiae haecenus impugnatae. Affirmat namq; causas secundas ita operari suosq; effectus producere, vt Deus non alio influxu cum eis concurrat, quàm conseruando ipsarum naturas ac vires, quas eis contulit.

Probat primo.

Probat verò id primò, quoniam effectus causarum secundarum dicuntur esse à Deo medijs causis secundis: ergo non sunt à Deo immediati, sed à solis causis secundis; à Deo verò mediati, quatenus tanquam prima causa contulit eis esse ac vires ad operandum, easq; in eis conseruat.

Secundò.

Secundò, si Deus operaretur immediatè cum causis secundis ad eandem effectus, verbi gratia, cum igne ad generationem ignis, vel ageret eandem numero actione, qua ignis, vel alia: non eadè; in primis, quia cum eadem actio non excedat virtutem speciei ignis, illam poterit efficere ignis sine alio concursu Dei; supposita conseruatione naturae atque virtutis sine

Probatio prima.

uæ ipsius: quare superflueret concursus Dei. Deinde quia eadem actio numero non potest esse à duobus, ita vt perfectè & immediatè sit ab vnoquoq; eorum, nisi agant per eandem numero virtutem; quo pacto Pater & Filius perfectè & immediatè spirant Spiritum sanctum, quomodo producant cum per eandem numero vim spiratiuam: sed generatio ignis per

Secundà.

perfectè & immediatè est ab igne; eò quòd non sit supra virtutem speciei ipsius ignis: ergo non potest esse simul à Deo immediatè, cum Deus & ignis non agant per eandem vim, seu potentiam actiuam. Quòd etià non agat alia numero actione ab ea, qua agit ignis, probatur: tum quia altera earum redundaret: tum etiam quia cum actiones per terminos distinguantur, idemq; sit terminus seu effectus productus, non poterit esse alia, atque alia actio.

perfectè & immediatè est ab igne; eò quòd non sit supra virtutem speciei ipsius ignis: ergo non potest esse simul à Deo immediatè, cum Deus & ignis non agant per eandem vim, seu potentiam actiuam. Quòd etià non agat alia numero actione ab ea, qua agit ignis, probatur: tum quia altera earum redundaret: tum etiam quia cum actiones per terminos distinguantur, idemq; sit terminus seu effectus productus, non poterit esse alia, atque alia actio.

Tertiò. Ordo agentium responderet ordini finium: sed vnius rei non possunt esse duo fines immediati & perfecti: ergo neq; esse possunt duo agentia, nisi fortè supplerent vicem vnius agentis perfecti; quo pacto duo trahentes nauim efficiunt vnum agens integrum ac sufficiens & perfectum: & eodem modo eiusdem rei possunt etiam esse plures fines parciales.

Plurimi censent sententiam hanc Durandi erroneam esse, & id innuit Sotus secundo Physicorum. q. 4. cõclusionè. 1. Ego verò cum minimùm falsam, & minùs tutam esse censeo. Dum enim Paulus Actorum. 17. non solùm ex eo ostèdit Deum non longè esse ab vnoquoq; nostrum, quòd in eo simus, sed etiam ex eo, quòd in eo moueamur, aperte innuit Deum immediatè concurrere ad omnem motum nostrum: ex concursu namq; & actione mediata non rectè colligitur praesentia agētis secundum suam substantiam. Dum etiam regius propheta psal. 138. ostendit, quocunq; quis ab secesserit, ibidem Deum fore praesentem, eò quòd illuc Dei manu sit deducendus ac tenendus, aperte quoq; indicat Deum ad motum localem immediatè concurrere. Iob. 10. Manus, inquit, tuae fecerunt me, & lac multisti mei &c. Vbi effectus causarum secundarum Deo etiam tanquam cooperatori tribuit. Item Isai. 26. habetur. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine. Sapien. 8. Attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Ioan. 5. Pater meus vsque modò operatur, & ego operor. Vide Augustinum. 4. super Genesim ad literam cap. 12. & quinto lib. cap. 20. vbi, iuxta hunc Ioanis locum, egregie docet, ita Deum die septimo quiescisse ab omni opere creationis mundi, & à nouis producendis speciebus, vt nihilominus nunquam cesset ab earundem rerum conseruatione, & cooperatione cum causis secundis ad effectus earum.

Ratione etiam ostendi potest opinionem Durandi falsam esse. Primò, quoniam nullus omnino effectus esse potest in rerum natura, nisi Deus suo influxu eundem in genere causa efficientis immediatè conseruet: mirum namq; esset, quòd Angelus ceteraq; substantiae illo modo à Deo, (vt q. 8. huius primae partis ostensum est) penderet, actiones verò & alia acciden-

Deus operatur immediatè cum omni causa secundas.

accidentia, quae illis insunt, non item: inde enim sequeretur, si Deus, seruatis substantijs, veller actiones & accidentia destruere, non satis esse subtrahere influxum, quo ab eo conseruarentur, sed opus illi esse adhibere contrariam aliquam actionem: quod tamen verè dici non potest. Quae namq; alia contraria actio fingi potest ad Solis lucem, verbi gratia, extinguendam, Solis substantia seruata: quandoquidem nec luci, nec actioni, qua à Solis substantia emanat, quicquam contrarium existat? Profectò nisi dicas lucem sola diuini influxus subtractione posse extinguì, fatentis necesse est, eam à Deo, Solis substantia permanete, extinguì nulla ratione posse. Quare dicendum omnino est, creata omnia ab immediato influxu fontis, à quo emanarunt, dependere. Cum verò id, quod ad conseruationem est necessarium, maiori cum ratione necessarium sit ad primam eiusdem rei productionem; consequens profectò est, vt nihil omnino à causis secundis valeat produci, nisi simul actualis immediatusq; influxus causae primae interueniat. Quò fit, vt solius primae causae proprium sit, à nullius alterius causae influxu pendere in productione & conseruatione suorum effectuum: ceterae verò tam in producendis, quam in conseruandis suis effectis, ab auxilio & generali influxu causae primae dependant.

Secundò, quoniam si Deus non cooperaretur cum causa secunda, sanè efficere non potuisset vt Babylonicus ignis tres pueros non calefaceret, nisi se illi quasi opponendo, impediendoq; illius actionem, vel per actionem aliquam contrariam, vel rem aliquam pueris illis circumponendo, eos uè qualitate aliqua resistente afficiendo, quae obstarer, quo nihil diuinæ potentiae, tum etiam summæ subiectioni, qua ei cuncta parent, atque obediunt, dicendum proculdubio est, Deum cooperari cum causis secundis, eaq; sola ratione non fuisse pueros illos ab igne cõcremarios, quòd Deus cum eo ad actionem non concurrerit.

Ad primum Durandi.

Ad secundum.

Causa prima per cõcursum generalè, & secunda per particulare, agunt eadè numero actione, vtriusq; cõcursum ratione habete.

Ad primum argumentum Durandi dicendum est, effectus causarum secundarum dici esse à Deo medijs causis secundis, non quatenus Deus agat per concursum vniuersalem, sed quatenus per ipsas met, tanquam per ministras, ac velut instrumenta quae ab ipso virtutem agendi accepterint effector existit. Secundi argumenti solutio notior erit ex dicendis disputatione sequenti, interim dicendum est, Deum agere eadem numero actione, quae vt est à Deo, dicitur actio Dei, & concursus vniuersalis ipsius; vt verò est ab igne, dicitur actio & concursus ignis: ab igne tamen habet quòd sit calefactio, à Deo verò non, nisi per determinationem ignis simul eam actionem concurrentis.

Ad primum

Ad primam probationem in contrarium negandum est actionem illam, vt fiat sine vniuersali concursu Dei coadiuuante, non excedere virtutem ignis: agere namque nullo alio coadiuuante est proprium Dei, exceditq; omnem virtutem creatam; eò quòd virtus omnis creata, vt pendet quoad naturam suam ab alio, ita etiam pendet quoad operationem, praesertim cum, vt ostensum est, effectus omnes ita à Deo pendeant, vt etiam postquam sunt producti, nisi Deus suo influxu eos cõseruet, nulla ratione existere possint.

Ad primam probationem. Agere nullo coadiuuante cur virtutem omnem creatam excedat, sitq; Dei proprium.

Ad secundam probationem dicendum est, eiusmodi actionem non esse perfectè & totaliter ab igne, si sermo sit de causa omnino totali, sed esse partim ab igne, partim à Deo: esse tamen integrè & ex toto ab vnoquoque eorum in suo ordine, vt ab igne in ordine causae particularis, & à Deo in ordine causae primae vniuersalis, vt disputatione sequenti explicabitur.

Ad secundam

Ad tertium dicendum est, Deum & causam secundam efficere vnum agens perfectum omnino comparatione effectus producendi, licet vnusquodq; eorum sit perfectum in suo ordine, vt disputatione sequenti dicitur: quo pacto nullum est incommodum duo agentia concurrere simul ad eandem actionem, vt ipsemet Durandus fatetur.

Ad tertium

Concursus Dei generalis an sit influxus in causas, quasi prius eo motu agant, an immediatus cum illis in earum naturales actiones, & effectus.

Disputatio. 26.

Thomas prima par. q. 105. ar. 5. docet, Deum duplici ratione dici operari cum causis secundis. In primis, quia virtutes illis tribuit ad operandum, easq; actu conseruat, vt Durandus dicebat. Deinde, quia ita eas ad agendum mouet, vt quodammodo formas & virtutes earum applicet ad operationem: non secus atq; artifex securim applicat ad sciendum. Huius verò rei rationem reddit, quoniam semper quando sunt multa agentia inter se ordinata, secundum ita agit virtute primi, vt ab eo ad agendum moueatur.

Diui Thomae sententia.

Duo autem sunt, quae mihi difficultatem pariunt circa doctrinam hanc D. Thomae. Primum est, quòd non videam, quidnam sit motus ille & applicatio in causis secundis, qua Deus illas ad agendum moueat & applicet: quin potius existimem, ignem sine vlla sui mutatione calore

Primum quòd difficile redit opinionè D. Thomae. Causa secundae, vt ignis, sine sui mutatione calore in aquam inducit.

L 4

in a-

Instrum-
tum duo ge-
nera. Vnum,
nisi mouea-
tur, non agit
alterum im-
motum agit.

in aquam sibi admotam inducere. Duo namque sunt instrumentorum genera: quaedam quae non habent integram virtutem ad operationem, qualia sunt instrumenta artis. Atque haec indigent motu & applicatione alterius agentis, ut aliquid efficiant: dolabra enim licet acumen & duritiam habeat, quibus ad scindendum sit apta, quia tamen ea virtus non est sufficiens ad praestandum effectum, opus est motu superaddito, tum ut imprimatur ei vis & impulsus ad scindendum necessarius: tum etiam ut admoueatur diuersis partibus ligni, ad artefactum iuxta regulas artis conficiendum. Alia vero sunt instrumenta, quae vel habent integram virtutem ad agendum, ut semen decisum a generante, vel sunt ipsamet integra virtus, ut calor ignis, & ceterae virtutes naturales. Atque eiusmodi instrumenta, si sint apte coniuncta, non indigent motione & applicatione superaddita a causis principalibus: semen namque, quando operatur, non mouetur a generante, cuius est instrumentum: quippe cum fieri possit, ut generans iam non sit: calor item ignis, quando calefacit aqua, non mouetur aut applicatur ad calefaciendum ab igne in quo est, & cuius est instrumentum, sed per se ipsum sine alia motione calorem producit. Quare ingenue fateor, mihi valde difficilem esse ad intelligendam motionem & applicationem hanc, quam D. Thomas in causis secundis exigit.

Ferrariensis
explicatio
excluditur.

Ferrariensis tertio contra gentes cap. 70. ait, eiusmodi applicationem esse vim quandam in causis secundis, quae est velut esse intentionale virtutis diuinae, eo modo, quo species colorum in medio dicuntur esse intentionale colorum; quae quidem vis, ut inquit, est quippiam superadditum virtutibus causarum secundarum, & tandiu in illis est, quoad ipsae suas efficiunt operationes; quibus cessantibus continuo vim illam desinere arbitratur. Hoc tamen commentitium plane est, nullaque ratione fulcitur, & res frustra multiplicat.

Secundum,
quod D. Thomas
sententiam diffi-
cile reddit.

Secundum, quod mihi difficultatem parit, est, quia iuxta hanc D. Thomae doctrinam, Deus non concurret immediate inmediate operatione suppositi ad actiones & effectus causarum secundarum; sed solum inmediate, medijs scilicet causis secundis. Etenim tam virtutes causarum secundarum, quas Deus confert & conseruat, quam etiam motus & applicatio earum, in ipsis met causis secundis sunt: quare si Deus his tantum rationibus concurret, profecto non influit immediate inmediate operatione suppositi in actus & effectus causarum secundarum. Licet autem Ferrariensis loco citato id admitat, contrarium tamen probare videntur efficaciter, quae hac & praecedente disputatione aduersus Durandi sententiam dicta sunt, ut iam nunc patebit.

De concursu
generali non

Dicendum itaque est, Deum immediate inmediate operatione suppositi concurrere

currere cum causis secundis ad earum operationes & effectus, ita videlicet, ut quemadmodum causa secunda immediate elicit suam operationem, & per eam terminum seu effectum producit; sic Deus concursu quodam generali immediate influat cum ea in eadem operatione, & per operatione seu actionem terminum illius atque effectum producat. Quo fit, ut concursus Dei generalis non sit influxus Dei in causam secundam, quasi illa prius eo mota agat, & producat suum effectum, sed sit influxus immediate cum causa in illius actionem & effectum. Quicquid autem sit de loco illo paulo ante citato, forte neque D. Tho. a nobis dissentit. Caietanus namque, qui modum loquendi D. Thomae seruat, ita ad hunc decimum tertium articulum suam ac D. Thomae sententiam interpretatur, ut prorsus nobiscum consentiat, ut disputatione 34. videbimus. Quin Scotus, qui apertius multo videtur nobis aduersari, sane in quarto sententiarum nobiscum prorsus consentit, ut ex verbis, quae ex illo disp. 34. referemus, erit manifestum. Qualis autem sit hic influxus, & cur neque hic, neque causa secundae influxus superfluous sit, explicabitur statim: nunc quod dictum est, ostendamus.

Probari autem potest primo, quoniam ignis, ut diximus, immotus prorsus in se ipso, aquam sibi coniunctam calefacit, neque intelligi valet, quo motu de nouo a Deo moueatur & applicetur ad agendum, dum aquam calefacit, neque is est necessarius. Cum vero per motum omnem, seu actionem, terminus aliquis producat ab ea re ipsa minime distinctus, neque motionis illius & applicationis alius terminus fingi possit, nisi qualitas; sane concedendum esset, quoties ignis calefacit, produci a Deo in ignem qualitatem quandam vna cum illo motu, quod improbabile videtur. Adde, si ignis ad omnem actionem prauius illo motu & applicatione indigeret, tunc quot essent passae illi coniunctae, quae simul calefaceret, tot vniuersae motibus ipse a Deo moueretur & appliceretur simul ad distinctas numero calefactiones quae ab eo emanarent, quod improbabile videtur. Idem argumentum fieri potest in quacunque alia simili causa secunda.

Secundo, quoniam, ut prima ratione, qua disputatione praecedente sententiam Durandi impugnauius, satis aperte ostensum est, concursus Dei generalis ideo necessarius est ad omnem actionem & effectum causae secundae, quia res omnis creata, quoad sui conseruationem, pendet ab immediato influxu Dei; & quod ad conseruationem requiritur, multo magis ad primam productionem necessarium est: itaque necessitas concursus generalis Dei cum causa secunda ad omnem suam actionem & effectum, ortum habet ab indigentia, quae actio & effectus egent perpetuo influxu Dei in ipsa quanto tempore persistere debent in rerum natura,

influit in cau-
sam, sed cum
causa imme-
diatè in effe-
ctum.

rura, etiam postquam cessauerit influxus causae secundae: ergo concursus Dei generalis cum causis secundis non est immediatus in causas ipsas, & mediatus per causas in ipsarum actiones & effectus, sed est immediatus in actiones ipsas & effectus.

Tertio, quoniam cum negari non possit, effectum quemcumque causae secundae indigere immediato Dei influxu in ipsum ut conseruetur, etiam postquam cessauerit influxus causae secundae, & multo magis ut de nouo producat; utiq; vel dandum esset, concursum Dei generale cum causis secundis ad earum actiones & effectus non esse influxum in causas, sed cum causis immediate in actiones & effectus, quod probare intendimus: vel affirmandum esset, Deum duplici generali concursu influere in productione cuiusque effectus; uno, immediate in causam & per causam mediate in effectum; & altero, immediate in effectum, quod nemo dixerit.

Quarto, si concursus Dei generalis cum causis secundis esset influxus in ipsas met causas, quo eas moueret, applicaret, ac potentiores redderet ad agendum, cum talis influxus in causa secunda, & quicquid in ea per illum produceretur, esset quippiam creatum, coadiuaretque vim propriae causae, verbi gratia, ignis ad calorem in aquam producendum, utiq; non minus esset causa secunda, quam vis ipsa calefaciendi ignis: quare non minus indigeret concursu alio Dei, quam vis ignis: eod quod indigere concursu Dei generali ad agendum, commune quippiam sit causis omnibus secundis, etiam supernaturalibus, nulla excepta. Vnde vel concedendus esset infinitus processus in eiusmodi concursibus, nullumque proinde posse produci effectum; vel fatendum est, concursum Dei generalem non esse influxum in causam, sed immediate cum causa in actionem & effectum.

Postremo, quoniam scripturae testimonia, quibus aduersus Durandum disputatione praecedenti ostendimus concedendum esse concursum Dei generalem cum causis secundis, sane influxum Dei immediatum in actiones, effectusque earum sonant.

† Neuter vero influxus, generalis videlicet Dei, & particularis causae secundae superfluit. Deus namque generali concursu influit ut causa vniuersalis influxu quodam indifferenti ad varias actiones & effectus, * determinatur vero ad species actionum & effectuum ad particulari influxu causarum secundarum, qui pro diuersitate virtutis cuiusque ad agendum diuersus est: aut, si causa libera sit, in ipsius potestate est, ita influere ut producat potius haec actio quam illa, puta velle, quam nolle, aut ambulare, quam sedere, & hic effectus potius, quam ille, nempe hoc artefactum potius, quam aliud, vel etiam suspendere omnino influxum de vlla sit actio. Porro concursus Dei generalis determinatur a particulari concursu.

* Neque generalis Dei concursus, neque particularis causae secundae superfluit.
* Concursus Dei generalis a particulari causae secundae determinatur ad speciem actionis & effectus.

concursum causarum secundarum, non secus ac influxus Solis, qui etiam vniuersalis est, determinatur ab influxu hominis, ut producat homo, & ab influxu equi, ut oriatur equus: Sol enim & homo generant hominem, ut secundo Physicorum habetur, eademque ratione Sol & equus generant equum.

Simili praeterea modo, sicut ad generationem equi non satis est influxus Solis sine influxu equi, neque influxus equi sine influxu Solis: ita ad nullius effectus productionem satis est influxus Dei per solum concursum vniuersalem, sine influxu causae secundae particularis, a qua determinatur: neque vicissim influxus causae secundae particularis sine influxu Dei per concursum vniuersalem, quo adiuuetur, & quem Deus de lege ordinaria statuit nunquam denegare. Quin hi duo influxus mutuo ab inuicem pendunt, ut in rerum natura existant: quia neuter sine altero est actio, productio uel cuiuscunque effectus. Imo vero neque sunt duae actiones, sed vna numero actio, quae, ut a Deo illo modo praecisitate ab igne calefaciente, dicitur concursus, seu influxus ignis: neque actio illa habet, quod sit huius speciei, nempe calefactio potius, quam frige factio, quia a Deo per concursum vniuersalem, seu ut comparatione Dei est concursus ipsius vniuersalis, sed quia est ab igne cum Deo cooperante per suam particularem virtutem, eamque determinante ad speciem calefactionis, atque ut comparatione ignis est influxus, concursus uel particularis ipsius. Si namque Deo simili modo ex parte sua influente, sicut cum eo concurrat ignis, concurreret aqua, produceretur frige factio, & non calefactio, atque pro diuersitate cuiusque alterius agentis particularis, quod concurreret, resulteret alia atque alia specie actio, semper agente particulari determinante concursum Dei vniuersalem, particulari sua virtute ac influxu ad actionem & effectum sibi proprium & peculiarem. Simileque est in generatione, qua Sol & equus generant equum: vna quippe & eadem numero equi generatio, ut est a Sole, dicitur influxus Solis, atque actio, qua Sol, tanquam causa vniuersalis, equum generat: ut vero est ab equo per virtutem feminis a se decisi, dicitur influxus atque actio, qua, tanquam causa particularis, equum suum filium generat: actio tamen illa, non ut a Sole, & ut influxus Solis, habet, quod sit generatio equi: quia si Sole similiter ex sua parte influente, concurreret leo, & non equus, esset generatio leonis specie distincta; sed ut ab equo, atque ut influxus equi, habet, quod sit generatio equi: semper namque particularis causae est determinare influxum causae vniuersalis ad speciem actionis & effectus, quando vniuersalis causa, non ut particularis, sed ut vniuersalis causa concurrat.

Concursus generalis & particularis causae secundae ab inuicem pendunt ut existant.

Quando

Quando enim Deus se solo effectum aliquem producit, aut per particularem suum concursum illum efficit alterius speciei, vt efficere solent opera nostra supernaturalia quae ad vitam aeternam conducunt, non influit, vt vniuersalis causa, sed vt particularis eorum effectuum. Quia itaq; concursus Dei generalis, & particularis causae secundae, mutuo à se inuicem pendent, vt in rerum natura existant, inde est, quod sicut cessante Deo influere per concursum suum vniuersalem, vt cessante cum igne Babylonico ne tres pueros exureret, & cum eorum oculis à quibus se abscondit & exiuit de templo, cessat continuo influxus & actio causae secundae: ita cessante causa secunda influere per suum particularem concursum, cessat etiam influxus diuinus, nullaq; sequitur actio.

Concursus generalis Dei & Solis in quo differant.

Est verò discrimen inter concursum generalem Dei & concursum generalem Solis, non solum quod ille, sicut proficiscitur à causa maxime vniuersali, sic multo est vniuersalior, ad multoq; plures effectus se extendit quam concursus Solis: sed etiam quod à Sole primum egreditur lumen, aut aliae similes qualitates occultae, quae vel per seipsas, vel per calorem interuentu luminis productum in generatione, verbi gratia, hominis aut equi, adiuuant virtutem seminis & cum ea materiam pro ratione formae introducendae apte disponunt, tandemq; & generatio, hoc est, introductio formae substantialis, & prauiua alteratio, simul sunt efficienter à virtute seminis & Solis, vt explicatum est: at verò concursus generalis Dei cum causis secundis, immediatè emanat in singulas earum operationes, indifferens ex se vt pro diuersitate causae secundae cooperantis varia actio, variusq; effectus resultet.

Concursus generalis qualis, & vt à Deo emanet.

Vt melius intelligatur qualis in se concursus Dei generalis sit, & quomodo à Deo optimo & maximo emanet, ante mentis oculos habeamus oportet, Deum causam esse liberam, aeternamq; determinationem diuinae voluntatis, tam circa tempus & partem spatij, quam circa quantitatem & modum influxus, vt varijs rebus producendis sit accommodatus, atq; vt vel solus, si magnus sit, rebus producendis sufficiat, vel si tantus non sit, accommodatus solum sit causis secundis iuuandis, ac proinde sit talis, vt si illae simul influant, emanet, si verò influere cessent, aut ad influendum nunquam accedat, neq; ille emanet; eiusmodi, inquam, determinationem diuinam voluntatis, voluntatem uè ipsam diuinam liberè e pacto determinatam, causam atque principium esse rerum, à quo immediatè emanat influxus seu actio diuina, vt inferius in hac prima. p. q. 25. ostendendum est. Etenim absq; vlla mutatione in Deo, vicissitudinis uè obumbratione, adueniente tempore, in quo libera determinatione suae voluntatis ex aeternitate statuit res creare, atque hoc, vel illud, in tali vel tali parte spatij, vno aut alio modo efficere vel adiuuare, ex ipso met actu

actu voluntatis diuinæ ita determinato, absque alio imperio, aut applicatione alterius virtutis executricis, quae in Deo sit, sequitur, tanquam ex principio efficiente immediato, influxus atq; actio Dei ad extra in hac potius parte spatij, quam in alia, ad hoc vel ad illud potius, quam aliud creandum, & ad vno vel alio modo res potius efficiendum, aut ad dicit, & facta sunt, madauit, & creata sunt, ea; ratione omnia quae cum; voluit, atque eo modo, quo voluit, fecit in caelo, & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Etenim mensura diuinæ potètiæ est libera Dei voluntas, quae non solum est immediatum diuini influxus principium, sed etiam tempus & spatium in quo fluat, ac quantitatem & modum illius praescribit, atque vt illum praescribit ac determinat, sic fluit. Quemadmodum autem Deus, qui non solum infinitæ potètiæ, sed & omnipotens omnino est, non infinitè, neque totum quod potest agit, quasi necessitate naturæ influat, quippe cum id contradictionem implicet, sed aeterna liberaq; determinatione suae voluntatis pro suo arbitrio praescripsit influxum praefinitis temporibus communicandum, multiplicem quidem ac varium, semper tamen finitum, modo maiorem, modo minorem prout natura cuiusq; rei producendae postulat, eò quod alium requirat Angelus, vt sit, alium caelum, Sol, & diuersa astra, alium homo, & diuersae animantes, alium aliae res: sic cum perspiceret causas secundas, quibus vires varias ad operandum statuebat conferre, nihil omnino posse efficere, nisi vnà cum illis in operationes & effectus earum ipse influeret, aeterna sua voluntate statuit, ita accommodare & quasi attemptare suum influxum, atque eo modo auxilium ac iuuenam illis conferre, vt non ipse solus ad earum praesentiam actiones & effectus produceret, sed suum locum atque influxum sic illis relinqueret, vt operationes & effectus essent proprii earum, quod in creaturarum dignitatem redundabat. Ipse verò influxu quodam rebus omnibus communis, qui pro diuersitate concursuum causarum secundarum ad varias operationes & effectus distrahi ac limitari possit (qua ratione concursus generalis Dei dicitur) suppleret earum imbecillitatem, tam quoad productionem, quam quoad conseruationem suorum effectuum: ea; ratione aeterna sua voluntate statuit, ita omnibus causis secundis praesto esse per eiusmodi generalem concursum, vt quoties causae secundae, vel naturae necessitate, vel sponte sua ac libertate cooperarentur, perinde eiusmodi influxus ex determinatione liberae suae voluntatis perpetuo, ordinariq; statuta lege sequeretur, ac si ipse causa esset ex necessitate naturae influens: paucis duntaxat euentibus exceptis, in quibus, futurorum omnium praefinitius, eadem aeterna suae voluntatis determinatione statuit illum suspendere,

Causa prima
per concursum
generale. &
secunda, quo-
dammodo par-
tes, & quoda-
modo in re-
gra causae
sunt.
Causa prima
& secunda par-
tiales sunt
partialitate
causae, non
verò effectus.

dere, causisq; secundis ob altiorem quendam finem miraculose denegare.
Ex dictis intelligitur facile, si sermo sit de causa integra, ut comprehendit omnem ad actionem necessariam, siue ea vniuersalis sit, siue particularis, Deum per concursum vniuersalem cum causis secundis efficere vniuersalem causam coalescentem ex pluribus non integris comparatione cuiusque effectus, ita ut neque Deus per solum concursum vniuersalem sine causis secundis, neque causae secundae sine concursu vniuersali Dei sufficiant ad effectum producendum. At cum dicimus, neq; Deum per concursum vniuersalem, neq; causas secundas esse integras, sed partiales causas effectuum, intelligendum id est, de partialitate causae, ut vocantur non verò de partialitate effectus: totus quippe effectus & à Deo est, & à causis secundis; sed neq; à Deo, neq; à causis secundis, ut à tota causa, sed ut à parte causae, quae simul exigit concursum & influxum alterius non secus ac cum duo trahunt nauim, totus motus proficiscitur ab vnoquoq; trahentium, sed non tanquam à tota causa motus, siquidem quouis eorum simul efficit cum altero omnes ac singulas partes eiusdem motus. Si verò sermo sit de integra, siue tota causa, non omnino, sed in aliquo gradu causae, tunc Deus per concursum vniuersalem est causa integra in gradu causae maxime vniuersalis, eò quòd nulla alia cum eo concurrat in eo gradu causae; eodemq; modo varia causae secundae possunt esse integre eiusdem effectus, quavis in suo gradu, ut Sol & equus comparatione alterius equi generandi, Sol quidè ut causa vniuersalis, equus ut causa particularis.

Causae essentialiter sub-
ordinate non
semper ita af-
fectae sunt, ut
superior moueat inferio-
rem.

Ex dictis præterea intelligitur, quando causae subordinatae sunt inter se, ita ut aliae sint magis, aliae minus vniuersales, aliae particulares, necesse non esse, ut superior in eo ordine semper moueat inferiorem, etiam si essentialiter subordinatae sint inter se, & à se mutuò pendeant in producendo aliquo effectus: sed satis esse si immediatè influant in effectum.

**Diluuntur obiectiones quaedam aduersus
sententiam explicatam.
Disputatio. 27.**

Argumentum
primum.

NON defuerunt qui aduersus sententiam, disputatione præcedente explicatam in hunc modum argumentarentur. Si concursus generalis Dei cum igne ad calefaciendam aquam non esset influxus Dei in ignem, quo à Deo applicaretur ac potens redderetur ad calefaciendam aquam, sed esset influxus Dei cum igne in aquam, tunc licet Deo

Deo concursum suum vniuersalem denegante, ignis calefacere non posset aquam, posset nihilominus mittere in illam suum influxum & conatum, qui sine influxu Dei satis non esset ad calefaciendum. Quemadmodum (inquiunt) si ad aperiendum ostium, propter ostij resistantiam, necessarius sit conatus & influxus duorum, utiq; si vnus tantum ostium impelleret in illud. Neq; enim si agens aliquod sine alterius ope nequit efficere aliquid, sequitur, ut neq; influxum & conatum in passum immittat, ut in lucta est manifestum: qui enim alteri reluctatur, à quo superari & deijci non potest, in se tamen ipso experitur influxum & conatum suum aduersarij. Simili ergo modo, licet ignis sine influxu Dei in aquam calefacere eam non posset, posset nihilominus influxum suum & conatum in eandem immittere, qui tamen non sufficeret sine influxu Dei ad calorem producendum: asserere autem ignem sine concursu generali Dei posse ex se quidquam immittere, periculosum in fide est: cum sine concursu generali Dei nihil omnino effici possit.

Soluitur ar-
gumentum.

Ad hoc argumentum negandum est, facta ea hypothesis, ignem posse mittere in aquam suum influxum & conatum: neque enim video quid aliud sit influxus ignis in aquam, quam calefactio, ut ab igne: neq; item video, præter vim ipsam naturalem ignis ad calefaciendum, seu calorem ignis, qui inclinatio quaedam ac momentum naturale est, ut, si ceterae adfuerint conditiones requisitae ad agendum, calefaciat, quid aliud sit conatus ignis in aquam, quam calefactio ipsa: quare si calefactio, qua ignis aquam calefaciat, esse nequit sine cooperatione & concursu vniuersali Dei in aquam, neque influxus ignis, neq; conatus ignis ad calefaciendum esse poterit sine eodem Dei concursu. Qui verò illo modo argumentatur, velle videtur, influxum & conatum ignis ad calefaciendum aquam distinctum quid esse à calefactione, calefactionemq; effectum esse illius, dum modò influxus & conatus ignis superent resistantiam aquae, ut ex exemplis & probationibus, quae subiungunt, videtur etiam colligi. Ridelicet autem videtur asserere, si res calida ex eo frigidam calefacere non possit, quia vincere nequeat frigoris resistantiam, aliquem nihilominus influxum & conatum in rem frigidam imprimere; aut quando res calida calefacit frigidam, vincitq; resistantiam illius, prius natura in illam imprimere influxum & conatum, ex quo ulterius, propter maiorem vim talis conatus & influxus quam sit resistantia frigoris, sequatur calefactio, ut velle videtur propositi argumenti autores. Esto autem id gratis admitteremus, argumentum sanè nullam vim haberet aduersus nos: tunc enim conatus atque influxus ille præuius, esset actio ignis in aquam distincta à calefactione quae sequitur, ea verò actio esse aliquando posset

posset sine calefactione: cum autem ad vnamquaq; actionem & effectum peculiaris requiratur concursus vniuersalis Dei, vti que tunc, sicut calefactio, quae post talem influxum & conatum sequeretur, indigeret peculiari concursu Dei vt esset: ita prauius ille influxus & conatus ignis in aquam egeret alio concursu generali Dei, vt ab igne in aquam imprimeretur. Ad probationes & exempla, quae adducunt, dicendum est, longè diuersam esse rationem, tam in lucta, quam in impulsione ostij. Etenim ibi plurimae interueniunt distinctae actiones, quarum quaelibet, vt sit, indiget suo distincto concursu Dei vniuersali cum ea causa secunda à qua proximè emanat. Præter actum enim voluntatis, quo quis vult aperire ostium, simul est actus sentientis appetitus, quo idem appetitur, atque imperatur motus membrorum & applicatio virtutis motiuæ, interueniente motu spirituum vitalium seu animalium, neruorum, musculorum, &cet, & tandem sequitur applicatio & compressio membrorum ab interna vi hominis ad ostium, quae omnes actiones, ita peculiare, distinctosq; concursus Dei vniuersales requirunt, vt licet Deus concurrere ad præcedentes actiones, si modò concursum suum ad sequentem denegat, nulla ratione sequatur. Porro ex compressione membrorum ad ostium, & impulsione illius, producit in ostium vis atque impressio in partem versus quam est aperiendum, illi similis, qua lapis proiectus post egressum à manu fertur sursum; producit verò vis atq; impressio maior, vel minor, prout maior, vel minor fuerit vis impellens; vis verò illa ostio impressa qualitas est, cuius productio, licet ortum habuerit ex locali motu & compressione membrorum, alteratio tamen est idem re cū qualitate producta; ad eamq; productionem, tãquam ad actionem distinctam à præcedentibus, necessarius est alius concursus vniuersalis Dei. Quod si eiusmodi qualitas ac impressio superet resistantiam, quae impediēbat ne ostium aperiretur, resultat motus localis ostij ab illa vi, tantquam ab instrumento, efficiēter productus, ad quem motum constat necessarium esse alium distinctum concursum vniuersalem Dei, quem si non impenderet, vti que vis illa ostio impressa non efficeret apertionē. Simile quid cernitur in lucta, aut cum lapis superimponitur manui: à gravitate enim lapidis producit impulsio deorsum ac vis in manum, qua mediante, si manus resistantiam superet, deorsum à lapide mouetur, motu distincto ab ipsa impressione. Licet autem ad motum localem, maxime violentum, præcedat necessariò vis ac impulsio per prauiam actionem; ad alterationes tamen quae per quatuor primas qualitates fiunt, nulla praui actio requiritur, quae alterationes ipsas, hoc est, calefactiones, frigectiones, &c. tempore vel natura antecedit: sed eo ipso quòd maior est actiuitas rei agentis, quam patientis resistantia, emanant eius-

modi

modi alterationes ab agente in patientem, atque sine vlllo praui influxu, conatu, aut actione in eo recipiuntur. In hunc etiam modum argumētantur. Principium est in philosophia, causas secundas & quodecunq; creatum agens perfectius esse cum est in actu secundo, hoc est, in operatione, quam cum est in solo actu primo, hoc est, in sola virtute & potentia ad operandum: ergo quādo actu agit & operatur, acquirit rem aliquam seu perfectionē, per quam perficitur: hæc autem, in igne calefaciente aquam, esse nequit calefactio ipsa: eò quòd actio non sit in agente, sed recipiatur in patiente, & agere non sit recipere in se perfectionem, sed potius effundere perfectionem suam, eamq; communicare passio: neq; esse potest aliud, quam influxus diuinus quo mouetur, vigoremq; accipit vt possit calefacere: ergo concursus Dei generalis cum igne ad calefaciendam aquam est influxus Dei in ignem, quo potens redditur secundum se, vt calefaciat, quiq; natura antecedit calefactionem.

Secundum argumentū.

Ad hoc argumentum dicendum est, principium illud, neque prolatū esse à philosophis, neq; intelligi de quocunq; agente, sed solum de agentibus per actionem immanentem, quorum comparatione tam principium operandi, quam operatio ipsa, sunt actus, hoc est, formae in ipsis agentibus repertae: is verò actus, qui alterum antecedit, appellatur actus primus, id est, forma prior agentis à qua actuatur & informatur: is verò, qui sequitur, appellatur actus secundus, id est, forma posterior: inter ipsaq; principia operationum, anima est actus primus cōparatione intellectus, & intellectus est actus primus cōparatione speciei intelligibilis, qua informatur vt intelligat, & species ipsa est actus primus cōparatione intellectus, & idcirco appellatur actus secundus illius. In agentibus verò actione transeunte inauditum est inter Philosophos, operationem, seu actionem illorum appellari actum ipsorum secundum. Quia ergo operatio immanens perfectio propria est agentis, per quam actuatur, informatur ac perficitur, atque vnumquodq; eiusmodi agentium, saltem quoad principium & potentiam qua eiusmodi operationem exercet, est in potentia passiva vt sit perfectum sua ea operatione, merito à philosophis de eiusmodi agentibus dicitur, perfectiora ea esse dum sunt in actu secundo, quam dum sunt solum in actu primo. Agentia verò actione transeunte, licet (vt habetur primo de caelo c. 3.) sint propter naturales suas operationes, quia tamē non ideo sunt, vt per eas perficiantur, sed potius vt res alias perficiant, & ad varios hominū vsus inferuiant, non dicuntur à philosophis esse perfectiora in seipsis dum operantur, quam sint ante operationem, neq; ipsorum operatio appellatur actus eorundem secundus. Ridiculum quippe est arbitrari, philo-

Soluitur.
Operatio immanens est, quae dicitur actus secundus non ita actio transeunte.

M

so

sophos asseruisse, agentia perfectiora esse dum sunt in actu secundo, quam dum sunt in actu primo, propter vigorem & influxum quem à Deo tunc ad operandum recipient, de quo vigore & influxu Dei illis ne in mentem quidem unquam venit, & non potius propter operationem ipsam, quæ perfectio est agentium per actionem immanentem.

Possumus etiam argumentari primo, quoniam, ut autores contrariae opinionis concedunt, motus atque vigor ille quippiam creatum est, atque principium calefaciendi proximum unà cum virtute propria ignis cooperatur calefactione & calorem in aqua: ergo est causa secunda, & non prima, ac proinde indiget nouo concursu generali: neque enim efficere valet Deus causam secundam, siue naturalem, siue supernaturalem, siue proximam, siue remotam, quæ sine concursu generali Dei producat possit actionem aliquam vel effectum; quoniam id contradictione implicat.

Nulla causa secunda, etiam supernaturalis, potest esse ad producendum sine generali Dei concursu.

Concursus Dei generalis non est in causa, remota agat, sed est inmediate in effectu.

Secundo, quoniam coniunctum ex virtute innata ac propria ignis, atque ex illo motu & vigore immisso à Deo in ignem, vis quædam est ad operandum finita, certa, ac determinata; quandoquidem est quippiam creatum: quid ergo impedit quominus Deus tantam aut maiorem vim ad operandum ita tribuat alicui agenti, ut eidem innata sit ac propria? Poterit ergo tale agens naturale, sine concursu generali Dei cooperari, suum producere effectum, si concursus generalis Dei sit influxus in agens, & non potius unà cum agente in patiens, ea ratione quia nihil omnino esse possit, quod, ut ad sui conservationem, ita ut primo fiat, non pedit à Deo conferente illi immediate esse unà cum causis secundis.

Tertio, si concursus Dei generalis cum igne ad calefaciendam aquam esset vigor immissus à Deo in ignem, utique vigor ille, postquam semel esset immissus & perseveraret in igne, non minus esset agens naturale necessitate naturæ agens, quam calor ipse ignis, atque adeo sine nouo concursu generali Dei, ut calefaciat aquam, ita calefaceret quamcumque aliam rem quæ simul admoueretur; unde consequeretur Deum non posse subtrahere ab igne, aut à quocumque alio agente naturali suum concursum generalem ad agendum in unam rem, quin illum subtraheret ad agendum in omnes alias; quod tamen non videtur concedendum.

De concursu generali Dei cum libero arbitrio ad opera eidem naturalia.

Disputatio. 28.

M

UT de concursu generali Dei cum libero arbitrio creato peculiariter differamus, ex ijs, quæ hæcenus de eodem concursu cum causis secundis in genere diximus, in primis illud intelligitur. Quod sicut concursus Dei generalis cum causa agente per actionem transeuntem, ut cum igne producente calorem in aquam, non est influxus Dei in ignem, sed in aquam, in quam recipitur effectus à Deo & ab igne simul productus: ita concursus generalis Dei cum causa operante per actionem immanentem, ut cum intellectu ad intellectionem, & voluntate ad appetitionem, non est influxus Dei in causam, ea ratione qua agens est, quasi eo prius mota & excitata agat, sed cum causa ea ratione qua agens est, in ipsam met ea ratione qua patiens est, atque in se suscipit effectum ab eadem causa, atque à Deo, partiali influxu vtriusque simul productum.

In quo latissimum est discrimen inter concursum generalem Dei cum causis secundis ad actiones earum naturales, & auxilium particulare, gratiam ue præuenientem, qua Deus liberum arbitrium ad opera supernaturalia credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitendi, ut ad salutem operetur, euehit & coadiuuat, quod pauci animaduertunt. Etenim auxilium particulare, quod præueniens gratia nuncupatur, motio quædam est, qua liberum arbitrium excitatur & præuenitur, potensque redditur, ut ita adiutum libero suo influxu cooperetur ulterius eiusmodi supernaturales actus quibus proximè aut remotè ad gratiam gratum facientem disponatur. Quare motio quædam est in ipsam causam, ut ea mediante in se habeat unde liberè exercere ulterius possit, si velit, eiusmodi opera qualia ad salutem sunt necessaria, ut à disputatione octaua ex parte est explicatum, & copiosius in sequentibus dicitur.

Latum discrimen inter generalem Dei concursum, & particularem auxilium.

Ex eisdem præterea intelligitur, falsam esse opinionem Antonij Cordubensis libro. 1. quaestionum Theologicarum. q. 55. dubio. 4. & 10. asserentis, concursum Dei vniuersalem non solum esse influxum in causas ipsas agentes, quo motæ & applicatæ ad agendum operentur, sed etiam esse influxum efficacem & sufficientem, ut eo solo Deus sine concursu causarum secundarum efficeret illos eosdem effectus. Sententiam verò oppositam, quæ asserit, Deum quidem concurrere immediate cum causis secundis ad earum effectus, at non concursu sufficienti ut sine concursu causarum secundarum producantur ipsi effectus, erroris damnat. Ac sanè si Antonius Cordubensis erroris argueret eum, qui affirmaret, ea ratione Deum concurrere cum causis secundis inefficaci influxu ad earum effectus, quod in Deo non esset potentia, ut solus efficaciori alio influxu, si vellet, illos eosdem produceret, quasi sine causis secundis producere non valeret effectus, neque aliter efficere res, constitueret hoc vniuersum, quam re ipsa fecerit, non repugnarem. Hic enim fuisse vide-

Antonij Cordubensis opinio.

M 2

tur

tur error Petri Abailardi, & forte quorundam aliorum, vt disputatione prima retulimus. At longè aliud videtur velle, nempe cōcursum vniuersalem, quo Deus cum causis secundis re ipsa concurrat, esse efficacē, non quidem vt sine causis secundis sint actiones causarum secundarū; quoniam implicat causas secundas aliquid efficere, & eas in illud idem non influere (in quo rectè dicit) sed esse efficacem, tum ad producendos sine causis secundis illo eodem influxu eosdem effectus, quos mediātibz causis secundis producit: tum etiam, vt mouendo eo influxu causas secundas, eas efficere secum faciat eosdem effectus. Quare erroris damnare videtur, quæ nos de concursu generali Dei satis dilucidè hætenus ostendimus. Cum tamen pro se neque testimonium, neque rationem adducat. Si quæ autem adduci poterant, ea nos disputatione. 25. dissoluimus cum Aliaci & Gabrielis errorem impugnauius.

Quæ assertio in hac materia multis erroribus causam præbuerit.

Fateor sententiam Antonij Cordubensis quorundam esse nominaliū, & eandem redolere aut potius affirmare Scotum iuxta ea quæ disputatione. 34. ex ipsius sententia referemus. At planè ea est, quæ multis erroribus ansam præbuit, dum Aliacus & Gabriel ea permoti asseruerunt, causas secundas nihil omnino efficere, sed Deum solum ad earum præsentiam effectus & operationes producere. Quin etiam Lutherus sumpta inde occasione asseuerare est ausus, voluntatem ad actus suos inter nos solum concurrere passiuè, proficiensq; in peius negare omnino libertatem arbitrij non formidauit, asseuerauitq; flagitiosa nostra opera non minùs esse à Deo, quàm alia pia hominum opera, vt disputatione. 1. diximus. Nec verò intelligere valeo quam ratione admisa ea opinio, aut potius errore, libertas arbitrij, qualis disputatione. 23. apertissime est demonstrata, cōsistere defendiq; possit. Qua de causa Antonius ipse Cordubensis sub finem dubij decimi citati quadam philosophandi ratione, quæ vix intelligi valet, & in qua secum videtur ipse pugnare, compulsus est vti, vt libertatem arbitrij nostri, iuxta eam sententiam, defenderet.

Meditatur enim tria signa naturæ in æterna determinatione libera voluntatis diuinæ circa concursum vniuersalem voluntati nostræ ad opera liberi arbitrij, cæterisq; causis in tempore præstandum. Primum, in quo quæsi in genere statuit voluntati opitulari, concursusq; generalem illi exhibere. Secundum, in quo præuidit in quam partem pro sua libertate in tali vel tali puncto temporis nostra voluntas deflectere deberet, quæ quæsi modificat ac determinat diuinam voluntatem, vt influxus exhibeatur potius in hoc instanti temporis, in quo voluntas se se determinat, quàm in alio, & vt sit ad volendum potius quàm ad nolendum, aut è cōtrario, ad nolendum potius quàm ad volendum. Tertium denique, in quo iam omnino ex æternitate statuit in tali, vel in tali puncto temporis

poris hoc vel illo modo voluntati nostræ opitulari, prout in secundo puncto naturæ ex eadem æternitate præuiderat eam in eo temporis puncto pro sua libertate fore determinandam. Subiungitq; hæc verba. Voluntas nostra ita ex æternitate in secundo puncto naturæ à Deo præuisa, non solum modificat prædictam voluntatem diuinam vniuersalem in primo signo naturæ spectatam, quoad modum, vt liberè cum ea cōcurrat: sed etiam determinat eam quoad speciem actuum, & quoad ipsos actus singulares voluntatis, ita vt non prius ordine naturæ voluntas diliter in tali tempore cum nostra voluntate in tercio signo ad hunc vel ad illum actum particularem producendum; non, inquam, prius, sed postquam nostra voluntas præuisa aut præcognita est, quòd se tali tempore determinabit ad volendum, vel nolendum, vel ad producendum hunc vel illum actum, tunc & non antea diuina voluntas se determinat ab æterno ad volendum in tercio signo concurrere pro tali tempore cū nostra voluntate ad eosdem actus particulares, quoties & quando nostra voluntas voluerit, & à tali concursu cessare toties & quando præuisa est, quòd liberè cessabit. Et ratio huius est, quia nisi sic Deus facere ab æterno decreuisset, vti que non bene saluaretur libertas nostræ voluntatis simul cum concursu diuino. Hæc ille.

Cæterum, vt interim omittam, tum hanc Antonij Cordubensis commentationem ad intelligendum difficilem esse, tum opiniones quæ non aliter defendi queunt, quàm confictis eiusmodi distinctionibus, raro veras esse solere, aduersus eum sic possumus argumentari. Primum quia vel liberum arbitrium humanum ante concursum Dei generalem in tali vel tali puncto temporis impensum, potest se liberè inclinare ad nolendum, atque ad volendum hoc potius quàm illud, vel nulla ratione sine eo auxilio id potest. Si des primum: ergo aliquid potest in aliquo instanti sine concursu generali Dei, quod tu ipse errorem esse affirmabas. Consequentia patet, quoniam illa inclinatio & determinatio volū tatis, tum ad volendum aut nolendum, tum ad volendum potius hoc quàm illud, effectus est voluntatis, neq; alius, quàm volitio ipsa aut no litio libera: quòd si id non est, cedo quid aliud sit. Si verò des secundū: ergo neque Deus ipse ex æternitate præcognoscere valet ad quam partem pro sua libertate liberum arbitrium debeat inclinare, antequàm statur illi impendere concursum suum in eo instanti: quandoquidem antequàm impendere potest, etiam prius natura quàm impendatur, maximè ex sententia, qui affirmas, liberum arbitrium nihil posse nisi motum & applicatum prius à Deo vt id efficiat: Deus autem præcognoscere nequit id esse futurum, quòd nulla ratione esse potest.

Impugnatur Antonij Cordub. dub.

Concursus Dei generalis determinatur ad speciem actionis, & effectus à concursu causae secundae.

Secundò. Vel quòd liberum arbitrium in tali puncto temporis eliciat actum, atque ille potius sit volitio quàm nolitio, & huius obiecti potius quàm cuiusvis alterius, pendet à certo quodam concursu Dei generali apto, vt hoc potius quàm illud fiat; vel non ita est, sed concursus Dei generalis, qui in quouis instanti impenditur, quantum est ex se, atque prout à Deo tunc emanat, indifferens est vt sequatur volitio aut nolitio, vel volitio potius huius obiecti quàm illius, prout liberum arbitrium pro sua libertate hoc aut alio modo cum Deo concurret. Si des primus ergo antea quàm Deus statuatur influere hoc aut illo singulari modo in tali vel tali instanti cum libero arbitrio Petri, præuidere non potest ad hanc partem inclinaturum, talem vè actum in particulari eliciturum esse liberum arbitrium: quandoquidem sine tali determinatione Dei liberum arbitrium id præstare nequeat, Deusq; præcognoscere non possit id futurum, quòd nulla ratione esse potest. At tu contrarium asserebas, nempe Deum in secundo instanti naturæ, antequàm statuatur in tali vel tali instanti temporis hoc vel illo modo concurrere, præcognoscere in quam partem liberum arbitrium se se inflectere deberet. Præterea illo primo dato, manifestè per concursum Dei generalem tollitur libertas arbitrii nostri. Si verò des secundum: ergo præsentè concursu generali Dei potest liberum arbitrium indifferenter velle, aut nolle, & velle indifferenter hoc, aut illud, ac proinde concursus generalis Dei non est causa efficax huius, aut illius effectus singularis, imò neque quòd sit potius volitio, quàm nolitio, idq; non solum sine concursu liberi arbitrii, sed etiam libero arbitrio simul concurrente atque influente ad actionem, quippe cum, quòd producatur volitio potius quàm nolitio, & huius potius obiecti quàm alterius, à concursu liberi arbitrii dependet, & non à concursu Dei generali cooperante vnà cum libero arbitrio.

Tertiò. Vel quando Petrus eligit fornicationem, aut quoduis aliud flagitium, concursus Dei vniuersalis, quò cum Petro tunc concurrat, est causa efficax talis volitionis fornicandi, quà volitio fornicandi est, vel non, sed influxus Dei vniuersalis tunc impensus, prout à Deo, indifferens est, vt, si aliter liberum arbitrium Petri pro innata sua libertate tunc influeret, sequeretur nolitio fornicandi. Si des primum: ergo Deus tunc est causa volitionis fornicandi, quà volitio fornicandi est, ita vt Deus causa sit, quare actus ille potius sit volitio fornicandi, quàm nolitio: ex quo consequitur aperte, Deum esse causam peccati, quà peccatum est, hoc est, quatenus tanquam proprium fundamentum coniunctam habet auersionem à recta ratione & lege aeterna. Si verò des secundum: ergo concursus Dei generalis tunc impensus, non est causa efficax volitionis potius, quàm nolitionis fornicandi, sed à solo concursu liberi arbitrii prouenit, quòd potius volitio, quàm nolitio, & quòd potius volitio huius

huius turpis obiecti, quàm alterius honesti eliciatur. Postremò, concursus Dei particularis ad opera supernaturalia liberi arbitrii, hoc est, gratia liberum arbitrium præueniens, non est causa efficax eiusmodi operum: quin potius in potestate liberi arbitrii eadem gratia adiuti, est consentire, aut non cõsentire, aut etiam dissentire Deo ita inuitanti, & excitanti, id quòd de fide est, vt ex concilio Trid. sess. 6. can. 4. sæpè in superioribus est ostensum, & in sequentibus magis patebit: ergo neque concursus generalis Dei est causa efficax operum liberi arbitrii, sed à libero arbitrio pendet, tum vt sint, tum etiam, vt non obstatè influxu actuali Dei, sint potius huius speciei, quàm illius, atq; huius obiecti potius, quàm alterius. Reijcienda est ergo horum doctorum sententia, quæ ita libertatem arbitrii nostri, reui meo iudicio, tollit, vt non periculosam in fide solum, sed etiam errorè non vererè eam appellare, nisi cõsultius ducerem definitionem Ecclesiæ hac de re prius expectare.

Exemplum, quo nonnulli explicare solent modum operandi Dei per generalem concursum, excluditur, verusq; modus apponitur.

Disputatio. 29.

EX dictis circa generalem Dei concursum cum secundis causis in genere, illud etiam facilè intelligetur, non esse aptum exemplum ad explicandum modum, quo Deus per concursum generalem cum libero arbitrio concurrat, illud quo quidam vtuntur. Dicunt enim liberum arbitrium, prius natura per concursum generalem à Deo motum & applicatum ad suas operationes exercendas, quasi ab ipso Deo deduci, non excluso tamen ipsius arbitrii influxu: non secus ac præceptor apprensam manum discipuli, simul etiam cooperantis, mouet ac deducit in depingendis characteribus. Vnde dicunt, quemadmodum si discipulus magistri motum omnino sequatur, efformantur optimi characteres: si verò resistat, atq; in aliam partem suo influxu nitatur, iam ex illa præceptoris deductione atq; influxu depingentur vitiosi: vitium tamè, non à magistro, sed à discipulo orietur, etiamsi magister ad descriptionem illam characterum, non quidem quà vitiosa est, sed quà descriptio est characterum, cooperatus sit: ita pariter si vnusquisque nostrum libero suo arbitrio sequatur motum atque ductum Dei generalem, actus liberi arbitrii erunt quales oportet: si verò per liberum suum influxum abutatur

concurso generali Dei aliquid volendo, aut nolendo contra rectam rationem ac legem Dei, operationes quidem erunt vitiosae, cum tamen ad eas Deus concursu suo generali fuerit cooperatus; at vitium earum, non ex influxu & concursu generali Dei, sed ex influxu particulari liberi arbitrii oriatur, quod illo modo concursu Dei generali abuti voluit. Atque hac ratione explicat, quare cum Deus, etiam ad operationes nostras vitiosas influat concursu suo generali, sine quo nulla ratione esse possent, nihilominus non sit causa peccati, sed homo per suum liberum arbitrium.

Impugnatio.

Cum ex dictis pateat, liberum arbitrium agere, quin prius à Deo moueatur, neque concursu Dei generale esse influxum in liberum arbitrium, quia agens est, ut videlicet praeparatur ac potens fiat ad operandum, sed esse influxum cum libero arbitrio ea ex parte qua agens est, in idem ea ratione quae patiens est, atque in se ipsum propriam operationem suscipit, manifestum etiam est exemplum illud non esse aptum. Nam si illo modo prius moueretur arbitrium, ac deduceretur per concursu Dei generale, sane aliqua ex parte eam motionem & ductum in nobis esse experiremur, quemadmodum illustrationes & auxilia gratiae praeuientis aliqua ex parte solent interdum experiri, qui ad fidem & poenitentiam interius vocantur, & tandem ad generosam illustremque contritionem perducuntur, & multo magis aliqui iusti qui in virtutibus multum profecerunt, & peculiari Dei familiaritate perfruuntur, experiri solent huiusmodi motus gratiae praeuientis ad praecleara opera, ut inferius patebit: unde testimonium illis reddit Spiritus quod sunt filii Dei; cum tamen nullus experiat motum concursus Dei generalis, qui aequalis est & necessarius ad omnes omnino actiones, etiam mere naturales, quauis vitiosae sint.

Deinde interrogare libet eos, qui hoc vtuntur exemplo, An quando voluntas eligit fornicationem, aut aliud flagitium, influxus proprius liberi arbitrii, per quem abutitur concursu Dei vniuersali, & contra, aut praeter ductum Dei, eligit fornicari, sit à ductu atque motu diuino per concursu generale, quo prius natura, ut dicunt, Deus mouit liberum arbitrium ad operandum, ita ut concursus Dei moueat arbitrium ad talem singularem influxum: vel non? Primum dare non possunt: tum quia, ut in eorum similitudine persistamus, quemadmodum deflexio discipuli in aliam partem ab ea, ad quam à magistro mouebatur, non est à magistro, sed à proprio ductu discipuli: ita influxus proprius liberi arbitrii, per quem abutitur concursu generali Dei, aliquid contra, aut praeter diuinum ductum eligendo, tribui nequit concursu generali Dei, quasi ad illum moueat, & ab eo sit: tum etiam quoniam, si Deus suo concursu generali moueret arbitrium ad influxum illum singularem, moueret ad eligendam fornicationem, quae fornicatio est, atque adeo ad peccatum, ut

ut proximè fundat deuiationem à recta ratione, & lege diuina, quod tamen blasphemiam continere videtur. Adde quoddam, cum influxus ille liberi arbitrii esset tunc iuxta motum & influxum Dei per concursu generalem, peccator non diceretur abuti concursu generali Dei, sed potius cum illo consentire. Si verò dent secundum, nempe influxum illum liberi arbitrii non esse à ductu & motu Dei per concursu generalem, quasi ad talem singularem influxum prius natura moueat Deus liberum arbitrium, utique, cum influxus ille sit quid reale, ab eoque electio liberi arbitrii habeat quod sit electio fornicationis, concedent aliquid reale esse à libero arbitrio, ad quod concursus Dei generalis non concurrerit illo suo modo.

Possumus etiam aduersus idem exemplum ita argumentari. Si prius natura, quam liberum arbitrium operetur, mouetur à Deo, & applicatur ad operandum, & quasi ducitur in suis operationibus: vel ergo semper mouetur & applicatur ad illud idem, quod posterius natura operatur liberum arbitrium: vel aliquando mouetur & applicatur ad vnum, & liberum arbitrium contra diuinam applicationem se applicat ad aliud longè diuersum: vel mouetur semper & applicatur à Deo solum motione indifferenti ad hoc vel ad illud, liberum verò arbitrium per se ipsum se applicat ad operandum potius hoc, quam illud. Primum dici non potest: tum quia tolleretur libertas arbitrii: tum etiam quia concedendum esset, quoties homines eligunt fornicationem, aut aliud peccatum, à Deo prius natura moueri & applicari ac inclinari liberum eorum arbitrium, ut talia crimina eligat in particulari, quod manifestum continet errorem. Secundum etiam dici non potest: tum quia quando arbitrium eligit fornicationem, non sentit se moueri & applicari à Deo ad volendum castitatem, aut ad fugiendam fornicationem: maximè cum homines vitio luxuriae dediti, quando fornicationem volunt, neque de castitate, neque de nolenda fornicatione cogitent. Tum etiam quia applicatio illa ad aliud, cum tamen sit quid reale, iam non esset à Deo per concursu generale, qui ad aliud longè diuersum mouebat, sed à solo libero arbitrio, neque in ea operatione duceretur liberum arbitrium à Deo per concursu generale: ipsi verò ad omnem omnino operationem affirmant liberum arbitrium moueri prius natura à Deo, ac duci per concursu generalem. Tertium etiam dicere non possunt, maximè illi qui Deum affirmant causam esse efficacem per concursu generalem cuiuscumque effectus. Neque etiam ij qui dicerent, non esse causam efficacem: quoniam illa applicatio ad hoc potius particulare, quam ad aliud, quae à solo esset libero arbitrio, esset quid reale, & non ex motu & applicatione Dei per concursu generalem, atque adeo aliquid, secundum aliquid reale sui, non

Cōkursu vniuersali non prius Deus concurret ad esse & quān causā secundā, aut ē cōtrario: scilicet de auxilio gratiæ præuenientis.

Deus comparatione effectuum causarum secundarum cur causa prima dicatur.

non esset à Deo per concursum vniuersalem, eo modo quo affirmant Deum causam esse effectuum omnium causarum secundarum per concursum vniuersalem.

Dicendum ergo est, non prius Deum concurrere cōkursu vniuersali ad effectus causarum secundarum, quān causas secundas, aut ē cōtrario, neque prius existere vnum influxum, quān alium; sed vtrunq; esse immediatum in actionem & effectum producendum, atque à se inuicem dependere vt existant. In quo etiam est latissimum discrimen, & maxime notandum, inter concursum Dei vniuersalem cum causis secundis ad agendum naturaliter, & auxiliū particulare, gratiam uē præuenientē, ad actus supernaturales quibus arbitriū ad gratiā disponitur. Etenim, vt ex ijs quæ à disputatione octaua dicta sunt, ex parte constat, & in sequētib; amplius explicabitur, omnino est dicendum; concursum Dei particularem, gratiam uē præuenientē, semper vel tempore, vel natura antecedere influxum liberi arbitrii ad actiones suas supernaturales, quibus ad gratiam gratum facientem disponitur, tanquā causa principium; efficiens in liberum arbitrium immissum, quo mediante Deus vltimus vnā cum libero influxu eiusdem arbitrii in huiusmodi operationes supernaturales influit. At verò cum Deus per concursum vniuersalem & causa secunda immediatē influant in effectum causæ secundæ, tanquā duæ partes vnius integræ causæ, quatum neutra, illis præcisē influxibus singularibus, influit in alteram, sed vtraq; immediatē in effectum; fit, vt neutra, illis præcisē influxibus singularibus, prius altera cōcurrat. Deus ergo, comparatione cuiusque effectus causæ secundæ, dicitur causa prima, tum quia causa ipsa secunda habet totum suum esse, & vim operandi à Deo, atque ab actuali immediato influxu Dei pendent ea omnia quæ in ea sunt: tum etiam quia concursus Dei generalis, quo cum causis secundis ad agendum concurret, maximē vniuersalis est, secundū rationem causæ efficientis ad vniuersos effectus se se extendens: qua ratione, si in commune spectetur, poterit dici prior natura quocunq; influxu causæ particularis, quatenus ab eo ad concursum cuiusq; causæ secundæ non conuertitur existētiæ consequētiā, quippe rectē sic liceat colligere, datur influxus huius causæ secundæ: ergo datur etiam concursus generalis causæ primæ: non verò ē contrario bene colliges; datur concursus generalis Dei: ergo datur etiam concursus huius causæ secundæ. Dixi, si in commune spectetur, quoniam si concursus Dei generalis sumatur in singulari, pro concursu quo præcisē cum hac causa secundā hīc & nunc ad singularem aliquem effectum concurret, concursus generalis Dei, neque illo modo est prior concursu huius causæ secundæ ad eundem effectum, sed à se mutuo pendent quoad existentiam, vt explicatum est.

Non

Non Deum, sed solum liberum arbitrium creatum causam esse peccati ostenditur.

Disputatio. 30.

QVAVNIS Deus causa sit prima actionum omnium, quantumvis flagitiosarum, quæ à causis secundis efficiuntur, vnā cum libero arbitrio creato in eadem cōkursu suo generali influens immediate, vt disputationibus præcedentibus ostensum est: asserere tamē Deum causam esse peccati, vt non solum antiquiores quidam hæretici, quos Eusebius quinto libro Ecclesiasticæ historiæ cap. 20. & Castrus aduersus hæreses verbo, malum, referunt, sed etiam nostri temporibus Lutherus cum suis sectatoribus, vt disputatione prima vidimus, asseuerant, profectò non solum immanis est blasphemia, vt vel ipsa cuiusque hominis ratio per se docet, sed etiam hæresis manifesta. Atque id ostendimus nunc ex scripturis sacris, ecclesiæ definitionibus, ac vnanimi Patrū consensu: disputationibus verò sequentibus rationes ex naturæ principijs deducemus, quibus dilucidē videatur Deum non esse causam peccati.

In primis Iacobus primo capite suæ canonicæ, Nemo, inquit, cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim intentator malorū est, ipse autem neminem tentat; ad malum scilicet: si ergo Deus ad malum, peccatum uē non tentat; eò quòd cū infinita bonitate, natura, & clemētia diuina id pugnet; multò minus erit causa efficiens malum culpæ, quatenus tale est, aut ad illud, quā tale est, inclinans & mouens liberum arbitrium. Vnde Ecclesiastici. 15. Non dixeris. Per Deum abest (sapientia scilicet) quæ enim odit ne feceris. Non dicas, ille me implanauit: non enim necessarij sunt ei homines impij. Omne excrementum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.

Psalmo 5. Mane astabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus, neq; permanebunt iniusti ante oculos tuos &cet. Si Deus iniquitatem non vult fieri, neq; placere illi vlla ratione potest, quin potius sanctissimis suis legibus eam prohibet, nec impunitam relinquit, quanam ratione illam in peccatore ipse efficiet, aut vt eam peccator efficiat, liberum illius arbitrium mouebit, aut inclinabit? Psalmo. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animā suam. Pluet super peccatores laqueos; ignis & sulphur & spiritus procellarū pars calicis eorum: quoniam iustus Dominus & iustitias dilexit, aquitatem vidit vultus eius. Quasi dicat, iniquitatem approbationis scientia conspicere nequit, neq; in peccatoribus illam efficere, ad eam uē eos incita-

Error Lutheri, & aliorum hæreticorum asserentium, Deū esse causam peccati.

Impugnatus, Iacob. 1.

Eccles. 15.

Psal. 5.

Psal. 10.

Sap. 11. incitare, ac mouere. Sapientia. 11. Nihil odisti eorum, quæ fecisti: sunt
Sap. 14. autem similiter odio Deo impius & impietas illius, vt habetur Sapientia
Habacuc. 1. 14: ergo Deus peccatoris impietate & peccatu non efficit. Habacuc. 1.
Mundi sunt oculi tui, ne videat malum, & respicere ad iniquitatem non
Osee. 13. poteris. Osee. 13. Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum.
Id est, à nobis ipsis est quod peccemus & pereamus; à Deo autem est so-
lùm auxilium nostrum, qui semper ad ostium cordis nostri stat & mise-
ricorditer pulsar.

Matth. 7. Item Matth. 7. Non potest arbor bona malos fructus facere. Et ad Ro
Ad Rom. 11. manos. 11. Si radix sancta, & rami: at Deus per esetiam bonus est & san-
ctus, in quæ nihil culpæ aut malitiæ cadere potest, iuxta illud ad Rom. 9.
Ad Roma. 9. Nunquid iniquitas est apud Deum? absit: ergo autor esse nequit malo-
rum, quæ culpæ rationem habent.

D. Fulgencius. Item est egregia & maximè rationi consentanea regula illa beati Ful-
gentij libro primo ad Monimum à Theologis receptissima. Deus non
est autor eius, cuius est vltor. Quis enim, nisi crudelis & sceleratissimus,
in alio vliscatur id, cuius ipse est autor: at Deus vliscatur peccata nos-
tra: ergo nullius eorum causa esse potest.

Concilium In Concilio Arausicano. 2. cap. 25. ita habetur. Aliquos ad malum di-
Arausicanū. uina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiam si
sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illos
Leo nonus. anathema dicimus. Leo. 9. in epistola decretali ad Petrum Antiochenum
episcopum, quæ habetur in fine operis Leonis primi, in explicatione fi-
dei Romanæ ait. Credo Deum prædestinasse solum bona: præsciuisse
Conci. Trid. autem bona, malaq;. Et in Concilio Tridentino sessione. 6. cano. 6. ita
habetur. Siquis dixerit, non esse in potestate hominibus vias suas malas
facere, sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permissiue solum,
sed etiam proprie & per se, aded vt sit proprium eius opus, non minus
proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli, anathema sit.

Patrum testi- Est etiam vnanimis Patrum de eadem re consensio. Dionysius. 4. cap.
monia. de diuinis nominibus versus finem. Quin ne ex Deo, inquit, est malum.
D. Dionys. aut enim bonus non est, aut bona facit. Et paucis interiectis. Non igitur
Deus autor est mali, neque malum est in Deo, nec omnino, nec certo ce-
pore. Et deinde explicat ex eo dæmones malos effectos, quod propria
voluntate diuina bona velle & perficere destituerunt. Idemq; de animis
nostris docet. Atque ad eos qui dicebant, oportere diuinam providen-
tiam inuitos etiam nos ad virtutem impellere, respondet. Providentiæ
non esse tollere naturam propriam cuiusque rei, sed ei providere acco-
modatè ad ipsius naturam, & idcirco oportuisse constitui à Deo homi-
nem liberum, prout ipsius natura postulabat. Et ad finem capituli ait, se in
libro de iusto diuinoq; iudicio rationes eas sophistarum vt stultas re-
felle-

fellere, quæ iniquitatem ac mendacium in Deum dicunt.
Idem affirmat Iustinus martyr ad finem dialogi cum Tryphone ad-
uersus Iudæos, & in responsionibus ad Christianos de quibusdam quæ-
tionibus respõsione. 8. verbi illius retulimus disputatione. 23. mēbro. 4.
Idem docet respõsione. 12. In eadem sententia sunt Clemens Alexātri-
nus libro. 1. pedagogi cap. 8. Et libro. 1. stromatum circa medium. Tertul-
lianus in libro de exhortatione castitatis, cuius verba ex parte disputa-
tionē. 23. allata sunt. Et lib. 2. aduersus Marcionem post medium. Orige-
nes libro. 4. contra Celsum, post medium. Athanasius in oratione contra
Idola paulo post principium. Idem habetur in testimonio eiusdē Atha-
nasilij quod in Concilio Constantin. 6. actione. 8. refertur. Athanasius etiā
in vita beati Antonij, idem refert magnum Antonium docuisse. Idē affir-
mant Basilius homilia. 9. cui titulus. Quod Deus non sit autor malorū.
Gregorius Nissen. 7. libro philosophiæ cap. 4. Damascenus libro. 4. fidei
orthodoxæ cap. 20. Legito illum etiam libro. 2. cap. 29. & 30. Ambrosius
libro. 1. de Iacob, & vita beata cap. 3. vbi ait. Non est quod cuiq; nostram
ascribamus culpam, nisi nostræ volūtatē. Hieronymus ad finem libri. 12.
Commentariorum in Isaiam, & in illud Amos. 3. Si erit malum in ciuita-
te & cet. Chrysostomus homil. 8. in epistolā. 2. ad Timotheū, vbi prami-
tens atque suadens ne velimus omnia rimari, eod quod magna pars eorū,
quæ Dei sunt, occulta sunt, addit. Hoc solum scito, quod Deus omnia
proiuder, quod liberi arbitrij conditi sumus, quod alia quidem opera-
tur, alia verò permittit, quod nihil mali vult fieri, quod non ex sola ip-
sius voluntate sunt omnia, sed ex nostra quoque: mala omnia ex nostra
tantummodo fiunt, bona omnia ex volūtatē nostra & ipsius adiutorio:
quod nihil ipsum latet: non tamen quia nihil ipsum latet, idcirco om-
nia operatur ipse. Hæc Chrysostomus.

Iam verò Augustinus passim idem affirmat. De libero arbitrio maxi-
mè libro. 2. cap. vltimo, & lib. 3. cap. 1. 6. & alijs, ex instituto docet, Deum
non esse causam peccati, sed hominem dum suo libero arbitrio ad pec-
candum vtitur, ad quod tamen à Deo collatum non est. 7. de Genesi ad
literam cap. 26. Natura hominis, inquit, ex Deo est, non iniquitas, qua se
ipse inuoluit malè vtendo libero arbitrio. Et de spiritu & litera cap. 31.
ait. Nusquam legimus in sanctis scripturis, Non est voluntas nisi à Deo.
Et rectè non scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam peccato-
rum, quod absit, autor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo, quoniam
mala volūtas iam sola peccatū est, etiam desit effectus. Et libro. 33. quæ-
tionū. q. 3. ex eo probat, Deum non esse causam peccati, quod nullo sapiē-
te autore, hoc est, volente, sit homo deterior: Deus autē omni homine
sapiēte est præstator: ergo Deo autore, id est, volente, homo non peccat.
Et quæstione. 4. concludit, causam peccati esse liberam voluntatem cō-
sen-

D. Iustinus.
Clemens Alex.
Tertullianus
Origenes.
D. Athanas.
D. Basilius.
D. Greg. Nif.
D. Damasce.
D. Ambros.
D. Hierony.
D. Chrysof.
D. August.
Causa pecca-
ti quæ nã sit.

sentientis in peccatum. Idem probat. 12. de ciuitate Dei cap. 6. Et de artibus, falso sibi impositis, articulo. 10. ita ait. Detestanda & abominanda opinio est, quae Deum cuiusquam malae voluntatis, aut malae actionis credit autorem, cuius praedestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra iustitiam est: vniuersa enim via Domini misericordia & veritas. Adulteria enim matronarum & corruptelas virginum, non instruere non uult sancta diuinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire. Et paucis interiectis. Non ergo casus reuentium, nec malignitatem iniquorum, nec cupiditates peccantium, praedestinatio Dei aut excitauit, aut sustulit, aut impulit: sed plane praedestinauit iudicium suum, quod vnicuique retributurus est prout gessit, siue bonum, siue malum. Quod iudicium futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Et omnis homo, quem discretio diuinae sententiae in sinistra constituerit parte, damnabitur, quod non Dei, sed suam executus est voluntatem. Et art. 13. Nefas est Deo ascribere causas talium ruinarum. Quia & si aeterna scientia praecognitum habet quid vniuscuiusque; meritis retributurus sit, nemini tamen per hoc, quod falli non potest, aut necessitatem, aut voluntatem intulit delinquendi. Si ergo a iustitia & pietate quis deficit, suo in praecipit fecit arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil Spiritus sanctus, nec in tali negotio quicquam diuinae voluntatis interuenit, cuius ope scimus, multos ne laborentur detentos, nullos autem ut laborerentur impulsos. Et Hypognosticon lib. 6. quicumque eius operis fuerit autor, ait, Mala Iudae, ut dixi, praesciuit, non praedestinauit Deus, vel fecit: & tamen in quibus praesciuit, iudicio iusto tradens cum in reprobum sensum, ut impleret permisit. Et post multa, Tenenda est inconcussa huius disputationis regula, quae diuinis testimonijs claruit. Peccatores in peccatis proprijs, antequam essent in mundo, praescitos esse tantum, non praedestinatos: poenam autem eis esse praedestinatam secundum quod praesciti sunt. Missa facio complura alia Augustini testimonia.

D. Cyrillus, Fulgen. & Prosper.

Plato.

Idem affirmant Cyrillus libro. 5. in Ioannem cap. 5. libro. 6. cap. ultimo & alibi. Fulgentius & Prosper, quorum testimonia refert Gratianus cap. Vasis. 23. q. 4. Primum testimonium illius capituli est Fulgentij, reliqua usque ad illa verba, Ex nobis exierunt & cetera sunt Prosperi. Fulgentius autem toto libro. 1. ad Maximianum copiosissime ac sapientissime demonstrat, Deum causam non esse peccati. Idem quoque testatur Gregorius homilia. 9. in Ezechielem, ut complures alios Patres omittam. Non omitto tamen hac eadem de re sententiam Platonis libro. 31. dialogo. 2. de Republica. Bonorum quidem, inquit, solus Deus causa est dicendus: malorum autem quilibet aliam praeter Deum causam querere decet. Et quibusdam interiectis addit. Malorum alicui causam esse Deum,

Deum, cum bonus sit, refellendum est omnino, nec permittendum hoc quemquam dicere in sua ciuitate, si bonis instituta legibus ciuitas debet, nec insuper quemquam audire, siue sit illerunior, siue senior, siue carminibus haec inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quae neque dicta sancta sint, neque nobis vtilia, neque inter se consona. Haec ille.

Ratio cur non Deus, sed solum liberum arbitrium creatum sit causa peccati, exponitur.

Disputatio. 31.

De re proposita dubium non est inter catholicos: rationem vero inquirunt, quare cum Deus tanquam causa prima immediate efficienter influat in prauas actiones liberi arbitrij creati, ita ut tota illa actio sit a Deo, & tota a libero arbitrio, vitium tamen ac deformitas ipsius actionis, non Deo, sed libero arbitrio creato tribuatur.

Plerique antiquorum eam rationem reddunt, Quod cum peccatum formaliter sumptum in defectu conformitatis cum regula, quam operans tenetur sequi, sit positum, eaque ratione formaliter non sit aliud, quam defectus, priuatio, & nihil, potius quaerenda est causa deficiens peccati, quam efficiens: quare cum liberum arbitrium creatum deficere possit a regula & lege sibi praescripta, neque ipsa deficiat cum actionem prauam exercet: Deus autem, qui nulli alteri regula est subiectus sed sibi ipsi est lex, tribuendo eidem actioni esse vnam cum libero arbitrio, a regula non deficiat; sit, ut actio (quae quatenus est a libero arbitrio creato vitiosa est & peccatum) quatenus est a Deo tanquam a prima causa & origine totius esse creati, neque vitiosa sit neque peccatum: quoniam a Deo solum habet esse, ac proinde bonitatem transcendentem, quae cum ente recurrit; non vero defectum a regula, in quo tota ratio peccati atque malitia moralis posita est.

Ratio a plerisque antiquorum reddita.

Ratio haec, vel rem non explicat quantum est satis, vel certe nullius est momenti. Etenim licet competissimum sit, Deum, qui summa est bonitas, nullo modo in suis operationibus posse deficere, neque alicui alteri, neque proprie sibi ipsi, esse subiectum: at tamen in eo lex est aeterna, quae est ipsemet Deus, quaeque ipsi dicitur quid rectum sit, ut ab eo fiat, & quid turpe si ab eo fieret, ac proinde quid ex eo capite contradictionem implicet ab eo fieri, quod cum summa ipsius bonitate pugnet. Atque hac ratione colligimus, Deum nulla ratione per se, vel per alium, posse meritum; nec vlla ratione posse praecipere peccata, nec ad actiones, quae peccati rationem retineant, posse mouere atque inclinare, aut illas suadere, vel

Cur non sit sufficiens ostenditur.

Peccata non potest Deus praecipere, neque ad malas actiones inclinare, suadere, aut etiam praedestinare.

vel ad eas quonquam praedestinare: eò quòd hæc, & his similia, rectæ rationi tam humana, quam diuinæ, & inhinitæ bonitati repugnent. Arg; id sonant testimonia scripturæ, definitiones Ecclesiæ, ac dicta sanctorum Patrum, quæ disputatione præcedente retulimus. Quare non solum est contrarium fidei, Deum ad hunc sensum esse causam peccati, quòd ipse etiam deficiat à sua regula cooperando nobiscum ad peccatum, vt nos à nostra regula deficiamus, sed etiam ad eum, quòd vel præcipiat, vel suadeat actum prauum, aut ad illum prædestinet, moueat, & inclinet per suum influxum & operationem. Quauis si hoc posteriori modo causa esset peccati, esset etiam illo priori: eò quòd à lege sua æterna ipse quoq; tunc deficeret. Poterit quidem Deus, subtrahendo prius per appositionem alicuius circumstantiæ actionem aliquam à ratione peccati, id præcipere, aut ad id mouere, quod seclusa tali circumstantia foret contra ius naturale, ac proinde peccatum; qua ratione tanquam dominus vitæ cuiusque hominis, præcepit parenti Abrahamo vt interficeret filium suum Isaac, quod licuit tunc Abrahamo, neq; erat contra quintum præceptum decalogi, facta prius parèti in filium ea facultate: verum quòd Deus præcipiat, aut moueat ad id, quod in causa secunda retineret rationem peccati, id planè contradictionem implicat: eò quòd cum diuina bonitate ac lege æterna pugnet.

Dispensare in præceptis decalogi quo sensu Deus non possit.

Ex eodem capite dicimus, Deum dispensatione propriè dicta dispensare non posse circa præcepta decalogi, reddèdo licitum quod cadit sub talem legem, sublata vi obligandi eiusdem legis: posse tamen reddere licitum, quod alias esset contra talem legem, apponendo circumstantiam obiecto per quam desinat iam cadere sub talè legem; quod non est dispensare in lege, sed seruato legis integro iure atque vi obligandi, subtrahere materiam aliquam à lege per appositionem circumstantiæ, ratione cuius obiectum illud in legem iam omnino non cadat. Id quod causa etiam secunda interdum efficere solet: eam enim acceptione rei alienæ, quæ alioquin esset contra septimum præceptum decalogi, potest dominus ipse rei efficere vt non sit contra illud præceptum, si alicuius facultatem eam accipiendi faciat, quod non est dispensare circa præceptum, sed appositione illius circumstantiæ efficere, vt iam non sit contra illud præceptum, quod aliàs eodem præcepto vetabatur. Verum de hac re suo in loco.

Ex his omnibus patet, vt satisfiat dubio proposito, reddendam esse rationem, quare Deum concurrere immediatè cum causa secunda per influxum vniuersalem ad actionem peccati, non pugnet cum lege æterna, ac proinde ex se malum non sit: quæ admodum cum eadem lege pugnaret, essetq; de se malum, si Deus præciperet, vel prædestinaret eandem actionem, vel ad eam moueret & inclinaret liberu arbitrii, creaturæ

antiqui autem illa sua ratione huius rei causam minimè reddunt, & ideo rem hanc, quantum opus est, non explicant. Salmanticenses, de quorum numero sunt Sotus primo, de natura & gratia capite. 18. & Canus. 2. de locis. cap. 4. in responsione ad octauum, hanc causam reddunt. Quòd Deus concursu suo vniuersali cooperatur cum omnibus causis secundis ad modum causæ naturalis lege constituta, vt, quasi necessitate naturæ & non liberè agat, semper illis præsto sit auxilium laturus: qui concursus, cum sit causis naturalibus quasi debitus, eò quòd nulla earum sine eo agere possit, inter naturalia computatur, adeò vt miraculum sit, si aliquando desit, à Deoq; subtrahatur. Quare, inquit, cum actiones malæ moraliter, quoad esse raturæ naturale referantur in causas naturales: stultum autem sit esse earum morale, malitiæ & culpam, in causas naturales referre; sit, vt Deus per concursum suum generalem causa sit esse naturalis earum, non tamen culpæ & malitiæ annexæ. Aliqui ita hanc sententiam accipiunt, vt si Deus per illum eundem generalem concursum non cooperaretur ad modum naturæ, lege vniuersali præscripta de eo nunquam denegando, eò quòd necessarius & quasi debitus sit causis secundis, sed interdum solum illo modo concurreret, pugnaret eum lege æterna, essetq; ex se malum, atq; adeò contradictionem implicaret illum impendere causis secundis quando eliceret actiones malas moraliter.

Quam rationem Sotus, & Canus afferunt, cur Deus non sit causa peccati.

Hæc ratio, ita reddita ac explicata, mihi nūquam placuit. Primo, quoniam Deus merè liberè ex æternitate eam legem concurrenti cum causis secundis statuit, & merè liberè cõfert concursum suum vniuersalem quoties illum impendit: quare, quod ad libertatem in operando attinet, computari nequit inter causas naturales, vt naturalis causa distinguitur contra liberas & morales: quin potius verè, ita operando, causa est libera & moralis, digna proinde laude quoties concursum ita impendit; idq; propter munificentiam quam exerceat, liberumq; beneficium, quod nos deuincit, maximè dum eo concursu adiuti operamur bona, & dum rebus ratione carentibus hominum gratia illum impendit: cum ergo, quando operamur rectè, concursus Dei vniuersalis, quo Deus nobiscum concurrat, opus externum sit diuinæ munificentiæ ac liberalitatis, reddenda est ratio, quare quando simili modo concurrat ad actionem malam moraliter, cum actio illa tota sit à Deo per concursum vniuersalem, concursus ille non sit opus externum vitij, voluntasq; diuina, qua tunc impenditur, non sortiatur rationem vitij, maximè cum Deus in eadem liberè omnino influat, sicut liberum arbitrium, quod ea de causa peccatum committit. Etenim quòd solum esse naturale actionum moralium referendum sit in causas naturales, non verò bonitas aut malitia moralis, ex eo prouenit, quòd non liberè agant, bonitasq; & malitia moralis

Adducta ratio impugnat.

solum comparatione causa libera tenatur: qua ratione neque homini virtuti, aut vitio tribuitur, quicquid sine libertate operatur, siue id obiectiū bonum sit, siue malum: quare etiam Deus concursu generali libere operetur, utiq; quod lege statuta operetur perinde ac si ex necessitate natura operaretur, non est sufficiens ratio, quare solum bonum naturale actionum moralium sit in Deum ipsum referendum, non verò esse morale virtutis, aut vitij.

Secundò possumus eandem sententiam ex eo impugnare, quòd cum diuina bonitate non rectè consentiat, eam legem concurrèdi vniuersim cum libero arbitrio creato constituisse, quæ iniqua omnino esset, si ea non vniuersim omnibus agentibus per modum naturæ fluens constitueretur, sed certis quibusdam atq; ad certum tempus. Neque enim æqua esse potest ea lex, quæ eos euentus comprehendit, in quibus, si solos eos constitueret, iniusta esset & iniqua: maxime quando ex alijs, quos simul comprehenderet, non compensaretur ea inæqualitas & iniuitas.

Tertiò, demus per impossibile, Deum longè aliter concurrere cum causis secundis, & præter communem eum modum concurrèdi, concurrere semel cum homine aliquo, vel angelo eo modo, quòd ipse nunc concurrat: Quis dicat, si homo ille pro libertate sui arbitrij eliceret prauam actionem, eum elicere posset honestam, malitiam tunc illius actionis ascribendam esse Deo vt auctori illius, quin simul fateatur similiter eidem ascribendam esse in hoc rerum statu quem habemus. Quòd ergo Deus concursu vniuersali perinde concurrat cum causis secundis, ac si causa esset naturalis necessitate naturæ agens, non est legitima ratio, quare malitia actionum moralium Deo auctori non tribuatur.

Legitima red-
ditur ratio
cur Deus nõ
sit causa pec-
cati.

Beccan. 29.
tract. 2. c. 6.
de causa peccati.

Legitima ergo atque æquæ illucida ratio, nisi fallor, colligitur ex ijs, quæ de concursu Dei generali disputationibus præcedètib; dicta sunt. Et enim cum concursus Dei generalis non sit concursus Dei in causam secundam, sed in actionem ipsius met causæ: is verò de se indifferens sit, vt pro necessitate influxus causæ secundæ sequatur potius actio huius speciei, quam alterius; quispe qui non determinat influxum causæ secundæ, sed ab eo determinatur ad speciem actionis: quando verò cum eo concurrat potius voluntas, quam noluntas, & voluntas honesti potius, quam turpis obiecti; sit, vt actiones liberi arbitrij (vt & cuiusuis alterius causæ secundæ) à concursu generali Dei non habeant quòd sint tales vel tales in particulari, ac proinde neq; quòd sint studiose vel vitiose, sed ab ipsomet libero arbitrio. Neque fortè Sotus, & Canus, si expendatur, aliud voluerunt: quæuis nec quantum oportebat rem explicauerint, nec necesse illis fuerit recurrere ad illud, quòd concursus Dei vniuersalis fluat à Deo tanquam à causa naturali.

At non defuerunt, qui aduersus propositam sententiam sic obijcerent. Primò, concursus Dei generalis cum causis secundis non propterea generalis dicitur, quòd ipse in suo esse se habet, quòd extra Deum habet, siue vnus & idem vel numero vel specie communi omnibus causis secundis, & indifferens ad quoscunq; earum effectus; sed quia Deus communi & generali lege statuit concurrere cum omnibus diuerso modo, & tamen prout natura cuiusque postularer: etenim concursus, quo Deus concurrat cum igne, specie distinguitur à concursu, quo Deus concurrat cum equo; quando quidem concursus Dei cum igne nihil aliud est, quam effectus ipse productus vt à Deo, sub qua consideratione sortitur ratione actionis Dei ad extra cõparatione illius effectus: & cõkursus Dei cum equo, non est aliud, quam effectus etiam ipse productus, vt à Deo, sub qua cõsideratione sortitur quoq; rationem alterius actionis Dei ad extra cõparatione: talis effectus; cumq; effectus illi specie inter se distinguatur, & actiones pro diuersitate terminorum specie distinguantur; sit, vt cõkursus illi generales Dei specie distinguantur; atq; ad eos sit, vt effectus fluxu causarum secundarum habeant esse tales vel tales, sed etiam ex diuerso modo influendi Dei in eisdem effectus.

Obiectio prima.

namq; bA
enon bA
conigt
eg vltio
tq; vltio
ay, vltio
xymil or
vltio
vltio
vltio

Secundò, licet Deus determinetur à causa secunda ad concurrèdum hoc concursu huius speciei potius, quam alio, attamen dato quòd concurrat hoc concursu numero, quo concurrat cum igne, necessario dicendum est effectum productum non habere vt sit talis: numero ex solo cõkursu causæ secundæ, sed etiam ex hoc numero concursu Dei; quæuis demus Deum non fuisse vsurum hoc particulari concursu, nisi concurreret cum tali causa secunda.

Secundò

Tertiò, hic concursus Dei est causa totius entitatis quæ cernitur in effectu, vt omnes admittunt, etiam illius per quam effectus ille est talis specie & numero: ergo, effectus non solum à causa secunda, sed etiam à concursu generali Dei habet quòd sit talis; & consequenter nihil est cur Deo concurrenti ad eum effectum concursu generali non tribuatur id, quòd sequitur hunc effectum, quatenus talis est.

Tertiò

Argumenta hæc ortum habent ex falsa aduersariorum existimatione. Cum enim nobiscum conueniant, concursum Dei generalem non esse influxum Dei in causam, sed cum causa in effectum cum quo cõkursum illum dicunt esse idem; existimant tamen, concursum Dei vniuersalem distinctam numero actionem esse à concursu causæ secundæ: cum tamè non sit nisi vna, quæ, vt à Deo, dicitur concursus Dei, vt verò à causa secunda, dicitur concursus causæ secundæ, vt in superioribus est explicatū. Alioquin si essent distinctæ actiones, cum concursus causæ secundæ solum sit à causa secunda, concedendum esset aliquam esse actionem, ra-

Vnde hæc argumenta ortum habeat.

tionem uè formalem realem actionis, quæ non esset à Deo efficienter, sed à sola causa secunda, quod nulla ratione est concedendum.

Ad primam obijctionem solutio.

Cōcurfus generalis, & particularis, vna actio sunt, ex solo cōcurfu particulari habens speciem.

Ad primam ergo argumentum dicendum est, potere falsum, nempe cōcursum Dei generalem habere aliquod esse reale à parte rei distinctum, vel numero, vel specie, à cōcurfu causæ secundæ: nihil enim est à parte rei, neque actio, neque effectus actionis, quod sit à Deo influente per cōcursum generalem, & non sit à causa secunda simul influente per suum influxum particularem, neque esse potest: quoniam duæ illæ causæ ita influentes ununt à parte rei tam effectum, quam actionem, mutuoque ea ratione à se pendent in agendo illo modo, ita ut influxus particularis vnus esse nequeat, etiam diuina potètia, sine influxu alterius: neque à parte rei influxus illi distinguuntur, nisi comparando vnam & eandem numero actionem ad diuersas causas diuerso modo in totam ipsam actionem influentes, quarum ea, quæ causa vniuersalis est, licet conferat actioni totum esse partialitate causæ, actio tamen à modo influendi illius non habet, quod sit talis vel talis speciei actio. Ab altera verò ut à causa particulari, similiter partialitate causæ, habet actio totum suum esse. Verum ex modo influendi illius, sicut habet quod sit propria & peculiaris actio eiusdem causæ, ita habet quod sit talis actio distincta specie à ceteris. Vnde negandum est, Deum cōcurfu generali concurrere diuerso modo cum diuersis causis secundis. Ad probationem verò, quæ subiungitur, concedimus, cōcursum Dei cum igne distinctum esse specie à cōcurfu Dei cum equo: negamus tamen id provenire ex eo quod Deus quantum est ex se, diuerso modo influat cum igne & cum equo: provenit enim ex coniunctione influxus vnus cuiusque illarum duarum causarum particularium in vnâ & eandem actione numero & specie cum influxu Dei, à quibus particularibus causis cōcurfus illi vniuersales Dei habent, tanquam à causa efficiente, distinctionem illam specificam.

Ad secundam.

Ad secundum dicendum est, quod cum vnitas numerica actionis & effectus varietur facta quacunque variatione in quacunque parte causæ, & in quacunque alia circumstantia conducente ad effectum, ut quinto metaphysico ostensum est, utique quod effectus ille sit talis vel talis numero, vnde pendet ex eo quod causa secunda hæc & nunc influat: ita, naturaliter loquendo, pendet ab influxu Dei hæc & nunc, & à reliquis circumstantiis: quare sicut si causa secunda alio tempore, interuenientibusque alijs circumstantiis influeret, sequeretur alia actio numero: ita, si Deus alio tempore, & sub alijs circumstantiis influeret, sequeretur alia actio numero: non est tamen hæc & nunc alius numero cōcurfus Dei, & alius cōcurfus causæ secundæ, sed vnus & idem numero, qui est illa ipsa actio quæ resultat, & in qua ununtur & sunt vnus cōcurfus vtriusque causæ, vnde explicatum est. Adde, actiones morales non habere suam bonitatem

aut malitiam moralem à differentia indiuiduante, sed ab specifica, & circumstantiis, quæ, si essent eiusdem profus rationis, quanuis diuersæ numero, in quacunque alia actione eiusdem speciei in genere natura & moris, redderent actionem æque bonam aut malam moraliter.

Ad tertiam.

Ad tertium dicendum est, aliud esse, effectum habere à Deo influente per cōcursum vniuersalem etiam illud quo est talis tanquam à causa partiali, & aliud ex influxu Dei provenire quod sit talis. Primum concedimus; secundum verò negamus: ostensum namque est, non provenire nisi à modo influendi causæ particularis, cuius est effectus proprius & particularis. Cum verò deformitas culpæ sequatur actum comparatione solius causæ, quæ agendo deuiat à sua regula: hæc autem sit sola causa secunda, inde est quod licet entitas actus simul sit à Deo tanquam à causa vniuersali, deformitas consequatur actum tanquam culpa solius causæ particularis. Est enim magno opere notandum, eas rationes formales, quæ in sua intrinseca ratione includunt, ut sint à causa secunda, cuius modi sunt, peccatum, meritum, sentire &cetera, nullo modo denominare posse Deum ut causam earum, quasi Deus peccet, mereatur, aut sentiat, quæ Deus. Et quando eiusmodi rationes formales omnino sunt, non solum præter influxum, sed etiam præter intentionem Dei cōferentis cōcursum generalem & vires ad operandum causæ secundæ, ut sunt culpa & peccatum, æque Deus dicitur causa vniuersalis earum, licet dicatur vniuersalis causa actionis, quæ materialiter peccatum denominatur: hæc enim suo influxu attingit tanquam causa vniuersalis, quod statim fiet magis manifestum.

Ex dictis solum habemus, Deo non tribui actiones nostras malas moraliter tanquam causæ positivæ in eas influenti. Ad quod accommodatum est exemplum de fabro gladios conficiente: ut enim non imputatur fabro, factio illa quæ ab ipsis fiunt, qui gladijs non recte utuntur; eod quod gladij indifferentes sint ad bonum & malum vsus; sed imputantur libero arbitrio eorum, qui gladijs male utuntur: ita cum cōcurfus Dei generalis indifferens sit ad bonum & ad malas actiones, mala actiones, non Deo, sed ab utentibus cōcurfu Dei generali ad malum sunt tribuendæ.

Peccati actio nem malam Deo per cōcursum vniuersalem influenti non imputari, ac commodato exemplo ostenditur.

At dicit aliquis, sicut culpa datur fabro cum gladium tradit ei, quem probabiliter nouit eo abuturum: ita cum Deus præsciat quinam abuturi sint suo generali cōcurfu, cur ei non imputabitur ad culpam, quod non subtrahat cōcursum si quidem ea ratione impedit peccatum illud potest, nec tamen impedit vnus? Dicendum tamen est, diuersam esse rationem in hominibus ac in Deo: Deus namque cum dominus sit omnium, legitimeque de causa examini & probationi exponere, titulus suus libero arbitrio pollentes, ut si bene suo arbitrio, gratia ipsius adiuto, fuerint vsæ,

Obiectio. Peccata nra neque tanquam causa, quæ ea potuit impedire, Deo imputantur.

proprijs meritis vitam aeternam consequantur, si autem male, iusto supplicio afficiantur, non tenetur impedire peccata, sed ea potest legitime permittere; ad providentiamque ipsius spectat non denegare singulis rebus ea, quae necessaria sunt ut accommodate ad suas naturas operentur, esto quaedam talia sint quibus, & bene & male vti possunt. At vero homines, qui Deo legibusque divinis sunt subiecti, lege divina naturali tenentur suorum proximorum peccata impedire, si commodè possint, & ad damnum alterius non cooperari: sicut enim lege naturali tenentur proximum, sicut se ipsos, diligere; ita Deus eadem naturali lege mandavit unicuique de proximo suo curam habere. Quod fit, ut peccata nostra neque Deo tanquam causa, quae potuit ea impedire, & non impediit, tribuenda sint, eo modo quo naufragium tribuitur nauta, si illud declinare potuit, nec tamen declinavit. Ad hoc enim ut aliquid alicui tanquam causa negativa ascribatur, necessarium est, ut teneatur & possit id impedire, & non impediat: Deus autem non tenetur peccata nostra impedire.

Maior dictorum explicatio, & an Deus autor sit dicendus actuum nostri arbitrij, & causa, etiam materialis, peccati.

Disputatio. 32.

Deus quatenus autor & causa actionum & effectuum, qui naturae necessitate sunt, & causis secundis proprijs sunt.

VT, quae haecenus dicta sunt, melius intelligantur, nonnulla sunt agenda, quibus intelligatur quousque actus nostri arbitrij in Deum, tanquam in eorum autorem, primamque rerum causam, sint referendi, & quousque eos velle, aut non velle sit censendus. Sumpto vero altius principio, ab actibus & effectibus, quorum comparatione nulla causis secundis inest libertas, erit ordiendum.

Primum eorum, quae addenda sunt, eiusmodi est. Eatenus Deus autor, primaque causa est actionum omnium & effectuum causarum secundarum, qui naturae sunt necessitate, atque a deo totius naturalis bonitatis eorum, quatenus ab eo mediate vel immediate eiusmodi omnes causae emanant, suaeque sapientia ad eas actiones & effectus accommodatas vires naturales illis contulit, omnibusque ad eundem finem generalem suum concursum impendit; eis quidem ad agendum necessarium, sed ex se ad varias actionum & effectuum species indifferentem: nihilominus determinatio actionum & effectuum ad speciem, eorumque diversitas specificam a naturalibus viribus causarum secundarum provenit immediate, ipsas a Deo collatis, ut eo pacto ad fines, ad quos per easdem vires illas ipsas causas ordinavit, operarentur accommodate. Atque hinc est, quod ipsum

ipsum met opus naturae proprium, ut a causis secundis immediate emanat, ab Aristotele, aliisque philosophis opus intelligentiae dicatur, quatenus videlicet non, nisi a prima causa intelligente, ac res per ipsarum vires ad suos proprios totiusque universi fines dirigente, potuerunt emanare causa secunda mere naturales tam accommodatis viribus ad eo pacto in suos fines agendum praedita, quam accommodate eas perpetuo agere experientia magistra compertum habemus.

Secundum, ut ad actus liberos, bonumque & malum eorum morale deveniamus, pono ex dictis disputatione. 5. & 19, nos viribus naturalibus nostri arbitrij, soloque concursu Dei generali, efficere posse bonum aliud quod opus morale ex obiecto & omnibus suis circumstantijs, atque adeo quod undique ac simpliciter bonum sit morale per comparationem ad felicitatem naturalem, praesertim quando notabilem non continet difficultatem. Ut vero particulare aliquod afferamus exemplum his, quae dicenda sunt, accommodatum, sit verbi gratia, quando oblato aspectu alicuius mulieris, leuique admodum & propè nullo insurgente affectu ad illam, elicit quis hunc actum bonum moraliter, nolo peccare cum hac, cum tamen elicere posset huc contrarium malum moraliter ac lethale peccatum, volo fornicari.

Tertium, quo generali Dei concursu viribus liberi arbitrij produciuntur actus moraliter boni, hoc est, actus ille spectatus in genere naturae, produciuntur etiam, absque alio Dei aut liberi arbitrij influxu, bonitas moralis eiusdem actus: & quo generali Dei concursu viribus liberi arbitrij produciuntur actus moraliter mali, resultat, absque alio Dei aut liberi arbitrij influxu, moralis malitia in eo atque ratio peccati. Verumque probatur, quoniam si, ut multi volunt, praeter materiale utriusque actus, actus uè illos spectatos in genere naturae, non datur in eis ratio aliqua formalis realis, secundum quam sortiantur rationem virtutis, aut vitij, actus uè boni moralis, aut peccati pertinentis ad avaritiae, iniustitiae, aut alterius vitij speciem, sed eiusmodi rationes formales entitates sunt rationis, per comparationem ad dictamina rationis ac legem Dei, cum quibus, existentibus his vel illis circumstantijs, consentiunt, aut a quibus liberi arbitrij produciuntur, quam eo quo materiale eorum produciuntur: entia quippe rationis non alia efficientia influxu uè resultat, quam quo materiale, reale uè eorum veluti fundamentum produciuntur. Esto autem eiusmodi rationes formales, cum Caietano & alijs, asserantur esse reales, profecto non alia efficientia ac influxu resultarent in actibus illis ab efficientia & influxu quo iisdem actus in genere naturae produciuntur: non secus ac similitudo realis eius candoris, qui de nouo produciuntur, ad alium candorem praesistentem, non alia efficientia & influxu produciuntur.

Opus naturae opus intelligentiae cur dicatur.

Quo concursu generali viribus liberi arbitrij produciuntur actus virtutis aut peccati, produciuntur idem actus in genere moris.

citur ab eo, quo producitur candor ipse: Si namq; praeter efficientiam & influxum quo candor producitur, similitudo in eo resultans indigeret alio generali concursu seu influxu Dei in ipsam, utiq; cum liber ille sit ex parte Dei, posset Deus, producto candore, denegarealem concursum, atque aded efficere, vt essent duo candores in rerum natura nequaquam similes inter se, quod contradictionem implicat, eaq; de causa omnes negant posse fieri diuina potentia. Eodemq; modo posset Deus efficere, vt qui oblata occasione fornicari nollet ne legem Dei transgrediretur, non eliceret actum virtutis, eo ipso, quod influendo eum illo, vt nollet ea ratione fornicari, denegaret suum concursum generalem ne in eo actu resultaret ratio formalis virtutis castitatis, quae ex rei natura eum actum concomitatur. Et similiter posset efficere, vt qui sciens & prudens vellet fornicari, non eliceret actum vitij moraliter malum, eo ipso quod denegaret suum concursum vniuersalem ne in eo actu ratio vitij fornicationis resultaret: quae profecto non modò absurdissima, sed etiam ridicula esse quis non videat?

Quartum, quod ex praecedenti sequitur, est, Eodem numero concursu Dei generali, & particulari liberi arbitrij, quo producitur vnus & idem numero actus in genere naturae, posse indifferenter produci actum virtutis moraliter bonum, & vitij seu peccati, ac proinde interdum neque maiorem, neque alium Dei concursum requiri, vt producat actus virtutis moraliter bonus, & vt producat actus vitij ac peccati. Probatur aperte in exemplo supra proposito: voluntas namq; rem habendi eum ea femina hic & nunc visui ablata proculdubio idem numero actus est in genere naturae ac materialiter, siue cum illa praecesserit contractus matrimonij, siue non: at verò si praecessisset contractus matrimonij, actus ille esset virtutis castitatis coniugalis; si verò non praecessisset talis contractus, esset actus fornicationis moraliter malus atque peccatum lethale: cum ergo ostensum sit eodem generali Dei concursu, & particulari liberi arbitrij, quo producit actus in genere naturae, resultare in eo pro diuersitate circumstantiarum concurrentium rationem virtutis & vitij absque alio concursu Dei & liberi arbitrij, consequens profecto est, vt interdum Deus neque maiori, neque alio concursu concurrat ad actum virtutis, boni uè moraliter, quam sit is, quo concurreret ad actum vitij malum moraliter.

† Liberum arbitrij facultas indeterminata ad vnum, determina

Quintum, sicut Deus causis agentibus merè naturaliter vires contulit ad vnum agendi ac influendi modum determinatas, quibus concursum Dei generalem, de se ad diuersas actionum & effectuum species indifferenter, determinat ad suas peculiare actiones & effectus: sic hominibus & angelis facultatem tribuit arbitrij ad vnum agendi modum indeterminatam, per quam domini sunt suarum actionum, in manu; & filij

filij sui sunt positi, vt ad bonum vel ad malum, ad vitam vel ad mortem porrigat dexteram, eaq; ratione sicut per virtutum opera laudis ac praemij, ita per contrarias vitiorum actiones supplicij ac vituperationis sunt capaces. Quod fit, vt per arbitrij facultatem generalem Dei concursum non solum ad proprias voluntatis actiones determinent, sed etiam pro illius facultatis innata libertate, vel omnino actionem contineant, vel illum determinent ad volitionem potius, quam ad nolitionem eiusdem obiecti, aut è contrario, & ad volitionem aut nolitionem vnus potius obiecti, quam alterius, atque aded illum determinent, vt opus sit potius virtutis, quam vitij, aut è contrario, prout, qui ea facultate sunt praediti, maluerint: ea quippe ratione dicitur esse in eis libertas, tum ad exercitium, tum etiam ad speciem actus.

Sextum, nostra supernaturalia opera, licet nobis etiam, tanquam per arbitrium nostrum cooperantibus, tribuantur, à nostroq; influxu tanquæ quoad actus substantiam obtineant; in Deum tamen non solum tanquæ in causam primam, communemq; omnium bonorum auctore, sed etiam tanquam in particularem eorum effectorem, à quo habent suam supernaturalem speciem, referenda sunt. Verbi gratia, actus nostri supernaturaliter assentiendi reuelatis & vt ad salutem oportet, licet eatenus sint nostri, quod sunt cooperantibus nobis per nostrum arbitrium, & quod sine libero nostro influxu omnino non essent, à nostroq; influxu habeant, quod sint assensus, potius quam dissensus, aut quam actus alterius potentiae, quod tamen sint supernaturales, alteriusq; speciei à se ipsis, si solis viribus arbitrij elicerentur, habet à Deo tanquam à particulari eorum causa per se ipsum immediatè, vel per supernaturalè habitum ab ipso infusum, tales eos efficiente. Licet etiam contritio eatenus sit actus nostrer, quod sine nostrae voluntatis libero influxu omnino non esset, & quod ab influxu nostrae voluntatis habeat quod sit dolor potius, quam alterius speciei; attamen quod sit supernaturalis dolor speciei distinctus à merè naturali, habet à Deo tanquam à particulari eius actus causa.

Septimum, Deo tanquam auctori primaeq; rerum omnium causae tribuuntur omnia nostra opera bona moralia merè naturalia, non verò mala nostra opera & peccata. Huius rei ratio non solum est, quod Deus mala opera & peccata seuerè prohibuit, bona verò moralia praecipit, & quod suis consilijs & doctrina ad haec tanquam sibi grata hortatur ac inuitat, illaq; dissuadet & execratur, saepeq; particularia auxilia ad bona opera merè naturalia praestat, nūquam verò ad mala & peccata, quae vellet vt non committerentur, si & nos nostra libertate ita vellemus; sed etiam ac praecipue, quoniam vt Augustinus. 2. de libero arbitrio cap. vltimo, & libro. 3. cap. 1. & 6. ac alibi egregiè tradit, facultatem arbitrij eo sine nobis contulit, collatamq; generali suo concursu adiuuat, vt bene

nas proinde concursum generalè ad varias species actus.

Supernaturales nostri actus ab influxu arbitrij nostri habent speciem quoad actus substantiam, & à Deo specie supernaturalium.

consentaneèq; ad rectam rationem ac legem suam operemur, sicq; ad naturalem felicitatem, & insuper ad supernaturalem ipsius numinis diuini ope pertingamus; non verò vt his ad pernitentiam abutamur: tametsi facultatem eis abutendi, eo ipso quòd liberos effinxit, nobis reliquit, vt ea ratione in nostrum maius commodum actuum nostrorum essemus domini, ac bene acceptam libertatem impendentes, pro rectè factis præmium, laudemq; assequeremur. Quia ergo nostra moralia bona opera, quæcunque ea sint, finis sunt ad quem naturæ autor arbitrij facultatem nobis contulit, & ad quem concursum suum generalem nobis impedit, inde est quòd non minus, quàm quæcūq; naturalia bona, ad quæ in causis secundis nulla est libertas, in Deum tanquam in naturæ autorem, primamq; rerum omnium causam referantur. At verò quoniam opera nostra moraliter mala extra finem sunt ad quem naturæ autor facultatem arbitrij nobis tribuit, suumq; concursum generalem nobis impedit, à nobisq; ipsis prouenit, quòd hisce donis, ad alium finem nobis à Deo collatis, ita abutamur, inde efficitur, vt nostra mala opera moraliter ac peccata, non in Deum tanquam in naturæ autorem, sed in nosmetipsos tanquam in eorum causam referenda sint.

Quorundam sententia.

Non desuere, qui cum existimauerint còcursum Dei generalem non esse influxum Dei cum causa secunda immediatè in illius actionem & effectum, sed immediatè in causam ipsam, & per causam prius eo motà mediatè in illius actionem & effectum; liberumq; nostrum arbitrium nullam omnino posse elicere actionem, ad quam in particulari non moueatur prius à Deo per concursum suum generalem; consequenter assererèt, opera nostra mala moraliter, quibus præcepta trāscedimur, verbi gratia, volitionem qua quis rem habere statuit cum hac non sua & peccat lethaliter, referenda esse in Deum tanquam in illius autorem & causam: solam verò deformitatem peccati, quæ ens est rationis & deuiatio à lege Dei, in nostrum arbitrium, & non in Deum tanquam in causam, esse referendam.

Vt verò hæc explicent, ac defendant, duo quædam asserunt. Vnum est, Deum per concursum generalem mouere arbitrium nostrum ad mediū per comparisonem ad rectam rationem ac legem suam, atque ad eòd ad bonum: liberum verò nostrum arbitrium, dum legem Dei trāsceditur ac peccat, deflectere suo influxu à ductu illo, motione, ac directione Dei, in peccati actum: non secus ac discipulus, cuius manus à magistro mouetur ac ducitur ad characteres optimos depingendos, suo particulari influxu deflectit, & est causa vt pessimi depingantur: & non secus, atq; dum lapis suo pondere ac motu recta via tendit deorsum, is, qui est in summitate turris, suo influxu eum deflectit, eoq; vtitur ad percutiendum ex turri illum, qui separatus à turri in via sedet.

Alte-

Alterum quod asserunt est, ex hypothesi quòd peccator suo arbitrio & influxu deflectere vult à medio rationis in peccatum, Deum suo generali concursu eum mouere & adiuuare ad actionem illam in particulari, vt libertatem illi conseruet: quemadmodum, inquit, mercator, vt vitam in tempestate conseruet, projicit merces in mare; & interdum voluntariè perdit duo negotiando, ne perdat quatuor. Quia verò Deus, inquit, mouet ad quamcunque actionem in particulari liberi arbitrij quantumuis malam, non solum vult permittere vt illa sit per liberum arbitrium creatum; sed etiam vult illam in particulari esse quoad esse suum naturale, licet non quoad deformitatem peccati, quam habet adiunctam.

Impugnatur.

Opinio hæc satis, ni fallor, impugnata est disputationibus præcedentibus, videturq; parum consona, in primis verbis illis Concilij Tridētini sess. 6. canone. 6. Si quis dixerit, mala opera, ita vt bona, Deum operari, non permissiue solum, sed etiam proprie, anathema sit. Deinde testimonij Scripturarum & sanctorum Patrum, quæ disputatione. 30. retulimus; & præcipue illis verbis Augustini de spiritu & litera cap. 31. Nusquam legimus in sanctis scripturis, non est voluntas nisi à Deo. Et rectè non scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam peccatorū, quod absit, autor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo: quoniam mala voluntas iam sola peccatum est, etiam si desit effectus. Item illis de articulis falso sibi impositis art. 10. Detestanda & abominanda opinio est, quæ Deū cuiusque malæ volūtatis, aut malæ actionis credit autorem, cuius prædestinatio nunquam extra bonitatem, nūquam extra iustitiam est: vniuersa enim via domini misericordia & veritas. Adulteria enim matronarum, & corruptelas virginū, non instruere nouit sancta diuinitas, sed damnare, nec disponere, sed punire. Et paucis interiectis. Non ergo casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, nec cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut excitauit, aut suauit, aut impulit. Ecce, non sola entia rationis, formalia ue peccatorum negat Augustinus esse à Deo, sed etiam volitiones ipsas, & actiones, quibus transgressio fit mādatorum, nempe adulteria matronarum, corruptelas virginū &c. Ac certè cum Deus actus ipsos peccatorum directè suis præceptis prohibeat (præcipit nāque non occidere, non fornicari, non furari, nihilq; horum concupiscere) atque ad eòd voluntate signi (sic dicta, quòd nobis per præcepta innoscatur) hæc ipsa fieri nolit, dependenter tamen à nostra libertate, si & nos ipsi voluntati ipsius obsequi voluerimus; voluntas verò ipsius, nec mendax, nec fallax, fictiue esse possit, sed vera, quæ id ita fieri velle, contrariosq; actus detestetur; mirum sanè est, quòd vel ipse eorum in particulari sit causa, ad eos in particulari permouendo ac dirigendo nostrum arbitrium, vel eos esse velit, non solum permissiue, sed etiam sua

VO-

voluntate intendendo vt sint in particulari.
 Persistendo autem in exemplo de eo, qui oblato aspectu non sua consentit in concubitus cum illa & peccat, libet percontari ab auctoribus contrariae opinionis, an prius natura, quam is ita consentiat, recipiat concursum Dei generalem, quo inclinatur, dirigatur ac moueatur in medium per comparisonem ad rectam rationem, atque adeo in nolitionem talis actionis, quae ad virtutem pertinet; ipse vero retorquendo influxum ita acceptum declinet in volitionem ac peccet, eo modo quo manus discipuli, dum magistri motum ac directionem ad bonos characteres recipit, suo peculiari influxu retorquet illum ad malos characteres, perseverantem adhuc ex parte magistri, atque inclinatem ad bonos characteres: an vero non recipiat illum generalem concursum, sed vel nullum, vel alium dirigentem ac mouentem in particulari ad volitionem concubitus, quae est actus moraliter malus ac peccatum.

Si detur primum, cum volitio illa sit actus distinctus non solum specie, sed etiam re, tam in genere natura, quam moris, a nolitione eiusdem obiecti, quin & illi contraria, mirum profecto est, quod motio in particulari & inclinatio Dei per generalem concursum ad nolitionem tantum illius obiecti, sit cooperatio & concursus generalis eiusdem Dei ad contrarium actum, volitionem scilicet moraliter malam & peccatum. Inclinatio quippe & motio ad vnum contrarium in particulari, esse nequit cooperatio, permotio & adiutorium, quin potius necesse est vrimpedimentum sit ad alterum contrarium. Praeterea cum Deus inclinatione, directione & cooperatione illa solum intenderet nolitionem concubitus moraliter bonam, ex particulari vero influxu liberi arbitrij deflectente ab ea cooperatione ac directione sequatur contraria volitio moraliter mala, perperam ex cooperatione illa colligitur, Deum intendere ac velle volitionem illam praedicti actus, quae est materiale peccati, & quam sua lege sub comminatione interitus aeterni prohibet, nisi aliquo alio modo, aliove peculiari influxu velit ad eam eocurrere, ex hypothese quod, qui ita operatur, deflectere velit ab illo alio priori generali concursu, quod ad bonum solum dirigebat, inclinabat ac permouebat, vt exempla de eo, qui tempestate coactus proiecit merces in mare, & qui negociando voluntarie amittit duo ne perdat quatuor, videtur innuere. Etenim hi diuersimode operantur ex hypothese maioris mali imminentis.

Secundum vero non dabunt, nempe neque illum, neque alium concursum generalem recipere. In primis, quoniam tunc concederet actionem realem causae secundae, volitionem videlicet illam concubitus, produci sine concursu generali Dei, quod est plus quam periculosum in fide. Deinde quia si nulla sit motio, inclinatio, & directio Dei per concursum generalem

ralem in contrariam eiusdem obiecti nolitionem, intelligi nequit deflectio ab ea motione & directione Dei, eo pacto quo discipulus suo proprio influxu a magistri motione & directione deflectit ad malos characteres, aut eo pacto quo quis a summitate turris lapidem, suo pondere atque impetu recta deorsum tendentem, deflectit, eoq; sua vi impressa vitur ad percutiendum illum, qui semotus a turri inferius sedet.

Si detur tertium, vt innuere videntur exempla de proijciente merces in mare, & de perdente voluntarie duo ne perdat quatuor, nempe illum adiutori nouo concursu generali Dei dirigente ac mouente in particulari ad volitionem concubitus cum non sua, quae actus est moraliter malus ac peccatum, idq; Deum efficere ex hypothese quod peccator vti non velit illo alio ad nolitionem praedicti obiecti, vt in maius ipsius bonum illi libertatem conferret eum ita adiutando: tunc peto, vel ei, qui vult concubitus & peccat, Deus simul impendit duos concursus generales, vnum quo eum inclinatur, dirigatur & moueat ad nolendum eiusmodi obiectum, eliciendumq; proinde actum moraliter bonum, & alterum quo, ex hypothese quod non ita sed contrario modo vult operari, illum inclinatur, dirigatur & moueat ad illud idem volendum & peccandum: vel impendit illi tantum hunc secundum concursum generalem.

Primum, nulla ratione videtur dicendum, tum quia ridiculum est, eum qui consentit in actum peccati, simul moueri a Deo duobus concursibus generalibus, vno, quo inclinatur & dirigatur ad nolendum, & altero, quo dirigatur & adiuetur ad volendum: tum etiam, quoniam in eo euentu daretur in rerum natura actio & concursus Dei generalis sine effectu & actione causae secundae, ad quam est adiutorium & cooperatio, quod est contra communem omnium sententiam.

Secundum etiam affirmari non potest. Primum, quoniam tunc intelligi non potest deflectio ab inclinatione, motione & directione Dei per concursum generalem, abususq; talis concursus, eo modo quo discipulus motione magistri abutitur ab eaq; ad malos characteres deflectit, si is, qui in concubitus consentit, nunquam a Deo accepit motum, inclinationem ac directionem in contrarium, sed solum in consensum in tale actum peccati. Secundum, quia si hic solum a Deo mouetur, dirigatur & inclinatur ad volitionem concubitus in particulari malam moraliter, non video quomodo Deus non sit causa peccati. Tertium, quoniam iuxta opinionem eorum cum quibus disputamus, homo ille neq; nolitionem praedicti actus, neque volitionem potest elicere, nisi a Deo praue-niatur & permoueatur ac dirigatur per concursum generalem ad vnum vel alterum eorum in particulari: quare si vult fornicari, prauectus fuit a Deo concursu generali ad talem actum accommodato, nunquamq; recepit contrarium motum & concursum. Unde non prius fuit hunc

sua nequitia velle peccare, quam Deum illo modo eum mouere & adiutare, sed e contrario, ac proinde collatio talis concursus eo modo dirigentis & adiutantis non fuit ex hypothesi, quod ille sua libertate & nequitia velle peccare. Vt enim disputatione. 28. aduersus Antonium Corcubensem argumentabamur, determinatio voluntatis ad alteram parte contradictionis, cum actio & influxus sit voluntatis, esse nequit sine concursu generali Dei, ac proinde si a qualitate concursus generalis Dei penderet qualis futura ea sit, priusq; est Deum mouere per suum concursum voluntatem, eamq; per illum determinari, quam ea seipsam determinet, profecto prius est Deum statuere conferre illi talem, vel talem modum concursus generalis, quam praescire ad quam partem illa sit determinanda, ac proinde modus conferendi illi generalem concursum non erit ex hypothesi & praescientia quod voluntas sua libertate & nequitia se ipsam in actum moraliter malum sit determinatura, & quod ut non velit concursu Dei generali ad actum bonum. Quarto, ex eo quod homo ille ut non velit concursu generali ad nolitionem actus mali, non sequitur eum velle illo abuti ad malam volitionem, cum suspendere possit omnem actionem, & neque velle, neque nolle: ergo, ex sola praescissione, quod non velit eo uti ad nolitionem actus peccandi, non sequitur illum praueeniri, permoueri, ac dirigi a Deo per concursum generalem ad volitionem illam malam moraliter.

Hac itaq; opinione impugnata, vt ad eorum seriem reuertamur, quae praecedentibus disputationibus addenda censuimus, octauam in ordine sit hoc. Licet ex capitibus explicatis bona opera nostra moralia, etiam merè naturalia, in Deum tanquam in naturae autorem, primamq; rerum omnium causam referenda sint; mala autem nostra opera non in Deum tanquam in causam sint referenda, sed in nos ipsos, qui nostra libertate & nequitia arbitrio nostro & concursu Dei generali ad ea abutimur, ad quae ab autore naturae collata nobis non sunt; nihilominus si liberum arbitrium & concursus Dei generalis ea ratione spectentur, qua ad bonum & malum ipsorum vsu, ad bonumq; ac malum actum morale indifferentia sunt, simulq; attendatur in nostra potestate situm esse, vno aut altero modo eis uti, vt ea ratione virtutis, laudis, ac praemij capaces simus, a nostroq; libero influxu in vnam aut alteram partem prouenire, quod illis bene utamur, operaq; eliciamus moraliter bona, vel illis abutimur & eliciamus opera moraliter mala & peccata, sane quod bene aut male ea opera exerceamus, quae per solam arbitrij nostri facultate, & concursu Dei generalem possumus efficere, in nos ipsos tanquam in causam particularem ac liberam, & non in Deum est referendum. Atq; hoc est, quod tum alij patres docent interdum, tum Iustinus martyr in responsionibus ad Christianos de necessarijs quaestionibus in respon-

ponitione ad octauam sequentibus verbis aperte docet. Quaestio octaua erat. Si boni ac mali; itemq; status notitiam a Deo accepimus, qui sit, vt vtriusque causa non sit is, qui vtriusque & notionem & vim illorum expletorum causa naturae quasi inseuit? Sequitur Iustini explanatio seu responsio. Deus non solum eam vim nobis dedit, vt essemus, bonumq; & malum cognosceremus atque faceremus, sed etiam liberum arbitrium nobis concessit, potestatemq; fecit eligendi id quod videretur pro eorum quae cognoscuntur praepositione: neque virtutem, aut vitium nostrum in cognitione eorum quae cognoscuntur posuit, sed in electione eorum, quae deliguntur. Non igitur causa est Deus virtutis nostrae ac vitij, sed propositum nostrum & voluntas. Vt enim qui scortum videt, ac scortum esse scit, ex scientia illa & cognitione scortator non est: si vero mortui assentiatur voluntas, tum deniq; est scortator, vel opere, vel affectione: sic etiam non est cognitio cur boni, & mali sint homines, sed voluntas quae, ex praepositione eorum, id quod videretur secuta est. Hactenus Iustinus. Quibus verbis virtutem nostram & vitium, non in Deum, quia vires quibus ea exerceamus, notitiamq; naturale vitij ac virtutis nobis tribuit, sed in nostrum arbitrium nosq; ipsos, qui liberè in vna aut alteram partem illud hectimus, tanquam in particularem ac propriissimam eorum causam, docet esse referenda.

Nonum est, Deus opera nostra bona moralia, quae a cooperatione libera nostri arbitrij, & non a solo concursu Dei generali pender, vt existant, vult in primis voluntate conditionata, si & nos pro nostra libertate ea velimus; eo pacto quo vult omnes homines saluos fieri, si & ipsi velint. Praeuidens vero, quae eorum pro nostra libertate sint futura, co- placet in illis, vultq; absoluta voluntate vt sint.

Decimum. Opera nostra moraliter mala vellet Deus vt non essent, si & nos pro nostra libertate ita vellemus, eaq; prohibet & detestatur. Licet autem praestare velit suum generalem concursum indifferentem ex se vt sint vel illa, vel contraria opera bona, vt nos pro nostra libertate maluerimus, atque adeo indifferenter, & esse velit vniuersalis causa quarumvis realium actionum & effectuum quasi inconfuso, quos nos voluerimus, eo quod ita ad nostrum meritum ac libertatem expediat: quia tamen actiones inde non habet, quod sint eius speciei realis, quam ipse prohibet, & quae adiunctam habet rationem peccati, puta quod sint volitio accessus ad non suam, potius quam nolitio, neque Deus per suum concursum vniuersalem ad volitionem talis actus inclinatur, aut dirigit, vel eam intendit, sed quod sit ea potius, quam nolitio, prouenit solum ex peculiari nostro libero influxu, quo & arbitrio nostro, & generali Dei concursu ad id volendum abutimur, ad quod non sunt nobis a Deo collata, inde efficitur, vt Deus malorum nostrorum operum in particulari

Nostra bona opera que ab arbitrio nostro pendent, vt velit Deus, tum conditio- nata, tum ab- soluta volun- tate.

culari non dicatur causa simpliciter, sed cum hoc addito diminutive, vniuersalis, eam actionem causalitate sua & vniuersali concursu minime intendens, minimeq; ad eam speciem determinans, ac proinde cuius neque villo modo esset vniuersalis causa, si per arbitrium nostrum eam actionem intendens, & contra suam legem ac voluntatem conditionatam concursum Dei generalem ad eam speciem determinans, non oblectaret. Atque inde etiam est, vt Concilium Tridētinum sess. 6. canone. 6. damnet assertionem quæ habet. Deum mala opera, ita vt bona, operari non permissiue solum, sed etiam proprie & per se. Etenim species actionis malæ non est à Deo per suum influxum, sed à particulari libero nostro influxu, Deo illum nobis permittente, vt insitam nobis libertatem, vtpote ad meritum necessariam, actionumq; nostrarum dominium cōseruet.

Naturalis bonitas actus mali moraliter, materialisne peccati, quatenus in nature autorem, primiq; rerū causam reducat.

Vndecimum. Naturalis bonitas actus mali moraliter ac materialis peccati, eatenus in Deum tanquam in nature autorem, primamq; rerum causam reducat, quatenus contulit facultatem arbitrii, à qua emanat, peccatore illam inflectente ad id, ad quod collata non est, & quatenus non denegat peccatori concursum suum generalem ad eam naturalem bonitatem necessariam, quo etiam peccator ad id abucitur, ad quod ei à nature autore non impenditur. Licet autem Deus, prouidens actum illum malum nequitia & abusu peccatoris futurum, & arbitrium illi contulerit, & concursum suum generalem liberè illi impendat, atque ad eum esse velit causa vniuersalis illius actus modo paulò ante explicato, quia tamen neque eo fine, vt sit talis actus, arbitriū illi contulit, cōcursumq; generalem illi impendit, neq; vellet vt esset actus ille, si & peccator ipse sua libertate ita vellet; consequens profectò est, vt Deus neque vt nature autor, neque vt legislator intendat, aut velit actum, in quo est naturalis illa bonitas, sed potius eum prohibeat, ac detestetur, cum de quocunque opere malo, id verè dici possit, quod Deus ipse Apocalyp. 2. dixit, Quia odisti facta Nicolaitarū, quæ & ego odi. Non ergo Deus vult, vt actus ille sit, sed solum in maius bonū vult permittere, vt ex nequitia & abusu peccatoris ab arbitrio libero, quod illi contulit, emanet ac profluat.

Exponuntur nonnulla scripturæ testimonia, quæ sonare videntur Deum esse causam

peccati.

Disputatio. 33.

SUPEREST

SUPEREST exponamus nonnulla loca Scripturæ sacre, quæ primo aspectu sonare videntur Deum esse causam peccati. Ad quorū intelligentiam sciendum est, interdum culpam vtrum penam esse alterius præcedentis culpæ. Ad Romanos enim primo, cum præmisisset Paulus culpā idololatriæ philosophorū, addidit. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in passionēs ignominias, in reprobū sensum, vt faciant quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate &c. Interdum etiam licet pœna, qua aliquis à Deo punitur, non sit culpa, infligitur tamen interuentu culpæ alterius peccatoris qui iniuste alium affligit. Quo pacto licet rebellio Absalonis, & eiusdem adulterium cum vxoribus patris commissum grauissima fuerint crimina, ea tamen via punitur Deus adulterium Dauidis cum Bersabe, & homicidium Vræ, vt ex 2. Regum cap. 12. constat. Sæpe etiam permittit à tyrannis vastari regna propter peccata incolarū. Licet ergo iustum sit & sanctum infligere peccantibus cōdignam pœnam, eaq; ratione Deus autor esse possit malorum pœnæ, iuxta illud Amos. 3. Si erit malum in ciuitate, quod Dominus non fecerit? Et illud Isaiæ. 45. Ego Dominus creans malum: attamen non solum quando vna culpa est pœna alterius culpæ, Deus punit permittēdo solum eas culpas, nec in eas aliter influit, quam per cōcursum generalem, quo peccatores in suam, aut simul etiā aliorum perniciem, iuo proprio influxu Dei generalem concursum ad peccata determinando, abucuntur.

Culpa vna interdum est pœna alterius culpæ.

Deus quo pacto punit permittēdo peccata.

Cani assertio.

Refellitur. Actio si non sit Deo autore, neque passio.

Cū actio mala non possit esse volita à Deo passio quo mala quo pacto possit.

Canus. 2. de locis cap. 4. in responsione ad quintum & ad septimum ait. Quando in eodem motu actio est mala, passio non item, Deum tunc non esse quidem autorem actionis, sed eam dūtaxat permittere: esse tamen autorem passionis cum ea coniuncta, ita vt passio non solum permittatur à Deo, sed verè ab eo sit. Sentētia hæc non videtur vera. Passio nāq; non aliter efficitur, nec est ab agente, quam per actionem: quare si actio tunc non est à Deo, neque passio, quæ per eam infertur, & quæ cum ea actione coniuncta est in eodem motu, erit à Deo: Hoc illi libenter concederem; actionem moraliter malam non posse esse volitam à Deo, sed permissam dūtaxat, volitamq; illius permissionem: at verò passionem bonam, quæ actionem illam malam comitatur & sequitur, posse à Deo esse volitam patienti, posita actione mala quæ ab agente infertur. Quando enim Deus permittit, vt vnus propter sua delicta interficiatur ab alio iniuste, nulla ratione velle potest vt occidens interficiat, sed permittere id dūtaxat potest: at posita nequitia iniuste interficientis, velle potest vt interfectus patiatur talem occisionem ob suam crimina, eaq; de causa eam actionem malam permittere.

Sciendum est deinde, phrasim consuetam Scripturæ sacre, esse, quæ Deus

O

gratiarum actiones magis excitantur. Illud ad Romanos. 1; Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in passionem ignominie, & in reprobum sensum; manifeste patet non innuere actionem aliquam Dei, qua ad id mouerentur, aut impellerentur, sed solum relictos fuisse desiderijs & prauis suis inclinationibus, permisosq; esse incidere in reprobum sensum, Deo propter illorum demerita specialius non opitulante. Praterea peccatoris obdurationem aut excacationem, iam supra disputatione. 10. cum Augustino ostensum est, non fieri Deo duritiam aliquam aut cacitatem peccatori apponente, sed eum maioribus auxilijs non emolliente atque illuminante. Id quod Cyrillus lib. 8. in Ioannem cap. 21. & quotquot Patres ea de re loquuntur, etiam docent.

Illud ergo Isaie. 63; Quare errare nos fecisti de vijs tuis Domine? cum propheta ipse, nullis alijs interiectis verbis, subiungat, Indurasti cor nostrum ne timeremus te; Satis docet in eo sensu Deum fecisse eos errare de vijs suis, quod maioribus potentioribusq; auxilijs non emolliuerit corda eorum, vt timeretur ab eis. Qui locus Scripturae confirmat nonnullas expositiones similium locutionum, quarum aliquas tradidimus, & nonnullas etiam subiiciemus.

Illud Iob. 12. Immutat cor principum populi terrae, & decipit eos vt frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios; similem cum superioribus locis iam explicatis habet intelligentiam. Dum enim desiderijs noxijs perniciosissq; consilijs principes duci sinit ob ipsorum, aut populi peccata, aut alio occulto, iusto tamen iudicio, neque maioribus illustrationibus & auxilijs ea mala impedire vult, dicitur corda eorum immutare, eos decipere, facereq; eos errare quasi ebrios.

Illud secundae ad Thessalonic. 2; Eo quod caritatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittet in illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio; luce clarius constat intelligendum esse, de immisione operationis erroris iusto Dei iudicio in poenam delictorum huius seculi permessa, non posituè immissa. Est enim ibi sermo de Antichristo, de quo dicitur, Cuius est aduentus secundum operationem Satanæ in omni virtute, & signis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis ijs, qui pereunt. Et protinus subiunguntur verba illa, eo quod caritate &c. Quare operatio illa erroris, quam Deus immittet, non est alia, quam seductio quæ futura est per Antichristum, cuius aduentus non erit secundum operationem Dei, sed secundum operationem Satanæ, vt ibi dicitur, quam Deus propter delicta huius seculi permittet. Quod fit, vt etiam locus hic Scripturae expositiones similium locorum hactenus traditas confirmet. Iusto verò iudicio ob insolentiam, & alia crimina alicuius

peccatoris, & ob delicta, aut in examen & probatione aliorum, instigante simul Satana, permittit Deus similes operationes errorum, licet admodum raro insignis mendacibus, vt in varijs haeresum incendijs toto decursu Ecclesiae exortis manifestum est.

Prater ea quæ supra dicta sunt, illud etiam ad intelligenda quædam alia loca Scripturae notandum est. Permissionem, qua Deus permittit peccatum vnius vt alterum puniat, interdum ad modum precepti à Deo iniuncti exprimi in sacris literis, cum tamen solum sit mera permissio. Vt enim habetur. 3. Regum. 22. Interroganti Deo, quis decipiet Achab? Egressus Spiritus dixit. Ego decipiam illum. Cui Dominus. In quo? Tunc dixit Dominus, Decipies, & praualebis; egredere, & fac ita. Narrataq; visione illa prophetica sibi ostensa, addidit Michæas. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum. In quibus verbis, illud verbum, egredere, & fac, quod effigiem habere videtur imperij, idem valet, quod id tibi permitto, & liberum facio, in poenam peccatorum Achab. Et verba illa, Ecce dedit Dominus spiritum mendacij, intelliguntur, permittendo vt Satanas transfiguraret se in angelum lucis ad decipiendos prophetas: per visionem namq; istam Michææ ostensam describitur, tum consilium diuinum, non cum Angelis malis, sed apud ipsummet Deum habitum, tum angelorum, siue illi boni siue mali sint, obtemperatio atque seruitus, qua ab arbitrio & voluntate Dei per omnia pendent, tum denique proptitudo diaboli transfigurantis se in angelum lucis ad decipiendos homines, si ei permittatur, & permissio quæ eidem Deus in poenam Achab permisit vt prophetas illos eluderet. Quando verò Michæas dixit Achab. Ascende & vade prospere, & tradet Dominus in manus regis; ironice locutus est. Sicut & Dominus dum ad Adamum dixit. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est. Quod animaduertens Achab ex ipsa verborum pronuntiatione, addidit. Iterum atque iterum adiuro te, &c.

Ad eum etiam modum, quo deceptio Achab per prophetas falsos solum fuit à Deo permittente, à dæmone autem suggerente, intelligendum est illud Ezechielis. 14. Homo qui posuerit immunditias in corde suo, & venerit ad prophetam interrogans per eum me. Ego Dominus respondebo ei in multitudine immundiciarum suarum, vt capiatur &c. Et infra. Ego Dominus decepi prophetam illum, permittens nempe in poenam iustam interrogantis, vt deciperetur.

Multo apertius permissio Dei exprimitur nomine precepti. 2. Regum cap. 16. Vbi de Semei consicienti maledicta in Dauidem dum Absolonem fugeret, dixit Dauid, Dominus precepit ei vt malediceret Dauid, & quis

Permissio, qua Deus vnus peccatum permittit, vt alterum puniat, interdum in modum precepti exprimitur.

est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Et infra. Dimitte cum vt malèdica iuxta præceptum Domini. Cernens enim David illud etiã permissu esse à Deo in pœnam suorum delictorum, decretum diuinum, quo permittere statuit peccatum Semci ad punitionem Dauidis, appellat præceptum Domini. Quasi diceret, à Deo est illa malèdictio ministerio Semci in pœnam meorum delictorum, à Deo, inquam, non incitante, sed permitteute, suaq; prouidentia dirigente & vteute malèdictione illa in pœnam meam. Vnde fatius reputauit se Deo subijcere, & contumeliam illam æquo animo ferre, quàm contra Semci commoueri. Lege Bernardum serm. 34. in Cant.

Simili quoque expositione vtendum est in explicãdis quibusdam locis quæ D. Augustinus recenset lib. 5. contra Iulianum cap. 3. Et de gratia & libero arbitrio cap. 20. & 21. Ac licet Augustinus eisdem in locis satis apertè doceat, Deum non esse causam peccati: & præterea negandum non sit Deum solere interdum immittere peccatoribus timorem, aut alium motum ne ea effugiãt, quæ in eis, non culpæ, sed pœnæ rationem habent: contra verò ijs, per quos ab eo puniuntur, solere tribuere vires, & audaciam quibus & bene & malè vti possunt, cum tamen præuideat eiusmodi rebus eos abufuros ad peccata atq; in perniciem alioru quos Deus punire intendit: nunquam tamen concedendum erit, eos vel moueri, vel impelli à Deo ad talium peccatorum actus, quod ex ijs, quæ hæc tenus docuimus, satis manifestum est. Nescio tamen vtrum Augustinus (qui alijs in locis, quæ partim hac disputatione, partim disputatione 10. citauimus, nobiscum omnino consentit) contra Iulianum, & de natura & libero arbitrio locis citatis, aliquid amplius velit: quod planè vel admittendum non est, vel ex alijs locis eiusdem Patris piè erit exponendū.

Vtrum si Deus ex necessitate naturæ eo præcisè modo cum libero arbitrio & alijs causis secundis ad opera naturalia influeret, quo re ipsa nunc liberè influit, tolleretur contingentia rerum.

Disputatio. 34.

Scoti opinio tollès rerum cotingentiã, si Deus ex necessitate naturæ ageret.

SCOTVS in primo, dist. 2. q. 2. & d. 8. q. 5. & d. 39. & in secundo, d. 1. q. 3. ait. Si Deus ageret necessitate naturæ, nullum fore effectum contingentem, sed omnia euentura necessariò. Vnde in secundo sententiarum. q. 3. citata affirmat, philosophos asseretes Deum agere necessitate

sitate naturæ, & nihilominus esse effectus aliquos contingentes, latèter asseruisse contradictoria. Quo loco animaduertèdum est, non id solum voluisse Scotum, quòd si Deus ponatur omnipotens, hoc est, potens facere singula quæ contradictionem non implicant, vt fides catholica docet, & simul ponatur agere necessitate naturæ, sequentur contradictoria: id enim verissimum est, quia darentur infinita actu, exhauriretur diuina potentia, fierent pugnantia inter se se; cum ad singula, vt seorsim fiunt, habeat potentiam; si verò ageret necessitate naturæ efficeret omnia ea simul, &c: sed etiã voluisse, quòd si vniuersum hoc esset tale, quale modò est, eodemq; influxu, quo Deus re ipsa in eum liberè modò influit, influeret necessitate naturæ, tolleretur omnino contingentia rerum, eaq; de causa affirmat, philosophos latenter asseuerasse contradictoria, cum & Deum agere ex necessitate naturæ, & contingentia multorum effectuum asseruerint. Porro hanc fuisse sententiam Scoti, tum ex verbis ipsius, tum ex rationibus quibus eam confirmat, est manifestum; in eoq; sensu reiiciunt eam Caietanus hoc loco, & infra. q. 19. ar. 8. & alij discipuli D. Thomæ, & in eodem sensu eam defendunt Antonius Cordubensis lib. 1. quaestionum Theologicarum. q. 55. dubio. 4. Lyche-
tius & alij discipuli Scoti.

Probat Scotus suam sententiam primò, quoniam causa mouens vt ab alia mota, si necessariò mouetur, necessariò mouet: sed omnis causa secunda, etiam humana voluntas, mouet ac operatur vt mota à prima, quippe quæ nihil nisi virtute primæ producat: ergo si necessariò mouetur à prima, necessariò mouet ac producit suum effectum. Si ergo ponamus causam primam, non liberè, sed necessitate naturæ concurrere cum causis secundis, planè nullus effectus erit contingens, sed omnes euenient necessariò.

Secundò, quoniam causa prima prius natura respicit effectum, quàm causa secunda: ergo si causa prima agit necessariò, & non liberè, omnis effectus in eo priori habebit habitudinem effectus necessarij comparatione causæ primæ à qua necessariò producit, atque adèd nullus effectus erit contingens: quippe cum nulla ratione idem effectus simul habere possit habitudinem effectus necessarij, & contingentis, siue comparatione vnius & eiusdem, siue comparatione alterius ac alterius causæ.

Tertiò, Omnis effectus, qui producitur interuenientibus causis secundis, potest produci idem numero à solo Deo: sed tunc totam contingentiam habebit à solo Deo: ergo & modò, esto causæ secundæ simul concurrant, habet contingentiam suam à Deo: si autem ponamus Deum agere necessitate naturæ, habere non poterit contingentiam comparatione Dei à quo necessariò producet: ergo si ponamus Deum agere neces-

Eam probat primò.

Secundò.

Tertiò.

Scoti opinio quibus nitatur fundamentis, & quam sit periculosa.

sitate naturæ, contingentia rerum omnino de medio tollitur. Sententia hæc Scoti his tantum videtur niti fundamentis, nempe, concursum Dei generalem cum causis secundis esse influxum, non immediate in effectum causarum secundarum, sed in ipsasmet causas, quod à Deo moueantur & applicentur ad producendum suos effectus. Influxumque illum esse causam efficacem, necessitatem imponentem causis secundis, etiam voluntati humanæ, ad operandum: & sufficientem ut etiam sine causis secundis produceretur idem effectus. Quæ omnia, ut Antonius Cordubensis dubio 4. citato ait, supponunt Scoti probationes. Quod si fundamenta hæc vera essent, planè radix & causa tota contingentia rerum esset sola libertas voluntatis diuinæ ad operandum, ut locis citatis affirmat Scotus. Posito præterea, quod Deus necessitate naturæ concurreret cum causis secundis, eo ipso influxu quo re ipsa liberè cum eisdem concurrat, tolleretur contingentia rerum, ut Scotus affirmat.

Cæterùm datis his fundamentis, non video quam ratione libertas arbitrij nostri salua maneat: quandoquidem, eis positis, à solo influxu Dei penderet quod operaretur, aut non operaretur hoc aut illo modo nostra voluntas. Neque etiam video quam ratione concedi posset liberum arbitrium, saltem ex parte, seipsum agere: quod tamen ad rationem libertatis, dominijue in proprias actiones, est necessarium. Imò neque video quem proprium influxum vnà cum causa prima haberent tunc causæ secundæ, sed vel Deus ad earum præsentiam efficeret ipsarum operationes, vel omnes, siue liberæ siue non liberæ, comparatione Dei haberent sese prorsus ut instrumenta artis, quæ solum habent aptitudinem ut artifex illis mediantibus operetur, totum tamen motum accipiunt ab artifice: quare opera omnia, cum aliarum causarum, tum etiam liberi arbitrij, tribuenda essent Deo tanquam illorum artifice: ipsis verò causis solum ut instrumentis ad id tandem à Deo aptatis, quod heretici maximè contendunt. *Vnde plusquam periculosam existimo sententiam hæc Scoti ita explicatam, præsertim cum de fide sit liberum arbitrium nostrum, etiam à Deo motum & excitatum auxilio particulari gratiæ præuenientis, posse pro sua libertate non sequi, sed repugnante motioni & ductui Dei. Verùm ea satis impugnata relinquuntur ex his, quæ disputationibus præcedentibus dicta sunt.

*Rerum contingentia salua maneret, licet Deus eo vniuersali concursu, quem nunc adhibet, ex necessitate nature influeret.

Ad primum Scoti.

Ad primum ergo Scoti, si solum agamus de concursu Dei generali, de quo solo videtur loqui, facilis est solutio ex his quæ hætenus dicta sunt. Quicquid enim sit de maiori, neganda est minor. Concursus namque Dei generalis cum causa secunda, non est influxus Dei in causam, sed in effectum vnà cum causa secunda, ut explicatum est: quare causa secunda non prius mota à Deo concursu generali producit effectum, sed influit simul

simul Deo, cum ipsa in effectum per concursum generalem, ut cum igne in calore inducendum in aquam, producit effectum. Quæ solutio videtur esse de mente Caietani hoc loco, & q. 19. art. 8. Quauis enim videatur concedere Scoto, à causa prima moueri causam secundam per concursum generalem, ait tamen, motionem illam non esse propriam, quasi causa secunda motionem aliquam præuiam accipiat à prima: sed esse causam primam intimè cooperari cum secunda in effectum, quod non videtur esse aliud, quam intimè, vnà cum illa, influere per concursum generalem immediate in effectum absque actione aliqua in causam. Quare solis verbis à nobis differre videtur. Imò & Scotus ipse in quarto, d. 1. q. 1. in responsione ad vltimum nobiscum consentire videtur. Constituit enim discrimen inter instrumentum comparatione artificis à quo mouetur, & inter causam secundam comparatione primæ à qua pendet in productione sui effectus, quod instrumentum recipiat motum ab artifice, causa verò secunda, quando producit suum effectum, nihil omnino de nouo ab eo recipiat, sed solum Deus influat cum illa in effectum. Verba Scoti eo loco hæc sunt. Causam secundam agere in virtute alterius non est recipere tunc aliquid ab illo altero; sed tantum habere ordinem inferiorem ad illud alterum agens in suo ordine simul. Et paucis interiectis addit: Ex hoc patet, quod causæ primæ in causam secundam, quando simul agunt, non est influentia noua quæ sit creatio alicuius in hærentis causæ secundæ: sed influentia ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem. Ad probationem minoris dicendum est, causam secundam dici nihil producere nisi virtute primæ: tum quoniam omnem vim, quam habet ad agendum, accepit mediè, vel immediate à prima, atque ab ea immediate conseruatur: tum etiam quoniam, ut agat, indiget cooperatione causæ primæ per concursum generalem in eundem effectum.

Quoniam verò liberum nostrum arbitrium, motum prius tempore vel natura ac excitatum à Deo per auxilia gratiæ præuenientis & cooperantis, elicit opera supernaturalia quibus se ad gratiam gratum facientem disponit: atque quemadmodum liberè à Deo sic motum, in potestate sua habet sequi motum Dei, elicereque vterius opera, quibus se disponat ad gratiæ, vel ea non elicere; ita, esto à Deo agente ex necessitate naturæ eodem modo moueretur, liberum illi esset eadem opera elicere, aut non elicere, soluendum est argumentum Scoti quatenus confici posset ad probandum, quod si Deus necessitate naturæ conferret eadem auxilia gratiæ, quæ re ipsa liberè confert, tolleretur contingentia operum, quibus nos ad gratiam gratum facientem disponimus. Atque ad maiorem illius argumenti dicendum tunc esset, causam, quæ mouet ut ab alia mo-

Gratiæ præuenientis ac cooperantis motus libero arbitrio necessitate non imponit, ut se ad Deum conuertat.

tam,

tam, esto necessario moueatur, non tamen necessario mouere, quando motus quem recipit, neque est tota, neque sufficiens causa eius motus; qui ab ipsa emanare debet, sed adhuc ad eum necessaria est, tanquam pars causa, libera cooperatio & influxus causa ita mota, vt in re proposta cernitur. Quare, esto per impossibile Deus necessitate natura influeret eadem auxilia gratia, qua re ipsa liberè confert, maneret nihilominus libertas in voluntate nostra, vt auxilijs illis cooperaretur, aut non cooperaretur, atque adeo contingentia in operibus, quibus se ad gratia disponeret.

Ad secundum. Ad secundum neganda est maior. Solum enim respicit effectum vt causa vniuersalior inter efficientes, cuius influxus indifferens est vt sequatur effectus huius potius rationis, quam alterius, pro ratione influxus causa particularis qui accesserit. Neque effectus prius tempore, aut natura, a causa prima, quam a secunda emanat, sed ab vtraque; simul tanquam ab vna integra causa simpliciter: cum neutra, per eum praeci se influxum quo re ipsa influit, sit satis vt sine altera effectum producat.

Ad tertium. Ad tertium neganda est maior, si velit, omnem effectum, qui producit interuenientibus causis secundis, posse produci a solo Deo influente praecise per eum influxum quo concurre cum causis secundis, quasi ille solus, sine interuentu causa secunda, ad productionem cuiusque sufficiat. Si vero nihil aliud velit, quam posse produci a solo Deo, influente tamen per alium maiorem influxum, concessa maiori & minori, neganda est prima consequentia, si in consequente velit, habere contingentiam illam a solo Deo. Habet namque illam comparatione etiam causarum secundarum, atque ita comparatione earum, vt etiam si per impossibile Deus ageret ex necessitate natura per solum concursum generalem quo cum causis secundis influit, maneret nihilominus contingentia in rebus ratione causarum secundarum duntaxat. Cum enim Deus, solo concursu generali influens, & causa secunda sint vna causa integra effectus causa secunda, neutraque sine altera ad eiusmodi effectus productionem sufficiat, vtiq; sicut in syllogisticis ratiocinationibus, quoniam conclusio infertur ex vtraque praemissa, & non ex altera tantum, satis est alteram praemissarum non esse necessariam, vt conclusio esse possit non necessaria: ita quando duae causae concurrunt ad producendum eundem effectum, quarum neutra sine altera sufficit, satis est vnam earum non agere ex necessitate natura, siue ea sit causa prima siue secunda, vt effectus non oriatur necessarius, sed contingens, ratione alterius partis causa qua non necessario agit.

De mul-

De multiplicibus auxilijs particularibus, & qua eorum peculiariter auxilia gratia dicantur.

Disputatio 35.

Explicauimus hactenus concursum Dei generalem, & quo pacto cum libertate arbitrij consentiat, idem deinceps circa particularia auxilia, quibus ad spiritualem salutem vitamque aeternam adiuuamur, praestandum est. Ea vero multiplicia sunt & varia: quauis autem omnia, quatenus gratis a Deo impenduntur, aeternaque ipsius prouidentia praordinantur & praeparantur, nomen gratiae sortiri possint; ea tamen sola auxilia gratiae praecipue appellari consueuerunt, a quibus opera nostra habent quod ordinis sint supernaturalis, & quae vel tanquam dispositiones ad gratiam gratum facientem, vel ad incrementum illius, meritum uel vitae aeternae, ad sempiternam conferunt felicitatem. Quod sit, vt neque externa praedicatio verbi Dei, promulgatioque Euangelij, neque obiurgationes ac exhortationes, siue haec omnia verbo, siue scripto fiant, neque denique conatus totus Ecclesiae, quo vel in adducendis hominibus ad fidem, vel in eis permonendis ad poenitentiam, aut in conseruandis, ac promouendis filijs suis laborat, nomine auxilij gratiae, comparatione eorum qui talibus medijs ad spiritualem salutem adiuuantur, sint intelligenda, vt de auxilijs gratiae in sequentibus disputationibus erit nobis sermo. Imò neque miracula ipsa, donum prophetiae, genera linguarum, sermo scientiae, sermo sapientiae, & aliae gratiae aliquibus de Ecclesia gratis in aliorum utilitatem collatae, comparatione eorum qui ad fidem, vel ad poenitentiam per ea dona adiuuantur. Neque item inspirationes, cogitationes uel praesens, ab angelis sanctis absque alio speciali auxilio Dei excitatae, terroresque aut alij affectus ab eisdem commotione humorum corporis atque spirituum animalium similiter excitati, quibus ad bonum allicimur, & a malo deterremur, sunt inter auxilia gratiae, vt modò loquimur, referenda: sicut contrariasque cogitationes, atque affectus excitet, ne nos impugnet, contra, & alia his similia, peculiaris auxilia sint, quae liberum arbitrium adiuuant, tum vt in officio pro sua libertate se contineat, tum etiam vt, praesente auxilio gratiae praesens sumpto, cooperetur opera supernaturalia quae ad sempiternam felicitatem modo paulò ante explicato spectent: quia tamen, neque singula, neque omnia simul sumpta, satis

Auxilia particularia quae gratiae proprie nominantur.

fatis sunt, vt absque alio auxilio Dei aliquid efficiat, quod ordinem gratia ex eo attingat, quod supernaturale sit predicto modo, ad sempiternamq; conferat felicitatem, appellari non meretur auxilia gratiae praesumpta, quo modo ea hoc loco accipimus.

Auxiliu quotidianu, quo ad perseuerandum in gratia indigemus, que includat.

Aduertendum tamen est, eiusmodi auxilia particularia comprehenduntur in auxilio illo quotidiano, quo disputatione. 14. memb. 3. disput. 17. & sequentibus dicebamus vitos iustos indigere vt diu in accepta iustitia perseuerent. Etenim auxilium illud, vt eisdem in locis dicebamus, non est simplex, quod semel tantum impendatur, sed multiplex, quo per temporis spatia varie nobis Deus subuenit ne in lethale peccatum ruamus, nunc hostem comprimendo ne impugnet, nunc timorem aut alium pium affectum varijs modis excitando, nunc auxilijs gratiae proprie dictae liberi arbitrij vires augendo, varijsq; alijs modis opitulando. Quare quod auxilium quotidianum ex pluribus, potentioribusq; eiusmodi auxilijs coaluerit, eo pauciora auxilia gratiae in eo sufficient ad diu iustitiam semel acceptam conseruandam.

Quia ergo facile cuiq; erit manifestum, quoniam pacto libertas arbitrij nostri cum ijs particularibus auxilijs consentiat, quae inter gratiae auxilia peculiariter non annumerantur: eo quod talia auxilia ferè solum sint, vel remotiones tentationu & impedimentoꝝ, quod facilius libera nostra voluntate ad Deum accedamus, viamq; matoru illius curramus, vel quasi suasiones, & inuitationes ad id, quae proinde auxilia liberu nostru assensum, accessum & cursum relinquunt; sequentibus disputationibus solum nobis erit sermo de ijs auxilijs, a quibus actus credendi, sperandi, diligendi aut pœnitendi, quibus aditus liberè se ad gratiam gratum facientem disponit, habent, quod supernaturales sint, & quales ad salutem oportet, tanquam dispositiones ipsi iustificationis dono commensuratae ac accommodatae; nec non de ijs auxilijs quibus similia opera, post iustificationis donum adeptum, exercentur. Quauis autem magna ex parte disputat. 8. 9. & 17. explicata sint, neque illa sint hoc loco repetenda, aliquid tamen est addendum, vt vis & qualitas horum auxilioru, ordoq; ac influxus totus Dei nobiscum ad eas actiones plenius intelligatur, fiatq; magis perspicuum quantum actiones illae a libero arbitrij nostri influxu pendeant, eiq; tribuendae sint, & quo pacto nostra libertas in illis exercendis cum eiusmodi gratia auxilijs, diuinoq; ad easdem actiones influxu consentiat. Lectorem autem precor, vt pendulum patriatur intellectum quousque re hac difficili per partes varijs disputationibus paulatim explicata, tandem seriem totam diuini influxus ad has actiones, simulq; cooperationem nostram, nec non quid ad vnaquaq; earum conferant in particulari auxilia quibus Deus nobiscum cooperatur, nosq; ipsos praeuenit, explicemus.

QVO

Quo pacto Deus ad supernaturales actus cum libero nostro arbitrio concurrat.

Disputatio. 36.

Disputatione. 8. & sequentibus satis dilucide ostendimus quatenus tum a libero nostro arbitrio, tum etiam a conatu Ecclesiae pendeat collatio eiusmodi gratiaru praueientium, esto ex sola Dei misericordia, ac merè gratis, & non propter bonum aliquem vsu liberi arbitrij a Deo conferantur, neque omnibus distribuantur aequaliter. Ostendimus praeterea Deum semper praesto esse, vnicuique facere volenti quod in se est, tantum vt minimum harum gratiaru conferre, quantum ei sit satis vt iustificationis donum, vitamq; aeternam consequatur. Ostendimus insuper de fide esse eiusmodi gratias praueientes, etiam quando Deus per eas iam actu existentes liberum nostrum arbitrium excitat ad credendum, sperandum, diligendum, aut pœnitendum vt oportet, nullam necessitatem libero arbitrio imponere, sed illi integrum esse gratiae ita excitanti non cōsentire, atque adeo nec credere, nec sperare, nec diligere, aut pœnitere vt inuitatur, cassamq; gratiam excitantem in suam ipsius perditionem relinquere; atque ita definitum esse in Concilio Trid. sess. 5. cap. 5. & canone. 4.

His ita constitutis, cum tangente Deo ac excitante nostrum arbitriu per auxilium gratiae praueientis, liberum illi sit consentire, aut non cōsentire, atque adeo elicere vel non elicere actum credendi, sperandi, aut pœnitendi, constat profecto liberum nostrum arbitrium, & gratiam illam praueientem, esse duas partes vnus integræ causæ actus credendi, sperandi, aut pœnitendi prout ad salutem oportet, singulosq; eiusmodi actus penderè ab influxu tam liberi arbitrij, quam gratiae praueientis; atq; a libero quidem arbitrio habere vt actus illi quoad substantia sint credere, sperare, aut pœnitere; ab influxu verò gratiae praueientis habere, vt sint supernaturales & quales ad salutem sunt necessarij. Quare quiuis illorum actuum totus est a libero arbitrio, & totus a gratia praueiente, seu a Deo per eam tanquam per supernaturale instrumentum in eundem actum influente; at a neutro est, vt a tota & integra causa, sed vt a parte integræ causæ.

Gratiam praueientem rem esse distinctam ab actibus, ad quos liberum arbitrium a Deo per eam excitatur, tametsi non defuerit qui conuenienter dixerit, satis est perspicuum. Actus namq; illi a libero emanant arbitrio: gratia verò praueiciens minimè. Item gratia illa causa est efficiens vna cum libero arbitrio eorundem actuum: causa verò efficiens res est distincta a suo effectu. Praeterea gratia illa potest cassa reddi, libero

Gratia praueiens, & liberu arbitriu, vna sunt causa integra actuum qui ad iustificationem requiruntur.

Gratia praueiens res est distincta ab actibus ad quos excitat.

ar-

Etiam generali Dei concursu ad actus iustificationis esse opus.

arbitrio non cōsentire, neque cooperante ad actus ad quos hominem excitat, & à Deo confertur: ergo res est omnino ab eis distincta.

Cum autem tam liberum arbitrium, quam gratia præueniens sint causæ secundæ actuum credendi, sperandi, & pœnitendi, vt oportet: nulla verò causa secunda, etiam si supernaturalis sit, efficere quicquam possit, nisi à Deo influente simul immediate per concursum generalem in effectum adiuuetur, idq; propterea quòd omnis vniuersum effectus sicut à Deo pendet immediate vt conseruetur, ita etiam vt fiat, vt disputatioe 25. & sequentibus ostensum est; liquidò sanè constat, vt liberum arbitriū vnà cum gratia præueniente producat, quæcunq; illorum actuum, necessarium esse vt Deus quoque vnà cum illis immediate in actum producendum per concursum suum vniuersalem influat. Quò fit, vt quibus illorum trium actuum, licet sit vnica actio (cui suus sit proprius assignandus terminus productus, vt q. 12. ar. 2. huius primæ partis ostensum est) tres nihilominus habeat partes vnus integræ causæ, à qua ita emanat totus, vt à singulis etiam partibus, partialitate, vt vocant, causæ totus etiam emanet, diuerso tamen modo. Etenim à Deo influente per solum concursum generalem emanat vt à causa vniuersali, à qua proinde non habet magis quòd sit assensus credendi, aut dolor de peccatis, quam vel actus oppositus, vel actus cuiusuis alterius potetia. Ab influxu verò liberi arbitrij, vnà cum notitijs & cæteris necessarijs vt quoad substantiam actus producatur, habet tanquam à causa particulari, vt quoad substantiam actus, sit potius assensus fidei, aut dolor de peccatis, quam aliquis alius diuersus actus. A gratia verò præueniente, seu à Deo vt per illam tanquam per suum instrumentum vnà cum libero arbitrio influit in eundem actum, habet vt sit actus supernaturalis specie distinctus ab actu purè naturali credendi, aut dolendi de peccatis, quem liberum arbitriū suis solis viribus tunc eliceret, si cum eo non influeret simul gratia præueniens: quare à concursu Dei per gratiam præuenientem habet actus ille vt sit dispositio cōgruam proportionem & accommodationem habens cum dono iustificationis supernaturali.

Dubium. Anteaquam hæc magis examinemus, atque in lucem eruamus, quæret forte aliquis, an sine eiusmodi auxilijs gratiæ præuenientis ac excitantis, quibus prius moueat, & quasi liberum inuitet arbitrium, possit Deus de potentia sua absoluta producere cum libero arbitrio actus fidei, spei, & pœnitentiæ, quales ad iustificationem sunt necessarij, influendo quidem immediate in eos actus, eo modo quo per concursum generalem influit in actus merè naturales, at peculiari alio longè maiori influ-
xii.

satisfit. Cui quæstioni respondendum est, posse sine dubio Deum id efficere, quemadmodum enim supra in hac prima part. q. 12. ar. 5. disputatioe. 1. ostens-

ostensum est, posse efficere vt intellectus beati sine lumine gloriæ concipiat diuinam essentiam; eò quòd contradictionem non implicet suo peculiari influxu immediato in visionem compensare influxum in genere causæ efficientis luminis gloriæ in eadem visionem: sic etiam, cum simili modo contradictionem non inuoluat compensare influxum quò gratia præueniens in genere causæ efficientis in illos actus influit, poterit Deus de potentia absoluta tanto ac tali influxu immediato in eodem actus cum libero arbitrio cooperari, vt efficiantur tales, quales essent, si præueniēs gratia antecederet, maximè si, vt non pauci doctores scholastici affirmant, liberum arbitrium sine auxilio gratiæ possit eos actus quoad ipsorum substantiam producere.

Particularia Dei auxilia magis explicantur, & Soti ac Vegæ circa hæc opinio excluditur.

Disputatio. 37.

DOMINICVS à Soto primo de natura & gratia, cap. 16. & Andreas à Vega, lib. 6. in Concilium Trid. cap. 6. 7. 8. & 9. affirmant, liberum arbitrium ad eliciendum quemcunque prædictorum actuum, præter auxilium particulare gratiæ præuenientis, indigere auxilio alio particulari quo Deus cum libero arbitrio immediate concurrat, illudq; moueat ad eodem actus. Primum appellant gratiæ præuenientis ac excitantis auxilium: secundum verò gratiæ coadiuuantis. Primum dicunt frustrari interdum, dum liberum arbitrium, motum & excitatum per gratiam præuenientem, non vult præbere assensum, nec conari ad eliciendum actum ad quem inuitatur & excitatur: secundum verò dicit, nunquam frustrari, sed necessariò agere liberum arbitrium quòs per illud à Deo mouetur. Cæterum cum ex vna parte affirmant liberum arbitrium non, nisi prius motum secundo auxilio, elicere eiusmodi actus; ex alia verò dicant præsentem eo auxilio necessariò liberum arbitriū producere tales actus, eò quòd auxiliū illud inane reddi nequeat, labor illis est defendere quamam ratione, admissa necessitate eiusmodi auxiliij, salua maneat libertas arbitrij ad eos actus eliciendos vel non eliciendos, con fugiuntq; ad sensum compositum & diuisum, vixq; intelligas quid sibi velint, & quo pacto ea ratione libertatem arbitrij tueantur: qua de re legito Andream à Vega lib. 13. in Concilium Trid. cap. 13. Addunt præterea, pro ratione intentionis, quæ cernitur in eiusmodi auxilio particulari gratiæ coadiuuantis, accipiendam esse quantitatem intensionis actus, quem liberum arbitrium tali auxilio adiutum producit, contritionis

Sententia Soti, ac Vegæ de duplici auxilio supernaturali.

Argument.

videlicet, feruoris assensus fidei, spei, aut dilectionis. Cum enim, inquit, mouere & moueri correlatiua sint, mutudq; sibi respondeant, neque fieri neque intelligi vlla ratione valet, quod aliquis feruentius couertatur, intensioremq; aliquem eiusmodi actuum eliciat, quin à Deo potentiori & maiori auxilio gratia adiuuetur.

Gratia praeueniens cum solo libero arbitrio absque alio speciali auxilio sufficit ad credendum, sperandum, & peccandum.

Verum multa sunt quae mihi in hac doctrina non probantur. In primis non video, praeter auxilium particulare gratiae praeuenientis, & concursus Dei generalem, necessarium esse auxilium aliud particulare gratiae, vt liberum arbitrium aliquem illorum actuum possit elicere. Etenim illa tria vnam integram & sufficientem causam illorum compleuntur, vt disputatione praecedente satis à nobis explicatum est: quare, esto Deus quodcumque aliud particulare auxilium denegaret, ex illis solis sequeretur effectus. Neque Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 5. & canone. 4. aliud, quin potius hoc ipsum aperte innuit: cum ad eos actus, praeter excitantem, & praeuenientem gratiam, solum dicat requiri liberum influxum nostri arbitrii quo assentiatur & cum illa cooperetur, defectuq; illius dicat frustrari posse praeuenientem gratiam ne actus, ad quem liberum arbitrium excitat, sequatur. Praeterea praesistente illustratione intellectus, actus fidei supernaturalis, & actus spei etiam supernaturalis in voluntate, atque immisso in voluntatem affectu amoris Dei supernaturalis, quo tanquam praeueniente gratia voluntas à Deo excitatur & inuitatur vt de peccatis suis doleat propter Deum, quo quae so alio auxilio supernaturali indiget voluntas, vt contritionem supernaturalem eliciat? plane satis illi sic adiuta tunc erit, si Deus solum concursus generalem, quo cum caeteris causis secundis concurrere solet, impendat.

Gratia praeueniens, & coadiuuans sunt vna & eadem.

Deinde falsum omnino videtur, & discrepans à dictis patrum, & Concilio Tridentino locis citatis, asserere gratiam coadiuuantem distinctam esse à gratia praeueniente ac excitante. Illa enim eadem gratia, quae liberum arbitrium praeuenit ac excitat ad actus, quibus se ad iustificationem disponit, dicitur cooperans, si arbitrium cum ea consentiat, atque simul pro sua libertate influat. Id quod non obscure significat Concilium Tridentinum cap. 5. citato dum ait, Exordium iustificationis in adultis à Deo praeueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis, vocantur, vt qui per peccata à Deo auerti erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiae liberè assentiendo, & cooperando, disponantur: vt ita tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit, & cetera. Ecce, Concilium Tridentinum eandem appellat praeuenientem, excitantem

excitantem & adiuuantem gratiam, eidemq; gratiae assentiendo & cooperando ait liberum arbitrium ad iustificationem disponi. Dispositio ergo illa fit cooperante & consentiente libero arbitrio cum gratia praeueniente ac excitante, ac proinde cooperante simul cum eodem gratia illa, quae actum liberum praeuenit, & ad eiusmodi actum excitauit. Non ergo sunt distinctae gratiae, praeueniens & cooperans atque adiuuans, sed vna & eadem, quae spectata antequam liberum arbitrium cum ea cooperetur eliciatq; actum liberum, per quem ad iustificationem disponatur, dicitur praeueniens: spectata vero prout, cooperante iam cum illa libero arbitrio, ipsa etiam cooperatur & influit in eundem actum, dicitur cooperans & adiuuans. Idem etiam aperte significant verba illa canonis quarti citati, Siquis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti & cetera. Vbi vides Concilium affirmare, liberum arbitrium cooperari cum Deo excitante, dum assentitur, ac se ad gratiam iustificantem disponit, ac proinde Deum per gratiam excitantem cooperari etiam cum illo ad eandem dispositionem: cooperans enim cooperanti dicitur cooperans.

Illud praeterea vehementer displicet, quod subiungunt, videlicet, pro quantitate auxilij gratiae cooperantis spectandam esse quantitatem actus, quem liberum arbitrium tali auxilio adiutum producit, quasi existente aequali auxilio Dei, non possit esse intensior & feruentior actus contritionis aut dilectionis in homine vno, quam in alio, quando in via sunt, aut existente auxilio inaequali, non possit esse aequalis actus in duobus, aut maior in eo, qui minori auxilio adiuuatur. Etenim cum liberum arbitrium vna cum auxilio Dei efficienter in actum, quo se ad iustificationem disponit, influat, sitq; causa libera potes maiori aut minori conatu pro sua libertate influere, utiq; ab inaequali conatu & influxu liberi arbitrii prouenire potest, vt, conferente Deo duobus hominibus aequale auxilium gratiae adiuuantis, vnus eorum intensius operetur, meliusq; se disponat ad gratiam iustificantem, quam alius; & vt, conferente eisdem inaequalia auxilia, aequè operentur, aut is interdum plus, qui minori suffultus est auxilio. Id quod & doctores passim affirmant, & aperte sonant verba illa Concilij Trid. sess. 6. cap. 7; Iustitiam in nobis recipientes vnusquisque suam secundum mensuram, quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cuiusq; dispositionem & cooperantem; confirmantq; parabola illa Matth. 25. & Lucae 19. de talentis & pecunijs seruis traditis vt propria industria illis negotiantur. Auxilia quippe gratiae talentorum & pecuniarum illarum nomine comprehendebantur: à propria autem industria, conatuue maiori vel minori liberi arbitrii prouenit, quod plus aut minus quisq; lucratur. Atque ille, qui tepidè segnitertq; se gerit, dignus est à quo auxilium impensum au-

Contritionis actus, & quiuis alius supernaturalis, non solum auxilio gratiae cooperantis respondet quoad intensiorem,

feratur, & tribuatur ei, qui strenue se gerit, esto abundantiora habeat auxilia & dona. Idq; sane est quod in illis parabolis subiungitur, Omni habenti dabitur & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo.

Soluitur argumentum Soti, & Vega.

Porro argumentum illud, quo Sotus & Vega suam sententiam confirmant, satis infirmum est. Licet enim quam intense aliquid mouetur, tantum intense tota causa illud moueat; imò & pars, quando totus effectus est ab ea tanquam à parte causae, non tamen sequitur, ut quò intensius mouetur, eò pars causae maiori influxu illud moueat: quò quidem maior intensio in motu euenire poterit ex maiori influxu alterius partis totius causae. Si ergo caetera sint paria (ut si sit aequalis resistentia ex parte mobilis &c.) licet sequatur; hoc mobile velocius aut intensius mouetur; ergo tota causa plus influit ad motum: non tamen sequitur, ergo hac pars totius causae plus influit: quoniam à maiori influxu alterius partis causae euenire poterit maior illa velocitas, aut intensio motus.

Libertas arbitrij per concursum Dei ad actus supernaturales non tollitur.

Iuxta sententiam, quam sequimur, satis est manifestum, influxum Dei cum nostro arbitrio, neque tollere neque impedire libertatem ipsius ad producendos vel non producendos actus quibus se ad iustificationem disponit. In primis namq; gratia praeueniens libertatem non impedit quippe cum, etiam illa praesente & pulsante atque excitante nostrum liberum arbitrium, integrum adhuc illi sit elicere vel non elicere eodẽ actus. Deinde neque concursus Dei vniuersalis: quandoquidem eodẽ modo impenditur & cooperatur cum libero arbitrio & gratia praeueniens ad eiusmodi actus, quo impenditur & cooperatur cum solo libero arbitrio ad actus merè naturales; disputatione autem. 28. & sequentibus satis ostensum est per concursum generalem nec tolli nec impediri libertatem arbitrij ad actus suos naturales.

Quòd si quis dicat, Sotum & Vegam non aliud intelligere nomine auxiliij particularis gratiae coadiuuari, quam influxum illum immediatum Dei, quo nos dicimus Deum concurrere cum libero arbitrio & gratia praeueniens ad actus credendi, sperandi, & poenitendi ut ad salutem oportet: recenseri verò ab eis inter auxilia particularia gratiae, eò quòd concursus ille sit ad effectum supernaturalem, atque adeò distinctus à concursu quo Deus concurrat ad res naturales. In primis non puto concursum illum, quantum est ex se, esse alterius rationis ab eo quo Deus concurrat ad effectus merè naturales: neque ab illo credo habere actus illos quòd sint supernaturales, sicut neque id habent ab influxu liberi arbitrij; sed solum habere esse supernaturales ab influxu Dei per gratiam praeueniens. Vniuersimq; quoties causa secunda est supernaturalis, atq; eo modo apta nata ut effectum producat supernaturalem quo causa secunda apta nata est ut producat effectum naturalem, non puto influxum

immediatum Dei cum illa in effectum producendum (ea nimirum generali ratione, quòd sicut nihil creatum conseruari potest, nisi Deo in illud ipsum immediate influente, ita neq; produci) alterius rationis esse à concursu quo concurrat ad effectus naturales, aut ab illo effectus productos habere quòd sint supernaturales. Quòd cum solo concursu generali Dei puto, post acquisitos habitus fidei, spei, & caritatis, supernaturales infusos, posse liberum arbitrium vnum aut alterum actum fidei, spei, aut caritatis elicere, qui à concursu habituum supernaturalium habebunt ut sint supernaturales. Atque id plerique affirmant, de quorum numero videtur esse Sotus tertio de natura & gratia. c. 4. conclu. 2. Eodẽ modo credo intellectum perfusum lumine gloriae cum solo concursu generali Dei, posse producere visionem beatificam, idemq; existimo de ceteris supernaturalibus causis secundis quae suapte natura aptae fuerint ad supernaturales effectus producendos.

Deinde esto admittendum esset Dominico à Soto atq; Andreae à Vega concursum ad illos actus esse alterius rationis à concursu generali ad effectus naturales, non tamen esset illis concedendum, esse concursum immediatum in liberum arbitrium ut in causam, quasi prius eo concursu motum ac à Deo ad agendum applicatum tales actus eliceret: sed esse influxum Dei immediatum in actus ipsos vnà cum libero arbitrio, & gratia praeueniens, idq; propter rationes quibus disputatione. 25. & sequentibus idem dictum est de concursu generali ad effectus naturales. Praeterea neq; illis esset admittendum, gratiam praeueniens non dici etiam cooperantem, sicut à Concilio Tridentino, & alijs patribus appellata est. Neque item quantitati talis concursus cum libero arbitrio & gratia praeueniens respondere intensiorem & feruorem actuum, quibus liberum arbitrium ad gratiam se disponit, quasi id non magis, tum à quantitate gratiae praeueniens ac excitantis, tum etiam à libero influxu maiori vel minori ipsius arbitrij spectandum sit.

Ad praecedentem appendix, in qua res magis adhuc explicatur, disputatio. 38.

POST praecedentem disputationem, quin & post totum hoc opus compositum, nonnullos plus iusto. Soti ac Andreae à Vega opinioni adhaerere intellexi. Idcirco disputationem hanc praecedenti addendam censui: tum ut paucis nostrae sententiae radicibus intelligatur: tum ut in quo à contraria distet, praesertim ut à quibusdam hodie intelligi-

ligitur ac defenditur, melius perspiciatur: tum deniq; vt, præter ea quæ præcedente disputatione dicta sunt, ex ijs etiam, quæ in hac subijciemus, possit facilius iudicari quamnam earum veritatem contineant.

Nos secuti, non solum vestigia, sed & verba, apertamq; sententiam Concilij Tridentini sels. 6. c. 5. & cano. 4. iunctis antecedentibus & sequentibus, vbi profectò dilucidius & exactius, quam in quocunq; alio concilio, doctrina iustificationis aduersus Pelagianos & Lutheranos tradita est, asseueramus quæ sequuntur.

In primis nullum adultum posse credere, sperare, diligere, aut pœnitere, vt ad salutem oportet, absque præueniente, ac excitante Spiritus sancti gratia.

Deinde in potestate arbitrij adulti, eo pacto à Deo præuenienti & excitanti, esse consentire, aut non consentire Deo ita per præuenientem gratiam excitanti ac vocanti, atque aded in potestate eiusdem arbitrij esse, reddere cassam, aut non reddere, eiusmodi præuenientem Spiritus sancti gratiam. Neutrum horum negant opposita sententia autores, quia vtrunq; apertissimè in Concilio Tridentino locis citatis est definitum.

Tertiò asseueramus, præuenientem gratiam, qua arbitrium adulti à Spiritu sancto præuenitur, excitatur, allicitur, ac inuitatur ad prædictos credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitendi actus, esse instrumentum Spiritus sancti, quo vltèrius efficienter concurrit, ac influit eum arbitrio ipso ad eosdem actus producendos, quando arbitrium ipsum prædictæ gratiæ consentit, & cum ea influit, & cooperatur eosdem actus. Quare eiusmodi actus simul sunt efficienter ab arbitrio ipso per suum in eos influxum, & à Deo qui nouo influxu, nouaue actione per præuenientem gratiam tanquam per instrumentum in eosdem influit. Sicut enim habitus, tam naturales quam supernaturales virtutum, quia inclinant potentias ad actus, habilesq; proinde ad illos eas reddunt, concurrunt cum eis efficienter ad actus suo partiali ac proprio influxu in eos influendo: ita cum gratia præueniens alliciat, inuitet, & inclinet potentias ad supernaturales illos actus eliciendos, vti que quando potentiæ consentiunt gratiæ excitanti, in actusq; influunt, ad quos gratia alliciat, & inuitat, ipsa met etiam gratia influet, & cooperabitur cum potentijs eosdem actus.

Præueniens gratia instrumentum quo Spiritus sanctus cooperatur cum arbitrio ad quibus iustificamur.

Gratia præueniens, vt cooperetur ad actus quibus iustificamur, pendet à cooperatione libera arbitrij.

quòd similiter gratia præueniens causa sufficiens non sit eorundem actuum sine nostri arbitrij in eos cooperatione ac influxu.

Ex dictis intelligetur facile, vnum & eandem numero gratiam, quatenus excitat, alliciat & inuitat arbitrium nostrum ad actus credendi, sperandi, diligendi, aut pœnitendi, appellari præuenientem, ac excitantem gratiam, eaq; cōsideratione præuenire arbitrium nostrum ad eiusmodi actus: quatenus verò consentiente iam nostro arbitrio, & cooperante actus ad quos illa inuitat, & alliciat, ipsa quoq; nouo influxu & actione cooperatur eosdem actus, appellari adiuuantem ac cooperantem gratiam. Id quòd non obscure significat Concilium Tridentinum sels. 6. c. 5. verbis illis disputatione præcedere relatis, quæ libet paulò attentius expendere. Illa sic habent. Declarat sancta synodus iustificationis exordium in adultis à Dei per Christum præueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione, quæ nullis eorum existentibus meritis, vocatur, vt, qui per peccata à Deo auersi erant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando disponantur: vt ita, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agit, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam, & abijcere potest, neque tamen sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo libera sua voluntate possit. Ecce, gratiam, à qua dixit sumendum iustificationis exordium, & quam appellauit præuenientem, vocantem & excitantem, dixit esse adiuuantem adultum ad conuertendum se ad suam iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo, & cooperando. Quo loco obserua, eidem gratiæ dixisse, & non alteri numero, illiq; eidem assentiendo & cooperando. Cum autem cooperans cum cooperante secum sit cooperans, manifestè docuit, sicut arbitrium ipsum cooperatur cum gratia quando se disponit ac mouet ad iustitiam: ita etiam gratiam ipsam cum arbitrio ipso cooperari eosdem actus, quibus ad iustitiam disponitur, ac mouetur; qui sane non alij sunt, quam actus credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitendi vt ad salutem oportet. Idem apertissimè significant illa alia verba canonis. 4. Siquis dixerit, liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparat, neque posse dissentire, si velit, anathema sit. Ecce definitur, liberum arbitrium à Deo motum, & excitatum (vtrique per gratiam præuenientem, & excitantem) cooperari cum Deo excitante, atque vocante, atque adeò Deum ipsum per eandem gratiam cum libero arbitrio cōsentiente cooperari dispositionem, qua ad iustificationis gratiam se disponit ac præparat: posseq; idem arbitrium dissentire, & non cooperari cum Deo, si velit.

Gratia præueniens & cooperans vna & eadem diuersi modè spectata.

Effectus supernaturales, quos Deus facere potest per causas secundas, non concipiuntur efficere per seipsum solum.

Illud ad pleniorum tertij nostri asserti intelligentiam addendum est. Deum, qui suaviter omnia disponit, quod potest facere per causas secundas, non solere efficere per seipsum solum, etiam quando effectus supernaturales sunt. Hac ratione licet (iuxta probabiliorum sententiam, quam quaest. 12. huius primae partis ostendimus) possit per seipsum immediate efficere cum intellectu beati visionem beatificam absque interuentu luminis gloriae, lumen tamen gloriae per modum habitus infundit, quo perpetuo efficiatur. Hac etiam ratione ipsi, qui iustificantur, infundit supernaturales habitus virtutum theologiarum, quibus per suum arbitrium, eo ipso quod filij adoptiui Dei facti sunt, operari possint supernaturales actus eandem virtutum, promereriq; augmentum gratiae, & gloriae, ut sic habitus gratiae & caritatis, cooperante ipsorum arbitrio, fiat in eis fons aquae salientis in vitam aeternam. Eodem modo, cum ad iustificationem adulti cooperationem illius per suum liberum arbitrium exigat, idq; postulet status viae, licet solus, efficere posset iustificationem, necessitatemq; ad actus supernaturales ad eam de lege ordinaria requisitos inferre voluntati, solam spontanei rationem eidem relinquendo; non tamen id ita efficit, sed supernaturaliter excitat suaviter, allicit, mouet, ac vocat liberum arbitrium auxilio gratiae praeuenientis: tum verò ab arbitrio co pacto excitato, & moto exigat consensum, seu cooperationem ad actus ad quos gratia praeueniens allicit, & vocat: per idemq; gratiae praeuenientis auxilium tanquam per instrumentum praesto est Deus cooperari cum eodem arbitrio eisdem actus, si & arbitrium ipsum liberè cooperari velit, ut ea ratione meritum vitae aeternae ac laudem, prout viae status efflagitat, illi relinquat; iuuamenq; ad actus supernaturales credendi, sperandi, diligendi ac poenitendi, quibus ad iustificationem disponimur, suo modo respondeat iuuamini ad actus quos post habitus virtutum theologiarum comparatos elicimus, seruata in eis omnibus arbitrij nostri libertate.

Consensus noster gratiae praeuenientis, est cooperari cum illa actus ad quos illa vocatur.

Quarto asseueramus, consensum arbitrij nostri Deo excitati, allicienti, ac vocanti per auxilium gratiae praeuenientis, non esse aliud, quam liberum nostri arbitrij influxum, & cooperationem cum eodem gratiae auxilio ad supernaturales actus credendi, sperandi, diligendi, ac poenitendi, ad quos inuitamur, & qui dispositiones sunt ad iustificationem. Id sane satis dilucide sonant duae definitiones Concilij Tridentini paulò ante propositae. Ratione verò huius consensus, quo cum gratia praeueniente cooperamur, quiq; in nostra situs est potestate, ait concilium Tridentinum cap. 5. citato, Zachariae. 1. dictum esse, Conuertimini ad me, & conuertar ad vos; nosq; libertatis nostrae ad conuersionem nostram co testimonio admoneri, quia videlicet, consentire illo modo, quod in nostra positum est libertate, est nos ipsos ad Deum conuertere: ratione autè gra-

gratiae praeuenientis ad id nobis necessaria, subiungit concilium, nos locis. 2. respondere, Conuerte nos Domine ad te, & conuertemur: ea naq; responsione ait concilium nos confiteri, ut conuertamur, Dei gratia praeueniri nos, eaq; ad id praeuentione indigere.

Possimus confirmare consensum nostri arbitrij Deo excitanti, allicienti ac vocanti per auxilium gratiae praeuenientis, non esse aliud, quam influxum liberum & cooperationem arbitrij nostri cum eodem auxilio gratiae in praedictos actus: tum quia oppositae sententiae auctores non indicabunt quid aliud sit: tum etiam quia quicquid in se ipso experitur, dum pondus, & malitiam suorum peccatorum, Deiq; bonitatem mente peruoluit, aut haec ipsa pro concione audit explicari, vel pij alicuius libri lectione tacitus secum expendit, subitoq; interius lux circa eadem intellectu affulget, affectusq; displicentiae peccatorum, & dilectionis Dei, cum teneritudine, ac dulcedine quadam interdum coniunctus oboritur, quibus ad contritionem allicitur, & inuitatur, experitur inquit iniquius nostrum nihil aliud esse affectui huic praeuenientis gratiae consentire, quam opere cum liberè sequi, influendo, & cooperando cum illo dolorem de peccatis propter Deum quem eo ipso diligere incipit, ad quem actum affectus ille, luxq; illa incitantur. Porro eiusmodi consensus liberi arbitrij, cum non aliud sit, quam liber influxus, & cooperatio arbitrij nostri in actum contritionis, tanquam partis minus praecipuae totius causae integrae illius actus, atque adeo fiat cooperante Deo simul ac praecipue in eundem actum per auxilium gratiae praeuenientis, quae iam tunc rationem etiam subit gratiae cooperantis, & adiuuantis arbitrium ad eundem actum; sane talis consensus ac influxus arbitrij nequere, neque ratione formali distinguitur ab actu contritionis: quin neque sunt ibi duae actiones, sed vna numero tantum supernaturalis actio, tam re, quam ratione formali; quae spectata praecipue ut ab arbitrio nostro, tanquam à minus praecipua parte integrae ipsius causae, emanat, dicitur consensus, & influxus liberi arbitrij nostri in illam; quatenus verò emanat à Deo per auxilium gratiae praeuenientis, tanquam à praecipua parte integrae causae à qua habet ut supernaturalis sit, & qualis ad salutem est necessaria, dicitur influxus, & actio Dei per gratiam coadiuuantem. Quò fit, ut consensus liberi arbitrij Deo excitanti ac vocanti per gratiam praeuenientem, nihil in re sit quod non sit naturale, & quod non simul à Deo emanet, non solum tanquam ab alliciente, excitante, & inuitante ad id arbitrium nostram, sed etiam tanquam à cooperante per auxilium gratiae; atque adeo fit, ut nihil omnino habeat aduersitas ex his, quae ad iustificationem sunt necessaria, & quibus à non iustificato discernatur, de quo gloriari possit, ac si id à Deo non accepit;

Consensus noster gratiae praeuenientis ad actus supernaturales.

Ad id idem...

tametsi ad multa ex ijs, quae ad iustificationem sunt necessaria, libere cooperetur, ac influat, ita ut in ipsius potestate sit non cooperari, & non influere, atque adeo impedire ne in rerum natura existant.

Nostra itaq; sententia anathema censi debet, qui affirmaverit consensum arbitrij nostri Deo excitanti, & vocanti per auxiliu gratiae praevientis esse actum naturalem, aut posse elici sine auxilio, & cooperatione eiusdem praevientis gratiae: sed iterum esse etiam anathema, qui dixerit eundem consensum non esse in libera arbitrij nostri, ad modum explicatum, potestate, cooperationemq; liberam arbitrij nostri non esse necessariam ad supernaturales actus quibus ad gratiam disponimur, & quibus ab ijs discernimur, qui non iustificantur. Verum hac de re in materia de praedestinatione redibit sermo.

Auxilij sufficientis in inefficacem & efficacem diuisio,

Antequam quintum assertum subiiciamus sciendum est, nos non negare communem illam distinctionem auxilij sufficientis, in efficacem, & inefficacem: ita tamen ut efficacem libertatem arbitrij, ac proinde meritum & laudem ab eo non tollat, sed in potestate ipsius sit, nihil tali auxilio impediendo, non conuerti, atque adeo casum inefficaxq; illud reddere: & ita ut sufficiens inefficax auxilium, verè in seipso sufficiens sit, per arbitriumq; ipsum ster, quod illo non conuertatur, atque adeo quod efficacem non sit; ut eo pacto & ratio auxilij sufficientis integra in eo auxilio maneat, & arbitrij libertas, ut conuertantur, perseveret in ijs, qui cum praesto sit Deus illis, quantum satis est ut conuertantur, opitulari, quin & multis eorum longè maioribus auxilijs prouiderit, quam alijs qui conuertuntur, per ipsos tamen stat quod non conuertantur. Quod fit, ut diuisio sufficientis auxilij in efficacem & inefficacem, nostra sententia, ab effectu, qui simul ab arbitrij libertate pender, sumatur; illudq; auxilium sufficiens, siue maius siue minus in se sit, efficacem dicatur, cum quo arbitrium pro sua libertate conuertitur, cum tamen, nihil eo auxilio impediendo, potuerit non conuerti: illud verò inefficax dicatur, cum quo arbitrium pro eadem sua libertate non conuertitur, cum tamen potuerit conuerti; alioquin tale auxilium sufficiens non esset ad conuersionem.

Auxiliu sufficiens efficacem, aut inefficacem esse ab arbitrio eius, cui praestatur, pendet.

Hinc quinto loco asserimus, auxilia praevientis atque adiuvantis gratiae, quae lege ordinaria viatoribus conferuntur, quod efficacem aut inefficacem ad conuersionem seu iustificationem sint, pendere à libero consensu & cooperatione arbitrij nostri cum illis, atque adeo in libera potestate nostra esse, vel illa efficacem reddere consentiendo, & cooperando cum illis ad actus quibus ad iustificationem disponimur, vel inefficacem illa reddere, continendo consensum & cooperationem nostram, aut etiam eliciendo contrarium dissensum. Hoc sanè est, quod disertissimis verbis definit

definit concilium Tridentinū duabus definitionibus relatis. Hoc ipsum est, quod postulat ratio viae, & sine quo libertas arbitrij nostri ad iustificationem in puncto, quo ad Deum à peccatis conuertimur, non potest salua consistere. Hoc etiam sonat doctrina, quam contrariae sententiae auctores nobiscum docere solent, nūquam Deum viatori denegare auxilium sufficiens quo conuertatur, & per peccatores, qui non conuertuntur, stare quominus conuertantur, & iustificentur; eo quod suo arbitrio efficere nolunt id totum, quod possunt. Hoc ipsum item est, unde laudat, ac vitae aeternae merito tribuitur peccatori quod conuertatur ac iustificetur, & vitio ac vituperio ijs qui in suorum peccatorum sordibus perseverant, nec, ut possunt, conuertuntur. Hoc ipsum praeterea est, unde iure optimo de peccatoribus conqueritur Deus, quod vocauerit, & renuerint: atque unde iustum iudicium Dei pender, quo malos ob sua demerita, & quod respicere noluerint, puniet ac ignominia afficiet; bonos verò ob facta his contraria honore, ac premio cumulabit. Si non est Dei gratia, ait Augustinus epist. 146. ad Valentinum, quomodo Christus saluat mundum? & si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Hoc ipsum denique est, quod vel ipsa experientia in vno quoque nostrum testatur quando ad Deum conuertimur. Quis enim in se ipso experitur, dum de peccatis propter Deum dolet, in sua potestate esse continere eum actum quo dolet, non solum diuertendo ad alia, sed etiam dissentiendo, complacendoq; tunc in ijs ipsis peccatis de quibus dolet: eaq; ratione inter iusti laudes computatur, quod potuerit transgredi, & non sit transgressus, facere mala, & non fecerit: id quod non video cur excipiendum sit in puncto ipso, momentoue iustificationis.

Illud obserua, quanuis sine auxilio excitantis, praevientis, ac cooperantis gratiae, nullo modo conuerti possit peccator; quoniam sine illo, elicere non potest actus credendi, sperandi, diligendi, ac penitendi, quales ad salutem sunt necessarij, nihilominus quatenus nostra conuersione simul pender à libero consensu nostri arbitrij ac cooperatione ad eosdem actus, utique id omne quod allicir, inuitat, adiuuatq; arbitrium nostrum ut facilius consentiam praebear, ac cooperetur conuersionem, computatur inter auxilia, quae ad conuersionem praestantur. Eiusmodi sunt egregij concionatores, qui doctrina & exemplo conuersionem nostram adiuuent, & sunt pleraq; alia, inter quae ad conuertendum ad fidem, praecipuum locum tenent miracula, quippe quae attestantur, Dei esse reuelationes quae ad fidem pertinent, atque adeo mirum in modum faciunt praebendum illis esse assensum: qua ratione in longè maiori culpa sunt qui visis miraculis non conuertuntur, quam alij qui miracula non vident.

Præter auxilia gratiae, alia adiuvant ad conuersionem.

Miracula cur multum adiuuent conuersionem ad fidem.

viderunt. Hac de causa, cum Deus semper sit ad ostium peccatoris, praesto ut sufficienti praeventis gratiae auxilio eum adiuuet, & saepe cor illius pulset, per peccatoremque ipsum fieri quod non conuertatur, Christus dominus Matth. 11. merito exprobare coepit ciuitatibus, in quibus factae sunt plurimae virtutes eius, quia non egissent poenitentiam, dicens. Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factae essent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Verumtamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. & cetera. Propter vim hanc quae est in miraculis ut eis visis plurimi ad fidem conuertantur, Actuum. 4. Apostoli & ceteri fideles orauerunt Deum dicentes. Domine da seruis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filij tui IESU. Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati. Eadem vim primae ad Corinth. 14. tribuit Paulus dono prophetiae dicens. Si conueniente vniversa Ecclesia in vnum, omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus; occulta enim cordis eius manifesta fiunt; & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians, quod verè Deus in vobis sit.

In quo alij dubitant.

Ecce tibi nostram hac tota de re sententiam paulo acuratius explicatam paucis sub aspectum subiicimus: nunc in quo alij a nobis dissentiant, accipe. Affirmant, ad iustificationem adulti duplex gratiae auxiliu esse necessarium, vnum praeventis atque excitantis, quod dicunt reddi posse casum arbitrio nostro non adhibente consentum: atque de hoc tantum censent intelligendas esse definitiones Concilij Tridentini supra relatas: aliud verò gratiae coadiuuantis, quod dicunt ex se esse auxiliu efficax, non verò ex libera determinatione, & cooperatione voluntatis cum illo, ac proinde nulla ratione posse casum reddi, sed ita mouere, & determinare voluntatem ad credendum, sperandum, diligendum, & poenitendum, ut eo praesente in facultate voluntatis non sit eos actus non elicere: solique quantitati eiusdem auxiliij dicunt respondere intensiorem, ac feruorem in credendo, sperando, diligendo, ac poenitendo. Addunt, sine tali auxilio ex se efficaci, quod voluntatem praeventiat, ac moueat, neminem, quantumuis illo alio praeventis, ac excitantis gratiae auxilio moueatur, posse elicere actus ad iustificationem necessarios.

Primum aduersae partis argumentum Prima probatio.

Hac sola ratione dicunt verum esse illud Pauli primae ad Corinth. 4. Quis te discernit? quid habes, quod non accepisti? Si nanque, inquit, dato auxilio cum quo quis se ipsa iustificatur, a consensu & determinatione libera voluntatis pender, quod tale auxilium efficax sit, & quod ille

ille conuertatur, aut non conuertatur, & non è contrario, quia auxilium efficax in se est, ita ab eo determinatur voluntas, ut sine eo determinari non possit, eo autem praesente non possit non determinari; sanè iam dabitur in iustificatione aliquid ex parte arbitrij nostri quo is, qui iustificatur, ab eo, qui non iustificatur, discernatur, nempe liber ille consensus, & cooperatio arbitrij nostri. Si item datis aequalibus auxilijs ex parte Dei, fieri potest ut vnus pro sola sua libertate, & consensu conuertatur, alter verò non item, iam certè solus liber ille arbitrij nostri consensus eos discernat, cum caetera sint paria; quod tamen cum doctrina Pauli pugnat.

Secunda probatio.

Eadem sola ratione affirmant verum esse, non dari causam praedestinationis & reprobationis aduulorum, sed fuisse sola libera voluntate Dei. Quibus naq; pro sola sua libera voluntate praebere statuit eiusmodi auxilium efficax, quo mediante vltimò conuerterentur, praedestinati sunt, eò quod eo praesente non possint non conuerti: quibus verò pro eadem sua libera voluntate statuit non conferre eiusmodi auxilium efficax sine quo non poterant conuerti, sed solùm alia inefficacia ad conuersionem, illos non praedestinavit, manseruntque proinde in reprobatione numero.

Secundum argumentum.

Multa sanè sunt, quae aduersus hanc sententiam non modicam efficiunt difficultatem. In primis satis dilucidè, ni fallor, ostensum est, concilium Tridentinum definiuisse, auxilia omnia gratiae, quae ad actus credendi, sperandi, diligendi ac poenitendi, quibus ad iustificationem disponimur, adultis viatoribus conferuntur, pendere ut efficacia sint, castaque non reddantur, a libero ipsorum consensu & cooperatione cum illis, atque ad eò non solùm spontaneam, sed & liberam esse ipsorum ad Deum conuersionem, ita ut pro sua libertate possint non conuerti, in eo ipso temporis momento in quo credendo, sperando, ac dolendo de peccatis ad Deum conuertuntur: simulque perspicue ostensum est, gratiam cooperantem vnã, & eandem numero esse cum praeventis ac excitantibus, sortiri que ratione cooperantis, quatenus consentiente iam libero nostro arbitrio gratiae praeventis, & cooperante per liberum consensum, ad actus quibus conuertimur atque ad iustificationem disponimur, ipsa quoque gratia cooperatur, ac influit in eosdem actus. Quare non video qua ratione salua fide catholica ea sententia possit defendi. Ac sanè cum concilium Tridentinũ illis definitionibus danare intenderit, arbitrium nostrum rem esse de solo titulo, aut potius titulum sine re, explanareque intenderit fidelibus libertatem, ex scripturis satis perspicuam ut disp. 23. ostensum est, quam ad nostram iustificationem habemus; curtae admodum, insufficientesque omnino ad id essent illae definitiones, si ut aduersae sententiae autores voluit, in eis solùm esset sermo de auxilio praeventis, atque insufficiente ad iustificationem,

Impugnatur.

pra-

præter illudq; necessarium esset aliud, sine quo esse non posset cōuersio, & quo, ex solo Dei beneplacito, præsentē, in potestate nostri arbitrij nō esset non conuerti: tunc enim libertas ad nostram iustificationem maneret adhuc res de solo titulo, aut potius titulus sine re; eum ab arbitrio nostro non penderet quod conuerteremur, aut non conuerteremur, sed à solo auxilio Dei efficaci. Adde, concilium Tridentinum, cum cano. 3. aduersus Pelagianos definiuisset, nos non posse credere, sperare, diligere, aut pœnitere vt ad salutem oportet absque præueniente Spiritus sancti inspiratione & adiutorio; proinus canone. 4. aduersus Lutheranos definire libertatem, quam ad illos eosdem actus eliciendos habemus, non obstare quod à Spiritus sancti illuminatione & adiutorio prædicto modo pendeant. Quare de libertate ad illos actus, & non ad aliquid præuium, ad eosq; eliciendos insufficientis, est eo in loco sermo.

Deinde aduersus eandem sententiam facit difficultatem, quod eiusdem sententiæ defensores explicare nequeunt quid aliud sit liber ille consensus arbitrij nostri quo consentimus Deo præuenienti, excitanti ac vocatino per suam gratiam ad nostram conuersionem, atque adeo ad actus credendi, sperandi, diligendi ac pœnitendi, quam cooperatio, & influxus liber arbitrij nostri in eosdem actus. Ad hæc, vel consensus ille liber, quem consentitur, est actus merè naturalis, vel supernaturalis: non dicent esse merè naturalem; quando quidem sit excitante, & alliciente ad illum gratia præueniente: ergo erit supernaturalis. Quare cum non sit supernaturalis aliunde quam ex influxu ad illum gratia præuenientis; consequens est, vt præueniens gratia comparatione illius rationem habeat gratia cooperantis, atque adeo vt vnū, & idem sit auxiliū gratia præuenientis, & cooperantis diuersorum comparatione spectatum. Item postquam Deus nos præuenit, & excitauit auxilio gratia præuenientis, vel quod conferat nobis auxilium efficax, pendet ex libero illo nostro cōsensu gratia præuenienti, ita quod si consenserimus, præstabitur, si uerò non consenserimus, non præstabitur; vel nihil ab illo pendet. Si pendet, recurrunt argumenta quæ hi ipsi auctores aduersus nos conficiunt, nempe aliquid dari ex parte arbitrij nostri, quo ij, qui iustificantur, discernantur ab ijs qui non iustificantur, ille scilicet cōsensu, liber & supernaturalis, à quo auxilium efficax, & iustificatio pendet. Præterea, quod eo dato, prædestinatio & reprobatio non fuerint pro libera tantum voluntate Dei prædestinantis, sed pro ratione illius usus, seu consensus liberi arbitrij præuisi, à quo pendet, quod conferatur aut non conferatur auxilium efficax, ac proinde quod adultus iustificetur aut non iustificetur. Si uerò, quod efficax auxilium conferatur, aut non conferatur, non pendet ex illo consensu, sed a quæ auxilium efficax conferetur

feretur aut non conferetur, siue adultus gratia præuenienti consentiat siue non consentiat; sanè perit communis illa doctrina qua doctores asseuerant, facienti, quod in se est, Deum non denegare gratiam, & auxilia ad iustificationem & salutem sufficientia; atque omnino libertas nostra ad iustificationem è medio tolli videtur.

Tertiò facit difficultatem, quod homo in quocunque temporis momento potest iustificari, neque est necesse vt gratia præueniens, ac excitans tempore, sed sufficit si natura antecedit nostram iustificationem: si ergo adultus in instanti iustificetur, dicendum erit iustificari sine præuio libero consensu quo ita gratia præuenienti ac excitanti liberè consentiat vt in potestate ipsius sit tunc non consentire, atque adeo in tali iustificatione locum non habere definitiones illas concilij Tridentini; quod nequaquam est tutum in fide. Consecutio probatur, quoniam si is iustificatur in eo instanti, utique in eo habet auxilium illud efficax, quo præsentē in facultate arbitrij non est non elicere ultimam dispositionem ad gratiam, atque adeo nec dissentire gratia præuenienti, & excitanti: implicat enim contradictionem, quod quis in eodem temporis momento dissentiat Deo excitanti, & vocanti per gratiam præuenientē, & simul eliciat dispositionem ultimam ad gratiam gratum facientem. Saltem argumentum probat, auxilium illud efficax pendere, vt sit aut non sit, à præuio illo consensu quo quis ita gratia excitanti consentiat, vt possit non consentire, atque adeo aliquid esse à nostro arbitrio à quo ita iustificatio pendeat, vt in nostra potestate sit efficere, vt illa non sit in rerum natura, nec detur auxilium efficax.

Quartò difficultatem facit, quoniam vel huiusmodi efficax auxilium gratia cooperantis est influxus Dei immediatus cum nostra voluntate ad actum conterendi de peccatis, ultimamue dispositionem ad gratiam, vel est influxus præuius in voluntatem, quo à Deo mota ac præuenta in potestate ipsius non est non cōteri, ac disponi omnino ad gratiam. Primum non sonant ipsorum verba, quoniam dicunt præueniri & moueri voluntatem eo auxilio. Præterea influxus immediatus, non in voluntatem quatenus futura est principium actus, sed vnà cum voluntate in actum, non videtur qua ratione necessitatem inferat voluntati, vt cooperetur suo influxu alioquin libero. Si uerò dent secūdem, utiq; auxilium illud simul habet rationem gratia præuenientis, quatenus mouet, & inclinat, imò quatenus iuxta eos necessitatem imponit volūtati vt influat in actum cōtritionis, atque etiam gratia cooperantis cum volūtate ulterius ad eundem actum: neque enim affirmare possunt, contritionem, dispositionemue ultimam ad gratiam, à sola volūtate elici immediate, quasi diuinum auxilium non influat etiā immediate cum illa: cum ergo vnā,

vnam, & eandem confiteatur esse gratiam praeuenientem, & cooperatam cum voluntate dispositionem ultimam ad gratiam, cur non potius stant definitioni concilij Tridentini, assuerantq; influxum illum voluntatis nostrae in contritionem esse consensum quo gratia, à qua mouetur, consentit, fatenturq; illum ita esse liberum, vt in facultate voluntatis sit non elicere illum, vt concilium definit, statusq; noster viae ac meritum nostrum efflagitant, ac proinde confitentur à libero nostro influxu & cooperatione cum illo pendere quod auxiliium illud efficax sit, aut non sit?

Illud etiam attendant, cum tam eiusmodi auxiliura, quam voluntas, causa quaedam secundae sint, principiumq; efficiens actum contritionis, simul requiri concursum Dei generalem quo cum ipsis immediatè Deus influat in contritionis actum; alioquin nulla sequetur actio: quippe cum causa omnis secunda pèdeat in agèdo ab immediato Dei in actionem & effectum influxu.

Quintò difficultatem facit, quod iuxta hanc sententiã, licet salua maneat ratio spontanei, perit tamen libertas adultorum, vt conuertatur, aut non conuertatur, in eo ipso instanti in quo conuertantur, ac iustificantur: quod sanè cum fide catholica pugnat. Consecutio probatur, quoniam iuxta hanc sententiã, ab arbitrio nostro non pèdet quod cõferatur, aut non cõferatur auxiliium efficax; eo autem ex solo Dei beneplacito presente, non est in potestate nostra non conuerti: quare perit tunc facultas arbitrij vt cõuertamur.

Autorum partis aduersae responsio refellitur.

Neque satisfacit responsio qua dicunt, eiusmodi adultum in sensu composito non posse non conuerti in illo instanti; posse tamen in sensu diuiso, idq; satis esse ad rationem libertatis. Haec, inquam, responsio non satisfacit, quoniam in re proposita non video quid aliud sit compositus & diuisus sensus, quam praesente auxiliio efficaci, non posse non conuerti, sine facultate tunc in arbitrio sic disposito vt non conuertatur; & absente eo auxiliio, posse non conuerti, imò non posse conuerti, sine facultate in arbitrio tunc vt conuertatur: hoc autem non est libertas in arbitrio ipso vt conuertatur aut non conuertatur; sed est libertas in Deo, vt libera collatione auxiliij efficaci illud conuertat, aut vt, continendo idem auxiliium, illud non conuertat: non secus ac lapidem vi mea posse moueri in dexteram partem, & non moueri, si vim non adhibeam, non est libertas in lapide vt moueatur aut non moueatur, sed est libertas in me vt illum moueam aut non moueam.

Quod de sensu composito ac diuiso dici aliquando merito consuevit, locum habet, quando in arbitrio ipso verè adest facultas ad contrarium, nihil omnino impediènte re quae praexistit & cohaerere non potest cum tali contrario: at si contrarium, vt per arbitrium potest, esset futurum, nunquam

nunquam res illa praexistisset. Verbi gratia. Praeexistente scientia in Deo, quod Petrus in tali temporis puncto Christum sit negaturus, non potest Petrus in sensu composito Christum non negare; quia haec duo cohaerere non possunt, quod Deus praesciat Petrum pro sua libertate negaturum Christum, & quod Petrus Christum non neget: verum tamen quia, etiam praeexistente eadem scientia, tam integrum Petro est Christum non negare, ac si illa non praexistisset; èd quod non idcirco negaturus sit Christum, quia Deus id praesciuit; sed idcirco Deus id altitudine sui intellectus praesciuerit, quia ita erat futurum, praesciturus contrarium, si quemadmodum pro eadem libertate esse potest, ita re ipsa esset futurum; inde est, quod posse Petrum in sensu diuiso non negare Christum, satis sit ad verissimam Petri libertatem quando adest talis praescientia. In re autem proposita, ex sententia autorum partis aduersae, quando adest auxiliium efficax, omnino non potest adultus non conuerti; quando verò illud non adest, omnino non potest conuerti, aded vt quidam eorum affirmant, Tyrios & Sidonios, de quibus Matth. 11. est sermo, etiam si apud illos factae fuissent virtutes & signa, quae Corozain & Bethsaida sunt facta, non fuissent conuertendos. Ratio verò eorum est, quoniam re ipsa non habuerunt auxiliium gratiae cooperantis efficax; alioquin sine eiusmodi signis & virtutibus fuissent conuersi: signa autem & virtutes sine efficaci gratiae auxiliio nequaquam ad conuersionem sufficiunt. Atque vt hanc suam tueantur sententiam recurrunt ad violentas quasdam ac peregrinas illius loci expositiones, in quo Christus tam perspicue contrarium docet. Nos verò, vt effugium hoc euerteremus, diximus supra, auxiliium quo Deus (qui semper est ad ostium peccatoris, & saepe pulsat) paratus est cuique opitulari, esse satis ad conuersionem cuiusque; & idcirco tam per Tyrios & Sidonios, quam per habitatores Corozain & Bethsidae sterisse quominus conuenterentur, omnesq; proinde in culpa fuisse. Quia tamen signa & virtutes multum adiuuant arbitrium nostrum vt cooperetur, ac praebet consensum gratiae qua Deus praesto est illi opitulari, & reuera Tyrij, & Sidonij consensum praebuissent, si virtutes, quae Corozain & Bethsidae sunt factae, illis fuissent exhibitae, vt Christus apertissimè eo loco docet; idcirco in longè maiori culpa fuerunt habitatores Corozain & Bethsidae pro sola sui arbitrij libertate, quam fuerint Tyrij & Sidonij, vt idem Euangelij locus apertè confirmat.

Ad primum verò eorum, quibus memorati autores ducuntur vt auxiliium esse efficax constituat, negandum est id colligi ex illo Pauli testimonio, vt saepe ostensum est. Ad primam verò probationem, neganda est consecutio, si intelligatur, de consensu qui ita sit à libero nostro arbitrio, vt non simul ac praecipue sit à Deo, non solum ad id alliciente, vocante

Ad primam partis aduersae argumentum. Ad primam probationem.

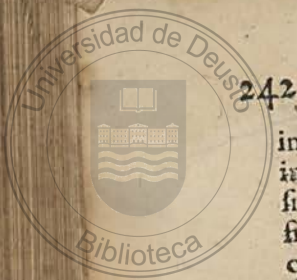
vocante & incitante per auxilium gratiæ præuenientis, sed etiam cooperante per idem auxilium gratiæ, vt explicatum est. Quare Deus est qui præcipue iustificatum discernit à non iustificato, sed cooperante ipsius, adulti, qui iustificatur, arbitrio, vt est de fide; ac proinde nihil habet iustificatus, quo à non iustificato discernatur, quod à Deo non acceperit, atque adeo de quo gloriari possit quasi id non acceperit: id tamen non tollit, illud ipsum pendere simul à libera cooperatione, & influxu arbitrij talis iustificati, sine quo illud ipsum non esset.

Ad secundam probationem.

Ad secundam verò probationem dicendum est, quando dicimus, datis duobus æqualibus auxilijs ex parte Dei, fieri posse vt vnus pro sua libertate conuertatur, & alter non, solum esse nobis sermonem de auxilijs gratiæ præuenientis & excitantis, qua gratiæ præuenientis & excitantis auxilia sunt: quia tamen auxilia gratiæ cooperantis distincta non sunt, quoad principium efficiens cooperationem, ab auxilijs gratiæ præuenientis & excitantis, sed vnum & idem omnino cum illis vt ostensum est; quod verò cooperentur cum nostro arbitrio, tum dispositionem ad gratiam, hoc est, contritionem, & actus credendi & sperandi, tum etiam concomitanter consensum gratiæ præuenienti, influxum ue nostri liberi arbitrij ad eisdem actus, pendens est à cooperatione ipsa arbitrij nostri cum eadem gratia præueniente: indeq; est, quod non solus consensus liberi arbitrij eius qui iustificatur, hoc est, contritio vt à libero ipsius arbitrio emanat, eum discernat à non iustificato, sed etiam influxus ille gratiæ præuenientis à quo sortitur rationem gratiæ cooperantis, hoc est, contritio ipsa vt partialitate causæ emanat efficienter à gratia præueniente. Quare, si in summo rigore sit loquendum, quando in duobus adultis dantur æqualia auxilia gratiæ præuenientis, neque absolute est affirmandum cum æqualibus auxilijs vnum illorum conuerti, & alterum non conuerti, nisi addatur ac dicatur, gratiæ præuenientis: etenim quando vnus illorum pro sua libertate conuertitur, iam auxilium gratiæ præuenientis ipsi collatum habet in eo nouum influxum gratiæ cooperantis cum ipsius arbitrio, quem non habet in alio: neque item affirmandum est, existentibus in duobus adultis æqualibus auxilijs gratiæ præuenientis, vnum eorum pro sola sua libertate conuerti, & alterum non: quoniam licet conuersio illa à libertate pendeat, fiatq; ab arbitrio pro sua libertate, non tamen sit pro sola sua libertate, sed cooperante simul auxilio gratiæ præuenientis per influxum à quo sortitur rationem gratiæ cooperantis; quantuis cum hic præsto sit, gratiamq; præuenientem dependenter à cooperatione arbitrij comitetur, solum exigatur cooperatio libera arbitrij nostri. Quia tamen molestum esset loqui semper in illo summo rigore, obscuramq; redderet orationem adhibendo restrictiões minimè

minimè ad id, de quo agitur, intelligendum necessarias; quando in sequentibus dicitur, vnum cum æqualibus, aut etiam cum minoribus auxilijs pro sua libertate conuerti aut saluari, quando alius neque conuertitur neque saluatur, intelligendum id est de auxilijs gratiæ præuenientis, & de alijs quæ ad salutem conducunt: non verò de influxu illo gratiæ præuenientis à quo sortitur rationem gratiæ cooperantis iustificationem ac salutem: quando enim hic adest, gratiaq; præueniens rationem sortitur gratiæ cooperantis iustificationem, semper peccator conuertitur & iustificatur; quod tamen influxus ille adesset, pendens fuit à libera cooperatione arbitrij nostri, vt sæpe dictum est.

Hinc patet merito affirmandum esse, in sensu composito fieri non posse vt adsit influxus gratiæ cooperantis, seu (quod idem est) auxilium cooperantis gratiæ, quatenus est cooperans conuersionem, quin peccator per suum arbitrium conuertatur: nihilominus tamen in sensu diuiso, atque simpliciter, in eo ipso instanti, in quo peccator conuertitur, esse in facultate arbitrij ipsius non conuerti, atque adeo ita liberè adhibere consensum, influxum, & cooperationem ad credendum, sperandum, & penitendum, vt possit tunc eam continere, & non conuerti, quin & dissentire. Ratio horum est, quoniam licet gratia præueniens, quæ præueniens est, antecedit consensum nostri arbitrij & cooperationem ipsius ad actus credendi, sperandi, & penitendi quibus ad Deum conuertimur; influxus tamen & cooperatio eiusdem gratiæ cum nostro arbitrio ad eisdem actus, à quo gratia præueniens rationem sortitur gratiæ cooperantis, non antecedit liberum nostrum consensum & cooperationem ad nostram conuersionem, sed concomitatur & ab ea pedit: non secus atque concursus & influxus habituum virtutum ad nostras operationes pendet à cooperatione ipsarum potentiarum vt supra fuit explicatum: id quod in causa est, vt habitibus vtamur ad nostras operationes quado pro arbitrio nostro volumus operari, eisq; non vtamur quando ab operatione pro eodem arbitrio cessare volumus. Quare sicut in sensu composito implicat contradictionem eos habitus, qui in nostris potentijs resident, operationem habere, quin & potentia cooperentur, & nihilominus in sensu diuiso, ac simpliciter, potentia, quæ libero arbitrio subsunt, liberè tunc operantur, possuntq; non operari; quia non prius est habitus cum illis cooperari, quam ipsa cum illis liberè cooperetur: ita in re proposita, licet contradictionem inuoluat, esse influxum illum gratiæ præuenientis cum nostro arbitrio à quo gratia illa sortitur rationem gratiæ cooperantis conuersionem nostram, quin arbitrium ipsum eadem cooperetur, ac conuertatur; quia tamen influxus ille gratiæ cooperantis non antecedit consensum, determinationem, & cooperationem arbitrij nostri ad eandem conuersionem, quin potius ab ea pendet vt sit

in rerum natura, nullam omnino necessitatem, nisi tantum consequentia; imponit arbitrio nostro, neque ab illo facultatem auferit non cooperandi, si velit, in eo ipso instanti in quo conuersionem ipsam cooperatur. Quod fit, ut necessitas illa in sensu composito non proficiatur ex efficacia qua auxilium gratia cooperantis moueat ad conuersionem arbitrium nostrum, ita ut in instanti in quo conuertitur integrum illi non sit non conuerti, aut ita ut existente aequali influxu gratia cooperantis, non possit vnus pro sua libertate maiori conatu, intensiori; actu conuerti, quam alius,

Ad secundum argumentum.

Secundum eorum, quibus predicti auctores ducuntur, nullam aduersum nos vim habere, liquido constabit in materia de predestinatione.

Discrimina duo inter concursum generalem cum libero arbitrio ad actus naturales, & auxilium gratia praeuenientis ad actus supernaturales, vna cum maiori praedictorum expositione.

Disputatio. 39.

EX haecenus dictis intelligentur facile duo illa discrimina qua computatione. 28. & 29. constituimus inter concursum Dei generalem cum libero arbitrio ad actus naturales, & auxilium gratia praeuenientis, ea ex parte qua gratia praeueniens est, ad actus liberi arbitrij supernaturales quibus ad gratiam se disponit. Primum erat, quod concursus Dei generalis ad actus naturales non est concursus Dei in liberum arbitrium ut causa est illorum actuum, quasi prius suscipiat in se eum motum, eoq; applicetur & potens reddatur ad influendum in actum; sed est influxus immediatus vna cum libero arbitrio in actum: at vero auxilium gratia praeuenientis, ea ex parte qua gratia praeueniens est, est influxus Dei in liberum arbitrium, quo illud mouet & excitat, potensq; reddit, ut eo pacto motum, tanquam habens iam in se ipso principium efficiens actuum supernaturalium, simul influendo ulterius eos producat. Secundum discrimen, quod ex hoc primo oritur, erat: Quod influxus Dei cum libero arbitrio per concursum generalem ad actus naturales, nec tempore nec natura antecedit influxum liberi arbitrij in eosdem actus; sed a se mutuo pendent, simulq; omnino sunt in rerum natura, & in eandem numero actionem & effectum vniuntur: gratia vero praeueniens,

peniens, qua praeueniens gratia est, tempore vel natura antecedere solet influxum liberi arbitrij ad actum supernaturalem, potestq; frustrari, si arbitrium ipsum pro sua innata libertate non velit cum ea elicere actum, per quem ad iustificationem disponatur.

Dixi toties, gratiam praeuenientem, qua gratia praeueniens est, tempore vel natura antecedere influxum liberi arbitrij: quoniam si sumatur ut posterius tempore vel natura sortitur rationem gratia cooperantis, videlicet dum, consentiente iam libero arbitrio influenteq; in suum actum, ipsa quoque in eundem actum influit, cooperaturq; simul cum libero arbitrio, tunc influxus ille, per quem sortitur rationem gratia cooperantis, neque tempore, neque natura antecedit influxum liberi arbitrij: quin potius perinde hi duo influxus, vna cum concursu vniuersali, quo Deus influit etiam in eundem actum, sunt simul, atque a se mutuo pendent, vniunturq; in eandem supernaturalem actionem ab omnibus ijs tribus causis tanquam ab vna integra effectam, ac influxus Dei generalis & influxus causa secundae in rerum natura simul ponuntur, ac tolluntur, & a se mutuo pendent, vniunturq; in eandem actionem & effectum naturalem ab vtraq; causa productum.

Gratia eadem quomodo & praeuenientis, & cooperantis rationes sortitur.

Ruardus Tapper in articulo de libero arbitrio in dubium vertit, an Deus prius saltem natura concurrat cum libero arbitrio ad opera supernaturalia, an omnino simul. Dicitq; idem ea de re esse dicendum, quod de concursu Dei cum eodem libero arbitrio ac caeteris causis secundis ad actiones naturales. Atque pro ea parte, qua asserit concurrere simul, concursusq; Dei non esse influxum in causam secundam, sed vna cum causa secunda in operationem ac effectum illius, citat Andream a Castro nouo, cuius opera ad manus meas nondum deuenierunt, Gabrielem in secundo, dist. 1. q. 2. & d. 37. & Gregorium in primo, dist. 45. conclusioe. 5. Pro contraria vero parte, nempe quod prius natura concurrat, concursusq; ille sit influxus immediate in causam, & mediate in actionem & effectum causa, citat ea quae ex Scoto, & Caietano disputatione. 34. retulimus, & tandem non terminatam quaestionem relinquit, quasi neutra pars sit improbabilis.

Ruardi sententia.

Ceterum ex dictis patet, si sit sermo de influxu Dei cum libero arbitrio tam per concursum generalem, quam per influxum illum gratia, a quo gratia praeueniens sortitur rationem gratia cooperantis, Deum perinde concurrere simul cum libero arbitrio ad opera supernaturalia, ac cum eodem & caeteris causis secundis concurrere simul per concursum generalem ad opera naturalia. At vero si sit sermo de influxu illo, quo Deus in liberum arbitrium inmittit gratiam praeuenientem, per quam illud mouet ac inuitat ad actum supernaturalem, talis influxus & motus Dei, qui gratia praeuenientis, qua gratia praeueniens est, dicitur, natura,

Gratia quoque ad id vnde praeuenientis ratione sortitur, praeuenit influxum liberi arbitrij ad actum supernaturalem, quoad id vero vnde accipit rationem cooperantis, non item,

rura, & interdum etiam tempore, antecedit concursum liberi arbitrij, idq; aded certum est, vt contrarium sit error in fide, vt ex definitione Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. & canone. 4. est manifestum. Quia enim influxus ille Dei influxum liberi arbitrij in actum supernaturalem antecedit, ided gratia praeueniens atque excitans liberum arbitrium ad eum actum appellari solet; ab illaq; definit Concilium sumendum esse exordium iustificationis. Et in Concilio Arausicano secundo, can. 14. ita habetur, Nullus miser de quacunque miseria liberatur, nisi qui Dei misericordia praeuenitur, sicut dicit Psalmista, Cito anticipet nos misericordia tua Domine; & illud, Deus meus misericordia eius praeueniet me. Idem sonat plerique alij canones eiusdem Concilij. Vnde Hypognosticon lib. 3. August. aut quicunque alius eius operis auctor, In omni, inquit, opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrij, idest, operatur Deus, cooperatur homo. Et de bono viduitatis cap. 17. Nostrum est velle, sed voluntas etiam ipsa mouetur vt surgat.

Et Gregorius. 16. Moralium, cap. 10. alias cap. 11. in expositione postremorum verborum capit. 22. Iob, ait. Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis, vt subsequente quoque nostro libero arbitrio, bonum, quod iam appetimus, agat nobiscum. Quod tamen per impetam gratiam in extremo iudicio ita remunerat in nobis, ac si solis praecessisset ex nobis. Quia enim diuina nos bonitas, vt innocentes faciat, praeuenit, Paulus ait, Gratia autem Dei sum id quod sum: & quia eandem gratiam nostrum liberum arbitrium sequitur, adiungit. Et gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Qui dum se, de se, nihil esse conspiceret, ait, Non autem ego. Et tamen quia se esse aliquid cum gratia inuenit, adiunxit, sed gratia Dei mecum. Non enim diceret, mecum, si cum praeueniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet: vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait, Non ego: vt verò se cum gratia operatum esse per liberum arbitrium demonstraret, adiunxit, Sed gratia Dei mecum.

Et lib. 24. cap. 6. alias cap. 12. exponens illa verba Iob. 33. Liberauit animam suam ne pergeret in interitum. Quia, inquit, praeueniente diuina gratia in operatione bona nostrum liberum arbitrium sequimur, nosmetipsi nos liberare dicimur, qui liberanti nos Domino consentimus. Vnde Paulus cum diceret: abundantius illis omnibus laboraui, ne labores suos sibi tribuisse videretur, illico adiunxit: Non autem ego, sed gratia Dei mecum. Quia enim praeuenientem Dei gratiam etiam ipse per liberum arbitrium fuerat securus, apte subiunxit: mecum; vt & diuino muneri non esset ingratus, & tamen a merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. De hoc autem qui liberatori suo semetipsum cognoscendo consensit, recte dicit, liberauit animam suam ne pergeret in inter-

interitum. Idem Anselmus in illa verba. ad Corinth. 15. Gratia Dei sum id quod sum. Occasione horum testimoniorum, illud addendum erit hoc loco, quod & titulus disputatione. 36. propositus postulare videbatur, & paulò post erat subiendum. Nempe habitus fidei, spei, & caritatis supernaturalis semel acquisitos, rationem habere gratiae praeuenientis & cooperantis comparatione actuum qui ab illis emanant: necnon peculiaria quaedam auxilia, quibus Deus illustrando intellectum, variisq; affectus mittendo in voluntatem per dona sapientiae, scientiae, pietatis, timoris, aliaq; Spiritus sancti, excitare solet iustos post comparatum iustificationis donum, ac inuitare, & coadiuuare ad eiusmodi actus producendos. Id quod facile erit intelligere ex ijs quae disputatione 8. & alijs dicta sunt. Gregorius ergo in testimonijs illis loquitur de gratia praeueniente tam ad actus quibus ad iustificationem disponimur, quam ad actus meritorios quos post donum iustificationis comparatum exercemus.

Gratiae praeuenientis ratio- nem habet habitus fidei, spei, & caritatis comparatione ad quos qui ab illis & arbitrio emanant. *Idem de motibus donorum Spiritus sancti.

De varijs acceptionibus gratiae praeuenientis, operantis, cooperantis, & subsequentis.

Disputatio. 40.

HACTENVS dicta disputationem hanc postulare videntur, quae Patres & concilia intelligantur, ambiguitasq; de medio tollatur. Gratia praeueniens, gratia operans, gratia cooperans, & gratia subsequens, variè consueuerunt vsurpari. A Concilio naq; Tridentino & a Patribus saepe gratia praeueniens & gratia cooperans eo planè modo accipiuntur, quo à nobis haecenus explicatae sunt. Estq; propriissima illa vsurpatione. Verum quia gratia praeueniens, quae talis, siue sit habitus infusus, siue motus illi quibus excitatur & inuitatur liberum arbitrium, sit à Deo nulla requisita cooperatione liberi arbitrij: sumptaq; operatione late, vt comprehendit causalitatem causae formalis, gratia praeueniens sola efficit, vel iustificationem, vel excitationes, atque inuitationes illas liberi arbitrij; appellari etiam consuevit gratia operans, collatione facta cum ipsamet dum posterius tempore vel natura suo influxu in genere causa efficietis cooperatur cum libero arbitrio actus supernaturales quibus se disponit ad iustificationem, vel actus promerentes incrementum gratiae & gloriae; quo pacto dicitur iam gratia cooperans eisdem actus vna cum libero arbitrio. Quò fit, vt vna & eadem gratia, comparatione effectus formalis quem formaliter efficit, dicatur gratia operans, maximè cum ita à Deo gratis ad eum finem sit producta,

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 40.

vt necessarius non fuerit concursus liberi arbitrij: comparatione vero influxus in genere causa efficientis vna cum libero arbitrio ad actum supernaturalem, dicatur gratia cooperans. Id quod cum doctrina Diui Thomae prima secunda, q. 111. ar. 2. & tertio recte congruit.

Gratia operans, & cooperans quod patet ab Augustino sumuntur.

Alio modo sumuntur gratia operans & cooperans ab Augustino, libro de gratia & libero arbitrio cap. 17. ac alibi, videlicet, vt quicquid supernaturale Deus efficit in nobis quousque nos perducit ad donum iustificationis, siue ad illud cooperemur nostro arbitrio siue non, dicatur gratia operans: id vero, quo deinceps nos adiuuat vt totam legem impleamus, perseueremus, & proficiamus in iustitia semel accepta (quod siue superaddito auxilio gratiae, vt in praecedentibus ostensum est, praestare non possumus) appelleretur gratia cooperans. Quia enim, quicquid nobis tribuit vsq; ad iustificationis donum, atque ipsa etiam prima gratia gratum faciens, qua iustificatio compleretur, merè gratis nobis confertur, neq; ante illam in nobis est vnde vitam aeternam promereamur, inde ortum habuit vt gratia illuc vsque collata ab August. appellaretur operans. Quoniam vero, postquam gratia iustificans gratuito Dei beneficio nostra effecta est, & in nobis, instar fontis aquae vitae salientis in vitam aeternam, scaturit, nos sumus qui ea nostram operamur salutem, legemq; ita implemus, vt aeterna retributione digni efficiamur, inde etiam effectum est, vt auxilium gratiae, quo post illa acquisitam ad hoc ipsum nos adiuuat, ab eodem Augustino appelleretur gratia salutem nostram nobiscum cooperans. Atque hic plane est sensus & mens Augustini eo loco in tradenda distinctione gratiae operantis & cooperantis, vt expendenti illud caput luce clarius erit manifestum. Tameñ aliter Augustinus intellexerint D. Thomas duobus articulis citatis, Sorus primo de natura & gratia cap. 16, & quidam alij. Gratiam enim quousque operari meritorie incipimus appellat Augustinus operantem: quia tamen illa, nisi auxilijs corroboretur & augeatur, non est satis ad totam legem implendam, superandasq; difficultates maximas, quae decursu temporis occurrunt (vt exemplo debilis adhuc gratiae, quam Petrus habebat, cum ad puellae ostiarum interrogationem Christum negauit, eo loco docet) id gratiae, quod Deus iustis addit, vt legem toto vitae tempore impleant, idq; perficiant quod ipse per donum iustificationis in eis incipit, appellat gratiam cooperantem cum illis vt perficiant, in acceptaq; iustitia crescant, atque vsque ad finem vitae perseuerent.

Iuxta sensum explicatum docet eo loco Augustinus, Deum per gratiam operantem praeparare nobis voluntatem, videlicet vt ea omnia velimus quae ad iustificationem sunt necessaria, nempe vt fidem amplectamur, de peccatis doleamus, statuamus Deum nunquam lethaliter offendere, atque adeo legem totam implere: quae omnia ad iustificationem, & vt

Quaest. 14. Art. 13. Disp. 40.

& vt apud Deum mereri incipiamus, sunt necessaria. Atque hoc ipsum est quod appellat, Deum incipere operari in nobis opus bonum, iuxta illud ad Philippenses. 1. Qui cepit in vobis opus bonum, perficiet vsq; in diem Christi IESV, hoc est, vsque ad consummationem vitae, quando vnunquëq; nostrum particulari iudicio iudicaturus & pro meritis cuiq; redditurus est. Id ipsum dicit, esse velle illud de quo Paulus ad Philippenses. 2. ait, Deus est qui operatur in vobis velle & perficere: in eodemq; sensu subiungit. Vt ergo velimus, sine nobis operatur Deus: cum autem volumus, & sic volumus vt faciamus, nobiscum cooperatur. Neq; enim asserere intendit, nos non cooperari ad velle, quo iustificamur, illud ue a nobis non effici, sed a solo Deo. Id quippe & fidei esset contrarium, & pugnaret cum doctrina ipsiusmet Augustini multis alijs in locis, quae praecedentibus disputationibus attulimus; praeterea nec instituto, nec doctrinae illius capitis esset consentaneum. Neque item asserere intendit quodcunq; velle nostrum merè internum non esse a nobis, sed a solo Deo, solunq; imperium executionis, actumq; externum Deum nobiscum cooperari. Etenim id quoque tam fidei catholicae, quam doctrinae eiusdem Augustini repugnaret, & nihil omnino ad illius capitis institutum conduceret. Sed illud dicere conatur. Radicem meriti vitae aeternae eius velle, quo primò iustificamur, non esse aliquid quod in nobis talem volendi actum antecedit, sed esse gratiam iustificantem posterius natura merè gratis a Deo nobis collatam: eaq; de causa bonum illius actus esse a solo Deo per gratiam operantem, in sensu a nobis paulò ante explicato. At vero postea decursu temporis, quòd opere impleamus quae tunc statuimus, quòd est perficere quòd Deus per iustificationem in nobis incepit, esse simul a nobis, & a Deo per gratiam cooperantem. Si ergo gratia operans sumatur vt eo capite sumpsit Augustinus, omnis actus supernaturalis liberi arbitrij, quò se ad iustificationem quisque disponit, dicitur esse a gratia operante, ad eamq; pertinere: & ita passim loquuntur doctores, & Concilium Coloniense in tractatu de sacramentis nouae legis.

Gratia subsequens contra gratiam prauecientem distinguitur, colligiturq; distinctio ex illo Psalmi. 58. Misericordia eius praueciet me, vna cu illo Psalmi. 22. Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae. Gratia subsequens sumitur a Concilio Coloniensi, vt idem est ac gratia cooperans, vt ab Augustino in acceptione proxime explicata sumpta est. Qua in re consentit aperte Augustinus ipse lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 9. vbi ita ait. Caritas ex Deo est, nec initium eius ex nobis, & perfectio eius ex Deo: sed si caritas ex Deo, tota nobis ex Deo est. Auertat enim Deus hanc amentiam, vt in donis eius nos priores faciamus, posteriorem ipsum: quoniam misericordia eius praueciet

Gratia subsequens, & praueciet.

me, & ipse est cui fideliter, veraciterq; cantatur, quoniam praeuenisti eum in benedictione dulcedinis. Et infra, Benedictio dulcedinis est gratia Dei, qua fit in nobis, vt nos delectet & cupiamus, hoc est, amemus: quod praecepit nobis, in qua, si nos non praetienit Deus, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim sine illo nihil possumus facere, profecto nec incipere, nec perficere: quia, vt incipiamus, dictum est, Misericordia eius praeueniet me: vt perficiamus dictum est, Misericordia eius subsequetur me. Et aduersus Pelagianos qui dicebant, homines a seipsis sine Dei auxilio habere propositum bonum studiumq; virtutis, quo tanquam merito praecedente digni sunt adiuuari gratia subsequente, paulo inferius addit, Hominis propositum bonum adiuuat quidem subsequens gratia, sed nec ipsum esset nisi praecederet gratia. Studium quoque hominis quod dicitur bonum, quantum cum esse coeperit adiuuetur gratia, non tamen incipit sine gratia. Et de natura & gratia cap. 32. de iustificatione nostra ait. Vbi quidem operamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius praeuenit nos. Praeuenit autem vt sanemur, quia & subsequetur vt etiam sanati vegetemur. Praeuenit vt vocemur, subsequetur vt glorificemur. Vtrūq; enim scriptum est, Deus meus misericordia eius praeueniet me, & misericordia eius subsequetur me per omnes dies vitae meae. Quae plane confirmant id quod de gratia operante & cooperante ex mente Augustini dictum est. Contendit namq; aduersus Pelagianos, propositum recte viuendi, seruandiq; legem, quod cum a peccato resurgimus & iustificamur concipimus, non esse a nobis, nec propter illud nos mereri adiutorium gratiae ad idem propositum in decursu vitae opere implendum, vt Pelagiani affirmabant; sed ad vtrūque necessarium esse auxilium gratiae: atque vt gratiam necessariam ad primum distingueret a gratia necessaria ad secundum, illam appellauit operantem & praeuientem, hanc vero cooperantem & subsequentem. Vnde lib. 4. aduersus Iulianum, cap. 3. Cum diuinitus, inquit, adiuuatur homo, non tantum ad capessendam perfectionem adiuuatur, quod ipse posuisti, vtique volēs intelligi, eum per se incipere sine gratia, quod perficit gratia: sed potius quod Apostolus loquitur: vt qui in vobis bonum opus cepit, perficiat vsque in finem.

Interdum gratia subsequens sumitur, vt est idem quod gratia cooperans, sumpta in prima acceptione supra explicata. Imò interdum quae cuiusq; gratia, quae alteram sequitur, dicitur subsequens comparatione eius quae antecedit; quod fit, vt vna & eadem gratia comparatione praecedentis possit appellari subsequens, comparatione vero eius, quae sequitur, possit appellari praeueniens: id quod Augustinus de natura & gratia cap. 32. satis innuit, & docet D. Thomas prima secundae. q. 111. art. 3.

Ex pro-

Ex proximè dictis facile erit intelligere, quid sibi voluerit Augustinus in Enchiridion cap. 32. vnde posset aliquis huiusmodi argumentum sumere ad labefactanda ea quae de auxilijs gratiae constituta sunt. Si enim, vt haec dictum est, ab influxu libero arbitrii nostri, & ab influxu gratiae praeuientis & cooperantis pendent opera quibus ad iustificationem praeparamur, & quibus post primam iustificationem meremur augmentum gloriae; sanè sicut, quia pendent a gratia, verè dixit Paulus ad Romanos. 9, Non est volentis neq; currentis, sed Dei miserentis: ita, quia vsque adeò pendent a nostro libero arbitrio, vt solus influxus gratiae minimè sufficiat, verè poterimus vicissim dicere; non est Dei miserentis, sed volentis & currentis est hominis: consequens autem est contra Augustinum in Enchiridion loco citato, & contra veritatem: ergo opera, quibus a Deo praeparamur ad gratiam, a sola gratia Dei pendent; non verò a nostro libero arbitrio. Totus enim hic discursus videtur esse Augustini capite citato, vbi ita ait. Si propterea dictum est, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei: quia ex utroq; fit, id est, ex voluntate hominis, & misericordia Dei: vt sic dictum accipiamus, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, tanquam diceretur, non sufficit sola voluntas hominis, si non sit etiam misericordia Dei: Non ergo sufficit sola misericordia Dei, si non sit etiam voluntas hominis; ac per hoc, si rectè dictum est, non volentis hominis, sed miserentis est Dei, quia id voluntas hominis sola non implet, cur non & e contrario rectè dicitur, non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, quia id misericordia Dei sola non implet? Porro si nullus Christianus dicere audebit, non miserentis est Dei, sed volentis est hominis, ne Apostolo apertissimè contradicat: restat, vt propterea rectè dictum intelligatur, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei, vt totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam praeparat adiuuandam, & adiuuat praeparatam. Praeedit enim bona voluntas hominis multa Dei dona, sed non omnia: quae autem non praecedit ipsa, in eis est & ipsa. Nam vtrunque legitur in sanctis eloquijs; & misericordia eius praeuient me, & misericordia eius subsequetur me. Nolentem praenit vt velit, volentem subsequitur ne frustra velit. Haec Augustinus.

Quid sibi voluerit Augustinus his verbis, satis apertum est ex ijs quae illo eodem capite ante praemisit, vbi ita habetur. Iterum ne quisquam, & si non de operibus, de ipso gloriatur libero arbitrio voluntatis, tanquam ab ipso incipiat meritum, cui tanquam debitum reddatur praemium bene operandi, ipsa libertas audiat eundem gratiae praecorem dicentem, Deus est enim qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona voluntate. Et alio loco dicitur, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Cum proculdubio, si homo eius aetatis est, vt ratione iam vtatur, non possit

Argumentū ex dictis D. August.

Soluitur.

possit credere, sperare, diligere, nisi velit, nec peruenire ad palmam supernae vocationis Dei, nisi voluntate concurrerit. Quomodo ergo non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, nisi quia & ipsa voluntas, sicut scriptum est, à Deo preparatur? Alioquin si propterea &c. Vbi subiungit verba quae priori loco relata sunt.

Ex his luce clarius constat, Augustinum eo loco, vt & in plerisque alijs, quae proximè adducta sunt, impugnare dictum Pelagianorum contententium, assensum fidei, propositumque rectè viuendi, seruandique totam legem, quod dum à peccato resurgimus ac iustificamur concipimus, esse à nobis absque villo auxilio gratiae, per illudque nos mereri gratiae auxilium ad idem propositum in decursu vitae opere implendum. Aduersus hunc errorem argumentatur optime Augustinus; primò, quòd ipsemet Paulus doceat, Deum non solum efficere in nobis pro sua bona voluntate operari & perficere, sed etiam ipsum velle & propositum primum, quo dum credimus & iustificamur, constituimus rectè viuere, legemque opere implere. Secundò, quoniam si eiusmodi velle ac propositum primum, quo iusti esse incipimus, est à nobis solis, sine ope gratiae Dei, illoque meremur vt Deus in decursu vitae nos adiuuet vt opere impleamus quod tunc statuimus, planè pars quaedam voluntatum nostrarum & cursus nostri, quo ad vitam aeternam peruenimus, eaque prima, à qua pars reliqua, vt à merito nostro, penderet, esset solum à nobis: pars verò alia posterior simul esset à Deo per gratiam cooperantem, & à nobis: quare sicut, quia cursus & voluntates nostrae elicitae, quoad vnam sui partem, essent à Deo, dictum esset à Paulo, Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis: ita propter aliam, quae solum esset à nobis, quaeque causa esset meritoria alterius, quae simul esset à nobis & à Deo, verè dici posset, Non est Dei miserentis, sed hominis volentis & currentis, quod nullus catholicorum audebit concedere. Id autem, ait optime Augustinus, non aliunde est, nisi quia omnes voluntates nostrae quae ad vitam aeternam conducunt, & totus cursus quo in vitam aeternam tendimus, partim per gratiam praeuientem seu operantem, & partim per gratiam cooperantem & subsequenter, est à Deo; at cooperantibus simul nobis per nostrum liberum arbitrium, tam ad velle, quam ad cursum totum, vt expressè illo eodem capite affirmat Augustinus. Quia ergo, licet nos ipsi sumus, qui liberè, nullaque necessitate acti, volumus, & currimus, vt oportet ad vitam aeternam, nihilominus, quòd totum velle, & currere, & singulae illius partes sint qualia oportet, habemus à Deo praeuientem, & cooperantem per suam gratiam pro sua libera voluntate, verè dictum est à Paulo; Non est volentis neque currentis, quòd velit & currat vt ad salutem oportet, sed est Dei miserentis, qui sua gratia & misericordia tribuit nobis vt ita velimus & curramus. Contra verò, neque apertè, neque

verè

verè diceretur, Non est Dei miserentis, sed hominis volentis & currentis, quòd velit & currat vt ad salutem oportet, de quo velle & cursu loquebatur eo loco Paulus: nam quòd in perditionem currat, ipsius hominis est tantum. Porro licet, quòd velimus & curramus vt ad salutem oportet, non sit nostrum cum currimus, sed Dei miserentis, qui cursui nostro gratia & misericordia sua id tribuit: at quòd is cursus sit, non solum pedit ab influxu Dei per gratiam, sed etiam à libero influxu nostri arbitrii, vt hactenus est ostensum, & ibidem satis innuit ac alibi saepe docet Augustinus.

Quid D. Chrysostomus de gratia praeuiente senserit.
Disputatio. 41.

ILLUD hoc loco duximus aduertendum, licet Chrysostomus de gratia eadem ferè doceat, quae caeteri Patres: nihilominus, sicut Augustinus, sine culpa, antequam esset Episcopus, re nò dum bene perspecta & examinata, quam postea occasione Pelagianorum diligètius discussit, in eo fuit errore vt crederet, initium fidei, hoc est, primum actum credendi, esse à nobis: ita Chrysostomum, cum intelligere non valeret quam ratione libertas arbitrii nostri salua posset consistere, si Deus sua gratia nostram praeuiret electionem, credidisse electionem, qua primò acceptamus bona, eaque facere decernimus, esse priorem ipsa Dei gratia: postea verò subsequi gratiam qua adiuuamur & cooperatur Deus. Vnde homilia. 12. in Epistolam ad Hebraeos ait, Ecce inquit nò dormiet, neque dormiscet, qui custodit Israel, & ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, non commouearis, sed non des. Igitur in nostro arbitrio est non dare, & nullo alio. Si enim voluerimus stare firmi & immobiles, non commouebimur. Quid ergo? nihil Dei est? omnia quidem Dei sunt, sed non ita vt liberum laedatur arbitrium. Si igitur Dei sunt (inquit) omnia, quid ergo nos culpamur? Propterea dixi, vt liberum arbitrium non laedatur. In nostro itaque arbitrio est, & in Deo: oportet quippe nos eligere primum quae bona sunt, & tunc ipse, quae sua sunt, introducit. Non antecedit nostras voluntates, ne laedatur liberum arbitrium: cum autem nos elegerimus, multam tunc nobis affert auxiliacionem. Et infra, Nostrum eligere tantum est & velle, Dei autem efficere, & ad perfectionem perducere. Quia ergo illius est, quod amplius est, eius dixit esse vniuersum. Haec ille. Eandem doctrinam innuit in illud Psalmi. 120. Non des in commotionem pedem tuum. Porro haec cum errore esse coniuncta, ex ijs quae hactenus diximus perspicuum est. Quia

tamen

tamen res hæc difficillima erat illis temporibus, antequam toties fuisset disputata & examinata, errare potuit humano more absque vlla culpa Chrysoftomus nesciens distinguere gratiam vocantem, præuenientem, ac excitantem ad bonam electionem liberum arbitrium, quam vel redere potest cassam liberum arbitrium, si ei non consentiat, vel ei consentiendo & cum illa cooperando per suum influxum liberum, potest efficere vt transeat in gratiam cooperantem & coadiuuantem nostras electiones. Porro Chrysoftomus viginti quinque annis ante Augustinum, & ante Hieronymum defunctus est, concertationesq; cum Pelagianis post illius mortem extitere.

Quod si homilia de Adam & Eva, quæ in primo tomo operum Chrysoftomi habetur, ipsius sit, certè in ea correxit errorem illum, omninoq; cum cæteris patribus consensit. At merito non creditur esse illius: autor namq; illius homiliae, vt patet, legit opera Augustini, concertationesq; patrum aduersus Pelagianos, ad quas auditores remittit; homiliaq; illa propter errorem Pelagianorum videtur conscripta. In ea vero, præmissis ferè omnibus quæ de gratia cæteri patres docent, hæc verba subiunguntur. His ergo Ecclesiasticis regulis, & diuina sumptis auctoritate documentis, confirmati sumus, vt omnium bonorum effectuum atque operum, & omnium studiorum, omniumq; virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur autorem. Et non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita prouenire: per quem item fit, vt aliquid boni & velle inueniamur & facere. Quo vtique auxilio, & munere Dei, non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, vt de tenebroso lucidum, de prauo rectum, de languido sanum, de imprudente sit prouidum. Tanta enim est erga omnes bonitas Dei, vt nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona, & pro his quæ largitus est, æterna præmia sit daturus. Agit quippe in nobis vt, quod vult, & velimus & agamus. Nec otiosa in nobis esse patitur, quæ exercenda, non negligenda donauit, vt nos cooperatores gratiæ Dei simus. Et in ijs, quæ in nobis ex nostra viderimus remissione languere, ad illum sollicitè recurramus, qui sanat omnes languores nostros, & redimit de interitu vitam nostram, cui quotidie dicimus, Ne inducas nos in tentionem, sed libera nos à malo. Profundiores verò difficilioresq; partes incurritium questionum, quas latius pertractauerunt, qui hæreticis restiterunt, non necesse habemus astruere: quia ad confitentiam gratiæ Dei cuiusque operis digni, nihil penitus subtrahendum est. Satis sufficere credimus quicquid secundum prædictas regulas Apostolica scripta nos docuerunt, vt prorsus non opinemur catholicum, quod apparuerit præfixis sententijs esse contrarium. Hæc ibi.

NVM

Num motus gratiæ experimento deprehendantur.

Disputatio. 42.

HÆC etiam disputatio à præsentis instituto non est aliena, vt gratiæ auxilia magis nota fiant. Præsertim quia disputatione. 29. dixisse me recordor, illustrationes & auxilia gratiæ præuenientis interdum, non solum ab ijs qui in virtute multum profecerunt, Deoq; familiares sunt, sed etiam ab ijs qui ad fidem vocantur, aut à peccatis illustri aliqua contritione resurgunt, solere experientia ipsa deprehendi. Ne quem ergo, id fortè conturbet, atque vt pateat in quo sensu id sit accipiendum, & quare non semper experientia deprehendantur, id in primis non solum multorum iustorum experientia, sed etiam sequentibus Scripturæ sacre testimonijs potest confirmari.

Psalmo. 30. ait regius propheta, Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te. Psalm. 33. Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ non confundentur. Et infra, Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. Et primæ Petri. 2. Si tamen gustatis quia suavis est Dominus. Psalm. 88. Beatus populus qui scit iubilationem. Domine in lumine vultus tui ambulabunt. Psalm. 93. Consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Psal. 118. Viam madorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Eiusmodi namq; cordis dilatationibus, illustrationibus, & consolationibus Spiritus sancti, quibus caritas feruet, qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut Aquilæ, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient, vt Isaia. 40. habetur. Actorum. 9. Ecclesia edificabatur ambulans in timore Domini, & consolatione sancti Spiritus replebatur. Spiritus sanctus paracletus, id est, consolator dicitur. Et de eo canit Ecclesia, Consolator optime, dulcis hospes animæ, dulce refrigerium, in labore requies, in æstu temperies, in fetu solatium. O lux beatissima reple cordis intima tuorum fidelium, &c. Ad Rom. 8. Spiritus testimonium perhibet spiritui nostro quod sumus filij. Et Bernardus in sermone ad milites tēpli, cap. 11. Spiritualis generatio, non quidem in carne sentitur, sed in corde, ab ijs dūtaxat qui cum Paulo dicere possunt, nos autē sensum Christi habemus; & eatenus profecisse se sentiunt, vt & ipsi cum omni fiducia dicant, Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nec minus Magdalena & Augustinus, dum illa à peccatis resurrexit, & hic ad fidem vocatus est, motus & auxilia gratiæ in seipsis experti sunt, multiq; alij prodigi filij, qui per donum gratiæ deuo-

Sicra scripturae testimonio.

deuotionis sensibilis, dulces patris coelestis amplexus, quibus eos ad se attrahit, mentes eorum illustrans, corda inflammans, dulcesq; amoris, pariter & doloris lacrymas, quod tantum patrem offenderint, faciens eos effundere, quasi experiuntur. Vix enim inuenietur Christianus, qui decursu vitae, vel in concionibus & exhortationibus, vel dum se praeparat, & accedit ad confessionem, aut communionem, vel in alijs similibus euentibus, non experiatur motum aliquem gratiae ac deuotionis sensibilis, quem, si aduertere velit, facile poterit in seipso agnoscere.

Cur gratiae motus sepe non deprehendatur ab ijs, qui eos recipiunt.

Gratiae praeuientis motus cur interdum debiles.

Gratia sua interdum Deus solum intellectum ac voluntatem tangit, non autem partem sensitiuam deuotionis dono afficit.

Explicandum tamen est, in primis quibus de causis, licet Christi fideles motus gratiae recipiant, nihilominus quam sapissimè deprehendere eos nequeant, ex ijs ue, quae in se ipsis experiuntur, vel verisimiliter iudicare se eos recipere: deinde verò in quo sensu accipiendum sit, eos à fidelibus interdum experimento percipi.

Quod ad primum atinet, prima ratio est. Quoniam motus gratiae praeuientis sepe sunt admodum debiles, tum propter modicam praeparationem & conatum nostrum, & praecedentia multa delicta, prauasq; affectiones: tum etiam quoniam spiritus ubi vult spirat, nemini interim denegando quae ad salutem opus sunt. Quia ergo, quando motus gratiae praeuientis sunt admodum debiles, parum lucis & claritatis, modicumq; affectus & feruoris superaddunt actibus intellectus & voluntatis, quos homines solis suis viribus naturalibus, quoad substantiam, possent elicere, solumq; eos actus euehunt, vt supernaturales sint, & quales ad finem supernaturalem sunt necessarii, inde est, quod experientia deprehendi, & agnoscere nequeant.

Secunda ratio est, quoniam Deus interdum, per gratiae suae dona, solum mouet intellectum & voluntatem, & nihil illustrationis sensibus internis, nihil affectus viribus sentientibus appetentibus communicat, sed totam partem sentientem omnino aridam in suis solis viribus relinquit: interdum verò non solum intellectum & voluntatem, sed etiam vires sentientes diuina illustratione, atque affectu gratiae etiam perfundit, vt cor, & caro simul in Deum ipsum exultent: quod est donum sensibilis gratiae, vt vocat, vna cum essentiali & praecipua gratia intellectus & voluntatis à Deo conferri. Quia ergo, dum sumus in corpore, nihil intellectus intelligit, nisi sensus interni simul circa idem obiectum aliquo modo operentur, cum necessarium sit intelligentem phantasmata speculari; neque item voluntas quicquam appetit, nisi secum etiam trahat vim sentientem appetentem quae simul feratur in idem obiectum aliquo modo sensu interno efformatum & apprehensum: ea verò, ad quae motus gratiae conferuntur, vt sunt Deus, & quae de eo creduntur, vel ab eo sperantur, & caetera omnia quorum intuitu de peccatis est dolendum, à sensuum experientia longè distant; efficitur, vt quando motibus gratiae solum

solum intellectus & voluntas afficitur, nulla interim illustratione, aut affectione supernaturali communicata viribus sentientibus, difficile à nobis deprehendantur: tum propter ariditatem partis sentiētis, tædiūq; ac molestiam, quam, dulcedine & suauitate spiritali destituta, solet experiri, dum simul cum intellectu & volūate circa ea quae à sensuum experientia remota sunt, & in quibus nihil iucunditatis suae propriae, commodiue inuenit, cooperatur; quod planè in causa est, vt neque suppositum ipsum tam libenter persistat in operationibus intellectus & volūatis, neque ad earum excellentiam, iucunditatem, ac propriam spiritalem consolationem attendat, eamue deprehēdat: tum etiam quoniam dum sumus in corpore, plus afficimur & trahimur suauitate quam in parte sentiente experimur, propter illius vehementiorem vim, & quod sensuum cognitioni & affectibus multum assuefacti, parum promouemur & afficimur ea voluptate quae operationibus intellectus & voluntatis inest. Atque hinc est quod saepe, qui longè excellentius contritionis donum habent, quam alij, qui ex eo facile in lacrymas prorumpunt quod pars sentiens facile affectu amoris & doloris commouetur, imò etiam quam ipsimet antea habuerint, quando vel corpore aliter erant affecti, vel Deus simul illustrabat, donoq; gratiae sensibilis vires sentientes afficiebat, conquerantur quod ad contritionem, affectumq; amoris & doloris, vt peroptant & conantur, non perueniant, neque eam contritionem in se ipsis experiantur, quam Dei misericordia aliquando experti sunt: cum tamen solo dono sensibilis deuotionis careat, quod illis vtiliter à Deo denegatur, vt dum ignorant se habere quod optant, quodq; abundanter eis concessum est, conseruent humilitatem, & plus conentur ad illud obtinendum, eaq; ratione cumulatiuè meritum acquirāt.

Est enim magnopere animaduertendum, illustrationem & affectum gratiae essentialis praeuientis, non ex eo maiora & praestantiora iudicanda esse, quod vires organicae internae maiori & clariori luce perfruuntur, quae interdum ex meliori dispositione capitis, maioriq; & puriori copia spirituum animalium prouenire, adiuuariq; potest: neq; item ex maiori, magisue sensibili affectu partis sentientis, qui simili modo prouenire, adiuuariq; potest, ex varia corporis habitudine, facileq; lacrymas excitare solet: sed ex eo quod profundius penetret & experdat quam digna sint ea, quae credenda proponuntur, vt ijs assensum praebemus, quam bonus Deus secundum se sit, quot beneficijs illi sumus deuincti, quacum expediat supplicia euadere sempiterna, & aeterna frui felicitate, quam foeda & turpia sint peccata, quantumq; malū sit Deum lethaliter offendisse; tum etiam ex affectu ac proposito voluntatis, quo homo adherere statuit, tum ijs quae credenda proponuntur, tum etiam praecipis & consilijs diuinis, eaq; de causa subire quacunque aduersa: quae

Contritio cur interdum minus percipitur ab eo qui illam habet illustriorem.

Gratia, ac verus profectus, vnde iudicanda.

quæ planè, quò maiora sunt, eò ex maiori affectu timoris, aut amoris essentialis Dei proueniunt, ex maioriq; odio & detestatione peccatoru. Ex robore verò ac firmitate, qua quisque, intuitu Dei, in arctiori obseruatione præceptorum & cõsiliõrum persistit, vias duras ea de causa sustinens, iudicandum est quantum in virtute & perfectione atque in caritate & amore Dei profecerit, iuxta illud Ioan. 14. Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me.

Deuotio essentialis, & vera.

Deuotio sensibilis quæ uam.

Est nanque quædam deuotio quæ uera & essentialis nuncupatur, & in decreto firmo & præparatione animi Deo in omnibus per prospera & aduersa obsequendi posita est: hæc eò maior est, à maioriq; gratia essentiali emanat, quò firmior intuitu Dei perseuerat: idèd; ex illa maiores vires internas gratiæ debemus conijcere. Est itè alia deuotio, quæ sensibilis nuncupatur, illustrationibus & affectibus in vires sentientes redundans, quæ mirum in modum animam recreat, tædium ac laborem in operando pellit, cor & carnem in Deum uiuum exultare facit, ea dilatur cor, feruet caritas, pennæ uelut aquilæ, & vires assumuntur, quibus via mandatorum sine difficultate curritur, vt non immeritò uir quidam diuino spiritu plenus de ea agens dixerit. Satis suauiter eum equitare qui ab omnipotente portatur. A facie huius olei computrescit & leue ac suaue fit iugum mandatorum & cõsiliõrum Christi; quod, eadè gratia absente, asperum & graue, imò & uera crux inuenitur, quam vt conglorificemur, portare post Christum iubemur.

Deuotio hæc, si germana & uera sit, quasi illustratio quædam est diuini uultus in seruos suos; quam regius propheta psalm. 30. illis uerbis postulabat. Illustra faciem tuam super seruum tuu. Per eam quasi præsens Deus ad protegendum & fauendum sentitur, testimoniumq; reddit spiritui nostro quòd ab eo diligamur, & simus filij. Ea quasi aditum aperire uiderur, vt Deum, tanquam nobis propitium & præsentem, reuerenter quidem, at audacter alloquamur. Denique hæc est illud absconditum, de quo idem propheta ibidem dicebat. Abicõdes eos in abscondito faciei tuæ à conturbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. Dum enim per huiusmodi donum facies diuina super seruos suos irradiat, eosq; protegit, tam facillè perturbationes ab hominibus excitatas, & contradictiones linguarum perferunt, ac si nihil ab his rebus laederentur. Eiusdem doni ratione idem propheta ait, Gustate & uidete quoniam suauis est Dominus. Et Petrus, Si tamen gustastis quoniam suauis est Dominus. Et Bernardus, Gustato spiritu desipit omnis caro.

*Deuotionis sensibilis donum cur sepe, etiam dilectis, suberatur.

*Verum licet donu hoc non solum corroboret, & custodiat spiritum nostrum, iuxta illud Iob 10. Visitatio tua custodiuit spiritum meum, sed etiam crescere mirum in modum nos faciat; non tamen semper adest, sed

sed quam sepius, etiam ijs, qui ad cor conuertuntur & esuriunt ac sitiunt ualde iustitiam, abest: interdum ob culpam etiam leuem (si leuis appellanda sit, vt idem uir pius alibi ait, quæ tantum bonum abesse facit) interdum in eorum bonum, aut probationem. Hæc nanq; uita, non ad otium & fruitionem, sed in pugnam & probationem ac certamen instituta est. Vnde Iob. 7. Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Quæ de causa potius dari solet ijs, qui perfectionis uiam aggrediuntur, lacteq; adhuc indigent, ne labore & molestia succumbant, quam ijs, qui in uirtute multum profecerunt, quiq; iam solido cibo uti possunt. Hæc de primo.

Quòd uerò ad secundum attinet, cum saepe id, quòd existimare quis posset effectum esse gratiæ, non nisi à naturali & ad pios tenerosq; affectus apta corporis constitutione euenire possit: cum etiam Satanas saepe transfiguret se in angelum lucis, uariâsq; cogitationes & affectus, tum corporis, tum spirituum commotione excitare possit, quæ tantam incudatam uiribus sentientibus afferant, vt in admirationem hominem rapiant: & denique cum, quado illustrationes aliquæ & affectus ita à Deo immittuntur, vt ab anima deprehendantur, & uerisimiliter à Deo credantur, certum non sit hæc pertinere solum ad gratias gratis datas, nec utrum Deo per gratiam suam uocanti, & excitanti respondeamus per nostrum liberum arbitrium quantum sit satis ut donum iustificationis consequamur, an uerò aliquid adhuc in nobis metipsis existat & nos lateat quòd diuinæ maiestati displiceat; sit planè, vt licet saepe iusti in seipsis experiantur illustrationes & motus gratiæ, quos uerisimiliter meritorq; credant esse à Deo, imò quibus in fide roborantur, adèd; caritate inflammantur, vt perfecta caritas foras mittat timorem, ac proinde quæ non leuia spiritus sint testimonia quòd sint filij Dei per gratiam gratum facientem adoptati; nihilominus regulariter nunquam ita certi omnino sunt, uel motus illos esse immisos à Deo, uel se esse in gratia gratum faciente constitutos, quin falli interdum possint. Atque ita semper eos coram Deo humiliari oportet, & sub occultis Dei iudicijs uereri, ne forte, etiam existentibus tam uerisimilibus indicijs, iustitiam Dei non sint assecuti. Vnde Ecclesiastes. 9. sunt iusti atque sapientes, & opera eorum in manu Dei, & tamen nescit homo utrum amore, an odio dignus sit: sed omnia in futurum seruantur incerta. Et Iob. 9. Si uenerit ad me, non uidebo eum, si abierit, non intelligam. Et paulò inferius. Si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Et Paulus primè ad Corinthios. 4. Nihil in hi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. In sensu ergo explicato intelligendum est fideles saepe in seipsis motus gratiæ experiri.

Nò duci certum signum à prædictis affectibus deuotionis, ut quis sciat se esse in gratia.

R

Utrum ad

Utrum ad motus gratiæ præuenientis intellectus & voluntas efficienter concurrant, & de ordine & modo quo generentur.

Disputatio. 43.

Superest examinemus an motus gratiæ præuenientis & excitantis à solo Deo efficiantur: an verò simul etiam intellectus efficienter concurrat ad illustrationes gratiæ quibus illustratur, & voluntas ad affectus & motus gratiæ excitantis, quos suscipit.

Opinio Vg. Andreas à Vega lib. 6. in Concilium Tridentinum cap. 8. existimat, in primis ut intellectus intelligat, & voluntas velit, necessarium non esse, ut intellectio, qua formaliter intellectus intelligit, efficiatur ab illo saltem tanquam ab vna parte totius causæ efficientis: sed per intellectiōnem à Deo solo, aut ab angelo productam, & in eo receptam, posse formaliter intelligere. Eodem modo necessarium non esse, ut volitio, qua voluntas formaliter vult, sit ab ea saltem tanquam à parte causæ efficienter producta; sed rectè posse velle per volitiōnem à solo Deo producta. Hanc putat esse communem philosophorum sententiam. Deinde verò, quod ad questionem propositam attinet, probabilius existimat, illustrationes, & alios motus gratiæ præuenientis, quibus peccatores, tum ad fidem, tum ad iustificatiōnem vocantur, esse à solo Deo efficienter, interueniente aliquando ministerio alicuius Angeli in inspirationes immittentis: intellectum verò & voluntatem nullo modo concurrere ad eiusmodi motus efficienter, sed solum eos in se suscipere.

Probatur primò. Probat suam sententiam primò, quoniam id videtur definitum in Concilio Arausicano secundo, canone. 20. ubi ita habetur. Multa in homine bona sunt, quæ non facit homo: nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet ut faciat homo. Porro quæ ita sunt in homine, ut homo ea non faciat, non videntur esse alia, quam motus gratiæ præuenientis, quibus à Deo vocatur, attrahitur & inuitatur.

Secundò. Secundò ex illo Apocalyp. 3. Sto ad ostium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam &c. Quibus verbis se docet Christus habere instar pulsantis ad ostium dum peccatores vocat: cum ergo pulsatio fiat solum à pulsante, neque in habitatore domus sit libertas, nisi ad audiendum, vel ad ocludendas aures ne sonitù percipiât, itemq; ad aperiendum, vel non aperiendum, utique motus gratiæ præuenientis, quibus peccator vocatur, erunt solum à Deo: peccatoris verò solum erit illis consentire, vel dissentire, atque ad eam ianuam cordis aperire, vel non aperire.

In con-

In contraria sententia est Dominicus à Soto primò de natura & gratia cap. 16. nempe, motus illos esse simul efficienter ab intellectu & voluntate. Que sententia est proculdubio amplectenda. Ratio est, quoniam, ut disputatio e. 8. 9. & alijs explicatum est, illuminationes illæ nihil aliud sunt, quam cognitiones ab externo cõcionatore, aut ab angelo interius, aut aliunde excitatæ, & à Deo peculiari supernaturaliq; influxu adiutæ, quibus homo conspicit, aut penetrat id quod sub talem cognitionem cadit, eo cognitionis genere, quod ex tali supernaturali Dei influxu ad salutem sit iam aliquo modo accommodata. Neque Deus immittit nouas species quibus cognitiones illæ fiant, sed inferens se per suum influxum cognitionibus, quæ per species acquisitas fiunt, & à cõcionatoribus, aut ab ipsomet Deo, vel ab angelo, aut aliqua alia ratione excitatur, efficit cognitiones illas ad salutem accommodatas, plus vel minus pro ratione maioris vel minoris influxus: quare Deum ita illuminare & vocare, non est aliud, quam suo influxu cooperari illo modo ad illas cognitiones quibus voluntas excitatur. Cum ergo cognitio non solum sit actio, sed etiã sit vitalis actio, quæ suapte natura postulat ut sit à principio interno eius in quo est: nulla verò actio, etiã non vitalis, denominare possit nisi id, à quo efficienter emanat, ut in hac prima parte, quæstione. 12. art. 5. ostensum est (neque enim calefactio, quæ non fieret ab igne, sed à solo Deo in aquam, posset vlla ratione denominare igne calefaciente) cõsequens est, ut prædictæ illuminationes, cognitionesue supernaturales, necessariò sint ab intellectu tanquam ab vna parte totius causæ efficientis: tamen non intellectum ipsum, sed Deum, à quo est peculiaris ille supernaturalis influxus, denominent illuminantem, & vocantem: intellectum verò, à quo habent ut sint cognitiones, denominat cognoscentem; & simul etiam illuminatum, quatenus cognitiones ipsæ atque influxus Dei in eo recipiuntur.

Idem dicendum est de affectibus gratiæ, quibus præuia cognitione voluntas erigitur & inuitatur, tum ad eliciendam spem, tum ad diligendum Deum, antequàm actum spei, aut amoris, vel doloris ex dilectione eius eliciat. Licet enim ad huiusmodi affectus & motus non cooperetur voluntas quæ liberum arbitrium est, sed, velit nolit, præsentis cognitione insurgant, & patiatur illos supernaturales, rationemq; habentes gratiæ præuenientis; si Deus simul in eosdem specialiter influat; nihilominus motus illi actiones quædam vitales sunt, quas in se ipsa experitur voluntas, ad quas proinde necesse est concurrat efficienter, non quidem quæ liberum arbitrium est, sed quæ voluntas, & natura quædam est: eo modo quo efficienter etiam concurrat ad motus primò primos, quæ non affectus, atque excitationes voluntatis ad volendum aut nolendum sunt, sed volitiones aut nolitiones: rationem tamen virtutis ac vitij non habent,

R 2

habent,

Contraria Soti opinio approbat. Ratio.

Gratiæ præuenientis affectus quo pacto concurrente simul voluntate fiant.

Gracia praeuenientis motus, totusq; iustificatiois discursus ut à Deo & à nobis procedat.

habent, esto, circa bonum, aut malum obiectum, verentur, eò quod libera non sint.

Ut verò res hæc scitu dignissima plenius intelligatur, animaduertendum est. Ex contemplatione rei valde amabilis, & quam multum refert adipisci, naturaliter consurgere in voluntate motum quendam, quod voluntas ad illam afficitur: qui motus non est volitio, sed affectio voluntatis ad illam rem, à cuius bonitate quasi tangitur, & allicitur ad volendum eam. Neque hic motus solum in hominibus solet antecedere volitionem, sed etiam in angelis. Prius namq; tempore, vel natura fuit, Luciferum ad id affici voluntate, quod per superbiam obrinere voluit, quam per voluntatem illud vellet contra legem Dei. Sicut prius etiam fuit, Eua affici ad pomum veritum, id quod scriptura Genesios. 3. satis innuit illis verbis, vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis aspectuq; delectabile, quam illud comedere vellet contra legem Dei. Porro licet in cõtemplatione eiusmodi rerum integrum sit voluntati, eas velle aut nolle, vel continere volitionem ac nolitionem, attamen quod ad illas non afficiatur, non alia ratione impedire potest, quam arcendo cogitationem, & diuertendo ad alia, vel proponendo voluntati res alias quæ ad contraria omnino eam allicere solent: sublati namq; impedimentis, ex contemplatione similium rerum consurgit eiusmodi motus merè naturaliter in voluntate. Vnde Augustinus. 3. de libero arbitrio cap. 25. Voluntatem, inquit, non allicie ad faciendum quodlibet, nisi aliquod visum: quod autem quisq; vel sumat, vel relinquit, est in potestate, sed quo viso tangatur, nulla est potestas. Et subiungit, idem etiam cerni in Angelis. Quod si existente affectu ad aliquam eiusmodi rerum, menti occurrat via & aditus, quo obtineri posse credatur, naturaliter etiam consurgit in voluntate motus quidam quasi erectionis illius ad sperandum, qui tempore, vel natura antecedit actum liberum spei. Porro motus ille à notitia bonitatis obiecti, & notitia via qua obtineri posse creditur, aut non impossibile iudicatur, cooperante voluntate, non ut libera, sed ut natura quædam est, efficitur, consurgitq; naturaliter in voluntate, eò maior, quo notitia bonitatis obiecti, & via qua obtineri posse creditur, maior ac veribilior est, ut de illo alio motu affectus voluntatis ad obiectum bonum cognitum dictum est.

Gracia praeuenientis motus actiones sunt vitales, & quo pacto fiant.

Ex his facile intelligi potest, motus gratiæ praeuenientis actiones esse vitales, qui sint, quomodo fiant, & an sint motus liberi arbitrii, quæ liberam arbitrium est, vel non, atque quousque à libero arbitrio pendeat. Etenim cum Deus per gratiam, quam nobis largitur, non tollat, sed potinat, ac perficiat naturam, eamq; adiuuet in suis motibus, ut vnusquisq; ex supernaturali auxilio & gratia talis sit, qualis ad salutem oportet: sane ad dignoscendos & explicandos motus gratiæ, necesse est attendamus

ad progressum ac ordinem, quem natura ipsa, potentia ue cognoscentes & appetentes seruaent, si illos eisdem actus, quibus iustificamur, suis solis viribus quoad substantiam actus producerent, ut ea ratione intelligatur quo pacto Deus per auxilia ac dona gratiæ se inserat & cooperetur cum natura, eamq; adiuuet ut supra suas vires eos producat quales ad salutem sunt necessarii.

Disputatione. 8. 9. & sequentibus ostensum est, Deum, cum aliquem illuminat & vocat ad fidem, non producere species atque notitias rerum credendarum, sed haberi eas ex rebus ipsis antea cognitis, vel ministerio concionatoris, vel aliqua alia ratione, ut latè ibi explicatum est: eaq; de causa dictum ibidem est, illuminationem nostram, & internam vocationem, qua à Deo vocamur ad fidem, multum pendere à nostro libero arbitrio, & conatu Ecclesiæ. Cum enim sine eiusmodi notitijs non fiat, utique quantum illæ vel à nostro libero arbitrio, vel à conatu Ecclesiæ pendent, tantum, tanquam à conditione sine qua non illuminabimur, pender regulariter & secundum communem cursum diuinæ prouidentia, quod à Deo illuminemur, & vocemur. Idem dictum est ibidem de motibus gratiæ excitantis ad contritionem.

Ordo motus gratiæ praeuenientis.

Accipe ergo ordinem motuum gratiæ praeuenientis, simulq; cognosces qui nam sint isti motus, & quomodo fiant. Dum homo, nondum ad fidem supernaturaliter interiùs vocatus, cogitat & expendit res credendas, per notitias concionatoris ministerio aut aliunde comparatas, influunt Deus in easdem notitias influxu quodam particulari ac supernaturali, quo cognitionem illam adiuuat, tum ut res meliùs & dilucidius expendatur, & penetretur, tum etiam ut notitia illa iam limites notitiæ supernaturalis & ad finem supernaturalem in suo ordine & gradu accommodatæ attingat. Influxus verò ille dicitur motus gratiæ praeuenientis ad fidem supernaturalem & illuminatio: notitiaq; illa & cognitio, effecta iam à Deo supernaturalis per talem influxum, appellatur gratia praeueniens ex parte intellectus. Ex cognitione verò & penetratione earum rerum quæ ad fidem spectant, nempe cum expenditur quam dignæ sint quibus assensus adhibeatur, quantumq; id expediat, oritur naturaliter in voluntate motus affectionis ad res ita cognititas, quo allicitur, & quasi inuitatur ad imperandum intellectui assensum, quo eis assentiatur. Cum hoc ergo motu quasi se inserit etiam Deus, influens in illum per auxiliū particulare, illumq; eo auxilio quasi acuit, ut magis urgeat & alliciat, efficitq; illum supernaturalem ut in suo ordine & gradu sit etiam ad salutem accommodatus. Auxiliū itaq; particulare, quo Deus in illum motum influit, appellatur auxiliū gratiæ praeuenientis: motus verò ille atque affectus voluntatis circa ea quæ ad fidem spectant, quatenus à Deo supernaturalis efficitur per auxiliū illud, dicitur gratia praeueniens

niens ad assensum fidei ex parte voluntatis. Disputatione namq; octava explicatum est, vocationem ad fidem, idue quo ad credendum Deus nos trahit, duos illos motus gratia praeuenientis, tam intellectus, quam voluntatis, comprehendere.

Ex his patet, hos duos motus gratia praeuenientis actiones esse vitales intellectus & voluntatis, multumq; pendere à libero arbitrio, imò & liberum arbitrium posse illos desiderare & petere à Deo, & quodammodo se ipsum aptare & disponere, vt iuxta communem usum ac ordinem diuinæ prouidentia, facilius sibi à Deo donentur: at proprie loquendo non sunt actus liberi arbitrij, non solum quoniam illustratio intellectus esse potest per cogitationes in quas absq; vlla deliberatione, motu ue liberi arbitrij incidit homo, vel quas Angelus aut Deus in eum impresserit aut excitauerit, vel alius per sermonem suggererit ante omnem motum liberi arbitrij, sed etiam quoniam, quòd cogitatio illa euadat illustratio & gratia praeueniens, solum id habet ex influxu supernaturali Dei, & per comparationem ad Deum tanquam ad causam illuminantem, non verò per comparationem ad intellectum; quauis, nisi simul cooperaretur intellectus, cogitatio & illustratio illa non esset rerum natura: quare talis illustratio, qua illustratio est & gratia praeueniens, non est actus liberi arbitrij. Affectus verò supernaturalis voluntatis circa ea quae ad fidem spectant, merè naturaliter oritur in voluntate existente illustratione intellectus, simulq; influente Deo in illum per concursum particularem, neque cooperatio voluntatis ad illum est in libera potestate voluntatis, sed merè naturaliter ex ea resultat, quatenus natura est, non verò quatenus liberum arbitrium est, vt paulò antea fuit explicatum: tamen, vt liberum arbitrium est, arcendo cogitationem, aut adducendo rationes allicientes voluntatem in partem oppositam, possit impedire ne insurgat. Porro liberum arbitrium his duobus motibus gratia praeuenientis adiutum & excitatum, liberam adhuc habet potestatem imperandi, aut non imperandi assensum fidei. Quòd si voluntas fidem amplecti velit, actumq; credendi imperet intellectui, influente simul motu gratia praeuenientis, quam habet, elicit in se ipsa actum supernaturalem quo fidem amplecti vult, quoque assensum imperat intellectui: simulq; intellectus motus imperio illo supernaturali voluntatis, illustrationeq; diuina adiutus, elicit actum supernaturalem assentiendi reuelatis, hisq; duobus actibus supernaturalibus intellectus & voluntatis homo ritè dispositus suscipit habitum fidei supernaturalis à Deo solo infusum, quo deinceps similes actus supernaturales valeat producere: completiturq; is habitus duas partes, vt disputatione octava explicatum est: alteram quae in voluntate residet ad imperandos assensus credendi intellectui: alteram quae in intellectu, ad eliciendos eisdem assen-

assen-

assensus imperatos à voluntate, sita est: haec verò pars sola est, quae habitus fidei supernaturalis proprie appellatur.

Reliqui motus gratia praeuenientis, ad spem, & contritionem, aut attritionem supernaturalem necessarij, in hunc modum generantur. Dum intellectus, illustratus iam lumine fidei supernaturalis, tempiternam beatitudinem homini à Deo prae paratam cogitat, bonitatem ac excellentiam illius, tum multa alia & praecleara Dei opera, ac beneficia in hominem collata, de quorum numero sunt Christi incarnatio, ac passio, confideratq; reliqua media quae sibi ad vitam aeternam consequendam abundam eisdem suppeditata sunt, naturaliter oritur in voluntate, non solum affectus ad beatitudinem, quo allicitur & inuitatur vt eam amore concupiscentiae velit, sed etiam motus erectionis quo attrahitur, & allicitur ad eam ipsam à Deo sperandam. Quonuis autem hic motus à libero arbitrio pendeat, si à cogitatione ex qua motus oritur cesset, vel si difficultates proponat quibus voluntas omnino deprimatur, ac deterreatur, nihilominus, sublati impedimentis, merè naturaliter in voluntate insurgit, eiq; quasi se ingerit Deus specialiter influendo, eumq; acuit, & efficit supernaturalem, vt in suo ordine & gradu sit qualis ad salutem necessarius est; per eumq; supernaturaliter erigit, & quasi inuitat voluntatem vt eliciat actum supernaturalem sperandi tempiternam beatitudinem & media ad illam comparandam necessaria. Motio ergo illa, siue influxus supernaturalis Dei, appellatur auxilium gratia praeuenientis ac excitantis voluntatem ad sperandum vt ad salutem oportet. Ex quibus etiam patet eiusmodi motum operationem esse vitalem voluntatis, neque esse actum illius quae liberum arbitrium est, sed quae voluntas ac natura est: tamen, si modis illis supra explicatis pendeat à voluntate vt liberum arbitrium est. Per eiusmodi ergo gratiam liberum nostrum arbitrium, à Deo praeuentum & excitatum, elicit, si vult, primum actum spei supernaturalis liberum, quòd ritè dispositum consequitur à Deo habitum spei supernaturalis, per quem in posterum elicere possit alios similes actus supernaturales quotiescunque voluerit.

Deinde cum intellectus lumine fidei illustratus, praexistenteq; actu spei supernaturalis in voluntate, Dei bonitatem, tum secundum se, tum erga nos, considerat, & tam multa ac magna beneficia quibus tam suaviter nos praeuenit, naturaliter excitatur in voluntate motio affectus amoris amicitiae erga Deum, quo ea potentia allicitur & ad Deum diligendum inuitatur. Huic etiam motui (qui, licet eatenus pendeat à libero arbitrio, quatenus potest de Deo non cogitare, alioue cogitatione diuertere, nihilominus, posita debita notitia ac lumine in intellectu, naturaliter oritur in voluntate) se inferit Deus, illumq; suo supernaturali influxu, non solum acuit & incendit, sed etiam efficit supernaturalem,

Motus gratie praeuenientis actum sperandi.

involuntaria

motus ad

Gratie praeuenientis motus ad contritionem.

substantia

Contritio que
ultima est ad
gratiam dis-
positio.

Attritionis
motus.

Ad primum
Vegæ argu-
mentum.

qualis videlicet in suo ordine & gradu est ad salutem necessarius. Influxus ergo, quo Deus in illum influit, appellatur auxilium gratiæ præuenientis ad diligendum vt ad salutem oportet; motio verò ipsa & affectus, vt est à Deo per illum influxum, dicitur gratia præueniens & excitans liberum arbitrium ad diligendum Deum vt ad salutem oportet. Quod si simul accedat cognitio magnitudinis, multitudinis, atque in- gratitudinis peccatorum, quibus Deum offendimus, liberum arbitrium gratia eadem præuentum, vt elicere potest actum dilectionis Dei supernaturalis; ita poterit elicere actum veri doloris de peccatis propter Deum ex affectu amoris supernaturalis dilectum, qui est vera contritio, & vltima dispositio ad gratiam gratum facientem, quæ in eodem instanti, posterius tamen natura, contritionem ipsam consequitur.

Quod si quis, intellectu per lumen fidei illustrato, cogitet se propter lethalia peccata ius ad sempiternam felicitatem amisisse, ignem, & cruciatum sempiternos, extremamq; miseriam promeruisse, naturaliter ex tali cogitatione insurgere solet in voluntate motus timoris Dei, qui ad eod peccata detestatur & acerbè punit. Huic autem motui solet se inferere Deus influxu supernaturali, eum acuendo vt plus stimulet ac pungat, tribuendoq; illi esse supernaturale seruilis timoris. Eo autem timore liberum arbitrium adiutum & excitatum, elicere potest dolorem supernaturalem de peccatis ex Dei timore ac gehennæ, qui dolor est attritio supernaturalis cum sacramento sufficiens ad gratiam iustificationis comparandam.

Ad primum ergo argumentum Andreæ à Vega dicendum est, ea quæ Conciliū Arausicanum dicit fieri in homine, quæ homo non efficit, esse tum habitus supernaturales infusos, quos solus Deus efficienter producit, tum etiam motus gratiæ præuenientis; qui, vt explicatum est, non sunt ab homine cooperante per intellectum & voluntatem, quatenus rationem liberi arbitrii foriuntur. Porro eo loco illa solum censentur homo facere, quæ per liberum arbitrium, quæ liberum arbitrium est, efficit. Est enim ibi sermo aduersus Pelagianos de bonis, quæ ad vitam æternam spectant: cum enim illi contenderent, hominem per suum liberum arbitrium absque auxilio gratiæ posse, imò et ipsa efficere, aliqua eiusmodi bona quibus auxilia gratiæ sibi deinceps conferenda promeretur, definiunt Concilij Patres, Deum quidem, sine homine cooperante per suum liberum arbitrium, efficere in homine aliqua de numero eorum bonorum; hominem verò per suum liberum arbitrium nullum eorum posse efficere, nisi Deus illi per suam gratiam præster, vt illud efficiat.

Quare non negant Patres, vel intellectum, vel voluntatem, quatenus natura est, cooperari ad motus gratiæ præuenientis.

Ad secundum, Ad secundum dicendum est, Christum, dum peccatores vocat, non pul-

pulsare ostium quod vita carcat, minimèq; pulsationem percipiat: sed pulsare ostium cordis, hoc est, intellectum & voluntatem, quæ duo vocantur ostium motum, quo peccator à Deo vocatur, in seipsis experiuntur, neque aliter quàm eliciendo simul operationes vitales, quibus peccator à Deo vocatur, & ad fidem, vel ad penitentiam, vel ad aliquod aliud bonum allicitur, quas proinde in se ipso experimento deprehendit homo, vt & ceteras virium, tam cognoscentium quàm appetentium operationes. Imò sicut, qui pulsat ostium, et ratione pulsatur, vt qui intus est percipiat sonum, indèq; moueatur ad aperiendum ostium, ita Deus et ratione pulsatur ac mouet cor, vt motus percipiatur, indèq; vltius per liberum arbitrium moueatur homo ad consentiendum motioni, efficiendumq; id ad quod per illam inuitatur, vt ea ratione aditus Christo in animam concedatur: motio autem illa minimè deprehenderetur, nisi ad eam vitaliter influerent potentia, in quibus recipitur. Intereff ergo inter ostij ac cordis pulsationem, quod licet vtraq; ea ex parte quæ pulsatio præcisè est, sit solum efficienter à pulsante (neque enim motus gratiæ præuenientis, ea ex parte quæ sunt ab intellectu & voluntate, sunt pulsationes, neque per eas intellectus aut voluntas se ipsa pulsatur; sed solus Deus est qui per eas intellectum pulsatur & voluntatem) nihilominus ad actionem pulsandi nullo modo concurrat efficienter ostium, sed solus is, qui pulsatur, interuentu eiusmodi actionis, efficit sonum, qui si ad aures perueniat existentis intra domum, auditu percipitur; integrum tamen illi manet aperire vel non aperire ostium: ad rem verò, quæ est pulsatio cordis, necesse est, vt efficienter concurrat cor ipsum, vt & percipi valeat, & inde pro sua libertate, ad aperiendum cor Christo Domino, homo moueri possit. Porro in testimonio illo Apocalyp. 3. audire vocem Christi, non est illam percipere, sed ei consentire & obedire.

Vtrum credendi, sperandi, diligendi, ac penitendi actus efficienter emanent à Theologicis habitibus in eo instanti, quo ad ipsos vltimò disponunt, & quid sit iustificatio.

Disputatio. 44.

Superest finem primæ huius concordie parti examine propositæ difficultatis imponamus. Vtrum scilicet supernaturales credendi, sperandi, diligendi, ac penitendi actus, quibus adulti ad iustificationem

Christus vt
dicatur pul-
sare ad ostium
peccatoris.

Thomas
1. 2. q. 85.

Propos.
1. 2. q. 85.

Secundus

1. 2. q. 85.

tionem

tionem disponuntur, in quo instanti ultimo ad habitus Theologalium virtutum disponunt, illiq; a Deo infunduntur, efficienter emanant ab eisdem habitibus tunc primo infusis, vt quidam volunt: an vero, vt nos a disputatione octaua, & rursus a 36. non obscure explicasse videmur, tunc non emanant ab habitibus, qui posterius natura in eodem temporis momento infunduntur, sed effecti sint supernaturales, vltimaq; dispositiones ad eos habitus, per distincta auxilia ac motus gratia praeuenientis ad excitantis haecenus explicata: In autem post illud instans in eisdem actibus persistens, tunc toto tempore sequenti emanant ab habitibus iam infusis, meritorijq; sint augmentum gloriae tum etiam gratia in primo instanti omnino gratis accepta. Inde vero accepta occasione simul explicabimus, quid iustificatio sit, de qua toties in praecedentibus facta est mentio.

D. Thomaz opinio.

D. Thomas prima secunda q. 113. ar. 7. ad quartum. & art. 8. ad secundum. Caieta. & Bartholomaeus Medina ad eundem articulum. Sorus. 2. de natura & gratia cap. 18. & in quarto. d. 14. q. 2. art. 6. & Canus in relect. de poenitentia parte prim. ad finem, in qua sunt sententia, vt dicant, vltimam dispositionem adulti ad gratiam efficienter em. mare a gratia ipsa, in quo instanti gratia primo infunditur. Quia Sorus affirmat particulare auxilium, quo ille actus supernaturalis fit, vltimoq; ad gratiam disponit, non esse aliud, quam ipsummet influxum gratiae habitualis ad eundem actum in genere causa efficientis.

Probatur primo.

Haec sententia probatur primo. Quoniam actus, quo adultus vltimo disponitur ad gratiam, meritorius est vitae aeternae in eo ipso instanti, in quo gratia infunditur: sed non potest esse meritorius, nisi emanet a gratia: ergo emanat a gratia in instanti, in quo gratia infunditur.

Secundo.

Secundo, gratia gratum faciens habitus est operatiuus, agens seu cooperans, quantum est ex parte sua, ex necessitate naturae: sed agens ex necessitate naturae, praesertim si instantanea agit actione, in quo instanti primo est, operatur, vt Sol, in quo instanti est productus, illuminauit: ergo gratia gratum faciens in quo instanti infunditur adulto, qui per suam operationem tunc vltimo ad eam disponitur, cooperabitur ad eundem actum, qui in eo ipso instanti producitur.

Tertio.

Tertio, cause in vno & eodem instanti possunt esse sibi inuicem causa, atque adeo possunt se mutuo praecedere in alio atq; alio genere causa, vt, quando aer suo motu aperit fenestram & ingreditur aulam, in genere causa efficientis prior est aeris ingressus, quam apertio fenestrae; ingrediendo quippe aperit fenestram: at vero in genere causa dispositiua, & quasi materialis, cum fenestrae apertio dispositio, conditione praerequisita sit, vt aer ingrediatur, prior est, quam aeris ingressus: item iuxta eos, qui resolutionem fieri affirmant vsq; ad materiam primam, in quo instan-

instanti introducit forma substantialis ignis, ab ea efficienter emanat calor, quo conseruetur in materia, atque adeo in genere causa efficientis forma substantialis praecedat in materia suam requisitam dispositionem; tamen in genere causa materialis ac dispositiua prior sit illa eadem dispositio in materia: exemplum etiam adhibet D. Thomas in aetris illuminatione, quae in genere causa efficientis antecedit expulsionem tenebrarum; cum tamen in genere causa materialis prior sit tenebrarum expulsio, quam luminis receptio: eodem ergo modo in genere causa efficientis prior erit gratia infusio, vltiorq; illius influxus in actum, quo adultus vltimo se disponit ad gratiam, quam sit dispositio illa; cum tamen in genere causa materialis prior sit ea dispositio, quam gratia animam informet, ad eumq; actum influat.

Non defuerunt, qui cum sentirent adulti iustificationem compleri actibus virtutum infusarum, affirmauerint habitus Theologalium virtutum efficienter concurrere ad adulti iustificationem; eaq; de causa actus credendi, sperandi & diligendi, in quo instanti sunt vltimae dispositiones ad habitus, & in quo ipsi primo infunduntur, efficienter ab eisdem habitibus produci. Atque id probabant ex verbis illis Concilij Tridentini, sess. 6. cap. septimo, In iustificatione cum remissione peccatorum hac omnia simul infusa accipit homo per IESVM Christum cui inferitur, fides, spes & caritatem: nam fides, nisi ad eam spes accedat & caritas, neque vnit perfecte cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficit.

Hinc eiusmodi eliciebant argumentum, quod ordine sit quartum. Vni re & efficere membrum viuum, efficientiam proculdubio significat: cum ergo haec efficientia posita non sit in habituum infusorum informatione, qua animam illiusq; potentias informant, sed in eorundem habituum influxu ad actus affectuose diligendi, sperandi & credendi, qui in eodem instanti eliciuntur, Christoq; eum, qui iustificatur, vniunt, consequens est, vt infusi habitus efficienter concurrant ad actus illos, quando in primo iustificationis momento eliciuntur. Confirmatur, quod niam iustificatio vita est spiritualis eius, qui iustificatur: vitare autem spirituale nec esse, nec intelligi valet sine operatione spiritualis vitae.

Sorus in quarto loco citato non solum confitetur contrariam sententiam esse communem, sed etiam Dni Thomae opinionem difficilem esse, quae intelligatur & defendatur. Medina etiam contrariam sententiam probabilis iudicat, atq; affirmari posse liberum arbitrium non elicere cum gratia gratum faciente vltimam dispositionem ad eandem gratiam, sed cum motione distincta auxilij gratiae praeuenientis: atque Dnum Thomam locis citatis nomine gratiae non intellexisse gratum facientem, sed eiusmodi particulare auxilium. Postea vero opinionem

Quarto.

Confir.

Diui

Diui Thomae defendit. Licet enim negari non possit, Diuum Thomam, praeter gratiam habitualem, constituuere etiam illud aliud particulare auxilium, vt patet prima secunda. q. 109. ar. 7. & sequentibus, & quaest. 112. art. 2. nihilominus locis alijs citatis manifeste affirmat, gratiam ipsam gratum facientem efficienter concurrere ad actum liberi arbitrij qui in instanti, in quo ipsa infunditur, elicitur. Ego etiam fateor me nuquam valuisse intelligere, quoniam pacto gratia ipsa gratum faciens concurrere possit ad actum liberi arbitrij, qui ad eam dispositio est praerequisita: vnde semper probabiliorem multo iudicavi communem opinionem contrariam.

Iustificatio- nis variæ ac- ceptiones.

Occasione verò quarti argumenti propositi, & vt res haec tota dilucidior fiat, ante omnia explicandum nobis est, quid nomine iustificationis, de qua nunc sermo est, intelligatur. Praetermissis verò alijs eius vocabuli acceptionibus, necnon ea iustificatione, qua quis nullo in se praecedente peccato iustus fit, quo pacto tam angeli omnes, quam primi parentes, in quo instanti eoditum sunt, vna cum natura iustitiam, gratiam ut acciperent; item ea, qua iustus incrementum iustitiae accipit, de qua Apocalyp. vlti. Qui iustus est, iustificetur adhuc, Eccles. 8. Ne verearis vsque ad mortem iustificari; est enim merces operi tuo, & Iacobi. 2. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo; impij seu peccatoris iustificatio, ex verbis Concilij Tridentini sessio. 6. cap. 4. potest in hunc modum defini. Est translatio ab statu lethalis culpae in statum gratiae & adoptionis filiorum Dei per IESVM Christum Saluatorem nostrum.

Iustificatio quid.

Quam iustificationem defini- erit Con- cilium Trid.

Non attuli eandem prorsus definitionem Concilij eo in loco, sed eam qua ex Concilij verbis elici poterat: quoniam dum Concilium eo in loco ita iustificationem definit, Est translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adae, in statum gratiae & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam IESVM Christum Saluatorem nostrum; non definit vniuersim impij iustificationem, sed eam solum, qua nondum fidelis nec originali labe mundatus, in gratiae statum transfertur. A capite namq; 14. eiusdem sessionis agere incipit Concilium de illa alia impij iustificatione, qua vir fidelis, post iustificationem primam in lethalem culpam prolapsus, iterum iustificatur. Quin Concilium Tridentinum vsque ad capitulum decimum quartum eam solum iustificationem infidelis adulti, modumq; quo fiat, potissimum explicat, qua, dum cum solo eo dolore de peccatis accedit, qui cum baptismo sufficit, & attritio dicitur, iustificatur, vt ex cap. 6. progressuq; toto est manifestum: quod ante oculos est habendum. Progressu verò illius iustificationis explicato, facile erat omnem aliam iustificationem intelligere. Vt ergo ex eisdem Concilij verbis definitionem conficeremus, qua omne vniuersim impij iustifi-

iustificationem comprehendere, loco illorum verborum, est translatio ab statu in quo homo nascitur filius primi Adae, diximus, est translatio ab statu lethalis culpae

Hanc iustificationem, ait Concilium cap. 7. non esse solum remissionem peccatorum, sed & sanctificationem, ac renouationem per gratiam & dona, eaq; ratione hominem per eam ex iniusto fieri iustum, & ex inimico amicum, & heredem vitae aeternae. Eiusdem iustificationis subiungit esse causam efficientem misericordem Deum, qui gratuito sanctificat, signans & vngens spiritu promissionis sanctos qui est pignus hereditatis nostrae. Meritoriam verò Christum redemptorem nostrum, qui sua sanctissima passione in ligno crucis nobis sanctificationem promouit, & pro nobis Patri satisfecit. Formalem autem iustitiam Dei, non qua ipse iustus est, sed quomodo iustos facit, qua videlicet ab eo donatur renouamur spiritu mentis nostrae, & non modo reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus, iustitiam in nobis recipientes, vnusquisque suam. Quamquam enim nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Christi communicantur, id tamen in impij iustificatione fit, dum eiusdem sanctissimae passionis merito per Spiritum sanctum caritas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificabitur, atque ipsis inhaeret. Haec Concilium ibi. Ex quibus profecto, & ceteris, qua eodem capite, & cap. 8. ac 10. & denique toto sessionis progressu subiungit, aperte constat, iustitiam, qua formaliter iusti sumus, quaq; misericorditer nos Deus iustos facit, esse habitualement caritatem & gratiam, quam Christi meritis nobis infundit, & qua, etiam dormientes & amentes, iusti sumus, id est, iustitiam. Obseruandum autem est, verbum, facio, & qua ex illo componuntur, interdum sumi ad significandum solum influxum ac causalitatem efficiētis causae, atq; adeo actionem, qua effectum attingit, & a qua formaliter efficere dicitur. Interdum verò ad significandam causalitatem aliarum causarum. Dicimus namq; eandem efficere candidum, non in genere causa efficiētis, sed formalis: & gratiam, qua est terminus formalis iustificationis, efficere gratum, ab eoq; formali effectu nomen gratiae gratum facientis accipit.

Iustificatio non est sola peccatorum remissio.

Iustificatiois causae quae-

Iustitia qua formaliter iusti sumus est habitua- lis caritas & gratia.

Iuxta haec ergo, si nomen verbale, iustificatio, sumatur vt actionem significat, qua Deus nos efficienter iustos facit, transfertq; de statu lethalis culpae in statum gratiae & adoptionis filiorum Dei, sanè iustificatio non est aliud, quam infusio habitualis caritatis & gratiae, qua, tanquam actione, iustificationis effectum attingere ac perficere dicitur. Si verò sumatur, vt significat causalitatem causae formalis, non est aliud, quam actiuatio, seu informatio, qua habitualis caritas & gratia, a Deo infusa, actuat & informat animam eius, qui iustificatur: ex enim actiuatioe formaliter expellitur peccatum (non secus ac lumine recepto in aere formali-

maliter excluduntur tenebrae, quae in ipso erant) & iustum efficit eum, quem actualiter & informat; ac proinde in genere causae formalis ab statu peccati in statum iustitiae & adoptionis filiorum Dei eundem transfert, atque conuertit. Sumpta iustificatione hoc modo, dicimus gratiam & caritatem iustificare, Deumque eadem gratia & caritate, tanquam formali causa, iustificare; tamen in infusione ipsa eiusdem gratiae, tanquam actione, dicatur iustificare.

Ratio iustificationis à nobis definita & explicata, communis procul dubio & vniuersa est omni vniuersum impij iustificationi quae post Adae peccatum fit, siue illa paruulorum sit & amentium interueniente sacramento, siue adultorum attritorum duntaxat inrerueniente similiter sacramento, siue cõtritorum habentium supernaturalem dolorem de peccatis propter Deum summe dilectum, qui eo ipso, esto nondum sacramentum adueniat, iustificantur. Quin licet Tridentinum Concilium hanc quoque vltimam adultorum infidelium iustificationem à capite quarto innuat, potissimum tamen explanationem iustificationis adultorum infidelium attritorum duntaxat persequitur; ideoque huius iustificationis ait baptismum esse causam instrumentalem.

Quartum argumentum soluitur.

Hinc iam faciliè erit intelligere, nullam esse vim quarti argumenti propositi; neque eum esse germanum sensum verborum Concilij Tridentini, quibus argumentum nititur, quem illius sententiae auctores intendunt. Enimvero nullus cum probabilitate, turòque negare potest id, quod Concilium illis verbis docuit, conuenire etiam iustificationi paruulorum, per habitusque supernaturales fidei, spei & caritatis, quos dum baptizantur, recipiunt, vni Christo, vnique ipsius membra efficiuntur; cum tamen nullam vitalem operationem tunc habeant, nullamque omnino actum fidei, spei & caritatis exercent; quare vniò, de qua illis verbis est sermo, non est per influxum habituum in genere causae efficientis in actus fidei, spei & caritatis, quos iustificatus tunc exercent.

Confirm. soluitur.

Pater etiam nullam esse vim confirmationis eidem argumento addita. Et tenim in paruulis iustificatis, & in nobis ipsis dormientibus, vita est spiritualis per caritatem & gratiam, qua formaliter iusti sumus, siue nulla operatione vitæ spiritualis, quæ ab eisdem habitibus tunc emanet. Neque intelligere valeo quoniam pacto, iuxta sententiam auctorum quibus cum disputamus, defendi possit, actum, qui à iustificato in instanti, in quo primò gratiam accipit, elicitur, meritorium non esse gratiæ, si, vt affirmant, à vita gratiæ & caritatis in eo ipso instanti efficienter emanat: idem namque actus ultra illud instans continuatus, aut quicumque alius post gratiam acceptam de nouo elicitus, ea ratione non solùm gloriæ, sed & gratiæ est meritorius, quia à gratia, vitæ ue spirituali

anima;

anima, efficienter emanat: nemo autem dicere audebit actum illum in primo instanti, in quo gratia acquiritur, meritorium esse gratiæ: quoniam eo dato, prima gratia caderet sub merito, quod est erroneum.

Illud ad hæc est addendum, quantum peperam, & plusquam periculosè in fide negare quis velleret, quod Concilium verbis illis docet, iustificationi paruulorum conuenire, nulla tamen ratione negare posset, cõmone attriti, baptismo accedente iustificantur: quandoquidem illis capitibus de ea potissimum iustificatione est sermo, cuius instrumentalis causa est baptismus, vt saltem negari non possit, de ea etiam ibi esse sermonem: at verò per caritatem & gratiam, quam ea iustificatione accipiunt, ita Christo vniuntur, vnique ipsius membra efficiuntur, vt tamè caritas nullam tunc eliciat actum: præsertim cum, si dormientes, aut amentes baptizarentur, vt pote qui ante somnum, vel amentiam baptismum petissent, gratiam similiter reciperent.

Sensus autem illorum verborum Concilij Tridentini intelligitur facile, si attendamus, vniuersalem ecclesiam, quæ est à lapsu primorum parentum, corpus quoddam esse mysticum, cuius caput est Christus quæ homo. Per id verò homines mysticè vniuntur Christo, per quod sunt de corpore Ecclesiæ: id quod sint eo ipso membra Christi. Id autem fuit semper fides in Christum, siue implicita siue explicita, pro diuersis militantis Ecclesiæ statibus: neque enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri; & hunc proposuit Patet propitiatorum per fidem, &c. At verò eo ipso quod quis, siue in sacramento siue extra sacramentum, & siue paruulus sit siue adultus, habitum suscipit fidei supernaturalem, quemadmodum efficitur pars Ecclesiæ vniuersalis, ita efficitur membrum Christi, suo capiti in eo corpore vnitum, eamque vniõnem habet siue dormiat, siue vigilet, & siue fidei actum eliciat, siue non, sed impotens omnino tunc sit ad eum eliciendum, vt sunt paruuli & amentes. Licet autem fidei habitus mysticè vniat Christum, membrumque illius in corpore ecclesiæ efficiat; nisi tamen accedant habitus spei, & caritatis, quæ spiritualis vitæ est anima mortem peccati expellens, vimque ad opera vitæ aeternæ meritoria tribuens, vni imperfecitè, solùmque constituit membrum adhuc mortuum per lethale peccatum, nullum exercere valens opus aeternæ vitæ meritorium. Hinc cõstat habitus infusus fidei, spei & caritatis vniire Christo quatenus homini, & quatenus caput est ecclesiæ (de qua vniõne sermo est aperte in eo loco Concilij) non in genere causae efficientis, sed potius quasi formalis; eo pacto quo forma vniit se materiæ dispositæ, & pars aquæ vniit se alteri parti: is autem, qui eos habitus nobis infundit, nempe Deus, est qui Christi meritis, suæque misericordia nos vniit eidem Christo efficien-

Vniuersa ecclesia à lapsu primorum parentum vni corpus mysticè, cuius caput Christus quæ homo.

Fide mysticè vniuntur Christo in corpore ecclesiæ & membra illius sumus, tamen si caritate perfectè.

Caritas spiritualis vitæ animæ.

ter per eodẽm habitus, tanquam per causas formales nos viuã Chri-
ti membra efficiendo. Longẽ alia est vnio, quã caritati per suum actum
tribuitur, quatenus amor, iuxta Dionysium, vnit amantem cum re
amata, illumq; in eam transformat, de qua est sermo in quarto argu-
mento propolito: eiusmodi nanq; vnio est cum proprio objecto cari-
tatis, nempe cum Deo, quatenus Deus est, & non cum Christo quate-
nus homo est, & ecclesiã caput; de qua sanẽ vnio sermo non est in eo
Concilij loco.

Atque vt sacri Concilij mens plenius introspeciat, ratioq; iustifica-
tionis magis in aperto sit, obseruandum est, institutum Concilij ab illis
verbis esse, reijcere ac damnare pestiferum illum Lutheranorum errorem,
quo assererent solam fidem iustificare, simulq; explanate in quo sensu
iustificatio interdum in scripturis sacris fidei tribuatur. Hac de causa
cũ totum iustificationis progressum à quinto capite vsque ad illa ver-
ba explicasset, docuissetq; ad iustificationem concurrere fidem & spem,
compleri verò per caritatẽ & gratiam cordibus eorum, qui iustifican-
tur, infusam, intulit. Vnde in ipsa iustificatione cum remissione pecca-
torum (subintellige non solam fidem) sed hæc omnia simul infusa acci-
pit homo per IESVM Christum cui inferitur, fidem, spem & caritatẽ.
Eius verò, quod subintelligendum dixi, subiungit continuo rationem,
dicens. Nam fides, nisi ad eam spes accedat & caritas, neq; vnit perfectẽ
cum Christo, neque corporis eius, hoc est, ecclesiã, viuũ membrum
efficit. Qua ratione verissimẽ dicitur, fidem sine operibus mortuam &
otiosam esse, & in Christo IESV, neque circumcisionem aliquid vale-
re, neque præputium, sed fidem, quã per caritatem operatur. Atque hæc
fidem ante baptismi sacramentum ex Apostolorum traditione petere
catechumens ab ecclesia, cũ perunt fidem vitam æternam præstan-
tem, quam sine spe & caritate præstare non potest. Vnde statim verbum
Christi audiunt. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Itaque veram
& Christianam iustitiam accipientes, eam cœ primam stolam pro illa,
quam Adam sua inobedientia sibi & nobis perdidit, per Christum IES-
VM donatam, candidam & immaculatam iubentur statim renati con-
seruare, vt eam proferant ante tribunal Christi, & habeant vitam æter-
nam. Hastenus Concilium. Profectò iustitia & stola, quam catechumeni
pro ea, quam Adam sibi & nobis perdidit, in baptismo suscipiunt, &
quam candidam & immaculatam, seruare iubentur, non est alia, quã
habitualis caritas & gratia, quã Adamus suo peccato sibi & nobis per-
didit, eiusdemq; rationis est in paruulis & in adultis baptizatis, quam
proinde paruulorum nomine perit ab ecclesia patrini ante eorum bap-
tismum: ea autem, vt conseruetur, indiget obseruatione mandatorum,
quo tempore sub lethali culpa obligant, neq; per solam infidelitatem

Handwritten marginal notes in the left margin of page 272, including the words 'omni' and 'quod'.

vt Lutherani assererant, sed per quocunq; aliud lethale peccatum etiã
amittitur; ob eamq; rationem fides in adultis sine operibus mortua, &
otiosa dicitur.

Deinde Concilium cap. 8. sequenti explicat, Paulum ad Romanos. 3. in
eo sensu dixisse, iustificari hominem per fidem, & gratis; quia fides est
humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis iustificationis,
sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium
peruenire. Gratis verò, quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt,
sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur: quia si
gratia est, iam non est ex operibus; alioquin gratia, vt ibidem Apo-
stolus ait, iam non est gratia. Hastenus Concilium. Ecce, fidem, quam di-
xit esse humanæ salutis initium, addidit esse fundamentum & radicem
omnis iustificationis, atque adeò etiam iustificationis paruulorũ: quod
sanẽ intelligi non potest nisi de fide habituali infusa, quæ primò vnit
nos cum nostro capite (tamen imperfectè, vt explicatum est) nõsq; il-
lius membra efficit. Cũ verò salus nostra in vnione cum nostro capi-
te in corpore ecclesiã sit posita, illaq; sit prima vnio, & radix ac funda-
mentum cæterorum, meritò habitalem fidem infusam appellauit ini-
tium nostræ salutis, & basim ac fundamentum eorum, quæ ita ad iusti-
ficationem pertinent, vt in iustificato permanent, suõq; capiti illum-
vniant, à quo vita caritatis & gratiæ, quæ est integra & perfecta ipsius
salus, non, nisi posita vnione per fidem, deriuatur. Hoc verò non tollit
quominus in adultis necessarium sit, natura saltem, præcedat supernatu-
ralis credendi actus, quo ea, quæ sunt fidei, ex auditu concipientes, diui-
nãq; illustratione ac auxilio præuerti & excitati, liberè moueantur in
Deum, credentes vera esse, quæ diuinitus reuelata ac promissa sunt, vt
idem Concilium cap. 5. & 6. tradit, sicq; diuinitus adiuti vltimò seipfos
disponant ad fidei habitum suscipiendum, quo Christo capiti suo in-
ferri, membrãq; illius effecti, salutis initium, radicemq; ac fundamentũ
iustificationis in se ipsis habeant.

Hinc iam faciliẽ intelligetur, aliud esse salutis initium, radicem ac fun-
damentum iustificationis, de quo sermo est in Concilio Tridẽtino cap.
8. citato: aliud verò exordium iustificationis adultorum per præueni-
entem ac vocantem gratiam, quæ auxilijs fit particularibus
nequaquam in iustificato permanentibus, sed transeuntibus, de quibus
sermo est cap. 5. & 6. præcedentibus. Illud quippe primum commune
est omni vniversim iustificationi: hoc verò secundum proprium est
iustificationis adultorum, ac, natura saltem, illud aliud in eis antecedit.

Dicit aliquis fortasse, adulti iustificationem posse etiam sumi pro
præuis dispositionibus actuum supernaturalium credendi, sperandi, di-
ligendi ac penitendi, quos de lege ordinaria exigit totius sanctitatis &
iustitiæ dispositus.

Fidei iustifi-
catio qua ra-
tione tribua-
tur.

Salutis in-
itiũ & fundamẽ-
tũ, diuersum
in concilio Tri-
dentino ab exordio
iustificationis.
Iustificatio
sumi ne possit
per præuis
dispositiõ-
bus supernatu-
raliter credẽ-
di, sperandi &
penitendi, quibus
adultus
dispositus.

iustitiae parens Deus, ut iustitiam, habitualē uel caritatem Christi meritis ipse solus infundat, quae formaliter iustificet: eo pacto quo prauius alteratio, ad formae substantialis introductionem necessaria, generatio substantialis dicitur, denominatione sumpta ab introductione substantialis formae, ad quam alteratio illa ordinatur, & ad quam est via. Addet, ad iustificationem adulti hoc modo sumptam, concurrere efficienter caritatis & gratiae habitum in eo ipso temporis momento, in quo infunditur: non uero solum influxum auxilij supernaturalis transeuntis; atque influxu habitus caritatis & gratiae euchi ad esse supernaturale dispositionis ultimae ad eundem caritatis & gratiae habitum requisitae.

Qui haec ita dixerit, in primis attendat, latē esse discrimen inter prauiam alterationem comparatione introductionis formae substantialis, in qua introductione posita est propriissima ac formalis ratio generationis substantialis, & inter prauias dispositiones adulti ad iustificationem necessarias. Prauius namque illa alteratio attingit efficienter unionem formae substantialis cum materia, isque qui ita alterando disponit materiam, uerē dicitur generare substantialiter, ac proinde mirum non est, si alteratio illa, denominatione sumpta à termino, quem introducit ac efficit, generatio dicatur tanquam uia ad illam: at uero prauius supernaturales dispositiones, neque meritorie, nedum efficienter physice, attingunt introductionem caritatis & gratiae, sed solum sunt conditiones sine quibus Deus meritis Christi, ex suaque misericordia non uult eam infundere: neque qui, Deo cooperante, se ipsum eo pacto disponit dicitur se ipsum iustificare, sed solus Deus est, qui illum iustificat: quare quicquid Canus. 12. de locis cap. 13. ad 7. & Ruardus Tapper in articulo de iustificatione pagina. 5. in contrarium dixerint, profecto non est quod introductio illarum dispositionum iustificatio appelletur, sed appellanda solum est dispositio ad iustificationem, solumque est concedendum talem adultum, Deo cooperante, se ipsum disponere ad iustificationem, non uero se ipsum iustificare: imo neque ad iustificationem cooperari, sed solum se disponere & praeparare. Quod sit, ut esto concedendum esset, caritatis & gratiae habitum efficienter concurrere ad ultimam dispositionem ad eundem habitum, asserendum tamen non esset concurrere efficienter ad iustificationem: eo quod uelima illa dispositio neque iustificatio sit, neque pars iustificationis, sed dispositio ad iustificationem, quae in sola infusione habitus caritatis & gratiae est posita.

Deinde attendat, saltem in ea adulti iustificatione, quae accedente sacramento fit cum sola attritione, affirmari non posse habitum caritatis & gratiae efficienter concurrere ad ultimam dispositionem ad eundem habitum. Etenim neque actus liberi arbitrij tunc est uelima dispositio ad gratiam, sed sacramentum unā cum illo complet ultimam dispositionem: ad sa-

Dispositiones ad iustificationem dici nequeunt iustificatio.

Qui Deo cooperante, se ipsum ita disponit, non dicitur se iustificare, sed Deo iustificat.

ad sacramentum autem nemo dixerit concurrere efficienter habitum caritatis & gratiae: neque in eo instanti est ullus actus dilectionis, uel elicitus, uel imperatus, ad cuius proinde productionem concurrere possit efficienter habitus caritatis & gratiae, sed solum est dolor de peccatis ex solo timore seruili per longē diuersum influxum euectus ad esse supernaturalis timoris.

Esto autem admitteremus supernaturalem contritionis actum, qui est uelima dispositio ad gratiam, improprie (ne inepte dicam) ea ratione appellari posse iustificationem, quia dispositio uelique est ad iustitiam, certe non uideo posse cum probabilitate defendi, ad illum, quatenus uelima dispositio est ad gratiam, efficienter concurrere habitum ipsum caritatis & gratiae ad quem uelimo disponit, ut ea ratione posset consequenter dici, habitum gratiae & caritatis concurrere efficienter ad impij iustificationem.

Primo, quoniam si efficienter emanat ab habitu caritatis & gratiae, non uideo quo pacto defendi possit non esse meritorium, non solum gloriae, sed etiam gratiae, ut supra deductum est: quod tamen plusquam periculo se in fide concederetur. Hac autem opinione data concedendum esset, etiam quatenus uelima dispositio est ad primam gratiam, esse meritorium gratiae: quoniam, ut uelima dispositio est, asseritur emanare efficienter ab habitu gratiae, imò per influxum ipsius habitus in genere causae efficientis compleri in ratione uelimae dispositionis ad eundem habitum.

Secundo, quoniam intelligere non ualeo quoniam pacto ad actum, quae ita praerequisitus est ad habitus infusionem tanquam dispositio ad illum, ut à libero consensu & influxu arbitrij in illum pendeat ut sit aut non sit in rerum natura in eo ipso temporis momento in quo est uelima dispositio ad habitum, concurrat efficienter idem habitus praexistens, & informans animam ac potentiam, influensque in genere causae efficientis prius natura, quam sit idem actus, qui ad ipsum disponit: praesertim cum de fide sit liberum arbitrium, praeventum & excitatum à Deo per auxilium gratiae ad actum illum eliciendum, posse non consentire, & non elicere illum in eo ipso instanti, in quo eum elicit, & in quo est iam à Deo excitatum & praeventum, cassam reddendo gratiam ita receptam, neque ulterius donum iustificationis assequendo. Quod sit, ut gratia, qua arbitrium praue nitur, excitatur & adiuuatur in eo ipso instanti in quo elicit assensum, dolorē uel de peccatis quo uelimo se disponit ad iustificationis donum, neque sit habitus ipse caritatis & gratiae quo formaliter iustificatur, neque influxus illius, sed auxilium & motio omnino distincta antecedens, tum iustificationem ipsam, tum etiam uelimam dispositionem & influxum liberi arbitrij ad illam: neque satis intelligo quo pacto libera maneret uoluntas ad eliciendum & non eliciendum actum

Caritatis & gratiae habitus non concurrunt efficienter ad uelimam dispositionem ad gratiam.

actum contritionis, si prius in genere causae efficientis acciperet habitum caritatis & gratiae, influxuq; illius iuuaretur ad actum contritionis elicendum. Etenim habitus gratiae semel, priusq; natura collatus, quam contritionis actus eliciatur, non potest non esse, ac proinde vel concedendum esset voluntatem non manere tunc liberam ad non elicendum actum contritionis, vel posse ad actum recipere habitum caritatis & gratiae, quin ad illam sit vltimo dispositus; quae nullus concedet.

Tertio, quoniam Concilium Tridentinum, vt supra abunde est explicatum, auxilijs gratiae praeuenientis & excitantis distinctis ab habitu caritatis & gratiae, & quae, postquam à Deo collata sunt, possunt arbitrij libertate cassa reddi, docet ad actum disponi vltimo ad iustificationis donum, habitum ue caritatis & gratiae: & tunc demum habitum infundi, quando illis auxilijs, liberorq; arbitrij influxu adest ea dispositio. Vt enim omittam quae hac de re aperte cap. 5. & 6. sefs. 6. docet, tertius canon eiusdem sessionis sic habet. Si quis dixerit, sine praeueniente Spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut poenitere posse sicut oportet vt ei iustificationis gratia conferatur, anathema sit. Ecce, spiritus sancti inspiratione & adiutorio affirmat, hominem elicere actus credendi, sperandi, diligendi & poenitendi sicut oportet (hoc est, ita vt sufficientes dispositiones sint) vt ei iustificationis gratia conferatur, ac proinde affirmat, iustificationis gratiam, quae aliud non est quam caritatis & gratiae habitus, conferri praesistentibus illis actibus tanquam dispositionibus vltimis, quae à praedictis praeuijs particularibus auxilijs, liberorq; arbitrij influxu dependent. Et canon quartus ita habet. Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum & excitatum, nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat ac praeparat, neque posse dissentire si velit, anathema sit. Ecce, liberum arbitrium ad eam supernaturalem dispositionem, quam cum habuerit, iustificationis gratiam, atque adeo caritatis habitum posterius natura obtinebit, affirmat à Deo moueri & excitari, vtique per distinctum auxilium & influxum; liberumq; ipsum arbitrium sic cooperari Deo ita excitanti ac vocanti, vt dissentire possit post eam vocationem & excitationem, si velit, neque se vltimo ad iustificationis gratiam praeparare. Nescio quid apertius dici potuerit, vt intelligeretur vltimam dispositionem ad iustificationem, ad habitum ue caritatis & gratiae, non fieri efficiet ab habitu ipso caritatis & gratiae, sed à praeuijs illis alijs auxilijs.

*Fidei, spei, caritatis, & gratiae habitus infusi operatiui sunt, idq; necessitate naturae quantum est ex se.

* Vt verò haec magis nota fiant, & argumenta contrariae opinionis facilius dissoluantur, obseruandum est, habitus infusos fidei, spei & caritatis seu gratiae, esse quidem non solum operatiuos, sed etiam, quantum est ex se, operari ex necessitate naturae; at tamen non esse integras cau-

las

las suorum actuum, vt est notissimum; sed in eis pendere à libero influxu potentiarum, in quibus resident, in eosdem actus. Praeterea proprium eorum modum influendi in suos actus esse alliciendo potentias, facilesq; reddendo ad suos actus producendos: haec namq; est propria cooperatio cum potentijs ad eorum actus, siue actus & habitus naturales sint, siue supernaturales.

Hinc in primis efficitur, vt nobis vel dormientibus, vel liberè ab actu exercitio cessantibus, habitus nullam prorsus eliciant actionem: atque vt per liberum influxum potentiarum vtamur habitibus ad operationes quando volumus.

Ex eodem etiam capite oritur, vt quauis habitus, si, natura saltem, praecedat influxum potentiae ad operationem, possit in eodem instanti, in quo primò existit, concurrere efficienter ad operationem potentiae, eam alliciendo, facilioremq; reddendo ad actum quem tunc producit: nihilominus, si aliunde potentia prius natura influat & producat actum, quam habitus adueniat, nequaquam habitus posterius natura adueniens concurrere possit in eodem instanti ad eandem operationem: eò quòd quemadmodum non adiuuit potentiam eam alliciendo & promptiorè reddendo ad influxum prius natura in eum actum emissum, ita neque adiuuare eam possit ad eum actum, vt priori influxu est productus.

Ex priori parte huius illati ortum habuit, vt habitus fidei, spei & caritatis angelis omnibus & primis parentibus in primò instanti in quo conditi sunt infusi, efficienter concurrerint ad actus credendi, sperandi & diligendi, quos in eo ipso instanti elicerunt. Etenim cum prius natura illos acceperint, quam eos actus elicerint; eò quòd, vt infra in hac prima parte suo loco dicemus, nulla expectata eorum praeuia dispositione eis fuerint collati, sed simul Deus, vt Augustinus ait, fuerit in eis condens naturam, & largiens gratiam; concurrere iure optimo potuerunt cum potentijs eas alliciendo & promptiores reddendo ad influendum in eo ipso instanti in actus quos tunc elicerunt. Idem dicendum est de habitibus naturalibus, quos primi parentes per infusionem vnà cum natura à Deo acceperunt, quales ipsi suis viribus poterant comparare. Habitibus namq; eiusmodi, quia prius natura illis collati sunt, quam actus exercerent, concurrere potuerunt efficienter ad actus scientiarum & virtutum, quos primi parentes in eo ipso instanti elicerunt.

Ex posteriori verò parte eiusdem prouenit, quòd licet habitus naturales, qui solis nostris viribus comparantur, operatiui sint, agantq; ex parte sua necessitate naturae; nihilominus, vt communis fert omnium sententia, in instanti in quo primò sunt, non influant cum potentia ad actum quo producuntur; cum tamen eodem temporis momento eliciatur ac existat. Quia enim potentia prius natura in eum actum influat, illum-

S 3

Habitibus vtamur quando volumus.

Habitibus angelis & primis parentibus infusi in primo instanti actus elicerunt.

Habitibus acquiescenti non cooperantur in instanti in quo primò generantur, sed in continuatione actus.

illumq; producit, quam habitus per eundem actum in eodem temporis momento productus existat; utique allicere & adiuuare poterit non potest ad influxum in eundem actum prius natura emissum; atque aded neque ad productionem actus. Si tamen potentia perseueret in eodem actu, tunc habitus semel acquisitus eam allicit atq; habilem reddit ad influendum in eundem actum toto tempore sequenti, ac proinde actus ille deinceps simul est efficiens a potentia & ab habitu.

Habitus caritatis & gratia in instanti iustificationis non concurrunt ad contritionem & dilectionem.

Hac eadem est causa cur in re proposita habitus caritatis & gratia in instanti iustificationis impij infusus non concurrat efficiens ad actum contritionis ac dilectionis supernaturalis tunc eliciti. Cum enim actus ille, quatenus est dispositio ad habitum caritatis & gratia, natura antecedat habitum ipsum, sane prius natura a libero arbitrio auxilijs gratia praeuenientis excitato, praeuenito, ac suffulto emanat influxus in eum actum, quam habitus impio sufficere iam ad eum dispositio infundatur, ac proinde adiuuare non potest liberum arbitrium in eo instanti ad eiusdem actus productionem efficiens tunc cum eo influendo. Licet ergo adultus per habitus fidei, spei & caritatis, qui illi in iustificatione infunduntur, vim accipiat ad supernaturaliter credendum, sperandum & diligendum, ac proinde ad promerendum non solum beatitudinem, sed etiam augmentum gratia, nulla tamen efficientiam eius facultatis exercet in actus, qui tanquam dispositiones eorundem infusione antecedunt, sed in continuatione postea eorum, & in actibus alijs, qui post ipsorum infusionem a potentia de nouo producuntur. Atq; id plane satis aperte inuuit Concilium Trid. sess. 6. si attentè legatur ac expeditur. Etenim vsq; ad caput decimum exclusiue, dum totum iustificationis progressum explicat, quousq; infidelis adultus in iustitia constituitur, nullum omnino vestigium reperitur vnde aliquis subodorari possit ex mente Concilij iustitia ipsam ad actus adulti efficiens concurrere, quin potius supernaturalem totam efficientiam & concursum distinctis auxilijs gratia praeuenientis & excitantis attribui. Capite autem decimo explicata iam integre prima iustificatione, subiugit Concilium; Sic ergo iustificati & amici Dei ac domestici facti, eutes de virtute in virtutem, renouemur, vt Apostolus inquit, de die in die, hoc est, mortificando membra carnis suae, & exhibendo ea arma iustitiae in sanctificatione, per obseruationem mandatorum Dei & ecclesiae, in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt, atq; magis iustificantur, sicut scriptum est; qui iustus est, iustificetur adhuc. Et rursus; Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum? Hoc verò iustitiae incrementum petit sancta ecclesia, cum orat, Da nobis Domine fidei, spei & caritatis augmentum. Hac cap. illo. 10. Tribus verò sequentibus agit de mandatorum obseruatione iustificato necessaria, & de perseuerantia in accepta iustitia dono.

Illud

Illud postremum est obseruandum, quauis dispositio vltima ad gratiam incipere soleat in adulto per primum sui esse, in quo simul caritatis & gratia habitus infunditur; moraliter tamen loquendo actum illum non posse tunc desinere per vltimum sui esse, sed semper continuari per tempus aliquod. Tempore ergo toto, quo actus ille post primum instans, in quo habitus infunditur, perseuerat, concurrat efficiens ad eum habitus caritatis & gratia, vt saepe dictum est, ac proinde toto eo tempore est meritorius incrementi gloriae & gratia.

Ad primum ergo argumentum in contrarium, concessa maiori, neganda est minor. Vt enim actus ille (praesertim cum ex influxu praeuenientis gratia cum libero arbitrio sit supernaturalis) meritorius sit vitae aeternae, satis est si in eodem instanti posterius natura coniunctum habeat habitum caritatis & gratia, per quem redditur actus elicitus ab eo homine, qui in eodem instanti est filius adoptiuus Dei: quemadmodum enim adultus ipse per habitum, quem recipit, gratus Deo efficitur, acceptaturque in vitam aeternam: sic etiam actus ille supernaturalis, prius natura efficiens elicitus, aduentu eiusdem habitus gratus efficitur & acceptatur in vitam aeternam tanquam dignus per coniunctionem habitus vitae aeternae. Imò verò ratio cur actus ille meritorius sit solum vitae aeternae, & non gratia, est: quoniam gratia nulla ratione illum antecessit, vt eum, tanquam semen praesistens & fons suapte natura saliens in vitam aeternam, dignum incrementi gratia efficeret.

Ad secundum concessa etiam maiori, ad minorem dicendum est, tunc solum esse veram, quando vis ad agendum natura antecedit influxum actionis: non verò quando vis ad agendum est solum causa coadiuuas, & ad actionem minime necessaria, atq; aduenit posterius natura quam emanauerit influxus actionis, vt in re proposita accidere ostensum est.

Ad tertium negandum est antecedens, quando vnum est dispositio praequisita vt alterum existat: talis enim praequisita dispositio emanare nequit efficiens ab eo ipso, quod, vt existat, illam praequirat in subiecto, in quo recipi debeat atque existere. Neque exempla, quae in eo argumento afferuntur, id sufficenter probant.

Ad primum namq; negandum est, aeris ingressum priorem esse in genere causae efficientis a pertione fenestram. Aliud quippe est vis impressa aeri, qua mouetur & comprimitur ad fenestram, aliud motus ipse aeris, quo ad fenestram accedit, ad eamq; comprimitur, aliud vis impressa fenestram, qua fenestram aperitur, moueturq; a pertione motu, & aliud ingressus aeris per fenestram, qui proculdubio vltimus est effectus in genere causae efficientis. Etenim licet in genere causae efficientis prior sit influxus in aerem, quam in fenestram, & mediante influxu in aerem causae efficientes influant in fenestram; effectus tamen in genere causae efficientis illum ordinem

Ad primum arg. gratia habitus cur contritionem meritoriam reddat vitae aeternae, & non gratia in primo iustificationis instanti.

Ad secundum

Ad tertium

habent, qui paulò ante commemoratus est, vltimusq; est aëris ingressus per fenestram. Nam causæ primariæ illa omnia efficientes primò imprimunt vim aëri, qua illum mouent versus fenestram: impressio verò vis, imperitue illius, non est localis motus, sed alteratio aëris; vis autem illa eo ipso, quòd aëris resistantiam superat, illum mouet localiter versus fenestram, cumq; ad illam clausam comprimit: aër autem ita localiter motus, & compressus ad fenestram, mediante vi, quam impressam habet, & motu compressionis sui ipsius ad fenestram, imprimit fenestram vim aliam in partem aulae interioris: cum autem ea vis qualitas sit, impressio illa est alteratio fenestram, & non localis motus: instans verò in quo vis fenestram impressa tanta est, quanta resistantia fenestram, est vltimum non esse motus localis apertionis fenestram: quoniam tunc non est motus, & immediatè post, quando vis illa resistantiam fenestram superabit, erit motus apertionis fenestram; eum verò motum consequitur motus ingressus aëris, in eodem quidem tempore, sed posteriùs natura, quatenus priùs est per motum illum præuium auferri in genere causæ efficientis impedimentum fenestram prohibentis ingressum, quam sequi in eodem genere causæ aëris ingressum: neque enim aër suo ingressu aperit fenestram, sed vi quam fenestram imprimit antequàm illa aperiatur, aërq; ipse ad fenestram apertionem ingreditur. Idem accidit quando clauum clauo trudemus: prior namq; in genere causæ efficientis est expulsio clauis, qui truditur, quam ingressus alterius clauis; tametsi vis in clauum, qui truditur, deriuatur per clauum, quo eum trudemus.

Ad secundum exemplum, admissò resolutionem fieri vsque ad materiam primam, quanuis nisi id tam apertè docuisset Aristoteles, non sine probabilitate maxima defendi posset contrarium, cum & experimento ipso quàm tangi, ac videri oculis videatur, & non leues euitet difficultates: qua opinandi via insistentes diceremus, accidentia corporea subiectari quidem in materia prima prout facta est in actu primo per formam substantialem; attamen conditionem, sine qua non est subiectum huius numero accidentis, esse, quòd forma substantialem sit informata, hac tamen, vel illa indifferenter. Admissò tamen, vt dixi, illo pronuntiato de resolutione vsque ad materiam primam, dicendum est, à forma quidem substantialem ignis in instanti, in quo introducitur in materiam, emanare calorem, quo postquam introducta est, conseruatur in materia; illum tamen numero calorem neque prærequiri in materia, neque esse priùs in materia, etiam in genere causæ materialis ac dispositiuæ, quam forma ipsa substantialis existat. Aliud namq; est loqui de dispositione requisita in materia, vt ea mediante producat formam substantialem ignis, & hæc non emanat à forma substantialem, quæ introducitur, sed à generante, anteceditq; in genere causæ efficientis ac materialis seu dispositiuæ formam

mam substantialem ignis geniti, vt omnes admittunt: aliud verò est loqui de conditione prærequisita in materia, vt non repugnet introductioni formæ geniti, nempe de expulsionem à materia contrariarum dispositionum, quæ secum non patiuntur formam ignis; & neque hæc dispositio, seu conditio prærequisita, sit à forma geniti, sed à generante, anteceditq; tam in genere causæ efficientis, quam materialis, introductionem formæ geniti: & aliud est loqui de dispositionibus connaturalibus formæ geniti, quæ per accidens emanat ab ea in instanti in quo introducitur, quatenus per expulsionem formæ ligni fit resolutio vsque ad materiam primam, atque ita quemadmodum desinente subiecto quoad actum primum, quo informabatur, per accidens desinunt dispositiones præcedentes, ita per accidens in materiam, in qua nihil manet quod repugnet, à forma quæ introducitur emanat tota latitudo suarum dispositionum, quibus in materia conseruatur: eiusmodi namq; dispositiones necesse non est præcedant in materia, sed satis est si concomitentur formam substantialem, consequanturq; illius introductionem in materiam omnibus accidentibus præcedentibus denudatam. Quare negandum est, eiusmodi dispositiones, etiam in genere causæ materialis ac dispositiuæ, præcedere existentiam formæ à qua emanant.

Ad tertium exemplum negandum est, in aëre, qui illuminatur, priorem esse in genere causæ materialis expulsionem, seu non existentiam tenebrarum, introductionem lucis. Cum enim tenebræ non aliud sint, quam lucis absentia in subiecto apto illam recipere, proculdubio cōtradictionem implicat concipere aërem sine tenebris, & non affectu luce: quare neque in genere causæ materialis est prior in aëre non existentia tenebrarum, quam introductio lucis.

Ad quartum argumentum negandum est, vnire & efficere membrum vitium significare in eo loco Concilij efficientiam, vt ostensum est.

Similiter ad confirmationem negandum est, esse non posse vitam spirituales sine operatione vitæ, vt ex ijs, quæ in explicatione quæstionis propositæ diximus, constat.

Ad quartum

Ad confirm.

De radice contingentia.

Disputatio. 45.

Hucusque libertatem arbitrij nostri sub aspectum mentis subicimus, eandemq; cum generali Dei concursu, & diuina gratia pro nostra tenuitate conciliamus, dariq; contingentiam, tum in naturæ, tum etiam in gratiæ operibus, qua licuit perspicuitate ostendimus. Nunc vt ad Diui Thomæ explicationem redeamus, atq; ea, quæ huius

huius articuli sunt propria, de radice contingentia primò est disputandum, vt ea ratione futurorum contingentia integrè constituta, magisq; in aperto sit. Ad hæc modum, quo Deus futura contingentia agnoscat ostendemus, ac tandem diuinam præscientiam cum nostri arbitrij libertate, rerumq; contingentia componemus.

Duobus modis complexio nem aliquam dici posse contingentiam.

Vt radix, origo ue contingentia intelligatur, sciendum est, complexionem aliquam duobus modis dici posse contingentem, quod ad præsens institutum attinet. Vno quia, si ad naturas extremorum præcise spectes, subiectum non magis vèdicat sibi prædicatum, quod de ea affirmatur, quam oppositum. Vt Socratem sedere, est cõtingens: quoniam Socrates, quantum est ex se, non magis sibi vendicat sedere, quam stare, aut iacere. Contingentia hoc modo sumpta, non excludit fatalem necessitatem. Si nanq; agentia omnia agerent necessitate naturæ, proculdubio singula, quæ eueniunt, quanuis spectatis extremorum naturis, nihil pugnaret aliter euenire, comparatione tamen causarum, prout dispositæ & constitutæ sunt in hoc vniuerso, fatali quadam atque infallibili necessitate eo modo euenirent, quo re ipsa eueniunt: quandoquidem quæ causa, iuxta constitutionem & dispositionem huius mundi vniuersi, impedire posset aliam causam, re vera eam impediret. Quare ea hypothesi data, quicumque causas omnes huius vniuersi cognosceret, in illis certò atque infallibiliter omnia quæ sunt futura cognosceret. Altero verò modo complexio aliqua futura dicitur contingens, quia excludit non solum necessitatem quæ ex naturis extremorum proueniat, sed etiam fatalem atque extrinsecam necessitatem, quæ ex dispositione causarum eueniat, ita vt posita hac rerum vniuersitate, quam cernimus, atq; eo prorsus modo causis omnibus constitutis, quo nunc re ipsa sunt, indifferens sit talis complexio vt eueniat, vel non eueniat, ex eisdem causis ex quibus solet euenire. Atque hoc posteriori modo est nobis sermo de cõtinentia hoc loco, dum illius radicem inquirimus. Radix nanq; contingentia primo modo spectata, sunt ipse met natura complexiois extremorum.

Disputatione. 34. retulimus sententiam Scoti asserētis, radicē totā cõtinentia esse solam voluntatem diuinā; eamq; ibidem impugnauius, & vt periculosam, fideiq; catholicæ parum congruentē, reieciuius. Vt ergo pateat quibus causis diuersarum rerū contingentia, tanquam radici atq; origini vnde emanet, tribuenda sit, sciendum est. Rerum quasdam esse, quarum productio & conseruatio ita à solo Deo pendet, vt vi agerium naturalium nulla ratione destrui possint; cuiusmodi sunt Angeli, cæli, humanus animus, & materia prima: quasdam verò, quarum conseruatio non pendet à solo Deo. Rursus, rerum, quasdam esse, quæ pertinent ad ordinem naturæ: alias verò quæ ad ordinem gratiæ, sempiternæq; felicitatis;

citatis spectat; qualia sunt media supernaturalia quibus ad beatitudinē sempiternam disponimur, & præparamur.

Sic ergo prima cõclusio. Cum nihil creatū necessariū sit cõparatione primæ causæ, vt in hac prima par. q. 3. ar. 4. disputatione. 1. demonstratū est, sed cuncta ita ab eo effecta sint, vt potuerint non esse, radix totius contingentia quæ cernitur, tum in eo quod fuerint ea quæ primò à solo Deo producta sunt, qualis fuit prima conseruatio huius mudi vniuersi quoad omnes suas partes, atq; ornatus illius, tum etiam in eo quod conseruatur & perseuerent ea, quorum conseruatio à solo Deo pedit, soli liberæ voluntati diuinæ est tribuenda. Non est tamen Deus appellandus causa contingens, sed libera, comparatione huiusmodi effectuum: qui licet liberè ab eo fuerint producti, atque ad eò non sint in eo sensu effectus cõtinentes, quasi calu ac fortuito ex concursu duarum diuersarum causarum & præter intentionem vtriusq; sint producti, sed sint effectus liberi: quatenus tamen, & effici, & non effici, à sua causa potuerunt, ab eadēq; conseruari, & non cõseruari in futurū possunt, dici iure optimo possunt, & fuisse & fore contingenter. Atque ita cum cæteris doctoribus deinceps loquemur, & in eo sensu hoc loco radicem contingentia eorum inuestigamus. Proposita conclusio notissima est, quoniam eiusmodi omnes effectus ex sola libera voluntate diuina habent quod & esse, & non esse possunt, ac proinde illa sola radix & tota ratio contingentia eorum dicenda est.

Prima concl. Rerum contingentia quatenus ad Deū referenda sit.

Antequam subijciamus sequentes conclusiones, notandum est. Satis verisimile videri, quanuis in brutis, neque ea libertas sit admittenda, quam disputatione secūda diximus esse in amētibus & pueris antequam perueniant ad eum vsum rationis qui ad culpam & meritum sufficiat, esse nihilominus in eis vestigium quoddam libertatis quoad aliquos motus, ita vt in eorum potestate sit, in vnam aut in alteram partem moueri. Quando nanq; bellua fatigata ex diuturna sessione ambulare appetit, neque in aliquem pecularem locum trahitur à notitia & appetitu alicuius obiecti quod in eo loco sit, planè in potestate ipsius videri esse situm, in vnam aut in alteram partem moueri. Non tamen tantum vestigium libertatis concedam belluis, vt si ab appetitu, præuia cognitione alicuius obiecti incitentur in obiectum certum, nullaq; existente causa qua retardentur, vt metu sustis, aut alterius rei, in potestate ipsarum sit non moueri in tale obiectum. Qui tamen neq; vestigium hoc libertatis bestiis voluerit concedere, is nulla ratione appetitui brutorum radicem proximam alicuius contingentia tribuere debet.

Libertatis vestigium in brutis non libertas admittitur.

Hoc ita constituto, sit secunda conclusio. Si secludas liberum arbitriū tam hominum quam Angelorum, atque appetitum sentientem bestiarum ad actus quosdam in quibus cernitur vestigium libertatis, posita con-

Secūda concl. Rerum contingentia quatenus ratione tolleretur.

constitutione mundi vniuersi qua nunc est, Deumq; nihil agere supra communem cursum, ordinem ue inditum rebus, tollitur contingentia ab effectibus omnibus causarum secundarum, omniaq; fatali quadam necessitate opus est euenire. Probatum conclusio, quia his omnibus positis, causa omnes secundae agent ex necessitate naturae, & quae iuxta constitutionem huius vniuersi, potuerit alteram impedire, re ipsa impediet: ergo quaecunque euenierint, ita euenient, vt ex suis causis non possint re ipsa aliter se se habere: atque adeo fatali atque extrinseca suarum causarum necessitate euenient.

Tertia coeli. Contingentiae radix proxima, & remota effectuum secundarum causarum quae.

Tertia conclusio. Posita eadem constitutione vniuersi, Deumq; nihil agere supra communem cursum, ordinem ue rerum, radix prima, remota tamen, contingentiae effectuum omnium causarum secundarum ad ordinem naturae spectantium est voluntas Dei, quae liberum arbitrium hominum, & Angelorum condidit, atque appetitum sentientem bestiarum, quae circa aliquos actus quasi vestigio quodam libertatis praeditae videntur: proxima vero & immediata radix est liberum arbitrium angelicum, & humanum, & appetitus sentiens bestiarum, quoad eos actus in quibus bestiae vestigium libertatis habere videtur. Prima pars, nempe quod voluntas diuina sit prima radix, notissima est: quoniam cum, si quid aliud rationem habeat radicis contingentiae, necessarium sit illud tandem habere esse a voluntate diuina, utique necessarium quoque est voluntatem diuinam semper primam radicem constituere. Secunda vero pars ex eo probatur, quoniam cum caeterae causae secundae ex necessitate naturae agant, atque vnaquaeque non impedita, existentibusque circumstantiis quae re ipsa sunt, determinata sit ad id quod agit, ad idue quod positus eisdem circumstantiis ex ipsa sequitur; solum vero liberum arbitrium angelicum & humanum in sua potestate habeant hoc aut illud vno vel altero modo agere, vel omnino abstinere ab operatione quae ab ipsis sit nata emanare, necnon appetitus sentiens bestiarum qui ad aliquos actus vestigium habet libertatis; consequens est, vt contingentia cuiuscunque effectus, qui a causis secundis proficiscitur, ex aliqua illarum trium causarum tanquam ex proxima radice proueniat.

Non omnes effectus contingentis immediatè emanare a proxima radice contingentiae.

Quo loco animaduertendum est, aliud esse omnem effectum contingentem causarum secundarum emanare proximè ab aliqua illarum trium causarum; aliud vero radicem proximam contingentiae cuiusque eorum esse aliquam illarum trium causarum: Primum nanque est falsum, secundum verum. Etenim plurimi effectus contingentes emanant immediatè a causis naturalibus, radix tamen immediata contingentiae eorum non est causa ipsa naturalis a qua oriuntur necessitate naturae, sed aliqua illarum aliarum trium. Vt quod haec lucerna, ad quam literis operam nauo, lumen modò ex se emittat, effectus est contingens qui potuit non esse:

esse: & cum necessitate naturae oriatur ab ipsa lucerna tanquam a causa naturali, radix tamen contingentiae illius, non lucerna, sed is fuit qui illam per suum liberum arbitrium accendit; tum etiam omnes causae liberae quae concurrerunt ad confectionem huius olei, & caeterarum rerum, quae ad inflammandam lucernam necessariae sunt. Quò fit, vt non solum effectus, qui ab illis tribus causis immediatè emanant, contingentes sint, sed etiam ex permixtione earum cum causis naturalibus in hoc vniuerso, innumeri effectus causarum naturalium, sint etiam contingentes. Neque verò sola variatio, quae oritur in effectibus causarum naturalium ex immediato influxu alicuius illarum trium, efficit contingentiam in effectibus causarum naturalium, sed etiam quaecunque alia quae ex huiusmodi effectibus oritur ulterius in quibuscunque alijs effectibus causarum naturalium, quos mutata quacunq; circumstantia facile est variari, efficit in eis contingentiam.

Dictum est in conclusione proposita, Deo nihil operante supra communem cursum, ordinem ue inditum rebus; quoniam si vel aliquid eo modo efficiat, vel subtrahat concursum causis naturalibus quodammodo debitum, tunc contingentia effectuum causarum naturalium in voluntatem diuinam tanquam in immediatam radicem etiam reduceretur. Quòd enim ignis Babylonicus non combusserit tres illos pueros, quos, si suae naturae relinqueretur, combussisset, in voluntatem diuinam, quae liberè suum concursum generalem subtraxit, referendum est. Verum, cum nihil horum soleat efficere, nisi propter ordinem gratiae, nempe vt sic homines, vel ad fidem trahat, vel in fidem magis confirmet, vel ad aliquid simile, huiusmodi effectus in ijs, qui pertinet ad ordinem gratiae, merito numerari possunt.

Non percensuimus hoc loco inter radices contingentiae, effectus illos in quibus prima secunda. q. 13. ar. 2. & ad Aristotelem quarto Physicorum dicebamus cerni contingentiam, qualis cerneretur in fractione vasis pleni aqua, si ea congelaretur, nec haberet aer externus quae ingrederetur ad replendum vacuum: tunc enim si vas omni ex parte fuerit vniforme, & aequalis omnino resistentiae, cum non sit maior ratio quare hac parte potius, quam illa frangatur, necessariò verò frangendum sit, ne detur vacuum, profectò qua parte fractio acciderit, dicitur casu & fortuna, ac proinde contingenter fieri. Quòd si quis contendat, non bene inferri, ex simillima singularum partium vasis per omnia aequalitate, non esse maiorem rationem quare in eo euentu hac potius parte, quam illa frangendum sit: praebeat Deus per specialem influxum aequalis resistendi vim ei parti vel partibus, quibus dicitur fractionem fieri debere, inde enim fiet iam, vt non sit maior ratio quare hac potius parte, quam illa frangi debeat, cum aequalis resistendi vim singulae partes a Deo acceperint.

An dari possit proxima alia contingentiae ratio?

Idem

Idem eueniet in ruptione funis tenuissimi, omniq; ex parte æquabiliter resistentis, si in contrarias partes maxima vi adhibita eius extremitates distraherentur. Item si belluæ obijcerentur duo obiecta, ita eius appetitui consona, & attemperata vt æquabiliter à quouis eorum attraheretur, & simili modo non esset maior ratio quare potius vi appetitus, atque obiectorum, ceterarumq; circumstantiarum concurrentium, moueretur in vnā partem, quā in aliam. In his omnibus euentibus existimabamus, emanaturos esse effectus à suis causis, quoniam ridiculum esset asserere in propositis euentis nec vasis, aut funis fractionem, aut motum belluæ futurum. At cum non esset maior ratio, quare in vno puncto vasis aut funis, quā in alijs fieret fractio, aut quare potius sequeretur motus in vnā partem, quā in aliam, dicebamus contingenter effectus illos esse ita euenturos, vt tulisset casus. Quoniam ergo hi, & alij similes euentus, non videntur posse naturaliter contingere, nisi forte in bellua, quæ, cum vestigium libertatis appetitus sentiētis videatur habere, ratione illius, in quam partem libuerit, in tali euentu constituta moueri poterit, non curauimus eos inter radices alias contingētiæ immediatas recensere.

Quarta cōcl. Cōtingētiæ effectū pertinentiam ad ordinem gratiæ quæ sit radix.

Quarta conclusio. Contingentia effectuum ad ordinem gratiæ spectantium, partim in humanam aut angelicam voluntatem, & partim in voluntatem diuinam, tanquam in proximam & immediatam radicem, reducenda est, prout effectus liberè emanauerit, vel à sola voluntate diuina, vt fuit incarnatio filij Dei, & infusiones aliquorum habituum ac donorum, vel à voluntate creata, cooperante & coadiuuante diuina per auxilium aliquod speciale. Conclusio hæc ad eō nota est, vt probatione non indigeat.

Vtrum omnia, quæ in tempore sunt, fuerunt, ac erunt, sint ex æternitate Deo præsentia secundum suas proprias existentias.

Disputatio. 46.

Confirmata rerum contingentia, explicandum est quonam pacto futura contingentia à Deo cognoscantur, & qua ratione præsciētia, quam de illis habet, cum eorundem contingentia cohæreat. Antequā autem questionem hoc loco à D. Thoma propositam discutiamus, tribus sequentibus disputationibus varias eisdem de rebus doctorum sententias examinabimus. Atque vt expeditius disputatione sequen-

sequente sententiam D. Thomæ discutere possimus, proposita difficultas est nobis ante omnia disputanda.

Vt tam ex hoc articulo, quā ex multis alijs locis, quæ Capreolus in primo, dist. 36. q. 1. & d. 38. q. 1. refert, est apertissimum, Diuus Thomas asseruit, omnia, quæ decursu temporis sunt, fuerunt, & erunt, esse ex æternitate præsentia Deo in sua æternitate secundum illud idem esse existentia, quod extra suas causas decursu temporis habent, habuerunt & habebunt; ita vt, quæ in tempore successiue fiunt, in æternitate sint simul quoad esse quo successiue in tempore sunt. Etenim cum æternitas, vt in hac prima par. q. 10. ar. 1. disputatioe. 1. 2. & 4. ostensum est, sit secundum se duratio quædam indiuisibilis tota simul vnité habens latitudinem duratiuā infinitam, quæ coexistit, & correspondet tota toti tempori, & tota singulis partibus ac punctis illius; non secus ac humanus animus totus est in toto corpore humano, & in singulis illius partibus; & essentia diuina tota est in vniuerso orbe, imò & in infinito spatio quod extra orbem quaquaversus diffusum imaginatione apprehendimus, & tota in singulis partibus & punctis illius; sit, vt totum tempus & quicquid in eo est, aut sit successiue, coexistat & sit in indiuisibili nunc æternitatis, ante quod nihil est, & post quod aliquid non est, in quo neq; cernitur prius aut posterius, neque præteritum aut futurum, sed duratio indiuisibilis tota simul, vt disputatione. 2. citata ostensum est. In hoc sensu defenditur D. Thomæ sententia à Caietano hoc loco, Capreolo locis citatis, & Ferrariensi primo contra gentes capite. 66. & 67. & impugnatur à Scotto, Durando & alijs. Quare reiiciendi sunt Syluester in conslato, Henricus in primo. d. 38, atque Hispalensis eadem. d. q. 1, qui contendunt, Diuum Thomam non esse intelligendum de esse existentia, quod res, quæ in tempore sunt successiue, ex æternitate habeant in æternitate, sed de esse obiectiuo & cognito, quo cognoscantur quoad illud idem esse existentia quod decursu temporis habebunt.

D. Thomæ sententia de existentia rerum simul in æternitate exponitur.

Sententiam hanc D. Thomæ impugnant Scotus in primo. d. 39. Durandus dist. 38. q. 3, Gregorius & Gabriel eadem dist. Aureolus apud Capreolum locis citatis, & pleriq; alij. Primo, quoniam quod non est, nulli rei potest coexistere: coexistentia namq; requirit existentiam vtriusq; extremi: sed futura nondum sunt, neque fuerunt: ergo nec Deo, nec æternitati coexistunt ex æternitate, ac proinde non sunt præsentia Deo secundum esse existentia ex æternitate.

Sententiam D. Thomæ vt varij auctores impugnent.

Secundò, sicut in Deo æternitas complectitur omne tempus, ita immētas diuinæ essentia complectitur seu attingit omnē locū: sed Deus neq; est præsens, neq; coexistit alicui loco antequā locus existat, vt. q. 8. & 10. huius primæ partis explicatum est: ergo neque æternitas erit præsens, aut coexistet alicui tempori antequā tempus ipsum existat: quod sit,

Primo. Secundo.

fit, vt tempus futurum, quod nondum existit, nec modò, nec ex aeternitate coexistat, praesens ue sit aeternitati,

Tertio. Tertio, quae non possunt coexistere inter se, nec poterunt cum vno tertio coexistere: sed praeteritum tempus & futurum nõ possunt simul inter se coexistere: ergo non possunt ex aeternitate esse praesentia Deo secundum suum esse existentiae, aut aeternitati coexistere.

Quarto. Quarto, si quae successiue sunt in tempore, ex aeternitate essent simul in ipsa aeternitate, cum contradictoria sint successiue vera in tempore; quippe cum haec propositio, Adamus est, quondam fuerit vera, & haec, Adamus non est, modò sit vera; contradictoria essent simul vera in aeternitate, quod est absurdum.

Quinto. Quinto, si quae successiue sunt in tempore, ex aeternitate essent simul in ipsa aeternitate, sequeretur non esse cuiusque rei, quae generatur, non praecedere esse eiusdem rei: Sequeretur praeterea, esse eiusdem rei esse productum antequam in tempore produceretur, atque ita vel bis produci, vel non posse produci in tempore; quae sunt valde absurda.

Existetia re-
rua omniu
simul in aet-
ernitate quo pa-
cto defendi
possit.

Vt intelligatur in quo sensu doctrina haec D. Thomae defendi possit, sciendum est. Verba, quibus in enunciationibus vtimur tanquam copulis, praeter suum significatum principale, adsignificare durationem aliquam tanquam mensuram veritatis earundem enuntiationum. Si namq; verbum sit praesentis temporis, durationem praesentem, si praeteriti, praeteritam, si futuri, futuram durationem consignificat. Porro duratio praesens, quod ad rem attinet de qua modò agimus, duplex esse potest, nempe vel tempus aut punctum temporis praesens, vel aeternitas, quae semper est praesens. Duratio vero praeterita, vel futura esse nequit aeternitas: quippe cum in ea secundum se sumpta, nec praeteritum nec futurum esse possit. Quò fit, vt verba, tam praeteriti, quam futuri temporis, nec adsignificent, nec adsignificare possint aeternitatem tanquam mensuram veritatis propositionum, sed solum tempus, in quo ratio praeteriti & futuri esse potest. Quare sensus harum propositionum, Adamus fuit, Antichristus erit, hic est. Adamus in tempore praeterito fuit, Antichristus in tempore futuro erit. Verba vero praesentis adsignificare possunt, tanquam mensuram veritatis propositionum, tam tempus aut punctum temporis praesentis, quam aeternitatem praesentem. Vnde sensus huius propositionis, Adamus est, duplex esse potest. Vnus, Adamus in duratione temporis praesentis, aut momenti temporis praesentis, est: in quo sensu est falsa. Alter, in duratione praesentis, quae est aeternitas, est. In quo sensu propositio est vera: quoniam in nunc, indiuisibili quidem, at infinito aeternitatis, quod complectitur omne tempus, & in quo existit quicquid in tempore existit, est; ratione tamen existentiae quam habuit tempore quo fuit. Si namq; singamus, Deum ipsum in indiuisibili nunc sua aeternitatis,

nitatis, quod & est supra omne tempus, & complectitur totum tempus, formare hanc propositionem, Adam in hoc meo nunc aeternitatis est, perspicue intelligemus illam esse veram. Propositiones itaq; de praesentibus, licet in communi vsu sumantur inter nos vt adsignificant differentiam temporis praesentis, in vtroq; tamen sensu possunt vsurpari, praesertim quando sermo est de existentia rerum in aeternitate, qualis modò nobis est.

Iacto ergo hoc fundamento, Caietanus hoc loco, Capreolus & Ferrariensis locis citatis dicunt, propositiones has, omnia coexistunt Deo, omnia sunt in aeternitate, omnia coexistunt simul Deo, aut aeternitati, posse habere duplicem sensum. Vnum, ita vt verba illa, coexistunt, & sunt, adsignificent differentiam temporis praesentis, sitq; sensus, omnia in tempore praesenti, aut in momento temporis praesentis, coexistunt Deo, sunt in aeternitate, coexistunt simul Deo, aut aeternitati, & in hoc sensu dicunt illas esse falsas: quoniam vt vnum verè dicatur coexistere cum alio, aut existere in alio, necessaria est existentia vtriusq; in duratione consignificata per copulam propositionis in qua id affirmatur: quare cum futura nec in praesenti tempore, nec in momento temporis praesenti existant, fit, vt in eo neque coexistant Deo, aut aeternitati, neq; sint in aeternitate, vt ex ijs quae diximus. q. 10. ar. 1. disputatione. 2. est satis manifestum. Vide etiam, si placet, rationes quibus idem hoc loco probat Caietanus. In sensu explicato sumpsisse videtur propositiones illas, qui doctrinam D. Thomae impugnant.

Alterum verò sensum possunt habere dictae propositiones, ita vt verba illa consignificent, non tempus praesens, sed aeternitatem semper praesentem, sensusq; sit, omnia in nunc aeternitatis coexistunt Deo, omnia in nunc aeternitatis sunt in aeternitate, omnia in nunc aeternitatis coexistunt simul Deo, aut aeternitati, hoc est, neque antea neq; post (cum non detur antea aut post aeternitatem) sed in ipso indiuisibili ac infinito nunc aeternitatis complectente totum tempus. In hoc sensu propositiones sunt verae, & sumuntur à D. Thoma & à Boetio primo de consolatione prosa vltima, suntq; frequentes apud sanctos, maxime apud Augustinum & Anselmum.

In eodem sensu interdum negant sancti Patres in Deo esse proprie praesentiam. Etenim cum in indiuisibili nunc aeternitatis, quod est propria duratio scientiae diuinæ, omnia sint praesentia & coexistant, neque in eo sit prius & posterius, quasi in aliquo aeternitatis possit scire res antea quam sint, fit vt, comparatione existentiae rerum in aeternitate, non sit praesentia in Deo: tamen collatione facta ad tempus, fit in Deo propriissime praesentia, qui res scit tempore infinito anteaquam sint. Neque, eò quòd producantur postea res, variatio aliqua fit

Præscientia rerum in quo sensu negari solet.

In quo propriissime co-
catur.

in scientia diuina. Atque ita intelligendus est Augustinus de quaestioni- bus ad Simplicianum libro. 2. q. 2. vbi ait. Dei scientiam, comparatione rerum quae in tempore sunt futurae, proprie non habere rationem praescientiae. Et Anselmus de casu diaboli cap. 21. du ait, Praescientia Dei non proprie dicitur praescientia: cui enim omnia semper sunt praesentia, non habet futurorum praescientiam, sed praesentium scientiam. Et Boetius primo de consolatione prosa vltima cum affirmat, in Deo proprie non esse dicendum praescientiam esse, sed prouidentiam.

Miror Caietanum hoc loco sibi, vt primo, inuentori, tribuere rationem hanc defendendi doctrinam D. Thomae: cum ante eum eodem modo eam defenderit Capreolus locis citatis, eandemq; distinctionem inuuant Richardus quodlib. 3. q. 1. & alij. Caietano antiquiores.

Illud tamen admonuerim, Non videri concedendas has propositiones, Omnia ex aeternitate fuerunt in aeternitate, aut coexistenterunt simul Deo, vel aeternitati. Cum enim copulae earum sint praeteriti temporis, non possunt adsignificare, tanquam mensuram veritatis illarum, durationem aeternitatis, in qua non est praeteritum, sed tantum durationem temporis praeteriti. Haec tamen possunt concedi, Omnia ex aeternitate coexistunt Deo, Omnia ex aeternitate sunt praesentia Deo secundum suum esse existentia, Omnia ex aeternitate simul coexistunt Deo, aut aeternitati: quippe cum ex ipsa aeternitate omnia in nunc aeternitatis coexistant & sint praesentia Deo ac aeternitati. Atque his propositionibus, & non illis alijs, vtitur D. Thomas hoc loco. Haec etiam potest concedi, ex aeternitate semper verum fuit dicere, Omnia sunt praesentia Deo, aut coexistunt Deo: quoniam sensus est, in quocumque tempore praeterito proferretur haec propositio, Omnia coexistunt Deo, esset vera: at verbo, coexistunt, consignificante nunc aeternitatis.

Ad primum argumentum propositum.

Ad primum ergo argumentum aduersariorum, concessa maiori atq; etiam minori, si sit sensus, quod futura nondum sunt in tempore praesenti, nec fuerunt in praeterito, neganda est consequentia, si consequens intelligatur, quod neque Deo, nec aeternitati coexistunt ex aeternitate in ipsomet nunc aeternitatis, quod consignificetur per verbum illud, coexistunt: licet enim futura neque sint in tempore praesenti, neque fuerint in praeterito, sunt tamen in nunc indiuisibili aeternitatis, quod complectitur tempus futurum in quo erunt. Si vero in consequente verbum, coexistunt, adsignificet durationem temporis, ita vt sit sensus, quod neque Deo, neque aeternitati coexistunt in tempore vero vel imaginario quod ex aeternitate vsque ad praesens temporis punctum elapsus fuit, concedenda est consequentia: quoniam cum in eo tempore non extiterint, neq; Deo tunc, neq; aeternitati potuerunt coexistere. Atq; in eo sensu videtur sumi ab aduersarijs; cum tamen D. Thomas contrarium docuerit.

Ad

Ad secundum, concessa maiori & minori, concedenda est etiam prima consequentia. Cum enim, vt duo aliqua coexistent, requiratur existentia vtriusque, sine dubio contradictionem implicat, aeternitatem praesentem esse tempori, aut illi coexistere, vel tempus aeternitati, antequam tempus existat, vel in se ipso, si in tempore quis dicendus sit coexistere aeternitati, vel in aeternitate ipsa, si in nunc aeternitatis, quod complectitur omne tempus, dicatur coexistere, aut praesens esse aeternitati. Vnde ad id quod vltimus inferitur, si in consequente verbum, coexistat, adsignificet differentiam temporis praesentis, in quo tempus futurum coexistat aeternitati, concedenda est etiam secunda consequentia; neque contrarium voluit D. Thomas: si vero adsignificet aeternitatem ipsam, in qua tempus, quod est futurum comparatione puncti temporis praesentis, coexistat, & praesens sit ipsimet aeternitati, neganda est consequentia; idque siue consequens illud proferatur modo, siue in quocumque alio tempore vero vel non vero versus aeternitatem: in aeternitate namq; ita per copulam consignificata, prout complectitur tempus futurum, tempus illud coexistit ac praesens est eidem aeternitati.

Ad secundum.

Ad tertium, si sensus maioris sit, quae non possunt coexistere inter se secundum suas proprias durationes, non posse coexistere cum quodam tertio in illis eisdem durationibus, si adsignificentur per copulam propositionis qua dicantur cum illo coexistere, concedenda est: neq; enim tempus praeteritum & futurum in ea duratione temporis, in qua non potest coexistere vnum cum alio, possunt coexistere simul Deo aut aeternitati, vt explicatum est. Si vero sensus maioris sit, quae non possunt coexistere vnum cum alio secundum suas proprias durationes, non posse coexistere cum quodam tertio in duratione eiusdem tertij, quae complectatur durationes vtriusq; illorum, & adsignificetur per copulam propositionis qua dicantur cum illo tertio coexistere, neganda est: tempus namq; praeteritum & futurum, quae in nullo tempore possunt coexistere vnum cum alio in aeternitate, quae vtrunq; complectitur, possunt coexistere cum Deo, cuius aeternitas est propria ipsius duratio, aut etiam cum aeternitate ipsa.

Ad tertium.

Circa quartum argumentum, atque vt intelligatur quanam propositiones de praedicatis oppositis verae sint aut falsa, copulis adsignificantibus ipsum nunc aeternitatis, sciendum est. Propositionum, quasdam constare praedicato contradictorio quarum vtraque est affirmans; vt sunt istae, Socrates est sedens, Socrates est non sedens: alias vero esse proprijsime contradictorias, quarum vna affirmat, altera negat; cuiusmodi sunt haec, Socrates sedet, Socrates non sedet. In vtriusq; vero,

Ad quartum.

vt & in quibuscunque alijs, in quibus eidem rei tribuuntur prædicata opposita, ad oppositionem, quando copula consignificat nunc temporis, necessarium est, vt consignificet idem nunc temporis: oppositio enim est circa idem, secundum idem, & eodem tempore. Hæc ex dialectica notissima sunt.

His ita constitutis, sciendum est, Quando oppositiones sunt affirmantes, constantq; prædicatis oppositis, hoc esse discrimen, quod si copula consignificent idem nunc temporis, non possunt esse ambæ veræ: at si consignificent idem nunc æternitatis, possunt esse simul veræ. Ratio est, quoniam cum omnia, quæ conueniunt alicui rei diuersis temporibus, simul illi contineantur in nunc æternitatis; & Socrati diuersis temporibus conuenire possit, sedere & non sedere, videntem esse & esse cæcum, calidum esse & frigidum; fit, vt omnia illa verè illi possint tribui simul, si copula propositionum consignificent idem nunc æternitatis. Quare, copulis consignificantibus ipsum nunc æternitatis, propositiones affirmantes, quæ prædicatis oppositis constant, nullam habent oppositionem. Quando verò propositiones sunt de eodem subiecto & prædicato, & vna affirmat, altera negat, tunc, siue copula adsignificent idem nunc temporis, siue idem nunc æternitatis, inter eas oppositio ternetur. Vnde hæc sunt contradicentes, Socrates sedet, Socrates non sedet, siue copula adsignificent idem nunc temporis, siue nunc æternitatis. Ratio est, quia negatio habet vim distribuendi id quod negat, idèq; est dicere, Socrates in æternitate non sedet, ac dicere, in ea nullo modo sedet, neque vt æternitas responderet huic tempori, neque vt responderet illi, aut cuiuscunque alteri. Quare, sedente Socrate in aliquo momento temporis, hæc est vera, Socrates in æternitate sedet; hæc verò falsa, Socrates in æternitate non sedet. Neque valet hæc consequentia, Socrates non sedet in tali parte temporis; ergo in æternitate non sedet.

Explicatur Arist. regula.

Ex dictis facillè intelliges, regulam illam Aristotelis secundo de interpretatione capite primo; ex affirmante infinita negantem finitam efficaci consequentia concludi; non habere locum in propositionibus, quarum copula consignificant nunc æternitatis: quem tamen habet in propositionibus adsignificantibus nunc temporis, de quibus Aristoteles eo loco locutus est. Cuius rei ea est ratio. Quoniam regula illa ex eo vim habet, quod cum prædicata contradicentia, vt sedens & non sedens, conuenire non possint eidem subiecto in eodem instanti temporis, utique si non sedere verè affirmatur de Socrate in aliquo temporis momento, sedere de eo in eodem instanti verè negabitur: at cum prædicata contradicentia affirmari possint de Socrate in eodem nunc æternitatis; prout æternitas responderet diuersis partibus temporis,

ris, non valet hæc consequentia; Socrates in æternitate est non sedens; ergo non sedet in æternitate.

His ita explicatis, ad argumentum propositum dicendum est, propositiones illas successiuè veras in tempore, non esse contradicentes: eò quod copula earum non consignificant idem nunc temporis, sed aliud ac aliud: ad contradictionem verò necesse sit vt consignificetur idem tempus. Quod si consignificarent idem instans temporis, essent quidem contradicentes, sed tunc ambæ veræ esse non possent. Si ergo in argumento proposito sit sermo de propositionibus illis, quæ consignificant diuersa momenta temporis, quo pacto non sunt contradicentes, & contendatur veritatem vtriusq; esse simul in nunc æternitatis, prout completitur diuersa tempora in quibus successiuè ambæ veræ reperiuntur, concedendum est totum, neque id aliquod absurdum continet. Atque in hoc tantum sensu verum esse potest quod hoc loco Caietanus affirmat, videlicet nullum esse incommodum, duas enunciationes contradicentes secundum nunc temporis, esse in eodem nunc æternitatis: id tamen est improprie dictum. Si verò contendatur, copulis illarum propositionum consignificantibus idem nunc æternitatis, quo pacto essent contradicentes, propositiones illas posse in æternitate esse simul veras, tunc neganda esset consecutio illius argumenti. Propositio enim, quæ negat, esset falsa; eò quod sensus illius esset, quod Adamus nullo modo in æternitate, etiam vt æternitas responderet tempori in quo extitit, existit; quod constat esse falsum.

Ad quintum.

Ad quintum argumentum dicendum est, nullum esse absurdum, non esse rei, quæ generatur, non præcedere in nunc indiuisibili æternitatis esse eiusdem rei, vt præcedit in tempore: eò quod æternitas careat priori & posteriori, & sit tota simul: ipsum tamen non esse rei, quæ generatur, est in æternitate, non adæquatè, sed solum prout æternitas responderet tempori, quod est antequam res generetur: esse verò rei iam genitæ simili modo in eadem æternitate inadæquatè existit, vt responderet tempori in quo iam res genita dicitur. Ad secundam verò partem eiusdem argumenti neganda est sequela: neque enim esse rei, quæ generatur, prius existit in æternitate, quam in tempore, sed simul. Vt enim in duratione æternitatis non producit alia productione, neque per alias causas ab eis per quas producit in tempore: ita neque existit per aliam existentiam, aut prius in æternitate, quam in tempore, sed eo ipso quod producit, & existit in tempore, coexistit in æternitate, cui coexistit tempus. Quare non est in æternitate adæquatè, sed solum prout æternitas responderet tempori in quo talis res existit, illudq; latitudine sua duratiua, indiuisibili quidem, at infinita & tota simul, completitur.

Vtrum ideo res futurae contingentes certo a Deo cognoscantur, quia ei sunt praesentes secundum suam existentiam: indeque contingentia earum cum diuina praescientia recte concilietur.

Disputatio. 47.

D. Tho. sententia.

Primum eius fundamentum.

Secundum.

DIUUS Thomas hoc loco, vestigijs Boetij quinto de consolatione profa vltima insilens, partem affirmantem amplectitur, quae sequentibus fundamentis, licet non eodem ordine ab eo propositis, innititur. Primum est. Cum aeternitas, utpote indiuisibilis ac infinita duratio, existat tota simul, ambiatque totum tempus, omnia quae successiue fiunt, & sunt in tempore, sunt ex aeternitate praesentia Deo secundum illud idem esse extra suas causas quod successiue acquirunt in tempore: quare cum cognitio diuina, ut & esse diuinum, aeternitate mensuretur; fit, ut cognitio diuina simul ex aeternitate feratur in omnia contingentia, ut in duratione aeternitatis sibi sunt iam praesentia secundum illud idem esse existentiae extra suas causas, quod decursu temporis sunt habiturae.

Secundum fundamentum est. Quoduis contingens duobus modis spectari potest. Vno, ut est iam in seipso extra suas causas; quo pacto non consideratur ut futurum, nec ut in vtrauis partem contingens, sed ut praesens, & determinatum ad vnum. Atque hoc modo spectatum subdi potest certae ac infallibili cognitioni: certo namque oculis conspicio Socratem sedere, dum ille iam actu sedet. Altero modo potest spectari, ut est adhuc in sua causa; quo pacto consideratur ut futurum & contingens nondum determinatum ad vnum; quippe cum causa contingens indifferens sit ad opposita. Si hoc modo spectetur, non subditur certae, & quae fallere nequeat, cognitioni; atque adeo, quicumque cognoscit effectum contingentem in sua tantum causa, non habet de eo certam, sed coniecturalem tantum cognitionem.

Ex his duobus fundamentis infert D. Thomas, cum diuinus intellectus cognoscat omnia futura contingentia, non solum ut sunt in suis causis, sed etiam ut vnumquodque eorum est actu in se ipso secundum suum esse existentiae extra suas causas diuino conspectui praesens, ut ex primo fundamento est manifestum, Deum certa notitia cognoscere omnia contingentia: cum nihilominus vnumquodque sit in tempore contingens fu-

gens futurum, si cum suis causis comparetur. Atque hac ratione vult contingentiam rerum in tempore, facta collatione cum ipsarum causis, cum infallibili ac certa praesentia Dei coherere. Idem docet. q. 2. de veritate ar. 12. & primo contra gentes cap. 67.

Verum dubium est, vtrum D. Thomas ex eo tantum capite voluerit in Deo esse certam ac immutabilem scientiam futurorum contingentium: an vero etiam ex eo quod in Deo sint ideae, quibus, saltem post determinationem liberam suae voluntatis, certo cognoscat futura, etiamsi non essent sibi praesentia secundum suas existentias, ut disputatione sequenti, & disputatione vltima, latius erit examinandum.

Caetanus hoc loco, & quidam alij ex discipulis D. Thomae affirmant, quibus fauet D. Thomas hoc articulo cum inquit: vnde omnia quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione qua habet rationes rerum apud se praesentes, ut quidam dicunt; sed quia eius intuitus fertur ab aeterno supra omnia prout sunt in sua praesentia. Nomine namque, rationum rerum quas Deus apud se habet praesentes, videtur intelligere D. Thomas ideas rerum, ut Caetanus hoc loco, & quidam alij affirmant. Assereretque videtur, futura, quae sunt in tempore, esse quidem praesentia Deo tanquam obiecta certo cognita ea ratione qua habet rationes rerum apud se praesentes: at non sola ea ratione, sed quia eius intuitus fertur in ea omnia ut sibi praesentia secundum esse existentiae.

Nihilominus quod D. Thomas in contraria fuerit sententia, videtur primo suaderi, quia in secundo fundamento duplicem statum futuri contingentis distinguit, alterum ut est iam in actu extra suas causas, alterum ut est adhuc in sua causa; priorique modo dicit subdi posse certae cognitioni: posteriori vero non item. Et quaest. 2. de veritate ar. 12. in corpore & ad sextum clare videtur asserere, nec comparatione diuinae cognitionis, posse rem contingentem ita spectatam cadere sub certam cognitionem. Qua ratione hoc loco subdit, vnde quicumque cognoscit effectum contingentem in sua tantum causa, non habet de eo certam, sed coniecturalem tantum cognitionem. Secundo, quoniam si D. Thomas crederet rationes solas idearum sufficere ut Deus futura certo cognosceret antequam vel in tempore vel in aeternitate essent extra suas causas, id amplius explicasset, descendissetque ad explanandum modum, quo rationibus idearum posset Deus certo cognoscere quae in facultate sunt liberi arbitrij creati, declarassetque quonam pacto inde libertas arbitrij cum diuina praescientia, ea ratione spectata, conciliaretur: neque tantopere fuisset sollicitus in explicanda certitudine diuinae praescientiae, solum ex capite praesentiae rerum secundum esse existentiae in aeternitate, atque in concilianda solum contingentia rerum cum certitudine praescientiae

An senserit D. Thomas etiam ex rationibus idealibus esse in Deo certam scientiam futurorum contingentium.

ex illo tantum capite. Tertio, quoniam si D. Thomas verbis illis paulo antea relatis intendisset, Deum ex utrovis capite habere certam scientiam de futuris contingentibus, dicturus esset; unde omnia quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione qua habet rationes rerum apud se praesentes, ut quidam dicunt, sed etiam quia eius intuitus fertur, & cetera: id enim verisimilius innueret D. Thomam voluisse utrauis esse sufficientem rationem. At cum rationes idearum esse sufficientem rationem certo cognoscendi futura contingentia non haberet cum doctrina, quam tradiderat in secundo fundamento, & non dixerit, sed etiam quia & cetera, sed solum dixerit, sed quia & cetera; & praeterea sit legitima ratio ob quam in illis verbis non excluderit omnino rationes idearum: nempe, quod cum in illis verbis non esset sermo solum de praesentia futurorum contingentium, sed de praesentia omnium quae sunt in tempore, inter quae multa sunt necessaria, & multa quae habent causas determinatas ut producantur, quae tamen impediri possunt; atque, ut ea omnia, quae necessaria sunt, causasue habent determinatas, certo essent praesentia Deo secundum esse obiectiuum, satis essent rationes idearum, maxime si omnia agerent ex necessitate naturae; sane non erant tunc excludendae rationes idearum; eaque de causa D. Thomas dixit, unde omnia, quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione qua habet rationes rerum apud se praesentes (quasi diceret, ea enim sola ratio non esset sufficiens, ut omnia, etiam secundum esse obiectiuum, ita illi essent praesentia ut ea certo cognosceret) sed quia eius intuitus & cetera. quasi dicat, haec est vniuersalis ratio quare ita omnia sint praesentia, ut omnia, etiam contingentia futura, certo cognoscat. Cum, inquam, haec omnia ita sint, verisimile est D. Thomam noluisse hoc loco affirmare, Deum, etiam ex capite rationum idealium, futura contingentia certo cognoscere.

Verum ut circa hanc rem totam dicam quod sentio, in primis, rationibus paulo ante adductis nihil obstantibus, affirmare non ausim D. Thomam, quem in omnibus patronum potius quam aduersarium habere percipio, credidisse, ex solo capite praesentiae rerum secundum esse existentiae Deum cognoscere certo futura contingentia; quin potius, ut credo, si ea de re confuleretur, contrariam sententiam affirmaret. Moueor primo, quoniam primo contra gentes cap. 67. ratione. 3. ex eo probat, Deum cognoscere futura contingentia, quod sicut ex causa necessaria certo cognoscitur effectus necessarius; ita ex causa contingente completa, si non impediatur, cognoscitur certo effectus contingens: quare cum Deus non solum sciat causas effectuum contingentium, sed etiam ea quibus possunt impediri; sit, inquit D. Thom. ut certo ex suis causis cognoscat futura contingentia. Verum est tamen Ferrariensem eo loco

expo-

exponere rationem hanc, non quidem de futuris contingentibus quorum causa est liberum arbitrium; quippe cum liberum arbitrium, etiam non impeditum, in potestate sua habeat producere aut non producere effectum, vel hunc effectum potius quam alterum contrarium; sed de futuris contingentibus quae emanant a causis naturalibus suapte natura determinatis ad certos effectus, ceterum ea ratione contingentibus, quod impediri possunt ne eos producant. Moueor secundo, quoniam id dignitati diuinae scientiae derogaret, imo periculosum esset in fide, ne aliquid amplius dicam. Persuadere autem mihi non possum, D. Thomam id in animum suum induxisse, quod dignitati diuinae scientiae aliqua ex parte derogaret, fideique catholicae minus esset consentaneum; maxime cum nihil sit quod omnino cogat, & indicia sint non leuia pro contraria parte, totaque viri docti affirmant, D. Thomam ex capite etiam rationum idearum asseruisse, Deum certam scientiam de futuris contingentibus habere.

Sit ergo prima conclusio in hac disputatione, Deus non ex eo solo capite, quod res existant extra suas causas in aeternitate, cognoscit certo futura contingentia; sed ex altitudine suae scientiae, prius nostro modo intelligendi, cum fundamento tamen in re, quam quicquam statueret, comprehendit in seipso omnia, quae contingenter, aut merè liberè, per causas omnes secundas ex sua omnipotentia possibiles essent futura, ex hypothesi, quod hos vel illos rerum ordines, cum his vel illis circumstantijs vellet statuere: eo autem ipso quod libera sua voluntate fieri statuit eum ordinem rerum & causarum, quem re ipsa statuit, prius, non solum quam quicquam esset in tempore, sed etiam, nostro modo intelligendi cum fundamento in re, quam quicquam creatum existeret in duratione aeternitatis; in se ipso atque in illo suo decreto comprehendit omnia, quae per causas secundas contingenter aut liberè re ipsa erant, aut non erant futura.

Haec conclusio quoad primam partem, imò & quoad reliquas, tam certa est, ut oppositum non dubitem esse plus quam periculosum in fide. Probatur primo, quoniam ex scripturis sanctis constat, Deum optimum maximum habere certam cognitionem aliquorum futurorum contingentium, quae ex libero arbitrio humano pendent; quae tamen nec fuerunt, nec erunt unquam in rerum natura, ac proinde nec existunt in aeternitate: ergo non ex eo solo capite, quod futura contingentia extra suas causas in aeternitate existant, Deus certo illa cognoscit. Consequens est manifesta, antecedens verò probatur. Quoniam Deus scit futura fuisse in Tyrijs & Sidonijs poenitentiam in cinere & cilicio, ex hypothesi quod in Tyro & Sidone factae fuissent virtutes, quae Corozain & Bethsaida factae sunt, ut constat ex illo Matth. 11, Si in Tyro & Sidone factae essent

Prima concl.
Futura contingetia ante omnem ipsorum existentiam quomodo Deus agnouerit.

essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent: pœnitentia autem illa, cum hypothesis, ex qua erat futura, re vera data non fuerit, nunquam fuit, nec erit in rerum natura; & tamen erat futurum contingens ex libero hominum arbitrio dependens. Confirmatur præterea, quoniam Deus prævidens peccata in quæ laberentur iusti, si diu in hac vita perseverarent, sæpe eos misericorditer tollit de hoc mundo, iuxta illud Sapientia. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Et paucis interiectis, Placita erat Deo anima illius; propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum. Cum ergo peccata illa essent de numero futurorum contingentium, eaque præviderit Deus, nec vnquam habitura sint existentiam in rerum natura; fit, vt non ex solo capite, quoddam res in æternitate existant, Deus certò futura contingentia cognoscat.

Secundò, Deus per scientiam naturalem se ipsum comprehendit, & in se ipso omnia quæ in ipso eminenter sunt, atq; adeò liberum arbitrium cuiuscunque creaturæ quam per suam omnipotentiam potest condere: ergo ante vllam liberam determinationem suæ voluntatis ex altitudine suæ scientiæ naturalis, qua infinitè superat singula quæ in se ipso eminenter continet, penetrat quid liberum arbitrium cuiuscunque creaturæ, data hypothesi quoddam velit illud creare in hoc vel in illo ordine rerum cum his vel illis circumstantijs, aut auxilijs, pro sua innata libertate sit facturum; cum tamen, si vellet, posset continere actum, aut facere oppositum, & si esset id facturum, vt liberè potest, Deus id ipsum prospiceret, non verò, quod re ipsa ab eo faciendum esse prospicit: indignum namq; altitudine & perfectione diuinæ scientiæ, imò & impium, minimèq; coherentens cum comprehensione liberi arbitrij singularum creaturarum, esset asserere, Deum ignorare quid ego pro libertate mei arbitrij essem facturum, si me constituisset in alio ordine rerum, vel si in hoc ipso, in quo me constituit, statuisset conferre mihi maiora aut minora auxilia, quam re ipsa donare statuit, vel si concessisset mihi longiorem vitam, aut grauiore tentationes permisisset: fit ergo, vt, etiam antequam quicquam libera sua voluntate statueret, per scientiam naturalem cognouerit certò futura omnia contingentia, non quidem absolute esse aut non esse futura, sed ex hypothesi, si ipse hunc aut illum ordinem rerum cum his aut illis circumstantijs statueret creare; ac proinde fit, vt eo ipso, quoddam liberè elegit eum ordinem rerum, quem re ipsa elegit, in ipsamet electione & decreto suæ voluntatis, prius, nostro saltem modo intelligendi cum fundamento in re, quam quicquam vel in tempore, vel in æternitate inde secundum esse reale existentia emanauerit, cognouerit certò & absolute quamnam contingentia essent, aut non essent futura: non

non ergo indiget Deus existentia eorum in sua æternitate, vt ea certò cognoscat. Coacti sumus rãgere radicem totam, vnde credimus Deum certò cognoscere futura omnia contingentia, atque vnde non obscure, ni fallimur, libertatem arbitrij & contingentiam rerum cum diuina præscientia disputatione vltima componemus.

Tertiò, Deus non accipit cognitionem à rebus, sed in se ipso atque ex se ipso cognoscit omnia: ergo existentia rerum, siue in tempore, siue in æternitate, nihil confert, vt Deus certò sciat quid futurum aut non futurum sit. Quia enim Deus in se ipso, ante omnem existentiam obiectorum, habet vnde omnia plene ac perfecte cognoscat, inde est quoddam existentia rerum creaturarum nihil perfectionis conferat cognitioni, quæ de illis habet, neque in ea vllam efficiat variationem. Quare in Deo notitia intuitiua, & abstractiua, seu potius simplicis intelligentiæ, nullo modo differunt, sed solum ex conditione, si existat aut non existat obiectum, vna eademq; notitia æquè euidens, & æquè perfecta secudum se, dicitur intuitiua, aut simplicis intelligentiæ, vt ar. 9. ostensum est. In nobis verò & in Angelis, quoniam euidens cognitio futurorum contingentium pendet ab eorum existentia, & experimento, quo cognitione deprehendimus ea in rerum natura secundum suam realem existentiam existere, inde est quoddam experimentalis, intuitiuaq; cognitio, tum in Angelis tum in nobis, specie distinguitur ab abstractiua, sitq; multò perfectior quam abstractiua, atque adeò quoddam existentia obiectorum conferat ad perfectionem notitiæ, quam Angeli vel homines efformant, vt illo eodem articulo & alibi explicatum est.

Quartò, in Deo est prouidentia, & prædestinatio circa futura contingentia: ergo est præcognitio certa, qua præcognoscit, antequam quicquam existat, quid futurum, aut non futurum sit, ex hypothesi ac conditione, quoddam hoc, vel illud auxilium, aut medium adhibeat, vel quoddam hoc aut alio modo res disponat. Sin minus, quam ratione præordinauit, & disposuit res per suam prouidentiam, effectus quidem bonos contingentes per causas tam naturales, quam liberas intendendo, malos autem permittendo, vt inde maiora eliceret bona? Quomodo item fuit prædestinatio quarundam causarum liberè agentium vt ad effectus ac fines contingentes his vel illis medijs peruenirent? Vt enim artifex, nisi prius intelligeret modum, quem postea habere deberet artefactum, ex eo quoddam vno aut altero modo in eius confectioe manus & instrumenta fabrilia ad mouerentur, hesciret huiusmodi media applicare, vt tale euaderet artefactum, quale illud esse vult: ita etiam nisi Deus, antequam decreto libero suæ voluntatis constitueret adhibere media, & disponere res eo modo, quo re ipsa ordinatae sunt, prævideret quid ex tali dispositione & ordine esset futurum, hesciret profectò decreto illo res, vt ad fines oportet.

Sciencia intuitiua non est perfectior in Deo scientia simplicis intelligentiæ.

et autem
non non
in in
in in
in in
in in

oportet ordinare; quin potius quasi casu, & præter antecedentem sciē-
tiam Dei, res secundum esse existentia vno aut altero modo indifferē-
ter euaderent; ex earum verò existentia deprehēderet quales euassissent;
quæ planè absurdissima, atque impiissima vt sunt, ita & iudicari debent.
Quò fit, vt, antequàm quicquam existat, præcognoscat Deus certò futu-
ra contingentia, ante illud quidem decretum liberum suæ voluntatis,
per scientiam quodammodo naturalem, atque ex hypothesi quòd hoc
vel illo modo velit res creare, & disponere; in illo verò decreto libero,
quod tanquam causa antecedit existentiam futurorum contingentium
tam in æternitate quàm in tempore, absolūtè, & absque vlla hypothesi
& conditione.

Potest confirmari præcedens ratio, quoniam Deus permittit peccata:
id autem dicitur quis permittere, quod præuidet futurum, nisi ipse
impediat, & potest impedire, nec tamen vult: cum ergo peccata de nu-
mero sint futurorum contingentium; fit, vt futura contingentia prius
saltem natura, seu potius nostro intelligendi more cum fundamento in
re, à Deo certò cognoscantur ex hypothesi quòd non velit ea impedire,
quàm vel in tempore, vel in æternitate sint. Conclusio proposita ex ijs
quæ dicemus conclusione sequenti magis adhuc corroborabitur.

Secunda conclusio. Licet in sensu disputatione præcedente explica-
to, facile defendi possit, hanc propositionem; Omnia, quæ in quacūq;
differentia temporis sunt, fuerunt, & erunt, coexistunt Deo, aut sunt
præsentia Deo secundum suum esse existentia extra suas causas; veram
esse in quocunque instanti versus æternitatem ea proferretur, copulis
tamen illis, coexistunt, & sunt, consignantibus, non quidem nunc
temporis in quo proferuntur, sed nunc æternitatis, non sumptum in-
adæquate, vt respondet præcisè huic, aut illi instanti, vel parti tempo-
ris, sed adæquate, vt est duratio infinita complectens vniter sum tempus
tam præteritum, quàm futurum, etiam cogitatione apprehensum; arbi-
tror nihilominus, neque esse concedendum res, quæ in tempore sunt,

Existētia rerū non prius est in æternitate, quàm in tempore.

prius existere in æternitate, quàm existant in tempore, aut prius præsen-
tes esse Deo in æternitate secundum suas existentias, quàm in tempore
sint re ipsa præsentia; neque Deum ex eo capite, quòd res existant in
æternitate, præcognoscere certò futura contingentia antequàm sint in
tempore. Quare propositio illa; ex æternitate omnia coexistunt Deo, aut
sunt præsentia Deo secundum suas existentias extra suas causas; in sen-
su disputatione præcedente explicato, nihil, vt credo, conducit, vel ad
ostendendam certitudinem præscientia diuinæ de futuris contingentibus,
vel ad conciliandam contingentiam rerum cum diuina præscien-
tia. Moueor ad hoc afferendum primò, quoniam præterquam quòd ab
exi-

existentia rerum creaturarum nihil omnino cōferatur scientia, quam de
illis Deus habet, nec ab illa pendeat, nec vllam perfectionem, ac proinde
de neque certitudinem, ab ea recipiat, vt paulò ante explicatum est; existi-
mandum non est, res, quæ successiue fiunt in tempore, existere prius
in æternitate, quàm in tempore, vt ex anticipatione aliqua, quam, quoad
existentiam extra suas causas, habeant in æternitate, cognoscantur cer-
tò in æternitate, dum adhuc futura sunt in tempore: quod tamen verum
esse oportebat, vt ex rerum existentia in æternitate præcognosceret eas
Deus certò, antequàm in tempore fierent. Quòd si Boetius, & D. Tho-
mas, ceteriq;, qui ex illo capite affirmant Deum cognoscere certò fu-
tura contingentia, hoc voluerunt, ingenuè fateor, me id non intelligere,
neque vlla ratione verum esse posse existimo. Hac enim opinione data,
concedendum esset, copula, est, consignificante instans temporis præsen-
tis, hanc propositionem esse veram, ea quæ toto decursu temporis præsen-
sunt iam secundum suum esse existentia in æternitate: quoniam licet
in instanti temporis, in quo ea propositio proferatur, nondum ea existat
in tempore, quæ adhuc sunt futura; in eo tamen ipso instanti temporis
essent in æternitate propter anticipatam illam existentiam, qua res prius
sunt in æternitate, quàm in tempore fiant: quanuis autem multi id vi-
deantur concedere, eòq; modo loquendi vti consueuerint; ego tamen
nec disputatione præcedente id concessi, nec credo esse verum. Etenim
cum ea, quæ successiue producuntur in tempore, non alias causas ha-
beant, à quibus producantur secundum esse existentia in æternitate,
quàm illas easdem à quibus producuntur in tempore, neque tales cau-
sa alia productione, aut secundum aliud esse existentia, producant ea
in æternitate, quàm ea ipsa productione, & secundum idem esse existi-
tia, quo producunt illa in tempore, neque item in eo sensu producant
ea in æternitate, quàm intra æternitatem, hoc est, intra Deum ipsum, qui
est sua æternitas, eis conferant esse existentia (id enim ridiculum & im-
pium esset) sed in eo sensu, quòd, dum producunt ea in duratione tem-
poris, simul efficiunt ea in duratione æternitatis existere; eò quòd, cum
æternitas indiuisibilis sit & infinita, ac proinde ita tota coexistat toti tē-
pori, vt tota coexistat singulis partibus & punctis illius, fieri nequit vt
aliquid existat in tempore, quin in duratione æternitatis existat: Cum
(inquam) hæc omnia ita sint, fit vt existimandum non sit, durationem
infinitam æternitatis, quæ totum tempus complectitur, ad eum sensum
esse totam simul, quasi attrahat, faciatq; vt in ipsa res futura existant
extra suas causas antequàm in tempore efficiantur; id enim incredibile
esset omnino, & absque vlla necessitate confictum, libertatēq; arbi-
trij, & contingentiam rerum de medio tolleret, vt statim ostēdam: sed
ad eum

Libertas arbitrij quomodo tollatur si quis dicat res prius in aeternitate, quam in tempore existere.

ad eum sensum, quod tota coexistit toti tempori, & singulis eius partibus, quando tamen vnaquaq; pars secundum se ipsam existit, & non antea: non quidem propter vllum aeternitatis defectum, sed quia talis temporis pars nondum secundum se & absolute existit.

Quod autem libertas arbitrij nostri rerumq; contingentia omnino tollatur, si quis asserat, ex eo quod aeternitas sit tota simul, prius res in ea, quam in tempore, existere, ita vt omnia, quae in tempore sunt futura, iam in hoc temporis puncto, imo ex aeternitate sint extra suas causas secundum veras existentias in aeternitate, idq; tanta firmitate vt ex ea radice Deus certo cognoscat ea, quae in tempore sunt contingenter futura, facile ostendi potest. Etenim neque liberum arbitrium, neque ceterarum causarum efficere possent in futurum, quin ipsae eadem causa idem, eodemq; modo, eademq; actione in tempore futuro efficerent, quod iam antea in aeternitate effecerunt; vel si possent aliud efficere, non tanta profecto firmitate esset iam modo id in aeternitate, quin possit non esse; atque aded ex tali rerum existentia in aeternitate prouenire non posset certitudo diuinae scientiae circa ea, quae contingenter in tempore eueniunt.

Moueor secundo (& in idem forte recidit) quoniam quae post hanc diem sunt in tempore contingenter futura, ad hanc vsque diem indifferentia sunt vt sint aut non sint, tam in tempore quam in aeternitate: actus enim mei liberi arbitrij, qui cras est futurus, potest adhuc non esse in tempore; alioquin non esset contingenter in tempore futurus; cum vero non sit in aeternitate, nisi per esse quod habiturus est in tempore, vti que potest re ipsa non esse in aeternitate; aliis neque in tempore esset futurus contingenter: ergo scientia, qua Deus scit actum illum cras esse futurum, non habet ad hodiernum vsque diem certitudinem, nihil omnino dubitationis habentem, ex existentia illius actus in aeternitate; quippe qui in ea possit non existere: non ergo existentia rerum in aeternitate est radix quod Deus certo sciat ea quae in tempore sunt adhuc contingenter futura. Quando namq;, consignantibus copulis nunc aeternitatis, dicimus omnia, tam praesentia quam praeterita & futura in tempore, habere esse simul in aeternitate, intelligendum id est, de aeternitate adaequate, hoc est, vt respondet toti tempori: quanuis autem aeternitas vsque ad praesentem diem sit, & fuerit vt respondet instanti praesenti, & toti tempori praeterito, nondum tamen est vt respondet tempori futuro; non quidem quod aliquid aeternitatis desit secundum quod respondeat tempori futuro, sed quod nondum adsit tempus futurum cui correspondeat. Exemplum est accommodatum in puncto medio

Exemplum aeternitatem explicans.

comparatione circuli qui circa illud describitur, quibus similia esse dicuntur

cuntur indiuisibilis aeternitas & tempus, quod circa illam labitur ac decurrit: vt enim, dum describitur circulus, punctum centri nondum respondet parti adhuc describendae, sed solum parti descriptae; idq;, non quod puncto centri aliquid desit ratione cuius respondere debet parti describendae, sed quod pars ipsa desit, cui tale punctum existens iam secundum se totum respondeat; descripto vero integro circulo, centrum respondet toti circumferentiae & singulis illius partibus: ita indiuisibilis aeternitas, interim dum totum tempus non est elapsum, non respondet toti tempori, sed parti quae elapsa est. Quare sicut punctum centri potest nunquam respondere parti circumferentiae nondum descriptae, si illa in futurum non describatur: ita aeternitas potest non respondere, vel partibus temporis veri adhuc futuris, vel rebus contingenter in eis futuris, si vel tempus verum cesserit, vel, eodem perdurante, tales res in illo non sint, vt re ipsa possunt non esse. Ex quibus patet, quod licet, copulis consignantibus nunc aeternitatis, & sumpta aeternitate adaequate, vt respondebit toti tempori etiam cogitatione apprehenso, haec sit absolute vera, quicquid futurum est in tempore est praesens Deo, aut est in aeternitate; eo quod quaecunque fuerint in tempore, siue plura siue pauciora, eo ipso necessario sint in aeternitate, quae totum tempus complectitur: nihilominus, si loquamur de aliqua re futura adhuc contingenter in tempore, verbi gratia, de peccato Petri futuro cras, haec non est absolute vera, hoc peccatum est praesens Deo, aut est in aeternitate, sed solum ex suppositione quod futurum sit in tempore: vt enim potest adhuc non esse in tempore, ita potest non esse in aeternitate adaequate sumpta.

Postremo moueor, quia si omnia, quae futura sunt in tempore, ex aeternitate essent extra suas causas praesentia Deo secundum suas existentias per anticipationem quandam in aeternitate, vnde praescientia diuina certitudinem nancisceretur comparatione eorum, quae contingenter sunt adhuc futura in tempore, sequeretur in hoc nunc temporis nostri esse infinita actu extra suas causas, non quidem quae existerent in eo tantquam in mensura suae realitatis existentiae, sed quae existerent illo modo in nunc aeternitatis, at in hoc nunc temporis nostri, tanquam in mensura existentiae eorum illo modo in aeternitate: omnino autem absurdum videtur concedere, in hoc nunc temporis nostri esse infinita actu in aeternitate, contradictionemq; inuoluere videtur.

Ex dictis patet id quod in calce articuli. 9. huius. 14. questionis asseruimus. Nepe scientia Dei, eorum, quae adhuc in tempore sunt contingenter futura, nondum habere proprie rationem scientiae visionis, quousq; illa actu in tempore existant; sed simplicis duntaxat intelligentiae; eo quod res ob-

iectae

iecta nondum existant. At quoniam duratio propria illius scientiae est aeternitas, & in aeternitate, ut coexistet tempori futuro, illae radem erunt praesentes, simpliciter scientia diuina appellari potest scientia visionis comparatione omnium, quae erunt in aliqua differentia temporis: atque; ita eam cum communi doctorum sententia passim appellamus.

Illud insuper admonebo, cum Hieronymus in prioribus commentarijs in illud ad Ephesios primo; Sicut elegit nos in ipso; ait, Quod electos nos ut essemus sancti ante fabricam mundi testatus est, ad praescientiam Dei pertinet, cui omnia futura iam facta sunt, & antequam fiant, vniuersa sunt nota: cum etiam in posterioribus commentarijs in eundem locum ait, Quia nihil nouum est ei apud quem omnia erant antequam fierent; Non ita haec intelligere, quasi secundum realem existentiam praexistat, sed quod in esse obiectiuo praexistat euidenter cognita. Quae admodum enim ea, quae non sunt, quodammodo dicuntur esse comparatione potentiae diuinae, quae ea quae non sunt, tanquam ea quae sunt vocat, facit ut existere: ita quia ea, quae non sunt, non latent Deum, sed perinde ab eo euidenter cognoscuntur, ac si existerent, dicitur a Hieronymo praexistere in scientia diuina. Vnde post illa verba subiungit. Non (ut quidam heretici somniant) animas antea in caelo fuisse segregatas. Et in illud Ecclesiastes primo, est ne verbum & cetera. ait. Est dicendum, quod ex praescientia, & praedestinatione Dei iam ea facta sunt, quae futura sunt. Idem affirmat Cyrillus lib. 5. thesauri cap. ultimo.

Argumentum Scoti contra D. Tho. opinionem.

Ut soluat a D. Thomae sectatoribus.

Argumentatur praeterea Scotus aduersus eandem opinionem Diui Thomae. Quoniam sicut aeternitas est tota simul & coexistit tempori praeterito & futuro, ita aeuum angeli est totum simul, & coexistit tempori praeterito & futuro: ergo sicut ex existentia in aeternitate, corum quae in tempore sunt adhuc contingenter futura, praecognoscit Deus ea certo futura antequam in tempore existant; ita ex existentia eorundem in quo praecognoscet ea angelus certo antequam in tempore existant.

Ad hoc argumentum consueuerunt discipuli D. Thomae respondere, quia cognitio angeli non mensuratur aeuo, sed instante temporis discreti; cognitio vero diuina mensuratur aeternitate, in qua ea, quae in tempore sunt contingenter futura, actu existunt, non esse parem rationem vtrinque. Verum cum angelus habere posset cognitionem totam simul, quae omnino coexistat aeuo, quae uel per comparationem ad tempus nostrum duraret tantum, quantum durat aeuum, non ea ratione recte argumentum dissoluere videntur, maxime quia si futura semper coexistant aeuo secundum esse existentiae extra suas causas, ut coexistunt aeternitati, sane ea deprehendet angelus sua cognitione posita iam in aeuo, extra suas causas, atque adeo certo illa cognoscet antequam sint in

sint in tempore, esto ea non cognoscat per cognitionem cuius duratio sit aeuum, sed nunc temporis discreti.

Melius tamen respondere possent, aeuum ex se non habere latitudinem duratiuam, sed solum ex eo quod Angelus conseruetur a Deo maiori vel minori tempore: vnde, quod Angelus coexistat tempori futuro, pendere, non solum ex existentia futura temporis, sed etiam ex eo quod Deus conferat esse Angelo, illumue conseruet, in tempore futuro: aeternitatem vero ex se esse durationem infinitam, ut quest. decima vtrumque explicatum est; atque inde fieri, ut non sit vtrouique; par ratio, quod ea, quae adhuc futura sunt in tempore, non coexistant in hoc temporis momento cum aeuo, ut coexistunt cum aeternitate. Haec responsio solum habet locum, si dicamus, aeternitatem eius esse naturae ut antecedere faciat secundum se ipsa ea, quae in tempore sunt futura, ut necessarium est dicendum, si aliquo modo defendenda sit sententia Boetij & D. Thomae: esto enim id aeternitati tribueretur, nulla tamen ratione tribuendum esset aeuo propter rationem quam proximè reddidimus.

Melior solvendi ratio.

Vtrum per ideas futura contingentia Deus certo cognoscat, simulque examinantur opiniones Scoti & Durandi.

Disputatio. 48.

DIUVS Bonauentura in primo dist. 39. ar. 2. q. 3. affirmat, ideò Deum futura contingentia certo cognoscere, quia in se habet ideas omnium rerum per quas ita certo futura omnia cognoscit, ac si illa haberet praesentia secundum suas existentias. Eandem sententiam tribuunt Diuo Thomae Caietanus hoc loco, & quidam alij ex discipulis D. Thomae, propter illa verba huius articuli quae disputatione praecedente retulimus & expendimus. Imò Caietanus affirmat, Scotum intellexisse eodem modo D. Thomam: nescio tamen an Scotus loco statim citando solum D. Bonauenturam, & alios, quos hoc loco D. Thomas suppresso nomine eiusdem sententiae fuisse docet, intenderit impugnare.

D. Bonauenturae opinio.

Aduersus hanc sententiam argumentatur Scotus in primo, dist. 38. primo. Quoniam ideae in Deo non representant coniunctionem praedicationis cum subiecto complexionis contingentis, quae eo ipso, quod est contingens, est indifferens ut sit aut non sit, sed representant solum extremam talis complexionis: at ex notitia, quantumuis perfecta, extremorum complexionis contingentis futurae nequit certo cognosci quae pars eorum

Argumentatur Scotus contra hanc sententiam. Primo.

traditionis sit futura vera; eò quòd neutrum extremum debeat, aut repugnet alteri, vt in eorum naturis conspici possit an prædicatum cõueniat subiecto, vt cernere est quando complexio est necessaria: ergo solæ ideæ diuinæ non possunt esse Deo sufficiens ratio certò cognoscendi futura contingentia.

Secundò.

Ideæ sunt, & repræsentant res Deo ante omnem actum liberum volûtatis diuinæ: ergo quicquid repræsentant repræsentant merè naturaliter: at complexiones contingentes non naturaliter, sed liberè cognoscuntur à Deo; quippe cum, si nihil libera sua voluntate statuisset creare, nullam earum complexionum contingentium, quæ sunt futura, cognosceret esse futuram: ergo ratio certò cognoscendi futura contingentia non possunt esse solæ ideæ.

Tertiò.

Ideæ eodem modo repræsentant futura contingentia possibilia quæ nunquam erunt, & futura quæ in aliqua differentia temporis erunt; quandoquidem quòd quædam contingentia sint futura, & alia non, id non prouenit ex ideis diuinis, sed à libera voluntate Dei, quæ rebus contingenter futuris liberè præparauit causas à quibus producerentur; alijs verò, quæ esse poterant, & non erunt, non præparauit causas: ergo ideæ solæ diuinæ non possunt esse sufficiens ratio, vt futura contingentia à Deo certò cognoscantur.

Quartò.

quòd futura contingentia sint potius futura vno tempore quàm alio, non prouenit ab ideis, sed à libera voluntate diuina, quæ statuit condere res potius vno tempore quàm alio, & hoc potius modo quàm alio ordinare: ergo solæ ideæ diuinæ non possunt esse Deo sufficiens ratio vt futura contingentia cognoscat.

Scientis Dei naturalis ad quæ se extendat.

Consentit Scotus ideæ, essentiæ diuinam cognitam vt obiectum primarium, esse Deo rationem sufficientem cognoscendi per scientiam naturalem simplicia omnia, quæ ex diuina omnipotentia esse possunt, & complexiones omnes, non solum necessarias, sed etiam contingentes, non quidem quòd sint futura, sed quòd esse possint, ita vt per scientiam naturalem cognoscat quamlibet, vt sit aut non sit indifferentem, atque ad eò posse esse, & posse non esse. Etenim ex naturis extremorum intelligitur vnum posse conuenire alteri, non tamen vtrum conueniat, necne. Præterea quauis complexio sit contingens, eam tamen contingentem esse, ac proinde posse esse & posse non esse, est quid necessarium: Deus autem omnia necessaria cognoscit per scientiam naturalem.

Etiam si Scotus in his conueniat cum alijs, permotus tamen argumentis propositis ait, Deum in sola determinatione suæ volûtatis cognoscere quænam pars contradictionis cuiusque in posterum debeat contingenter euenire, atque ad eò in sola determinatione libera suæ volûtatis cognoscere certò futura contingentia. Et quidem si inter futura con-

contingentia solum continerentur, tum ea quæ à Deo sunt immediata, qualia sunt omnia ea quæ in prima constitutione mundi à solo Deo producta sunt, tum etiam ea quæ sunt à causis secundis agentibus ex necessitate naturæ, nulla esset difficultas in sententia Scoti: verum cum inter futura contingentia contineantur, etiam quæ à libero arbitrio creatò emanant, & ea denique quæ proximè vel remotè emanant aut pendent à tribus illis radicibus contingentia effectuum causarum secundarum, quas disputatione. 45. explicauimus; si Scotus solum vellet omnia eiusmodi contingentia futura, eatenus pendere à libera determinatione voluntatis diuinæ, quatenus nullum tale esset futurum positum contingens, nisi Deus liberè statuisset creare hunc mundum cum eo ordine rerum cum quo conditus est, atque ea de causa vellet, vt vnumquodq; eorum à Deo cognosceretur futurum simpliciter, necessarium esse eum præcognoscere determinationem illam liberam suæ voluntatis, in qua, tanquam in parte rationis id cognoscendi; illud cognosceret, nihil etiam esset quod in sententia Scoti improbandum sentirem. At vult, posita etiam constitutione mundi vniuersi, atque ordine rerum & causarum quæ nunc sunt, determinationem liberi arbitrij angelici, & humani ad alteram partem cuiusque contradictionis in quocunque temporis momento, verbi gratia, ad volendum vel non volendum hoc, aut volendum contrarium, esse ex determinatione libera voluntatis diuinæ, qua, tanquam causa prima, ex æternitate statuerit hoc vel illo modo concurrere siue per generalem siue per specialem concursum cum libero arbitrio creato, illudque hoc vel illo modo determinare, quasi à sola libera determinatione Dei, & modo influendi cum causis secundis, pendeat quòd liberum arbitrium, & quæcunque alia causa secunda; hoc vel illud operetur aut non operetur, vt disputatione. 34. latè reuulimus, & impugnauimus: qua ratione, sicut radicem totam contingentia in sola libera voluntate Dei collocauit, nulla verò ex parte in libero arbitrio angelico & humano, quod tamen comparatione nonnullorum effectuum est proxima & immediata causa contingentia, vt disputatione. 45. explicatum est; ita etiam rationem atque radicem integram, vnde Deus certò agnosceret, quæ absolute & simpliciter essent contingenter futura, determinationem liberam voluntatis diuinæ esse voluit. Ex dictis tamen disputatione. 34. 45. & alijs arbitror satis esse manifestum, sententiam hanc Scoti plus quàm periculosam esse in fide: tollit enim libertatem illam arbitrij, quam disputatione. 23. ex scripturis sanctis atque ex ipsa experientia demonstrauimus, Deumq; efficit causam à qua liberum nostrum arbitriū flectitur & determinatur ad actus ipsos peccatorum, quibus ipsum

ipsum offendimus legemq; eius transgredimur, quæ omnia cum fide catholica pugnant.

Quidam D. Thomæ discipulus, solis verbis differens ab Scoto, hanc eandem sententiam tribuit Diuo Thomæ: ait enim, causas omnes secundas futurorum contingentium, sub quibus etiam liberum arbitrium angelicum & humanum comprehendit, subijci determinationi ac dispositioni diuinæ voluntatis, quæ est prima causa cæteris causis tribuens non solum esse & virtutem, sed etiam determinationem ad suos particulares effectus: quia ergo effectus contingentes cognoscuntur certo in suis causis completis & determinatis ac non impeditis, non minus quàm effectus necessarij certo in suis causis necessarijs cognoscantur; fit, inquit, vt Deus in sua essentia, accedente determinatione libera suæ voluntatis, qua causas omnes contingentes determinat ad effectus, cognoscat certo futura omnia contingentia, etiamsi immediatè emanent à libero arbitrio; quippe cum, eo ipso, non solum agnoscat determinationem omnium causarum, sed etiam quænam earum ea ipsa determinatione impedituræ, aut non impedituræ sint effectus aliarum. Quoniam verò, ait, idea, completè & cõsummatè sumpta, non dicit nudam essentiam diuinam vt est exemplar in potentia ad cuius imitationem res produci possunt; quo pacto idea est etiam earum rerum quæ esse possunt per diuinam potentiam, nunquam tamen erunt; sed dicit essentiam diuinam vt est exemplar in actu ad cuius imitationem aliquid est re ipsa futurum; id verò habet ex adiuncta determinatione voluntatis diuinæ, qua ex æternitate decreuit effectus producendos in tempore, atque per comparisonem solum ad effectus, qui in aliqua temporis differentia sunt, fuerunt, & erunt: inde, inquit, est, quòd D. Thomas hoc loco nomine rationum rerum, hoc est, idearum, quas dixit Deum ex æternitate apud se habere, & in quibus certo cognoscere futura contingentia asseruit, intellexerit, non nudam essentiam diuinam vt est exemplar ad cuius imitationem potest, si velit, res efficere, sed intellexerit essentiam vnà cum determinatione libera voluntatis à qua habet vt sit exemplar in actu & idea completa comparatione omnium quæ futura sunt.

Quia verò ex determinatione hac humanæ & angelicæ voluntatis, cæterarumq; causarum secundarum à libera determinatione & influxu voluntatis diuinæ, manifestè tollitur libertas arbitrij angelici & humani ad suos actus, vt latè aduersus Scotum locis citatis ostendimus, confugit hic autor ad suffugium illud sensus compositi & diuisi: Ait enim, & si causæ contingentes, prout subduntur determinationi primæ causæ, sint determinatæ & completæ ad operandum, atq; adeò non possint

in sensu

in sensu composito non efficere suos effectus ad quos sunt determinatæ à voluntate diuinæ; nihilominus simpliciter & in sensu diuiso esse contingentes, indeterminatas, & incompletas, ac proinde earum effectus simpliciter esse appellandos contingentes. Hoc verò non satis intelligo. Si namq; nulla habita ratione eius quod pro sua libertate liberum arbitrium creatum erat facturum; Deus æterna determinatione libera suæ voluntatis, influxuq; suo illud determinat ad id quod vult, stantèq; ea determinatione & influxu diuino, liberum arbitrium nihil aliud potest, quàm id ad quod ita determinatur, sanè non video quanam ratione liberum re ipsa maneat, vt ad quod voluerit porrigat manum, nec qua ratione culpæ, aut merito illi tribui possit, quod ita à Deo inclinatum & determinatum effecerit. Etenim quòd posset oppositum efficere, si Deus oppositum libera sua voluntate voluisset, atque in oppositum suo influxu illud determinaret & inclinaret, non est arbitrium nostrum esse liberum, sed in Deo esse libertatem, vt, nostrum arbitrium mouendo, eo indifferenter ad opposita vtatur, vt disputatione. 38. in simili alio pronunciatò latè ostendimus. Quare si autor huius sententiæ id tantum vult, dum affirmat, manere nihilominus arbitrium in sensu diuiso causam contingentem, indeterminatam, & incompletam comparatione suorum effectuum, planè ab eo libertatem tollit.

Obijcit deinde idem autor aduersum se ipsum. Diuina voluntas non determinat voluntatem creatam ad peccandum, imò eam relinquit indifferenter & liberam: sed per causam indifferenter & indeterminatam non potest haberi certa cognitio effectus futuri: ergo Deus non certo præcognoscit peccata futura. Hanc tamen obiectionem se sufficienter diluere ex eo arbitratur; quia, vt inquit, voluntas creata infallibiliter deficiet circa quacunque materiam virtutis, nisi efficaciter determinetur à diuina voluntate ad bene operandum: quocirca ex eo quòd Deus cognoscit voluntatem suam non determinasse voluntatem creatam ad bene operandum in materia, verbi gratia, temperantia, cognoscit euidenter, quòd voluntas creata peccabit, & deficiet in materia illius virtutis. Itaq; alia futura contingentia cognoscit Deus in suis causis, prout sunt determinatæ à prima causa: malum verò culpæ futurum cognoscit in sua causa, quatenus non est determinata à prima causa ad bene operandum. Hæc ille.

Verum multa sunt, quæ in hac responsione displicent. In primis admittit liberum arbitrium exercere posse actiones quibus peccat, non determinatum prius à voluntate & influxu diuino: cum ergo illæ sint actiones naturales, atque effectus reales, quare non poterit simili modo exercere actiones alias liberas merè naturales, vt velle sedere, aut surge,

Impugnatio
propositæ
opinionis.

gere, velle ambulare in vnam aut alteram partem, absque prauia determinatione & influxu voluntatis diuinæ: quare cum Deus non consueuerit demere, aut restringere libertatem innatam causis secundis; neque plus auxiliij atque influxus conferre ad actiones naturales, quam ad id sit necessarium; consequens est, vt liberum arbitrium, non determinatum prius à voluntate diuina, sed relictum omnino indifferens ad eliciendum vel non eliciendum actum, aut ad operandum potius circa vnum obiectum, quam circa aliud, se ipsum determinet: determinationem ergo huiusmodi futurorum contingentium non cognoscit Deus in determinatione suæ voluntatis, qua liberum arbitrium creatum ad suos effectus determinet. Non dicit hic autor, vt credo, Deum determinare liberum arbitrium creatum ad actionem qua peccat, licet illud non determinet ad formale peccati: tum quia verba ipsius id non inuunt; tum etiam quia neque liberum arbitrium aliter se determinat ad formale peccati, quam liberè se determinando ad actionem quæ est peccatum, imò vellet, si fieri posset, vt actio illa non haberet rationem peccati: tum vel maxime quoniam illud esset error in fide, vt à disputatione 30. arbitror me satis ostendisse.

Deinde non videtur admittere indifferentiam in arbitrio nostro, vt contineat, seu vt non exerceat actus studios quos exercet, sicut admittit indifferentiam ad exercendum & non exercendum actum peccati quando peccat: quare tollit meritum nostrum & libertatē, etiam quoad exercitium, comparatione illius.

Tertiò displicet vehementer id quod præcipue docet. Licet enim id gratis admitteretur in hominibus post lapsum primorum parentum, eò quod eorum sensus prouisi sint ad malum ab adolescentia; quam ratione admittendum esset in Angelis, & in hominibus in statu innocentia, qui sine vlla difficultate continere se poterant ab omni peccato, & nihilominus pro sua innata libertate poterant peccare? Si ergo accidisset eos sua sponte peccare, ignorasset id Deus, posita huius doctoris sententia, quo quid potest dici absurdius? Deinde licet ex eo quod Deus non determinaret voluntatem creatam ad bene operandum, sequeretur certò illam peccare, nihilominus non esset Deo certum, an peccatura esset peccato omissionis, an commissionis, an uti deberet potius hoc medio, quam illo ad peccandum, an maiori vel minori intentione ac conatu, an maiori vel minori tempore in opere peccati perstitura foret, & ita de alijs circumstantijs quæ ad grauitatem culpæ pertinent, atque à libero arbitrio pendent, ac proinde ad quas Deus liberum arbitrium non determinaret: ignoraret ergo Deus hæc omnia contingentia futura.

Postremò, si liberum arbitrium creatum eo ipso, quod non determinatur

Bece

EV

naturà voluntate diuina efficaciter ad bene operandum, ita necessariò peccat, vt certum omnino atque euidentis sit Deo illud peccatum; & Deus ex sua aternitate, prout voluit, statuit determinare illud, vel non determinare ad operandum, quæ quæso libertas fuit in angelis quando peccauerunt, aut in nobis est, quando peccamus, vt si non velimus non peccemus? Quam ratione item verum est, Deum posuisse nos in manu consilij nostri, vt ad quod velimus porrigamus dexteram? Quamnam item erit causa Dei in die iudicij aduersus impios, cum non potuerint non peccare, si Deus eos ad bonum efficaciter non flecteret ac determinaret, ipse verò pro sola sua libera voluntate ex aternitate statuerit non determinare? Profectò, hæc sententia admissa, libertas arbitrij nostri omnino tollitur, perit iustitia Dei aduersus impios, & crudelitas ac impietas manifesta in Deo conspicitur. Quare plusquam periculosam in fide arbitror hanc sententiam, vt de sententia, etiam Scoti in superioribus diximus.

Iuxta ea, ergo, quæ disputatione præcedente conclusionem primam explicata à nobis sunt, dicendum est, per ideas diuinas, essentiam ue diuinam cognitam vt obiectum primarium, certò representari Deo, qui, tum suam essentiam, tum singula, quæ in ea ipsa infinite perfectius quam in se ipsis continentur, alijs, modo ac eminentissimo modo comprehendit, repræsentari, inquam, naturaliter ante omnem actum & determinationem liberam voluntatis diuinæ, complexiones omnes contingentes, non solum secundum esse possibile, sed etiam secundum esse futurum, non absolute, sed sub conditione, & ex hypothesi, quod Deus statuat hunc vel illum ordinem rerum & causarum cum his, vel illis circumstantijs creare. Accedente verò determinatione libera voluntatis, non qua liberum arbitrium creatum determinet ad alteram partem contradictionis (vt Scotus & alij volunt) sed qua, relinquendo illud liberum & omnino indifferens vt ad quod voluerit porrigat manum, statuat creare hunc vel illum ordinem rerum & causarum ac circumstantiarum in quo sint hæc vel illæ causæ liberae, certò cognoscit complexiones omnes contingentes secundum esse futurum absolute & simpliciter ac sine vlla iam hypothesi & conditione. Itaq; eo differimus ab Scoto, quia arbitramur, rationem ob quam Deus certò cognoscat quænam pars contradictionis cuiusq; earum complexionum contingentium quæ pendent à libero arbitrio creato sit futura, non esse determinationem voluntatis diuinæ qua liberum arbitrium creatum inflectat & determinet ad vnam aut alteram partem, sed esse determinationem liberam qua liberum arbitrium in hoc vel illo ordine rerum & circumstantiarum statuit creare: neque hanc solam determinationem arbitramur esse rationem sufficientem, quod certò cognoscat

Futura contingencia quomodo à Deo cognoscatur, tam antè, quàm post determinationem diuinæ voluntatis.

V 4

noscat

noscat quæ pars contradictionis cuiusque harum complexionum sit futura, sed hanc vnâ cum comprehensione in sua essentia cuiuscunque liberi arbitrij creati per scientiam naturalem, qua comprehensione ante illam determinationem voluntatis certo scit quid tale liberum arbitrium sit futurum pro sua libertate, ex hypothesi & conditione, quod illud creet & constituat in eo ordine rerum; cum tamen possit, si velit, facere oppositum; & si esset futurum, vt potest, Deus id illa eadem scientia & comprehensione liberi arbitrij in sua essentia sciisset, & non id quod re ipsa scit à libero arbitrio esse augendum. Itaq; quia complexiones positivæ contingentes, quæ à libero arbitrio pendunt, esse nequeunt in rerum natura nisi liberum arbitrium erent, vtq; quod Deus absolute & sine hypothesi cognoscat eas esse futuras, pendet à libera determinatione voluntatis suæ, per quam tali vel tali tempore eum tali vel tali ordine rerum & circumstantiarum creare liberum arbitrium constituat. At quoniam arbitrium, eo pacto creatum & constitutum in eo ordine rerum, liberum manet vt se in ynam aut alteram partem inflectat, profecto nisi Deus altitudine, excellentia ac perfectione suæ scientiæ naturalis, qua omnia eminentissimo quodam modo in sua essentia comprehendit, ita illud penetraret, vt in eo inspiceret in quam partem pro sua innata libertate se esset inflexurum, eum, si veller, posset se inflectere in oppositam, & si id esset facturum, vt potest, Deus id teneret, nesciret determinatè quæ pars contradictionis eiusmodi complexionum contingentium esset futura. Quare, vt id Deus certo cognoscat, vt unque est necessarium, & vtrūq; ei conuenit ex sua, non solum infinita & immensa, sed etiam omnillex parte illimitata perfectione qua Deus est, ratione cuius quomodo sub eius omnipotentiâ cadit efficere posse creaturas libero arbitrio præditas, suorumq; actuum dominas, vt in nobismetipsis experientia ipse deprehendimus; ita sub ipsius immensam, omniq; ex parte illimitatam scientiam, qua quicquid sub suam omnipotentiam cadit altissimo ac eminentissimo quodam modo comprehendit, etiam cadit vt ita liberum arbitrium creatum penetrat, vt in quam partem pro sua innata libertate se sit inflexurum certo deprehendat ac intueatur. Atque hæc est præscientia futurorum contingentium, quam Patres, lum enq; ipsam naturæ docent Deo cõuenire, quia Deus est, ita vt si ei non conueniret, Deus non esset. Vnde Hieronymus, 3. lib. dialog. aduersus Pelagianos in persona Criti merito ait, Cui præscientiam tollis, tollis & diuinitatem. Et Augustinus, 5. de ciuitate Dei cap. 9. Confiteor, inquit, esse Deum, & negare præscium futurorum, apertissima infamia est.

In quo sensu verum sit

In sensu explicato verissimum est, ideas, essentiamue diuinam cognoscere tam vt

tam vt obiectum primarium, Deo, qui & se ipsum, & quæ eminenter continet altissimo modo comprehendit, esse ratam ac certam rationem cognoscendi futura contingentia. Quare, præter D. Thomam hoc loco (si id affirmat) D. Bonauentura, & vniuersim quotquot eam loquendi formam vsurparunt, in hac ipsa fuerunt sententia: tamen non, quantum erat satis, rem hanc explicarunt. In hac eadem sententia est aperte Durand. in primo, dist. 38. q. 3. quo loco affirmat, Deum in sua quidem essentia tanquam in obiecto primario, & causa omnium rerum (putat tamen non habere rationem ideæ) cognoscere certo futura omnia contingentia, quia ibi, altitudine & perfectione suæ scientiæ atque obiecti, intuetur causas omnes eorum, & determinationem circa productionem effectuum, non solum earum quæ suapte natura sunt determinatæ, vt sunt quæ ex necessitate naturæ agunt, sed etiam earum quæ indifferetes sunt, & se ipsas in quam partem volunt liberè inflectunt, cuiusmodi sunt liberum arbitrium angelicum & humanum; cognoscit in super quænam earum se impedituræ, aut non impedituræ sint (hæc omnia intellige, licet Durandus id non explicet, ex hypothesi quod huc vel illum ordinem rerum & causarum velit creare.) Porro in causis & ex causis ita cognitissimam certo cognoscuntur futura contingentia, quam certo ex causis necessarijs cognoscuntur effectus necessarii. Quò fit, vt Deus tanquam in obiecto primario certo cognoscat in se ipso futura omnia contingentia, & tanquam in obiecto secundario cognoscat etiam ea certo in proprijs suis causis secundis.

Ad primum ergo argumentum Scoti negada est maior. Ex hypothesi namq; & sub conditione quod Deus hunc vel illum ordinem rerum velit creare, ideæ diuinæ naturaliter representant Deo, ante omnem determinationem liberam suæ voluntatis, omnem complexionem contingentem futuram sub illa hypothesi & conditione, idq; propter altitudinem, & excellentiam diuini intellectus & diuinæ scientiæ atque obiecti primarij supra obiecta omnia secundaria quæ in eo eminenter continentur.

Ad tertium concessio antecedente, concedenda est quoque consequentia, si consequens intelligatur, ideas solas diuinas non posse esse rationem sufficientem

ideas, essentiamue diuinam esse rationem obiecti futuram contingentiam cognoscendi.

Ad primum Scoti argumentum.

Ad secundum.

Ad tertium.

sufficientem quod futura contingentia à Deo certo cognoscantur secū-
dum esse futurum simpliciter: ad id namq; simul requiritur præcogni-
tio diuina libera voluntatis, qua hunc vel illum ordinem rerum Deus
statuat creare. Si verò intelligatur, non esse sufficientem rationem quod
futura contingentia certo cognoscantur, non quidem futura simpliciter,
sed ex hypothesi ac conditione quod hunc vel illum ordinem rerū
velit creare, neganda est consequentia: neque in eo illa est differentia
inter futura contingentia, quæ in aliqua differentia temporis erunt, ac
inter ea, quæ esse poterant, nunquam tamen erunt; ea namq; simili mo-
do cognoscit Deus fuisse futura, aut non futura, ex hypothesi & sub cō-
ditione, quod alium talem vel talem ordinem rerū, diuersum ab eo quē
condidit, creare constitueret.

Ad quar-
tum.

Ad quartum dicendum est, probare optimè, solas ideas non esse suffi-
cientem rationem quod futura contingentia cognoscantur à Deo, sim-
pliciter & absque aliqua conditione futura in tali vel tali parte tempo-
ris; sed ad id necessariam quoque esse notitiam determinationis volun-
tatis diuinæ ad creandum ordinem rerum, quem creauit, in ea parte tem-
poris in qua cum condidit, quod libenter concedimus.

**Recte ne libertas arbitrij, & contingentia
rerum cum diuina præscientia concilientur**

**ex eo, quia quodcumque, pro innata liber-
tate arbitrij, euenerit, efficiet Deus se
non aliud, quàm id ex sua æterni-
tate sciuisse.**

Disputatio. 49.

Libèrum ar-
bitrium eum
diuina præ-
scientia & præ-
destinatione
qua ratione
multi concil-
liant.

Examinanda est ea ratio qua pleriq; libertatem arbitrij nostri cum
diuina præscientia & prædestinatione conciliant ac bene inter se
coherere arbitrantur. Asserunt enim, si Petrus (verbi gratia) quem
demus peccatum in aliquo momento temporis, non peccauerit in eo,
quod pro sua libertate facere potest, Deum effecturum, se nunquam sci-
uisse Petrum peccatum, quin potius semper ex æternitate sciuisse eum
non peccatum. Cum enim, inquit, eo modo sciat Deus vnū quodq;
esse futurum, quo illud est euenturum, sanè ea, quæ necessariò sunt ex ius-
tissimis causis euentura, sciet ipse scientia necessarià; quæ verò euentura sunt
contingenter, sciet scientia contingenti, seu potius libera: & cum in cō-
tingen-

tingentibus futuris euentibus qui à libero arbitrio creato pendet, quod
vna pars contradictionis potius quàm alia sit euentura, non pèdeat à scie-
ntia diuina, quæ ex eo euentura sit, quia Deus præscit illam euenturam;
sed pendeat à libertate arbitrij, qua se in vnā aut alteram partem, vt
maluerit, inflectet; vtq; quanta contingentia est in euentu, interim dū
est in sua causa, tanta est in scientia diuina, vt sit scientia vnus partis cō-
tradictionis potius quàm alterius. Quare, inquit, licet necessarium
sit, quicquid euenturum est, id Deum præscire, & quicquid Deus futu-
rum præscit, id ita euenire; & ob id hæc propositiones in sensu com-
posito sint necessariae; omne præscitum à Deo eueniet; quicquid euē-
turum est, præscitum est à Deo ita euenturum: nihilominus, inquit,
sicut non est necessarium, sed omnino contingens, Petrus in futurum
peccare, quia re ipsa potest non peccare; ita neque ad hanc vsque diem
est vlla ratione necessarium, quod Deus præsciat illum peccaturum, sed
omnino contingens & liberum, ita quod vt Petrus re ipsa potest non
peccare, sic Deus potest modò atq; in futurum efficere vt ipse nūquam
præsciuerit Petrum peccaturum. Vnde volunt, necessitatem illarū pro-
positionum in sensu composito fundari solū in necessitate mutue cō-
sequentiæ inter has duas propositiones; aliquid præscitum est à Deo
euenturum, ergo ita eueniet, & è contrariò; non verò quæsi vsque ad
hanc diem sit vlla necessitas, etiam immutabilitatis, in altero extremo-
rum, nempe in præscientia diuina; quia sine vlla mutatione in scientia,
si Petrus non peccauerit, efficiet Deus se non aliud præsciuisse quàm Pe-
trum non peccaturum. Quare in sensu diuiso, non solū ea ratione vo-
lunt hanc esse veram; peccatum Petri præscitum à Deo potest non fo-
re; quia si Petrus re ipsa non esset peccaturus, quod bene potest, Deus
peccatum illius nunquam præsciisset; sed etiam ex eo, quia si ipse non
peccet, vt potest, Deus modò efficiet, se ex æternitate non aliud præ-
sciuisse, quàm ipsum non peccaturum. Adhibent exemplum in hac pro-
positione, quod curret, necessariò mouebitur; quæ in sensu composito
est vera, propter solam necessitatem huius consequentiæ; aliquid cur-
ret, ergo mouebitur: cum tamen in neutro extremo sit vlla necessitas,
& ob id in sensu diuiso, quod curret, possit non moueri: quia id, quod
curret, potest in futurum nec currere, nec moueri.

Eodem modo conciliant libertatem arbitrij cum prædestinatione &
reprobatione. Quia si reprobus pro sua libertate, vt re ipsa potest, effe-
cerit quæ vt vitam æternam consequatur sunt necessaria, Deus efficiet
vt ex æternitate fuerit prædestinatus, & non reprobus: & è contrariò,
si prædestinatus, vt potest, efficere noluerit quæ pro adipiscenda æterna
felicitate sunt necessaria, efficiet Deus vt ex æternitate fuerit reprobus,
& non

& non praedestinatus. Quare, inquit, simili modo haec propositiones in sensu composito sunt verae; praedestinatus necessarium saluabitur; reprobus necessarium condemnabitur. Haec vero in sensu diuiso; praedestinatus potest condemnari; reprobus potest saluari; sunt verae, non solum ea ratione, quia si is, qui est praedestinatus, pro sua libertate facturus esset ea (ut re ipsa nihil impediendo praedestinatione potest) quibus damnationem aeternam incurreret, & is, qui est reprobus, acturus esset ea quibus vitam aeternam consequeretur, Deus ex sua aeternitate neque illum praedestinasset, neque hunc reprobasset; sed etiam ex eo, quia Deus efficit modum, ut ille nunquam fuerit praedestinatus, sed reprobus; & ut hic nunquam fuerit reprobus, sed praedestinatus.

Quam multi in hac fuerint sententia.

Miror quam multi doctores amplexati sint hanc sententiam, inter quos sunt in primis quotquot defendunt in Deo esse potentiam ad praeteritum etiam comparatione effectuum, qui iam in tempore extra suas causas emanarunt. De horum numero sunt Altisiodorensis, Gilbertus Porretanus, & quidam Angli, ut Gregorius in primo, dist. 42. q. 1. ar. 2. refert, qui etiam in eorum sententiam propendit. Verum cum his. q. 25. ar. 4. nobis futura erit disputatio. Eandem amplectuntur D. Bonaventura in primo. d. 40. in secunda parte, ar. 1. q. 1. Richard. d. 38. q. 6. Scotus dist. 40. q. vnica, Ochamus & Gabriel. d. 38. q. prima, Gregorius. q. 2. conclusio. 4. & ceteri nominales communiter, Syluester in consolato. q. 22. ar. 5. Driedo de concordia liberi arbitrii, & praedestinationis parte secunda, cap. 2. & 3. Albertus Pighius lib. 8. de libero arbitrio cap. 1. Andreas a Vega lib. 2. in Concilium Trid. cap. 17. in responsione ad tertiam objectionem, & lib. 12. cap. 22. & Anton. Cordubensis libro primo quaestionum Theologicarum. q. 55. dub. 11. & 12.

Potentiam ad praeteritum qui admittant.

Sententia haec a quibusdam ex doctoribus citatis defenditur constituendo in Deo potentiam ad praeteritum, comparatione etiam effectuum qui iam in tempore ex suis causis egressi sunt. Ab Ochamo vero, Gabriele, Antonio Cordubensi & quibusdam alijs doctoribus nominalibus; concedendo ad praeteritum potentiam in actu Dei aeterno, nempe in scientia & volitione diuina, non quidem qua scientia & volitio diuina sunt absolute, aut comparatione effectuum qui iam in tempore egressi sunt a suis causis, sed ea praecise ex parte qua futura contingentia respiciunt tanquam obiecta cognita, & volita aut permilla, atque a futuris contingentibus, quoad eiusmodi respectus (qui in scientia & volitione diuina respectus rationis sunt) pendent. Neque enim quia Deus futura ea esse praevidet, ideo futura sunt; sed quia pro libertate arbitrii creati sunt futura, ideo futura a Deo praevidentur.

A Diuo

A Diuo autem Bonaventura Scoto, & ceteris doctoribus citatis, longe alia ratione, ac maiori cum specie probabilitatis, defenditur. Dicunt namque, liberum actum voluntatis diuinae, & eadem ratione liberam Dei circa futura contingentia scientiam, secundum se ipsam non transire in praeteritum, sed semper in egressu esse in ipso nunc indiuisibili aeternitatis, quod secundum se nunquam transit in praeteritum, aut expectatur, ut futurum, sed totum semper est praesens, totumque tempori praesenti, praeterito ac futuro responderi. Quia ergo, inquit, actus liberi voluntatis diuinae circa creaturas, & scientia libera circa contingentia, licet a nobis, facta collatione cum tempore in quo sumus, ut praeterita concipiuntur ac significantur, secundum se ipsa tamen sunt praesentia & in egressu, atque in Deo libere egrediuntur, eaque ratione, dum egrediuntur, huic vel illi parti contradictionis pro arbitrio respondere possint; fit, ut si homo in tempore eligat certam hanc partem contradictionis, Deus in sua aeternitate sic determinet actum suae voluntatis & scientiae, ut scientia ex aeternitate, ita sit de illa eadem parte contradictionis, ut nunquam fuerit alterius, & e contrario, idque absque vlla mutatione ac variatione diuinae scientiae; nec incipiendo cognoscere, sed semper ex aeternitate praecognoscendo quicquid in tempore est futurum, prout hominis arbitrium pro sua innata libertate se voluerit determinare, atque dependenter ab eiusmodi determinatione. Quod fit, ut, absque vlla potentia ad praeteritum, tanta sit contingentia, seu potius libertas, modo in scientia diuina ut indifferenter ex aeternitate fuerit huius vel alterius partis contradictionis contingenter futurae, quanta est in libero arbitrio creato, ut talis pars contradictionis sit vel non sit futura.

Ratio conciliandi liberum arbitrium cum diuina praesentia ut ab alijs defendatur.

Potest vero haec sententia suaderi primo. Ex illo celebri Augustini dicto, si non es praedestinatus, fac praedestineris.

Suaderetur explicata sententia. Primum. Secundum.

Secundo ex illo Ieremiae. 18. Si poenitentiam egerit gens illa a malo suo, agam & ego poenitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei: si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, poenitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei: cum autem in Deo non sit poenitentia pro voluntatis mutatione; fit, ut eo in loco solum significetur libertas Dei in aeternitate, per quam, homine libere flectente suum arbitrium in vnam aut alteram partem contradictionis quam elegerit, Deus libere etiam illi velit praemium aut poenam pro ratione electionis.

Tertio, quia, data contraria sententia, sequeretur Deum non libere creasse mundum quando illum creauit; quod est impium. Sequela probatur, quoniam posita volitione diuina creandi in aliquo certo tempore mundum, aduenientemque eo tempore, necessario ex ea voluntate ita determinatur.

Tertium.

determinata persistente sequitur mundus: cum ergo Deus ex aeternitate voluerit creare mundum in eo temporis puncto in quo illum creauit; fit, vt si, adueniente eo temporis puncto, non potuerit iam efficere vt ex aeternitate non voluerit in eo creare mundum, necessario iam tunc, & non liberè, cum creauerit.

Quartò.

Quartò, futura contingètia re ipsa possunt non esse; alioquin re ipsa non essent futura contingètia: ergo re ipsa possunt non esse cognita à Deo euentura: implicat namq; esse ita cognita à Deo, & re ipsa aliter euenire: tunc enim Deus falleretur; cognitioque illa non esset scientia; quippe cum de ratione scientia sit, vt vera sit & certa: si ergo homo, vt potest, faciat oppositum eius quod re ipsa est factururus, Deus non sciet tunc illud, quod modò, scit hominem esse facturum, sed oppositum: id autem non erit facta mutatione aut variatione aliqua in scientia diuina; eò quòd in Deo nulla sit omnino mutatio, nec vicissitudinis obumbratio: ergo homine faciente, vt potest, oppositum eius quod est factururus, Deus efficiet vt ex aeternitate, non id quod modò scit, sed oppositum sciuerit.

Quintò.

Quintò, homo in quo temporis puncto aliquid vult, potest illud non velle, vt disputatione. 24. ostensum est: ergo Deus in inuisibili nunc aeternitatis, quod semper est præsens, potest non velle quod vult, & nò scire quod re ipsa liberè scit.

Refellitur.

Sententia hæc, & si tot doctorum iudicijs se defendat, nullo modo tamen est probanda; cum parum consentanea sit, tum literis sanctis, tum altitudini, certitudiniae perfectioni diuinæ scientia. A multisq; ex eisdem doctoribus, qui eam amplectantur, difficilis admodum iudicatur, neque iidem doctores sibi constare videntur, si attentè legantur. Neque credo alia de causa tam multos in eam iuisse sententiam, nisi quòd alia ratio conciliandi liberum arbitrium cum præscientia, & prædeterminatione illis non occurreret: cum tamen hæc non obscure certitudini & perfectioni diuinæ scientia derogare videatur.

Scientia, qua Deus scit quod est, futurum contingens, tamen necessaria iam nunc est, vt implicet Deum efficere (e id nesciuisse.

Est igitur dicendum cum D. Thoma hoc loco in responsione ad primū, ceterisq; illius sectatoribus, tam necessarium iam nunc esse, Deum ex aeternitate sciuisse quodcumque futurum contingens ex aeternitate sciuit esse futurum, vt iam nunc nulla ratione efficere valeat, se illud non sciuisse: quippe cum ad præteritum non sit potentia, & in Deum neque transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio possit cadere. Eadè fuit sententia Richardi de sancto Victore.

Neque D. Thomas, q. 6. de veritate ar. 3. in responsione ad vltimum docuit contrarium. Confecerat enim huiusmodi argumentum aduersus certitudinem prædeterminationis, quam in corpore articuli docet. Quod potest

potest esse & non esse, non habet aliquam certitudinem: sed prædeterminatione Dei de salute alicuius potest esse & non esse: sicut enim potuit ab aeterno prædeterminare & non prædeterminare, ita & nunc potest prædeterminare & non prædeterminare; cum in aeternitate non differant præteritum & futurum: ergo prædeterminatio non habet certitudinem. Respondet. Dicendum, quòd, absolute loquedo, Deus potest vnumquemq; prædeterminare, & non prædeterminare, aut prædeterminasse, vel non prædeterminasse: quia actus prædeterminationis, cum mensuretur aeternitate, nunquam cedit in præteritum, sicut nunquam est futurum; vnde semper consideratur vt egrediens a voluntate per modum libertatis. Tamen ex suppositione hoc efficitur impossibile: non enim potest nò prædeterminare, supposito quòd prædeterminauerit, vel e conuerso; quia mutabilis esse non potest: & ita non sequitur, quòd prædeterminatio non possit variari. Hæc D. Thom. Ex quibus aperte patet, solum docere, si Deus spectetur in nunc aeternitatis, prius natura quam suam voluntatem ad alteram partem contradictionis determinet, posse prædeterminare & non prædeterminare Petrum; eaq; ratione, absolute loquedo, verum esse dicere, posse prædeterminare & non prædeterminare, aut prædeterminasse vel non prædeterminasse Petrum; quia actus prædeterminationis in aeternitate non transit in præteritum; at ex suppositione, non quidem quæ fingatur esse, sed quæ verè sit in eodem nunc aeternitatis, nempe quòd posterius natura determinet voluntatem ad prædeterminandum, vt iam in aeternitate quatenus correspondit toti temporis præterito eam determinauit, fieri non posse quin prædeterminauerit: eò quòd in Deum cadere non possit vlla mutatio. Nec alia planè expositio huius responsionis D. Thomæ cum verbis ipsis, neque cum reliqua doctrina illius articuli quadrat.

D. Thomæ igitur, nostraq; sententia probatur primò. Quoniam si actus liber voluntatis diuinæ in aeternitate, vt respondet cuicumq; temporis momento, ita esset in libero egressu, vt modò efficere possit Deus se nihil ex aeternitate voluisse, aut sciuisse eorum, quæ liberè voluit, ac liberè sciuit, sequeretur dari ad præteritum potètiā comparatione etiā effectuum qui in tempore sunt iam extra suas causas: còsequens autem neque aduersarij ipsi cum quibus disputamus admittunt, & infra quaest. 25. ostendetur esse falsum: ergo falsum est etiam antecedens. Consecutio probatur, quoniam eo antecedente dato, volitio, qua Deus ex aeternitate voluit creare mundum in eo temporis puncto in quo illum creauit, esset hodie ita in libero egressu, vt posset eam Deus determinare in partem oppositam, efficereq; hodie, vt ex aeternitate voluerit nunquam creare mundum: eo autem concessio, manifestè sequitur, dari ad præteritum potètiā in effectibus qui in tempore sunt iam extra suas causas.

Confirmatio veræ sententia.

Etenim

Etenim cum libera determinatio voluntatis diuinæ ad creandum mundum in eo temporis puncto, in quo illum creauit, sit immediata & tota causa creandi illum tunc, si hodie Deus potest efficere, vt libera voluntas ipsius nunquam ex æternitate fuerit determinata ad creandum mundum, sed fuerit semper determinata ad illum non creandum, potest hodie efficere vt nunquam creatio mundi præcesserit: qui namq; efficere potest vt nunquam fuerit tota & immediata causa alicuius effectus, efficere etiam poterit vt non fuerit ipse effectus: ablata nãq; causa priori, ita vt nunquam fuerit, continuò quoque auferatur fuisse effectum posteriori, qui ex ea omnino pendet, eamq; consequitur: Neque satisfaciet, qui responderit, voluntatem diuinam in æternitate, vt respondet cui-cunq; in oppositam partem, dummodo tamen ab ea non sit aliquis effectus in tempore egressus. Non, inquam, satisfaciet qui ita responderit. In primis, quia prius non penderet à posteriori: quare si ipsa secundum se, facta hypothesi quod ab ea non esset iam egressus effectus, libera maneret secundum se ad determinandum actum suum in partem oppositam, efficiendumq; vt ex eadem æternitate nunquam fuisset determinatus ad creandum mundum, idem quoque posset efficere etiam si effectus iam esset egressus, atque adeò efficere nunc posset vt mundus nunquam fuisset. Deinde, quoniam vel post egressum effectum voluntas diuina in nunc æternitatis est magis determinata in se ipsa ad volendum creare mundum in eo puncto temporis in quo creauit, vel non. Si des hoc secundum: ergo sicut ante egressum poterat liberè determinate actum suum vt esset volitio non creandi mundum, ita poterit post egressum. Si verò des primum: ergo per emanationem effectus variatur in se ipsa, suscipitq; vicissitudinis obumbrationem, quod est absurdum. Præterea iam non erit semper in libero egressu in vtranq; partem in æternitate vt respondet cui-cunq; puncto & parti temporis, vt antea dicebas.

Hinc secundò ita licet argumentari. Sicut de nostra voluntate disputatione. 24. ostensum est, quod quanuis in eodem puncto temporis prius natura sit libera & indifferens vt se in alteram partem inflectat ac determinet, nihilominus in eodem ipso temporis puncto est posteriori natura in alteram partem liberè determinata; postquam verò ita posteriori natura est determinata, non potest, non solum in tempore sequenti, sed neque in eo ipso puncto temporis efficere, vt se in alteram partem inflexerit, quoniam postquam in alteram partem est determinata, non potest non esse determinata: ita de voluntate diuina in nunc æternitatis est dicendum; quanuis prius natura, seu potius more intelligendi nostro cum fundamento in re, in nunc æternitatis, quod totum ample-

ctur

ctur tempus, sit indifferens vt in vtranuis partem determinet suum actum circa res quas liberè statuit, eaq; ratione actus ille liber egrediarur in æternitate; nihilominus in ea ipsa æternitate posteriori, nostro intelligendi more cum fundamento itidem in re, est egressus determinatus in alteram contradictionis partem iuxta diuinum arbitrium; postquam verò ita, posteriori quidem nostro intelligendi more, at simul in ipsa indiuisibili duratione æternitatis est egressus determinatus, non potest non esse ita egressus, quia alioquin concederetur potentia vt res iam vno modo effecta, non eò modo esset effecta, postquam semel esset ita effecta, quod aperte contradictionem implicat. Atque hoc est quod D. Thomas docuit quæst. 6. de veritate in responsione ad vltimum citata, cum dixit, Ex suppositione, non quidè quæ fingatur, sed quod Deus in nunc æternitatis re ipsa determinauerit actum suum liberum vt esset prædestinatio Petri, vt eum re ipsa determinauit, non posse illum non prædestinasse, quia implicat contradictionem, nec iam esse posset sine mutatione Dei, vicissitudinis ue obumbratione. Ita ergo licet cõficere argumentum. Cum in his, quæ liberè fiunt in indiuisibilibus durationibus, simul sit fieri, & factum esse, egredi actum liberè in vtranuis contradictionis partem; & esse egressum determinatū in alteram; sanè quauis nostro intelligendi more cum fundamento in re, prius fuerit actum voluntatis aut scientiæ diuinæ circa aliquod particulare contingens futurum cras, egredi liberè, ita vt in vtranuis partem potuerit Deus illum determinare; simul tamen fuit esse egressum determinatum in alteram partem, maximè cum non aliter potuerit egredi, quam determinatus in alteram partem, pro arbitrio tamen eius qui actum eliciebat: ergo in æternitate, vt respondet diei hesterni, temporiq; infinito quod diem hesternum præcessit, fuit actus voluntatis atque scientiæ diuinæ determinatus in eam partem quæ futura est cras, eiusmodiq; contingens futurum cras, iam tunc habuit respectum tanquam cognitum actu comparatione scientiæ diuinæ, & scientia fuit iam scientia in actu cum peculiari respectu rationis ad illud obiectum: ergo si, quando liberum arbitrium creatum se determinaret, posset voluntas & intellectus diuinus determinare volitionem & scientiam in oppositam partem, efficeretq; vt nunquam pars altera contradictionis fuerit volita nec scita, daretur ad præteritum potentia, nempe ad tollendam determinationem volitionis & scientiæ, quæ iam antea fuerat, ac tollendum respectum ad tale obiectum, qui etiam præcesserat; quod tamen contradictionem implicat, vt quæst. 25. est ostendendum.

Potest confirmari hæc eadem ratio, quoniam cum mundus sit iam à diuina voluntate tanquam à sua propria causa egressus; neque ab ea potuerit

X

tuerit

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 49.

tuerit egredi, nisi determinata iam ad mundi productionem; consequens profectò est, vt saltem in eo temporis puncto fuerit determinata, in quo mundus est conditus: cum ergo non fuerit tunc primò determinata; eò quòd nihil Deus potuerit in tempore incipere velle; efficitur, vt ex aeternitate fuerit eo pacto determinata: at Deus postquam semel liberè suam voluntatem in alteram partem contradictionis determinauit, non potest iam efficere vt eam non ita determinauerit; alioquin posset facere, vt, postquam res aliqua semel esset effecta, non esset effecta: ergo Deus in nullo puncto temporis ante creationem mundi efficere potuit, vt ex aeternitate non statuerit in eo temporis puncto creare mundum, in quo illum creauit, & eadem ratione non potuit efficere, vt non sciuerit mundum in eodem temporis puncto esse futurum: cum ergo eadem sit ratio de quocunque alio futuro contingente; fit, vt nullo temporis puncto possit Deus efficere, se ex aeternitate contrarium sciuisse de quocunque futuro contingente, quàm re ipsa modò scit.

Tertiò, Quoniam vel Deus in aeternitate, vt responderet huic praesenti, aut cuiuscunque praeterito temporis momento ex altitudine & perfectione suae scientiae penetrat certò in quam partem liberum arbitrium Petri se inflectet crastina die, vel non: non est dandù hoc secundum; quia tunc Deus non praecognosceret futura contingentia, quod est haeticum, contra apertissima scripturae testimonia quae disputatione sequente citabimus: si verò detur primum, in illam, & non in partem oppositam, se inflectet; alioquin Deus non certò penetrabat Petrum in illam eandem pro sua libertate se esse flexurum; ergo nunquam est futurum, vt se flectat in partem oppositam, esto, si vellet, id posset; & consequenter nunquam Deus ea de causa efficiet, vt nunquam ex aeternitate sciuerit id, quod nunc scit.

Liberum arbitrium creati non ideò efficit hoc, vel illud, quia Deus id praesciuit: sed ideo Deus praesciuit, quia ita liberè erat futurum.
* Quomodo libertas arbitrii stet cum diuina praescientia,

In quo ergo ab autoribus contrariae sententiae discrepamus breuiter dicam. Quauis enim omnes conueniamus, etiam posita libera determinatione voluntatis diuinae qua Deus creare decreuit hunc ordinem rerum quas creare constituit, non ideò liberum arbitrium creatum facturum esse hoc potius quàm oppositum, quia Deus id praesciuit, sed è contrariò, ideò Deum id praesciuisse, quia liberum arbitrium pro sua innata libertate id erat facturum, cum, si vellet, posset re ipsa facere oppositum: * dissidemus tamen, quia, vt duabus praecedentibus disputationibus explicatum est, asserimus, Deum ex altitudine & perfectione sui intellectus atque suae essentiae tanquam obiecti primarij, certissimè cognoscere in se ipso, & in causis secundis quid pro libertate earum contingenter sit futurum, ita tamen vt possit contingere oppositum,

Quaest. 14. Art. 13. Diss. 49.

scitum, & si futurum esset, vt re vera potest, Deus ex aeternitate id certissimè sciuisse, & non id quod actu scit. Quare, seruato integro iure libertatis arbitrii creati, illa quoque omnino persistente contingentia rerum, non secus ac si in Deo nulla esset praescientia, Deus certissimè cognoscit futura contingentia, non quidem certitudine quae proueniat ex obiecto, quod in se est contingens potestque; aliter re ipsa euenire, sed certitudine quae proficiscitur ex altitudine atque infinita illimitataque perfectione cognoscentis, qui certò ex se ipso cognoscit obiectum, quod secundum se est incertum & fallax. Quò fit, vt rerum contingentia, atque libertas arbitrii in futurum, optimè consentiant cum certa & non solum omnino immutabili Dei tam scientia quàm voluntate, sed etiam ita fixa ac stabili, vt iam modò contradictionem implicet, Deum ex aeternitate contrarium voluisse aut cognouisse euenturum. At verò aduersarij ex eo capite docent libertatem arbitrii, & contingentiam rerum cum diuina praescientia conuenire, ac recte consistere, quòd si res aliter eueniat, quando id actu contigerit, Deus ipse efficiet, vt non aliud quàm illud met, quod euenit, ex omni aeternitate praesciuerit. Quasi verò Deus scientiam futurorum contingentium acciperet ab ipso rerum euentu, & ante eum non maior esset certitudo in diuina scientia, quam in obiecto quod est adhuc contingenter futurum, & quasi non prius in se ipsa haberet ex aeternitate certam determinationem ad alteram partem contradictionis rei contingenter futurae, quàm res ipsa eandem determinationem ex tempore nanciscatur quando extra suas causas ponitur. Quae omnia planè cum omni ex parte absoluta diuinae scientiae perfectione aperte pugnare, certitudinemque à diuina scientia manifestè tollere, & Deum pendulum ac herentem circa rerum euentus facere, quis est qui non videat, si rem paulò attentius mentis trutina expendat?

Vnde quartò ita possumus argumentari, si ea ratione contingentia rerum concilianda esset cum diuina praescientia, quòd libero arbitrio faciente vnum, Deus efficiet se nunquam praesciuisse nisi illud idem, & libero arbitrio faciente, vt potest, oppositum, Deus efficiet se nunquam aliud sciuisse, sequeretur Deum non potuisse praedicere certò per Prophetas, vel per Christum hominem, quae contingenter erant euentura per liberum arbitrium humanum, quale fuit peccatum quo Petrus ter erat Christum negaturus, & pleraque alia; quod tamen est haeticum. Nisi forte admittatur ad praeteritum potentia, etiam postquam effectus iam ex tempore fuerit extra suas causas, ac dicatur, si Petrus, vt potuit, non peccaret, Deum effecturum, vt reuelatio non foret, quae tamen iam antea fuerat facta. At manifestè implicat contradictionem dari ad

præteritum potentiam, maximè postquam effectus fuit iam in tempore extra suas causas; qua etiam in re ferè omnes autores aduersus quos disputamus consentiunt, demonstrandumq; id est. q. 25. Præterea, posita ista ad præteritum potentia, periret certitudo, tum scientiæ diuinæ, tum etiam reuelationum quas de rebus futuris habemus: quæ namq; certitudo esse potest in scientia, aut in reuelatione, de qua verè possumus dicere, Deum efficere posse vt nihil tale sit scitum, aut reuelatum; atq; , vtum id effecturus sit necne, pendere ex euentu contingenti futuro qui æquè esse, & non esse potest; eaq; ratione tam contingens ac dubium modò sit, vtum Deus id sit effecturus, quàm contingens ex natura rei est, vt liberum arbitrium creatum se in vnam aut alteram partem pro sua libertate flectat? Profectò admissa hac opinione, aut potius errore, neque Petro, neque cæteris Apostolis, post Christi de futura negatione acceptam reuelationem, esset maior certitudo ante peccatum Diui Petri, quòd ita res esset euentura, quàm si talis reuelatio nunquam præcessisset: quandoquidem, vtum Deus in futurum effecturus esset vt non præcessisset ea reuelatio, à libera & incerta determinatione arbitrij Diui Petri in vtramq; partem pendebat.

Postremò admissa horum doctorum ratione conciliandi liberum arbitrium & contingentiam rerum cum diuina præscientia, non video qua ratione sit in Deo prouidentia circa futura contingentia quæ à libero arbitrio pendent: si quidem prout fuerit euentus huius aut alterius partis contradictionis pro innata libertate arbitrij, efficiet Deus se ex æternitate sciuisse hoc vel illud futurum: vnde non video quomodo Deus, tãquam præsciens huius partis determinatæ, ex hypothesi quòd hæc aut illa media vel auxilia ipse adhiberet, illi ex æternitate prouiderit. Consequenter non relinquitur locus diuinæ prædestinationi ac reprobationi, si omnia adhuc in futurum sunt Deo ita incerta, vt pro ratione partis contradictionis, quæ à libero arbitrio sit euentura, effecturus est adhuc vt ex æternitate hunc vel illum hominem præcognouerit hoc vel illud esse facturum, atque aded vt hic vel ille fuerit prædestinatus aut reprobatus. Erit etiam ad hunc vsque diem incertus numerus prædestinatorum & reprobatorum: quandoquidem pro ratione euentuum futurorum effecturus est adhuc Deus vt ex æternitate hos vel illos, plures aut pauciores, prædestinauerit. Quòd si res ita habet, quanam ratione dum ad punctum prædestinationis est deuentum, & ad electionem quorundam, alijs non ita electis, exclamauit Paulus ad Roma. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Denique ea opinione data, non video quomodo magis Deus pœnitentiam Tyriorum & Sidoniorum,

doniorum, ex hypothesi quòd in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ Bethsaidæ & Corozain sunt effectæ, quàm eius oppositum præsciuisset; quandoquidem vtrumq; à libero eorum arbitrio pendeat: prout verò in vnam, aut alteram partem se inflectere vellet, erat Deus effecturus vt vnum aut alterum ex æternitate præsciuisset. Longè aliter profectò scriptura de certitudine atque determinatione diuinæ præscientiæ ac prædestinationis loquitur. Ait enim Paulus secundæ ad Timotheum secundo. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, cognouit Dominus qui sunt eius. Vt interim alia loca scripturæ omittamus. Vnde etiam Augustinus, 3. de libero arbitrio cap. 5. Cum sit, inquit, præsciens Deus voluntatis nostræ, cuius est præsciens ipsa erit: voluntas ergo erit, quia voluntatis est præsciens: neque voluntas esse poterit, si in potestate non erit: ergo & potestatis est præsciens: non ergo per eius præscientiam potestas mihi adimitur, quæ propterea mihi certior aderit, quia ille, cuius est præscientia, non fallitur, affuturam mihi esse præsciuit. Et de correptione & gratia cap. 7. Illi electi, vt sæpe dictum est, qui secundum propositum vocati, qui etiam prædestinati atq; præsciti. Horum si quisquam perit, fallitur Deus: sed nemo eorū perit quia non fallitur Deus: horum si quisquam perit vitio humano vincitur Deus: sed nemo eorum perit, quia nulla re vincitur Deus. Et de fide ad Petrum cap. 35. Fulgentius, Firmissimè, inquit, tene, & nullatenus dubites, omnes quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus fecit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos à Deo; nec perire posse quenquam eorum, quos Deus prædestinauit ad regnum cælorum: nec quenquam eorum, quos non prædestinauit ad vitam, posse vlla ratione saluari. Mitto alia D. Augustini testimonia. Quare, salua tot grauisimorum virorum autoritate, sententiam hanc parum in fide securam esse existimo.

Ad primum ergo argumentum pro ea sententia initio propositum dicendum est, nihil tale reperiri in Augustino. Nonnulli tamen id volunt colligere ex vltimis verbis Hypognost. lib. 6, quo loco cum de prædestinatione multa dixisset, ait. In quantum possumus omnes homines ad bonum opus exhortemur, nulli desperationem demus, pro inuicem oremus, in conspectu Dei nos humiliemus dicentes; fiat voluntas tua. Ipsius erit potestatis iudicium in nobis debitum mutare damnationis, gratiam prædestinationis indebitam prorogare. At perperam ex his verbis id colligitur, cum contrarium antea illo eodem libro ac alibi sæpe docuerit quicumque eius operis fuit autor. Sed solùm voluit, ipsius erit prædestinationis gratiam (id est, quæ effectus est prædestinationis, qua nos ex æternitate prædestinauerit) indebitam prorogare, hoc est, dare,

Ad primum argumentum.

dare, vel, iuxta verbi vim, cum incremento, meritorum scilicet, præstare. Non verò vult nos orationibus nostris posse modò obtinere, vt, cum ex æternitate non essemus prædestinati, Deus efficiat, vt ex æternitate fuerimus prædestinati, vt aduersarij contendunt; quod nunquam Augustino in mentem venit.

Ad secundum.

Ad secundum dicendum est, tam in eo, quàm in alijs similibus locis scriptura, non esse sermonem de pœnitentia accepta aliquo illorù duorum modorum, de quibus sermo est in argumèto proposito; sed de pœnitentia pro reuocatione, seu potiùs pro non executione sententiæ ac voluntatis diuinæ, non absolutæ, sed qua sub conditione, quam in potestate arbitrij nostri gratia ipse adiuti posuit, hoc vel illud statuit. Sensus ergo est, Agam & ego pœnitentiam, id est, non exequar malum pœnitæ, quod exequi decreui, si non egerint pœnitentiam.

Ad tertium.

Ad tertium neganda est, consecutio. Vt enim creatio, & quicumque alius Dei effectus, simpliciter dicantur liberè fieri à Deo quando in tempore fiunt, satis est quòd fiant à voluntate liberè in æternitate atque ex æternitate determinata ad producendum talem effectum in tali puncto temporis; esto iam tunc ex immutabilitate Dei, cui omnis vicissitudinis obumbratio repugnat, necessariò ex libero ac æterno decreto, quod re ipsa est in mente diuina, producat. Et hoc est quod D. Thomas docuit. q. 6. de veritate, ar. 3. in responsione ad vltimum citata; neque aliud conuincit probatio quæ in eo argumento subiungitur. Quare concedendum est, adueniente tempore in quo Deus ex æternitate statuit mundum creare, Deum simul, & liberè, & necessariò, eum creare; alia tamen atq; alia ratione. Liberè enim creare mundum dicitur, quatenus libera voluntate æterna eum creat: necessariò verò, propter necessitatem immutabilitatis suæ voluntatis ita liberè ex æternitate determinatæ.

Ad quartum.

Ad quartum, concessio antecedente, nempe futura cõtingentia re ipsa posse non esse, neganda est consequentia, qua inferebatur re ipsa posse non esse scita à Deo. Solum enim sequitur, potuisse non esse scita, & nõ fuisse scienda, si, vt possunt, non fuissent futura: Deus enim ex æternitate id certò penetraret, atque in eo euentu ex æternitate id de tali contingente sciisset, non verò id quod modò scit. At eo ipso quòd certissimè penetravit & præsciuit id futurum esse quod re ipsa eueniet, efficere non potest vt ex æternitate contrarium sciuerit. Neq; in sensu composito, quòd Deus id ita certissimè penetrauerit & præsciuerit, potest euenire oppositum: tametsi in sensu diuiso, nihil omnino impediète præscientia diuina (quæ non fuisset, nisi res ex libertate arbitrij humani ita esset futura) perinde possit simpliciter euenire oppositum, ac si nihil esset à Deo præscitum.

Ad quintum.

Ad quintum, concessio antecedente, cõcedenda quoque est consequentia de indiuisibili nunc æternitatis absolutè sumpto: scilicet, æternitatis vt responderet cuicumque puncto temporis determinato, ante quod semper tempore infinito præcessit determinatio diuinæ voluntatis & scientiæ ad alteram contradictionis partem: facta namq; semel determinatione voluntatis ac scientiæ, implicat cõtradictionem Deum facere vt ex æternitate voluerit aut sciuerit oppositum, vt ostensum est.

Ad quintum.

Vtrum in Deo sit futurorum contingentium scientia: qua item ratione cum ea libertas arbitrij, rerumque contingentia consentiant.

Disputatio. 50.

QUANVIS quæ in postrema hac disputatione dicenda sunt, facile ex dictis poterant intelligi, vt tamen argumenta aliqua diluantur, clariusq; cõsensio libertatis arbitrij, cõtingentiæq; rerum cum diuina præscientia intelligatur, hæc quoque disputatione erit instruenda.

Pars neg. suadet. Primò.

In partem ergo, quæ negat esse in Deo scientiam futurorum contingentium, argumentatur D. Thomas hoc loco. Primò, quoniam à causa necessaria proficiscitur effectus necessarius: sed scientia Dei est causa futurorum quæ per eam sciuntur; eò quòd, vt ar. 8. ostensum est, Deus per suam scientiam sit causa rerum; insuper est necessaria: ergo omne, quod ab ea scitur futurum, eueniet necessariò, ac proinde in Deo nullius rei contingentis scientia reperiri potest.

Secundò.

Secundò, si conditionalis aliqua est vera, & eius antecedens est absolute necessarium, consequens est etiam absolute necessarium; alioquin in bona consequentia esse posset antecedens verum & consequens falsum, quod nulla ratione est admittendum: sed hæc conditionalis est vera, si Deus sciuit hoc esse futurum, id ita eueniet; alioquin scientia Dei esset falsa: & antecedens est absolute necessarium, tum quia æternum, tum etiam quia præteritum, & ad præteritum non est potentia: ergo consequens erit etiam absolute necessarium, ac proinde nullum futurum præscitum à Deo erit contingens.

Tertiò.

Tertiò, quicquid scitur à Deo necesse est esse; quippe cum & omne id, quod scitur ab hominibus, necessariò sit; Dei verò scientia certior sit quàm humana: sed nullum contingens futurum necessariò erit: ergo nullum contingens futurum à Deo sciri potest.

Quartò. Quartò, ita possumus argumentari, Nihil futurum præcognitum à Deo potest non euenire: ergo nihil præcognitum à Deo est futurum contingens. Consequentia est manifesta, quoniam futurum contingens non est aliud, quàm id, quod euenire, & non euenire indifferèter potest. Antecedens verò probatur, quoniam si, quod à Deo est præcognitum euenturum, non eueniret, Deus re ipsa falleretur: ergo si stante scientia posset non euenire, Deus re ipsa falli posset, quod tamen est impium, nullaq; ratione esse potest.

Quintò. Quintò res significatæ per propositiones de futuro contingenti non minus necessariæ sunt, si scientia diuina quæ de ipsis habetur sit determinatè vera, quàm si propositiones ipsæ de futuro quæ easdem res significant sint determinatè veræ: sed ex eo, quòd propositiones de futuro contingenti sint determinatè veræ, colligit Aristoteles primo de interpretatione cap. vltimo sequi, res significatas esse necessariò euenturas, & consequenter inanes esse nostras consultationes: ergo si scientia diuina, quæ de eisdem rebus habetur, sit determinatè vera, sequitur omnia necessariò, & nihil contingenter euenire, inanes esse consultationes nostras, tolliq; prorsus nostri arbitrij libertatem.

Sextò. Sextò futurorum præscientia tollit libertatem arbitrij: ergo libertas arbitrij & præscientia Dei circa futura contingentia nulla ratione possunt coherere, ac proinde alterum necessariò negandum erit. Consequentia est manifesta, antecedens verò probatur, quoniam data præscientia futurorum, hæc est necessaria & optima consequentia; Deus ex æternitate præsciuit Petrum peccaturum cras, ergo Petrus cras peccabit: nititur namq; certitudini diuinæ scientiæ, cui nulla ratione potest subesse falsum, ac proinde quàm certum est Deum ea scientia falli non posse, tam necessaria est cõsequentia illa: at in cuius potestate non est tollere antecedens necessariæ consequentiæ, nec in eius potestate est tollere cõsequens; alioquin efficere quis posset, vt in bona consequentia antecedens esset verum & consequens falsum, quod cum natura bonæ consequentiæ omnino pugnat: cum ergo in potestate Petri non sit efficere, vt Deus ex æternitate non præsciuerit peccatum ipsius crastina die futurum, neque id sit in potestate Dei; eò quòd ad præteritum non sit potestatis; sit, vt in potestate etiam ipsius Petri situm non sit facere, quin peccet cras, ac proinde sit, vt, stante præscientia quam Deus re ipsa habet, nulla in Petro libertas arbitrij permaneat.

In Deo præscientiam esse futurorum contingentium ex literis sanctis est apertissimum, ad eò vt contrarium non solum insania sit, vt Augustinus quinto de ciuitate Dei cap. 9. affirmat, sed etiam manifestus error in fide. Psalm. 138. Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam

Futurorum contingentium esse in Deo præscientia.

hinc

meam & funiculum meum inuestigasti, & omnes vias meas præuidisti. Tu cognouisti omnia nouissima, & antiqua. Sapientia. 8. de diuina sapientia dicitur, signa, & monstra scit antequàm fiant, & euentus temporum, & seculorum. Ecclesiastici. 23. Oculi Domini lucidiores sunt super Solem, circumspectantes omnes vias hominis, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes. Domino enim Deo, antequàm crearentur, omnia sunt agnita. Et cap. 39. Opera omnis carnis coram illo, & non est quicquam absconditum ab oculis eius. A seculo vsque in seculum respicit, & non est mirabile in conspectu eius; quâsi scilicet aliquid eueniat, quod ipse antea non præsciuerit. Isaiæ. 41. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dij estis vos. Et cap. 48. Prædixi tibi ex tunc, antequàm euenirent indicaui tibi, ne forte diceres, idola mea fecerunt hæc, & sculptilia mea, & conflatilia mandauerunt ista. Ioã. 14. & nunc dixi vobis prius quàm fiat, vt cum factum fuerit credatis. Præterea Deus scit contingetia omnia quando fiunt, & iam actu sunt, iuxta illud ad Hebræos. 4. Non est inuisibilis vlla creatura in conspectu eius, omnia nuda & aperta sunt oculis eius: sed non incipit illa scire quando sunt actu; id enim esset à non sciente in scientem mutari, caderetq; in Deum apertè vicissitudinis obumbratio: ergo scit contingetia futura antequàm sint. Postremò si in Deo non sit præscientia contingentium futurorum, perit prophetia, corruiq; pars maxima scripturarum sanctarum, quod cum fide catholica manifestè pugnat. Vnde meritò Tertullianus secundo libro aduersus Marcionem, Præscientia, inquit, Dei tot habet testes, quot fecit Prophetas.

Triplicem scientiam oportet distinguamus in Deo, nisi periculose in concilianda libertate arbitrij nostri & contingentia rerum cum diuina præscientia hallucinari velimus. Vnam merè naturalem, quæ proinde de nulla ratione potuit esse aliter in Deo, per quam omnia ea cognouit ad quæ diuina potentia siue immediatè siue interuentu causarum secundarum se se extendit, tum quoad naturas singulorum, & complexiones eorum necessarias, tum etiam quoad contingentes, non quidem quòd futura essent, vel non essent determinatè, sed quòd indifferenter esse & non esse possent, quod eis necessariò competit, atque ad eò sub scientiam Dei naturalem etiam cadit. Aliam merè liberam, qua Deus post liberum actum suæ voluntatis absque hypothesi & conditione aliqua cognouit absolutè & determinatè ex complexionibus omnibus contingentibus, quænam re ipsa essent futura, quæ non item. Tertiam denique mediam scientiam, qua ex altissima & inscrutabili comprehensione cuiusque liberi arbitrij in sua essentia intuitus est, quid pro sua innata libertate, si in hoc, vel illo, vel etiam infinitis rerù ordinibus collocaretur, acturum esset.

Triplicis in Deo scientia consideranda.

Merè naturalis.

Omnino libera.

Media inter utranque.

esset, cum tamē posset, si vellet, facere re ipsa oppositum, vt ex dictis disputatione. 47. & 48. manifestum est.

Sciscitabitur fortē aliquis, an huiusmodi scientia media appellanda sit libera, an naturalis. Ad quod in primis respondendum est, eam nulla ratione esse dicendam liberam: tum quia antecedit omnem liberum actū voluntatis diuinæ: tum etiam quia in potestate Dei non fuit scire per eam scientiam aliud quàm re ipsa sciuerit. Deinde dicendum, neque etiā in eo sensu esse naturalem, quasi ita innata sit Deo, vt non potuerit scire oppositum eius, quod per eam cognoscit. Si namq; liberum arbitrium creatum acturum esset oppositum, vt re vera potest, id ipsum sciuisset per eandem scientiam, non autem quod re ipsa scit. Quare non est magis innatum Deo scire per eam scientiam hanc partem contradictionis ab arbitrio creato pendente, quàm oppositam. Dicendum ergo est partim habere conditionem scientiæ naturalis, quatenus præuenit actum liberum voluntatis diuinæ, neque in potestate Dei fuit aliud scire; partim habere conditionem scientiæ liberæ, quatenus, quod sit vnus potius partis quàm alterius, habet ex eo quod liberum arbitrium, ex hypothesi quod crearetur in vno aut altero ordine rerum, esset potius facturum vnum quàm aliud; cum vtrumuis indifferenter posset facere. Atq; hoc sanè postulat libertas arbitrij creati, quæ, posita etiam præscientia diuina, non minùs est de fide, quàm eadem præscientia & prædestinatio, vt disputatione. 23. latè ostensum est. Idem apertissimè sonant testimonia sanctorum quæ mox referemus. Cõsonat etiam communis Theologorum sententia, quam disputatione præcedente ex parte retulimus, & de qua paulò post dicemus. Ne verò primo suo aspectu te hæc doctrina perturbet, memento ista omnia, quæ sequuntur, aptissimè inter se conuenire & cohærere. Nihil esse in potestate creaturæ, quod etiam non sit in potestate Dei; Deum sua omnipotentia inflectere posse nostrum liberum arbitrium quocunq; ipse voluerit, præter quàm in peccatum; id enim cõtradictionem implicat, vt disputatione. 30. demonstratum est; Deum quicquid facit interuentu causæ secundæ, posse efficere se solo, nisi in effectu inuoluatur, vt sit à causa secūda; Deum permittere posse peccata, non verò præcipere, aut ad ea incitare vel inclinare; item quod res libero arbitrio prædita, si in certo ordine rerum & circumstantiarum collocetur, in vnam aut alteram partem se flectat, non prouenire ex præscientia Dei, quin potius ideò Deum id præscire, quia ipsa res libero arbitrio prædicta liberè id ipsum agere debet, neque prouenire ex eo quod Deus velit id ab ea fieri, sed ex eo quod ipsa liberè id velit facere. Inde verò apertissimè sequitur, scientiam, qua Deus, antequàm statuat eam creare, præuidet quid sit factura, ex hypothesi quod in eo rerum ordine collo-

collocetur, pendere ex eo quod ipsa pro sua libertate hoc vel illud sit factura, & non è contrariò. Scientia verò, qua Deus absque vlla hypothesi absolūtè scit quid per liberum arbitrium creatum sit re ipsa futurum, semper est in Deo libera, pēdetq; à determinatione libera suæ voluntatis, qua tale liberum arbitrium in tali vel tali ordine rerum creare statuit.

Quæret fortasse aliquis, vtrum scientia illa media concedenda sit in aliquo beatorum, saltem in sacratissima Christi anima, vt sicut Deus, qua Deus, penetratione suæ essentia intuetur quid liberè futurum sit per arbitrium creatum, ex hypothesi quod in tali ordine rerum creetur; ita anima illa sacratissima, ex intuitu diuinæ essentia per scientiam beatam, quid futurum sit per liberum arbitriū, maximè hominis iam à Deo producti, intueatur. Dicendum est, neque etiam in ipsa anima Christi concedendam esse eiusmodi scientiam. Ratio est, quoniam non comprehendit diuinam essentiam: Deo autem à Hieronymo, Augustino, & alijs patribus tribuitur hæc scientia comparatione rerum creaturarum, quia Deus est, eaq; ratione altissimo quodam modo liberum quodcunq; arbitrium creatum comprehendit. Neque enim ad intuemum in re libera in quam partem se inflectet satis est illius comprehensio, neque quæcunq; maior comprehensio quàm sit res comprehensa, sed necessaria est altissima atq; eminentissima comprehensio, qualis in solo Deo comparatione creaturarum reperitur. Vnde neque Deum concedimus per scientiam naturalem intueri ante determinationem suæ voluntatis quam partem ipse sit electurus, eò quod intellectus in Deo ea altitudine & præstantia non superet essentiam ac voluntatem diuinam, qua essentias ac voluntates creatas longè superat. Quare sicut homo & angelus ante liberam determinationem suarum voluntatum non cognoscunt in quam partem se inflectere debeant, eò quod intellectus in eis essentiam ac voluntatem infinito illo excessu non superent: ita neque Deus, antequàm voluntatem suam determinet, in quam partem ea sit inflectenda cognoscit. Nec satis percipio quam ratione in Deo integra maneret libertas, si ante actum suæ voluntatis præcognosceret in quam partem esset inflectenda: etenim existente tali scientia nulla ratione partem oppositam eligere posset: quare si ante determinationem præcognosceret in quam partem foret inflectenda, non video quando libertatē habuerit ad partem oppositam eligendam.

Vt verò hoc melius percipias, obserua. Longè diuersum esse, vnum suppositum per scientiam mediam, ex eminentia sua supra aliud suppositum, scire quid ab illo alio supposito pro sua libertate sit eligendum, ac vnum & idem suppositum per scientiam mediā præscire quid ipsummet liberè

Quæstio alia circa scientiam mediam.

Solutio.

Scientia mediā non est in Deo comparatione sui liberi arbitrij, sed solam cõparatione creaturæ.

liberè sit electurum. Quod enim suppositum vnū excessu infinito aliud comprehendens sciat per scientiam mediam, non liberè sed quasi naturaliter, quid illud aliud suppositum pro sua libertate complectetur ex hypothesi, quòd in tali vel tali ordine rerum constituatur, sciturum etiā quicquid in contrariam partem eligeret illud met suppositum, si fortè, vt re vera potest, in illam se se liberè flecteret, nihil sanè mirum, neque vllum inde libertati alterius suppositi infertur præiudicium: at verò quòd vnum & idem suppositum, non liberè, sed quasi naturaliter, prius sciat quid ipsummet volet, quàm id actu velit, non video qua ratione salua libertate eiusdem suppositi possit consistere: quandoquidem in illo priori, in quo id non liberè, sed quasi naturaliter sciuit, in potestate ipsius non fuit scire contrarium: quippe cum non liberè, sed quasi naturaliter eam contradictionis partem sciuerit, præexistente verò eiusmodi scientia, contradictionem implicet velle aut sciuisse cōtrarium; quoniam aut Deus falleretur, aut, postquam aliquid sciuit, id non sciuisset, quod contradictionem inuoluit. Adde, id, quod meritò ob eminentiam infinitam Dei supra arbitrium creatum necessitate compulsi asserimus ad eiusdem arbitrij libertatem tuendam, quam experimur, & quæ non minus certa est ex scripturis sanctis, quàm diuina præscientia, extendendum non esse ad alia absque vrgentissima ratione: quæ tamen in præsentia non datur.

Obiectio. Obijciat fortasse aliquis. Ad cognoscendum satis est proportio inter potentiam & obiectum, ita videlicet vt in potentia sit tanta vis ad cognoscendum, quanta est entitas seu cognoscibilitas obiecti: ergo quicumque comprehendit voluntatem aliquam, in ea penetrabit inquam partem pro sua libertate se sit determinatura, ac proinde Deus præcognoscet in quam partem sua voluntas se sit liberè determinatura, & præcipuè anima Christi scientia beata præintelliget in quam partem tum sua voluntas humana, tum aliæ aliorum hominum se sint liberè determinaturæ: quandoquidem altiori modo per eam scientiam eandem comprehendit, quàm illæ suapte natura sint cognoscibiles.

Dissoluitur. Ad hoc argumētū dicēdū est, antecedēs esse verū de ijs quæ in obiecto cognoscibilia sunt suapte natura, vī ue entitatis ipsorū: secus autē de ijs quæ supra suam naturam ex sola cognoscentis eminentia illimitatæque perfectione cognoscuntur, qualia sunt determinatio liberi arbitrij antequam sit, & vniuersim futura omnia contingentia antequam existant: ad hæc namq; cognoscenda non satis est adæquatio potentia cognoscentis cum radice contingentia ipsorum, seu comprehensio talis radicis; sed necessaria est altissima & eminentissima comprehensio huiusce radicis, qualis est in solo Deo comparatione liberi arbitrij suarū omniū creatu-

creaturarum. Quia ergo in beatis concedenda non est eiusmodi media scientia, dicebamus. q. 12. ar. 8. & alijs in locis, beatos ex solo intuitu diuinæ essentia, & determinatione voluntatis diuinæ, de constituendo libero arbitrio cuiusque in aliquo ordine rerum, non posse cognoscere certò futura contingentia quæ à tali libero arbitrio dependent: & idcirco manifestationem earum rerum fieri beatis per ostensionem scientia, quàm Deus de eisdem rebus habet, vel aliqua alia ratione arbitrabamur.

His ita explicatis. Cum rerum omnium creaturarum, vt sæpe dictum est, aliæ sint à Deo immediatè; aliæ interuentu solùm causarum secundarum, quæ agunt ex necessitate naturæ absque vlla dependentia à libero arbitrio creato; aliæ denique quæ à libero arbitrio creato emanant, aut ab eo variationem aliquam possunt suscipere; in primis Deus causa fuit, siue particularis, siue vniuersalis rerum omnium primi, & secundi generis, per solam scientiam merè naturalem primo loco explicatam, accedente libera determinatione suæ voluntatis, qua scientia illa ad productionem illo modo eorum effectuum determinaretur, vt ar. 8. explicatum ostensumq; est. Scientia namq; illa sola rationem habet artis, qua Deus modum atq; rationem nouit fabricandi res eas illo modo, & prouidendi singulis vt ad suos fines essent accommodatæ: cum verò ars non operetur, nisi determinata per voluntatem artificis executioni mandantis quod arte præscribitur, accedente voluntate diuina, qua Deus liberè voluit vt illæ res essent, scientia Dei naturalis fuit causa earum nostro intelligendi more remota, determinatio verò libera voluntatis diuinæ proxima ac sufficiens. At licet liberum arbitrium angelicum & humanum res sint primi generis, quia tamen Deus vtrumq; condidit, vt in manu consilij sui cōstitutum, non solùm in finem naturalem, sed etiam supernaturalem diuina ope peruenire posset, aut ab vtroq; pro suo arbitratu deflectere; planè vt rerum tertij generis quæ à libero arbitrio procedunt, Deus causa esset, interdum solùm vniuersalis, interdum verò etiam particularis, atque vt circa liberum arbitrium debitam prouidentiam ad vtrūque finem posset exercere, nunc hominem varijs euentibus exercendo, nunc defectus illius tolerando & permittendo, nunc illum vocado, eiq; opitulando, atque illum in bonum promouendo; deniq; vt quosdam homines aut angelos posset prædestinare, omniaq; in debitos fines ordinare, præter scientiam merè naturalem primo loco explicatam, necessaria etiam fuit scientia illa media, qua, ex hypothesi, quòd hunc vel illum ordinem rerū veller efficere, certò præuideret ea omnia quæ pro libertate arbitrij, tam angelici quàm humani, in vnoquoq; eorum ordinum essent futura. Rerum ergo tertij generis causa est Deus, interdum vniuersa-

Deus per scientiam merè naturalem quæ rerum causa fuerit.

Quæ scientia in Deo sit causa earum rerum, quæ à libero arbitrio creato emanant.

uniuersalis; interdum particularis; remotè quidem, nostro intelligendì more, per vtrâque scientiam explicatam, proximè verò per determinationem suæ voluntatis, qua statuens collocare homines & angelos in eo ordine rerum in quo eos collocauit, simul statuit hoc vel illo modo cum libero arbitrio illorum cooperari. Ne tamen intelligas causam villo modo esse peccatorum: hæc enim, quoad culpam & defectum, in solum arbitrium creatum tanquam in causam reducuntur, vt à disputatione. 30. ostensum est. Scientia autem libera qua Deus post determinationem suæ voluntatis absolurè & absq; vlla hypothese cognouit quæ euentura erant ex quolibet illorum trium generum effectuum, nullo modo est causa rerum: quoniam scientia illa est post liberam determinationem voluntatis Dei, qua tota ratio causæ atque principij immediatè operandi ex parte Dei completur.

Scientiam liberam non esse causam rerum.

Futura cõtinua nō, quia sciuntur à Deo idèo futura sunt, sed è contrario.

Ex his facile intelligi potest, quanuis Deus nullam scientiam sumat à rebus, sed quicquid cognoscit, id in sua essentia & in determinatione libera suæ voluntatis cognoscat & comprehendat; attamen non quia cognoscit aliquid esse futurum, idèo illud futurum, sed è contrario quia illud futurum est ex suis causis, idèo cognoscere illud esse futurum. Quia enim res primi generis ex sola libera voluntate Dei, tanquam ex immediata & tota causa, sunt futura, idèo Deus per scientiam liberam, quæ determinationem illam voluntatis consequitur in Deo, in ea ipsa determinatione voluntatis tanquam in causa quod sunt futura, scit eas esse futuras: non verò è contrario, quia scit illas esse futuras, idèo sunt futura; quando quidem prius, nostro intelligendi more cum fundamento in re, illæ sunt futura ex determinatione libera voluntatis diuinæ, quàm id à Deo ex eadem ipsa determinatione sciatur. Quia etiam res secundi generis, partim ex libera voluntate Dei, qua causas secundas statuit immediatè creare, & cum eisdem tanquam uniuersalis causa concurrere, partim ex necessario influxu ipsarummet causarum secundarum ita sunt futura, vt nulla alia causa eiusmodi effectus valeat impedire, vtrique (præexistente scientia naturali qua præuidet eiusmodi res necessario esse futuras, ex hypothese quod causas earum velit creare) præsciuit, in determinatione voluntatis qua illas statuit creare, per scientiam liberam, quæ eiusmodi determinationem consequitur, tales effectus absolurè & sine hypothese esse futuros, quia ex dictis causis erant futuri; non verò è contrario, quia sciuit illos esse futuros, idèo futuri sunt ex eisdem causis. Denique quia res tertij generis, cooperatibus tum alijs causis secundis, tum etiam Deo, partim vt causa uniuersali partim vt causa particulari, ex libero arbitrio creato, aut dependenter ab illo, ita sunt futura, vt possint non esse, præuidente Deo per scientiam naturalem, & per illam mediam inter

inter

inter merè naturalem & liberam, illas pro libertate arbitrij esse futuras, ex hypothese quod creare vellet homines & angelos in eo ordine rerum quo illos collocauit, in determinatione libera voluntatis qua illos ita creare constituit, sciuit per scientiam liberam, quæ determinationem illam consequitur, res illas esse futuras, quia illæ pro libertate arbitrij erant ita euentura: non verò è contrario, quia illas præsciuit euenturas, idèo erunt vel fuerunt.

Hoc verò, quod vltimo loco diximus, affirmant etiam omnes illi doctores quos disputatione præcedente citauimus. Dum enim asseuerant, libero arbitrio hoc, vel eius oppositum, indifferenter pro innata sibi libertate in futurum eligente, Deum effecturum vt non aliud ipse ex æternitate præsciuerit, manifestè docet, non idèo res esse futuras, quia Deus id præscit: sed è contrario. In eadem sententia videntur esse ceteri doctores scholastici, quanuis, vt verum fatear, cõtrarium innuere videantur. D. Thomas supra ar. 8. in responsione ad primum, dum exponit, atque in contrarium sensum reducere conatur, testimonium Origenis mox referendum, quo idem apertè docet.

Idem perspicue affirmat communis sanctorum Patrum sententia. Iustinus enim martyr in expositionibus quæstionum à Gentibus Christianis propositarum, in expositione quæstionis. 58. de prodicione Iudæ & præscientia Dei agens, ait. Non causa eius, quod futurum est, prænotio; sed quod futurum est, prænotio. Neque enim prænotionem sequitur, quod futurum est, sed quod futurum est prænotio. Ita fit vt non Christus prodicionis causa sit, sed proditio causa est Domini prænotio. Idem dicit esse de præscientia peccati angelorum & primorum parentum. Quare non loquitur de sola prænotione Christi, quæ homo est; hæc enim non antecessit peccata angelorum & primorum parentum; sed etiam de prænotione Dei, quæ Deus est. Non sumit tamen causam pro vera causa: res namq; non sunt causa præscientiæ Christi: neque enim increata præscientia, quam habet quatenus Deus est, nec creata futurorum cõtingentium, quæ præditus est quatenus homo, à rebus ipsis desumitur: sed loquitur de ratione quare illa sit, quatenus respectus rationis, quem scientia diuina habet ad res quas nouit esse futuras, pendet ex eo quod illæ ex suis causis sint futura, vt explicatum est.

Patrum testimonia pro explicata sententia.

D. Iust. mart.

Origenes quoque libro 7. in epistolam ad Romanos in illud capitis. 8. Quos præsciuit & prædestinauit, ait. Non propterea erit aliquid, quia id scit Deus futurum: sed quia futurum est, scitur à Deo antequam fiat. Nam & si (verbi gratia) fingamus, Deum non præscire aliquid, futurum sine dubio erat, quod ita, vt puta Iudas proditor factus est, & hoc ita futurum propheta prædixerunt. Non ergo quia propheta prædixerunt, idcir-

Origenes

Augustinus

ideirco prodidit Iudas, sed quia futurus esset proditor, ea quæ illæ propositi sui nequitia gesturus erat, prædixerunt propheta: cum utique Iudas in potestate habuisset, ut esset similis Petro, aut Ioanni, si voluisset; sed elegit pecuniæ cupiditatem magis quam apostolici confortij gloriæ; & hanc eius voluntatem præuidentes propheta, librorum tradiderunt monumentis: Ut autem scias non in præsciencia Dei vnicuique salutis causam poni, sed in proposito & actibus suis, vide Paulum veretem, ne forte cum alijs prædicauerit, ipse reprobus efficiatur, macerare corpus suum, & subijcere seruituti.

D. Ioan. Damas.

Damasenus in dialogo aduersus Manichæos, Quod præsciencia, inquit, diabolo minimè causa fuerit cur malus fuerit, hinc constat. Nam nec medicus, dum futurum morbum prænoscit, morbo causam affert: Verùm morbi quidem causa in præpotera, & immoderata vitæ ratione consistit: at medici prænotio, eruditionis ipsius argumentum est: prænotionis autem causa hæc est, quod ita futurum erat.

D. Ioann. Chrysof.

Chrysofomus homilia. 60. in Matth. super illud Matth. 18. Væ mundo à scandalis. Non quia futura, inquit, scandala prædixit, ideirco euenient: sed quoniam omnino ventura erant, ideirco prædixit. Non enim fierent, si nollet ea excogitare nequam homines, atque pestiferi: quod si ventura non fuissent, nec ipse futura prædixisset. Ventura verò erant, quia multi erant grauius ægrotantes qui noluerunt non agere malignè, & ipse quod futurum erat prædixit. Sed si illi curati fuissent, qui spiam dicet, ac nemo esset qui scandala faceret, nonne hic sermo fallitatis crimine teneretur? Certè si curari, sanariq; omnes voluissent, non dixisset, necesse est scandala venire. Sed quia sua sponte incurabiles futuros proficiebat, ideò ventura omnino prædixit.

D. Hierony.

Hieronymus in illud Isaiæ. 16. Hoc verbum quod locutus est Dominus ad Moab. Non, inquit, quod præsciencia Dei causam vastitatis attulerit, sed quod vastitas futura Dei maiestati prænota sit. Et in principio capitis. 26. Hieremiæ. Non ex eo quod Deus scit futurum aliquid, ideirco futurum est: sed quia futurum est, Deus nouit, quia præscius futurorum. Item in illud Ezechiel. 2. Et dices ad eos, &c. sic ait: Non quia illa ventura cognoscit, necesse est nos facere quod ille præscit: sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille nouit futurum, quia Deus est. Tertio quoque libro dialog. aduersus Pelagianos. Non ideò peccauit Adâ, quia Deus hoc futurum nouerat: sed præsciuit Deus, quasi Deus, quod ille erat propria voluntate facturus.

D. August.

Augustinus. 5. de ciuitate Dei cap. 10. Neque enim, inquit, ideò peccat homo, quia Deus illum peccaturum præsciuit: imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cum peccat; quia ille, cuius præsciencia falli non potest, non

-tibi

non fatum, non fortunam, non aliquid aliud, sed ipsum peccaturum esse præsciuit, qui si nolit omaino, non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præsciuit. Et de prædestinatione, & gratia cap. 15. vel quicumq; autor illius operis erit, si dicitur iam Pharaonè non potuisse mutari, quia eum præsciuerat Deus non esse mutandum. Respondetur. Dei præscienciam non cogere hominem ut talis sit, qualem præsciuit Deus: sed præscire talem futurum, qualis futurus est, quamuis eum non sic fecerit Deus.

Cyrrillus lib. 9. in Ioannem cap. 10. Quoniam, inquit, ita nonnulli sponte facturi erant, ideirco præscius Spiritus sanctus futura prædixit. Leo primus, sermone. 16. Non impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit; non præsciendo, quod faciendum esset, egit ut fieret.

D. Cyrill.

D. Leo. pont. max.

Ex dictis, tam hac quam præcedentibus disputationibus, satis, ut credo, est manifestum, quam ratione libertas arbitrij nostri, contingentiaque rerum cum diuina præsciencia coherant. Cum enim res, quæ à nostro arbitrio emanant, aut ab eo pèdent, non ideò sint futuræ, quia à Deo præcognoscuntur futuræ; sed è contrariò, ideò à Deo præcognoscantur hoc vel illo modo futuræ, quia ita pro libertate arbitrij sint futuræ, quod si contrario modo, ut possunt, essent futuræ, contrario etiam modo, & non eo quo re ipsa sciuntur, præcognoscuntur ex æternitate futuræ; imò verò cum scientia, qua Deus absolute nouit hæc vel illas res esse futuras, non sit causa rerum, quin potius, posito ex libera determinatione volutatis diuinæ hoc ordine rerum quem cernimus, perinde à suis causis (ut Origenes & alij patres adnotarunt) effectus eueniant, à naturalibus quidem, naturaliter, à liberis, liberè & in vtramuis partem contingenter, ac si in Deo nulla esset præsciencia circa euentus futuros; sit planè, ut præsciencia Dei, per quam ob infinitam omniq; ex parte illimitatam perfectionem & acumen sui intellectus certò penetret quid causæ liberæ positæ in quocunq; ordine rerum sint facturæ, cum re ipsa, si velint, possint contrarium efficere, nullum omnino præiudicium libertati arbitrij & contingentia rerum afferat; sed perinde, existente etiam eadem scientia, libertas arbitrij, rerumque in vtrauis partem contingentia salua maneat, ac si talis præsciencia non esset. Id quod præter Boetium quinto de consolatione prosa vltima, & multos alios, Augustinus tertio de libero arbitrio cap. 4. cum Euodio disputans egregie docet. Cum enim Euodius ab Augustino peteret, quam ratione præsciencia Dei & liberum arbitrium humanum consentirent; quando quidem quod Deus futurum præscit, id utique necessariò fieri debeat, ait Augustinus. Vnde tibi videtur aduersum esse liberum

Libertas arbitrij contingetiaq; rerum cum diuina præsciencia qua ratione coherant.

-notum

D. August.

Y arbitrium

postquam semel concepta est; non tamen necessariò producere futura contingentia, sed dependenter, tum à libera determinatione voluntatis diuina; tum etiam à libera electione arbitrij creati, qua hanc potius quam aliam partem contradictionis amplectitur: à determinatione vero libera huiusmodi partium vnius integræ causæ possunt effectus sortiri contingentiam, non obstante necessitate prædictæ scientiæ, vt hoc loco in responsione ad primum D. Thomas docuit.

Pro solutione secundi nõ nulla.

Necessarium ex suppositiõne

Pro solutione secundi argumenti sciendum est, propositionem aliquam, quæ, spectatis naturis extremorum ac causis, seu principio à quo coniunctio prædicati cum subiecto emanauit, est merè contingens, interdum fieri absolutè necessariam ex conditione aliqua, non quidè quæ fingatur inesse, neque quæ, cum inesse & non inesse possit, ponatur tamen inesse, sed quæ ita iam re vera insit, vt contradictionem implicet conditionem tolli. Licet enim duo priora genera conditionum solùm efficiant necessitatem secundùm quid atque ex hypothesi, quo pacto & equum habere alas si volat, & omne quod est, ex hypothesi quod sit, necessarium est esse: tertium tamen genus conditionis efficit necessitatem absolutam, à necessitate secundùm quid siue ex sola hypothesi distinctam. In hoc igitur sensu, licet Adamum fuisse, fuerit absolutè contingens; eò quòd liberè à Deo fuerit productus; eo tamen ipso quòd in rerum natura fuit, iam hodie ita necessarium est fuisse, vt contradictionem implicet non fuisse: cum nulla ratione iam tolli possit aut impediri quin fuerit. Eodem etiam modo, licet contingens fuerit, Deum præscire Antichristum tali puncto temporis peccaturum, quia si, vt poterit, non esset peccaturus, Deus id non præsciuisset; eo tamè ipso quòd ex æternitate id præuidit futurum, contradictionem implicat modò id non præsciuisse: tum quòd ad præteritum non sit potentia; tum etiam quòd in Deum nulla possit cadere mutatio. De hoc genere absolutæ necessitatis intelligendus est D. Thomas hoc loco in responsione ad secundum, dum ait, hanc, & similes propositiones de præterito veras, esse absolutè necessarias.

Scientiæ diuinæ certitudo vnde.

Sciendum est deinde, quod etiam ex dictis satis apertè colligitur, peculiare quid esse scientiæ diuinæ eorum contingentium quæ ab arbitrio creato pendent, Deum ex acumine quidem ac summa perfectione sui intellectus præcognouisse quid esset futurum, quia ita per arbitrium ipsum pro sua innata libertate esset futurum, & si, vt potest, futurum esset oppositum, id ipsum præsciuisset: quare, quod in se erat incertum, sciuit certò, non certitudine quæ proueniret ex obiecto, sed ex acumine & summa perfectione suis intellectus; dependenter tamen ex eo quòd ita per arbitrium ipsum futurum esset.

His ita

Solutio secundi argumeti.

His ita constitutis, ad argumentum neganda est maior, quando antecedens sola necessitate proximè explicata est absolutè necessarium, & conceptio formata est dependenter ex eo quòd ita res liberè, contingentèrue, esset futura, contrarioq; modo efformanda foret, si res, vt potest, còtrario modo esset futura; certitudinèmq; habet non ex obiecto, sed ex solo acumine & immensa perfectione concipientis. Tunc enim esto conditionalis sit necessaria, quia in sensu composito coherere non possunt ista duo, quòd Deus aliquid præsciat futurum, & illud non eo modo eueniat; & esto antecedens illo modo sit necessarium, quia præteritum, & quia in Deum nulla possit cadere vicissitudinis obumbratio; nihilominus consequens potest esse merè contingens. Ad illam vero probationem maioris qua infertur; alioquin in bona consequentia esse posset antecedens verum & consequens falsum; negandum est id sequi. Etenim, si, vt potest, futurum esset oppositum consequentis, nunquam præcessisset illud antecedens, quòd idèd ita acumine & perfectione diuini intellectus conceptum est, quia res, cum posset aliter euenire, ita erat euentura. Quare nunquam daretur antecedens verum & consequens falsum. Quòd sit, vt consequens illud, posito eo antecedente vt re vera est, solùm sit necessarium necessitate consequentiæ, qua optimè ex eo infertur: non verò necessitate consequentis; quoniam conditio, illa non, vt reddit antecedens illo modo absolutè necessarium ita reddit consequens, quòd nullo modo afficit; sed & esse & non esse simpliciter potest: si tamen non esset futurum, vt potest, nunquam præcessisset antecedens illud, neque proinde in eo conditio illa reperiretur, quæ ex solo acumine, & perfectione diuina prouenit.

Ad tertium.

Ad tertium, si in maiori sit sermo de necessitate consequentiæ, quatenus consequentiæ hæc est necessaria; hoc vel illud Deus scit futurum, ergo futurum est; concedenda est. Si verò in ea sit sermo de necessitate consequentiæ, quasi necesse sit, rem scitam à Deo futuram, esse secundùm se ipsam necessariam, aut certam, neganda est. Ad probationem verò, si ea intelligatur de necessitate consequentis, quasi sit sensus; omne quod ab hominibus scitur est necessarium necessitate consequentiæ, aut saltem certum secundùm se, (sumptò vocabulo scientiæ latius vt comprehendit etiam cognitionem certam de complexionibus contingentibus sensuum experimento comprobata) ergo omne quod à Deo scitur futurum, erit etiam necessarium necessitate consequentis, aut saltem secundùm se certum, quippe cum scientia Dei sit multò certior quam nostra; neganda est consequentia. Ratio autem est, quoniam scientia nostra nullam habet certitudinem ex perspicacitate & altitudine cognoscentis supra res cognitatas, quasi certius perspicimus res quam res sint in seipsis

Y 3

& ex

& ex sua natura: qua de causa certitudo scientiæ nostræ pendet ex necessitate, aut certitudine obiectorum secundum se, neque potest esse maior in scientia nostra, quam in obiectis secundum se reperitur: At verò scientia diuina ex acumine ac altitudine cognoscentis, qui in obiecto secundum se incerto perspicit certò quid futurum sit, habet maiorem certitudinem secundum se quam sit certitudo obiectorum. Atque hæc est ratio, quare in solo Deo, non in hominibus, scientiam futurorum contingentium ponamus, vt quæst. 1. huius primæ partis dictum est. Pro nobis ergo pugnat, scientiam Dei esse certiore[m] nostra: inde enim aperte inferitur, non esse pare[m] rationem, si nostra scientia non potest haberi nisi de obiecto iam secundum se certo; ita nec Deus suam scientiam nisi de simili obiecto habere possit. Quia enim eiusmodi contingentia futura incerta obiecta in se sunt, Deus tamen altitudine & eminentia sui intellectus certissimè ea cognoscit, ac proinde proprijsimè de eis, supra naturam ipsorum, scientiam habet; regius propheta, qui dono prophetiæ quorundam illorum reuelationem acceperat, Psalm. 50. cum Deo agens dicebat, Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi: incerta dixit, vim, naturamq; reuelatorum exprimens; sapietia verò tuæ addidit, propter certissimam, omniq; ex parte infallibile[m] de illis, ex altitudine, eminentia, infinitaq; perfectione diuini intellectus cognitionem.

Ad quartum.

Ad quartum, si illud antecedens, nihil futurum præcognitum à Deo potest non euenire, intelligatur in sensu composito, concesso antecedente, neganda est consequentia: Ad probationem verò dicendum, vt aliquid simpliciter sit futurum contingens, satis esse quòd in sensu diuiso possit esse & non esse: quando quidem si non esset futurum, vt, nihil impediente præscientia diuina, re ipsa potest, non præcessisset præscientia illa diuina cum qua non cohæret non euenire. Si verò antecedens illud intelligatur in sensu diuiso, negandum est. Deinde ad probationem illa, si quod à Deo præcognitum est euenturum, non eueniret, Deus re ipsa falleretur, ergo si stante scientia posset non euenire, Deus re ipsa posset falli; respondendum est in primis, si tam antecedens quam consequens intelligantur in sensu composito, concedenda esse: neque enim deseruiunt ad probandum illud aliud antecedens in sensu diuiso, neque nos dicimus, stante scientia, posse in sensu composito non euenire. Quoniã verò dicimus, præscientia, quæ actu existit, nihil omnino impedire quin possit aliter euenire, atque ita, nihil impediente scientia, posse in sensu diuiso non euenire, quia si non esset euenturum, vt re ipsa potest, nõquam talis scientia præexistisset, admissò antecedente illius probationis, neganda est consequentia. Quoniã cum hoc, quod est posse actu non euenire, stat

stat absq; vlla fallentia euenturum esse vt est præcognitum; quoniã si non ita esset euenturum, vt re ipsa potest, nunquam Deus præcognouisset illud euenturum. Cum præscientia ergo illa diuina pugnat quidè esse aliter euenturum, sed stat optimè posse simpliciter aliter euenire: verùtamen si esset aliter euenturum, non fuisset illa præscientia, quæ nullã necessitatem aut certitudinem consequētis ponit rebus futuris, sed tam incertas illas relinquit secundum se, & comparatione suarum causarum, ac si nulla esset talis præscientia.

Ad quintum.

Ad quintum neganda est maior. Ratio est illa, quam in responsione ad tertium reddidimus. Cum enim scientia, & cognitio nostra non habeat maiorem certitudinem, quam sit certitudo obiecti secundum se spectati, vtique si haberemus certam scientiam de futuris contingentibus, propositionesq; earundem rerum determinatè essent veræ, id ex eo esset, quia ipsæ secundum se certò & determinatè essent futuræ; quod non alia ratione esse posset, nisi quia res secundum se essent necessariæ necessitate consequentis. Cum verò scientia diuina, ex acumine & perfectione scientis, de futuris etiam contingentibus, in quibus nulla est certitudo ex se & ex suis causis, sit certissima, vt sæpe explicatū est; sit, vt ex eo quòd futura contingentia certò cognoscuntur à Deo, non sequatur, necessariò ex natura rei esse euentura, vt sequeretur si cognitio nostra de ijs rebus esset certa, aut propositiones, quas de eisdem formamus, essent determinatè veræ.

Ad sextum.

Ad sextum negandum est antecedens. Ad probationem, concessa maiori, nempe illam esse necessariam & optimam consequentiam; Deus ex aternitate præsciuit Petrum peccaturum cras, ergo Petrus cras peccabit; ad minorem, si sensus illius sit, in cuius potestate non est tollere antecedens bonæ consequentiæ, non est tollere, hoc est, non ponere consequens quòd ex tali antecedente sequitur ponendum esse (in hoc enim tantum sensu minor deseruit argumento, eò quòd Petrus non peccare cras, vt est præcognitum à Deo, non sit Petrus tollere aliquid, sed non ponere peccatum quòd ex illo antecedente necessariò sequitur ponendū) neganda est, quando si non esset futura positio consequentis, vt potest non fore, nunquam Deus præsciuit Petrum peccaturum, atque adeò non fuisset antecedens. Quare licet neque in potestate Petri, neq; ipsius Dei, sit iam nunc efficere vt in Deo non fuerit talis præscientia, est tamè in potestate Petri, etiam nunc, id efficere (hoc est, non peccare) quòd si, vt potest, esset factururus, non fuisset vnquam illud antecedens. Quò fit, vt, ex potentia Petri ad non peccandum, non sequatur posse dari in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum: quoniã si nõ esset peccaturus, vt potest, antecedens illud nunquam omnino fuisset.

Concluditur
contentio li-
bertatis arbi-
trij, & contin-
gentie rerum
cum diuina
providentia.

Ex ijs quæ hæcenus diximus satis arbitror esse perspicuum, libertatē arbitrij nostri, & contingentiam rerum cum diuina præscientia apprimè conuenire, nec eam aliquo modo in causa esse, quominus Deo optulante, qui quantum cuique opus erit semper præstabit auxilium, in potestate nostra sit peccata omnia lethalia vitare, ab eisdem post lapsum resurgere, vitam denique æternam consequi, vel amittere, per nosque metipfos stare, si illam non consequamur: non secus ac si in Deo nulla esset præscientia futurorum. Quare cum non aliter Deus præsciat ea, quæ ad nostram salutem, aut condemnationem, quàm quæ ad alios effectus contingenter futuros spectant, neque ex diuina præscientia maiorem necessitatem illa, quàm hæc consequantur, profectò sicut insanæ mentis reputaretur agricola, qui de diuina præscientia sollicitus segnis redderetur ad semina terræ mandanda, eaq; ratione ductus, quòd Deus ex æternitate omnia præsciat, & vt illa præsciuit ita euentura sint, vel semina terræ non mandaret, vel minus quàm alioqui foret mandaturus; quoniam, nihil impediente, aut conferente præscientia, vt sementem fecerit, ita metet: quòd enim plus seminis terræ commiserit, eò plus metet; quòd si nihil seminauerit, nihil colliget; quòd postea non diuinæ præscientiæ, sed suæ stultitiæ ac culpæ tribuere debet: ita etiam multò demètiore censendus is est, qui de diuina præscientia sollicitus simili ratione ductus ad rectè operandum, vim sibi inferendum, vincendas tentationes, præstandumq; ea quæ ad maius beatitudinis præmium consequendum necessaria sunt, remissior ac segnior fuerit: neq; postea præsciētia, & prædestinationem diuinam, sed se ipsum inculcare debet. Maximè cum agricola vel aduerso cœli sydere, vel fortuitis euentibus perdere laborè queat; ipse verò non alia ex causa, quàm voluntate sua, laborum suorum fructum possit frustrari: quin potius semper Deum eò ad maiora dona largienda paratiorem, ac promptiorè experietur, quòd se ipse magis strenuè ad illius obsequium accinxerit. Quòd de agricola adhibitum est exemplum, accommodari etiam poterat, tum ægroto, qui, fretus Deum futura præscire, nollet morbo adhibere remedia, tum militi, qui eadem ratione ductus, procederet ad pugnam nullo armorum præsidio munitus, tum infinitis alijs. Quare, nihil omnino de diuina præscientia solliciti, iuxta consilium Diui Petri, satagamus vt bonis operibus certam nostram vocationem faciamus. Quemadmodum enim diabolus, qui longè melius quàm nos nouit Deum omnia præscire, nihil de diuina præscientia sollicitus, nullum non mouet lapidem, diligentissimè obambulat, & circuit terram quærens quem deuoret: ita & nos liberati omni cura de diuina præscientia, Dei freti auxilio, nostram salutem diligentissimè operemur; ita enim fiet, vt absq; vilo dubio sempiternam felicitatem cõsequamur.

Atque

Atque hæc in re satis cuiunq; esse deberet, ante mentis oculos consistere, Deum esse Deum, hoc est, infinitam sapientiam, bonitatem, & certissimè in his, quæ supra multorum, captum sunt, securè se ipsius bonitati ac prouidentia cõmitteret, satageretq; pro sua virili parte quæ ipsius sunt cum diuina ope diligentissimè prestare.

Ad articulum sextum Questionis 19.

De varijs expositionibus illius testimonij primæ ad Timotheum secundo. Deus vult omnes homines saluos fieri.

Disputatio. I.

DOCTRINA ad hunc articulum tradita inferenda, quoq; visa est huic concordia, vt pote, quæ non parum conducet ad coherentiam libertatis arbitrij nostri cum diuina prouidentia, prædestinatione & reprobatione, melius intelligendam.

Verum antequàm examinemus quæstionem à D. Thoma hoc loco propositam, operæpretium erit expèdamus doctorum interpretationes circa propositum Pauli testimonium, de qua re agit D. Thomas in responsione ad primum huius articuli.

Prima est Augustini epistola. 107. ad Vitalem, in Enchiridio. cap. 103, de prædestinatione Sanctorum cap. 8, & Hypognost. lib. 6. sub finem, quam amplectitur Anselmus in eodem locum Pauli. Credit enim Augustinus in locis, testimonium illud non esse intelligendum vniuersim de omnibus hominibus, sed de ijs tantum qui saluantur; eo loquendi modo quo, vt de prædestinatione Sanctorum, cap. 8. ait, quando vnus tantum magister docet pueros in aliqua ciuitate, dicere consueuimus, talem magistrum docere omnes pueros eiusdem ciuitatis: neque enim significare volumus, eum docere omnes vniuersim pueros illius ciuitatis, cum sint multi qui à nemine doceantur, sed docere omnes, qui in illa ciuitate docentur, per constructionem, aut distributionem quam appellant accommodam. Eodè modo ait Augustinus in Enchiridio intelligi illud Ioan. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: cum enim multi sint, qui non illuminantur, sensus est, Christum illuminare omnem, qui illuminatur, ita vt nullus, nisi ab eo, illuminetur; atque eodem modo intelliguntur quædam alia loca Scripturæ.

Prima loci
expositio ex
D. August.

Secunda

Secunda explicatio.

Secunda est eiusdem Augustini in Enchy. cap. citato, & de correptione & gratia cap. 14, quod deo in loco distributio fiat, non pro singulis generum, quasi deus velit omnes homines cuiusque status saluos fieri, sed pro generibus singulorum, ita ut sit sensus, cuiusque status vult aliquos saluos fieri. Eodem modo exponit Augustinus illud Matth. 23, & Lucae 11. Decimatis mentam & rutam & omne olus, idest, qualibet oleris speciem.

Tertia.

Tertia est eiusdem etiam Augustini de correptione & gratia cap. 15, ut sit sensus. Vult omnes homines saluos fieri, idest, facit nos velle omnes homines saluos fieri, iuxta illud ad Rom. 5. Misit spiritum filij sui clamantem abba pater, idest, clamare nos facientem, abba pater. Interim namque dum nobis non constat quosnam deus velit saluos fieri, iustum, sanctum, gratumque; deo est, ut ab eo omnibus proximis postulemus salutem, illamque eis pro nostra virili parte curemus: quare desiderium hoc atque petitio a deo est.

Quarta explicatio ex D. Thoma.

Quarta est D. Thomae, & Caietani in eundem locum Pauli, Marfilij in primo, quod 3. ad 1. & quorundam aliorum, asserentium, locum illum intelligendum esse, non de voluntate beneplaciti, hoc est, quae formaliter fit in deo: hanc enim affirmant semper impleri; sed de voluntate signi, quae deus proponit omnibus hominibus praecipua salutis, doctrinamque; Evangelij: qui tamen in culpa sunt quod ad agnitionem veritatis venire nolint, nec salui esse. Porro voluntas signi non est formaliter in deo, sed est effectus dei, nempe promulgatio legis, & Evangelij, redemptio generis humani facta per Christum, &c. Eiusmodi autem effectus dicuntur metaphoricè voluntas dei, quatenus iudicia quadam sunt, deo futurum esse gratum, non solum si omnes salui fiant, sed etiam si singuli pro omnium salute preces fundant. Eo autem pacto eiusmodi effectus metaphoricè dicuntur voluntas dei, quo testamentum, quia testatoris voluntate exprimit, voluntas illius appellari consuevit.

Voluntas signi an aliquam volitionem, saltem conditionatam, significet in deo.

Est verò mihi non leue dubium, verum ex horum autorum sententia voluntas signi aliquam volitionem, saltem conditionatam quae formaliter fit in deo, per quam re ipsa velit omnes homines saluos fieri, significet: an verò quemadmodum punitio, voluntasque; diuina puniendi peccatores, dicuntur metaphoricè ira, quatenus deus talem effectum exhibet, qualem homo iratus consuevit facere, cum tamen nihil sit in deo quod formaliter habeat rationem irae: ita in deo non sit alia volitio qua peccatores omnes velit saluos fieri, quam volitio qua exhibere vult signa quae re ipsa exhibet, quae proinde volitio cōparatione signorū sit voluntas beneplaciti & efficax, signa verò ipsa externa, atque etiam volitio dei interna, dicantur metaphoricè voluntas ut omnes homines salui fiant,

fiant, quatenus deus talia signa voluntate efficaci exhibet, qualia exhiberet is, qui sub conditione, si per homines non staret, vellet omnes homines saluos fieri; cum tamen nulla volitio, etiam conditionata, sit in deo quae velit omnes homines saluos fieri. Certè D. Thomas loco citato, hoc aperte innuere videtur. Nam primò exponit locum illum de sola voluntate signi, quasi in deo nulla sit voluntas beneplaciti quae velit omnes homines saluos fieri. Deinde exponit eundem locum quatuor modis de voluntate beneplaciti, tres priores paulò ante ex Augustino allati sunt, quartum verò addit, quod intelligatur de voluntate antecedente, seu conditionata, si per homines non steterit, ut mox dicemus, quam voluntatem sine dubio comprehendit sub voluntate beneplaciti.

Ab hac sententia, in eo iudicio, parum aut nihil discrepant Scotus & Ochamus in primò, disp. 46, & quidam alij, qui omnino negant ullam in deo voluntatem beneplaciti reperiri, quae non impleatur, ac proinde nec eam quae velit omnes vniuersum homines saluos fieri, neque item voluntatem conditionalem. Quare licet dicant deum voluntate antecedente velle omnes homines saluos fieri, non verò voluntate consequente; nomine tamen voluntatis antecedentis intelligunt voluntatem efficacem, quae omnibus vniuersum conferre vult, reque ipsa confert dona naturalia, leges rectas, & auxilia sufficientia ad salutem: qua ratione dici potest velle ex parte sua omnes homines saluos fieri. Itaque voluntatem illam efficacem, quatenus est quorundam antecedentium, quae ad salutem conducunt, non tamen sunt factis, nisi cooperetur liberum arbitrium, deo praesto existente ad adiuvandum, appellant voluntatem antecedentem, quae deus vult omnes homines saluos fieri, quantum est ex se: non verò quasi in deo sit aliqua volitio quae sub conditione vellet omnes vniuersum fieri saluos. Merito ergo Marfilij loco citato voluntatem, de qua hi doctores loquuntur, non esse aliam à voluntate signi affirmant.

Scoti, & Ochami sententia.

Postrema expositio eiusdem loci est Damasceni, secundo libro fidei orthodoxae cap. 29. quò loco de diuina prouidentia disputans docet. Inter ea quae sub diuinam prouidentiam ac voluntatem cadunt, ea, quae à libero arbitrio creato minimè pendent, sola diuina prouidentia ac voluntate gubernari, ac proinde quaecunque eorum eueniunt, à deo esse volita absoluta voluntate, quae quaecunque; voluit, fecit in caelo & in terra. Vnde ait, deus igitur est qui est factor, & prouisor, & factiua eius virtus, & contentiua, & prouisiua, bona ipsius voluntas est. Omnia enim quaecunque; voluit deus fecit, & in caelo & in terra, & voluntati eius nullus resistit. Voluit cuncta fieri, & facta sunt, vult consistere mundum, & con-

Voluntas antecedens, & consequens ex D. Damascenite explicatur.

consistit. Et omnia, quæcunque vult, potest, & fiunt. Quibusdam verò interiectis addit. Omnia dico providentiæ opera, quæ non in nobis sunt (sicut, quæ non à nostra pendent potestate) ea enim, quæ in nobis sunt, non providentiæ solum sunt, sed liberæ potestatis nostræ & arbitrij. Providentiæ verò, hæc quidem secundum acceptionem (hoc est, bona quæ à libero nostro arbitrio pendent) hæc autem secundum permissionem, nempe mala, tam culpæ, quam afflictionis, ignominia, & pænæ, quæ interdum per liberam nostrum arbitrium, interdum per alienum Deus sua providentiâ ob varios fines optimos nobis permittit, vt latè exponit. Addit, Nosse oportet, electionem agendorum in nostra esse potestate, finem autem honorum, Dei cooperatione iuste cooperante, ijs qui recta conscientia bonum eligunt secundum præscientiam eius. Maiorum autem, derelictione Dei, rursus secundum præscientiam eius iuste derelinquente. At derelictionis duæ sunt species. Est enim derelictio dispensatiua, correctiuaq; & eruditiua: & est derelictio finalis, & desperatiua. Dispensatiua quidem & eruditiua, ad correctionem, salutem, & gloriam patientis facta, aut ad aliorum zelum & imitationem, aut ad Dei gloriam. Finalis derelictio, cum, Deo cuncta quæ ad salutem sunt faciente, incorregibilis, & immedicabilis, magis autem insanabilis ex proprio proposito permaneat homo. Tunc enim traditur in finale perditionem, vt Iudas; quod à nobis auertat Deus, & à tali derelictione defendat. Tacendum non est, omnia tristia damna ijs superuenientia, qui cum gratiarum actione suscipiunt, ad salutem induci, & omnino vtilitatis causa effici, & Deum præsertim præcedentèr; velle omnes saluari, & regnum eius consequi. Non enim ad puniendos nos plasmauit, sed vt efficiat nos bonitatis suæ particeps, vt bonus. Peccantes autem puniri vult, vt iustus. Dicitur igitur, prima, præcedens voluntas & acceptatio, ex ipso existens. Secunda verò, voluntas sequens, & permissio, ex nostra causa existens. Et hæc duplex est. Hæc quidem dispensatiua, & eruditiua ad salutem: illa verò desperatiua ad finalem punitionem, euiam diximus. Eorum autem quæ in nobis sunt, si bona quidem, præsertim antecedentèr; vult & acceptat. Sin mala & re vera mala, neq; præsertim vult, neque consequenter vult: sinit tamen arbitrium ad illa liberum. Nam quod per violentiam fieret, neque rationalis, neque virtutis esset opus, &c. Hactenus Damascenus. Cuius verba placuit referre, vt apertius eius mens explicetur; siquidem primus egregiam illam distinctionem voluntatis diuinæ, in antecedentem, & consequentem, inuexit, atque iuxta eam locum Pauli citatum interpretatus est. Quicquid enim Grego. Ariminensis in primo. d. 46. q. 1. dixerit, planè idem docuit quod D. Thomas hoc loco, alijq; scholastici cum docuisse affirmant.

Ad cu-

Ad cuius rei intelligentiam sciendum est, Damascenum non distinguere voluntatem antecedentem & consequentem comparatione omnium quæ à Deo sunt voluta, sed solum comparatione eorum quæ à libero arbitrio creato pendent, quæ aut non esse solum diuinæ providentiæ, sed liberæ etiam nostræ potestatis & arbitrij.

Sciendum est deinde, Deum optimum maximum, dum Angelos, & primos parentes condere in suam beatitudinem ex æternitate statuit, vtrisque verè, & absq; vlla fictione voluisse sempiternam beatitudinem, & media ad illam consequendam necessaria, ad quem finem illos extinguere constituat. Si namq; sempiternam beatitudinem, & media ad eam obtinendam necessaria omnibus hominibus tunc non voluisset, profectò, neque tunc constituisset, neque in tempore diceretur cõdidisse omnes homines in suam beatitudinem, sed solum aliquos: ex voluntate namq; Dei, vt, si per ipsos non steterit, illam assequantur, dicuntur conditi in sempiternam beatitudinem: nullus autem dicere audebit, neq; salua fide catholica dicere potest, Deum ex æternitate non statuisse condere in suam beatitudinem tanquam in finem omnes homines, quos in tempore creauit. Vt verò finis, in què tam Angelos, quàm homines statuebatur condere, illis redderetur honorificetior, si proprijs meritis compararetur, atque iustissimis alijs de causis, licet dum eos in suam beatitudinem condere statuit, verè & absque vlla fictione ipsis voluerit sempiternam beatitudinem, mediâq; omnia necessaria; voluit tamen illis hæc, non voluntate absoluta, sed sub conditione, dependentèr à libero arbitrio, tum proprio cuiusque, tum etiam primi parètis, quoad gratuita quædam dona, quæ, vt in posteros deriuarentur, illi statuit cõferre, vt quæst. 14. ar. 13. disputatione. 3. dictum est.

Sciendum est tertio, Deum optimum maximum ruinam generis humani prævidentem, dum eidem redemptorem vniuersalem conferre statuit, cuius merita sub certis quibusdam legibus omnibus hominibus, quantum est ex parte redemptoris, applicarentur, omnibus etiam voluisse sempiternam felicitatem, mediâq; ad eam consequendam necessaria; non tamen voluntate absoluta, sed dependentèr, tum à libero arbitrio hominum, tum etiam à cursu, dispositione, & euentibus huius mundi. Neque enim post ruinam, delictumq; generis humani, ratio postulabat, vt humanum genus ad felicem illum statum, in quò primò fuerat conditum reduceretur, atque vt iustitiæ originalis dono, estq; ligni vitæ, iterum aduersus casus ac miseras, quibus ex dispositione ipsa vniuersi suapte natura subiacet, muniretur; quin potius æquum erat, vt, in pænâ delicti, huius vitæ ærumnas deinceps experiretur. Ipse verò naturæ auctor, atque omnium rerum molitor Deus dispositionem vniuersi, ac liberum

Deus verò voluit omnes tū angelos tum homines felices fieri, si ipsos nō staret.

Dens vt voluit toti generi humano suam cōferre beatitudinē, dum eidem redemptorē contulit.

berum arbitrium humanum praesupponeret, ut naturam humanam gratia a redemptore promerita perficeret, quantum opus erat ad eam in finem supernaturalem perducendam, ut art. citato dictum est.

Ex his constat, in Deo optimo maximo constituendam esse volitionem, tum bonitate ac pietate ipsius dignissimam, tum libero arbitrio creato, probationi que, qua ad praemij palmam nos perducere constituebat, maxime consentaneam, qua videlicet homines omnes, & angelos, quos condere statuebat, ex aeternitate voluerit saluos fieri, sempiternamque vitam, mediisque ad eum finem necessaria, eis conferre; sub conditione tamen, si per ipsos, aut primum parentem non staret. Unde cessat obiectio, quam saepius Augustinus repetit, quaeque in causa fuit, ut testimonium Pauli, non de omnibus vniuersim hominibus exponeret, sed ad tres illas expositiones relatas confugeret. Saep enim obicit, pueros in vteris, maternis interdum perire ante baptismum; neque tamen per pueros, neque per parentes, nec per ministros Ecclesiae stare, qui peruenirent eis subuenire, & remedium baptismi ad salutem adhibere, nec tamen possunt; non ergo Deus vult omnes vniuersim homines saluos fieri, etiam sub conditione illa, si per ipsos, aut per parentes, aut per ministros Ecclesiae non staret. Ad hanc enim difficultatem respondendum est, Deum, spectata prima conditione generis humani, velle omnes homines, nemine excepto, saluos fieri, si per ipsos, vel primum parentem, cui primo dona gratuita toti soboli per generationem communicanda collata sunt, non stet. Posita vero ruina generis humani, & beneficio redemptionis, velle etiam omnes, saluos fieri, seruata tamen constitutione, cursuque, causarum vniuersi, dependentisque a libero arbitrio hominum, ut explicatum est. Quare Deo gratum est omnes saluos fieri, eaque de causa, iuxta testimonium Pauli, vult ut ab eo id petamus, & pro viribus nostris omnibus proximis curemus. Quod autem quidam pereant, quibus neque alij, neque ipsi sibi in ipsis subuenire queant, effectus est atque poena peccati primi parentis, idque non per se, sed per accidens, ex ipsa dispositione causarum vniuersi, ac primi parentis casu, praeter Dei institutionem, ac voluntatem euenit: ad id quoque interdum confert malitia aliquorum, quae omnia Deus minime impedire tenetur.

Obiectio que D. Augustinu ad superiores explicatioes impalit.

Soluitur.

Volitio conditionata, quae Deus vult omnes saluos fieri, actus est liberi arbitrij diuini.

Porro volitio haec conditionalis, quam in Deo constituimus, actus est liberi arbitrij diuini ad eos tantum se extendens, quos condere constituit. Neque renuam, si horum nomine illos etiam comprehendas, qui posita ea constitutione vniuersi, quae a principio fuit, extrisissent, vel si pro hominum arbitrio mundus hic, quoad generationes hominum, alium cursum teneret, alijque numero diuersi gignerentur: hos enim omnes

vult

voluit etiam Deus saluos fieri, sub conditione, si, ut naturaliter esse potuit, re ipsa generarentur. Volitio autem, qua Deus ex aeternitate eo modo voluit omnes homines saluos fieri, supra actum quo Deus se ipsum diligit, non aliud addit, quam respectum rationis ad singula obiecta eo modo sub conditione volita. Cum vero nulla sit repugnantia Deum ita aliqua sub conditione velle, imò id, ut videbimus, sonent scripturae, consentiatque maxime, tum cum bonitate, ac pietate diuina, tum etiam cum libertate, & probatione, in qua positi sumus, ut ad quod voluerimus, siue vitam siue mortem, porrigamus, manum; non video, quae ratione eiusmodi actus a Deo debeat excludi. Hunc vero actum appellat Damascenus voluntatem Dei antecedentem, per eamque ait Paulum affirmasse Deum velle omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Quod si vult aliquos damnare, & punire, atque adeo non saluari, id inquit, vult voluntate consequente. Ut vero mentem Damasceni intelligas, animaduerte. Tria ab eo distingui in nobis comparatione sempiternae felicitatis, atque interitus aeterni, quae, ut pendant ab arbitrio nostro, ita dixit, non esse solum prouidentiae diuinae, sed etiam liberae potestatis nostrae & arbitrij. Quaedam enim non tantum sunt bona secundum se, sed etiam sunt bona nobis, cuiusmodi sunt, sempiterna felicitas, observatio mandatorum & consiliorum, omnia denique media a nostro arbitrio aliqua ex parte pendente, & sempiternae felicitati accommodata. Quaedam alia sunt quae, tum secundum se mala sunt, nullaque ratione possunt esse bona, tum etiam nobis mala sunt, ut sunt transgressiones mandatorum. Alia denique sunt, quae nobis quidem sunt mala, praerequiruntque culpam in nobis, ut a Deo sint nobis volita; at posita culpa subeunt secundum se rationem boni, ut in poenam culpae iuste a Deo sint nobis volita; eiusmodi sunt, damnatio, atque interitus noster. Res ergo primi generis, ait Damascenus, omnibus vniuersim hominibus esse a Deo volitas; quoniam ut nobis eas conferret, non vero ut nos puniret, ab eo creati sumus: at volitas omnibus esse, voluntate conditionali, si per ipsos aut primum parentem non staret: sunt enim res, quae non solum sunt prouidentiae diuinae, sed etiam potestatis atque libertatis arbitrij creati. Atque de eiusmodi volitione intelligit locum illum Pauli. Cum vero, qui ita vult omnes homines saluos fieri, neminem sub illa eadem conditione, persistendoque in solo fine, ac intuitu creationis generis humani, velit punire, quin potius habeat, ut ita dicam, nolletatem, quam volit quatenusquam perire, si ipsius demerita contrarium non postulant; quatenus quidem omnes saluari, & quatenusquam perire pugnantia sunt; fit, ut talis volitio, quae nostro intelligendi more cum fundamento in re, praeco-

Voluntas consequens.

Voluntas consequens.

Voluntas consequens.

dit vo-

dit volitionem rerum tertij generis, Deus omnes vniuersim homines velit saluos fieri, neminemq; perire. Res verò secundi generis, vt ait Damascenus, neque antequam fiant, neque postquam prauidentur ex nequitia liberi arbitrij creati futurae; aut iam effecta fuerunt, sunt volitæ à Deo; eò quòd nullam possint habere rationem boni ob quam illi placere possint; sed solùm sunt ab eo in optimū finem permissæ. Permissio autem, ponit eiusmodi res per libertatem arbitrij esse futuras, nisi impediantur; permittere namq; id dicimus, quod cum alioquin futurum sit, possimusq; impedire, non tamen impedimus. Nec verò id tribuitur culpæ non impediens, quando non tenetur impedire, sed solùm culpæ illius qui liberè tale quid perpetrat. vt quæst. 14. art. 13. disputatione. 31. ostensum est. Res verò tertij generis, quoniam non sunt à Deo volitæ, nisi posita culpa eius, cui in pœnam iustè sunt volitæ, atque adeo ipso præbente prius causam, vnde meretur vt aliud sit illi volitum, longè diuersum ab eo, quod sine ipso creationis Deus illi conferre volebat, si per ipsum non staret, idèd ait Damascenus, voluntate quadam consequente, quæ comparatione illius alterius nostro intelligèdi more posterior est, esse hominibus volitas. Hæc verò posterior voluntas præuisionem culpæ eorum ponit. Vnde ait, vtrâque voluntatem à Deo proficisci; priorem quidem, quia bonus est; posteriorem verò quia iustus est: priorèq; ex bonitate, misericordia, ac clemètia diuina oriri; posterioris verò homines causam præbere.

Permissio quid sit, & quid supponat.

Voluntas antecedens & consequens circa que à D. Damasceno constituitur.

*Non omnè voluntatè Dei absolutè vocari à Damasceno consequentem.

Ex his patet in primis, Damascenum solùm distinguere voluntatem consequentem, & antecedentem circa ea, quorum vtrumq; est bonum, atque adeò volitum voluntate diuina, & quæ ita inter se affecta sunt, vt de contrario, eius quod à Deo est volitum voluntate consequente, sit in Deo velleitas, atque adeò, nostro intelligendi more, præcesserit voluntas conditionata, nempe si demerita aliud non postularent; quo pacto se habent cuiusque damnatio, & salus sempiternaq; felicitas eiusdem. Quarè licet Deus voluntatè conditionata velit seruari sua præcepta, & consilia, nempe si nos etiam velimus, non tamen dicitur velle contrarium voluntate consequente, quoniam peccata, & consiliorum violatio, non possunt habere rationem boni, vt per voluntatem consequentè sint à Deo volitæ, sed solùm dicuntur à Deo permitti; quantis voluntas id permittendi, quoniam ponit ita futurum esse per liberum arbitriū creatum nisi à Deo impediatur, dici possit posterior voluntas nostro more intelligèdi, quàm voluntas conditionalis, vt eadem seruentur.

*Pater secundò apud Damascenum, non omnem voluntatem Dei absolutam appellari consequentem, sed eam solùm de cuius contratio velleitas in Deo reperitur. Et enim voluntatem, qua Deus, præcipit Petrus pro

pro libertate sui arbitrij seruatum præcepta & consilia, consequentemq; vitam æternam, id iam absolute vult; placetq; sibi, non appellat voluntatem consequentem, sed ad antecedentem pertinere affirmat; quando quidem per eam non aliud vult Deus, quàm id ipsum quod voluntate antecedente vult; cum tamen id ipsum velit absolute, atque vt sibi gratissimum acceptet.

Iuxta hæc ergo, voluntas consequens est, qua aliquid ex adiunctione aliquarum circumstantiarum est absolute volitum, manente velleitate de opposito, quòd proinde, præcis talibus circumstantijs, secundum se spectatum est volitum: id verò quòd spectatum sine eiusmodi circumstantijs est secundum se volitum, voluntate antecedente dicitur volitum. Vt proiectio mercium in mare, ad euadendum vitæ periculum effecta, dicitur volita voluntate consequente, quia ita est absolute volita ex circumstantia superuenientis periculi, vt coniunctam habeat velleitatem eadem merces seruandi, si id pateretur tempestas; quæ planè velleitas, ex volitione conseruationis mercium secundum se spectatarum ortum habet. Aliud exemplum accommodatissimum adducit D. Thomas hoc loco, de iudice æquissimo & optimo, qui sicut vellet nulla esse scelerata in Republica, ita nullum vellet capitis damnare, sed omnes vita & pace frui; at spectatis sceleribus reorum, bonoq; Republicæ, quod postulat vt, qui talia patrant, capite plectantur, vult voluntate absoluta & consequente eos extremo supplicio punire, manente in eodem velleitate de conseruatione vitæ cuiusque, si per leges liceret, bonumq; commune id pateretur; quæ planè ex voluntate antecedente oritur, qua vellet omnes, ea ratione quæ homines & proximi sunt, incolumes seruare, cum leges, & commune bonum id permittunt. Quia ergo voluntas antecedens respicit priorem quandam rationem in obiecto præcisam à circumstantijs superuenientibus, quarum ratione oppositum est absolute volitum voluntate consequente, voluntas verò consequens respicit posteriorem superuenientem rationem, idèd ait D. Thomas hoc loco, distinctionem hanc, voluntatis antecedentis & consequentis in Deo, non sumi ex parte Dei quasi in eo detur vna voluntas quæ antecedit, alia quæ sequatur, sed ex parte obiecti spectati secundum diuersas rationes, quæ intelligendi more cum fundamento in re, voluntatem antecedentem esse priorem in Deo voluntate consequente, vt dictum est. Sententia explicata, non solùm uti Damasceni, & D. Thomæ hoc loco, quam, vt reliquis anteponebam, vltimo loco in hoc articulo reuoluit, & copiosius quàm alias explicauit, & Dominici à Soto in illa verba capitis noui, epistolæ ad Rom. Quòd si Deus volens ostendere &c. quo loco

loco affirmat, salua reuerentia, quae Augustino debetur maxima, sententiam expositionemq; Damasceni praeferebam esse expositionibus Augustini, itemque Catharini de praedestinatione ad sanctum Concilium Tridentinum, & complurium scholasticorum, sed etiam multorum Patrum in eundem locum Pauli primae ad Timotheum 2, quem de omnibus vniuersim hominibus, sub conditione explicata, interpretantur, in quibus est Athanasius, 3. lib. de assumptione hominis, Chrysostomus in eundem locum Pauli, & libro primo de prouidentia paulo post mediū, Ambrōsius in eundem locum Pauli ubi ait. Si Deus, qui omnipotēs dicitur, omnes homines saluos vult fieri, cur non impletur eius voluntas? Deinde respondet. Condicio laet, vult enim Deus saluos fieri, sed si accedant ad eum, si & ipsi velint, &c. Item Hieronymus in eundem locum, si & ipsi (inquit) vocati Deo consentire velint. Atque inde dicit solui obiectiones de induratione Pharaonis. Hanc eandem expositionem amplectitur Augustinus in libro ad articulos falso sibi impositos, art. 2. ubi ait. Sincerissimè credendum esse atque profitendum, Deum velle, vt omnes homines salui fiant; siquidem Apostolus, cuius ista est sententia, sollicitè praecipit, quòd in omnibus Ecclesijs pijsimè custodiatur, vt Deo pro omnibus hominibus supplicetur. Ex quibus, quòd multi percunt, pereuntium est meritum; quòd multi saluantur, saluantia est donum: vt enim reus damnatur inculpabilis est Dei iustitia; vt autem reus iustificetur, ineffabilis Dei gratia est. Haec Augustinus. Eandem expositionem manifestius adhuc amplectitur de spiritu & litera cap. 33.

Voluntatem conditionatam, si nempe nos velimus, dari in Deo probatur.

Eadem sententia probari potest primò. Quoniam si Deus re vera non vult omnes homines saluos fieri, si per ipsos non steterit, sanè intelligi non valet quanam ratione verè dicatur, omnes homines in vitam aeternam condidisse, possidisseq; omnes in manu consilij sui, vt gratia diuina adiuti, ad quam faciebatibus, quod in se est, conferendam paratissimus est, eam consequi possent; nec quia ratione, qui illam non consequerentur, sua, aut primi parentis culpa, essent dicendi eam non fuisse consecuti: eum ergo haec omnia cum scripturis sacris pugnent, amplectèda proculdubio est proposita sententia.

Secundò, quoniam expositiones aliae ad locum Pauli, praeter Damasceni, & communem Patrum expositionem, omnes vel ipso primo aspectu peregrinae, & extorae apparant: obsecrationes enim Paulus fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus; adiecitq;: hoc enim bonum est, & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: vnus enim Deus, vnus & mediator Dei & hominum, homo

homo Christus IESVS, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: sanè Paulus de eisdem omnibus hominibus asseruit, Deum velle omnes saluos fieri; de quibus in eodem contextu praemiserat, vt pro omnibus fierent obsecrationes, orationes, &c. (id enim vt rationem attulit, quare fieri deberent) ac de quibus subiungit, Christum dedisse semetipsum redemptionem pro omnibus; constat autem nullum viatorum excipiendum esse ab orationibus Ecclesiae, (excommunicatum excipere, qui in poena iustam, vt respiscat, praeepto eiusdem Ecclesiae à communibus orationibus excluditur) sed vniuersim pro omnibus esse orandum, idq; gratum esse Deo, Christumq; pro omnibus vniuersim dedisse semetipsum redemptionem: ergo Paulus omnes vniuersim asseruit Deum velle saluos fieri, si per homines ipsos non staret.

Tertiò, in Deo est formaliter voluntas, qua vult, vt impleantur praeepta, & consilia quae nobis tradidit, si nos quoq; idem velimus; haec enim verbis illis orationis Dominicae, Fiat voluntas tua, sicut in caelo, & in terra; petimus à nobis impleri. De eadem primae ad Thessalonicos 4. ait Paulus, Scitis quae praeepta dederim vobis per Dominum IESVM, Haec est enim voluntas Dei sanctificatio vestra, vt abstinatis vos à fornicatione, &c. Praeterea praeepta ipsa, & consilia ab vniuersis Theologis, comparatione Dei, voluntas ligni dicuntur, neque alia ratione, nisi quia voluntatem in Deo formaliter existentem exprimunt, qua id vult, si nos quoque pro nostra libertate idem velimus, eaque ratione id nobis praecipit. Ridiculum namq; est, scripturisq; sacris minimè consentiri arbitrari, Deum quidem formaliter & proprie id non velle, sed solum metaphoricè dici id velle, quia perinde exhibet praeepta & consilia, atque ea exhiberet, quae id vellent; eò modo quo de eo irasci dicitur solum metaphoricè, quia punit, vt punire solent homines irati. Quare D. Thomas conspiciens expositionem illam, quam in Paulum retulerat, de voluntate ligni, quasi in Deo nulla esset voluntas beneplaciti, nulla probabilitate fulciri, meritò eam hoc loco non retulit, sed eas solum expositiones, quae locum illum interpretantur de voluntate beneplaciti, formaliter ac proprie in Deo existente. Denique voluntas illa nihil cum Deo pugnat, quin potius maximè consentiens est, tum cum bonitate, pietate, ac veritate diuina, tum etiam cum libertate nostra & probatione, qua Deus nos ad palmam praemij statuit perducere: ergo est in Deo admittenda: sed illa eadem est, qua Damascenus, & alij Patres affirmant Deum velle omnes vniuersim homines saluos fieri, merito ad vitam aeternam necessaria consequi, si per ipsos non staret: ergo vera est Damasceni, aliorumque patrum opinio circa illius loci Pauli expositionem.

Quarto, eadem sententia probatur multis alijs testimonijs scripturae sacrae, quae aperte sonant in Deo esse eiusmodi voluntatem. Genes. enim 6. Tactus dolore cordis intrinsecus, Delebo (inquit) hominem, quem creavi, a facie terra. Isaia. 1. Heu vindicabor de inimicis meis: si autem in Deo non esset velleitas, quae homines non punire cuperet, si ipsorum peccata aliud non postularent, quid quae dolor ille cordis intrinsecus, quo tactus dicitur, gemitusque ille in sumenda vindicta exprimerent? Neque enim aliud significant, quam velleitatem qua vellet non punire, si peccata id non postularent. Item Sapietiae primo habetur, Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione viuorum. Creauit enim, vt essent omnia; & sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Iniustitia mortis est acquisitio. Impij autem manibus, & verbis accesserunt illam. Ezechiel. 18. Nunquid voluntatis meae est mors impij, & non vt conuertatur a vijs suis, & viuat? Et infra, Quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, reuertimini, & viuite. Item Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti. Denique si in Deo non esset voluntas conditionalis, de qua loquimur, sane inuitationes ad poenitentiam, atque ad vitam aeternam, quae ex persona Dei in scripturis sanctis fiunt, potius fictions dicendae essent, comparatione eorum, qui non conuertuntur. Veteratoris etenim esset praeccepta subditis dare, nec velle, vt ea implerent; velle nihilominus transgressores punire: quare id Deo nulla ratione est tribuendum, quin potius dicendum est, re vera velle fieri, quae praecipit; seruata tamen libertate arbitrij creati, ac proinde sub conditione, si homines & angeli id ipsum velint.

Soti opinio.

Argumentum.

Voluntas conditionata, quae non impletur, velleitas est nuncupanda.

* Diluatur Soti argumentum.

Dominicus a Soto loco citato, tamen tandem annuat, maxime dubius est, an voluntas haec, quam in Deo esse ostendimus, appellanda sit velleitas voluntasque conditionalis: quia, vt inquit, velleitas, voluntasque conditionalis est imperfecta, quae non est, nisi vbi deest facultas implendi quod volitum est; vt in eo cernere licet, qui vellet non projicere merces in mare, tempestate tamen coactus, quia desperat se aliter posse seruare vitam, eas projicit: Deo autem nulla imperfectio, nullusque defectus facultatis est tribuendus. At proculdubio appellanda est cum D. Thoma hoc loco velleitas, voluntasque conditionalis, vt ex haecenus dictis est manifestum. Praeterea cum in Deo sit formaliter, & non sit volitio efficax ac absoluta, non videtur quae alia esse possit, quam velleitas, voluntasque conditionalis. * Ad rationem Soti dicendum est, velleitatem, voluntatemque sub conditione, interdum esse propter defectum facultatis faciendi, aut obtinendi id quod ita est volitum, vt cernitur in eo, qui vellet non projicere mer-

ces, suas in mare: interdum vero esse, non propter defectum potestatis, vt sit id quod ea vellet, sed vt ea ratione suat res agere ad commodum ad suas naturas, creaturisque arbitrio praedicta proprijs meritis, diuina gratia adiutis, honorificentius ad praemij palmam perducantur. Priori ergo modo coniuncta est cum imperfectione, defectuque facultatis, neque ita cernitur in Deo. Posteriori vero minime. Etenim libere vult Deus aliquid dependenter ab arbitrio creato, nempe beatitudinem damnatorum, quorum opposita, nempe damnationem, vult absolute propter malum vsum eiusdem arbitrij. At illa eadem, nempe beatitudinem, quorum opposita absolute vult, potuit velle absolute, vel impediendo malum vsum arbitrij creati, vel etiam absolute ea volendo, sedulo quoetunque vsum arbitrij creati.

Gregorius loco citato nititur probare, locum Pauli non esse intelligendum de voluntate antecedente, quae sit velleitas salutis, si per peccatores non staret, idque in hunc modum. Quoniam si id esset verum, Paulus non dixisset, Deus vult omnes homines saluos fieri: velleitas namque non exprimi solet per verbum indicatiui, sed optatiui modi. Dicendum nihilominus est in primis, velleitatem interdum etiam verbo indicatiui significari, vt constat ex illo Christi ad Patrem: Veritatem non sicut ego volo, sed sicut tu. Dicendum est deinde, eam velleitatem, quae est propter defectum facultatis faciendi, aut consequendi aliquid, solere exprimi per verbum optatiui modi; non vero eam, quae ideo in Deo est, vt suat res agere libere ad commodum quae ad suas naturas: haec etenim est voluntas conditionalis, dummodo per alium non stet; qua ratione optime dicere possumus, Deum velle salutem omnium, dummodo per ipsos non stet.

Gregorij opinio & argu.

Solutio. Quidam tamen non non tantummodo in hunc modum, sed etiam in hunc modum.

Vtrum voluntas Dei semper impletur.

Disputatio. 2.

SIT prima conclusio. Quicquid Deus vult voluntate absoluta semper impletur. Haec est de fide. Vt vero melius intelligatur, discutendusque probetur, sciendum est, Deum duobus modis velle aliquid voluntate absoluta. Vno, sine vlla dependentia ab arbitrio creato, qua liberum arbitrium est. Eiusmodi voluntas absoluta Dei est quae propriissime appellatur voluntas Dei efficax, cui nulla creatura resistere valeat, idque siue Deus, quod ita vult, exequatur per se ipsum solum, vt fuit creatio orbis, siue interuentu causa secunda, etiamsi voluntas humana, aut angelica ea sit, cui necessitatem potest inferre. Comparatione

Prima conclusio affirmans.

Voluntas Dei efficax quae.

tamen eius, quod ita exereretur voluntas creata non haberet rationem
liberi arbitrii, sed quod in facultate ipsius non esset facere oppositum.
Conclusio quoad hanc partem probatur, id primis testimonijs scriptu-
rae sacrae Psalm. 113. Deus noster in caelo omnia quae cumque voluit fecit.
Ester. 13. Non est qui possit tua resistere voluntati. Math. 26. Consilium
meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Ad Rom. 9. Voluntati eius quis
resistet? Deinde probatur ratione, quoniam causa volens ita aliquid
absoluta voluntate absque dependentia aliqua seu conditione ab arbi-
trio creato, quae liberum arbitrium est, si non producit effectum, vel est
quia non potest quod ita vult, aut quia impeditur, vel quia mutat volu-
tatem: primum & secundum nulla ratio esse possunt, quippe cum
Deus omnipotens sit, omnisque causa secunda, tum ut sit, tum ut agat,
pendeat a libero ipsius influxu ac consensu, neque item tertium, sed
quod in Deum nulla vicissitudinis obumbratio cadere possit, nihilque
a Deo non praesensum ac praecogitatum necidere possit, ratione cuius con-
siliium ac voluntas ipsius impletur, ergo quicquid Deus eiusmodi abso-
luta voluntate vult, semper impletur.

igo ita
... a Deo

Quae Dei vo-
luntas abso-
luta non ex-
cludat condi-
tionem, si &
nos velimus.

Altero modo dicitur, Deus velle aliquid, dependenter quidem ab ar-
bitrio creato, quae liberum est, atque adeo sub conditione, si creatum ar-
bitrium id etiam velit, si scilicet ratione absolute, quod cum praevideat per
arbitrium ipsum liberum futurum, ex hypothese quod eum ordinem reru
velit creare, quem se ipsa creare constituit, ei placet absoluteque iam vo-
luntate vult, ut sit, quod ita liberum futurum est, potestque non esse. Hac ra-
tione Deus optimus maximus vult omnia bona, quae per arbitrium no-
strum sunt futura, non solum voluntate conditionalis, si nos quoque ea
velimus, sed etiam voluntate absoluta, quatenus ipsi praevidenti ea futu-
ra placent, eademque diuina eius ac singularis bonitas per arbitrium no-
strum intendit ac vult. Quod autem hac etiam absoluta Dei voluntas
semper impletur, ex eo est manifestum, quia nihil certitudinis praes-
cientiae diuinae, quod ita res futura sit per nostrum arbitrium, consequi-
turque in Deo eandem praescientiam: quare cum in Deum nec mutatio
nec vicissitudinis obumbratio cadere possit, quam certum est Deum per
eam praescientiam non posse falli, tam certum est eiusmodi absolutam
Dei voluntatem semper impleri. Quaedam ex testimonijs scripturae ci-
tatis ex parte confirmant conclusionem propositam intellectam etiam
de eiusmodi absoluta Dei voluntate, quatenus Deus praevidens omnia,
quae per arbitrium creatum sunt futura, ita sua providentia novit omnia
accommodare habus a se praesentis, ut salva libertate, tam eorum qui
bene, quam eorum qui male suo arbitrio erant vsuri, etiam malo eorum
vult ad fines praefixos attingendos saepe vtatur, comprehendereque saepe
ita fo-

... non posse falli

... tam certum est

ita soleat sapientes in propria astucia, ut quae via illi consilium Dei in-
uenerit nituntur, eadem ipse id perficiat, ut in fratribus Ioseph cernere
licet, qui quae via consilium Dei somnijs reuelatum fugere moliti sunt
fratre vendito, eadem Deus somnia vera reddidit. Hac ratione malo vsu
arbitrii tyrannorum vsus est Deus ad coronam, & palmam martyrum,
pontificum vero, phariseorum, Herodis, ac Pilati, ad redemptionem ge-
neris humani, iuxta illud Actorum. 4. Conuenerunt vere in civitate ista
aduersus sanctum puerum tuum IESUM, quem vnixisti, Herodes, & Po-
tius Pilatus, cum gentibus, & populis Israel, facere quae manus tua, & co-
nsilium tuum de teulerant fieri. Unde a fine vsque ad finem, quem inten-
dit, attingens fortiter Deus, disponit omnia suauiter, vnumquodque ad sua
naturam, accommodate agere suens.

Hinc intelligitur sensus, illorum verborum Genes. 50. quae Ioseph tre-
pidantibus fratribus ne post mortem patris vindictam sumere vellet de
facinore quod in ipsum admiserant, ut timorem ab eis pelleret, protulit
dicens. Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati? Vos cogi-
tatis de me malum, sed Deus verit illud in bonum, ut exaltaret me, si-
cut in praesentiarum exnitit, & saluos faceret multos populos. Sensus
quippe est, Deum quidem voluntate absoluta voluisse exaltare Iosephum,
quae proinde voluntas necessario erat implenda, si non illo modo, certe
quouis alio qui Deo non defuisset, vel mittendo Iosephum in Aegyptum,
vel quavis alia ratione. Deum tamen praevidentem apertum ad id medium
esse praedictionem fratrum, quae data hypothese quod ipse eam nollet
impedire, nequitia & libertate eorum erat futura, permisisse illam, ut
inde tantum bonum eliceret, eaque via sapientia ipsius splenderet, quae
de malis solet bona eruere, sapientesque in astucia sua comprehendere, dum
qua via fines ab ipso intentos fugere nituntur, eadem modo quodam
admirabili in eisdem incurrunt.

Quod sit, ut verba illa. Num Dei possumus resistere voluntati? nequa-
quam significant, Deum necessitatem fratribus ad peccatum intulisse,
ut euentus ille ea via sequeretur: sed euentum a Deo volitum fuisse ac
intentum voluntate absoluta, quae omnino erat implenda, & Deum
vsurum fuisse peccato, pro illorum nequitia & arbitrio commisso, solumque
a Deo permisso, ut felix ille euentus sequeretur. Atque id sane aperte
significant verba illa subiuncta. Vos cogitatis de me malum, sed Deus
verit illud in bonum. Ut vero Ioseph plus fratres sedaret, exaltatio-
nem suam a Deo absoluta voluntate ac efficaci voluit, atque adeo ne-
cessario futuram prudenter illis ante metis oculos posuit, nequitiamque
ipsorum fuisse medium a Deo permillum unde tantum sibi bonum ob-
uenit, eaque ratione timendum ipsis non esse, ut de delicto, quod tantum
sibi

sibi attulit commodum, Deo res eo pacto disponente ac permittente, vllam vellet sumere vindictam. Illud verò est obseruandum, contextum Hebræum eo in loco in hunc modum de verbo ad verbum habere. Et dixit ad eos Ioseph. Ne timeatis, quoniam nūquid pro Deo ego? & vos cogitastis aduersum me malum &c. Quæ verba, præter sensum quem editio vulgata reddidit, quasi idiotismo Hebræo significare intenderit Iosephus, se non esse Deum, vt suo cōsilio, & non potius diuino, cui nullus valet resistere, felix ille eue- tus ex fratrum maleficio fuerit consecutus, quendam alium habent, quæ septuaginta interpretes expresserunt, dum ea verba in hunc modum verterunt. Ne timeatis, nam Dei sum ego. Vos cogitastis contra me &c. Multoq; apertius eundem expressit Chaldaicus paraphrastes his verbis. Ne timeatis, quoniam ego sum à facie Dei. Porro vt hūc sensum melius intelligas, scito, verba illa præcedentia; Quo mortuo timentes fratres eius, & mutuo colloquētes, ne forte memor sit iniuriæ quam passus est, & reddat nobis omne malum, quod fecimus; in Hebræo de verbo ad verbum ita habere. Et viderunt fratres Ioseph, quod mortuus est pater eorum, & dixerunt. Fortasse habebit odio nos Ioseph, & reddendo reddet nobis omne malum, quod retribuimus ei. Iuxta hæc ergo, sensus illorum verborum est. Cum intelligeret Ioseph fratres suspicari se odio illos prosequi, eaq; de causa velle de eis sumere vindictam, dixit, Dei seruus sum, Deumue timeo, proinde nolite cogitare me odio vos prosequi, eaque de causa velle de vobis vindictam sumere, quod longè alienum est à Dei seruis & vris timoratis. Vos cogitastis de me malum &c. Alij verba illa, quoniam nunquid pro Deo ego? referunt quasi dicta fuerint à Iosepho, vt increparet fratres, quod proni tunc in terram eum adorarent, vt proximè præmittitur. At verò verba illa manifesta reddunt rationem, cur non esset illis timendum, quod vindictam de eis sumere vellet. Neque adoratio illa erat cultus latriæ, sed reuerentia debita Iosepho tanquam terræ Egypti moderatori & tanquam fratri à quo veniam delicti in eum commisi petebant. Neque tunc primò eiusce- modi reuerentia fuit ipsi ab eis exhibita, sed sapius iam antea, Iosepho id permittēte; quin & longè antea prophético spiritu fuerat à Iosepho prædictum.

Secunda conclusio. Voluntatem Dei conditionatam non semper impleri.

Secunda conclusio. Non semper impletur quod Deus voluntate conditionali vult. Conclusio hæc ex dictis disputatione præcedente est manifesta. Vult enim eiusmodi volitione, omnes homines saluos fieri, nec tamen omnes salutem assequuntur. Vult item sua præcepta & consilia obseruari, quæ tamen passim contemnantur. Peccator autem qui ab hoc ordine diuinæ voluntatis recedit, relabitur in alium ordinem diuinæ voluntatis,

luntatis, quo voluntate absoluta punire vult quos præuidet discessuros ex hac vita in peccato, vt D. Thomas hoc loco, cum Augustino de spiritu & litera cap. 33. affirmat. Dubium tamen est, vt quum Deus absoluta voluntate velit omnia vniuersim quæ in rerū natura fiunt. Pars quæ affirmat suaderi potest, quoniam Deus omnium, quæ fiunt, est causa quoad eorum entitates: cum ergo sit eorum causa per suam voluntatem, consequens est, vt voluntate absoluta velit ea omnia esse. Sit nihilominus tertia conclusio. Deus non habet voluntatem absolutam vt sint actus peccatorum, qui ab arbitrio creato voluntatem absolutam voluntatem absolutam eos permittendi; vultq; absoluta voluntate concurrere generali influxu cum libero arbitrio creato ad illorum productionem. Prima pars est de fide copiosèq; demonstrata est. q. 14. ar. 13. à disputatione. 30. Secunda pars ex eo est manifesta, quod, nisi vellet eos permittere, non essent. Quia tamen permissio ponit eos ex libero ipso arbitrio futuros, nisi à Deo impediatur, additque, Deum posse & non velle eos impedire, optima est hæc consecutio: Deus habet voluntatem absolutam permittendi hæc, vel illa peccata: ergo erunt. Tertia pars probatur, quoniam nisi voluntate absoluta vellet concurrere influxu generali cum arbitrio creato ad actus peccatorum tãquam causa vniuersalis, nulla ratione ab arbitrio creato producerentur: nec enim sublato eiusmodi concursu esse possunt, vt ex dictis. q. 14. ar. 13. à disputatione. 25. est manifestum. Quò fit, vt Deus non omnes entitates reales quæ producuntur in rerum natura velit esse voluntate absoluta, tamen si ad omnes voluntate absoluta velit concurrere, saltem per concursum generalem, atque vt vniuersalis omnium rerum causa, vt loco citato disputatione. 30. & sequentibus ostensum est.

In Questionem 22. de prouidentia

Articulus primus.

Quid sit prouidentia & an Deo conueniat.

Disputatio. I.

Vt pateat quid prouidentia sit, sciendum est, duplicem ordinem cerni in rebus, quod ad præsens institutum attinet. Vnum enim res ipsa inter se seruant non habita ratione finis, esto propter finem ita ordinentur. Eiusmodi est ordo quem partes domus inter se habent;

Dubium.

Tertia conclusio.

Permissio diuina quid supponat, & in quo sit posita.

Disputatio.

Quomodo.

Duplex in rebus ordo.

Dispositio in mente arti-
ficis quom in
rebus quid.

Providentia
diuina quid.

ib. videtur
quod temp. dicitur
in 30. articulo
de quibus dicitur

Gubernatio
quid sit.

Quomodo
ad creationem
& gubernationem
providentia con-
paretur.

*Providentia
proprie est ac-
tus intellectus
diuini, con-
pletur vero per
actum volunta-
tis.

bent; fundamentum namq; tenet infimum locum, rectum supremum,
& parietes medium. Talis etiam est quem seruant corpora simplicia in
hoc vniuerso quod ex eisdem coalescit: quae enim perfectiora sunt no-
biliorem locum tenent. Alter vero ordo est, quem res habent compa-
ratione finis; siue communis rebus omnibus finis sit, qualis est manife-
statio bonitatis, sapientiae, potentiae, atque iustitiae diuinae; siue sit finis
particularis. Conceptio prioris ordinis appellatur dispositio in mente
artificis: ipse vero ordo executioni mandatus, dispositio rerum inter se,
aut partium in suo toto nuncupatur. Conceptio posterioris ordinis, cum
proposito exequendi eum, appellatur providentia. Est ergo providen-
tia diuina non aliud, quam ratio seu conceptio ordinis rerum in suos fi-
nes in mente diuina existens, cum proposito eum per se, vel etiam inter-
uentu causarum secundarum executioni mandandi. Aut, vt Boetius quarto
de consolatione profa. 6. definit, est ipsa diuina ratio in summo omnium
principe constituta qua cuncta disponit. Non intelligit vero (vt hoc lo-
co interpretatur D. Thomas) eam dispositionem paulo ante explicatam,
sed dispositionem ad suos fines. Vocabulum enim, dispositio, viroque
modo usurari solet, vt ait D. Thomas.

Diuina autem providentia mandatur executioni per creationem, &
gubernationem rerum creaturarum. Est autem gubernatio directio rerum
iam creaturarum ad suos fines & perfectionem: vnde praesupponit crea-
tionem, atque existentiam rerum. Conseruatio vero earum, & reliqua,
quibus in suos fines diriguntur perducunturq; ad suam perfectionem,
ad gubernationem spectant. Comparatur ergo providentia ad creatio-
nem & gubernationem, tanquam actus internus in Deo formaliter exi-
stens ad externos quibus id, quod providentia praecoceptum & statutum
est, executioni mandatur. Hac de causa differit D. Thomas hoc loco de
providentia, vbi de Deo, & de ijs quae formaliter in Deo sunt disputat:
de creatione vero a quaest. 44, & de gubernatione a quaest. 103. incipit
differere. Quod autem non sola gubernatio, sed etiam creatio ipsa execu-
tio sit diuinae providentiae, vel ex eo probari potest, aduersus Durandum
in primo dist. 39. q. 3, quoniam a prima rerum productione in hominis
vilitatem conditas fuisse tam accommodate ceteras res corporeas a
Deo, totumq; vniuersum tam congrue ad ostensionem diuinae bonita-
tis, sapientiae, atque potentiae fabricatum, & singulas illius partes, &
non solum illius, sed etiam cuiusque viuientis tam aptas ad suas pecu-
liares functiones ac fines, quis non videt effecta esse atque executione
diuinae providentiae, vt ex definitione providentiae liquido constat?

*Quod si petas, cuiusnam potentiae actus sit providentia? Dicendum
est, praecipue esse actum intellectus practici; cum sit ratio seu conceptio
ordinis

ordinis rerum in finem; addere vero propositum mandandi executio-
ni talem ordinem, qui actus ad voluntatem pertinet, completq; perfe-
ctam rationem providentiae. Quando ergo Damascenus secundo libro
fidei orthodoxae cap. 29. ait, Providentiam esse voluntatem Dei, per qua
omnia quae sunt convenientem gubernationem suscipiunt; intelligen-
dum est, esse voluntatem, seu actum ac determinationem voluntatis Dei,
tanquam id quod rationem providentiae complet; non tamen negan-
dum est, praecipue includere rationem ipsam, coceptionemue taliter gu-
bernandi res, quam determinatio voluntatis praerigit, vt compleatur
ratio diuinae providentiae. Ferrar. tertio contra gentes cap. 64. ait, solum
actum intellectus, sine proposito exequendi, posse etiam dici providen-
tiam extenso vocabulo providentiae: communiter tamen solum accipi-
tur, vt comprehendit propositum mandandi executioni ordinem con-
ceptum. Hac quod attinet ad primum eorum quae proposita sunt.

Quod vero attinet ad secundum, conclusio Diui Thomae est, In Deo
est providentia; non qua se ordinet in finem suum, quod ad providen-
tiam atque prudentiam monasticam spectat, sed qua creaturas ordinat
& dirigit in proprios ipsarum fines, quod ad providentiam atque pru-
dentiam civilem, regiam atque monarchicam pertinet. Prior pars est de
fide, paterq; ex illo Sapientiae. 14. Tua autem pater providentia ab initio
cuncta gubernat. Et ex illo Matth. 6. Respiciite volatilia caeli, quoniam
non serunt, neque merunt, neque congregant in horrea & pater uester
pascit illa. Considerate lilia agri, &c. Si ergo senum agri Deus sic vestit,
quanto magis vos modicae fidei? &c, atque ex multis alijs sacrae scriptu-
rae testimonijs. Probatum vero a D. Thoma, quoniam ordo reru in suos
fines particulares, atque in finem omnibus communem, est a Deo, vt in
superioribus ostensum fuit: sed Deus est causa rerum per intellectum
& voluntatem: ergo ratio & conceptio ordinis reru in suos fines pra-
existit in mente diuina: talis vero ratio & conceptio ordinis rerum in
suos fines est providentia: est enim providentia praecipua pars pruden-
tiae, cuius proprium est ordinare res in finem, vt Aristoteles. 6. Ethico,
cap. 8. & 12. docet: ergo in Deo providentia constituenda est. Posterior
vero pars probatur, quoniam Deus non habet finem ad quem ipse or-
dinetur, cum neque ipse, neque quae in eo sunt formaliter, possint vlla
ratione subire rationem effectus. Quod fit, vt providentia diuina non sit
monastica, sed qualis in rege, atque monarcha reperitur, sitq; comparat-
tione creaturarum, quas in suos fines dirigit. Porro ratio illa quarta, qua
quaest. 2. ar. 3. huius primae partis, ex accommodatissimo ordine rerum
omnium in suos fines, ac providentia, quae tanquam in suo effectu mirum
in modum in toto hoc mundo vniuerso elucet, luce clarius ostendimus
Deum

in 30. articulo
de quibus dicitur

Providentia
monarchica
& regiam esse
in Deo

de quibus dicitur

in 30. articulo

de quibus dicitur

in 30. articulo
de quibus dicitur

Deum esse, additis ijs quæ post eandem rationem eo loco adiecit, satis aperte tibi demonstrabit in Deo esse providentiam, qua cunctas res creatas gubernet.

Vtrum res semper asequantur finem, ad quem ex diuina providentia ordinantur.

Disputatio. 2.

Caietani sententia.

CAIIETANVS hoc loco arbitratur, diuinam providentiam non solum includere rationem ordinis rerum in finem, cum proposito mandandi executioni talem ordinem, quantum est ex parte Dei, sed etiam includere assecutionem finis. Atque ita vult semper res assequi fines ad quos ex diuina providentia diriguntur. Quod si res aliqua eiusmodi finem non assequatur, ait talem rem non esse ordinatam in eum finem à diuina providentia.

Suadetur primo.

Suaderi autem potest hæc sententia primò, quoniam prædestinatio est pars quædam diuinæ providentiæ: prædestinatio verò non solum est de medijs ad finem vltimū, sed etiam de fine ipso assequendo; quippe cum nullus prædestinatus dicatur, qui sempiternam felicitatem non sit consecuturus: ergo providentia diuina assecutionem finis includit.

Secundò.

Secundò, Providentia diuina præter rationem ordinis mediõrum in finem, includit propositum voluntatis mandandi executioni talem ordinem, quod quidem propositum pertinet ad voluntatem Dei absolutam: cum ergo voluntas Dei absoluta semper impleatur, sic vt providentia diuina consecutionem finis includat.

Tertiò.

Tertiò, Si diuina providentia non includeret assecutionem finis, fieri posset vt res eum finem non assequeretur, ad quem ex diuina providentia ordinatur, sequeretur diuinam providentiam posse frustrari, quod nulla ratione videretur concedendum. Vnde D. Thomas ar. 4. sequetur ad secundum, & tertio contra gentes, cap. 94. ait, Ordinem diuinæ providentiæ esse certum, immobilem, & indissolubilem quoad effectus consecutionem. Idem etiam innuit aperte Boëtius quarto de consolatione profa sexta.

Cõfirmatio.

Accedit in confirmationem huius sententiæ Ecclesiæ autoritas, quæ in oratione dominicæ septimæ post Pentecosten ita Deum precatur. Deus cuius providentiæ in sui dispositione non fallimur, te supplices exoramus, vt noxia cuncta submoueas, & omnia nobis profutura concedas.

* Diuinã providentiã non includere finis assecutionem.

* Contraria nihilominus sententia, nempe ad providentiam diuinam necessaria

necessarium non esse vt id, quod per eam in finem ordinatur, talem finem assequatur, est Durandi in primo, dist. 40. q. 1. Egidij dist. 39. secunda part. dist. q. 1. Marfil. q. 41. ar. 1. Ferraricæ tertio contra gentes cap. 94. Sylu. in consulto. q. 22. ar. 1. imò est expressa D. Thomæ de veritate. q. 6. art. 1. & in primo, dist. 40. ar. 2. Vt enim eisdem in locis ait, In qualibet ordinatione ad finem duo possumus considerare, ipsum scilicet ordinem, & exitum vel euentum ordinis: non enim omnia, quæ ad finem ordinantur, finem consequuntur. Providentia ergo ordinem in finem respicit tantum, vnde per Dei providentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur, sed prædestinatio respicit etiam exitum vel euentum ordinis, vnde non est nisi eorum qui gloriam consequuntur. Hactenus D. Thomas. Caietanus tamen ait, D. Thomam hoc loco, & tertio contra gentes cap. 94. sententiam reuocasse. At Syluester ait, Solum Caietanum inter sectatores D. Thomæ id de D. Thoma affirmare. Ferrariensis autem loco citato ita interpretari conatur loca, quæ Caietanus adducit, vt D. Thomam semper in eadem perstitisse sententia contendat. Quicquid ergo sit de mente D. Thomæ amplectenda est proculdubio sententia horum doctorum.

Probari autem potest in primis, quia ad providentiam ducis, medici, atque diligentis agricolæ, satis est si adhibeat accommodata & opportuna media ad finem, siue finis sequatur, siue aliunde impediatur, vniuersimq; ad providentiam humanam necessaria non est assecutio finis: cum ergo sumere liceat argumentum ab humanis ad diuina, fit vt neq; ad providentiam diuinam necessaria sit assecutio finis.

Secundò, virtus à generantibus impressa seminibus ad producenda indiuidua eiusdem speciei perfecta, conseruadãq; speciem, est effectus diuinæ providentiæ ordinantis eiusmodi medium in eum finem: sed eiusdem rationis est hæc virtus in eo semine, quod ex aliqua causa superueniente impeditur, vel ne omnino producat effectum, vel non talem, qualem produci oportebat, atque in eo quod non impeditur, eodemq; modo est collata vtriq; ab autore naturæ interuentu causarum secundarum: ergo vtrobiq; est effectus diuinæ providentiæ tanquam mediū ordinatum ad finem: non ergo de ratione diuinæ providentiæ est consecutio finis.

Confirmatur præterea hæc ratio, quia quando semen impeditur ne producat effectum perfectum, sequiturq; monstrum, monstrum, quod ita resultat, est effectus à casu respectu seminis, non alia ratione, nisi quia est præter intentionem agentis, quod intendebat rem perfectam producere, vt secundo Physicorum ostendimus: cum ergo semen non dicatur intendere, aut agere propter finem, nisi ex directione primæ causæ prou-

providentis, ordinantisq; virtutem seminis ad producendum effectum perfectum; sit, vt ea virtus à diuina providentia ordinata sit, ad producendum effectum perfectum, ac proinde vt ad rationem diuinæ providentia necessaria non sit affectio finis, ad quem media per eandem providentiam ordinantur. Deas namq; in causis contingentibus ita media, quæ confert, ordinat ad finem, vt eas suis naturis relinquat, permitratq; alias ab alijs quoad effectuum suorum productionem impediri, quare non semper voluntate efficaci vult eum finem, ad quem media & causis contingentes ordinavit, sed interdum voluntate conditionalis, nempe si causa ipsa velit, quando est libera: quando autem libera non est, si ab alia non impediatur.

Tertio, si ad diuinam providentiã requireretur affectio finis, sequeretur non omnes homines per diuinam providentiã ordinatos esse, in vitam æternam, sed solum eos, qui salvi filij, neque mortem Christi, & alia media ad salutem ordinata, esse à Deo instituta ad salutem omnium hominum, si per ipsos non steterit: quod est plusquam durum, & contra communem sententiam sanctorum, imò etiam contra illud Pauli, Qui vult omnes homines salvos fieri.

Providentiæ diuinæ varij fines, ordinesque.

Pro solutione tamen argumentorum in oppositum, atq; totius questionis intelligentia, ante oculos habendi sunt præcipui, tum fines, in quos res à diuina providentia ordinantur, aut permittuntur, tum ipsarum rerum, diversorum finium comparatione, ordines. Vltimus autem, supremus, primusq;, quoad intentionem, totius diuinæ providentiæ finis, est Deus ipse, manifestatioq; diuinorum attributorum in operibus ad extrã, quæ diuinæ providentiæ subsunt, ad finemq; ordinari possunt. Ad hunc finem, quasi ex primaria intentione, statuit Deus sempiterna sua providentiã condere Angelos & homines, confertq; illis media omnia, eum naturalia, tum etiam supernaturalia, ad eum finem accommodata, vt re ipsa contulit. Quoniam verò homo non solum animo, sed etiam corpore constat, qua ratione multis subsidijs creaturarum corporearum ad vitam tuendam indigebat, illi hunc mundum vniuersum in domicilium fabricavit, vt si in eo recte viueret, proprijs meritis cum gratia diuina coniunctis, ad maiorem, minoremue beatitudinem, prout ipse vellet, perueniret, aut etiam ab ea in summam miseriam deflectere posset, si recte rationis iter tenere noller: idq; quia honorificentius illi erat præmium proprijs meritis & industria comparatum, iustissimisq; alijs de causis, vt sæpe dictum est. At tanta pulchritudine, ac varietate distinctum, tantaq; rerum copia veluti suppellectili refertum, domicilium hoc, ad vsum, oblectationem, & sciëntiam homini tradidit, vt inde non solum subsidia vitæ, ac oblectationem capere, sed etiam in cognitionem atque admirationem

tionem ipsius Dei posset assurgere, eiusq; amore inflammari: quæ omnia quest. 2. art. 3. ex parte sunt explicata. Quia verò, & natura ipsa rerum, ex quibus hoc vniuersum constat, id ex se habent, expediebãtq;, vt mundus hic materiam laborum, arumarum, cruciatuumq;, qualem experimur, in eum finem contineret, vt si homo in conditorem suum foret ingratus, eumq; offenderet, id totum in condignam pœnam illi cederet, atque vt ex pulchritudine & copia rerum ita subsidia vitæ acciperet, vt nihil in eo stabile, cui adherere posset, inueniret, sed omnia fluxa, caduca, ac cruciatuum plena experiretur, vt vel ea ratione conditorem suum ac cœlestia ardentius quæreret; inde effectum est, vt Deus talem hunc mundum à principio condiderit, qualem experimur. At quando primo genus humanum in eo collocauit, ita illud dono iustitiæ originalis, ligearum expertus foret, si culpa quoque expertus perstitisset; tandemq; per merita vitæ, summa cum voluptate comparata, Deum religiosè colendo, ad æternam felicitatem perueniret.

Quamvis autem, vt latius quest. sequente explicandum erit, Deus non vnum ante aliud, sed omnia simul, vnico simplicissimo decreto, quo integra ratio providentiæ ipsius completur, constituerit: nihilominus ea, quam hactenus explicauimus concipienda est quasi prima intentio diuinæ providentiæ, in angelis, hominibusq; in sempiternam beatitudinem condendis, mundoq; hoc vniuerso hominum gratia fabricando, atque in his omnibus propter Deum ipsum tanquam finem vltimum efficiendis, vt ei ad laudem, gloriam, ostensionemq; suæ bonitatis, sapientiæ, potentia, reliquorumq; attributorum deserviret. Certans verò, ex hypothesis, quod Angelos, & homines in suam beatitudinem cum auxilijs & circumstantijs rerum, cum quibus eos in hoc mundo condidit, creare vellet, futurum lapsum quorundam angelorum, totiusq; generis humani, eo ipso decreto, quo homines ita creati constituit, & consequenter ruinam generis humani permittere (quæ tamen non foret permittenda, nisi remedium adhibere decreveret) quasi inde sumpta occasione, constituit longe maiora bona, longeq; maiorem bonitatis, misericordiae, sapientiæ, potentia, atque iustitiæ suæ ostensionem, per proprii filij incarnationem, quam ad reparationem generis humani decreuit. Simulq; voluit, vt miseriæ omnes, quas, in illo statu innocentia experimur, in pœnam peccati, ostensionemq; iustitiæ suæ cederent; tum etiam vt eadem miseriæ, peccatq; malorum, in cumulatijs meritis, illustrioremq; coronam iustorum redundarent; atque ita peccatis quorundam coronarum fabricarentur, & redemptio generis humani perficeretur; tum denique vt sempiterna punitio impiorum apud inferos ob peccata,

Prima quæ intentio diuinæ providentiæ.

E permissio- ne peccatoris qua bona De- us elicit.

ESTIMANDUM
QUOD
TANTUM
TANTUM
TANTUM

cata, quæ vitare, vel per pœnitentiã delere potuerunt, in æternum sua iustitia, sicut in prædestinatis misericordia, splenderet. Ad eod enim bonus est, vt nullo modo mala permitteret, nisi inde maiora bona esset eliciturus, vt Augustinus in Enchyr. cap. 11. est autor.

Sunt verò pleraq; alia bona quæ Deus ex permissione malorum elicere nouit, de quorum numero sunt, quæ Damascenus lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 29. his verbis connumerat. Sunt quædam, inquit, secundum permissionem. Nam sinit frequenter iustum incidere in calamitates, vt virtutem, quæ in illo latebat, alijs apertã manifestãq; faciat, vt in Iob. Aliquando sinit quippiam absurdum fieri, vt per operationem, quæ absurda videretur, magnum aliquid & admirabile dirigat & operetur, vt per crucem salutem hominum. Alio etiam modo sinit sanctum male affici, vt ex recta conscientia non excidat, aut ex indulta ei virtute gratiæ in superbiam non extollatur, vt in Paulo. Interdum deseritur quis in malis, ad vitam aliorum in melius commutandam, vt alij videntes, quod apud illum est, emendentur, vt in Lazaro, & diuice. Naturaliter enim ipsi videntes alios patientes, corripimur. Relinquitur, & quis ad alterius gloriam, non per proprium, aut parentum peccatum, vt cæcus à natiuitate ad gloriam filij hominis. Rursus sinitur quis pati in alterius zelum, vt gloria patientis magnificata, impiger alijs stimulis incitetur spe futuræ gloriæ, & futurorum desiderio bonorum, vt in martyribus. Permittitur, & quis quandoq; in turpem incidere actionem, ad emendationem deterioris affectus. Verbi gratia, quis est elatus in virtutibus & rectè factis suis, hunc sinit Deus in adulterium prolabi, vt per casum in cognitione propriæ infirmitatis veniens, humiliatus confiteatur Domino. Hæc Damascenus.

Peccatorum pœnæ veluti ad secundariã diuinæ prouidentia ordinem vt pertineant.

Porro quæ Deus non aliter vult esse nisi præexistente peccato, potissimum quæ vult in pœnam iustam peccatorum, esto ea per suam prouidentiam in ostensionem suæ iustitiæ, aliorumq; suorum attributorum ordinet; sicut tamen non sunt ab eo volita nisi voluntate consequente, vt cum Damasceno quæst. 19. ar. 6. est explicatum; eod quod, vt nollet peccata esse, si & homines, & angeli idem vellent, sic etiam neque vellet ea punire: ita etiam pertinent quasi ad secundariam intentionem diuinæ prouidentia, qua, præuidens quorundam angelorum & hominum voluntariam defectionem à fine, ordine, atque primario instituto suæ prouidentia, defectionem ipsam, & peccata, quæ iustis iuris de causis statuit permittere, quasi secundaria intentione in eundem quidem vltimum finem ostensionis suorum attributorum, at alio ordine & medijs dirigit. Atque hoc est quod dici consuevit, homines & angelos dum per suum arbitrium peccando egrediuntur ordinem vnum diuinæ prouidentia;

quo

quo per suam misericordiam in sempiternam felicitatem dirigebatur, incidere in alium, quo quasi secundaria intentione peccata permittit, vt in eorum punitione splendeat diuina iustitia, atque ob alios præclaros fines ad quos congruis medijs deuenitur. Itaque cum decretum liberum voluntatis diuinæ executioni mandandi ordinem præconceptum mediatorum ad fines, per quod completur ratio prouidentia diuinæ, non aliud sit, quam volitio ipsa libera, qua Deus vult res ad suos fines, quasdam absolutè, quasdam sub conditione, vt quæst. 19. art. 6. explicatũ est; sit, vt quemadmodum in libera volitione diuina distinguitur voluntas, absoluta videlicet, & conditionata, antecedens & consequens, vt ibidem Damasceno docuimus: ita etiam in decreto mandandi executioni, quantum est ex parte Dei, ordinem mediatorum ad fines à Deo præconceptum, per quod completur ratio diuinæ prouidentia, distinguenda sit intentio finium per media diuinæ prouidentia, in conditionatam, & absolutam, antecedentem seu primariam, aut quasi primariam, & consequentem seu secundariam aut quasi secundariam.

Ex his facile colligi possunt quæ sequuntur. Primum est, voluntatem diuinam exequendi ex parte sua ordinem præconceptum mediatorum ad finem, non comparatione cuiusque ordinis suæ prouidentia esse voluntatem absolutam finis, sed sæpe esse conditionatam, conditione pendente ex libero arbitrio creato, si scilicet vno, aut altero modo cooperari velit. Quò fit, vt comparatione talis finis, sit quidem in Deo prouidentia, qua homines omnes, & angelos in vitam æternam dirigit; quantum quidem est in eo voluntas exequendi ordinem mediatorum, quo, si vellet, ad eum finem peruenirent: ea tamen prouidentia, non voluntatem absolutam, sed conditionatam finis includit, ac proinde in multis ordo ille diuinæ prouidentia frustrari potest, & frustratus est. Imò verò, cum omni adulto voluerit Deus beatitudinem dependere à libero vsu proprii cuiusque arbitrij, atque adeò sub conditione, si & ipse velit, vt quæst. sequenti explicabimus, nemini voluit absolutè eum finem, nisi posita præuisione talis vsus arbitrij, qualis ad salutem est necessarius, idq; ex hypothesi quòd in tali vel tali ordine rerum vellet eum collocare, vt quæst. 19. ar. 6. ex parte explicatum est, & quæst. sequenti plenius dicemus.

Secundum est, si loquamur de intentione quasi primaria diuinæ prouidentia, atque de præciso ordine quo res arbitrio præditas dirigit in beatitudinem, peccata, quæ arbitrio creato fiunt, non cadere sub diuinæ prouidentiam tanquam media ad finem, quin potius eiusmodi creaturas peccato egredi ordinem illum, deficereq; à fine ad quem diuina prouidentia dirigebantur. Verum quia in dirigendis eiusmodi creaturis in sempiternam felicitatem, ad eandem quoque prouidentiam spectat, vt

Voluntas diuina exequendi ordinem suæ prouidentia cuius finis comparatione sit absoluta, & cuius nō sit.

Permissio peccatorum quomodo in diuinam prouidentiam cadit.

Aa

in ma-

in manu consilij sui relinquuntur (sicut enim, & natura rationali magis congruit, & honorificentius est) sit, ut eatenus permissio peccatorum ad diuinam providentiam pertinere dicatur, quatenus ex eius quasi primaria intentione constitutum est, ut liberi suam felicitatem consequantur, & consequenter peccare permittantur. Qua ratione Dionysius sub finem capitis quarti de diuinis nominibus merito redarguit quosdam, qui dicebant, oportere providentiam inuitos etiam nos ad virtutem impellere, dicens. Providentia non esse naturam intermiscere, sed vnicuique rei providere ut operetur sub natura accomodatè. Pertinet etiam ad diuinam providentiam, tum quasi secundaria intentione permissionem ipsam peccatorum dirigere, interdum in commodum ipsorum mer peccantium, interdum in aliorum utilitatem, tum ut peccatorum occasione abundantius thesauros suae misericordiae & liberalitatis diffundat, tum etiam ut illorum occasione diuina bonitas, misericordia, sapientia, potentia, atque iustitia clariùs & illustriùs in operibus suis manifestentur, ut superius explicatum est.

Circa providentiam cur diligens philosophi olim excutierint.

Tertium est, cum ex vna parte diuina providentia tam copiose ac dilucidè splendeat in toto hoc universo, atque in singulis quibusque minutissimis illius partibus; ex alia vero totum miseris genus humanum sit oppressum, tot homines, tamque frequenter a reparatione, sineque sua delectatione, aliosque iniurijs afficiant, mirandum non est, si a bolita fide, notitiisque primae rerum constitutionis, atque originalis peccati in tam magna orbis parte, praeterlata Philosophorum ingenia circa Dei providentiam obsecrata fuerint, quidamque, contra patetissima indicia, & argumenta, illam, aut omnino, aut magna ex parte, negauerint: alij vero, de quorum numero est Aristoteles, eam quidem fuerint confessi, at non ea firmitate ac constantia, qua par erat. Quae tamen de prima rerum constitutione, lapsu primorum parentum, peccato originis, quod totum genus humanum infecit, ac poenis quae inde subsequente fuerunt, fides docet, supraque, in explicanda quasi prima diuinae providentiae intentione adnotauimus, iuncto decursu Ecclesiae ab orbe condito, remediisque contra peccatum, quae Deus varijs temporibus exhibuit, ut scripturae sacrae veteris, ac noui testamenti testatur, tenebras omnes circa diuinam providentiam depellunt, omniaque optimè consentire faciunt, id quod inter argumenta, quibus fides catholica confirmari solet, merito numerari potest.

Diuina providentia cur nunquam fallatur.

Postremo duo sunt animaduertenda. Vnum est, ad perfectissimam providentiam necessariam esse, ut prouisor certò antea intelligat, quid ex medijs, quae ex sua parte ad finem per providentiam suam adhibere statuit, sit aut non sit euenturum. Quare hoc, praeter alia, inter diuinam providentiam, & nostram intererit. Quod Deus semper intelligit quid ex medijs, quae providentia sua adhibe-

adhibere statuit, euenturum sit, ac proinde quae media pro futura, aut no eitura sint rebus liberum arbitrio praeditis, propter vnum, aut alterum vsum arbitrij futurum; cum tamen per arbitrium ipsum sit, quod non omnia in suis commodum vertat. Ratione vero huius certissime praerelationis, quae in Deo est, ipsa Dei providentia dicitur nunquam falli: quia sicut certissime prauidet, quid ex suis medijs sit euenturum, ita id omnino eueniet. Cum vero nos quam saepissime ignoremus qualem exitum habitura sint media quae ad finem adhibemus, idque non solum quando per aliam rem, libero etiam arbitrio praeditam, finem aliquo assequi volumus, sed etiam quando fines alios, non tamen per alienum arbitrium, intendimus; inde est quod saepe providentia nostra fallatur, aliterque res, contrariumque eius eueniat, ac sperabamus. Atque hac ratione Sapient. 9. Cogitationes mortalium dicuntur timidae, & incertae providentiae nostrae.

Alterum est, siue ordo diuinae providentiae ad primariam, siue secundariam intentionem spectet, semper effectum omnem, qui a libero arbitrio creato modo aliquo pendet, posse re ipsa euenire, ac non euenire, ac proinde ordinem causarum ac mediorum, qui diuina providentia constitutus est, nullam omnino necessitatem libero arbitrio afferre. Quod intelligendum est, non solum de necessitate consequentis, sed etiam consequentiae. Qua ratione Damascenus secundo libro fidei orthodoxe cap. 29, ut quaest. 19, art. 6. disputatione prima relatum est, merito dixit, ea, quae ab arbitrio creato pendunt, non solum esse effectus diuinae providentiae, sed etiam ipsius arbitrij. Etenim aliud est loqui de ordine ipso causarum ac mediorum diuinae providentiae constitutorum, aliud de praesentia qua Deus prauidet, existente hoc ipso ordine rerum, causarum, ac mediorum, pro libertate arbitrij creati hos, vel illos effectus esse euenturos, cum possent re ipsa, non hi, sed contrarij euenire, si arbitrium ipsum, ut potest, id vellet. Si namque loquamur solum de ordine ipso causarum ac mediorum diuinae providentiae constitutorum, sublata praesentia, quod futura sint, quae nullo modo est causa rerum, ut quaest. 14. art. 8. & 13. late ostensum est, utique effectus neque necessitatem consequentiae habent comparatione illius, nullumque omnino absurdum sequeretur, si illis ita existentibus, eueniret contrarium eius quod re ipsa euenturum est. Si vero loquamur de praesentia, contrahunt quidem necessitatem consequentiae comparatione illius: at id non tollit quominus effectus re ipsa possit aliter euenire; quandoquidem ut artic. 13. citato ostensum est, non quia Deus praesciuit effectum ita euenturum, eueniet, sed quia ita est euenturus, cum possit non euenire, Deus ex altitudine ac perfectione sui intellectus praesciuit effectum euenturum: si autem contrario modo, ut potest, esset euenturus, contrarium

Providentia diuina, praescientia, nullam affert liberi arbitrij effectibus necessitatem.

D. Thomas & Boetius explicatur.

præsciisset, & non id quod re vera præsciuit. Quando ergo D. Thomas & Boetius locis citatis, ac quidam alij affirmant, ordinem diuinæ prouidentia esse certum, immobilem & indissolubilem, quoad effectus assecutionem, ordinemq; illum appellat fatum, (qua ratione Boetius, & plerique alij, asserunt, tantam certitudinem esse in fato, illo modo sumpto, quoad euentum effectus, quanta est in diuina prouidentia) differre q; fatum à diuina prouidentia, quod prouidentia sit ordo causarum ac mediorum in finem mente ac voluntate diuina præscriptus ac constitutus, formaliterq; in ea existens, fatum verò sit executio ordinis, qui mente ac voluntate diuina præscriptus constitutusq; est. Quando, inquam, hæc ita affirmant, si diuina prouidentia, ea præcisa ratione spectetur, qua ratio seu conceptio est ordinis mediorum in finem cum proposito talem ordinem quantum est ex parte Dei exequendi; in quo ratio diuinæ prouidentia est posita, secludaturq; diuina præscientia, qua quid inde per liberum arbitrium creatum sit, aut non sit euenturum cognouit, quæ non tam ad prouidentiam, quam ad perfectionem prouidentia spectat; planè non solum falsum affirmant, sed etiam id astruunt, quod non dubitare erroris in fide appellare. Quare neque in prouidentia ita sumpta, neque in executione illius, hoc est, in ordine causarum & mediorum executioni mandatorum, quem ipsi fatum appellant, vlla est certitudo comparatione effectuum qui ab arbitrio creato pendent. Si verò simul cum prouidentia spectetur præscientia, qua Deus, tum ordinem ipsum certò nouit ita esse futurum, tum eo ordine dato, nouit certò quid per arbitrium creatum esset futurum, cum re ipsa esse posset oppositum, concedendum est ordinem diuinæ prouidentia, prout ita à Deo ex altitudine & perfectione sui intellectus præuisus est, certò futurum, certum, immobilem, ac indissolubilem esse quoad effectus assecutionem; certitudine tamen quæ solum oritur ex necessitate consequentia, modo paulò ante explicato, atque immobilitate & indissolubilitate quæ in necessitate solum consequentia sit posita. Atque ad huc sensum accipiendi sunt D. Thomas, & Boetius locis citatis.

Arbitror tamen non esse ita loquendum. Primò, quoniam multi sunt ordines diuinæ prouidentia comparatione finium, quos Deus dependenter ab arbitrio creato intendebat, voluntateq; conditionata ac antecedente volebat; qui tamen ordines fines illos, ad quos ex diuina prouidentia dirigebantur, culpa liberi arbitrij creati non assequuntur. Quare non omnis ordo diuinæ prouidentia est certus, immobilis, & indissolubilis quoad effectus assecutionem. Secundò, quoniam etiam illi ordines diuinæ prouidentia qui fines ab arbitrio creato pendentes assequuntur, secundum se spectati, non sunt certi, immobiles, & indissolubiles; quin potius

potius suapte natura, ac simpliciter, contrarium eis conuenit: cum ergo necessitas consequentia, ex certitudine diuinæ præscientia, quod fines assequuntur, naturas eorum non tollat, aut mutet; sit, vt simpliciter non sint appellandi, certi, immobiles, ac indissolubiles, sed solum secundum quid, prout scilicet à diuina scientia, supra id quod nature rerum ex se habent, ob altitudinem ac perfectionem diuini intellectus, præcogniti sunt ita futuri, præcognitumq; etiam est ex eis, concurrente simul arbitrio creato, eiusmodi effectus esse euenturos, cum re ipsa contrarij euenire possent, si arbitrium ipsum, vt potest, vellet. Non etiam placet ordine talem effectuum fatum, certum, immutabile, ac indissolubile appellare: tum quod nomen ipsum fati sanctis suspectum, inuisumq; sit, propter errorem multorum qui arbitrabantur, esse ordinem quendam causarum ex se indissolubilem, & necessarium cõparatione effectuum: tum etiã quod ordo ille suapte natura incertus, mutabilis, ac dissolubilis sit, solumque ex diuina præscientia necessitatem quandam consequentia contrahat.

Dixi paulò superius, præscientiam, qua Deus certò nouit, quid euenturum, aut non euenturum sit per arbitrium creatum, ex quocunque ordine causarum & mediorum diuinæ prouidentia, comparatione effectuum qui ab arbitrio creato pendent, non tam ad prouidentiam, quam ad perfectionem prouidentia spectare; quoniam si per impossibile in Deo esset solum scientia, qua rectè nosset adaptare ac ordinare media quibus arbitrium creatum ad fines & effectus sibi proprios dirigeret, sine præscientia, qua certò cognosceret quam partem arbitrium esset electurum; sanè præceptio ordinis mediorum ad talem finem, cum proposito, quantum est ex parte Dei, eundem exequendi, haberet rationem prouidentia diuinæ comparatione talium finium: non tamen esset præscientia in Deo effectuum, qui per arbitrium creatum essent futuri, ac proinde neque vlla esset certitudo in prouidentia diuina comparatione talium effectuum, neque vlla immutabilitas ac indissolubilitas in causis & medijs comparatione eorundem. Quare præscientia illa diuina, ex qua eiusmodi necessitas consequentia, immutabilitas, atque indissolubilitas mediorum diuinæ prouidentia emanat, solum pertinet ad perfectionem diuinæ prouidentia.

Ad primum ergo in oppositum, concessis omnibus quæ in eo assumuntur, negandum est inde sequi, prouidentiam diuinam, quæ diuina prouidentia est, semper esse de medijs ac fine assequendis: non enim necesse est, vt, quod ad rationem partis subiecta spectat, ad rationem quoq; totius vniuersalis pertineat: de ratione namq; hominis est, quod sit ratione

Prouidentia non includit Præscientiam euentuum.

Ad primum arg. 1.º Ca. 1.º opinionem.

Prædestinatio est, pars subiecta; providentia, & quid supra eam addat.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad confirmationem.

tione præditus; quod tamen de ratione animalis non est. Prædestinatio autem non solum providentiam diuinam includit, sed providentiam diuinam circa beatitudinem: neque hanc solum dicit, quippe cum & non prædestinatis eadem providentia provideat, sed dicit providentiam diuinam circa beatitudinem comparatione eorum solum qui eam consecuturi sunt; ratione verò eius, quod, præter rationem providentia circa beatitudinem, addit, includit assecutionem finis.

Ad secundum dicendum est, providentiam diuinam, præter rationem mediorum in finem, includere quidem propositum voluntatis mandati ordinem mediorum executioni quantum est ex parte Dei; propositumque eiusmodi esse voluntatem absolutam exequendi certa aliqua media: at non esse propositum assequendi efficaciter finem, sed dependenter à conditionibus sub quibus est volitus & intentus: quare licet diuina providentia includat propositum efficax exequendi aliqua media, non tamen assequendi finem.

Ad tertium dicendum est, nullum esse absurdum, diuinam providentiam frustrari comparatione finis, quem neque vult, neque intendit, nisi voluntate conditionata, dependenterque; ab arbitrio creato, quod ordine suæ providentiæ sufficienter adiuuare intendit ad talis finis assecutionem, si eum assequi velit.

Ad confirmationem dicendum est, Ecclesiam in eo sensu asserere Deum quoad suam providentiam non falli, quod certò prævidet, quamnam carum rerum, de quibus habet providentiam, prodesse, aut obesse debent, unde continuo subiungit; Te supplices exoramus, vt noxia cuncta submoueas, & omnia nobis profutura concedas; itemque; quod certò prævidet, ex quibus sequetur, aut non sequetur effectus, sub conditione, voluntateque; antecedente prouisus ac intentus, in quibus diuina providentia nostram superat: non verò quasi semper poni debeat assecutio finis, qui diuina providentia intenditur.

Articulus secundus.

Vtrum omnia subiecta sint diuinæ providentiæ.

Providentiæ diuinæ subiecte omnia probatur.

Conclusio est affirmans, eaque; de fide, vt patet ex illo Sap. 8. Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. cap. 12. Non est alius Deus quam tu, cui cura est de omnibus. Et cap. 14. Tua autem pater providentia ab initio cuncta gubernat. Probatur

et verò ratione, quoniam omnia à Deo propter aliquem finem vel fiunt, vel, cum ab eo impediri possint, permittuntur: ergo omnes res subiectæ sunt diuinæ providentiæ, alias ordinanti in finem, alias permittenti, seu non impediendi propter aliquem finem.

Quod ergo ad peccata attinet, non ea ratione sub diuinam providentiam cadunt, quasi effectus sint diuinæ providentiæ intenti, aut voliti à Deo: id enim error esset in fide; sed quatenus ea permittit in fines optimos articulo præcedente explicatos. Interdum verò cernitur diuina providentia, in impediendis peccatis ne fiant; interdum etiam circa actus ipsos peccatorum, quatenus Deus causis liberis concursum suum generalem impendit, non vt peccent, sed vt accommodatè ad suam naturam eo ad bonum, & ad malum, prout maluerint, vti possint; quod quidem bonum est, atque ob optimum finem à Deo intentum: quando tamen tali concursu abutuntur, Deus causa est, non particularis, sed vniuersalis actuum peccatorum. Licet ergo causa causalitas illa, influxusque; Dei vniuersalis, effectus sit diuinæ providentiæ; actus tamen ipse peccati, qui, non causæ vniuersali, sed particulari tribuitur, vt quaest. 14. art. 13. disputatiõe 30. 31. & 32. explicatum est, non est effectus proprius diuinæ providentiæ, nec ab ea intentus, sed est effectus causæ particularis, à Deo per suam providentiam in particulari in finem optimum permittitur.

Circa effectus fortuitos optimè notat D. Thomas in responsione ad primum, nullum esse fortuitum comparatione causæ primæ, sed omnes comparatione illius esse præuisos, subiacereque; diuinæ providentiæ. Non tamen videtur proinde necessarium concedere omnes diuina providentia esse intentos: vt enim fortuiti non sint, satis est, si omnes in particulari cum minimum sint præuisi, atque à diuina providentia ob debitum finem permitti, vt partes videlicet huius vniuersi accommodatè ad suas naturas agere sinat. Vnde sequitur interdum quosdam earum deficere, interdum verò ob concursum diuersarum causarum sequi effectum, qui præter vtriusque, aut alterius intentionem resultat: is verò, si raro sequitur, erit fortuitus comparatione eius causæ, à qua neque intendebatur, neque præuidebatur futurus. Hinc patet, necesse non esse concedere, mortem illius, qui præter ipsius intentionem, dum natum voluit, suffocatus est, esse intetam ac volitam à Deo, sed permissam duntaxat. De qua re redibit sermo ar. 4. sequenti.

In responsione ad tertium nota causam quare providentia diuina se extendat ad ea quæ, posita constitutione vniuersi, necessaria sunt, vt ad eclipses futuras, ortus, & occasus astrorum &cet; humana verò non ite. Etenim Deus, cum autor sit naturæ, causa est eorum per suum liberum arbitrium, neque; illa comparatione Dei rationem habent effectuum necessario-

Peccata quousque diuinæ providentiæ subiacent.

Respectu diuinæ providentiæ nullum esse effectum fortuitum.

Non tamen omnes fortuitos ab ea esse intentos.

Diuina providentia cur se extendat ad effectus naturaliter necessarios.

cessariorum, sed contingentium, aut potius liberorum, ut quaest. 3. art. 4. disputatione prima ostensum est: quare homo verò neque ea efficere, neque vlla ratione impedire valet: quare cum prouidentia solùm sit circa ea, quae in potestate prouisoris aliquo modo sunt, sit, ut diuina prouidentia ad illa se extendat; humana non extendat.

Quarum rerum peculiariter esse disatur.

Circa responsionem ad vltimum animaduertendum est, quanuis diuina prouidentia ad omnia se fundat; Deum tamen quarundam rerum dici peculiariter habere prouidentiam, quatenus per leges, & admonitiones, peculiaritè; alia subsidia eas dirigit, & adiuuat in finem supernaturalem, ceterisq; rebus eorum gratia prouidet. Hac ratione Paulus primae ad Corinthios. 9. de legibus quibusdam agens, quibus, sub boum typo, aliud, quod ad mores, regimenq; Ecclesiae spectabat, docere praecipereq; intendebat Deus, ait. Nunquid de bobus cura est Deo? in legibus scilicet quas in scripturis sacris tradit: quasi dicat, & non potius aliquid aliud sub typo illo tradere docereq; voluit, quod ad homines, regimenq; Ecclesiae pertineret? Quorundam iustorum, & praesertim eorum quos ad peculiare fines eligit, dicitur Deus habere peculiarem prouidentiam, quatenus accuratius ab eis pericula, & noxia remouere, atque ad eximia opera eisdem efficacius opitulari intendit, quam ceteris.

Articulus tertius.

Vtrum Deus immediatè omnibus prouideat.

Deus quatenus rebus immediatè prouideat.

PRIOR conclusio est. Si diuina prouidentia spectetur quoad rationem ordinis rerum in suos fines, in quo formalis ratio prouidentiae est posita, Deus immediatè omnibus prouidet. Hac est manifesta, quoniam in se habet rationem ordinis rerum omnium, etiam minimarum, in suos fines, quod ex summa, atque immensa ipsius perfectione proficiscitur.

Posterior est. Si diuina prouidentia spectetur quoad executionem humani ordinis, quod iam ad gubernationem spectat, non ita immediatè omnibus prouidet, quasi causas alias excludat; quin potius causarum secundarum interuentu multa producit ac gubernat, ut inferiora per superiora; quoad splendorem diuinæ maiestatis spectat, in eoque bonitas ac potentia ipsius magis elucet.

Articulus

Articulus quartus.

Vtrum diuina prouidentia rebus prouisis necessitatem imponat.

CONCLUSIO est. Diuina prouidentia quibusdam rebus necessitatem imposuit; alijs verò minimè. Probatur, quoniam Deus, tum sua aeterna rerum praordinatione in suos fines, quae rationem habet prouidentiae, tum etiam constitutione ipsa vniuersi, quae pars quaedam est executionis illius, quibusdam rebus praeparauit causas necessarias, cuiusmodi sunt eclipses, aspectus, ortus, & occasus astrorum, quae, posita constitutione vniuersi, necessariò ex suis causis eueniunt: multis verò alijs rebus causas contingentes, aut liberas praescripsit, praesertim ijs quae ab arbitrio creato pendent: ergo, diuina prouidentia quibusdam rebus seu effectibus necessitatem imposuit, alijs verò minimè. Posterior conclusionis pars est de fide, ut ex ijs, quae quaest. 14. art. 13. dicta sunt, est manifestum; quo loco ostensum est, de fide esse, nobis libertatem arbitrij inesse, in omnibusq; effectibus, qui ab arbitrio creato pendent, cerni contingentiam, etiam constitutione vniuersi posita,positoq; eo causarum ordine, quem re ipsa cernimus.

Diuina prouidentia quibus effectibus necessitatem imposuerit.

Caietanus hoc loco valde torquetur, anxieq; laborat in concilianda libertate arbitrij nostri cum diuina prouidentia. Atque ut nodum difficultatis ante oculos ponat, tria considerat in effectibus causarum secundarum. Primum est contingentia, quae, ut hoc loco docet D. Thomas, non omnibus effectibus conuenit, sed aliquibus, idq; cõparatione suarum causarum, si suapte natura considerentur. Qui enim effectus causas habent, à quibus, secundum se spectatis, produci, & non produci possunt, dicuntur contingentes. Secundum est necessitas, quae, ut etiam docet D. Thomas, non omnibus effectibus conuenit, sed aliquibus cõparatione etiam suarum causarum. Qui enim effectus causas habent, quae suapte natura impediri nequeunt ab eorum productione, dicuntur necessarij. Tertium est ineuitabilitas, ut vnusquisq; eorum ita eueniat, sicut à Deo prouisum est, ut eueniat. Quod si, inquit Caietanus, consequentia haec bona est; hoc est prouisum à Deo ut contingenter aut necessariò eueniat, ergo ineuitabiliter eodem modo eueniet; ut à doctoribus communiter concedi consuevit, utique conditio illa communis est omnibus effectibus cõparatione prouidentiae diuinæ: quandoquidem omnes ex aeternitate prouisi à Deo sunt ut eo pacto eueniant, necessarij quidem ex causis necessarijs, contingentes verò ex causis contingentibus.

Caietani labor in concilianda arbitrij libertate cum diuina prouidentia.

Si au-

Si autem, inquit Caietanus, effectibus omnibus comparatione providentiæ diuinæ eiusmodi inevitabilitas, ut eo modo eveniant, quo re ipsa fiunt, convenire concedatur; licet salva maneat contingentia quorundam effectuum, & necessitas aliorum, quæ ex natura rei rebus conveniunt comparatione suarum causarum si secundum se spectentur; licet etiam aliqua ex parte salva maneat libertas arbitrij comparatione suarum actionum, quatenus voluntas, si secundum se consideretur, nulla habita ratione diuinæ providentiæ, indifferens est, ut velit, aut non velit, vel etiam nolit, id quod hic, & nunc vult: nihilominus posita providentiæ diuinæ, quæ iam ex æternitate est simpliciter, spectatisque omnibus quæ iam actu sunt, perit arbitrij libertas comparatione cuiusque actionis quam voluntas actu exercebit: quandoquidem talis actio inevitabilis est à voluntate, existente, ut re vera existit, providentiæ, quæ ita à Deo, ut eveniret, prouisum est. Ut enim, inquit, ea proiectione mercium, quæ urgente tempestate fit, simpliciter & absolute est voluta, quia, spectatis circumstantijs quæ tunc actu sunt, est voluta, & solum secundum quid est nolita, quia proijciens nolle eas proijcere, si periculum id non postularer: ita voluntas nostra, spectata providentiæ quæ iam est, quæque ex æternitate præexistit, simpliciter & absolute talem actionem evitare non poterit, ac proinde simpliciter non erit libera ad eandem non eliciendâ, sed solum secundum quid; si spectetur secundum se, & non existente ea determinatione diuinæ voluntatis ac providentiæ quæ iam est. Quod si actiones voluntatis nostræ eo modo sunt omnes inevitabiles, inanis profectò est omnis consultatio nostra, atque conatus, inanes quoque preces ad Deum factæ pro vitandis peccatis, & alijs damnis; quâdoquidem diuina providentiæ, ac voluntas omnino est immutabilis: ea verò existente, omnia perinde inevitabiliter evenient, ac si ex necessitate, & non contingenter evenirent. Neque satisfacit, inquit Caietanus, responsio illa communis, quod in sensu diuiso, præcise comparatione nostræ voluntatis secundum se spectatæ, sunt evitabilia; at in sensu composito, comparatione scilicet diuinæ providentiæ, sunt inevitabilia. Non, inquam, ea responsio satisfacit; quoniam cum ex æternitate detur in Deo providentiæ, sanè quemadmodum simpliciter, spectatisque omnibus quæ iam actu dantur, illa sunt inevitabilia: ita simpliciter, spectatisque omnibus quæ sunt actu, perit arbitrij libertas ad illa vitanda.

Caietanus pondere huius difficultatis pressus, ait. Quavis à doctorebus communiter dicatur, inevitabilitatem, ut aliquid eveniat, sequi ex eo quod sit prouisum, volutum, aut prædestinatum à Deo (hæc enim tria pro eodem in re proposita accipi dicit) nihilominus trepidus; eò quod se communi doctorum sententiæ opponere credat; ait, se suspicari, quod quem-

quemadmodum esse prouisum, neque contingentiam, neque necessitatem ponit in euentu prouiso; eò quod, cum Deus causa sit superexcedens causas omnes tam contingentes quam necessarias, tam per se quam per accidens, præhabens proinde in se eminenter necessaria & contingentia, ad eum spectet producere tanquam effectus electos, non solum res, sed etiam omnes rerum & euentuum modos; sic etiam ex eo quod euentus prouisus sit à Deo, sequatur aliquid aliud, quam esse evitabile vel inevitabile, ita ut ex passiva prouisione euentus, neutrum illorum duorum oporteat sequi, sed aliquid utroque; aliud, idque propter altiorē, atque excellentiorem modum quo Deus rebus, euentibusque; providet, quam cogitari intelligi; à nobis in hac vita valeat. Atque ita, inquit, quiescit intellectus, non in euidentiâ veritatis perspectæ in particulari, sed in altitudine inaccessiblei veritatis occultæ.

Itaque duo affirmat Caietanus. Vnum est, consequentiam illam non esse bonam; hoc est prouisum à Deo futurum, ergo inevitabiliter ita eveniet. Alterum est, se non penetrare causam, quare potius aliquid aliud dandum sit quam effectum esse evitabilem aut inevitabilem, arbitrari; illud, esse de numero eorum, quæ in hac vita penetrari non valent, propter aliquid in hac re latens ob cuius ignoracionem intelligi in hac vita nequit coherentia libertatis arbitrij, evitabilitatisque; effectuum qui ab eo pendent, cum diuina providentiâ ac prædestinatione. Satiusque (inquit) est, profiteri, nos non habere euidentiâ huius rei, sed sola fide certo tenere duo illa coherere inter se; quemadmodum etiam ingenue fatemur nos non habere euidentiâ de mysterio Trinitatis; quam tanquam euidens velle docere, quod euidens non est: scriptum namque est, Altiora te ne quaeris; plurima enim sunt tibi supra sensum hominû reuelata. Recteque Gregorius dixit, Minus de Deo sentire, qui hoc tantum de illo credit, quod suo ingenio metiri potest. Hæc Caieta.

Nonnulla sunt hoc loco animaduertenda, ex quibus luce clarius constabit, tum coherentia libertatis arbitrij nostri, atque evitabilitatis effectuum qui ab eo pendent, cum diuina providentiâ: tum etiam quibus in rebus deceptus sit Caietanus, fallanturque multi alij, qui fundamentis Caietani innitentes, in concilianda libertate arbitrij nostri, evitabilitateque; effectuum ab eo pendentium cum diuina providentiâ, multum laborant, atque ita hærent (ne dicam errant) ut propositum, prout res postulabat, non assequantur.

Illud igitur in primis nulla ratione admittendum est, effectus omnes, qui in hoc mundo eveniunt, prouisos esse à Deo, ut ita fierent, præparasseque; illis causas ut ita evenirent, voluisseque; voluntate, vel efficaci, vel absoluta, ut ex certis causis ita eveniret; quæ omnia Caietanus hoc loco ponit

Caietani sententia paucis comprehensa.

Impugnatur Caietanus et coherentiæ libertatis arbitrij cum providentiâ ostenditur.

ponit tanquam certa, & indubirata. Etenim cum prouidentia non aliud sit, quam ratio ordinis in finem, in mente diuina ex aternitate existens, cum proposito talem ordinem exequendi, vt art. 1. ex D. Thoma communique doctorum sententia diximus; effectum aliquem prouisum esse à Deo, vt ex suis causis eo modo eueniat, quo re ipsa euenit, nihil aliud est, quam Deum sua prouidentia illum interdixisse vt finem, atque, vt eo modo eueniret, preparasse illi media & causas ex quibus ita emanaret: id autem asserere de actibus peccatorum, quos inter effectus reales qui in hoc mundo fiunt computandos esse constat, planè blasphemum, errorq; esset manifestus in fide, vt quæst. 14. ar. 13. à disputatioe. 30. aperte est demonstratū. Vbi cum Augustino dicebamus, ea ratione actus peccatorum non tribui Deo, quia licet ad eos cooperetur tanquam causa vniuersalis, suaq; prouidentia contulerit homini liberum arbitrium à quo emanant, non tamen eo fine hominem liberum fecit, aut cum eo cooperatur, vt peccaret, sed vt studiosè ageret, manente tamen libertate ad peccandum: idq; tum quia id natura ipsa rerum habebat: tum etiam vt studiosa operatio illi in laudem, honorem, & meritum cederet, vt sæpe dictum est. Vnde quia actus peccatorum abusus sunt liberi arbitrij, deuiatioq; ab eo fine, ad quem nobis Dei prouidentia collatum est, idcirco non Deo, sed nobis tanquam effectus proprii tribuntur. Nullo ergo modo dicendum est, actus peccatorum effectus esse diuinæ prouidentia, à Deo esse prouisos vt ita fierent, aut Deum preparasse illis causas vt ita fierent. Licet enim causam eorum preparauerit, nempe arbitrium ipsum à quo fiunt; non tamen vt ita fierent, sed potius vt fieret contrarij actus: nos verò ijs abutimur causis ad actiones, quæ nequitia nostra est, ad quas nobis à Deo non sunt collata, & ob eam causam peccamus.

Deus nō preparauit causam peccatis vt ita fierent.

Prouidentia longè diuersa esse à diuina præscientia.

Diuinæ prouidentia effectus.

Quo loco illud notandum etiam est. Prouidentiam à præuidendo, quasi præuidentiam, idcirco videri nuncupatam; quia, qui prouidet, quasi præuideat futura, atque adeo media, vel vt res fiant, vel vt impediantur, prout magis expedire iudicauerit, accommodata adhibeat: quare qui melius præuidet, aut cōiectura prospicit quid futurum sit, quibusq; medijs propositum assequetur, is melius prouidere nouit, exactiorq; in illo, ac perfectior est prouidentia. Aliud ergo est vnde prouidentia dicta est, quodq; origo & fundamentum est prouidentia; aliud prouidentia significat. Illud namq; est præuidentia seu præscientia, qua videtur quid futurum sit, & quæ media accommodata sint, vt institutum sequatur: hoc verò est ratio mediorum in finem, cum proposito id ex parte prouidentis mandati executioni. Quod fit, vt illa tantum inter effectus diuinæ prouidentia computanda sint, quæ vel sunt fines à Deo intēti, quibus

proinde

proinde preparauit media vt fierent, vel sunt ipsa media ab eodem preparata ad finem. Vtrunque verò dicitur suo modo prouisum, vnum quidem tanquam ordinatum vt sit medium ad talem finem: alterum verò tanquam id, cui quasi passiuè prouisum est, vt per tale medium habeatur. Non ergo actus peccatorum effectus sunt diuinæ prouidentia, sed sola eorū permissio, quam Deus in optimos fines ordinat, & vult. Neq; aliter peccata sub diuinam prouidentiam cadunt, nisi quatenus voluntate Dei permissa sunt, per quam tamen poterant impediri, si ipse veller. Quia verò ad rationem permissionis peccatorū opus est, vt non solum peccata ipsa ex nostra mera libertate nascantur, sed etiam vt Deus ea futura præcognoscat, possitq; impedire, nec tamen velit; efficitur, vt in concilianda, tam libertate arbitrij nostri circa actus peccatorum, quam euitabilitate eorum cum diuina prouidentia, non alius labor sit, quam in eisdem conciliandis cum præscientia, qua Deus præuidet eos esse futuros, nisi impediat. Quia etiam eos omnes effectus diuinæ prouidentia, qui, quoad executionē, peccatis natura posteriores sunt, cuiusmodi sunt, ipse pænæ peccatorū, non aliter Deus vult, aut permittit, quam sub hac conditione, si per liberū arbitriū creatū ipsa peccata futura sint, atq; adeo non aliter sunt à Deo absolutè voliti, quam voluntate quadam cōsequente, vt cum Damasceno quæst. 19. ar. 6. dictum est, positāq; præscientia quod ex libertate ac nequitia arbitrij creati peccata futura sint (id quod Deus absolutè cognoscit in libera determinatione voluntatis, quæ ex aternitate statuit condere hunc ordinem rerum quem re ipsa condidit, vt quæst. 14. ar. 13. ostensum est) idcirco in concilianda etiam euitabilitate horum omnium effectuum, quatenus à peccatis hominum, liberoq; arbitrio creato pendent, non alia difficultas est, quam in eisdem conciliandis cum diuina præscientia, qua non minùs certò præuidentur futuri, quam peccata, ceteraq; actiones liberae, à quibus tales effectus dependent.

Eandem esse difficultatem in concilianda libertate arbitrij cum prouidentia, quæ cum diuina præscientia intercedit.

Hinc etiam patet, interfectiones, quibus aliqui interdum, præter ipsorum spem, à grassatoribus interficiuntur, suffocationesq; aliorum in fluminibus, & his similia, cum saltem à peccato primorum parentum tanquam pænæ ex illo subsecutæ pendeant, nec futurae essent, si peccatum illud non præcessisset, certitudini diuinæ præscientia circa illud idem peccatum inniti; eaq; sublata non esse certos eiusmodi effectus. Imò verò nec dicendum esse eos à prouidentia diuina fuisse intentos vt ita euenirent, aut nexum causarum, ex quibus proficiscuntur, preparatū, quod tñ nōnulli doctores nō satis consideratè affirmare solent. Etenim neque id cum diuina bonitate est consentiēs, neque Deus arbitria grassatorum eo fine condidit, vt innocentem hūc, & nunc vellēt interficere, neque

neque arbitria eorum, qui in aquis suffocantur, eo fine, vt natando, vel aliquid aliud agendo, suffocarentur; sed vt recte operando vitam aeternam promerentur; ac cum libertate ad peccandum, & ad alia opera indifferentia efficienda, vnde tales euentus interdum, raro tamen, profiscuntur. Nec verò negamus proinde, eiusmodi euentus à Deo ex causis vnde oriuntur praeuisos esse futuros, ipsiusq; prouidentia esse permittos, tum in poenam delicti primi parentis, tum vt causas sinat agere accommodatè ad suas naturas, ob aliosq; congruentes fines.

Diuina prouidentia an includat assecutionem finis.

Illud etiam Caietano dandum non est, diuinam prouidentiam, quã diuina prouidentia est, includere assecutionem finis ad quem media praeparauit, semperq; velle voluntate, vel efficaci, vel absoluta, finem ad quem media ordinauit, quasi nunquam, quoad ordinem medicorum ad fines, diuina prouidentia frustretur, sed semper finis sequatur. Omnia namq; quae ab arbitrio creato pendent, sub quibus beatitudinem etiam & merita comprehendimus, solum voluit Deus voluntate conditionata, si scilicet homines, & angeli idem quoque vellent. Atque hoc genere volitionis omnibus vniuersim hominibus, & angelis voluit beatitudinem, & media ad beatitudinem necessaria, in eumq; finem omnes sua prouidentia ordinauit vt quaest. 19. arti. 6. diximus; neque tamen omnes eum finem diuinæ prouidentiae assequuntur, idq; defectu solum liberi arbitrij hominum, & angelorum. Voluntate verò absoluta nulli ad ultimum voluit beatitudinem, & merita ad illam assequendam necessaria, nisi posita praescientia, qua ex hypothesis prauidit, eos, si collocarentur in ordine rerum & auxiliorum in quo positi sunt, pro sua libertate meritorios esse, venturosq; in vitam aeternam. Nostro namq; intelligendi more cū fundamento in re, ante actum quo ex aeternitate absolute statuit condere eum rerum ordinem, quem re ipsa condidit, cernens Deus per scientiam illam mediam inter liberam & merè naturalem, de qua quaest. 14. arti. 13. dictum est, qui tandem in vitae termino ob praecedentia merita vitam aeternam adepturi essent, si talem rerum ordinem vellent condere, dum posterius eundem ordinem absolute voluit condere, eo ipso volendi actu complacuit sibi per voluntatem absolutam, vt ij, quos praevidebat ob praecedentia merita peruenturos in vitam aeternam, ea potirentur, atque eo ipso actu voluntatis diuinæ fuerunt praedestinati ad vitam aeternam per illa media, quae ex ipsorum libertate praevisa sunt futura, vt quaest. sequenti plenius dicemus. Quò fit, vt in diuina prouidentia & praedestinatione, comparatione etiam effectuum, qui & ab arbitrio creato pendent, & à prouidentia diuina tanquam fines sunt intenti, vereq; sunt effectus diuinæ prouidentiae & praedestinationis, nulla alia sit certitudo, quam certitudo praescientiae quòd ita ex talibus medijs sint euentu-

Prouidentie, & praedestinationis non alia certitudo, quam diuinæ praescientiae.

uenturi; cum re ipsa, si arbitrium creatum, vt potest, veller, contrario modo essent euenturi. Nullus ergo alius labor est in concilianda libertate arbitrij nostri, euitabilitateq; euentuum, qui ab illo aliquo modo pendent, cum diuina prouidentia, quam in ijs ipsis conciliandis cum certitudine diuinæ praescientiae.

Illud etiam non satis attendit Caietanus, non idem esse effectum aliquem esse certò & absque vlla falsitate futurum, ac ineuitabiliter esse euenturum. Ineuitabilitas namq; attribuitur comparato effectum cum sua causa: nullus verò vnquam concessit, effectum, si ab arbitrio creato penderet, esse ineuitabilem, aut hanc esse bonam consequentiam; hic effectus est prouisus, praedestinat, aut praescitus à Deo euenturus; ergo ineuitabiliter eueniet. Etenim cum praescientia stat à libero arbitrio posse euitari: quia autem non euitat, cum possit, peccat, si effectus vitiosus sit. Certitudo verò dicitur de effectum comparato cum cognitione, qua cognoscitur euenturus. Vnde quia diuina praescientia nullo modo potest falli, haec est optima consequentia; hic effectus ab arbitrio creato pendens, praescitus est à Deo euenturus; ergo sine vlla dubitatione, & absq; vlla deceptione diuinæ scientiae, qua praecognitus est euenturus, eueniet. Atque hoc est quòd merito concedunt doctores.

Non idem esse effectum aliquem certò, & esse ineuitabiliter euenturum.

Id etiam, quòd Caietanus hoc loco inuehere conatur, dari videlicet medium inter euitabile & ineuitabile, seu non euitabile, comparatione eiusdem effectus, nulla probabilitate potest defendi: sic enim medium inter contradicentia concedendum esset, quo nihil magis absurdum fingi potest. Illud tamen affirmandum est; quemadmodum haec consequentiae ineptae sunt; si hoc est animal, ergo est rationale; vel si hoc est animal, ergo est non rationale; non ex eo quòd detur medium inter contradicentia, aut quòd detur animal quòd neque rationale neque non rationale sit; sed quia animal in commune quadam ratione praedita, quadam rationis expertia sub se comprehendat, atque adeò ex eo, quòd alicui rei ratio animalis in commune conueniat, neque sequitur, eam esse ratione praeditam determinatè, neque item rationis expertem, sed sub disiunctio- ne necesse est alterum illi conueniat: ita etiam has consequentias esse nullas: si hoc est prouisum, aut praescitum futurum, contingenter eueniet; aut si tale est, necessariò futurum est; item hoc est prouisum, aut praescitum futurum, ergo euitabiliter euenturum est, aut si eiusmodi est, ineuitabiliter futurum est: idq; non quòd detur effectus, qui comparatione suae causae (stante etiam praescientia & prouidentia) non fit, vel necessarius, vel contingens, hoc est, qui & euenire & non euenire possit (omnes namque quatenus à Deo ratione creationis & conseruationis pendent, sunt contingentes, quia & esse & non esse possunt, Deo libere confe-

Euitabile, & ineuitabile medium non habent comparatione eiusdem effectus.

conferente & conferuante naturas eorum : comparatione vero causarum secundarum, singuli, vel sunt necessarii, vel sunt contingentes) sed quod, cum prouidentia, & praescientia se extendat ad effectus necessarios & contingentes, ex eo quod aliquid sit promissum, neque sequitur determinate ex suis causis euenturum necessarium, nec item contingenter. Idem dicendum est de illa alia consequentia : neque enim ea de causa censenda est inepta, quod detur effectus in particulari, qui neque sit euitabilis neque ineuitabilis a sua causa ; sed quod prouidentia & praescientia tam ad effectus qui a suis causis possunt, quam ad eos qui non possunt euitari, se extendat : imo consequentiae illae quodammodo disparatae censendae sunt, atque huic similes, si lapis est, ergo est ex Africa, aut non est ex Africa, quod lapidi est impertinens.

His ita constitutis, cum in concilianda libertate arbitrii nostri, euitabilitateque effectuum ab eo pendentium cum prouidentia, non alia difficultas sit, quam in ijs ipsis cum diuina praescientia conciliandis : hoc autem secundum quaest. 14. ar. 13. satis dilucide praestiterimus, non est quod hoc loco amplius immoremur.

Prouidentia, diuinae praescientiae uide cu libero arbitrio conciliatur.

Porro, ut hoc loco aliquid summam propter Caietanum dicatur, caput unde euitabilitatem euentuum, qui ab arbitrio creato pendent, cum diuina praescientia bene conuenire ostendimus, illud erat. Quia non ex eo quod Deus praesciret effectus ita euenturos esse, ideo euenirent, sed e contrario, quia illi pro libertate arbitrii ita sunt euenturi, Deus id praesciret. Si vero contrario modo, ut re vera possunt, fuissent euenturi, Deus non id quod praesciuit, sed contrarium praesciuisset. Qua ratione dicebamus, certitudinem diuinae praescientiae circa eiusmodi euentus non proficisci ex certitudine obiecti, quod secundum se est incertum, potestque re ipsa contrario modo euenire, sed ex altitudine, omni que ex parte illimitata perfectione diuini intellectus, qua, ut altissimo modo eos comprehendit in sua essentia, ita certissime, quod secundum se est incertum, praecognoscit. Quod si nulla omnino habita ratione eius, quod pro libertate arbitrii creati futurum est, Deus pro arbitrio suo praesciret quicquid uellet, ideoque arbitrium creatum hoc potius, quam aliud, esset facturum, quia id praesciuit Deus, & non e contrario, quia arbitrium pro sua libertate id esset facturum, ideo Deus ex illimitata sua perfectione id prauideret futurum, prauidurus non id ipsum, sed contrarium, si contrarium a libero hominis arbitrio, ut potest, esset futurum; utique vim haberent quae Caietanum impulerunt ad medium inter contradictoria excogitandum, atque ad asserendum ignorari in hac uita modum quo libertas arbitrii, euitabilitasque effectuum illius cum diuina prouidentia, aut potius cum diuina praescientia cohaereant. Eo enim dato, plane diuina

diuina praescientia fatalem quandam necessitatem imponeret effectibus omnibus, simpliciterque tolleretur arbitrii libertatem, ut Caietanus bene argumentabatur. At res non illo modo se se habet; quare nullam uiam rationes Caietani habent.

In Quaestione. 23. de praedestinatione. Articulus primus & secundus.

Quid sit praedestinatio.

Disputatio. 1.

Cum praedestinatio, ut iam ostendimus, sit quasi pars quaedam diuinae prouidentiae subiecta, merito D. Thomas cum tractatione de prouidentia disputationem praedestinationis coniungit. Fundamenta totius huius de praedestinatione, & reprobatione tractationis iacta sunt, quaest. 14. ar. 8. & 13. q. 19. ar. 6. & quaest. praecedente ar. 1. & 4. quare ea omnia ante oculos sunt habenda, ut legitima praedestinationis, ac reprobationis ratio intelligi possit, quae & diuina maiestate ac bonitate sit digna, & cum sacris scripturis consentiat, neque ijs, quae uel de diuina gratia, uel de libertate arbitrii nostri, art. 13. citato demonstrata sunt, prauidicium aliquod inferre uideatur. Quod si, ut diuino freti auxilio speramus, ita diuinam praedestinationem, & reprobationem exposuerimus, ut cum praedictis omnibus consentire perspiciatur, non alio credo egebimus testimonio, ut ueritatem nos esse allecutos intelligatur.

Praedestinationem esse, qua ij, qui uitam aeternam consequentur, ad id ipsum ex aeternitate a Deo sunt destinati, ex sacris scripturis notissimum est. Ad Roman. 8. Quos praesciuit & praedestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinauit, hos & uocauit; & quos uocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit, illos & glorificauit. Ad Ephesios primo. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in caritate, qui praedestinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Christum. Ut uero quid praedestinatio sit intelligatur, a nominis significatione exordium sumendum est.

Praedestino ex pra, quod antecessorem quandam significat, & destino, componitur. Verbum autem, destino, non solum in scripturis sanctis, sed

Praedestinatioem esse confirmatur.

Praedestinatio unde dicitur.

sed etiam, apud prisca Latinos, duobus modis accipi solet. Vno, pro eo quod est mittere: vnde primo Machab. 1. Destinavit aliquos de populo, & abierunt ad regem. Suetonius in vita Galbae cap. 16. Praetorianos cum mandatis ad imperatorem destinavit. Altero vero modo, pro eo quod est, statuere, definire, & ordinare. Quae acceptio apud Latinos autores profanos, & in divinis literis est frequentior. Vnde secundo Machab. 6. de Eleazaro dicitur. Destinavit non admittere illicita propter vitae amorem. Secunda ad Corinthios. 9. Prout unusquisque destinavit in corde suo. Tullius item de officiis. Cum eorum alteri Dionysius diem necis destinasset. Imò prior vocabuli acceptio ex posteriore deriuata est; etenim, qui mittuntur, prius destinantur, vt cap.

Quomodo
destinatur.

Diuus ergo Thomas hoc loco. Durand. in primo, dis. 40. q. 1. Dico de concordia liberi arbitrii & praedestinationis cap. 1. & alij, sumetes verbum destinare in prima acceptione, praedestinationem dicunt esse, rationem transmissionis creaturae rationalis in sempiternam beatitudinem. Dicunt namque, destinare, idem esse atque transmittere, destinationem idem atque transmissionem: quando autem res aliqua eo peruenire debet, quo ex solis suis viribus deuenire non potest, necesse est vt directa ab alio eo transmittatur: quo pacto sagitta directa à sagittario peruenit ad scopum. Quia ergo simili modo creatura intellectu praedita solis suis viribus deuenire nequit in sempiternam felicitatem, vtpote finem supernaturalem, sed auxilio indiget supernaturali ac diuino, deductio, perductioque illius per auxilia diuina in beatitudinem, dicitur in hac acceptione destinatio, hoc est, transmissio in beatitudinem. Ratio autem auxiliorum & mediorum, quibus transmittenda est, ex aeternitate existens in Deo cum proposito mandandi eam executioni, propter antecedens illam, appellatur praedestinatio eiusdem creaturae in beatitudinem.

Alij vero, iuxta posteriorem verbi, destino, acceptionem, volunt praedestinationem significare praedestinationem ac praedestinationem, qua Deus ex aeternitate aliquibus creaturis intellectu praeditis ea media conferre constituit, quibus in vitam aeternam peruenient. Ita, praeter Caietanum in illud ad Romanos. 8. Quos praesciuit & praedestinavit. Albertum Pighium lib. 8. de libero arbitrio cap. 2. & plerosque alios, Hieronymus in prioribus commetarijs in illud ad Ephesios. 1. Qui praedestinavit nos in adoptione, &c. Vbi praedestinare ait esse praedestinare. Et Augustinus aut quicumque alius eius operis autor, Hypognost. lib. 6. Praedestinatio (inquit) a prauidendo, vel praordinando futurum aliquid dicitur. Et infra. Quod ergo bonum est praescientia praedestinatur, id est, prius quam sit in re praordinatur. Constat etiam scriptura sacra non solum Actorum. 13. vbi

vbi praedestinari appellantur praordinati in vitam aeternam, Crediderunt, ait Lucas, quorquor erant praordinati in vitam aeternam; sed etiam quoniam vbi ad Romanos. 8. & ad Ephesios interpretes Latinus transfert praedestinavit, Graece habetur προωρισθη à verbo προωριζω, quod est praedestinatio, praestitio, praedeterminatio.

Licet autem ex accommodatione vsus, Dei praedestinatio à Theologis, imò & ab scriptura sacra vsurpetur pro sola aeterna Dei praedestinatione, qua rebus mente praeditis exhibere constituit media, quibus in vitam aeternam peruenient, quo pacto etiam à nobis in sequentibus vsurpabitur: vocabulum tamen secundum se latius patet. Vnde à patribus aliquando accipitur pro quacunque Dei praedestinatione. Quò fit, vt Augustinus. Hypognost. lib. 6. & 19. de ciuitate Dei cap. 1. & lib. 21. cap. 24. Fulgentius lib. 1. ad Monimum, ac alij, praedestinationem reprobatorum in supplicium aeternum, propter ipsorum peccata prauius, praedestinationem ad supplicium appellant. De praedestinatione etiam sanctorum cap. 10. praedestinationem conferendi quamcunque gratiam, aut donum, appellat Augustinus praedestinationem; aitque, hoc tantum inter gratiam & praedestinationem interesse, quòd praedestinatio est gratiae preparatio: gratia verò est iam ipsa donatio. Denique Hypogn. lib. 6. eius operis autor praedestinationem cuiusque boni appellat praedestinationem. Et ferè eodem modo loquitur Damascenus. 2. libro fidei orthodoxae cap. 30. Tametsi illud solum dicat Deum praedestinare ac praedestinare, quòd vult sine vlla dependentia à libero arbitrio creati. Id vultque, quòd in potestate arbitrii creati Deus collocavit, ait eo loco, Deum praescire quidem an sit, vel non sit futurum; non tamen praedestinare ac praedestinare, quasi scilicet sine vlla dependentia à creato arbitrio id velit, vllamue arbitrio imponat necessitatem.

Praedestinatio igitur praese sumpta variè definiri solet. Ad Thomae hoc loco art. 1. dicitur esse, ratio transmissionis creaturae rationalis in vitam aeternam. Transmissionem intellige quae re ipsa implicatur; ad quòd necessarium est, vt ratio illa adiunctum habeat propositum conferendi media quibus talis creatura beatitudinem consequetur. In secundo art. hanc aliam inuenit definitionem, Est ratio ordinis creaturae mente praeditae in vitam aeternam: intellige similiter, assequendam. Ab August. lib. de bono perseverantiae cap. 14. definitur, esse praescientia & preparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur quicumque liberatur. Ab alijs verò, definitur, preparatio gratiae in praesenti & gloriae in futuro.

Aprius tamen, vt credo, ita definiri poterit. Praedestinatio, est ratio ordinis seu mediorum in Deo, quibus prauidet creaturam rationalem perducendam in vitam aeternam cum proposito eundem ordinem exequendi.

Praedestina-
tionis praese
sumpta va-
riè defini-
tiones.

Germana
definitio.

Prædestinatio pars subiecta diuinæ prouidentie.

Etenim prædestinatio, ex D. Thoma hoc loco, & communi Theologorum sententia, quoad id quod habet tam ex parte intellectus, quam voluntatis diuinæ, quasi pars quædam est diuinæ prouidentie subiecta; modò tamen spectetur ex parte obiecti. Diuina namq; prouidentia circa omnes res versatur; prædestinatio verò solum est circa mente præditas, quæ solæ beatitudinis sunt capaces. Prouidentia rursus comparatione quorumcunque finium cernitur; prædestinatio verò solum comparatione beatitudinis supernaturalis. Quia verò Deus circa reprobos etiã suam habet prouidentiam, non solum quia ob fines cõgruos permittere velit peccata, quæ præuidet reproborum libertate & peruersitate esse futura, eaque, vt æquitas iustitiæq; ipsius postulat, vult etiam ob fines optimos punire, in quibus omnibus ratio prouidentie cernitur, sed etiã quia sicut voluntate conditionata, seu antecedente, vult creaturas omnes mente præditas saluas fieri, quem ob finem omnes conditæ sunt, vt quæst. 19. ar. 6. ostensum est: ita quoque circa omnes prouidentiam exercet comparatione beatitudinis supernaturalis, ex sua parte executioni mandans media quibus ad beatitudinem peruenirent, si per ipsos, aut, quoad Adami posteros, per primum parentem, & cursum vniuersi (maximè quoad eos qui ad vsum rationis non perueniunt) non staret, vt quæst. præcedente art. 1. explicatũ est. Quia, inquam, comparatione creaturarum omnium mente præditarum Deus habet prouidentiam circa beatitudinem; atque adeò apud se rationem habet mediõrum, quibus peruenire possint in vitam æternam, cum proposito talem ordinem, quod ad se attinet, exequendi, cõtrahitur prouidentia ad rationem prædestinationis, quæ solum est cõparatione creaturarum quæ vitam æternam consequentur, per particulam illam, quibus præuidet creaturam rationalem perducendam in vitam æternam. Commodius verò ea adhibetur; quoniam, vt videbimus, ex sola præscientia, qua Deus præuidet eum, cui ea media vult, quibus reddatur prædestinatus, perueniturum in vitam æternam (qui tamen, si vellet, posset ea negligere, eis abuti, nec ad vitam peruenire) totam suam certitudinem habet diuina prædestinatio. Atque ex hoc capite conciliabimus facillè illius certitudinem cum nostri arbitrij libertate. Dixi, prædestinationem, modò ex parte obiecti spectetur, esse quasi partem subiectam diuinæ prouidentie: quoniam prædestinatio & prouidentia in Deo idem prorsus actus est, tam ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis; attamen actus ille, vt habet rationem prædestinationis, respicit pauciora obiecta, quam respiciat vt habet rationem prouidentie; respectusque illi rationis sunt, vt ex dictis quæst. 14. art. 15. & quæst. 19. manifestum est.

*Prædestinatio est in Deo, executio illi in prædestinatis.

Ex dictis patet, prædestinationem formaliter esse in Deo, atque adeò esse

esse æternam: ab ea verò eos homines, & angelos, qui prædestinati dicuntur, denominatione extrinseca dici tales; sicut denominatione etiam extrinseca à Deo cogniti & dilecti dicuntur. Executio verò, effectusue diuinæ prædestinationis, vt vocatio, iustificatio, &c. ex tempore fiunt, & vel in ipsis prædestinatis, vel in rebus alijs creatis existunt, qualia sunt miracula, & alia media extrinseca quibus prædestinatus ad vitam æternam consequendam iuuatur. Quò fit, vt prædestinatio formaliter nihil in prædestinatis ponat, in quibus ponit effectus tempore à Deo præstituto.

Vtrum prædestinatio præcipuè sit actus intellectus, an voluntatis.

Disputatio. 2.

DVO examinanda nobis restant circa prædestinationem. Vnum, vtrum ea potius in actu intellectus quam voluntatis constituenta sit, quod hoc loco disputandum est. Alterum, circa executionem, effectusue suos, quinam illi sint, id quod disputatione sequenti præstandum erit.

Quod ergo ad primum attinet. Licet doctores conveniant, ad diuinam prædestinationem necessarium esse, tam actum diuini intellectus, quo præconciat media quibus præuidet prædestinatum in vitam æternam perueniturum, quam actum voluntatis, quo eligat, statuaturq; conferre ei talia media; dubitant tamen, an prædestinatio significet vtrunq; actum, an alterum tantum, quòd si vtrunq; quem præcipue?

Prædestinatio actum intellectus, & voluntatis diuinæ requirit.

Scotus in primo, dif. 40. Prædestinationis nomine affirmat significari solum actum voluntatis. Addit tamen, posse etiam dici, significari actum intellectus, inueniendo actum voluntatis. D. Bonauent. eadem dif. art. 1. q. 2. præcipuè significari ait actum voluntatis.

Scoti & D. Bonau. opinio.

Suaderi potest hæc opinio primò. Quoniam in scripturis sanctis prædestinatio appellatur electio, propositum, ac dilectio: vnde Matth. 22. Multi sunt vocati, pauci verò electi. Ad Ephes. 1. Elegit nos in ipso, prædestinavit nos secundum propositum voluntatis suæ. Ad Rom. 9. Iacob dilexi, Esau autem odio habui: porò electio, propositum, ac dilectio, actus sunt voluntatis.

Suadetur primò.

Secundò, quoniam prædestinatio includit finis assecutionem, est que causa efficax mediõrum & finis: cum ergo causa proxima rerum sit diuina voluntas; fit, vt prædestinatio in actu voluntatis diuinæ posita sit.

Secundò.

Bb3

Statuenda

Prædestinatio cum actu intellectus, & voluntatis coniunctum significet, præcipue tamen actum intellectus.

Statuenda est nihilominus hæc conclusio. Prædestinatio utrunque actum coniunctim significat; præcipue tamen actum intellectus. Prior pars probatur ex definitione ipsa prædestinationis, quæ utrunque includit, rationem videlicet seu conceptionem mediorum, quibus Deus prævidet peruenturum aliquem in vitam æternam, & propositum seu voluntatem talia media conferendi, per quam ratio prædestinationis completur. Posterior verò pars probatur, quoniam præordinare siue præfinire, quod verbo prædestino, significatur, actus est rationis, siue intellectus, coniunctus cum actu voluntatis, per quem completur. Unde ab actu intellectus desumitur nomen: quippe cum ordo rerum in suos fines ab intellectu tanquam proprius effectus emanet; qua ratione à multis dicitur prædestinatio significare actum intellectus, & innuere actum voluntatis: quod non sic est accipiendum, quasi intrinsicè eum non includat. Atque hoc modo intelligendus est D. Thomas hoc loco dum, definiens prædestinationem esse rationem transmissionis aut ordinis creature rationalis in vitam æternam, docensq; esse quasi partem diuinæ providentiæ subiectam, affirmat prædestinationem actum esse præcipue intellectus. Id quod etiam docet quæst. 6. de verit. art. 1. Durand. & Gab. in primo. d. 40. q. 1. & plerique alij. Confirmari potest eadem pars conclusionis, tum quia prædestinatio pars est diuinæ providentiæ quasi subiecta; providere autem præcipue ad intellectum pertinet: tum etiã, quia prædestinari aliquem, & in libro vitæ conscribi, ad eandem pertinet potentiam; liber autem vitæ intellectum diuinum præcipue significat.

Quorundam sententia.

Non desunt qui existiment, prædestinationem compleri quidem per actum voluntatis, quò excogitata per intellectum ratione mediorum quibus aliquis prævidetur peruenturus in vitam æternam (quem actum præcipue significat prædestinatio) Deus voluntate proponit ac statuit talia media conferre: at dicunt, tam ante hunc voluntatis actum, quam ante illum alium intellectus diuini, extitisse alium actum voluntatis, quò Deus voluntate absoluta elegit quos voluit ad beatitudinè, volèdoque, eis ipsam beatitudinis bonum prius dilexisse eos, posteriùs verò, nostro intelligendij more, ad beatitudinem prædestinasse. Etenim volitio finis, ut putant, nostro intelligendij more præcedit excogitationem ac volitionem mediorum in finem: in his verò duobus posterioribus actibus ratio tota prædestinationis cõparatione finis beatitudinis posita est.

Electio prædestinandi non antecessit ratione mediorum ad finem, quæ prædestinatio ex parte diuini intellectus dicit.

Verùm cum Deum prævidere mediã quibus quisq; perueniet ad beatitudinem, ex hypothesi quòd, in hoc vel in illo ordine rerum collocandus sit, non pertineat ad scientiam liberam, sed ad illam mediã inter liberam & merè naturalem, quæ omnem liberum actum voluntatis antecedit, ut quæst. 14. art. 13. ostensum est; fit ut ratio mediorum ad finem cuiusque

etiusq; prædestinati, atque adèd id quod prædestinatio cuiusq; dicit ex parte intellectus diuini, non sit posterior electione eiusdem ad beatitudinem, quæ in Deo libera omnino est. Quo loco animaduertendum est, Theologos ita, cum Scripturis sanctis, in Deo consilium constituere, ut imperfectionem omnem ab eo secludant: non secluditur verò, si dicamus, Deum, post liberam finis volitionem, mediã ad finem propositi ascensionem querere & inuestigare. Ex imperfectione namq; nostri intellectus oritur, ut consultatio de medijs posterior sit volitione finis, quatenus neq; mediã, neque mediorum exitus, ante volitionem finis comprehendimus. Apud Deum verò longè aliter se se res habet, in quo tota ratio, tam agibilem, quam factibilem, liberum omnem actum voluntatis antecedit. Quare ex eo quòd homines post volitione finis inquirere & consultare soleant de medijs ad finem comparandum, efficax argumentum non est, ut idem de Deo philosophemur, idque, quod in nobis imperfectio est, illi tribuamus.

Præterea art. 5. ostendemus, Deum non alia ratione prædestinatos in vitam æternam elegisse, quam complacendo sibi in medijs ac sine ipso beatorum præuisis: præcognoscendo enim per quæ mediã peruenturi essent re ipsa in vitam æternam, & beatitudinem ipsis, & non, nisi ut per talia mediã beati euaderent, exoptauit. Elegit nos, ait Paulus ad Ephes. 1., in ipso, hoc est, in Christo: Christus æternam medium est prædestinationis nostræ; neque aliter in Christo nos elegit, quam expetendo nobis merita Christi, ceteraq; dona inde profecta, quibus prævidebat nos in vitam æternam peruenturos. Enimverò, si cum Damasceno, & cõmuni Patrum sententia, imò eum scripturis ipsis, indubitanter tenendum est, Deum omnes homines creasse in vitam æternam, vereque, & non fictè, omnibus beatitudinem voluntate antecedente, seu conditionata, si per eos non staret, exoptasse; ut quæst. 19. art. 6. latè ostensum est, non potest contrarium affirmari; quòd art. 5. ostendimus: Imò neque, dato contrario, libertas arbitrij nostri potest salua consistere.

Electio non antecessit prædestinationem.

Alij affirmant, actum intellectus, quem diuina prædestinatio includit, non esse iudicium, seu intuitum, quò Deus præuidet modum, & mediã quibus quisque prædestinatus peruenturus est in vitam æternam; sed esse imperium diuini intellectus per modum legis ac præcepti, quò præcipit ipsam prædestinati ordinationem in vitam æternam, qui actus liber est, & per verbum imperatiui modi exprimitur, supponitq; actum liberum voluntatis, à quo intellectus applicatur, & mouetur ad eum eliciendum. Quæ sententia videtur. Diui Thomæ in hac. q. art. 4., iunctis ijs quæ de imperio intellectus prima secunda. q. 17. art. 1. tradit.

Aliorù quorundam sententia.

Confirmant autem illam, quoniã providentiã & prædestinatio, quoad

Confirmatio.

id quod ex parte intellectus diuini dicitur, est noticia perfectè practica: talis autem, inquit, non est intuitus ille, atque iudicium diuinum, sed est imperium diuini intellectus.

Prædestinatio ex parte diuini intellectus non dicit imperium, sed iudiciū & intuitū mediōrum in finē.

Hæc tamen sententia mihi nunquam placuit. In primis enim, vt prima secundæ loco citato satis, ni fallor, ostendimus, necessarius non est imperandi actus à prudētia monastica elicitus, vt quis, vel propriæ voluntati, vel membris, facultatiue suę executrici, imperet, siue electionem medijs, siue vsū illius ad finem comparandum: sed satis est iudicium, quo intellectus cognoscit media, aptitudinemq; singulorum ad finem, quæ ue eorū magis expediant, vt voluntas, sine alio imperio intellectus, eligat quod maluerit, moueatq; membra, facultatēque executricem ad operationem: eodemq; modo satis est ex arte cognoscere qualis modus tenendus sit in quāq; re fabricanda, vt voluntas, absq; alio imperio intellectus, moueat membra, cæterāq; instrumenta ad conficiendum artefactum. Præter alias verò rationes, quibus id eo loco ostendimus, adducebamur in hanc sententiā: tum quia superfluous est huiusmodi actus: tum vel maximè experientia ipsa propria cuiusque nostrum. Ibidem quoq; exposuimus testimonia Aristotelis sexto Ethicorum cap. 9. & 10. vnde D. Thomas videtur motus, vt eiusmodi actum constitueret. Dixi, non opus esse tali actu imperij à prouidentia monastica elicitō ad functionem priorum membrorum ac facultatum; quia prudentia & conomica, ac politica, actum necessariō eliciunt, cūm quid obseruandum, exequendumue sit, alijs præcipitur. Etenim leges ac præcepta, quibus alios moderamur ac monemus, actus imperiæque sunt intellectus, quæ vocibus, ac scriptis, vt proprijs signis, exprimuntur. Quòd si mente viuicissim (vt de angelis à multis dicitur) confabulari possemus, in mēte ipsa imperantis cernerentur.

Imperij intellectus, quod fit lex, & præceptū alijs, ex ciuili & conomica prudentia profectum concedendum est.

Deinde verò quod ad Deum optimum maximum attinet, potest sententia illa impugnari. Primò, quoniam vt Deus efficaciter velit, vel media quibus præuidet prædestinatum peruenturum in vitam æternam, vel effectus alios suæ prouidentia, satis est iudicium quo intuetur accommodationem eorum ad finem; vt item, quod ita efficaciter vult, fiat tēpore pro quo volitum est vt fieret, satis est volitio diuina efficax: ergo illis duobus actibus integrè & perfectè completur ratio prædestinationis aut prouidentia, superflueq; ponitur in Deo actus voluntatis, quo, post iudicium illud, voluntas liberè moueat intellectum ad eliciendum actum imperandi, vel circa suam volitionem mediōrum ad finem, vel circa executionem, ac existentiam mediōrum, vt ab ipso met Deo efficienter emanent: maximè cūm eadem ratione, qua voluntas diuina sine præuio alio imperio intellectus posset velle ipsum actum imperandi liberum

berū (alioquin, vel Deus nihil omnino veller, vel daretur infinitus processus, tum in voluntatibus quibus actus imperandi veller, tum in ipsis imperandi actibus) possit etiam velle res alias. Secūdo, quoniam, vt D. Thomas. q. 14. ar. 8. affirmat, docētq; communis Theologorum sententia, noticia sola diuini intellectus non est causa rerum, sed indiget determinatione libera voluntatis, qua id, quod intelligitur, fit volitum: ergo nostro intelligēdi more cum fundamento in re, nec ars, nec vlla alia noticia diuini intellectus, est proximum principium rerum, sed solūm id habet diuina volitio efficax, qua talis noticia determinatur; quòd fit, vt imperium diuini intellectus non sit proximum principium rerum, ac prōinde neque rationem prouidentia, neque prædestinationis cōpleat. Cūm ergo, vt Deus efficaciter possit velle res, satis esse videatur cognitio earum, atque accommodationis quarundam ad alias; quandoquidē Deum cum ea sola noticia non posse velle vt res sint, derogare videatur diuinæ potentia ac perfectioni; in eoq; quod velle possit, nulla cernatur contradictio; fit, vt nec prædestinatio, nec prouidentia imperium diuini intellectus includat. Quando ergo Geneleos. 1. dicitur, Dixit Deus, fiat lux, & facta est lux. & Psalm. 32. Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt: sermo est metaphoricus, quo subesse omnia diuinæ voluntati ac potentia exprimitur, eiq; agenti per intellectum & voluntatem omnia, etiam quæ cognitione carent, quasi ad nutum obedire; perinde atque ille alius sermo ad Romanos 4. Vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, metaphoricus etiam est.

Explicantur aliqua sacra scriptura loca.

Ad confirmationem contrariae sententia negandum est, iudicium ac intuitum, quo Deus præuidet modum & media quibus aliquis perdendus est in vitam æternam, vel aliquid aliud est faciendum, non esse notitiam perfectissimè practica.

Confirmatio contraria sententiae diluitur.

Superest respondeamus ad argumenta quibus opinio Scoti, & D. Bonauenturae confirmata est. Ad primum enim negandum est, prædestinationem in scripturis sanctis appellari electionem, propositum, aut dilectionem. Licet enim prædestinati dicantur electi, & dilecti; eò quòd prædestinatio electionem in vitam æternam, atque dilectionem adiunctam habeat; inde tamen non sequitur, prædestinationem in scripturis sanctis appellari electionem, vel dilectionem. Fieri namq; optimè potest, vt quæ coniuncta sunt adinuicem, varijs nominibus significentur, & singula, concretè sumpta, de eodem supposito prædicentur. Ex eo autem, quòd prædestinati sumus secundum propositum volūtatis diuinæ, non sequitur propositum illud esse integram prædestinationem, sed ad eam esse necessarium, eamq; complere.

Ad primum Scoti respondetur.

Secundum verò argumentū solum probat, in prædestinatione includi actum

Ad secundum.

actum voluntatis diuinæ, quo Deus efficaciter vult, quantum ex se est, conferre ea media quibus præuidet prædestinatum ad ultimum dependenter à libero suo arbitrio peruenturum in vitam æternam. Quare actus ille voluntatis diuinæ, neque tota causa est effectuum omnium prædestinationis, cum multi ab influxu libero arbitrij pendeant, neque necessitatem vllam creato arbitrio infert, vt art. 5. ostendemus.

Quid nomine effectus prædestinationis comprehendatur.

Disputatio. 3.

Quod ad executionem prædestinationis attinet, dubium est; Vtrū nomine, effectuum prædestinationis, intelligantur solū illi, qui supernaturales, finiq; supernaturali in suo ordine & gradu congruentes sunt, atque aded ad ordinem gratiæ dicuntur pertinere, de quibus quæst. 14. art. 13. à disputatione. 8. & rursus à 35. latè dictum est: an verò vniuersim omnes qui ad vitam æternam consequendam, aut incrementum illius, aliquo modo conferunt.

Explicatio quæstionis.

Breuitè dicendum est. In primis comprehendendi eos omnes qui ad ordinem gratiæ pertinent, atque etiam vitam ipsam æternam, ad quam cetera dona gratiæ tanquam ad finem ordinantur. Hos verò omnes, vt & præcipuos, comprehendit Paulus ad Roma. 8. vbi effectus prædestinationis explicat illis verbis, Quos prædestinavit, hos & vocauit (per auxilia videlicet gratiæ præuenientis, & excitatis, de quibus disputationibus citatis dictum est; tamen si vocationem externam per prædicationem, exempla, flagella & alia, de qua vocatione ibidem dictum est, non videatur excludere) quos autem vocauit, hos & iustificauit; quos autem iustificauit, illos & glorificauit. Porro gloria licet finis sit, ad quem prædestinatio cetera omnia, quorum est ratio, dirigit; id tamè non tollit quin effectus sit prædestinationis. Prouidentia namque causa est eius finis, quem per media intendit, ac efficit, licet sit ratio mediolorum ad finem.

Dicendum est deinde, omnia vniuersim nomine effectuum prædestinationis comprehendendi, quæ ad vitam æternam, incrementumue illius, aliquo modo conferunt; de quorum numero sunt, complexio ad probitatem apta, bona educatio, aliorum orationes; imò & mors ipsa, cum potius vno tempore, quam alio contingit. Quod probari potest; tum quia, vt ad Rom. 8. auctor est Paulus, Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: tum vel maximè, quoniam dona gratiæ pendet saepe ex eiusmodi alijs medijs. Quod item aliquis è vita decedat in gratia, atque

atque aded sit prædestinatus, interdum pendet ex eo, quodd ei citius vel tardius suprema dies adueniat, iuxta illud Sap. 4. Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius: placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum: ergo ea omnia inter effectus prædestinationis numeranda sunt.

Porro duo necessaria sunt vt aliquid effectus sit prædestinationis. Vnum est, vt illud sit à Deo: quod enim à Deo non est, esse nequit effectus prædestinationis; quippe cum prædestinatio sit ipsemet Deus. Quò sit, vt peccata dici nõ possint effectus prædestinationis, cum à Deo esse non possint; tamen si occasio saepe sint vt aliquis beatitudinem, incrementumue illius consequatur. Permissio verò peccatorum, cum à Deo sit, & interdum cedat in commodum ipsius peccatis, cum inde humilior, cautior, & feruentior resurgit, & interdum in aliorum vtilitatè, bene potest esse effectus prædestinationis. Alterum est, vt conferat ad beatitudinem, incrementumue illius re ipsa assequendum, vel sit beatitudo ipsa. Cum enim prædestinatio solū sit comparatione eorum, qui vitam æternam consequentur, esto effectus aliquis sit à Deo, atque is sit gratia gratum faciens; si tamen eo quis peruenturus non est in vitam æternam, poterit esse effectus prouidentia, qua à Deo in vitam æternam dirigatur, non tamen prædestinationis, quæ nulla est cõparatione eius, qui tali effectū à Deo adiuuatur, quando quidem supremam felicitatem sua culpa non assequetur.

Ve aliquid sit effectus prædestinationis quæ requiritur. Peccata non possunt esse effectus prædestinationis permissio potest.

Articulus tertius.

Quid sit reprobatio.

Reprobatio approbationi opponitur, non quocunque modo, sed tanquam reiectio rei minimè aptæ, exclusioque illius ab eo, ad quod, dum res aliqua approbatur, quasi digna admittitur. Porro approbatio ad intellectum spectat: est enim iudicium mentis, quo aliquid iudicatur verum, bonum, dignum, aut aptum, accommodatumue ad aliquid. Quoniam verò dum alicui rei assensum præbimus, illam tantum veram admittimus, acceptamus, ac approbamus, Augustinus lib. 1. cõtra Academicos cap. 4. & in Enchirid. cap. 17. definit errorem, esse falsi pro vero approbationem. Licet autem approbatio interdum in solo mentis iudicio cõsistat; saepe tamen includit etiã actum voluntatis, quò res aliqua ad id eligitur & acceptatur, ad quod mentis iudicio approbatur.

Reprobatio quomodo approbationi opponatur. Approbatio qua ratione peruenit ad intellectum. Error quid.

batur. Idq; præsertim, quando approbatio est ad eum finem, qui non solum finis, sed etiam præmij, pro qualitate meritorum conferendi, rationem habet.

Quia ergo hoc loco solum nobis est sermo de approbatione, ac reprobatione creaturarum merte præditarum comparatione beatitudinis, finis ac præmij eisdem propositi, vt pro qualitate meritorum aut demeritorum, vel illis, tanquam dignis, reddatur, vel, tanquam eo indignis, denegetur, ac proinde iusta sententia adigantur supplicijs æternis; in huc modum vtranque possumus definire. Approbatio, est iudicium æternum, quo creatura rationalis felicitate sempiterna à Deo digna iudicatur, cū proposito absoluto ea de causa futuræ remunerationis. Reprobatio vero, iudicium est æternum, quo creatura rationalis à Deo indigna iudicatur vita æterna, dignaq; quæ æterna pœna puniatur, cum proposito eam perpetuò excludendi a regno cœlesti, aut simul etiam puniendi cruciatibus æternis, pœnæ sentus, prout fuerint illius peccata.

Hinc iam facile erit intelligere, reprobationem non opponi directè prædestinationi, sed approbationi, quæ nostro intelligèdi more in Deo prædestinatione posterior est. Etenim, qui prædestinatur, non ponitur prius natura dignus vita æterna, vt prædestinetur; sed per prædestinationem constituit Deus illi media cōferre, quibus dignus fiat vita æterna; vnde ante prædestinationem non præuidebatur futurus dignus vita æterna, nisi ex hypothefi, si Deus eum vellet ita prædestinare; eo autem ipso quòd Deus illum prædestinat, constituitue illi conferre media quibus perueniet in vitam æternam, præuidet illum absolutè, & absque vlla hypothefi, futurum dignum vita æterna, atque vt talem eum ad vitam æternam approbat.

Duplex ergo electio est in Deo meditanda. Vna, de qua loquitur Paulus ad Ephesios primo, qua ante mundi constitutionem elegit nos in Christo, non quia eramus sancti, sed vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in caritate, quod non est aliud, quàm ob merita Christi media nobis voluisse conferre, quibus sancti essemus & immaculati in conspectu eius in caritate, talesq; in fine vitæ reperiremur: at hoc nihil est aliud, quàm prædestinasse nos in Christo. Vnde continuò subiungit, Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Christum in ipsum secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Alia electio meditanda est, qua, tanquã iam ex misericordia ac donis suis dignos effectos vita æterna, nos vt tales acceptat, eamq; tanquam dignis nobis tribuere statuit.

In iu-

Approbatio diuina quid sit. Reprobatio

R-reprobationem non opponi directè prædestinationi.

Electio duplex in Deo consideranda.

In iudicio ergo, quo tales nos iudicat, & in acceptatione ac proposito vitam æternam nobis vt dignis conferendi, posita est ratio approbationis; quæ exprimeretur sententia illa Christi in die iudicij, Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi: esuriui enim, & dedistis mihi manducare, &c. Tanquam rationem enim quare prædestinatis potius, quàm reprobis, regnum cœleste expetierit, tribuatq; reddit Christus Dominus ipsa opera, quæ per diuinam gratiã iusti præstiterunt; quæ tamen reprobi neglexerunt.

Reicienda est ergo sententia Durandi in primo dif. 40. q. 2., qui cum nobiscum consentiat, reprobationem opponi approbationi, & nihilominus existimet approbationem esse electionem; ait tamen, per electionem, cui reprobatio opponitur, prædestinatos in vitam æternam à Deo eligi antequàm prædestinentur. Putat enim Deum prius eligere ad beatitudinem, eosque voluntate absoluta beatitudine donare; indeq; moueri ad inquirendum de medijs, quibus in finem propositum eos prædestinet. Quæ sententia, non solum quatenus constituit electionem in vitam æternam ante prædestinationem, sed etiam quatenus affirmat, tali electioni directè opponi reprobationem, quorundam aliorum etiã est, vt mox dicemus. Verumtamen, neque talis electio est admittenda, vt art. 5. ostendemus, neque si admittenda esset, illi directè opponeretur reprobatio, vt diximus, fieriq; iam magis manifestum.

Dices tamen, si prædestinationi non opponitur directè reprobatio, quid ergo illi opponitur? Respondendum est, contradictoriè opponi ei, non prædestinationem, seu non esse prædestinatum; nec opus est reperiri actum in Deo, qui illi quãsi contrariè opponatur. Ratio est, quoniam non sicut Deus per prædestinationem causa est nostræ salutis, ita per aliquem suum actum, aut aliqua alia ratione, causa est nostræ interitus, & perditionis; sed nos soli peccando perditionis nostræ causa sumus, iuxta illud Osæ. 13. Perditio, tua Israel: tantummodò in me auxilium tuum. Quia ergo media, per quæ in vitam æternam perducimur, à Deo, per prædestinationem nobis sunt volita atq; donata: peccata vero, propter quæ, vt videbimus, reprobamur, non sunt à Deo, sed à nobis; inde est, vt necesse non sit, vel reprobationem, vel aliquem alium actum diuinum, prædestinationi quãsi contrariè opponi.

Reprobationis autem effectus sunt, in primis exclusio actualis à regno cœlesti, quæ fit in tempore: hic verò effectus reprobis omnibus, etiam si cum solo originis peccato è vita decedant, communis est. Deinde additio eruciatum, pœnæ ue sensus æternæ, cui ex tempore manciantur ij, qui ex hac vita cum culpa actuali discedunt. Peccata verò, propter quæ quis reprobatur, nõ sunt effectus reprobationis: quoniam reprobatio est à

Duran. sententia refellitur.

Obiectio: Soluitur.

Prædestinationi, cur nullus actus diuinus quãsi contrariè opponatur.

Reprobationis effectus: vij.

Peccata cur non sint effectus reprobationis.

est à Deo, imò est ipsemet Deus: peccata autem nulla ratione sunt effectus Dei, ac proinde neque reprobationis, sed solum sunt effectus peccatoris qui reprobatur. Licet peccata, propter quæ quis reprobatur, neque reprobationis, neque Dei sine effectus: duo tamen sunt necessaria, ut propter illa quis reproberetur. Vnum est, ut tandem sint futura. Ad hoc verò necessarium est, ut Deus illa fieri permittat; vel ab eo qui propter illa reprobatur, vel saltim à primo parente, si propter peccatum originis ex Adamo contractum reproberetur. Quia verò permissio peccati, ut quest. 19. art. 12. explicatum est, prærequirit peccatorem sua libertate & nequitia esse peccaturum, nisi impediatur, Deumque id præuidere: posita verò in eo est, quòd cum Deus sua omnipotentia peccatum valeat impedire, non tamen impediatur, fit, ut licet diuina permissio non sit causa peccatorum, propter quæ quis reproberetur, sit tamen conditio sine qua, sicut peccata non essent, ita neque propter illa reproberetur.

Permissio peccati quo pacto se habeat ad reprobationem.

Obduratio in peccatis usque ad finem vitæ est conditio sine qua non reprobationis.

Quid sit induratio.

Reprobatio, iuxta D. Thomam, includit voluntatem permittendi peccatum reprobati.

Alterum ex necessarijs, ut propter aliqua peccata quis reproberetur, est, ut ab eis in reliquo vitæ cursu non resurgat, sed in eisdem vitam finiat. Quoniã verò ita posset Deus multiplicare sua specialia auxilia, ut quantumuis peccator durus esset & obcecatus, emolliretur tamen & illuminaretur, ac tandem resipisceret; utique quemadmodum, ut sint peccata propter quæ quis reproberetur, tanquam conditio sine qua non essent, requiritur ut Deus illa permittat: ita etiam ut in illis finiat vitam, tanquam conditio sine qua non, est necessarium, ut interim non denegando auxilia cum quibus si peccator vellet resurgere, non sic illa augeat, aut multiplicet, ut ad eum terminum perueniant, quo cum præuidet peccatorem emolliendum, illuminandum ac conuertendum. Porro denegatio huiusmodi maiorum auxiliorum, cum quibus, si suppeditarentur, conuerterentur, induratio dicitur peccatoris, atque excecatio in peccatis commissis; non quasi ea via durities aliqua, aut cæcitas peccatori adhibeatur, sed quod ab eo propria durities & cæcitas vi maiorum auxiliorum non auferatur, ut quest. 14. art. 13. disputatione. 10. dictum est, & art. 5. sequenti amplius est explicandum.

Quia ergo, ut peccator propter crimina aliqua reproberetur ac damnetur, duo illa necessaria sunt, dubium est, utrum inter effectus reprobationis numeranda sint, utrumue ratio reprobationis posita sit in actu voluntatis diuinæ, quo ex æternitate Deus statuit peccata permittere propter quæ peccator damnandus est. D. Thomas hoc loco, Dico de concordia liberi arbitrii & prædestinationis cap. 1., & quidam alij affirmant in reprobatione includi voluntatem permittendi ut peccator incidat in culpam, simulque inferendi pro ea pœnam damnationis æternæ; quemadmodum

admodum, inquit, prædestinatio includit voluntatem conferendi, tam media, quam finem ipsum vitæ æternæ. Vnde volunt permissioem peccati, & obdurationem illius, esse effectus reprobationis, non minus quam illationem pœnæ damni, aut etiam sensus.

Crediderim tamen, si propriè est loquendum, voluntatem permittendi peccata, propter quæ aliquis reprobatus damnatur, appellandam non esse reprobationem, neque includi in reprobatione. Reprobatio enim approbationi opponitur, reiectionemque significat iudicio mentis, actuque voluntatis firmatam, qua indignus excluditur à fine & præmio proposito, ut paulò superius explicatum est: sicut verò nulla indignitas eius, qui erat in gratia, antecedit permissioem primi peccati, propter quam peccare permittatur, eaque de causa, neque tale peccatum habet rationem pœnæ: ita neque æterna voluntas illud permittendi est propter aliquam indignitatem in peccante repertam, atque adeò propriè non habet rationem reprobationis, exclusionisue à fine vitæ æternæ. Præterea non solum ut durum & à ratione alienum se se auribus statim offert, voluntatem permittendi peccata, propter quæ reprobatus damnatur, appellare reprobationem; sed neque cum usurpatione eiusdem vocabuli, quæ in scripturis sanctis reperitur, consentit. Etenim pro reiectione & refutatione rei prius secundum se indignæ, quæ acceptetur & admittatur, semper accipitur. Ad Hebr. 6. Terra saepe venientem super se bibens imbrè, & germinans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledictio proxima. Item prima ad Corinth. 9. cum præmisset Paulus, Omnis, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinere; & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam, subiungit. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aërem verberans; sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar, hoc est, dignus propter peccata mea, qui à corona proposita excludar ac reijciar. Voluntas ergo Dei æterna permittendi peccata, propter quæ peccator reprobandus est, si propriè loquamur, neque appellanda est reprobatio, neque quasi pars illius, sed solum conditio requisita ut sit reprobatio: nec forte aliud voluit D. Thomas. Idem dicendum est de æterna Dei voluntate, qua reprobum usque ad finem vitæ obdurare statuit.

An verò permissio peccati appellanda sit effectus reprobationis, merito dubitari potest. Et sanè videtur posse id aliquo modo concedi. Quoniam cum pars integri finis ob quem est à Deo voluta, sit, ut detur iusta impiorum damnatio & reprobatio, eaque ratione in illis splendeat in æternum diuina iustitia, non secus, ac in prædestinatis misericordia; fit, ut

Oppositum videri probabilius.

Reprobationis nomen quo sensu in sacris literis vsurpetur.

Permissio peccati quo pacto concedi possit effectus reprobationis.

Splendor diuinae iustitiae nec integra, nec sufficiens causa permissionis peccati in reprobis.

permissio peccati reprobis sit in genere causae finalis effectus damnationis ac reprobationis.

Aduertendum tamen est, splendorem diuinae iustitiae in damnatis, non solum non fuisse totum atque integrum finem, ob quem Deus permittere statuerit peccata, sed neque vlla ratione videri concedendum, fuisse, vel praecipuam, vel tantam totius finis partem, quae sola sufficeret, vt Deus vellet peccata permittere. Absit namque a fidelium cordibus de totius bonitatis, pietatis ac clementiae fonte suspicari, vel solam, vel praecipuam rationem quare peccata permittere voluerit, fuisse, vt, cum tanta creaturarum iactura & damno, haberet quod puniret, & in quo iustitia ipsius splenderet. Quauis enim id sine cuiusquam iniuria Deus tanquam rerum omnium dominus efficere potuisset, bonitatem tamen ipsius id minime videtur decere, neque lumen naturae, quod tanquam participatio quaedam increati luminis diuini vultus in nobis consignatum est, id docet; quin potius vt quid praese speciem crudelitatis ferens, minimeque cum diuina bonitate consentiens, respuit. Neque sane id vlla ratione videtur Deo tribuendum, quod probus quisque & sapiens vir in quocumque alio Reipublicae principe, etiam si apud illum summa rerum omnium esset potestas, merito vituperaret. Quis autem non vituperaret principem, si ea praecipue ex causa res taliter in republica disponderet, peccataque permitteret, quae tamen posset impedire, vt ea ratione haberet, quid iuste puniret, & iustitiam suam vindicatiuam commendaret? Certè nemo factum non reprehenderet. Licet ergo splendor diuinae iustitiae à Paulo ad Romanos. 9. inter fines, ob quos Deus peccata permittere, reprobareque eos impios voluerit, quos re ipsa reprobauit, computetur; non tamen is est finis solus, neque praecipuus, nec sine alijs finibus apud benignum Patrem sufficiens censereur.

Permissionis peccatorum multi alij fines praecipui numerantur.

Multi igitur alij sunt fines, ijque praecipui, in permittendis peccatis Deo propositi. Vnus est, vt creaturas libertate praeditas propriae naturae conformiter agere sinat, easque ad finem vltimum honorificentius per propria merita perducatur, cum quo coniunctum est, vt eas liberarum relinquat, ab eoque sine aliquas, propria earum sponte ac libertate peccando, aberrare sinat. Atque hic est finis ob quem D. Thomas hoc loco docuit, Deum permisisse peccata, volendoque ea permittere, atque, vt erat dignum, ea punire, reprobasse eos qui vitam in eis finirent. Alius est, vt occasione peccatorum foret Christi incarnatio, redemptio generis humani, certamina, victoriaque iustorum, & praecipue martyrum coronae; in quibus omnibus, cum tanto generis humani emolumento, bonitas, pietas, misericordia, liberalitas, clementia, potentia, sapientia, & iustitia diuina, vna cum tam copiosa dilectione generis humani, tantoperè enitescerent.

Atque hi

Atque hi quidem praecipui fines, & quidam alij exijs, qui cum splendore diuinae iustitiae vnum integrum finem permissionis peccatorum constituunt, quae praecedente articulo explicati sunt.

Quia ergo splendor diuinae iustitiae, qui in damnatis relucet, neque est integra causa finalis permissionis peccatorum, neque sufficiens, vt propter eam solam Deus peccata permitteret: tum etiam quia, vt quod art. 6. cum Damasceno dictum est, damnatio non est effectus voluntatis Dei antecedentis, qua creaturas omnes mente praeditas in sempiternam beatitudinem condere decreuit, eisque de medijs sufficientibus, quibus, si vellent, eam consequerentur, providere voluit, sed est effectus voluntatis consequentis, qua prouidens aliquas sua culpa & libertate de tali fine defluxuras, malitia eorum praenisa, statuit sempiternis supplicijs punire eas, quae vitam in peccatis essent finituras: (qua ratione quae praecedente articulo dicebamus damnationem non pertinere ad ordinem quasi primum diuinae prouidentiae, sed ad quasi secundarium) quia, inquam, haec omnia ita se habent, inde est, vt permissio peccatorum, propter quae reprobis damnabitur, quauis eatenus possit dici, in genere solum causae finalis, effectus damnationis & reprobationis, quia est volita à Deo etiam in eum finem: non tamen simpliciter, neque eo modo, quo dona gratiae dicuntur effectus praedestinationis, dicenda sit effectus reprobationis; sed cum addito, videlicet, tanquam patris finis ob quae est volita, quaeque minime foret sufficiens, vt propter eam solam esset volita. Permissio ergo peccatorum, obduratio, & damnatio reproborum, quia à Deo sunt volita: propter debitos fines, effectus simpliciter sunt diuinae prouidentiae; non tamen reprobationis, nisi eo modo quae paulò ante explicauimus: quado quidem damnatio non est à Deo ita expectata, quasi voluerit perditionem & punitionem reproborum, in eumque finem eos creauerit, vel eius gratia media illa permissionis peccatorum & obdurationis qua fuerit, non secus ac vitam aeternam praedestinat, exoptauerit, cuius gratia creati sunt, atque vt eam consequerentur, dona gratiae illis praeparauerit. Aliorum namque tum à diuina bonitate ac pietate, tum etiam à fide catholica esset asserere, ita Deum sua prouidentia reprobos praedestinasse ad interitum & supplicium aeternum, sicut eadem prouidentia eos, qui salui sunt, ad gloriam praedestinauerit.

Non desunt qui meditentur, Deum optimum maximum ex aeternitate, nostro intelligendi more, quasi in primo quodam instanti constituisse creare eos omnes homines, & angelos, qui usque ad finem mundi creandi erunt. In secundo verò, antequam quicquam de peccatis, meritis, ac demeritis eorum cogitaret, voluisse conferre beatitudinem ijs durat, quos ad eam perducit: circa ceteros verò non solum habuisse se

Permissio peccatorum, & obduratio simpliciter quidem sunt effectus diuinae prouidentiae, reprobationis verò non eodem pacto.

Qualis & quo ordine à quibusdà reprobatio consideretur.

negatiue, vt vult Scotus, sed etiam in illo eodem instanti constituisse, non conferre illis beatitudinem. Postea vero in alijs instantibus cogitasse, tum de medijs quibus eos, quos in secundo instanti ita elegerat, perduceret in vitam aeternam, tum etiam de permittendis peccatis aliorum, obdurandisq; in peccatis ijs, quibus in illo eodem secundo instanti constituerat non conferre beatitudinem &c. Affirmantq;, reprobationem non aliud esse, quam illum actum, quo Deus in secundo instanti, antequam de peccatis, meritis, & demeritis cogitaret, constituit certos quosdam beatitudine non donare, sed eos ab illa excludere. Addit praterea, eum actum quasi contrarie opponi electioni, qua ceteri in illo eodem instanti electi sunt in beatitudinem, antequam ad eam in sequentibus instantibus per accommodata media predestinentur.

Refellitur proposita sententia.

Verum hæc sententia videtur omnino explodenda. Tum quod, constituit in Deo eiusmodi actum, indignum sit diuina bonitate & clemencia, minimeq; cum literis sacris congruat, vt art. 5. videbimus. Tum etiam quia, vt diximus, non dicitur reprobare aliquem is, qui apud se constituit non eligere eum ad præmium, certumue finem, sed qui tanquam indignum, ineptumq; eum rejicit, atq; à tali præmio, finemue excludit: is enim, cui diuersa media ad finem accommodatissima occurrunt, non dicitur reprobare cetera, quæ ea ratione non eligit, quod vnum eorum sit satis ad finem assequendum, sed solum, vel ea non eligere, vel velle non eligere dicitur: quare cum ex horum doctorum sententia in illo secundo instanti non plus aptitudinis, meritorum & dignitatis, eluceat in ijs, qui ad vitam aeternam eliguntur, quam in ijs qui ab ea excludendi decernuntur, neq; in his aliqua adhuc ineptitudo, peccatum, ac demeritum præuideatur; sit, vt talis actus rationem reprobationis non habeat, esto foret admittendus.

Reprobationem esse in Deo probatur.

Esse vero in Deo reprobationem ex scripturis sanctis adeo est manifestum, vt salua fide negari non possit. Dicitur enim Malach. 1. & ad Romanos. 9. Iacob dilexi, Esau autem odio habui; ostendensq; Paulus nullam iniquitatem esse in Deo, propterea quod quosdam predestinauerit, alios vero reprobauerit, subiungit. Nunquid dicit figulus luti, qui se fingit, quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam. Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, &c. et. & secunda ad Timotheum. 2. de predestinatis & reprobis agens, In magna, inquit, domo, non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam.

liam. Denique ex sacris literis constat, multos propter sua peccata excludi à vita aeterna, & cruciatibus aeternis puniri: cum ergo id Deus, non ex tempore, sed ex aeternitate constituerit; sit, vt sit apud Deum aeterna reprobatio quorundam: sicut etiam apud eundem est quorundam aliorum aeterna predestinatio.

Articulus quartus & quintus.

Vtrum ex parte predestinati detur causa predestinationis.

Disputatio. 1.

DISPUTATIO hæc ob rei nimiam profunditatem, ac difficultatem, varietatemq; opinionum, non poterit non esse fusior aliquantò: vt vero dilucidior reddatur, in varia membra erit dissectanda.

Sensus questionis explanatur.

Membrum. 1.

Cum predestinatio diuina voluntatis propositum conferendi predestinato ea supernaturalia media, quibus præuidet Deus illum in vitam aeternam peruenturum, includat; eo modo predestinationis querenda est causa, quo diuinae voluntatis queri potest. Quæstione vero. 19. art. 5. ostensum est, diuinae voluntatis, secundum se, nullam omnino posse dari causam: rei tamen voluntæ posse esse causam propter quam sit volita. Sensus ergo quæstionis non est, an predestinationis secundum se detur aliqua causa, sed an, quoad effectum, sit causa aliqua ex parte predestinati, propter quam potius illi, quam alteri, sit à Deo ex- peritus: an vero nulla alia constituenda sit, quam diuina voluntas, qua Deus liberè ea beneficentia in vnum potius, quam in alium, vti voluit.

Explicatur sensus quæstionis.

Quo loco illud in primis animaduertendum est, Nemini posse esse dubium, partes totius, integriq; effectus predestinationis, inter se mutuo comparatas posse esse vicissim causas, propter quas sint à Deo predestinato voluntæ. Gloria namque finis est, ob quem Deus illi vult gratiam, & merita, ceteraq; supernaturalia dona qua ad gratiam & gloriam consequendam disponunt: contra verò, gratia & merita causæ sunt dispositiue, & meritoria, propter quas predestinatus sit dignus, vt à Deo beatitudine donetur. Tota ergo difficultas est, vtrum totius effectus predestinationis, prout comprehendit gloriam, & media omnia su-

Dari predestinationis causam quoad partiales effectus.

nia supernaturalia, quibus Deus unumquemque prædestinatum disponit, adiuvat, atque in sempiternam beatitudinem perducit, detur causa aliqua, propter quam Deus voluerit illi hæc conferre: an nulla profus, sed ad ex sola libera Dei voluntate pendeat.

Illud deinde notandum est, quod si ex parte prædestinati, spectati antequam Deus effectum prædestinationis illi velit, daretur aliqua causa, ob quam ei vellet tribuere, vel primam gratiam, vel eas supernaturales dispositiones, quæ ad primam gratiam de lege ordinaria exiguntur, utiq; ex parte prædestinati, in suis tantum naturalibus, spectati, daretur causa, quare effecta prædestinationis Deus illi velit tribuere. Prima enim gratia principium est & radix meritum subsequens, illaque, ad finem usque vitæ perseverans, medium sufficiens est ad perducendum in vitam æternam, atque adeo causa quare Deus velit prædestinatum beatitudine donare.

De erroribus Lutheranorum, Origenis, & Pelagij. Quod item fides præuisa non sit ratio iustificationis, ac prædestinationis.

Membrum. 2.

Lutheranorū de prædestinatione, & reprobatione error.

Origenis & Priscilliani error circa animas & prædest.

Per remisso Lutheranorum errore, qui arbitrij libertatem, ac meritum de medio tollit, Deoq; autori, diuinaq; prædestinationi ac reprobationi, non minus reproborum peccata, quam prædestinatorum bona opera tribuit, ut quælibet 4. art. 13. dissertatione. 1. & sequentibus vidimus, fuisse impugnavimus. Error Origenis, ut hoc loco refert D. Thomas, fuit, animas omnium hominum simul fuisse creatas ab initio, & pro diversitate operum, quæ pro sua libertate tunc egerunt, varios status in corporibus fuisse sortitas, quasdamque fuisse prædestinatas, alias vero reprobatas, ita scilicet, ut omnis earum inæqualitas ex inæqualitate operum, quæ ab initio gesserunt, antequam corporibus vniuerentur, haberent ortum. Hunc errorem innuit lib. 2. Periarcho cap. 1. iuncto capite ultimo præcedentis libri. Eundem errorem videtur illi tribuere Leo primus epistola. 11. ad Iulianum Coensensem episcopum, in qua agens de Euthycheris errore, qui asserere videbatur, verbum, dum carnem humanam assumpsit, adduxisse de celo animam Christi, quasi anima illa præexistisset assumptioni, ait. Unde quod in Origene merito damnatum est, qui animalium, antequam corporibus infererentur, non solum vitas, sed & diuersas fuisse asseruit actiones, necesse est ut etiam in isto, nisi in iustis sententiis abdicare, placeatur. Eiusdem erroris, tametsi Origenis nomine

suppresso, meminit Hieronymus in illud ad Galath. 1. Cum autem placuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ: Et in illud ad Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, & in epistola ad Demetriadem virginem. Meminerunt etiam Epiphanius in epistola ad Ioanem Hierosolymitanum Episcopum, & Theophilus Alexandrinus lib. 1. sui Paschalis. In eodem errore videtur fuisse Priscillianus damnatus in Concilio Bracharensi primo. can. 6. his verbis. Siquis animas humanas dicit prius in cælesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana interiectas, sicut Priscillianus dixit, anathema sit. Apertius adhuc eundem errorem refert, damnatq; Leo primus epistola. 91. ad Turibium Asturicensis Episcopum, cap. 1. Origenis error, quatenus astruit animas existisse antequam corporibus vniuerentur, alio in loco est impugnatus. Quod ad præsens verò institutum attinet, aperte conuincitur, tum ex illo ad Roman. 9. Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, non ex operibus, sed ex vocatæ dictum est, quia maior seruiet minori, & Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Tum etiam ex illo secunda ad Timotheum. 1. Vocauit nos vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quæ data est nobis in Christo IESU.

Pelagij error circa prædest.

Error Pelagij astruebat, hominem ex solis viribus liberi arbitrij amicitiam cum Deo inire, vitam æternam promereri, à peccatis resurgere, implere, omnia præcepta, atque adeo in amicitia & gratia Dei usque ad finem vitæ perseverare posse. Auxilia verò & dona gratiæ necessaria esse dicebat, non quidem ut homo hæc omnia præstaret, sed ut facilius ac melius, & ea emiceret, & vitam æternam consequeretur. Quare totum effectum prædestinationis libero arbitrio, proprijsq; nostris meritis ascriberebat: affirmabatq;, Deum supernaturalia omnia dona gratiæ & gloriæ statuisse his potius hominibus quam alijs, sub hac potius quam sub alia mensura conferre, propter præuisa merita liberi arbitrij, quæ ante huiusmodi diuina dona homines haberent. Quod sit, ut hunc esse prædestinatum, illum reprobum, hunc esse prædestinatum ad maiorem gloriam, illum ad minorem, totum ascriberet, non gratiæ & auxilijs Dei, sed proprijs meritis & industriæ liberi arbitrij.

Error hic impugnatus copiose à nobis est quæst. 14. art. 13. vbi ostensum est, liberum nostrum arbitrium, non solum non posse amicitiam cum Deo inire, vitamq; æternam promereri, sed neque quicquam, tam ex parte intellectus quam voluntatis, absque peculiari auxilio & dono Dei efficere, quo ad gratiam, amicitiamq; cum Deo conciliandam se disponat, neque post acceptam iustitiam posse vniuersam legem implere, vel vitare peccata omnia, etiam lethalia, vel ista accepta iustitia absque

D. Augustini nondum episcopi falsam existimatio circa idem, quam postea reuocauit.

speciali auxilio & dono Dei perseverare. Quare cum Pelagij error circa predestinationem contrarijs fundamentis innitatur, noua alia non opus est impugnatione. Ad hunc Pelagianorum errorem, tanquam pars quaedam illius, is etiam reuocari potest, in quo fuit Augustinus antequam creatus esset Episcopus. Arbitratus namque homines ex solis naturalibus viribus elicere posse actum credendi, qualis ad salutem necessarius est, non verò posse exercere opera meritoria sine caritate, quae est donum Dei; in libro expositionis quarundam propositionum ex epistola ad Romanos, in expositione propositionis. 60. 61. 62. & 63. asseruit, praescientiam fidei futurae, atque infidelitatis, esse rationem ex parte praedestinatorum & reprobatorum, quare illi electi ad opera meritoria, per eaq; praedestinati fuerint in vitam aeternam; hi verò propter incredulitatem reprobat. Merito tamen lib. 1. retractat. cap. 23, & de praedestin. sancto. cap. 3, re maturius considerata, sententiam retractauit, asserens fidem etiam donum Dei esse, & sub effectu praedestinationis comprehendendi, ac proinde neque ex eo capite posse reddi rationem praedestinationis; id quod satis est manifestum ex ijs, quae quae. 14. art. 13. dicta sunt. Adde, ex fidelibus multos esse reprobos: si autem praedestinos conferamus cum fidelibus reprobis, non potest ratio illi reddi, quare illi praedestinati, hi verò reprobi fuerint.

q. Ambrosij Catharini sententia examinatur.

Membrum. 3.

VT ad catholicorum sententias deueniamus, Ambrosij Catharini sententia ante omnes alias examinanda occurrit. In primis praemittit, Deum ita omnes homines in vitam aeternam condere decreuisse, vt eam illis omnibus conferre veller; at sub certis legibus & conditionibus, quae ab eorum arbitrio & voluntate penderent. Quia ergo, iuxta testimonium Pauli, Deus verè vult omnes homines saluos fieri, in eumq; finem omnes condidit, vt, si vellent, salutem assequeretur, ita illis de medijs necessarijs prouidit, vt singuli re ipsa ad eum finem peruenire possint, per eosq; ster si non perueniant. Addit deinde, Deum, qui dona sua, vtpote nulli debita, distribuere potest prout vult, absque cuiusquam iniuria, aut acceptione personarum, elegisse paucos quosdam ex vniuersa hominum multitudine quos praesciunt, hoc est, pra alijs dilexit, tantq; donorum & gratiae copia, tam peculiariq; protectione in vitam aeternam destinauit, vt eiusmodi beneficiorum vi fieri non possit quin in vitam aeternam perducantur: quia scilicet à lethalibus culpis vel eos praeseruet, vel, si corruant, eriget, vt tandem

tandem è vita in gratia decedant. Neque tamen, inquit, propterea liberum ab eis auferit arbitrium, rationemq; tollit meriti; quin potius per abundantioram gratiam illud statuit, potensque reddit, vt praeceliora, ardentioraq; opera exercent, quibus cumulatius praemium consequantur.

Iuxta haec ergo, vniuersam multitudinem in duos ordines distribuit. Vnum dicit esse eorum, de quibus paulò ante diximus; quorum salutem dicit esse certam, non solum certitudine praescientiae, qua Deus prouidet quinam his vel illis medijs in vitam aeternam peruenient, cum tamen possint, si velint, non peruenire; sed etiam certitudine prouidentiae, quatenus fieri nequit, quin tot ac tantis gratiae praesidijs muniti vitam aeternam, ad quam praordinati sunt, assequantur. Atque hos solos ait in sacris literis dici praedestinos, esseque certum, at non magnum, eorum numerum.

In altero ordine, quem non praedestinatorum appellat, comprehendit dicit reliquam hominum multitudinem, singulosque saluos esse posse: quippe cum de medijs ad salutem necessarijs, quantum opus est, sit cuiq; eorum prouisum: posse etiam vnumquemq; eorum voluntate sua perire ac damnari, si gratia & medijs ad salutem uti negligat; multosq; proinde re ipsa esse damnatos. Nullam verò ait esse ab aeterna vita reprobationem, praeter eam, quam sibi quisq; ob propria crimina acquisiuerit. Cum autem verisimile non sit, neminem saluum fieri ex tanta hominum multitudine quibus per diuinam prouidentiam de medijs ad vitam aeternam necessarijs sufficienter est consultum, cum in eorum arbitrio eiusdem consecutio posita fuerit, quin potius quam probabilissimum sit, multos ad eam pro sui arbitrij libertate peruenire, duo ait affirmanda esse. Vnum est, multos ex ijs, qui in non praedestinatorum ordine continentur, vitam aeternam consequi. Alterum verò, numerum eorum non esse certum in diuina prouidentia: quippe cum media ad vitam aeternam hominibus huius ordinis à Deo prouisa, neque adeo efficacia sint, quin pro libertate sui arbitrij ea reculare ac reijcere valeat. Subiungit tamen, numerum eorum esse certum in diuina praescientia, quatenus prouidet Deus, quinam talibus medijs vtendo vitam in gratia finire, aeternamq; proinde felicitatem adipisci debeant: qui verò ita sint eiusdem abusuri, vt extremam incurant miseriam. Haec est sententia Catharini in opusculo illo de praedestinatione ad sanctum Concilium Tridentinum. Nam opuscula alia, quorum eo loco meminit, nondum ad manus deuenierunt; in quibus tamen nihil contrarium docuisse videtur.

Duplex ordo à Catho. excogitatus alter praedestinatorum: non praedestinatorum alter.

Opinio haec ea de causa in primis vehementer nobis displicet, quòd non om-

Impugnatur opinio Catharini.

non omnes, qui vitam æternam consequentur, in prædestinatorum numero comprehendat, asseueretq; ab scripturis sacris, non eos omnes prædestinatorum nomine comprehendit, sed eos tantum qui certò, diuina præscientia seclula, salui erunt, vi dütaxat mediõrum de quibus diuinitus illis prouisum est.

Vt verò ab hoc vltimo ordiamur, in primis nomine eorum quos ita prædestinatos dicit, non intelligit eos tantum, qui in gratia sunt confirmati: quandoquidem de eiusmodi prædestinatis hæc adiicit, ipsos insuper dicimus salutem omnino adepturos, nec posse contingere quin salui non fiant, propter excellentem Dei gratiam ac protectionem & assistentiam spiritus, qui vel præseruabit à peccatis, vel ab ipsis incurtis eripiet & liberabit, quo tandem cum pace dormiat, & in Domino requiescant: porrò confirmati in gratia lethalia peccata non incurrunt, à quibus eripiantur.

Confirmatorum in gratia certitudo quod nõ peccabunt vnde proueniat.

Deinde, esto illos solos comprehenderet, profectò, seclula præscientia qua Deus certò præuidet eos cum gratia & auxilijs peculiaribus, quibus singulis eorum opitulari constituit, pro libertate sui arbitrij ita cooperaturos, vt ad vitam æternam peruenirent, non esset certa eorum salus. Etenim gratia & auxilia, licet quò maiora sunt, eò verisimiliorem, probabilioremq; salutem eius efficiant, cui conferuntur, nunquam tamen libertatem ab arbitrio tollunt, vt eisdem, si velit, non consentiat; neque vnquam laudem illam, quæ ad meritum etiam confert, auferunt ab vnoquoq; iusto, quòd potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit: quare etiam si de medijs diuinæ prouidentia circa beatitudinem eorum, qui à Deo in gratia confirmati dicuntur, sit sermo, non est certa salus eorum ex solo ordine mediõrum diuinæ prouidentia, sicut nec cuiusquam alterius prædestinati ex adultis, sed ex præscientia qua Deus præuidet eos pro libertate sui arbitrij eisdem medijs peruenturos in vitam æternam. De quocunq; namq; adulto prædestinato semper verum est dicere, positum esse in manu consilij sui, vt ad quocunq; voluerit, siue bonum siue malum, porrigat manum. Confirmariq; hæc omnia possunt, quoniam Paulus de numero erat eorum prædestinatorum, qui in gratia erant confirmati: sciens nihilominus in manu consilij sui esse positum ad quodlibet porrigere manum, ad mortem scilicet vel vitam, primæ ad Corinth. 9. de se ipso dicebat, castigo corpus meum, & in seruitutē redigo, ne forte, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Ex quibus omnibus illud iam est manifestum, nullos esse ita prædestinatos, vt ex solo ordine mediõrum diuinæ prouidentia sit certa eorum salus, vt Catharinus dicebat.

Deinde verò probatur, quotquot vitam æternam consequuntur ad eam ex

eam ex æternitate esse à Deo prædestinatos, prædestinatorumq; nomine ab scripturis sacris comprehendit. Primò, quoniam nullus suis solùm viribus, sed à Deo supernaturaliter adiutus beatitudinem consequitur. Deus verò ex æternitate præuidit, si cuiq; eorum conferre vellet ea media per quæ beandus tandem est, eum beatitudinem illam consequatur: cum ergo voluntas talia media conferendi non fuerit elicitæ ex tempore, sed ex æternitate; sit, vt comparatione cuiusq; eorum, qui vitam æternam assequuntur, in Deo fuerit voluntas æterna conferendi media; per quæ vnumquemq; beandū præuidebat; at prædestinatio non est aliud, quàm voluntas conferendi eiusmodi media, vt patet ex ipsa prædestinationis definitione: ergo quotquot vitam æternam assequuntur, ad eam sunt à Deo ex æternitate prædestinati.

Secundò ex illo ad Roma. 8. Quos præsciuit & prædestinavit conformes fieri imagini filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: quo loco quotquot præuisi sunt futuri conformes Christo, atque vt ad id peruenirent, media ex præordinatione diuina acceperunt, futuri que sunt fratres Christi, appellantur prædestinati: sed quicumque consequuntur vitam æternam, conformes sunt Christo in gratia, sanctitate & gloria, suntq; de numero fratrum Christi, præsciti, ac prædestinati vt ope & auxilijs diuinis tales euaderent: ergo omnes sunt in numero prædestinatorum de quibus ibi loquitur Paulus. Confirmatur ex illo ad Rom. 9. Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, Quos & vocauit, non solùm ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit: Vocabo non plebē meā, plebē meam; & nõ dilectā, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutā, & erit in loco vbi dictum est, non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei. Quibus verbis planè omnes, qui vitam æternam consequuntur, appellat vasa misericordiæ à Deo præparata, atque adeò ex æternitate prædestinata in gloriam, vitam æternam consequendam.

Tertio, ex illo Apocalyp. 20. Qui non est scriptus in libro vitæ, missus est in stagnum ignis: quicumque autem vitam æternam consequuntur, non mittuntur in stagnum ignis: ergo ij omnes in libro vitæ scripti sunt: at esse aliquem scriptum in libro vitæ (maximè quando sumitur vt distinctum quippiam ab eo, quòd est damnatum, vel reprobū, vt eo loco fit) est esse prædestinatum: ergo quotquot vitam æternam consequuntur, sunt prædestinati.

Dominicus à Soto in cõmentarijs super cap. 9. epistolæ ad Roman., & quidam alij eo recentiores, Catharinum impugnant, quasi affirmauerit, Deum non prius reprobasse eos, qui damnantur, quàm illi ex tempore peccata committant. Moti autem videntur verbis illis Catharini.

Sorus, & alij quid Catharino tribuat.

Adeò vt

Adeo, ut iam nulla sit alia ab aeterna vita reprobatio, praeter eam quam sibi quisque ob propria peccata & flagitia acquisierit. Ex eo vero Catharinum refellere conantur, quoniam dubium non est, Deum eos omnes odio habere, velleque excludere a regno caelesti, aut etiam mancipare cruciatibus aeternis, qui propter originale peccatum, aut etiam propter alia peccata damnantur: cum ergo ratio reprobationis divinae compleatur per eiusmodi actum divinae voluntatis, neque cum Deus eliciat ex tempore (ut dicitur fatetur Catharinus) alias Deus mutaretur; sit, ut in Deo sit ex aeternitate, atque adeo ut quotquot vitam aeternam non consequuntur, ex aeternitate a Deo sint reprobati. Quidam etiam alius ita Catharinum refutat, quasi asseruerit, numerum eorum, qui vitam aeternam sunt consecuturi, nullo modo Deo esse certum: qui plane apertus esset error in fide.

Cathar. a
columna
vindicatur.

Credo tamen Catharinum neutrum horum affirmasse. Etenim, quod ad hoc secundum attinet, manifeste affirmat, non esse quidem in providentia Dei determinatum numerum eorum, qui salutem consequentur: esse tamen determinatum in divina praesentia, quasi dicat; si ad auxilia gratiae & media, quibus Deus sua providentia singulis circa vitam aeternam prouidit, attendas, cum vnusquisque, ita per suum liberum arbitrium possit cooperari, ut ad vitam aeternam perueniat, aut ab ea in extremam miseriam deflectat, non est certus numerus eorum, qui salutem consequentur. At cum Deus certissime prouideat, quinam pro sua libertate ita sint cooperaturi, ut assequantur vitam aeternam, qui non item, certus & firmus est numerus in diuina praesentia, tam eorum qui vitam aeternam consequentur, quam eorum qui in interitum incident sempiternum.

Quod vero attinet ad primum, Catharinus solum videtur voluisse, Deum neminem reprobasse absque demeritis praecipuis, ea scilicet de causa praecipue ut haberet in quo iustitiam suam vindicativam posset ostendere, ut multi volunt, quod tamen crudelitate, & quasi tyrannidem sapit, videturque indignum diuina bonitate ac iustitia, & libertati arbitrij nostri derogare: sed reprobasse propter demerita praecipua, ita ut non alia sit ab aeterna vita reprobatio, quam ea quam quisque ob sua peccata & flagitia propria voluntate peccata acquisierit. Neque in mente credo venisse Catharino, actum voluntatis divinae, quo Deus impios propter peccata praecipua futura in tempore reprobauit, non esse aeternum, firmum, ac stabilem.

Sententia eorum examinatur, qui bonum usum liberi arbitrij praecipuum, ut prioritate saltem naturae primam gratiam iustificante antecedit, ratione praedestinationis adulatorum esse affirmant.

Mem-

Membrum. 4.

Henricus, quo dicitur lib. 4. q. 19. ait, eo modo praedestinationis, quoad effectum, reddendam esse, non quidem causam proprie, sed ratio: non ex parte praedestinati, quare huic potius, quam illi, Deus eiusmodi donum conferre voluerit, atque adeo quare hic potius, quam ille, sit praedestinator, quo datur ex parte adulti ratio quare potius ipse, quam alius, primam gratiam recipiat. Cum enim, inquit, Deus omnibus paratus sit subuenire, licet ex parte adulti nulla sit causa meriti, datur tamen causa congruitatis, non propter quam, sed sine qua non reciperet gratiam, quae alteri, quod simili causa, careat, denegatur. Vniuersum autem, quae ex parte nostri sint eiusmodi congruitates, affirmat esse nobis omnino inuestigabile, opusque esse, exclamare cum Paulo. O altitudo diuitiarum & ceter. & quam incomprehensibilia sunt iudicia eius &c. Esse tamen ait accommodatum exemplum in duobus peccatoribus adultis, quorum eorum sua libertate & nequitia contradicat; alter vero minime. Licet enim neuter mereatur primam gratiam, congruum tamen est, ut Deus potius huic, quam illi alium, vltimus adiuuet, atque ad gratiam perducatur, quod & facit. In his ergo ratio, ob quam vnus potius, quam alius, recipiat primam gratiam, est congruitas, quae ex usu liberi arbitrij cernitur in vtro, non in alio: illaque praecipua, est ratio quare Deus, vni primam gratiam, potius quam alteri, ex aeternitate voluerit; & quare, si in illa ad finem vitae usque sit perseveraturus, ille potius, quam alius, sit praedestinator. Eadem sententia fuit D. Bonauent. in primo, dist. 41. art. 1. q. 1. & 2. eandem inuicit etiam Alexander Alensis prima par. q. 28. memb. 3. art. 1. & 2.

Henrici, D.
Bonauent.
& Alexan.
sententia.

Henricus quodlib. 8. q. 5. addit. Bonum usum liberi arbitrij praecipuum esse causam, seu potius conditionem ex parte adulatorum praedestinatorum, quare ipsi potius, quam alij, sint praedestinati; ita ut bonus usus liberi arbitrij, qui antecedit primam gratiam, sit eo modo, quem paulo antea explicauimus, causa seu conditio sine qua non fuissent praedestinati, hoc est, congruitas quaedam, quare ipsis potius, quam alijs, ex aeternitate voluerit Deus conferre primam gratiam, quam in tempore tribuit: & bonus usus, qui sequitur primam gratiam iustificantem, & quo in ea sine lethalibus peccatis usque ad finem vitae perseverant, sit causa seu conditio sine qua Deus nunquam ex aeternitate voluisset illis conferre incrementum gratiae, & vitam aeternam, quare ipsa conferretur, atque adeo quare eos potius voluerit praedestinare, quam alios, quos praecipue sua culpa talem usum liberi arbitrij non habituros. Ait namque, quauis nullus sit bonus usus liberi arbitrij, quo praedestinator, vel ad gratiam

sententia
vniuersa

sententia
vniuersa

gratiam

gratiam se disponit, vel post illam adeptam opera meritoria exercent, qui non sic simul à gratia, vel praeueniente, vel iustificante; quia tamen ista est à gratia, ut simul sit à libero arbitrio cooperante, quod, si velit, poterit non cooperari; sit, ut vsus ille spectari possit ea praecisa ratione qua ab arbitrio creato pendet: eo vero pacto spectatum ait, totum collectivè sumptum esse veluti causam sine qua non, seu potius conditionem ex parte adultorum tanquam congruitatem quandam, quare praedestinationis potius, quam non praedestinationis, fuerit effectus totus praedestinationis à Deo exoptatus, atque adeò quare illi potius, quam hi, fuerint praedestinati. Partes vero totius illius boni vsus ait, esse causas seu conditiones partium totius effectus praedestinationis.

Gabrielis opinio.

Gabriel in primo, dist. 4. q. unica, contra communem doctorum sententiam affirmat, solam gloriam esse effectum praedestinationis proprie loquendo: sed quod praedestinatio sit de fine, cum verò in adultis meritum antecedit gloriae praemium, praemiumque propter meritum eis conferatur, ait praedestinationis, quoad effectum, dari in eis causam meritoriam. Iam verò in superioribus ostendimus, praedestinationem respicere quidem beatitudinem tanquam finem ad quem praedestinati ordinantur; versari tamen circa media, quibus ad eam perveniunt: quare rejiciendus est Gabriel, quatenus affirmat, solam beatitudinem esse proprie effectum praedestinationis. Addit Gabriel, si dicamus cum magistro sententiarum, etiam primam gratiam esse effectum praedestinationis, dari rationem praedestinationis, quoad hunc effectum in multis praedestinitis, nempe bonum vsus liberi arbitrij, qui tanquam dispositio de congruo ita antecedit infusionem gratiae, ut sine eo gratia non infunderetur. Atque in hoc consentit cum alijs doctoribus citatis. Dicit verò dari in multis adultis, non tamen in omnibus, Quoniam ut, inquit, in Paulo non praecessit bonus vsus liberi arbitrij, quin potius, dum fideles insequeretur, ex sola voluntate & misericordia Dei mirabiliter vocatus ad fidem, & ad gratiam perductus est. Addit, sanctificati in vtero, ut beata virgo & alij, etiam sine praevia aliqua dispositione gratia consequuti sunt. Id quod D. Bonaventura etiam adnotavit.

Iauelli opinio.

Chryllostomus Iauellus in expositionibus ad primam partem D. Thomae, tractatu de praedestinatione, cap. 5. distinguit in primis triplex genus concursus seu auxilij, quo Deus cum libero arbitrio creato concurrat. Nempe generale, speciale naturale, & speciale supernaturale. Concursum generalem ait non esse satis ad bona opera moraliter faciendae: sufficere tamen ad peccatum, malumve quoduis patradum, & ad actiones indifferentes. Auxilium speciale naturale affirmat in statu naturae lapsae esse homini necessarium ad quodcunque opus bonum morale: bona

autem

autem opera moralia, quae non transcendent limites operum merè naturalium, eò quòd ad illa non concurrat auxilium supernaturale, sed solum speciale merè naturale, dicit esse dispositionem ad gratiam gratum facientem, non quidem quae ex condignitate ipsam gratiam mereatur, sed solum ex congruitate; ea tamen existente, gratiam gratum facientem à Deo semper infundi. Auxilium verò speciale supernaturale putat conferri ad eliciendum actum meritorium condignum vita aeterna, esse quae gratiam ipsam gratum facientem, seu caritatem, quae est principium efficiens talem actum.

Affirmat deinde bonum vsus liberi arbitrij praevium, non quidem eum qui ex auxilio speciali supernaturali emanat, sed qui ex auxilio speciali merè naturali proficiscitur, anteceditque primam gratiam, ad quam solum ex quadam congruitate hominem disponit tanquam actus merè naturalis, esse causam seu rationem praedestinationis, ex parte adulti praedestinati; quod explicat proposito exemplo Iacob & Esau, distinguensque nonnulla instantia in actu cognitionis ac voluntatis divinae. In primo arbitratur Deum vtriq; beatitudinem voluisse voluntate antecedente, si per illos non staret; cum in eo puncto nihil inaequale in duobus fratribus, sed ambos aequè capaces sempiternae felicitatis conspexerit. In secundo statuisse vtriq; conferre aequales leges. In tertio decrevisse vtriq; donare auxilium universale, & particulare naturale, quo bonum & malum morale, ut vellent, efficere possent. In quarto praevivisse acceptandum à Iacob auxilium speciale ad actiones studiosas, legi que divinae patendum: ab Esau autem acceptandum solum auxilium generale ad mala & peccata patrandae: voluisseque Iacob voluntate absoluta vitam aeternam donare; Esau autem eam tribuere noluisse, sed propter peccata praevia in eo suam iustitiam ostendere voluisse. In quinto denique statuisse conferre Iacob auxilium speciale supernaturale, hoc est, gratiam gratum facientem, qua promeretur vitam aeternam, idque propter priorem bonum illum vsus liberi arbitrij ex auxilio particulari merè naturali procedentem, quo ex congruitate dignus ea gratia praevivus est; atque in eo instanti totam rationem praedestinationis Iacob eò pleram fuisse.

Praeter id quod opinio hac commune habet cum opinionibus praecedentibus, propter duo, inter alia, non parum displicet. Vnum est, quia ad quodcunque opus bonum morale necessarium esse auxilium Dei speciale affirmat. Contrarium enim ostendimus quae 4. art. 13. disputati de 5. Alterum quod longe magis displicet est, quia asserit, dispositiones, quae in adulto antecedunt primam gratiam, omnes esse merè naturales, nec ullam, vel auxilio Dei supernaturali adiuvari, vel transcendere limites actuum merè naturalium. Quod tamen ex ijs quae art. 13. citato dicta sunt,

fatis,

Improbatur Iauelli opinio.

Sententia Tho. Argentinensis.

fatis, vt credo, constat fidei catholicae repugnare. Si ad id in quo doctores haecenus citati conueniunt, attendas, in eadem sententia inuenies Thomam de Argent. in primo, dif. 41. art. 2, quo loco affirmat, causam praedestinationis aduultorum esse bonum vsum liberi arbitrij ipsorum prauiusum, dummodo, inquit, ad finem vsque vitae prauideatur perseueraturus. Hanc enim conditionem caeteri doctores admitterent, praesertim Iauellus, qui opinionem Argentinensium, vt suae consonam, refert.

Benedicti opinio.

Eidem quoque est sententia Benedicti in scholijs in Chryostomum ad cap. nonum epistolae ad Romanos, quam ibidem impugnat Sotus quasi errorem Pelagianum. Quantum vero ex commentarijs Soti licet colligere (neque enim scholia Benedicti ad meas manus deuenierunt) in eo sensu affirmasse videtur, bonum vsum liberi arbitrij a Deo prauiusum causam esse praedestinationis aduultorum, quia cum Deus prauideret hos potius, quam alios, assensum praebituros, cooperaturosq; ad opera, quae de lege ordinaria voluit esse dispositiones ad primam gratiam, in eaque adepta pro sua libertate vsque ad finem vitae esse perseueraturos, eisdem elegit vt ad primam gratiam, & gloriam perduceret: alios vero propter malum vsum proprii liberi arbitrij, & peccata prauiusa, reiecit ac reprobauit.

Alberti Pighij opinio.

In eadem sententia est Albertus Pighius lib. 8. de libero arbitrio cap. 2. vbi docet, cum Deus prauideret bonum, & malum vsum singulorum, praestoq; esset opitulari singulis ad gratiam & gloriam consequendam, pro qualitate vsus liberi arbitrij cuiusque prauiusi, statuisset conferre quibusdam gratiam & gloriam; alijs vero minime.

Bartholomei Camerarij.

Bartholomeus item Camerarius in dialogis de praedestinatione, bonum vsum liberi arbitrij prauiusum, quo aduultus, & ad suam iustificationem, primamue gratiam consequendam cooperatur, & postea in ea ad finem vsque vitae perseuerat, tanquam meritum quoddam de congruo, causam praedestinationis ex parte aduulti esse affirmat, aut certe conditionem sine qua non esset praedestinatus, ita vt ex parte boni vsus liberi arbitrij aduultorum sit causa congruentiae quare Deus iuste, verbi gratia, Petrum, potius quam Iudam, voluerit praedestinare. Cum doctoribus citatis consentit Hieronymus Osorius Episcopus Syluensis lib. 9. de Iustitia.

Horum doctorum sententia a Pelagij errore quatenus distat.

Dominicus a Soto in cap. nonum epistolae ad Romanos, licet cum solo Benedicto disputer, contendit tamen sententiam horum doctorum errorem esse Pelagianum. Verum longe ab eo distat. Pelagius namque affirmabat, bonum vsum liberi arbitrij ex solis viribus naturalibus elicibilem, dignum esse vita aeterna, gratia, & amicitia Dei, atq; adeo vniqueq; suis

suis tantum viribus posse resurgere a peccato, fieri iustum, dignumque vita aeterna: hi autem doctores consentunt quidem, non solum vsum liberi arbitrij mere naturalem, sed etiam ex auxilio supernaturali Dei effectum iam supernaturalem ac talem, qualis de lege ordinaria a Deo exigitur vt sit vltima dispositio ad primam gratiam, non esse ex condignitate meritorium illius, sed mere gratis ex misericordia Dei sine nostris meritis nobis conferri. Quod ergo volunt, illud est, quod cum Deus gratis praestet auxilia, quibus aduulti ad gratiam disponantur, eamq; illis iam dispositis gratis, hoc est, nulla condignitate, & merito simpliciter ex parte eorum praecedente, conferat; voluisse tamen ex aeternitate conferre potius ea auxilia & gratiam ijs, quos prauidebat liberè consensuros, atque ita cooperaturos ad suam iustificationem prout in tempore a nobis exigit, quam alijs, quos prauidit non ita pro sua libertate cooperaturos: voluisse insuper vitam aeternam ijs conferre, quos pro eadem ipsorum libertate prauidit ad finem vsque vitae in gratia iam accepta perseueraturos; non alijs, quos pro sua culpa maloq; vsu sui arbitrij prauidit sine ea in peccatis decessuros: ita vt ex parte hominum aduultorum ratio quare ex aeternitate quosdam praedestinauerit, quosdam minime, fuerit bonus vsus liberi arbitrij, cum ad primam gratiam consequendam, tum etiam ad perseuerandum in ea vsque ad finem vitae, prauiusum futurus in illis, & non in his, pro vtrorumq; libertate. Non quidem quasi ex condignitate & merito simpliciter talis vsus fuerit ratio praedestinationis quoad effectus illius, sed solum ex congruitate quadam, quatenus, & Deum ob suam bonitatem, sapientiam, & iustitiam, ita velle decebat, & vsus ipse prauiusum, Dei bonitate, sapientia, & iustitia spectatis, id ipsum suo etiam modo postulabat. Neque argumenta Soti quicquam aduersus meritum congrui ita acceptum, quod a caeteris doctoribus iure optimo communiter admittitur, concludunt. Vim tamen haberent, si meritum de condigno ex parte peccatoris, primam gratiam antecedere diceretur.

Licet sententia horum doctorum primo aspectu probabilis videatur, si tamen ita eam accipi voluit, quasi Deus vsum liberi arbitrij prauiusum tanquam mensuram, & velut regulam elegerit, vt pro ratione illius auxilia, & media ad salutem conferre ex aeternitate constituerit, ita scilicet vt ex parte Dei fuerit aequalitas in auxilijs & medijs ad salutem cuique homini exoptandis, in aequalitas vero tota ortum habuerit ex inaequalitate seu diuersitate vsus liberi arbitrij prauiusi, & ob id tanquam ratio, radix, & origo quare hi, & non illi, fuerint praedestinati, reddi possit vsus liberi arbitrij prauiusum, non dubito eam sententiam non solum esse falsam, sed etiam cum scripturis sanctis, imò cum experimento ipso quodam-

Bonus vsus liberi arbitrij primam gratiam antecedit neque causa est, neque ratio praedestinationis.

quodammodo minimè consentire, & Dei gratia præiudiciū afferre, atq; adeò parum tutam in fide eam arbitror, nè aliquid amplius dicam. Hoc autem probari potest primò, Quoniam licet Deus adultis, facietibus quod in se est, nunquam denegat auxilia sufficientia ad salutem, vt quæ l. 4. art. 23. disputatione. 10. ostensum est; alia tamen auxilia, quæ conferunt ad iustificationem, vitamque æternam facilius assequendam, non semper donat pro ratione futuri vsus liberi arbitrij, quin potius interdum denegat aliqua ijs, qui bene illis vterentur, & ad gratiam peruenirent; quæ tamen concedit ijs, qui illis abutuntur, fiuntq; deteriores, vt constat ex illo Matth. 11. Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro, & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere prænitentiam egissent. Ecce, Tyrijs & Sidonijs denegauit auxilia quibus fuissent conuersi, quæ concessit habitatoribus Corozain & Bethsaida, in quorum maiorem damnationem cesserunt. Quis similiter dubitet, si Deus ea extraordinaria auxilia, quæ præstitit Paulo pergæti Damascum & deinceps, præbuisset multis ex ijs, qui hodie apud inferos torquentur, quin olim conuersi, & gratiam, & gloriam adepti fuissent? Non ergo auxilia, & effectus prædestinationis confert Deus pro ratione vsus liberi arbitrij futuri, sed pro suo beneplacito ex sua misericordia, & liberalitate spirat vbi vult, alijs parcens, alijs abundantius, omnibus tamen sufficienter ad salutem: alijs ea dona quibus præuidet pro libertate sui arbitrij peruenturos in vitam æternam, alijs ea quibus pro eadem libertate vitam æternam non adepturos præcognoscit, quam tamen si vellent consequi possent.

Patribus legis scriptæ maior auxiliata quam patribus legis naturæ. Tempore legis gratiæ multo insigniora.

Secundò, Quis dubitet, nulla ratione habita boni vsus liberi arbitrij futuri, longè maiora auxilia ad salutem collata fuisse patribus legis scriptæ, quam patribus legis naturæ: id quod scripturæ veteris testamenti sæpe docent; Non fecit taliter omni nationi, ait regius Vates Psal. 47, & iudicia sua non manifestauit eis; quis item dubitet longè adhuc maiora donata fuisse tempore gratiæ, quam legis scriptæ, eaq; de causa multò plures proportionè quadam, & ad multò maiorem gloriam, prædestinatos esse ex Ecclesia Christiana, quam ex synagoga, & ex synagoga quam ex Ecclesia legis naturæ? Sanè præter quam quòd præclara & salutifera sacramenta, quæ in lege gratiæ à Christo instituta sunt, & pleraq; alia id aperte testatur, satis perspicue idem docuit Christus in illa vineæ parabola Matth. 20. Longè enim maiorem laborem eorum, qui nouissima hora, hoc est, tempore gratiæ, vocati sunt, iussit pater familias remunerari aquali premio cum alijs, qui longè plus laborauerunt, quoniam propter subsidia sacramentorum, abundantiora auxilia & gratiam quæ meritis & institutione Christi in lege gratiæ conferuntur, multò minor labor

labor eorum qui ad legem gratiæ pertinet, est æquè, aut magis fructuosus, quam maior eorum labor, qui ante tempus gratiæ extiterunt. Ea q; de causa nouissimi facti sunt primi, ab eisq; iussit pater familias inciperet præmij retributio. Ei autem, qui conquestus fuit, & dixit; Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus? Satisfecit pater familias, nihil in bonum vsus & strenuitatem eorum, qui vna tantum hora laborauerunt, sed in suam gratiã & liberalitatem referendo, dicens. Amice, non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conuenisti mecum, tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum. Idem testatur benedictio illa mysterijs plena, qua Iacob Genes. 48. in Ephraim & Manassem nepotes suos vsus fuit. Cum enim Ioseph pater eorum, Ephraim minorem natu ad sinistram Iacob collocasset, Manassem verò natu maiorem ad dexteram, Iacob commutatis manibus, atque in crucis modum extensis brachijs, dexteram super Ephraim, sinistram super Manassem, maiori minorem preferendo, collocauit; quo facto apertissime docuit ac prædixit, iuniorem Ecclesiam, tempore Mesiæ futuram, præferendam esse synagogæ, ac donis amplioribus locupletandam, quæ ex meritis, passionè & cruce Christi, vtrique Ecclesiæ erant obuentura. Hac etiam de causa Christus Luca. 10. conuersus ad discipulos dixit, Beati oculi qui vident quæ vos videtis, & non viderunt; & audire quæ auditis, & non audierunt.

Tertiò, & ferè in idem recidit argumentum. Quis dubitet, si gentibus, quæ ante aduentum Christi fuerunt, Euangelium tot signis & virtutibus fuisset prædicatum, quor in eius confirmationem facta sunt: si sacramenta & cætera subsidia ad salutem, quibus Christianus populus abundat, habuissent, quin multi ex illis, qui hodie sunt apud inferos, melius vti fuissent talibus subsidijs liberoq; arbitrio, quam multi Christiani de numero prædestinatorum, & ad æqualem, aut etiam longè maiorem beatitudinè peruenissent? Vt enim Hieronymus in epistola ad Demetriadè virginem affirmat, multi ex antiquis philosophis meliorem multò liberi arbitrij vsus habuerunt, quam plerique ex Christianis: cum tamen nemo dubitet, multò plures ex Christianis, qui inferiorem vsus liberi arbitrij habuerunt, prædestinatos, vitamq; æternam consecutos fuisse: non ergo pro ratione liberi arbitrij futuri constituit Deus tribuere auxilia effectusq; prædestinationis. Idem quoque argumentum confici potest de gentibus, ad quas post Christi aduentum nondum ob locorum distantiam nuntij Euangelij sunt perlati. De quorum numero sunt Iapones

nenses Insulæ, quæ nunc primû à Lusitanis repertæ, ac perlustratæ, summo cum gaudio, & incredibili fructu Euangelij lucem susceperunt: quæ natio moribus, vsuq; liberi arbitrij à prima origine multis gentibus antecellere competitur.

Quartò. Cui dubium esse potest, quin multi fuerint ad inferos detrussi, qui pauciora crimina, quàm Maria Magdalena, quæ fuit mulier in ciuitate peccatrix, ac latro cum Christo Domino cruci affixus, cõmiserunt: cum tamè hi fuerint de numero prædestinatorum? non ergo Deus effectus prædestinationis pro ratione vsus liberi arbitrij præuisi solet conferre. Adde, quòd interdum nonnullos iustos, quos Deus præuidet in posterum malè vsuros libero arbitrio, si diutiùs viuât, sæpe misericorditer rapit è vita antequàm à gratia excidant, iuxta illud Sap. 4. Raptus est, inquit, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animã illius, cum tamen Saulem, què cõstat antea iustum fuisse, multosq; alios permiserit postea in grauiâ peccata incidere, quibus eû è vita discesserunt.

Quintò. Ex paruulis, qui ante vsum rationis ex hac vita discedût, quibusdam conferit Deus misericorditer effectum prædestinationis, quibusdam negat: siquidem quidam eorum cum baptismo, quidam sine baptismo moriuntur: ergo pari ratione, licet nulli adultorum neget auxilium sufficiens ad salutem, quibusdam tamen conferet misericorditer talia auxilia, quibus præuidet eos peruenturos in vitam æternam, atque adeò eos prædestinauit; alijs verò similia denegauit, quæ si concessisset, vita æterna potirentur.

Sextò. Idem testimonijs scripturæ sacre probari potest, Paulus enim ad Ephes. 1. ait, Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Christum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ. Addit, in quo etiam nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ. Cum ergo Paulus dicat, nos prædestinatos esse secundum propositum volûtatis Dei, in laudem gloriæ gratiæ suæ. Et nos sorte vocatos esse, ac prædestinatos secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium volûtatis suæ; manifestum est, Deum non statuisse conferre nobis effectum totû prædestinationis pro qualitate vsus liberi arbitrij præuisi, quâsi ille fuerit velut mensura effectuum prædestinationis, aut ratio, & origo nostræ prædestinationis: eo enim dato, nunquam Paulus nos sorte vocatos, prædestinatosq; esse secundum propositum voluntatis diuinæ asseruisset, sed potiùs pro qualitate vsus liberi arbitrij præuisi. Item ad Colossenses. 1. ait. Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum: vbi effectum prædestinationis sortem vocauit. Et secudâ ad Timotheum. 1. Qui nos liberauit, & vocauit vocatione sua

sancta,

sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam. Ad Roma. 9. Non ex operibus, inquit, sed ex vocatè dictum est, quia maior seruiet minori, & Iacob dilexi. Et miserebor, cuius misereor; & misericordiam præstabo, cui miserebor. Vnde concludit. Igitur non volentis neq; currentis, sed miserentis est Dei. Psalm. etiam. 17. Saluum me fecit, ait Psalmographus, quoniam voluit me. Quæ omnia apertè sonant, Deum non pro qualitate vsus liberi arbitrij præuisi, sed pro suo beneplacito ac voluntate effectum prædestinationis conferre statuisse.

¶ An præuisio boni vsus liberi arbitrij, qui gratiam iustificantem consequitur, sit ratio prædestinationis adultorum. Quid item sentiendum sit de ijs, qui ad vsum rationis non perueniunt.

Membrum. 5.

DIVVS Thomas hoc loco refert quorundam aliorum sententiam, qui dicebant; opera meritoria, eumque bonum vsum liberi arbitrij præuisum, qui post comparatam primam gratiam in adultis cernitur, esse rationem quare Deus ex æternitate eisdem primam gratiam conferre voluerit, & beatitudine donare, quos in gratia ad finem vsque vitæ perseueraturos conspexit, atque adeò quare quosdam prædestinauerit, reliquos verò, quos sua nequitia & libertate tales futuros non esse præuidit, reprobauerit. Dominicus à Soto in cap. nonû epistolæ ad Romanos, ita impugnat huius sententiæ autores, quâsi existimauerint, primam gratiam esse effectum operum quæ illam consequuntur, cõferriq; adultis non secus ex suis meritis, tamen si futuris, ac gratiæ & gloriæ incrementum ex proprijs meritis conferatur: quod planè esset error manifestus in fide. Etenim gratia illa, si ex operibus cõferretur, iam non esset gratia, vt Paulus ad Roman. 11. ostendit. Quare superuacaneû duxi alias rationes ad illam in eo sensu impugnandum, quas Sotus, & alij accumulauit. Credo tamen sententiam illam non ita esse exponendâ, sed vt eam hoc loco D. Thomas interpretatur. Nempe, vt ille bonus vsus præuisus non sit meritum ad gratiam antecedentem, sed tantum congruitas ob quam Deus gratiam donare voluerit potiùs bene vsuris, quàm malè vsuris suo beneficio. Non secus ac si Rex equos gratis donare vellet suis militibus, præuideretq; quinam bene illis essent vsuri, qui non item, rationi contentaneum iudicaretur, vt equos, ijs potiùs, qui bene illis foret vsuri, quàm alijs, donaret. Bonus nãq; ille vsus equorû ex parte militû, præuisus à Rege, in equalitatè illam in distributione donorû rationabilè reddidit.

Aliorum opinio.

Vt à Soto impugnetur.

Legitima opinionis propositionis interpretatio.

Prædeterminatio non est propter bonum usum liberi arbitrii qui gratiam sequitur.

Sententia hæc, etiam hoc modo explicata, non minus falsa est, & ab scripturis sacris aliena, quam quæ membro præcedente impugnata est; argumentaq; , quibus illa refutata est, non minus hanc impugnat, ostenduntq; satis esse in fide periculosa, ne aliquid amplius dixerim. Possimus etiam has addere rationes. Prima est, quia sæpe Deus confert gratiam reprobis, illisq; , qui continuò absq; aliquo bono vsu per peccata lethalia sunt eam amissuri: gratia namq; Spiritus sancti, vt Ambrosius ait, nescit tarda molimina, sed statim ac quis ex auxilio Dei, quod nunquã deest, ad eam vel per sacramentum, vel sine sacramento suscipiendam, sufficienter se disponit, illam recipit: ergo prima gratia non confertur ob præuisum bonum usum illius subsequenter. Secunda, Paulus ad Ephes. 1. ait, Elegit nos in ipso ante mundi cõstitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in caritate; vbi non dixit, quia futuri eramus sancti, & immaculati: non ergo Deus ex æternitate cõferre nobis statuit primã gratiam, effectumue prædestinationis propter præuisum bonum usum illius subsequenter, sed vt illum haberemus. Et cap. 2. ait, Gratia estis saluari per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donũ est, non ex operibus, vt ne quis gloriatur: non ergo præuisa bona opera subsequenter fuerunt ratio ob quam Deus fidem, & gratiam nobis conferre voluerit. Ad Titum item tertio. Non ex operibus, inquit, iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: vbi soli suæ misericordiæ, non operibus nostris præuisis, nostram tribuit iustificationem. Tertia, quia in latrone, qui simul cum Christo cruci fuit affixus, & in multis alijs, qui iam iam animam agentes, vel ad fidem conuertuntur, suscipiuntq; baptismum, vel alia ratione à peccatis resurgunt ac iustificantur, parum admodum, aut nihil vsus gratiæ futuri præuidet Deus: non ergo propter bonum usum subsequenter præuisum gratia donantur, & prædestinantur adulti.

Error circa paruulorum prædestinationem & reprobationem proponitur.

Quod verò ad eos prædestinatos attinet, qui ante obitum nunquam ad vsum rationis perueniunt, ex quibus sumitur etiam euidentis argumentum, gratiam non cõferri propter bonum usum liberi arbitrii subsequenter præuisum; quidam, quos Prosper in epistola ad Augustinum, quæ habetur ante librum de prædestinatione sanctorum, refert, peruicaciter contententes vsum liberi arbitrii cuiusq; à Deo præuisum rationem esse ex qua prædestinatio, aut reprobatio penderet, cum objiceretur de paruulis, quorum quidam suscepto baptismò absque vilo vsu liberi arbitrii peruolant in cælum, alij verò discedentes sine remedio contra peccatũ originis damnantur, respondebant: hos etiam saluari, aut damnari, pro qualitate vsus liberi arbitrii, quem Deus præuidit illos habituros, si ad vsum rationis peruenissent.

Error

Error hic, tum ob apertam absurditatem, tum quòd gratis asseratur, Refutatur. impugnatio non indigebat: impugnari tamen potest, cum Hieronymo libro 3. dialogorum aduersus Pelagianos, August. epistola 105. ad Sixtũ versus finem, & epistola. 107. ad Vitalem, & de prædestinatione sanctorum cap. 12. 13. & 14. & Gregor. 27. Moralium, cap. 2. Primò, quoniam vt nullus damnatur propter demerita, quæ Deus cõspicit illum fuisse habiturum, si vel diutius vixisset, vel in alio ordine rerum fuisset collocatus, atq; grauiores tentationes, periculosioresue occasiones incidendi in peccata, Deo permittente, habuisset: ita etiam nullus consequitur præmium, aut gratiam, propter merita quæ habuisset, si vel diutius viueret, vel in alio ordine rerum collocaretur, potentioribusq; auxilijs iuaretur: ea enim ratione multi ex ijs, qui sunt apud inferos, essent in cælo, & è cõtrario, multi ex ijs, qui beati sunt, in inferno cruciarentur: non ergo, quòd ex paruulis quidam discedant cum baptismo & iustificentur, alij verò minime, prouenit ex meritis aut demeritis quæ habituri essent, si adoleuissent. Maxime cum in baptizatis conspiciat Deus, quòd, si ad talem, vel talem ætatem cum his, vel illis auxilijs peruenirent, discederent in gratia: si verò ad quandam aliam longiorem, vel breuiorem, & cum alijs, vel alijs auxilijs, & occasionibus, in peccato lethali discederent. Adde, quòd si pro qualitate meritorum aut demeritorum, quæ essent habituri, iustificarentur, aut damnarentur, etiam pro quantitate illorum consecuturi essent maiorem gratiam & præmium, aut supplicium, quod est ridiculũ. Secundò, quoniam vt bene argumetur Augustinus, merita aut demerita, quæ nunquam sunt futura, nullius sunt merita aut demerita, vt propter illa præmio vel pœna iustè afficiatur: vnde Paulus secundæ ad Corinth. 5. Omnes nos, ait, præsentati oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum: Prout gessit, dixit, & propria corporis, hoc est, dũ in corpore vixit, quia illis tantum pœna, aut præmium responderet. Matth. etiã. 24. dicitur, Nisi breuiari fuissent dies illi, nõ fieret salua omnis caro; sed propter electos breuiabuntur. Et sapientiæ. 4. de iusto dicitur, Raprus est ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animã illius: placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Non ergo vel paruuli, vel adulti gratiam, pœnam, aut præmium consequuntur pro qualitate vsus liberi arbitrii, quem habituri essent, si diutius viuerent.

Diui Thomæ communiõrque inter scholasticos de prædestinatione sententia.

Dd3 Mem-

Membrum 6.

Prima D. Thom. conclusio.

Effectus partiales prædestinationis, quomodo sibi inuicem sint causæ.

Secunda D. Tho. concl.

Prædestinationis quoad integrum effectum ex parte prædestinationis non dari causam.

Sententia D. Thomæ hoc loco, quæ communior est inter scholasticos, his duabus conclusionibus continetur. Prior est. Prædestinationis, quoad effectus particulares ex quibus integer prædestinationis effectus constat, nihil prohibet vnum esse causam alterius. Ut posteriorem esse causam prioris in genere causæ finalis: priorem verò esse causam posterioris in genere causæ meritoria, quam dicit D. Thomas reduci ad dispositionem materiæ. Verbi gratia, dicimus Deum præordinasse se daturum alicui gloriam ex meritis, tanquæ ex dispositione illius prærequisita, causæ ex parte illius meritoria gloriæ; & præordinasse se daturum alicui gratiam, vt mereretur gloriam; quare gloria causa finalis est meritorum & gratiæ. Imò prima gratia causa est finalis dispositionum antecedentium infusionem gratiæ. Et dispositiones illæ, licet non sint causæ meritoria, sunt tamen quæsi materiales causæ primæ gratiæ, quatenus de lege ordinaria à Deo cõstitutum est, vt sint dispositiones ad illam comparandam necessaria.

Posterior est. Prædestinationis, quoad integrum effectum, non datur causa ex parte prædestinati. Probat quia quicquid est in homine, quo in vitam æternam dirigitur, id totum cõprehenditur in integro effectum prædestinationis, etiam ipsa præparatio ad gratiam, quæ non fit nisi per auxilium particulare Dei: ergo nulla ratione fieri potest, vt integri effectus prædestinationis aliqua causa ex parte nostri reperiat. Prædestinatio igitur, hoc modo spectata, ex parte effectus habet pro ratione diuinam voluntatem, ad quam totus effectus prædestinationis ordinatur vt in finem, & ex qua, sicut ex principio primo mouente, procedit. Hæc D. Thomas in corpore huius articuli.

Eadem sententia est Augustini multis in locis. Præter multa verò alia, est locus insignis lib. de prædestinatione sanctorum cap. 15. vbi in prædestinatione illa Christi (qua, iuxta Paulum ad Roman. 1. prædestinatus est filius Dei, & quæ, vt fons fuit & origo totius gratiæ generi humano post Adæ peccatum collatæ, ita prædestinationis cæterorum) ait, esse præclarissimum lumen prædestinationis & gratiæ Adami posterorum. Vt enim humanitas Christi assumpta est à verbo diuino, nullis omnino existentibus illius meritis, atque adeò Christus, quæ homo est, ex æternitate, nullis præuisis ipsius meritis, prædestinatus est, vt esset filius Dei: ita prædestinatio sanctorum, quæ in sancto sanctorum maximè claruit, à quo tanquam à capite gratia, per quam singula membra ex æternitate prædestinata sunt, se diffundit, nullis fuit præuisis eorum meritis, sed ex sola misericordia, liberaque voluntate diuina. Eadem sententia est Magistri sentent.

sentent. in primo, dif. 41, Scoti, Durand., Gregorij Ariminen. eadem dif. Marsil. q. 41, Driedonis de concordia liberi arbitrii & prædestinationis, Caietani, & Soti in cap. nonum epistolæ ad Roma. & ferè cæterorum sectatorum D. Thomæ, pluriumq; aliorum.

D. Thomas in responsione ad tertium addit, ex parte hominum prædestinatorum, & reprobatorum nullam esse causam seu rationem quare quidam eorum sint à Deo prædestinati, alij verò reprobat: sed ratione sumendam, reddendamq; esse ex parte Dei. Et quidem quod in genere quidam hominum ex æternitate fuerint à Deo electi, & prædestinati; alij verò fuerint reprobat; ratio, inquit, fuit, vt in prædestinatis diuina bonitas per modum misericordiæ eluceret, illis clementer parcendo; in reprobis per modum iustitiæ, illos iustè puniendo. Hanc enim reddit Paulus illis verbis ad Roman. 9. Volens Deus ostendere iram suam, idest, iustitiam vindicatiuam, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuinitas gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Et secūdæ ad Timotheū. 2. dum ait, In magna domo non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam. Quod verò hos determinatè prædestinauerit, illos reprobauerit, non est alia ratio, quàm diuina voluntas, qua liberè id ira fieri voluit. Adhibet duo exempla. Quemadmodum, inquit, cum materia prima rerum sublunarium tota sit eiusdè rationis, si quis petat, Cur Deus in prima rerum constitutione partem quandam posuerit sub forma ignis, partem aliam sub forma terræ? responderi optimè potest, vt esset diuersitas specierum in hoc mundo vniuerso, quæ diuersis modis diuinam bonitatem, sapientiam, & potentiam representarent, tum etiam ad alios congruos fines. Si verò petat, cur potius hanc partem formæ ignis subiecerit, quàm eam, quæ formæ terræ subijcitur? non potest reddi alia ratio, nisi quia voluit. Quemadmodum etiam, cum ratio artis postulet vt ab artifice quidam lapides in vna parte ædificij, alij in alia collocentur, non potest reddi alia ratio quare determinatè hos posuerit in hac parte potius, quàm in alia, nisi quia voluit artifex. Neq; tamen (inquit D. Thomas) propterea est iniquitas apud Deum, si æqualibus inæqualia præparat: cum ex gratia hominibus effectum prædestinationis, & non ex debito conferat. In ijs enim, quæ ex gratia conferuntur, potest quis pro arbitrio plus vni, quàm alteri, absque vlla iniustitia, vitioque acceptionis personarum donare, quod vitium solum potest habere locum in ijs, quæ ex iustitia conferuntur.

Hic obiter, quoniam fortasse in sequentibus non se offeret opportunus alius locus, dicam, non aduersari huic vltimæ doctrinæ D. Thomæ illud

illud Petri actorū. 10. In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timer eum & operatur iustitiam, acceptus est illi. Etenim eo in loco non erat Petro sermo de personarum acceptione, quæ est vitiū, opponiturq; iustitiæ, sed de optione, electione & populi Iudæorum, præ gentibus, reliquæ orbe, cui Christi gratia peculiariter, tanquam populo cui erat Messias promissus, communicaretur, quasi Iudæi post Christi mortem, genus humanum redemptum, & cœli ianuam apertam, futuri etiam essent peculiaris Ecclesia Christi & Dei in quam aliter, aut copiosius Dei dona per Christum descenderent, ut ante Christi aduentum descenderant, erantq; peculiaris Ecclesia præ cæteris gentibus: quin potius legem veterem cessasse omnino, destructamq; esse maceriem legalium, quæ illucisq; synagogam à gētiū Ecclesia diuidebat, factumq; esse vnum commune ouile sub vno pastore, vnamq; cōmunem Ecclesiam, quæ æquæ cōplecteretur omnes, qui tam ex Iudæis, quam ex gentibus ad eam vellent accedere, sine vlla prorsus, vel prerogatiua maiori, vel diuisione inter eos. Vnde Paulus ad Ephes. 2. eum cōuersis ex gētib; agens ait. Propter quod memores estote, quod aliquando vos, qui eratis gentes in carne, qui dicebamini praputium ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta, qui eratis illo tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel, & hospites testamentorum (veteris scilicet quod Israelitæ iam habebant, & noui quod sub Messia sperabant) promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mūdo: nunc autem in Christo IESV vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraq; vnū, & medium parietem maceriæ soluens, inimicitias in carne sua, legē mādatorum decretis euacuans, ut duos conderet in semetipso in vnum nouum hominem, faciens pacem, ut conciliet ambos in vno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso, & veniens euangelizauit pacem vobis, qui longè fuistis, & pacem ijs, qui propè: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad Patrem. Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum (id est, in quo Apostoli & Prophetæ fundati sunt) ipso videlicet summo angulari lapide Christo IESV: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos cōædificamini in habitaculum Dei in Spiritu sancto. Hactenus Paulus. Quia ergo Petro, tanquam Ecclesiæ capiti, in visione illa intei submissi de cœlo, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terræ, & volatilia cœli, & in reliquijs, quæ eo capite circa Cornelij conuersionem accidisse narrantur, primò omnium Apostolorum facta est reuelatio aperta cessationis legalium, & qua-

æqualitatisq; gentium cum Iudæis in participatione gratiæ Christi in vno & eodem corpore Ecclesiæ, quam Christus sanguine suo, euacuata lege veteri, fundauit; id admirans, conuersisq; ex Iudæis, qui ipsum fuerant comitati, manifestans, dixit. In veritate comperi (nunc scilicet in ijs, quæ circa hanc Cornelij vocationem ad fidem acciderunt, mihiq; illius occasione reuelata sunt) quia non est personarum acceptor Deus, quasi Iudæos præ gentibus, sicut ad synagogam, ita ad Ecclesiam, quam Christus sanguine suo fundauit, elegerit: sed in omni gente, qui timer Deū & operatur iustitiam, acceptus est illi, paratus scilicet omnes æquæ recipere. Vnde Paulus ad Ephesios, 3. statim post verba paulò ante relata, subiungit. Cuius rei gratia (quia scilicet id ita doceo) ego Paulus vinctus Christi IESV pro vobis gentibus (ea enim de causa interficere eum voluerunt Iudæi, tanquam qui discessionem à lege Moysis doceret, comprehensusq; fuit Hierosolymis, & vinctus Romæ detinebatur, quando hæc scripsit) si tamen audistis dispensationem gratiæ, quæ data est mihi in vobis, quoniam secundum reuelationem notum mihi factum est sacramentum, quod alijs generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatū est sanctis Apostolis & Prophetis (noui scilicet testamenti) in spiritu gentes esse cohæredes, & concorporales (id est, simul & æquæ partes in eodem corpore Ecclesiæ) & cōparticipes promissionis in Christo IESV per Euangelium &c. His autem obiter annotatis ad rem propositam redeamus.

Nonnulli ita sententiam hanc defendunt, ut duplex auxilium diuinū constituant, quoddam efficax, quoddam sufficiens, verū tamen inefficax. Quod verò auxilium efficax sit aut inefficax, censent nulla ratione tribuendum esse libero arbitrio, quasi ex eo auxilium quodcūq; siue magnum siue paruum, efficax aut inefficax sit, quod cum arbitrium pro sua libertate possit consentire & non consentire, cooperari cum illo & non cooperari, si consentiat & cooperetur, ut potest, efficiet illud efficax; si verò non consentiat neque cooperetur, ut etiam potest, reddet illud inefficax: sed ipsi auxilio, huc Deo efficaciter, aut inefficaciter per illud mouenti, tribuendum esse quod liberum arbitrium consentiat aut non consentiat: ita ut quoties Deus mouerit per auxilium, quod ex modo motionis diuinæ, atque ex Deo ipso habet quod sit efficax, liberum arbitrium consentiet, cooperabiturq; ad salutem; quod si mouerit per auxilium, quod ab eo non habet ut sit efficax, liberum arbitrium non consentiet, neque cooperabitur ad salutem. Ea verò ratione dicunt Deum ex adultis hos potius, quam illos, pro libera sua voluntate prædestinasse, quia liberè voluit eis conferre auxilium efficax, cæteris verò solum inefficax. Quos namq; (inquiunt) vocare cōstituit auxilio efficaci, in eisq; gratiam

Qua ratione nonnulli auxilium efficax, & inefficax constituunt.

gratiam eodem auxilio vsque ad finem vitae conseruare, eos predestinauit: ceteros vero, cum quibus uti noluit ea liberalitate, reprobauit, dum permittere statuit ut laborarent in peccata, pro quibus iuste punirentur, dumq; in peccatis iam commissis, denegatione auxilij efficacis, eos obdurare decreuit.

Refellitur
proposita
sententia.

Certe non dubitarem sententiam hanc, hoc ultimo modo explicata, errorem in fide appellare. Etenim ea data, non video qua ratione libertas illa arbitrij nostri salua possit consistere, quam quest. 14. ar. 13. disputatione. 23. apertissime ostendimus, etiam posita diuina gratia, praescientia & praedestinatione, non minus, quam haec ipsa, esse de fide. Si namq; arbitrium nostrum ab efficacia, aut inefficacia auxilij diuini habet quod consentiat, aut non consentiat Deo vocanti, & cooperetur aut non cooperetur ad salutem, perseueretq; aut non perseueret in gratia, certe non ab innata & propria libertate id pendet, sed a qualitate auxilij & motio- nis diuinae, atque adeo neque est quod illi cedat in laudem & meritum, quin potius perit omnino libertas arbitrij ad salutem.

Præterea, vel auxilium illud, quod appellant sufficiens, & inefficax, est sufficiens ut arbitrium nostrum sine alio auxilio & motione diuina possit consentire Deo vocanti, cooperari ad salutem, & perseuerare in gratia, vel non est sufficiens. Si sufficiens sit: ergo arbitrium ipsum, sua cooperatione & innata libertate, potest illud idem efficax efficere. Si vero non sit sufficiens: ergo perperam illud dicitur esse sufficiens & inefficax. Adde, tunc nulla ratione vitio posse verti arbitrio nostro, quod Deo per tale auxilium vocanti non consentiat, & non cooperetur: quando quidem sine alio auxilio & cooperatione diuina, quæ ei denegatur, præstare id non potest.

Itē multi damnati sunt, eo quod non perseuerauerint in gratia, quam acceperunt; quod sanè non est nisi propter peccatum lethale, ratione cuius gratiam amiserunt; vel ergo cum auxilio, quod Deus paratus erat illis impendere, potuerunt vitare peccatum illud, vel non. Si non potuerunt; ergo non peccauerunt consentiendo in tale flagitium: quippe cum nullus in eo peccet, quod vitare non potest. Si vero potuerunt; ergo in potestate ipsorum fuit efficere efficax auxilium illud, perseuerareq; cum illo in gratia, ex propriaq; ipsorum voluntate prouenit ut auxilium illud non esset efficax.

Postremò autores huius sententia nunquam satisfacere poterunt apertissimæ definitioni Ecclesiae in Concilio Trid. sess. 6. cap. 5. & can. 4. quas quest. 14. ar. 13. expēdimus, in appēdice disputatione. 38. quam post hoc opus compositum eo loco adiecimus. Etenim aperte illis definitur, ab arbitrio nostro pendere, quod auxilia diuina efficacia aut inefficacia ad no-

ad nostram conuersionem ac iustificationem reddantur. Fateor quidē, Deum multiplicatione, aut variatione auxiliorum efficere saepe, ut liberum arbitrium id velit, quod minore, aut alio auxilio pro sua libertate non uellet, cum tamen uelle illud posset, atque adeo vnum auxilium diuinum cōparatione liberi arbitrij hīc & nunc spectati, esse efficax, aliud uero minime, dum vnum omnino permouet, & aliud non permoueret: uerū tamen, interim dum arbitrij libertas in utraq; partem salua manet (ut semper est consistendum manere) arbitrium ipsum efficere potest, ut auxilium, quod est efficax ad permouendum, sit inefficax, illi non cōsentiendo: & ut illud, quod est inefficax, fiat efficax, illi consentiendo, strenueq; cum illo cooperando. Atque hoc est, homines in stadio huius uitæ positos esse in manu consilij sui, ut ad quod uoluerint, porrigant manum.

Post hoc nostrum opus compositum legi etiam doctum sanè opus, in quo aduersus hanc nostram sententiam obieciatur primò. Quod si ab influxu liberi nostri arbitrij cum auxilio, aut auxilijs diuinis, pēderet, quod diuina auxilia essent, aut non essent efficacia ad nostram conuersionem, ultimamue dispositionem ad gratiam, sequeretur aliquid in conuersione nostra & iustificatione esse à nobis, quod non sit à Deo, nempe eiusmodi liberum influxum, quo auxilia omnia efficacia redduntur: quod tamen est cōtra illud ad Ephesios. 2. Ipsius factura sumus, creati in Christo IESU in operibus bonis, quæ præparauit ut in ipsis ambulemus.

Obiectio
prima.

Secundò. Sequeretur initium nostræ salutis, saltem quoad eum influ-

Secunda.

sum, à quo illa pendet, esse à nobis, & non à Deo. Tertiò. Sequeretur dari in iustificatis aliquid ab ipsis, quo à non iustificatis discernentur, illosq; excederet: cōtra illud primæ ad Corinth. 4. Quis enim te discernit? quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Quod sit, ut dicendū necessariò sit, etiam influxum illum liberi arbitrij esse à Deo determinante ac mouente arbitrium ipsum per auxilium efficax ad talem liberum influxum & consensum.

Tertia.

Ad primam harum obiectionum distinguendum est consequens: si enim dum in eo infertur sequi, aliquid in nostra conuersione esse à nobis quod non sit à Deo, sermo sit de opere aut actione, quæ sit à nobis & non simul ac præcipue à Deo eam per influxum suum, auxilia ac dona euehente ad supernaturale esse gratiæ gratum facienti in suo ordine & gradu commensuratum, neganda est cōsecutio: omnia namq; opera, quibus vel ad gratiam disponimur, vel comparata iam gratia in vitam æternam proficimus, præparauit nobis Deus in Christo, cuius meritis supernaturalia auxilia ac dona nobis confert, quibus illa exercere ualeamus,

Ad primam.

mus, ipseque est auctor ac praecipuus effector eorum operum in nobis. Cum vero Paulus dicat, Deum ea praeparasse, ut in ipsis ambularemus, sane non exclusit, quin potius expressit, liberum nostrum influxum in eadem opera, ratione cuius nostra etiam essent a nobis liberè vna cum Deo effecta, tanquam gressus nostri, quibus, cooperante Deo, nos ipsi in vitam aeternam tendimus. Porro liber noster influxus ad nostras supernaturales actiones, licet sit ipsemet actiones ac operationes tota totalitate effectus, ut vocant, quae a Deo supernaturaliter influente, & a nobis tanquam a duabus partibus vnus integræ causæ emanat; est tamen illarum actiones, ut praecise spectatur quatenus ab arbitrio liberè influente emanant, non vero quatenus simul proficiuntur tota a Deo totalitate similiter effectus, ut quaest. 14. art. 13. & aliàs saepe explicatum est. Quod sit, ut non solum nulla res sit in illis actionibus, sed neque vlla ratio formalis, quae non sit efficienter tum ab arbitrio nostro, tum etiam a Deo supernaturaliter in eadē influente. Quemadmodum quando duo trahunt nauim, nihil est in tractione & motu, quod sit ab vno trahentium, & non sit simul ab alio: cum tamen totus ipse motus, totaque actio, quatenus spectatur ut praecise emanat ab vno, dicatur influxus illius, & quatenus spectatur ut praecise proficiuntur ab alio, dicatur influxus alterius. Si vero in consequente sit sermo de aliquo, hoc est, de realitate, aut formalitate aliqua, non quidem quae spectetur simpliciter, sed praecise ut emanat ab vna parte integræ suae causæ, quo pacto actiones nostrae supernaturales, quae simul a Deo & a nobis fiunt, quatenus praecise a nostro arbitrio procedunt, dicuntur influxus nostri arbitrii, concedendum est dari aliquid quod sit a nostro arbitrio, & non aliter, ea praecise consideratione a Deo, nisi tanquam a naturæ, ipsiusque liberi arbitrii auctore, qui eam facultatem nobis contulit, ut eo pacto liberè nostras actiones bonas cum eo cooperatemur, eaque ratione in laudem ac meritum nobis cederent, tanquam quae eo modo in nostra essent potestate. Possunt etiam eadē actiones, quatenus praecise a nostro arbitrio emanare spectantur, tribui Deo, non solum tanquam inuitanti & allicienti nostrum arbitrium per dona gratiae praenientis, ut ad eas influat, eaque ratione faciliorem reddenti influxum & cooperationem nostri arbitrii, sed etiam quatenus, nisi per eandem gratiam praenientem cooperaretur in eadem actionem, in quam influit nostrum arbitrium, quemadmodum non esset ea actio, ita neque; ille nostri arbitrii influxus in illam, ut quaest. 14. art. 13. explicatum est; semper tamen influxus nostri arbitrii liber manet, ut actiones illae sint, aut non sint, atque adeo ut auxilia, quibus praenimur & coadiuuamur, efficacia aut inefficacia, cassaque reddantur: neque salua fide catholica video quo pacto id possit negari.

Actiones supernaturales liberi arbitrii, etiam spectantur ut ab eo praecise emanant, quo pacto in Deum referantur.

Ad secundam.

Ad secundam dicendum est, cum arbitrii nostri influxum, de quo disputa-

putamus, antecedant dona gratiae praenientis, atque excitantis idem arbitrium ad consentiendum, & cum eis cooperandum vltimam dispositionem ad gratiam, manifestum esse non recte ex eo capite inferri, inuitum nostrae salutis (in sensu in quo id ab Augustino & Concilio negatur) esse a nobis, quod influxus ille sit a libero arbitrio cooperante cum auxilijs gratiae, eaque efficacia reddente. Neque enim influxus ille principium & origo est nostrae salutis: cum multa illum antecedant, quae ad gratiam, salutemque nostram spectant; neque is influxus a parte rei sit, vel res, vel formalis aliqua ratio, quae non sit simul a Deo cooperante per auxilia gratiae; sed sit supernaturalis ipsa actio a Deo pariter & ab arbitrio emanans, comparata tamen cum solo libero nostro arbitrio tanquam cum parte integræ causae eiusdem actionis, ut dictum est.

Ad tertiam.

Ad tertiam, sicut ad primam, distinguendum est consequens: si enim intelligatur, sequi dari in iustificatis aliquid, hoc est, actionem aliquam, aut rem, vel rationem formalem supernaturalem, quae ita sit ab eis, ut simul ac praecipue non sit a Deo, per quam discernantur a non iustificatis eosque superent, neganda est consecutio: nihil enim tale sequitur esse in eis; fatemurque, quicquid eiusmodi in eis cernitur, totum esse supernaturale Dei donum, siue cooperantibus ipsis ad illud per suum arbitrium, siue non: eaque ratione merito ait Paulus, Quis te discernit? tanquam auctor videlicet, praecipuaque causa donorum, quibus alios superas, ab eisque differens. Vnde protinus subiungit. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Si vero consequens intelligatur, sequi dari in iustificatis aliquid supernaturale, quod non simpliciter, sed ut praecise emanat a libero arbitrio tanquam a parte integræ causae, spectatumque; eo modo rationem habet concursus liberi arbitrii, sit ab ipso libero arbitrio, in eoque discernatur iustificatus a non iustificatis, seu potius in effectu ipso supernaturali, spectato similiter ut praecise emanat a libero arbitrio, & ut in potestate arbitrii est consentire tunc, aut non consentire, ut Tridentinum Concilium definit, testaturque; experientia interna cuiusque nostrum, concedenda est consecutio, neque id negare intedit Paulus, neque a quoquam, salua fide catholica, negari potest. Ea enim de causa, qui iustificatur, & qui post acceptam iustitiam cooperatur cum gratia, mereturque; incrementum illius, dignus est laude, honorificandusque; est a Patre caelesti in sempiterna beatitudine. Ac sane, sicut praesente tetratone, qui consensum illi praebet, & peccat, ac amittit gratiam, liberè in tale consensum influit, utpote sponte sua se ipsum determinans per liberum arbitrium ad eum consensum, suoque arbitrio abutens ad actum, ad quem a Deo collatum illi non fuerat, neque; Deus est, qui ad eum actum arbitrium illius determinat, aut inclinatur per efficacem aliquem prauum motum & applicationem ad id volendum, sed solum cooperatur cum illo tanquam cau-

causa vniuersalis concursu indifferenti ad consensum vel dissensum: ita quando, praesto existente auxilio Dei sufficiente (quod Deus neque ei, qui in peccatū consentit, denegat) aliquis tērationi resistit, victoriamq; comparat, & meretur gratiae augmentum, ipse est, qui liberē, minimeq; à Deo praedeterminatus, sed solum adiutus, se ipsum determinat & influit dissensum, potensq; est tunc influere consensum in tentationem & peccare, vt Conciliū Trid. definit. Consensus ergo in tentationē, quia est abusus liberi arbitrij, neq; est à Deo ad id inclinante, imò neq; aliter adiuuante, quam per concursum vniuersalem de se indifferentem ad bonum & ad malum, non tribuitur Deo, etiam vt naturae auctori, sed solum libero arbitrio, nequitiaeq; peccatoris. Dissensus verò in tentationem, victoriaq; illa tribuitur Deo, tum vt naturae auctori, qui ad id liberum arbitrium contulit, tum etiam vt inclinanti & adiuuanti per gratiā gratū facientem, atque alia auxilia ad eam victoriam, illamq; intendenti: non verò tanquam eo pacto praedeterminanti & applicanti arbitriū, per motum & auxilium ex parte Dei solum, & non ex parte arbitrij creati efficacem, vt in potestate arbitrij non fuerit in illo eodem temporis momento, in quo in dissensum influit, & comparauit victoriā, producere consensum, & tērationi succūbere. Neque intelligere vlla ratione valeo, quo pacto nostri arbitrij libertas salua maneat, si Deus est, qui per cōcursum & influxum ex parte ipsius solum, non verò ex parte arbitrij creati, efficacē, arbitrium ipsum praedeterminat ad omnes suos actus. Licet enim ratio spontanei, quam solum Lutherani admittūt, salua maneat, facultas tamē ipsius arbitrij ad non consentiendum, aut etiam dissentiendū, in eo temporis puncto in quo consentit, quam Conciliū Tridē. definit, & vnusquisq; in se ipso experitur, atq; in qua ratio libertatis arbitrij est posita, non video quo pacto salua consistat.

Autores contrariae sententiae pressi difficultate multorum argumentorum, quae ipsimet conficiunt, nec profectò satis dissoluunt, inter alia dicunt. Eum, qui praueientis gratiae accipit motus (quos Deum nulli peccatori denegare affirmant) neq; tamen conuertitur, eò quòd efficax auxilium ei non conferatur, sine quo cōuertiri non potest, & quo oblato, nequit illi resistere, sed necessario cōuertitur; eum, inquam, in culpa esse, quòd vltèrius auxilium efficax non accipiat, eò quòd non progrediatur vltèrius vtendo auxilijs gratiae acceptis. Libenter autem ab his auctoribus peterem, an ille progressus vltèrius ad vsum gratiae praueientis, sit bonus vsus liberi arbitrij ad iustificationem cōducens? & an esse possit sine praueio alio auxilio Dei efficaci ad talem actū liberi arbitrij, & sine praueia motione & determinatione, qua Deus ad eum actum liberū arbitriū determinet? Arbitror non negabūt esse bonū actum liberi arbitrij, conducereq; ad iustificationem. Quòd si cōcedant esse posse sine auxilio

Dei

Dei efficaci, & sine praueia motione & determinatione Dei, quae ex parte Dei, & non ex parte arbitrij, sit efficax, iam concedunt influxum liberi arbitrij ad actum bonum conducentem ad iustificationem, imò à quò pendeat, quòd conferatur, aut non conferatur auxilium efficax quo iustificatio compleatur, qui actus non praedeterminetur à Deo, sed emanet ab arbitrio creato se ipsum determinante, ac proinde militant aduersus eos tres illae obiectiones, quas aduersus nostram sententiā conficiūt. Praeterea concedunt, non omnes actus bonos moraliter praedefiniri & praedeterminari à Deo per influxū suum & motionem efficacem, in qua praedeterminatione & praedefinitione, seu potius in voluntate absoluta diuina eos ita praedeterminante, dicūt Deum certò praecognoscere actus omnes & effectus liberi arbitrij. Quòd si dicant, actum illum esse non posse sine auxilio Dei efficaci; praesenteq; auxilio & praemotione illa efficaci, arbitrium nostrum necessariò elicere eum actum, eo verò auxilio & praemotione absente elicere non posse eum actum; sanè non est cur culpa ea ratione libero nostro arbitrio tribuatur, quòd vltèrius nō fuerit progressum ad eum actum eliciendum: cum non magis fuerit in potestate ipsius, sine praueio alio auxilio efficaci & praemotione, eum actum elicere, quam sit actus vltimus, quo impij conuersio completur.

His ita confutatis, vt ad rem redeamus, salua reuerentia quae D. Thomae debetur magna, non miror si communior scholasticorum sententiā, praesertim eo modo intellecta, quo verba D. Thomae hoc loco ad tertium sonare videntur, à multis dura nimis, indignaq; diuina bonitate, & clementia iudicetur, maximè cum quicumque adulti, eo ipso quòd ex aeternitate à Deo praedestinati non fuerint, permanserint reprobatī, non solum vt à vita aeterna excluderentur, donisq; gratuitis spoliarentur, sed etiam vt aeternis acerbissimis cruciatibus manciparētur. Quae enim, non dicā, bonitas & clementia, sed aequitas patitur, vt nulla omnino ratione vsus liberi arbitrij habita, eo, vel solo, vel praecipuo sine Deo certos quosdam solum homines ex aeternitate elegerit, & praedestinauerit, reliquos verò penè innumeros non electos, & non praedestinos relinquerit, sciens continuò eo ipso futuros reprobos, vt haberet quos puniret, & in quibus iustitiam suam vindicatiuam commēdaret? Quae itē aequitas, bonitas & clementia postulat, vt pro sua tantum voluntate, absque vlla consideratione vsus liberi arbitrij cuiusque, decreuerit, vt hi in particulari essent praedestinati, illi reprobatī? Certè id potius duri, feri, & crudelis, quam clementissimi principis, auctorisq; totius consolationis, bonitatis, ac pietatis esse videtur: eaq; ratione potius obscuraretur diuina iustitia, quam commendabilis redderetur: id quòd larius, circa permissionem peccatorum ad eundem finem, art. 3. sumus profecti.

Est praeterea eadē sententiā parum cōsentanea scripturis sacris. Etenim si De-

Communior scholasticorum de praedestinatione sententia impugnatur.

si Deus ex aeternitate pro sua tantum voluntate, ut haberet in quibus sua misericordiam, & iustitiam vindicativam manifestaret, nulla habita ratione usus liberi arbitrii hominum & angelorum, aut cuiusquam alterius rei, quae ex parte eorum cerneretur, decrevit ut hi soli ab eo designati consequerentur beatitudinem, & praedestinerentur; alij vero ab ea omnino excluderentur, & reprobati persisterent; ad eumque finem voluit homines & angelos, totumque hoc uniuersum creare, qua quae ratione verum est, Deum velle omnes homines saluos fieri, in sempiternamque felicitatem omnes condidisse? Qua etiam ratione vere sub iure iurando apud Ezechielem cap. 18. affirmat, non esse voluntatis suae mortem impij, sed magis ut conuertatur, & viuat? Quae ite ratione in scripturis omnes uniuersum homines, absque ulla exceptione, ad penitentiam, & vitam aeternam inuitat? aut quo iure de non praedestinatis conqueritur, quod, non ut oportet, viuant, suamque salutem negligant? Profecto, si quod impugnamus verum est, fictiones potius, & irrationes, comparatione eorum qui vitam aeternam non consequuntur, videretur istae inuitationes, atque obiurgationes, quae ex persona Dei factae in scripturis sacris continentur, quam veri animi significationes; quod tamen assertum non solum esset indignum diuina bonitate & maiestate, sed etiam blasphemia plenum. Neque vnquam aduersarij adducta scripturae loca, iuxta suam sententiam, poterunt exponere, nisi eis maximam vim aperte inferre velint. Cum tamen locus ille Pauli ad Rom. 9. cui potissimum innituntur, nulla vi verbis illata, exponendus sit longe aliter ac ipsi volunt, ut disputatione, 3. commodius ostendemus. Denique praeterquam quod haec sententia occasionem praebet hominibus despondendi animo, ne dicam desperandi, seignius operandi, obtendendi excusationes, atque sentiendi de Deo, non ut oportet in bonitate, atque ea de causa minus hominum animos erga creatorem diligendum ac colendum excitare videatur, certe non video, quam ratione, patentissima libertas arbitrii nostri, quam experimur, quaeque tam aperte in scripturis sanctis traditur, cum diuina praedestinatione ita explicata cohaerere valeat. Nec miror Caietanum, hanc sententiam secutum, ingenue in cap. nono epistolae ad Romanos fateri, se nescire conciliare arbitrii nostri libertatem cum diuina praedestinatione ita intellecta; licet tam praedestinationem, quam arbitrii libertatem, se firma fide tenere asseueret.

Expenditur progressus, quem in praedestinatis, reprobatisque hominibus nonnulli Deum habuisse cofingunt; num etiam prauiusio peccatorum, vel electio aliqua, praedestinationem antecesserit.

Mem-

Membrum. 7.

Scotus in primo, dist. 41. q. vnica, & in tercio. d. 7. q. 3. & d. 19. q. vnica. 9. in ista quaestione, explicat progressum, quem Deus in praedestinatis, reprobatisque hominibus ex aeternitate habuit, constitucendo varia instantia, in quibus, nostro intelligendi more, vnum ante aliud voluerit, ac prauidet. Innititurque, cuicidam principio, quod multis etiam alijs in re, de qua disputamus, familiare est. Nepe cum, qui ordinatè vult finem, & media ad finem, prius velle finem, quam media ad finem. Quod ergo ad rem praesentem attinet, hoc modo sua instantia distinguit. Oblatis Deo creaturis omnibus futuris mente praeditis, in primo, ut ait, instanti quibusdam voluit beatitudinem voluntate efficaci; & inter eas Christo ut homini, in cuius honore & gloriam ceterorum hominum beatitudinem esse voluit; quem credidit Scotus futurum esse, etiam si Adam non peccasset. Circa reliquas vero creaturas, quae ad beatitudinem non perueniunt, ait, Deum in eo instanti se negatiue habuisse. In secundo instanti ait, voluisse gratiam voluntate efficaci creaturis, quas in primo instanti ad beatitudinem elegerat. Eodemque modo ait, habuisse se negatiue in secundo instanti circa reliquas creaturas. Porro voluntatem efficacem conferendi gratiam & gloriam creaturis ita electis, praedestinationem earumdem appellat: vnde ponit iam eas esse praedestinas ante ea, quae in reliquis instantibus Deus ordinauit, ut locis citatis, potissimum dist. 19. patet. In tercio deinde instanti dicit, voluisse permittere peccatum Adami, & cetera generis humani quae inde secuta sunt, atque adeo prauidisse illa omnia esse futura. Scientia namque libera in Deo sequitur actum efficacem voluntatis diuinae, quo vult aliquid esse, aut permittere: quare quo ordine vult voluntate efficaci, eodem eas prauidet esse futuras. Vnde vult Scotus, non solum praedestinationem Christi, sed etiam ceterorum hominum ad certam gratiam & gloriam, & praescientiam quod utraque esset habituri, priorem esse quam praescientiam peccati Adami, & quoruncumque aliorum peccatorum, ut aperte docet dist. 7. q. 3. citata. In quarto denique instanti, cognita ruina generis humani, ait, voluisse, ut Christus (qui esto Adam non peccasset, ut putat, erat futurus) veniret in carne passurus, ut sua passione & meritis efficaciter praedestinas primam gratiam, & perseuerantiam in ea usque ad finem vitae obtineret. Atque in eodem instanti reliquos homines, prauiusis iam eorum peccatis in quibus ad finem usque vitae erant perseueraturi, ait ea de causa a Deo fuisse reprobatos. Quare vult, nullam esse causam praedestinationis electorum praeter diuinam voluntatem: reprobationis vero dari causam ex parte reprobatorum, nempe eorum peccata prauiusis, propter quae iuste reprobantur, ac damnantur.

Dixi, quod ad rem praesentem attinet, Scotum quatuor instantia explicata

Scoti instacia circa praedestinationis, & reprobationis progressum.

Fundamentum Scoti.

Scoti instacia circa praedestinationis, & reprobationis progressum.

Scoti instacia circa praedestinationis, & reprobationis progressum.

Præscientia peccatorum præcessit prædestinationem & reprobationem ex D. August. multorumque sententia.

Prædestinationem fuisse sine ulla ratione ex parte prædestinatorum, reprobationem verò ob peccatum originis asserit D. August.

cata distinguere: quoniã non negat, quin potiùs affirmat, singula distinguere posse in multa alia. In primo enim quatuor alia distinguit. Primum, in quo Deus nouit se. Secundum, in quo nouit creaturas merte præditas. Tertium, in quo Christum prædestinavit tanquã finem, & caput ceterorum prædestinatorum. Quartum denique, in quo ceteros prædestinavit, vt patet dist. 7. & 19. citatis. Secundum etiã ait, posse diuidi in multo plura, prout ad gloriã esse possunt multa media; quorum vnum sit propter aliud tanquã ob finem: semper enim priùs expetitur finis, quàm id quod est ad finem. Non negabit etiam in tertio, peccatù Adami præuisum esse ante cetera peccata generis humani, quæ ex illo tanquã ex radice ortum habuerunt. In quarto etiam cõcedet priùs fuisse expetita merita, & passionem Christi, quàm gratiam, quæ inde prædestinatis aduenit. &c.

Alij verò existimant, præscientiam peccatorum in Deo, tum Christi, tum aliorum hominum prædestinatione priorẽ fuisse. Et quidẽ Augustinus multis in locis docere apertissimẽ videtur, scientiam ruinæ generis humani, peccatiue originis, quod omnes infecit, in Deo fuisse ante prædestinationem & reprobationem hominum: Deum verò præuidentem totum genus humanũ originis peccato infectũ, dignumque ea ratione interitu æterno, ac proinde velut massam quandã perditionis propter peccatũ, quo erat infecta, ex sua tantũ misericordia & liberalitate, absque vllis præexistẽtib; meritis, aut ratione ex parte hominũ, ex æternitate cõferre voluisse quibusdã media efficacia per Christum, quibus ad beatitudinem peruenirent, sicque eos in Christo, & per Christum mere gratiis prædestinasse, vt in eis ostenderet diuitias gloriæ suæ, per modumque misericordiæ, bonitas ipsius in eis splenderet: cum reliquis verò liberẽ noluisse vti tali beneficentia, sed illos, nemini inferendo iniuriam, iusto iudicio voluisse relinquere in massa perditionis, nolendo conferre per Christũ media efficacia quibus ad vitã æternam peruenirent; atque ad eò voluisse eos punire, vel propter solum peccatũ originis, vel propter peccata alia actualia, in quibus præuidebat eos ex hac vita discessuros; idque in cõmendationem iustitiæ suæ vindicatiuæ, quod est eos in cum finem reprobatẽ.

Neutrum horum, ait Augustinus, fuisse ex operibus proprijs eorum, qui vel prædestinantur, vel reprobantur, sed virũque fuisse antequàm quicquam boni aut mali egissent, vt adhibito exemplo in Iacob & Esau docet Paulus ad Rom. 9. Nihilominus licet prædestinatio fuerit ex sola misericordia Dei, quã mere gratis, nullaque existente ratione ex parte prædestinatorum, separare illos voluerit de massa perditionis, reprobationem tamen dicit fuisse propter peccatum originis præuisum tanquã præexistens, quando agebatur de remedio & gratia per Christum donanda, quæ, quotquot prædestinati sunt, fuerunt prædestinati. Dum enim sta-

statuẽ Deus, non conferre reprobis eã media per Christum; quibus in vitam æternam peruenirent, vt oportet illis minimẽ debita, sed eos vel relinquere in peccato originis, vel si ab eo resurgeret, permittere vt in alia peccata incidere, quæ præuidebat sua libertate commissuros, in eisque vitam finituros, voluit eos reprobare: quò fit, vt origo, & ratio reprobationis fuerit peccatum originis, statusque nature corruptæ, eum proposito non conferedi ea media per Christum, quibus à perditione omnino euaderent. Ita intelligo Augustinum, qui multis in locis hæc docet sententiam: tamen non ita accuratẽ explicet, quo modo intelligat peccatum originis esse ex parte reprobatorum rationem & causam reprobationis. Quia ratione à multis impugnatũ, obijcientibus, peccatum originis, cum Esau per circuncisionem, & in multis alijs reprobis per baptismum, & alia remedia fuerit deletũ; & semel remissũ, redire nequiverit, nullo modo potuisse esse rationem reprobationis eorum. Augustinus tamẽ in eo sensu intelligere videtur, fuisse causam reprobationis, quatenus fuit causa, tum amittendi ius ad regnum cœleste, tum etiam status nature corrupta, nolente Deo per Christum; reprobis cõferre eã gratiam & auxilia sine quibus præuidebat eos sua sponte & libertate æternum interitum incururos; cum tamen, si vellent, eisdem auxilijs, & alijs que per Christum paratus erat tribuere, si, quod in eis erat, facere voluissent, & interitum æternum euadere, & vitam æternam, in quam conditi erant, consequi potuissent. Hanc totam doctrinam tradit apertẽ August. lib. 1. ad Simplicianum quest. 2. post medium, epistola. 105. ad Sixtum serẽ per totam, & 157. ad Optatum, In Enchyridion cap. 94. 98. & 99, de prædestinatione & gratia à cap. 3. Hypognosticon lib. 6. & alibi sæpe, vel ipse vel quicumque alius duorum posteriorum operum autor.

Aliqui volunt, communiorem scholasticorum sententiam, de qua superioris membro dictum est, non ita esse intelligendam, quasi Deus ante omnem præscientiam actionum liberi arbitrij creati, atque ad eò ante præscientiam peccati originis, quosdam, quos voluit, elegerit, reliquos pro sua libera voluntate reiecerit ac reprobauerit, ad suæ misericordiæ & iustitiæ vindicatiuæ ostensionem: sed quòd id fecerit, post notitiam peccati, saltem originis, dum per Christum & in Christo (cuius incarnatio, si Adamus non peccasset, futura non esset) quotquot beandi erant, de statu perditionis in sempiternam felicitatem perducere statuit: ita vt prædestinatio, & reprobatio posteriorum Adami, talis ex æternitate fuerit, qualis iuxta Augustini sententiam paulò ante explicata est.

In quo in primis non cernitur illa, Deo indigna, inhumanitas, siue crudelitas, quòd sine vlla ratione ex parte reprobatorũ, & culpa, quæ id mereretur voluerit Deus tantam hominũ multitudinẽ reijcere & reprobare, Ec 2. & quãsi

Quomodo aliqui cõmunẽ scholasticorũ sententiam explicent, vt cum D. August. omnino cõsentiant.

& quasi de industria quasi fuerit illis peccatorum occasiones, permiseritq; peccata, ut eos iuste punire posset. Cum enim originis peccatum, iam tunc praeuisum futurum, sufficiens fuerit causa meritoria ad iuste damnandum, excludendumq; a regno caelesti totum genus humanum, utiq; ex misericordia Dei infinita fuit, quod Christum redemptorem generi humano voluerit donare, & quod in Christo, & per Christum quosdam hominum voluerit praedestinare; ex iusto vero, at inflexibili iudicio, reliquos reprobare, non conferendo illis per Christum auxilia, sine quibus praeuidebat non peruenturos in vitam aeternam, sed relinquendo eos in perditione in qua, si Christus generi humano non fuisset coeessus, permansissent; maxime cum multi reprobos fuerint per Christum a multis peccatis liberati, pro quibus poenas acriter persoluisent apud inferos, esto vitam aeternam non sint consecuti.

Deinde, si ita explicetur communis sententia, auctores illius dicere possunt, ea ratione Deum voluisse omnes homines saluos fieri, & tamen noluisse praedestinare omnes in Christo, sed quosdam duxerat, & alios de industria reprobare, in quibus iustitia ipsius vindicta splenderet, quod quasi ex primaria intentione, qua (nihil interim cogitando de Christo, non dumq; praeniso peccato futuro) creare constituit genus humanum in iustitia originali qua ad posteros omnes detraheret, voluit omnes homines saluos fieri, si per ipsos, primumq; parentem non staret; at praeniso iam peccato & perditione generis humani, dum in Christo & per Christum homines praedestinabat, noluit omnes saluos fieri, sed eos tantum, quos praedestinavit.

In statu etiam naturae corruptae quomodo Deus velit omnes homines per Christum saluos fieri.

Verum tamen proculdubio dicendum est, etiam in statu naturae corruptae, per Christum velle Deum omnes homines saluos fieri, si per ipsos, dispositionemq; ipsam vniuersi, non steterit, ut quaest. 19. art. 6. ostensum est. De statu naq; naturae corruptae, posito que originis peccato, loquebatur Paulus, dum primae ad Timotheum. 2. dixit, Deum velle omnes homines saluos fieri. De eodem etiam statu sub iure iurando affirmat Deus Ezechielis. 18. Non esse voluntatis suae mortem impij, sed ut conuertatur, & viuat. Atque in eodem statu omnes sine exceptione inuitantur a Deo ad vitam aeternam, Christus praeterea omnibus in redemptorem datus est, ut omnes, si per ipsos non staret, in vitam aeternam peruenirent. Nec iuxta illam aliam explicationem, dicendus esset Deus velle omnes homines saluos fieri, sed voluisse in statu innocentiae omnes homines saluos facere, si status ipse perseverasset, per primumq; parentem non steterit.

*Praedestinatio an praesupponat praescientiam futurorum contingentiū atq; adeo peccatorum expenditur.

*D. Thomas. 3. p. q. 1. ar. 3. ad quartū ait, praedestinationē praesupponere in Deo praescientiam futurorum, & ob id, sicut Deus praedestinat salutē alicuius hominis implendam per orationes aliorum, ut salutē Pauli per orationes Stephani, ita praedestinasse opus incarnationis in remedium huma-

humani peccati, quod praecognoscebat futurum. Propositio tamen illa, praescientia futurorum antecedit in Deo praedestinationem, si intelligatur de omnibus vniuersim futuris, & de praescientia quod absolute & absque vlla hypothese sint futura, aperte est falsa. Etenim Dei praescientia, quod Petrus habiturus sit gratiam & gloriam, posterior est decreto voluntatis diuinae, quo illū statuit creare, & conferre media quibus praeuidet ipsum ad gratiam & gloriam peruenturū; quādoquidē in Deo scientia libera cuiusq; effectus, posterior est actu libero voluntatis diuinae, quo facere, aut permittere statuit talem effectum, vel conferre media quibus praeuidet libertate arbitrij esse futurum, ut supra diximus: praedestinatio autem Petri completur per actum voluntatis diuinae quod statuit conferre Petro auxilia & media quibus praeuidit illum ad gratiam, & gloriam esse peruenturum.

Caictanus eo loco, arbitratus sermonem D. Thomae esse de praescientia futurorum quoad esse eorum futurum absolute absque vlla hypothese, ut proposita euadat difficultatē, distinguit tres ordines rerum, qui praedestinationi diuinae per prouidentiam, aut praedestinationem subiaccēt. Primum esse dicit, quo res omnes per diuinam prouidentiam in fines suos naturales ordinantur. Hunc appellat ordinē naturae. Secundum, quo res mente praeditae insuper in finem supernaturalem gloriae, per gratiam, & media supernaturalia diriguntur: quem vocat ordinem gratiae. Tertium, quo creatura aliqua ordinatur ad summā vniōnem, quae cum Deo esse potest, qualis est vniō hypostatica. Hunc ordinem Dei & creaturae nominat: commodius ordo vniōnis hypostaticae appellari poterit.

Hos tres ordines ita dicit esse inter se affectos, ut secundus supponat primum: quippe cum prius res per diuinam prouidentiam ordinentur in suos fines naturales, quam per gratiam quaedam earum ordinentur vterius in finem supernaturalem. Quia ergo, inquit, prius Deus per suam prouidentiam creare constituit res omnes naturales, & eisdem conferre media proprijs finibus naturalibus accommodata, quam ordinare decerneret creaturas mente praeditas ad gloriam per gratiam & media supernaturalia; inde est, quod praeuidet omnia futura cōtingentia spectantia ad ordinem naturae, antequam quicquam statueret & praeuideret circa futura cōtingentia spectantia ad ordinem gratiae. Quia verò ad ordinem naturae non solum pertinet res naturales, media, operationes, & effectus earum, sed etiam defectus & peccata, cum agentium ex necessitate naturae, ut sunt monstra, tum etiam agentium liberè, cuiusmodi sunt ea, quae in genere moris peccata dicuntur: eò quod, iuxta illud Osee. 13. Perditio, tua Israel, ex solis nostris viribus peccare valeamus; fit, ut ante praedestinationem & ordinē gratiae, praeuiderit Deus peccata omnia generis humani, atq; adeo ut illa etiam praecognouerit ante ordinem vniōnis hy-

Caictani sententia.

Ob illud...

poststatica, qui utrumque ordinem supponit, Deus namque prius constituit ordinem naturae: quia verò ille non pertingebat ad finem supernaturalem gloriae, addidit ordinem gratiae, & quia hic non pertingebat ad summam unionem, quae cum Deo esse potest, ordinem unionis hypostaticae superaddidit.

Iuxta haec ergo Caietanus ait, Propositione D. Thomae intelligenda esse, non de omnibus uniuersim futuris contingētibus, sed de illis, quae non habent originem ex ordinibus diuinæ praedestinationis, seu gratiae, & unionis hypostaticae, ab illis tamen supponuntur; cuiusmodi sunt, futura contingētia spectantia ad ordinem naturae, de quorum numero sunt peccata futura.

Prædestinationem, etiā Christi ut hominis, antecessit cognitio futurorū omnium continū ex hypothesis dura.

Hæc nihilominus conclusio constituenda est. Ante praedestinationem tam hominum, quam Christi Domini, quatenus homo est, ut scilicet simul esset filius Dei, atque adeo antequam Deus incarnationem decerneret, praecessit in mente diuina cognitio omnium uniuersim futurorū contingētium, non quidem quia ea absolute esse futura nouit, sed ex hypothesis, si eum totum ordinem rerum, naturae, gratiae, & unionis hypostaticae condere uellet, quem re ipsa condere statuit: non verò cognitio peccatorū, quia ea absolute & absque vlla hypothesis esse futura praenouerit. Prior pars satis confirmata est quaest. 14. art. 13. disputatione. 47. & tribus sequētib; ubi ostensum est, Deum ante omnem actum liberum suae uolūtatis, atque adeo ante omnem praedestinationem, & ante omnem scientiam liberam, partim per scientiam merè naturalem, partim per mediam illam scientiam inter liberam & merè naturalem, de qua disputatione. 49. & 50. locuti sumus, cognouisse futura omnia contingētia, non solum quae futura sunt in toto ordine rerum, quem condere decreuit, sed etiam quae futura essent, tum in eo ipso, si eum quoad circūstantias, & auxilia aliquo ex infinitis modis sua omnipotentia possibilibus variasset, tum etiam in quouis ex infinitis alijs ordinibus rerum, quos condere potuit: ac cognouisse uniuersim ea omnia futura contingētia, non secundum esse futurum absolute absque vlla hypothesis, sed sub conditione, si hunc vel illum ordinem rerum cum his vel illis circūstantijs condere uellet. Atque hæc planè fuit omnino integra, ac plena, & qualis Deum decebat, ut ita dicam, deliberatio ex parte intellectus diuini, ante omnem actum liberum suae uolūtatis, quae quicquid uelle poterat, omnemque; habitudinem mediōrum ad fines, & connexionem aliquorum finium inter se, eo simplicissimo intuitu, quo se ipsum atque omnia in se ipso naturaliter comprehendit, plenissimè & perfectissimè cognouit.

Qualis deliberatio praecessit omnem actum liberum uolūtatis diuinæ.

Quare, quod ad rem praesentem attinet, contemplari debemus Deum, antequam quicquam liberè uoluerit, intuentem infinitos ordines rerū, quos creare poterat, & quid in unoquoque, etiam per liberum arbitriū creatum, esset futurum, si talem ordinem cum his vel illis circūstantijs crea-

create uellet, atque adeo intuentem quid futurum esset per arbitrium angelorum, primorumque; parentum, ex hypothesis, quod utrosque; in gratia, primosque; parētes cum iustitia originali, ut uitam aeternam proprijs meritis obtinerēt, in eo ordine rerum crearet, quem re ipsa creare constituit: intuentem praeterea, non solum quam habitudinem hic ordo rerū, quoad hunc mundum uniuersum, hominesque; & angelos praedicto modo creatos, habebat, ut in eis bonitas, liberalitas, sapientia, potentia, caeteraque diuinæ naturae perfectiones relucere, sed etiam quam habitudinem & congruentiam habebat Christus uerus Deus & homo; tum ut hominū & angelorum esset caput, atque adeo ut praestantioribus bonis, quam ceteri omnes, donaretur, in eiusque; honorem & gloriam caetera omnia cederēt; tum etiam ut redimeret genus humanum, cuius ruinam ex eadē hypothesis futuram intuebatur, & ut in Christo & per Christū, quotquot homines forent saluandi, praedestinarētur; tum denique; ut in generis humani redemptione, & in caeteris, quae per Christum futura erant, omnia ipsa diuina attributa multo magis, quam in caeteris omnibus rebus, relucere. Hæc, inquam, omnia, & infinita alia intuentem contemplari debemus Deum, antequam quicquam liberè constitueret. Cum uerò habitudines finium, rerumque; omnium inter se, plenissimè cognosceret, integrumque; illi esset, non uelle permittere ruinam generis humani, nisi per Christum felicissimè uellet ei subuenire, neque; item uelle incarnationem, nisi raquam partem sui finis integri adiunctam haberet reparationem generis humani; cum etiam, non solum ante ruinam generis humani, sed etiam post illam, nulli adultorum uoluerit sempiternam beatitudinem, nisi dependenter à proprio usu liberi arbitrii cuiusque; eorū, imò neque; paruulis, nisi dependenter à remedio contra peccatum originis per usum liberi arbitrii aliorum exhibito, ut ex fide constat: denique; cum unico simplicissimo actu suae uolūtatis, prauiamque; plenissima deliberatione, seu cognitione circa res omnes, uoluerit ex aeternitate quicquid uoluit; sanè exterrimanda omnino uidentur instantia Scoti & aliorum, in quibus in statuenda incarnatione, praedestinando Christo, cum caeteris beatis, aut reprobatis caeteris hominibus, Deus unum uoluerit ante aliud, aut per scientiam liberam prauidere unum ante aliud: quae certe instantia adeo obsturam reddūt quaestionem hanc, ut uix, aut ne uix quidem intelligi queat. Imò explodenda etiam uidetur scientia illa, qua secundum esse futurum absolute & absque; vlla hypothesis, prauidere Deum ruinam generis humani, antequam de incarnatione Christi ageret, & de praedestinando Adamo, Adami; posteris in Christo & per Christū, ut Augustinus, & multi alij docere uiderent. Satis namque; est cognitio, quae eam ipsam ruinam, & omnia contingētia per scientiam naturalem & mediam inter liberam & merè naturalem futura prauidere ex hypothesis, quod eum ipsum ordinem rerū

Scoti instantia esse exterrimanda.

Itè prauiationem absolutam peccati originis ante praedestinationem.

condere decerneret. Imò verò cum non minùs verisimile sit, quòd nunquam Deus voluisset permissione ruinae generis humani, nisi simul subuenire illi per Christum decreuisset, quàm verisimile sit quòd noluisse omnino incarnationem nisi coniunctam haberet reparationem generis humani; utiq; sicut ex sententia Augustini (& aliorum, qui si Adam non peccasset futura non fuisse incarnatione affirmat) non fuit in Deo præcognitio futura incarnationis absolute & absq; vlla hypothese, ante scientiam de ruina generis humani; ita neq; fuit præcognitio futurae ruine absolute, & absq; vlla hypothese, ante scientiam de futura incarnatione: quadoquidè, vt neutram vel esse vel permittere Deus voluit sine altera; ita neutrius cognitio fuit in Deo per scientiam liberam, atque adeò secundum esse futurum absolute & sine hypothese, ante aliam: quoad esse verò futurum ex hypothese, si scilicet Deus condere vellet totum ordinem rerum, quem re ipsa condere statuit, vtraque cognitio fuit simul ante omnem actum voluntatis diuinæ, per scientiam naturalem, atque mediam inter liberam & merè naturalem.

Fundamentum Scoti dissoluitur.

Ad fundamentum ergo illud, cui Scotus & alij in eiusmodi instatium designatione innituntur, dicendum est. Si velint, eum qui ordinatè, hoc est, ordine quodam vnum post aliud, vult finem & media; prius debere velle finem quàm media, verum quidem esse: Deum tamè non ita se habere, præsertim in re de qua disputamus, sed simul velle finem ac media. Si verò velle ordinatè idem sit, ac non præposterè, siue indecèter, respondendum est; nihil indecens & præposterum in eo cerni, quòd Deus, qui vnico actu intellectus omnia comprehendit, vnicoq; actu voluntatis vult media omnia & fines, velit simul medium & finem, atque adeò per scientiam liberam non præcognoscat vnum eorum ante aliud. Dicendum deinde est, eum qui vult quidem finem, non tamen suum, sed alterius, cui illum vult tantquam præmium, & sub eoditione si ad illum per propria merita, gratia tamen innixa, peruenire voluerit, non prius velle alicui voluntate absoluta præmium, quàm præuideat futura, velitque eidem absoluta voluntate media quibus ad finem perueniet: beatitudo autè non est finis Dei, sed est creaturarum rationalium finis ac præmium per propria merita, cooperante gratia, ex ordinatione diuina obtinèdum, iuxta illud Matth. 19, Si vis ad vitam ingredi, serua mandata; vt innumera alia scripturæ testimonia omittam. Quare neq; prius vult Deus nobis voluntate absoluta finem, quàm media, neque prius præuidet nos habituros finem, quàm præuideat habituros media. Exemplum habemus accommodatum in eo, qui conducit operariù. Denarius enim diurnus non est finis patrisfamilias conducentis, sed est finis ac præmium laborum operarij conducti: cum verò paterfamilias non velit illi finem & præmium, nisi depèdèter ab opera, quam ille præstiturus est, non prius illi voluntate absoluta vult, vel absolute

solute videt adepturum præmium, quàm videat laboraturum.

Quoniam verò Scotus eodem fundamento vitur ad probandum, futuram fuisse incarnatione, esto: Adamus non peccasset; eò quòd Christus, prædestinatioq; ipse, sit finis prædestinationis ac honorum non solum ceterorum hominù, imò verò totius vniuersi; volitio verò, & subinde præcognitio finis secundum esse absolute futurum, antecedit in Deo volitionem & præcognitione eorum quæ sunt ad finem; atque adeò, esto: Adamus non peccasset, futura fuisset incarnatio & prædestinatio Christi, quæ minime pendeat ab ijs quæ circa homines, qui ad ipsum tanquam ad finem ordinabantur accidissent: quoniam, inquam, Scotus eodè vitur fundamento ad hoc ita probandum, dicendum est: quando Deus ita vult finem aliquem præcipuum, vt vicissim eundem ordinet in emolumentum mediorum, neque à Deo, nisi depèdenter à comodo mediorum, expectatur, utiq; non prius velle finem, quàm media, commodumue illud mediorum ex tali præcipuo fine profecturum; neque absolute præscire futurum præcipuum finem, ante quàm absolute futura media, commodumue mediorum ex tali fine præuideat: verisimile autè est quòd nūquã Deus vellet incarnari, nisi simul reparationem generis humani, & prædestinationem hominum per incarnationem perficere voluisset; tametsi incarnatio & prædestinatio Christi fuerit præstantior finis, ad quem cetera à Deo ordinata sunt, quàm ipsum genus humanum & prædestinatio ceterorum; in quem tamen finem vicissim, tanquam in partem sui integris finis, incarnatio ordinata fuit.

Incarnatione futuram non fuisse si Adamus non peccasset, quia ratione aduersus Scotum defendatur.

Iuxta priorem partem nostræ conclusionis intelligo doctrinam D. Thomæ in responsione ad quartum citata, vbi ait. Prædestinationem in Deo præsupponere præscientiam omnium vniuersim futurorum contingentium, etiam eorum quæ originem erant habitura ex ordine prædestinationis & gratia atq; vnionis hypostaticæ; non tamen præsupponere præscientia, quòd futura essent absolute, sed ex hypothese, vt paulò ante explicauimus: quæ sola præscientia instituto D. Thomæ inferuiebat. Vt enim Deus, actu libero prædestinationis, orationes iusti vnus in medium salutis alterius ordinaret (vt de orationibus Stephani protomartyris cooperatione Pauli Augustinus & alij affirmat) satis erat, vt, dum Stephanum & Paulum prædestinabat, per scientiam mediam inter liberam & merè naturalem præcognosceret, si vtrūq; in eo ordine rerum & circumstantiarum creare vellet, in quo eos collocauit, futuras inter istus, & crepitus lapidum orationes Stephani pro suis persecutoribus, quas in medium prædestinationis & salutis Pauli præcipui persecutoris ordinaret, atque propter quas tam magnificè eum vocare & adiuuare decerneret. Vt itè incarnationem in reparationem generis humani institueret, satis erat si ex hypothese, quòd hunc ordinem rerum creare vellet, ruinam generis huma-

Mens D. Thomæ explicatur.

humani per eandem scienciam praeuideret. Deniq; vt caetera omnia circa tres illos ordines naturae, gratiae, & vnionis hypostaticae constitueret, mutuoq; effectus vnus ordinis ad alterius ordinis effectus ordinaret, satis erat illa eadem praecognitio, vt explicatum est. Exemplum naq; illud, de orationibus ab vno filis ad praedestinationem alterius, testatur D. Thomam intelligendum esse de praescientia, etiam futurorum contingentiu spectantium ad ordinem gratiae: eas naq; orationes vnus ordinat Deus ad praedestinationem alterius, quae a gratia emanant, per quam Deo gratiae redduntur.

Prædestina-
tionem, & de-
cretum circa
ordinem gra-
tiae, & incar-
nationem, nõ
antecepsit præ-
uisio pecca-
torum inesse
futuro abso-
lutè.

Posterior pars conclusionis, quod praedestinationem, atque decretum diuinum circa ordinem gratiae & vnionis hypostaticae, non antecesserit praecognitio peccatorum, quod futura essent absolute absq; vlla hypothese, manifestè probari potest. Primò quoniam per ordinem gratiae & diuinæ praedestinationis impediuntur multa peccata: quod enim maiora sunt auxilia gratiae, eò pauciora peccata fiunt: ergo quod haec, aut illa peccata sint, aut non sint absolute futura, & quod id Deus praeuideat, ex decreto voluntatis diuinæ circa ordinem gratiae & diuinæ praedestinationis dependet: non ergo ante illum constitutum praecognoscit Deus quae peccata absolute sint futura, sed solum ex hypothese, si tale vel talem ordinem gratiae velit constituere.

Secundò, praeuisionis peccati originis, in cuius remediũ verbum alsũpsit naturã humanã, supponit praeuisionẽ iustitię originalis & gratiẽ Adami sibi & posteris collata: etenim secluso hoc dono, non esset peccatum originis, quod nobis solum nocuit in gratuitis; neque magis primum peccatũ Adami in nos generatione transfunderetur, quam reliqua illius aliorumq; parentum peccata, in nos transmittantur: cum ergo iustitia originalis & gratia, non ad naturã, sed ad gratiã ordinem spectent; sit, vt non omnium peccatorum praeuisionis antecedit in Deo ordinem gratiã, praeuisionemq; futurorũ contingentiu ad eum ordinem spectatiũ.

Tertiò, si in Adamo non praecessisset peccatũ originis, quod fuit post dona omnia gratiã in statu innocentiae accepta, consecuta non fuissent tot peccata, quot, amissa iustitia originali, patrata sunt; ac proinde non fuissent a Deo praeuisa: sed primum Adami peccatũ nõ fuit praeuisionem antequam iustitia originalis & caetera dona, quibus nihil obstantibus peccauit, Deo que fuit ingratus, essent in eo praeuisa: ergo neque caetera Adami & posterorum peccata fuerunt praeuisa, ante eorundem donorũ ordinis gratiã praeuisionem: non ergo omnium peccatorum praeuisionis secundum esse futurum absolute praecessit in Deo constitutionem liberam ordinis gratiã, praeuisionemq; futurorum contingentiu ad eundẽ ordinem spectantium.

Quartò, cum peccata esse non possint nisi Deo permittente, peccata Adami

Adami & posterorum non prius a Deo fuerunt praeuisa futura absolute, quam permittere ea decerneret: sed ea non aliter permittere constituit, quam ex aternitate statuerit non conferre maiora auxilia gratiã quam re ipsa conferat (etenim nullum est peccatum quod, multiplicatis auxilijs gratiã, tandem non possit impediri) ergo non prius ex aternitate conspexit, quae peccata essent absolute futura, quam ordinem gratiã ex eadem aternitate constitueret.

Quintò, vt supra dictum est, verisimile est, diuinam bonitatem permittentẽ non fuisse totius generis humani ruinam, nisi simul adhibere vellet felicissimè remediũ per Christum: ergo non prius statuit permittere peccata generis humani, ac proinde neq; illa praeuidit absolute futura, antequam constitueret ordinem vnionis hypostaticae, praeuideritq; incarnationem futuram.

Sextò, in ijs quae ita sunt affecta, vt vnum sit propter aliud tãquam ob finem, si quid Deus prius vult, aut cognoscit absolute futurũ, potius est finis, quam id quod ad finem ordinatur; sed gloria est finis gratiã; gloria & gratia sunt finis naturae, & non eò contrariò: Deus naq; hominem propter gratiam & gloriam, reliquas verò res corporeas propter hominem condidit: ergo si inter futura contingentia, quae ad ordinem naturae & gratiã pertinent, aliqua Deus prius voluit, aut cognouit absolute futura, certè ea potius sunt futura contingentia ad ordinem gratiã & praedestinationis spectantia, quam quae ad ordinem naturae pertinent. Argumẽtum hoc tum secundum se vires habet, tum maxime aduersus Caietanũ, Scotum, & alios, qui ea argumentandi forma in re, de qua disputamus, vtuntur.

Id etiam, quod Caietanus eodem in loco affirmare videtur, ab ordine scilicet vnionis hypostaticae, atque adeò a decreto voluntatis diuinæ de exhibenda incarnatione, supponi in mente diuina ordinẽ naturae & ordinem gratiã, cognitionemq; futurorum contingentiu vtiusq; ordinis in mente diuina priorem esse cognitione futuræ incarnationis, videtur aperte esse in fide periculosum. Etenim cum prius (aut certè non postea) sit, Deum constituere, vt Christus, quã homo, sit per incarnationẽ, quam Christum esse praedestinatum ad tantam vel tãtam gloriam, utiq; si ordo gratiã & praedestinationis aliorum hominũ antecederet in mente diuina ordinem incarnationis, Christus non fuisset primus praedestinatorum; sed omnes alij praedestinati essent ante illum, atq; adeò praedestinati non fuissent in illo & per illum, hoc est, ex meritis illius; quod pugnat aperte cum sacris scripturis. Ad Ephes. naq; primo ait Paulus, Elegit nos in ipso ante mudi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in cõspectu eius in caritate, Qui praedestinauit nos in adoptionẽ filiorũ per IESVM Christũ in ipsum. Non solum aut in Christo & per Christũ, id est,

Impugnatur
Caietanus.

Christus Do-
minus præ-
destinatorũ
primus.

id est, ex meritis illius, nos praedestinavit, sed etiam ad imaginem & similitudinem illius tanquam capitis, atque exemplaris praedestinatorum, iuxta illud ad Rom. 8. Quos praescivit & praedestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Confirmari idem potest, quoniam omnes ex aeternitate praedestinati sumus in laudem & honorem Christi capitis nostri, & per gratiam & merita illius; ut enim D. Thomas in argumento sed contra, recte in hoc artic. docet, per qua media ad beatitudinem pervenimus, per eadem ex aeternitate a Deo praedestinati sumus ut ad illa perveniamus, cuiusque noster in beatitudine non est aliud, quam effectus; executioque aeternae praedestinationis: nullus vero post Adae peccatum ad beatitudinem, imo neque ad gratiam pervenit, nisi ex meritis Christi, atque ut id in laudem & honorem illius cederet, iuxta illud ad Hebraeos. 2, Decebat eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum, per passionem consummari. Cum ergo ex aeternitate minime potuerimus in laudem & honorem Christi, per meritaque; illius praedestinari, nisi vel prius vel certe simul incarnatio constitueretur; sit, ut ordo gratiae & praedestinationis, cognitioque; futurorum contingentium eiusdem ordinis, praecedere non potuerit in mente divina ordine & decretum unionis hypostaticae, cognitionemque Christi venturi.

Prædestinatio, & reprobatio una cum voluntate creaturarum rerum qualiter in Deo sint consideranda.

Ex his omnibus patet, meditandum esse Deum optimum maximum, ante omnem actum liberum suae voluntatis, ea plenissima deliberatione, de qua dictum est, praudentem, ex hypothesi quod, secluso Christo, eos angelos & homines, ut in beatitudinem pro ipsorum libertate pervenirent, in eo auxiliorum, ac rerum ordine collocare vellet, in quo eos creavit, futuram ruinam quorundam angelorum ac totius generis humani; praudentem item, ex sua infinita misericordia & bonitate posse donare Christum, cui, ut homini, gratiam unionis longeque; maiora bona, quam caeteris rebus simul sumptis, conferret; quem hominum atque; angelorum caput, rerumque; omnium dominum constitueret; in quo totum univereum nobilitaretur; per quem genus humanum redimeretur; atque; a quo dona omnia, quibus genus humanum salutem consequeretur, derivaretur &c. Tunc vero unico simplicissimo actu suae voluntatis, ita elegisse simul totum eum ordinem, qui speciales naturae, gratiae, & unionis hypostaticae ordines complectitur, & a constitutione mundi ad finem usque; seculi futurus est, ut in eo admirabili sapientia, naturae, gratiae, atque; unionis hypostaticae ordines, inter se miro quodam modo intexeret, eorumque; nonnullos effectus in se mutuo ordinaret. At ita, propter plenissimam deliberationem, cognitionemque, qua futura omnia ex hypothesi praevidebat meditandus est elegisse simul totum ordinem illum, partesque; illius intexuisse, ut ex praevisione lapsus generis humani, tanquam ex conditione sine qua

qua non ita fieret, ortum habuerit, ut (quoad homines attinet) diversum ordinem gratiae, ex unionis hypostaticae & Christo resultatem, loco eius ordinis gratiae, qui, si Adam non peccasset, fuisset futurus, instituerit, & cum reliquis ordinibus complicaverit.

Quare in primis meditandus est, non fictè, sed ex animo (quae ipsius est veritas ac bonitas) eo ipso actu, quo totum ordinem, qui a principio mundi usque; ad consummationem seculi futurus est, elegit, proposuisse condere angelos, & homines in statu innocentiae (Christo interim secluso) ut proprio arbitrio, per gratiam illius status abundantissime adiuto, in beatitudinem pervenirent, eamque ex animo veraci, si per ipsos non statueret, omnibus promiscue conferre voluisse. Porro electio ordinis illius, quoad decursum angelorum & hominum in statu innocentiae, & quoad ordinem gratiae illius status, licet fuerit praedestinatio quoad eos angelos, quos in eo ordine per talia auxilia pro ipsorum arbitrio perventuros in vitam aeternam praevidebat; quoad homines tamen, & eos angelos, quos pro suo etiam arbitrio & culpa praevidebat ad eam ex illo statu non perventuros, solum habuit rationem providentiae circa beatitudinem, coniunctam habentis voluntatem permittendi peccata, propter quae praevidebat eos ad eam non perventuros. Ratione vero peccatorum, quae ita in angelis praevidebat futura; quoniam non statuebat eorum lapsum reparare; habuit ulterius adiunctam voluntatem eos excludendi a regno caelesti, atque; plectendi cruciatibus aeternis, per quam ratio reprobationis illorum fuit completa.

Meditandus est deinde Deus, illo eodem actu, quo totum ordinem qui a principio usque ad finem seculi futurus est elegit, quoad voluntatem donandi Christum redemptorem, atque; ordinem gratiae, qui per Christum (loco eius quem Adamus amisit) successit, voluisse etiam ex animo promiscue omnes homines, iam in Adamo lapsos, in vitam aeternam pervenire, gratumque; illi esse, tum ut singuli salutem suam diligenter curent, ad vitamque; aeternam perveniant, tum etiam ut a caeteris ad eum finem diligenter adiuventur, iuxta illud primae ad Thessalonicenses. 4. voluntas Dei sanctificationis vestra, & illud primae ad Timotheum. 2. ubi, cum Paulus iussisset fieri orationes pro omnibus hominibus, addidit: Hoc enim bonum est, & acceptum coram salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri (ut multa alia scripturae loca praetermittamus) at ita voluisse omnes homines iam lapsos salvos fieri, ut propter rationes, quas quaest. 22. art. 1. & alibi reddidimus, in poenamque; peccati, voluerit id, non solum dependentem ab arbitrio cuiusque; adultorum, sed etiam cum longè maiori eorum difficultate & periculo; quoad eos vero qui ad usum rationis non perveniunt, dependentem a causis naturalibus, cuiusque; univerei, & ab arbitrio aliorum, qui eis remedium contra originis peccatum applicarent; deni-

denique quoad utrosq; magna ex parte dependenter à conatu Ecclesie, parentum, cursuq; vniuersi quoad ceteras causas liberar, in quarum potestate situm est docere & informare alios de ijs, quæ ad salutem sunt necessaria, verboq; & exemplo ad eum finem permouere, vel desides ea in parte esse, aut etiam eos peruertere, occasionemq; ruinæ illis præbere.

Porro electio ordinis illius, quoad voluntatem donandi Christum, & ordinem gratiæ, quæ in statu naturæ corruptæ hominibus confertur, simul fuit, tum electio & prædestinatio Christi, quatenus hominis, vt per vnionem hypostaticam simul esset filius Dei, primus prædestinatorum ad gloriam, caput hominum atq; angelorum, vniuersorumq; dominus, in cuius honorem & gloriam cuncta creata redundaret; tum etiam electio in Christo & per Christum mortalium omnium, qui meritis & gratia ipsius in vitam æternam peruenient. Etenim voluntas donandi Christum hominibus lapsis, & per Christum totum ordinem gratiæ qui post lapsum primorum parentum à principio mundi vsq; ad cõsummationem seculi in diuersis Ecclesie militantis statibus multipliciter fluit, quique multo vberiore haberet effectum, si per homines ipsos non staret, rationem habuit diuinæ prouidentie circa beatitudinem comparatione mortalium omnium, qua per Christum & in Christo omnibus ad beatitudinem denuo prouisum est: comparatione verò eorum, quos Deus ea via pro libertate arbitrij ipsorum, aut applicato illis remedio contra originale peccatum, si ad vsum rationis non peruenirent, peruenturos præuidit in vitam æternam, fuit prædestinatio in Christo & per Christum. Quare actu illo simul cetera omnia, quæ ad naturam & gratiam spectant, ordinauit in Christum tanquam in finem: & incarnationem ipsam atq; Christum, licet expetiuerit vt ideo essent quia in se ipsis sunt maius bonum quàm cetera creata, vicissim tamen voluit vt foret in reparatione generis humani, tanquam in partem finis integri, sine qua, iuxta verisimiliorem sententiam, non foret Christi incarnatio. Omnia tamen (etiam ordinem angelorum, atque hominum in statu innocentie) tandem in se ipsam tanquam in finem reulit, atque in admirandam suorum omnium attributorum ostensionem & commendationem, vt sæpe dictum est.

Ex his omnibus quibus iam facile intelliget, nullam fuisse, vel electionem, vel prædestinationem hominum in vitam æternam, nisi in Christo & per Christum, hoc est, ex meritis, & gratia illius, vt art. 1. disputatione. 2. & art. 3. ex parte dictum est.

Illud præterea animaduertendum est, quemadmodum supra dicebamus, electionem ordinis angelorum atque hominum in statu innocentie, ita habuisse rationem prouidentie circa vitam æternam comparatione hominum atque eorum angelorum, quos Deus præuidebat ad eam proprio arbitrio & culpa non peruenturos, vt adiunctam haberet voluntatem

ratem permittendi illorum lapsum in peccata, & ulterius voluntatem excludendi demones à regno cœlesti, eosq; æternis supplicijs cruciandi, per quam ratio æternæ reprobationis illorum completa fuit: ita etiam electionem Christi, & ordinis gratiæ, quæ per Christum in statu naturæ corruptæ hominibus confertur, ita habuisse rationem diuinæ prouidentie circa vitam æternam comparatione eorum hominum quos Deus per illa auxilia præuidebat ad eam non peruenturos, vt adiunctam habuerit, tum voluntatem permittendi lapsum eorum in peccata lethalia, quæ propria, aut primi parentis libertate ac culpa præuidebat futura, atq; perseuerantiam in illis vsque ad finem vitæ, tum etiam voluntatem excludendi illos propter eiusmodi peccata præuisa à beatitudine, per quam voluntatem ratio æternæ eorum reprobationis completa fuit.

Quantum integer effectus prædestinationis à libero adulti arbitrio pendeat.

Membrum 8.

HIS omnibus ita examinatis ac cõstitutis, antequàm subijciamus nostram de prædestinatione sententiã (quam correctioni sanctæ matris Ecclesie, vt & cetera nostra submittimus.) Illud in primis admonuerim, multum interelle, inter prædestinationem eorum, qui ante vsum rationis è vita decedunt, & eorum qui ad eum perueniunt (illos omnes paruulorum, hos verò, adultorum nomine, deinceps significabimus.) Etenim in prædestinatione & reprobatione paruulorum solum agebatur de gratuitis donis consequendis aut amittendis: paruuli namque reprobatu in reliquis perinde se habebunt, ac si in solis naturalibus fuissent constituti. Imò post diem Iudicij, cum ipsorum animæ suis fuerint corporibus restituta, ab omnibus molestijs, & ærumnis, quibus in hac naturali vita subiaceamus, supernaturaliter liberabuntur, melioremq; in naturalibus vitam, vitio omni mentis & corporis immunem, in perpetuas æternitates ducent, quàm vllus vnquam mortalium duxerit. Quia ergo in prædestinandis, aut reprobandis paruulis, solum agebatur de gratuitis donis consequendis, aut amittendis, mirum non est, si quemadmodum per aliena tantum merita, Christi videlicet Seruatoris nostri, prædestinantur: ita propter aliena tantum demerita ad ipsos deriuata, nepe propter peccatum, non sua, sed primi parentis voluntate commissum, ad ipsosq; naturali propagatione transfusum, eisq; inherens, reprobatu. Mirum item non est, si, post innocentie statum amissum, nec vitam æternam consequi, nec pœnam dani æternam euadere, in eorum potestate collocatu sit; sed vtrūq; ex cursu vniuersi, & causis potentibus eos, vel antequàm

Prædestinationis paruulorum & adultorum discrimen.

nas.

nascatur, vel baptismum suscipiat interimere, atq; ex aliena industria & voluntate liberè eis applicante, aut non applicante, remedium contra originis peccatum, id totum pendeat.

In prædestinatione verò & reprobatione adultorū, cum de sempiterna felicitate cum acerrimis æternisq; cruciatibus cōmutanda ageretur, ratio ipsa postulabat, vt (Deo ad merita vitæ æternæ, quæ solis adultorū viribus cōparari non poterant, opitulanti parato) in manu cōsiliij sui collocarentur, vt vel proprijs meritis, vitæ saltem æternæ, vel certè interueniente propria industria (quod dixerim propter eum, qui attritus solum dum sui erat compos, è vita discedit, sacramento post amissū vsū rationis suscepto) vel demeritis proprijs, ad vitam aut ad mortē æternam, vt mallēt, peruenirēt: id quod re ipsa ita effectū esse scripturæ sacræ ubiq; testatur. Quò fit, vt omni prorsus dubio semoto affirmādum sit, nullum adultum prædestinatum esse in vitam æternam, nisi per propria merita, quæ, auxilijs & donis diuinis nihil omnino impediētib; in potestate liberi arbitrij sitū sit, re ipsa habere, vel non habere, vt maluerit; qua de causa laudi & merito illi tribuuntur. Intellige, vel certè interueniēte propria industria: quod addo, propter adultū illum de quo paulò ante locuti sumus. Simul obserua, me nō dixisse, adultos prædestinatos esse propter propria merita, sed per propria merita: illud enim esset falsum; hoc autem est verum. Hinc etiam fit, vt nullus adultorum reprobatus sit ad cruciatu; æternos, nisi propter propria demerita, quæ re ipsa habere, aut non habere, in potestate liberi sui arbitrij sit collocatū; eaq; de causa vituperio, æterna punitione dignissimo, cuiq; tribuitur. Nullus ergo catholicorum negare potest à quocūq; adulto prædestinato propria merita, quæ, nihil omnino impediēte diuina prædestinatione, in eius potestate est præstare, aut non præstare. Imò neq; negare potest proprias dispositiones ad fidem, primā gratiā, & alia dona, quæ licet à gratia excitatē & cooperatē pendeant, attamen nihil omnino impediēte diuina prædestinatione, in potestate liberi arbitrij eas habere, aut non habere, situm est. Quare quātum quæst. 14. art. 13. multis disputatiōibus ostensum est, nihil impediēte diuina gratia, à nobis pēdere bonū vsū arbitrij nostri, quò vel ad gratiā disponimur, vel ea iam adepta exercemus opera incrementi illius & gloriæ meritoria, in eaq; perseveramus, tātundem, nihil omnino impediēte diuina præscientia & prædestinatione, dicendū est, à nobis ipsis, nostraq; innata libertate, simili modo pēdere, atque ad eò, nihil vel prædestinatione vel reprobatione Dei æterna impediēte, in potestate nostra esse, vel ita re ipsa operari, vt vitam æternā consequamur, vel etiā eo modo, vt ab ea in extremā miseriā deflectamus. Quæ omnia, & quantā ratione cum æterna prædestinatione, & reprobatione cōsentiāt, ostēdere proponimus. Neq; dubito quin ea, quæ à me modo paucis cōprehēsa sunt,

sunt, de fide sint, si quæ toto art. 13. quæstionis. 14, & art. 6. quæstionis. 19, & quæ hac, & præcedente quæstione dicta sunt, expendantur.

Duo deinde in prædestinatione adulti ante oculos habēda sunt. In primis adultus ipse, qui ex æternitate est à Deo prædestinatus, vt cum donis, quæ Deus ex æterna prædestinatione statuit illi conferre, per suum arbitrium cooperetur suam salutem, in vitamq; æternā perueniat. Secūdo loco dona ipsa, quibus Deus æterna sua prædestinatione statuit illum adiuuare, perducereq; in vitam æternā, quæ dona, vt à Deo per prædestinationem æternam proficiuntur, effectus sunt prædestinationis.

Vt ergo interim solum loquamur de effectibus supernaturalibus, quos integer effectus prædestinationis adulti includit, exemplum, quo dilucidior res fiat, in eo adhibeamus; qui, adultus cum sit, ad fidem vocatur, ex infidelisq; fidelis, ac iustus efficitur, & decursu tēporis, vt fieri solet, saepe à gratia decidit, illamq; recuperat, tādēq; per bona opera in gratia vltimò accepta fructificat & crescit, ad extremumque vitæ spiritum in ea perseverat, & vitam æternam pro meritorum ac gratiæ quantitate cōsequitur. Quod enim de integro effectū prædestinationis talis hominis dictum fuerit, facile effectū prædestinationis cuiusuis alterius adulti, paucis mutatis, accommodabitur.

Ex ijs igitur, quæ quæst. 14. art. 13. præsertim à disputatione 8. & à disputatione 35. explicata sunt, nemini dubia esse debent quæ sequuntur. Primum est, licet habitus fidei, spei, caritatis, primæque gratiæ gratum facientis qua iustificamur, à solo Deo efficienter producantur, neq; sub nostrū meritum cadant, pēdere tamen de lege ordinaria à propria dispositione adultorum, qua per liberam cooperationem proprii arbitrij, coadiuuante auxilio diuinæ gratiæ præuenientis atque excitantis, se disponunt. Item licet incrementum gratiæ gratum facientis quod post iustificationem in progressu vitæ adultis infunditur, & gloria quæ in termino vitæ adultis prædestinatis confertur, à solo Deo efficienter producantur, pendere tamen à proprio merito adultorum, quo per liberū sui arbitrij influxū, cooperante diuina gratia, cuiusmodi incrementum gratiæ gratum facientis & gloriam promeretur. Pendere item à positio, aut negatio, libero vsu sui arbitrij, quo à lethali; peccatis vsque ad terminum vitæ liberè, tentationibus resistendo, ac difficultates superando, abstinēt, eaq; ratione gratiam vsq; ad finem vitæ liberè conseruant. Quauis non negandum sit, si partem aliquam gratiæ gratum facientis in progressu vitæ ex opere operato, vt vocant, virtute alicuius sacramenti recipiant, neq; illā, neque gloriam quæ illi respondet, proprijs meritis, sed Christi dūtaxat recipere; vtrūque tamen dependenter ab vsu proprii arbitrij, quo tale sacramentum liberè suscipere voluerunt, atque à propria dispositione qua ad illud suscipiendum se aptauerunt. Quò fit, vt adulti, licet effectus

In prædestinatione adulti duo ante oculos habēda.

Prædestinationis effectus.

Prædestinationis adulti supernaturalis effectus quantum à libero ipsi arbitrio pendeat, & quantum à Deo.

supernaturales praedestinationis connumeratos à solo Deo efficienter recipiant, nihilominus eos dependenter à libero vsu proprii arbitrii, modo paulò ante explicato, recipiant. Neque hac in re ullam video esse controuersiam, aut difficultatem.

Secundum est, actus supernaturales liberi arbitrii, quibus adultus infidelis, à Deo per auxilium gratiae praeuenientis excitatus, liberè se primò disponit ad fidem, vel spem, vel gratiam suscipiendam, pendere tum à Deo per gratiam praeuenientem, tum etiam à libero influxu adulti per proprium arbitrium influentis, qui indifferenter potest, vel cooperari ad eos actus cum praeueniente & excitante gratia, vel non cooperari, aut etiam ab ea dissentire, cassamq; illam reddere comparatione actuum ad quos Deus per illam liberum adulti arbitrium inuitat. Qui autem sint eiusmodi actus, & qua ratione à nobis & à Deo fiant, imò quousq; gratia etiam praeueniens à conatu Ecclesiae, atque à libero nostro arbitrio, iuxta leges à Deo praescriptas, pendeat, locis superius citatis explicatum est. Ex eisdem etiam locis patet, supernaturales actus, quibus adultus, post adeptam primam gratiam, incrementum illius, & gloriae promeretur, à libero adulti influxu in eos, atque à gratia gratum faciente iam adepta, alijsq; interdum auxilijs diuinis simul concurrentibus, dependere. Merita namque nostra, ita sunt nostra propter liberum influxum quo ad illa concurrimus, & à quo pendent, vt simul sint dona Dei propter gratiam, & dona per quae nobiscum cooperatur, à quibus non minus, imò multò magis dependent. Vfus denique liberi arbitrii, quo adultus iustificatus in gratia semel accepta à lethalibus peccatis abstinens omnes tentationes ac difficultates superando, diu perseuerat, vt ex eisdem locis est manifestum, pendet, tum ab arbitrio ipso, quod, & consentire aut non consentire in peccata, & tentationibus succumbere aut repugnare, prout maluerit, potest; tum etiam à diuino auxilio, sine quo diu in gratia perseuerare non potest, quin succumbat, atque in lethale peccatum deuoluatur.

Ex his omnibus illud in primis non obscure deducitur, totum, & singulas partes eius supernaturalis vsus liberi arbitrii, qui in integro effectu praedestinationis adulti includitur, siue is sit vsus quo adultus liberè ad fidem, spem, caritatem, & primam gratiam se disponit, siue quo, post acceptam iustitiam, liberè exercet supernaturalia opera quibus incrementum gratiae & vitae aeternae promeretur, à peccatis abstinere, difficultates superat, tentationibusque resistit, habere duas causas liberas, & à qualibet earum tanquam à parte vnius integrae causae pendere. Prior ac praecipua Deus est, qui per sua dona, concursus, & auxilia cooperatur totum illum bonum vsus, & singulas illius partes. Posterior ac minus praecipua, ipsum arbitrium, quod libero suo influxu ad

eundem supernaturalem suum vsus, & singulas illius partes cooperatur. Quare quemadmodum totus, & singulae illius partes, à Deo pendent, & efficiuntur; ita etiam à libero ipso arbitrio. Sicut item si Deus supernaturaliter in illum, & in singulas illius partes, noller influere omnino non essent: ita si arbitrium ipsum, vt potest, in singulas illius partes non cooperaretur, penitus non essent. Quae omnia late explicata sunt quaestione. 14. art. 13. Si ergo bonus vsus supernaturalis arbitrii & singulae illius partes spectentur, vt praedicto modo à Deo tanquam à quadam parte totius causae proficiuntur, bonus vsus liberi arbitrii includitur in integro effectu praedestinationis adulti, tanquam pars quadam illius. Si verò spectetur, vt praecise, ab arbitrio creato emanat, tanquam ab altera parte integrae illius causae, habet se ex parte praedestinati, estque id quod Deus ab eo exigit, vt cooperetur etiam ad suam salutem, dignusq; praemio aeterno per propria merita, quae dona etiam sunt Dei, efficiatur. Atque hac ratione diximus supra, in praedestinatione adulti duo esse ante oculos habenda: tum adultum ipsum, qui ex aeternitate est à Deo praedestinat, vt cum donis, quae ex praedestinatione aeterna statuit illi conferre, per suum arbitrium cooperetur suam salutem, vitamque aeternam consequatur: tum dona quibus ex aeterna praedestinatione statuit illum in tempore in vitam aeternam perducere: eaque dona, vt à Deo per praedestinationem aeternam proficiuntur, esse effectus praedestinationis. Etenim quemadmodum in destinatione sagitta in scopum, aliud est sagitta quae destinatur, aliud vis quae illi à sagittario imprimitur, quae in scopum ab eo destinari dicitur: sic etiam in destinatione, qua adultus à Deo, vt per suum arbitrium non solum propria sponte, sed etiam propria libertate & meritis in vitam aeternam deueniat, eo modo destinatur, vt, si velit, deficere ab ea possit, aliud est id quod ita destinatur, nempe adultus ipse sua innata libertate praeditus, in manuque consilij sui constitutus; aliud verò media, quibus à Deo destinatur, adiuuarique constituitur, vt cooperando per suum liberum influxum in vitam aeternam perueniat. Quò fit, vt ex parte adulti praedestinati non solum se se habeat adultus ipse, sed etiam ipsius innata libertas, atque adeo liber influxus & cooperatio, vt praecise ab arbitrio ipso emanat: ex parte verò Dei praedestinantis, praedestinationisue diuinae, se se habeant omnia, quibus illum adiuuare, in vitamque aeternam, tam per se immediate, quam per causas secundas, perducere constituit, quae omnia vt à Deo (etiam bonus ipse vsus liberi arbitrii, vt à Deo cooperante efficiuntur) effectus sunt praedestinationis. In partibus verò eiusmodi boni vsus liberi arbitrii nihil omnino cernitur profectum à Deo, quod non idem ab arbitrio creato emanet, & è contrario; quin potius quicquid in

Liberi arbitrii bonus vsus supernaturalis. quae ratione includatur in effectu praedestinationis.

illo est, totalitate effectus ut vocant, totum est à Deo, totumque ab arbitrio creato; ab vno quoque, ut à parte totius causæ, ab utroque simul, ut à causa integra, non exclusis interim alijs causis, si quæ simul concurrant.

Illud tamen animadvertendum est, quatenus ille bonus usus emanat ab arbitrio creato, in Deum etiam referri: tum ut in autorem ipsius arbitrii, qui in similes bonos usus vim illam hominibus contulit; tum ut in eum, ex cuius generali concursu quicumque arbitrii influxus pendet: tum etiam tanquam in eum, qui suis supernaturalibus donis auxilijsue prævenientis gratiæ, arbitrium ipsum inuitat & allicit, ut cõsensum præbeat ad eiusmodi usus supernaturales. Ut enim quæst. 14. art. 13. disputatiõe. 8. & alijs explicatum est, sæpe arbitrium neque quoad substantiam actus, hoc est, ad similes usus naturales, influeret, nisi præueniente gratia alliceretur & inuitaretur: tum denique tanquam in eum, qui cooperando per eadem gratiæ dona in actus ad quos arbitrium ipsum cooperatur, efficit ut usus ille, cooperatiõis arbitrii, in re sit supernaturalis, ut sæpe explanatum est. Semper tamen Deus arbitrio innatam libertatem, ut consentiat, aut non consentiat, influat, aut non influat, cooperetur, aut non cooperetur, relinquit; quam ideo per liberum arbitrium homini insitam esse voluit, ut in manu consilij sui cõstitutus, dominus esset suarum actionum, earumque ratione, nihil prædestinatione impediente, virtutis ac vitij, meriti & demeriti, laudis ac vituperij, præmij & supplicij capax se ipsa esset: id quod scripturæ & concilia pascim, ut videmus, testantur.

Illud deinde ex hæcenus dictis est manifestum, rem quæ est integer supernaturalis effectus prædestinationis adulti (sæpe quoad ea sine quibus, quemadmodum adultus in vitam æternam non perueniret, ita neque illa esset effectus prædestinationis ipsius) pèdere à duabus causis liberis tanquam à duabus partibus vnius integræ causæ, ita ut quavis earum liberè, prout potest, non influente, aut contrario modo operante, res illa quæ integer est effectus prædestinationis, non esset in rerum natura. Etenim, ut ostensum est, saluamque, si de catholica, arbitrii que, nostri libertate, negari non potest, quod infidelis adultus fidem, spem, caritatem, & primam gratiam assequatur, illam in vitæ decursu amissam recuperet, in ea crescat, in ea usque ad vitæ terminum perseueret, tandemque vitam æternam consequatur, à supernaturali usu arbitrii ipsius adulti dependet, quo liberè se ad priora illa dona disponit, à peccatis abstinet, tentationes ac difficultates superat, & augmentum gratiæ & gloriæ promeretur, ut explicatum est; totus verò ille usus Deum ipsum & arbitrium creatum, tanquam duas partes vnius causæ liberæ, habet à quatum qualibet prædicto modo, ut explicatum etiam est, pendet. Quare cum infidelis adultus sine fide, spe, caritate, prima gratia, perseuerantia ad finem usque vitæ in ea, & sine vltimo

liberi arbitrii ad ea omnia necessatio, non possit ad vitam æternam peruenire; fit, ut res quæ est integer supernaturalis effectus prædestinationis adulti, saltem quoad illa sine quibus non erit effectus prædestinationis, prædicto modo pendeat simul à Deo & ab arbitrio creato tanquam à duabus partibus vnius integræ causæ liberæ.

Dixi, rem quæ est integer supernaturalis effectus prædestinationis adulti, saltem quoad ea sine quibus non esset effectus prædestinationis illius, pendere simul à Deo & ab arbitrio creato tanquam à duabus partibus vnius integræ causæ liberæ: quoniam licet motus præuenientiæ & excitatiõis gratiæ, non sint supernaturales usus liberi arbitrii, sed supernaturalis usus liberi arbitrii eos sequatur; neque motus illi ab arbitrio creato, quæ liberum est, pendeant, nisi quatenus potest diuertere ad alia cogitationem, aut non accedere ad audiendum verbum Dei, aut ad alia exercitia in quibus, quasi inferendo se notitijs aliunde comparatis, solet Deus supernaturaliter mouere & excitare arbitrium nostrum, atque ea ratione, quatenus motus supernaturales sunt, à solo Deo, ut quæst. 14. art. 13. præfertim disputatiõne. 43. explicatum est, tanquam à causa liberè eos producente proficiscuntur; nihilominus, cum illi nullam omnino necessitatè inferant arbitrio nostro ad reliqua quæ ab eo pèdent, & sine quibus res, quæ est integer supernaturalis effectus prædestinationis adulti, non erit in rerum natura, ac proinde neque rationem habebit effectus prædestinationis talis adulti; fit, ut licet res tota quæ est integer supernaturalis effectus prædestinationis adulti, non pèdat quoad singulas suas partes ab arbitrio adulti, quia tamen pèdet quoad eas sine quibus non habebit rationem effectus prædestinationis illius, simpliciter, atque ut rationem habeat effectus prædestinationis, ab arbitrio adulti pendere dicatur.

Hac eadem ratione, licet sumamus latius rem, quæ est integer effectus prædestinationis adulti, nempe ut comprehendit non solum effectus supernaturales ordinis gratiæ & gloriæ, quo pacto de ea hæcenus locuti sumus, sed etiam ut comprehendit omnes alios effectus, quibus adultus, ut vitam æternam consequatur, adiuuatur, videlicet conatum Ecclesiæ, cõplexionem ad virtutem propensam, natum, educatumque esse inter eos, quorum consilij & exemplo mirum in modum adiuuetur & cetera, dicere possumus, rem illam simpliciter, atque ut rationem habeat effectus prædestinationis, pèdere à libero arbitrio ipsius adulti prædestinati. Etenim licet multas habeat partes, quæ ab arbitrio illius non pendeant, ut habere cõplexionem ad virtutem propensam, natum esse inter Christianos, &c., quia tamen, nihil omnino his omnibus partibus impediètibis, ab arbitrio illius pèdent illa alia sine quibus, neque res illa tota erit in rerum natura, neque rationem habebit effectus prædestinationis; fit, ut res illa, simpliciter, atque ita ut rationem effectus prædestinationis talis adulti for-

Cōparatione Dei solum dicitur aliquid praedestinationis effectus, non ita cōparatione alterius causae.

tiatur, à libero influxu arbitrij talis adulti pendere dicitur. Meritò vñ sumus potius nomine, rei quae est effectus praedestinationis, quam nomine, effectus praedestinationis: quoniam licet dete aliqua, quae effectus sit praedestinationis, vt de supernaturali bono vsu arbitrij hominis praeordinati, concedendum sit habere Deum & hominem tanquam duas partes vnius causae liberae, à quarum qualibet efficienter sit ac pendeat; nihilominus concedendum non est, eundem supernaturalē bonum vsu, quatenus effectus praedestinationis est, habere aliam causam quam Deum. Etenim, vt solius Dei est in vitam aeternā praeordinare, ita solum cōparatione Dei dicitur aliquid effectus praedestinationis; quatenus videlicet ab eo per praedestinationem ac praeordinationem aeternam mediātē vel immediātē tanquam à causa emanat. Quemadmodum enim calor ab igne productus in aquam, licet simul sit effectus ipsius ignis tanquam causae particularis, Dei tanquam causae vniuersalis, & aquae tanquam causae materialis, atque ab his tribus causis in diuerso genere & gradu causae simul sit ac pendeat; nihilominus non habet rationem effectus in genere & gradu causae efficiētis particularis, nisi solum cōparatione ignis, quatenus praecise illo modo ab eo emanat; quod verò in genere & gradu causae efficiētis maximè vniuersalis sit effectus, habet solum cōparatione Dei; & quod sit effectus in genere causae materialis, habet solum cōparatione aquae; ita licet supernaturalis vsus arbitrij simul habeat quod sit effectus Dei & arbitrij creati, quod tamen sit effectus praedestinationis, non habet cōparatione arbitrij creati, sed cōparatione Dei, quatenus ab eo mediātē vel immediātē per praedestinationem aeternam emanat; maximè cum, vt explicatum est, vt emanat ab arbitrio creato, habeat se ex parte, rei praeordinatae, non verò praedestinationis.

Epilogus dictionū.

Vt quae dicta sunt ad epilogum redigamus, quod haecenus dictis contēdimus, & salua fide catholica, nostriq; arbitrij libertate arbitramur nō posse negari, est. Rem quae est totus effectus praedestinationis infidelis adulti, quoad totum supernaturalem vsu liberi arbitrij, quo in vitam aeternam perducitur, pendere tanquam à causa illum producente, non solum à Deo, sed à libero influxu & cooperatione ipsius adulti, in cuius potestate, nihil impediētē aeterna Dei praedestinatione, est, non ita influere, atque aded efficere, vt totus ille bonus vsus non sit in rerum natura. Item eandem rem, quoad dona fidei, spei, caritatis, primae gratiae, quoad incrementum illius, perseuerantiam vsque ad vitæ terminū in ea, & denique quoad affectationem vitæ aeternae, pendere ab eodē libero influxu arbitrij adulti in eundē supernaturalem suum bonum vsu, quo in vitam aeternam perducitur. Etenim si ille bonus vsus non sit, neq; hęc alia dona erunt in rerum natura: at bonus vsus pēdet à libero arbitrio per suū influ-

influxum tanquam à vera & proprijsima causa, admodum causarum naturalium realiter ac efficienter in eum effectum proprijsimè influente: illa verò alia dona pendent ab eo, partim tanquam à causa cooperante dispositiones sine quibus non infundentur, partim tanquam à causa meritoria, vt augmentum gratiae & gloriae, & partim tanquam à causa ita liberè se gerente, vt non demereatur gratia semel adeptā, eamq; amittat. Quia ergo si à re, quae est integer effectus praedestinationis adulti, absint ea omnia, quae ab arbitrio talis adulti ostensum est pendere, vtique sicut illud non perducet in vitam aeternam, ita neq; habebit rationem effectus praedestinationis illius; sit, vt licet res illa habeat quod sit effectus praedestinationis, prout est à Deo per praedestinationem aeternam, atque cōparatione Dei, & non vt est ab arbitrio creato; nihilominus ab arbitrio creato pendeat, non solum quod res ipsa in rerum natura sit, sed etiam consequētē quod rationē effectus praedestinationis in se habeat.

¶ Autoris de praedestinatione sententia.

Membrum. 9.

Acto praecedenti fundamento circa effectū praedestinationis, sequētib; conclusionibus quid de aeterna Dei praedestinatione cōsēndum videatur, explicemus.

Sit ergo prima conclusio. Ratio ordinis ac mediōrū, quibus Deus per scientiam naturalem, & mediam inter liberam & merè naturalem, prauidit creaturam aliquam mēte praeditam peruenturam in vitam aeternā, cum proposito determinationeue diuinā voluntatis ex parte sua id executioni mandandi, est praeordinatio talis creaturae. Haec ex dictis, praesertim articulo primo, est manifesta.

Secunda cōclusio. Licet adultus ita praeordinatus, certò, hoc est, absq; vlla Dei deceptione, vitam aeternam consequetur; certitudo tamen non est ex parte mediōrum, effectusq; praedestinationis, sed ex parte diuinā praescientiae, qua Deus altitudine illimitataq; perfectione sui intellectus, supra id quod natura rei habet, certò cognoscit praeordinatū taliter pro sua libertate cooperaturum per suum arbitrium, vt eisdē medijs in vitam aeternam re ipsa debeat peruenire: cum tamen, si velit, possit re ipsa ita operari, vt neque ea media, effectusq; praedestinationis in rerum natura existant, neque ipse in vitam aeternam perueniat. Itaq; cum secundum se incertum sit, à libertateq; proprii arbitrij creati pēdeat, praeordinatū in eo ordine rerum, in quo Deus eum statuit collocare, tali modo cooperaturum cum auxilijs quibus eum decreuit adiuuare, vt & effectus totus praedestinationis existat, & ille per eum in vitam aeternam perueniat; Deus

Prima conclusio.

Praeordinatio quid sit.

Secunda.

Certitudo praedestinationis vnde.

altitudine sui intellectus, ante vllum actum suæ voluntatis, certò nouit, quid pro libertate arbitrij illius esset futurum; cogniturus quidem contrarium, si, vt potest, contrarium esset re ipsa futurum: accedenteq; determinatione diuinæ voluntatis, qua in tali ordine rerum eum collocare, taliaq; auxilia illi donare statuit, remāsit eo ipso prædestinatus. Hęc omnia tum ex fundamento membro præcedēte iacto, tum ex ijs, quæ. q. 14. art. 13, & quæst. hac, & præcedēte fusè explicata sunt, sunt notissima. Vnde D. Paulus. 2. ad Timoth. 2. ad hoc caput certitudinem diuinæ prædeterminationis reduxit, dicens. Firmum fundamentū Dei stat, habens signaculum hoc (quo videlicet certum ac firmum redditur) nouit Dominus qui sunt eius. Dum verò addit. Discedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia; & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam; subiungensq;: si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum, & vtile Dño ad omne opus bonum paratum; clarè ostendit, nihil omnino firmo prædeterminationis fundamento impediēte, in potestate cuiusq; adulti, dum in militate ecclesia versatur, esse positum, emundare se, fieriq; vas in honorem; aut se ipsum peccatis coinquinare, & in contumeliam æternam vas aptū reddere.

Prædestinatio in sensu diuiso damnari quo pacto possit, & in composito non possit, salua arbitrij libertate.

Porro ex his facile quibus intelliget, in sensu diuiso, prædestinatum adultum ad eum sensum posse vitam æternam non consequi, quod nihil omnino impediēte æterna Dei prædeterminatione antecedente, nullamq; omnino, vel donis, vel cooperatione diuina (quæ illius sunt effectus) necessitatem arbitrio prædestinati inferētibus, perinde sua innata libertate agere potest vt sempiternam incurrat miseriam, ac si nulla antecessisset prædeterminatio. In sensu verò cōposito, ea quidē ratione non posse amittere sempiternam felicitatem, quia hæc duo coherere non possunt, nimirum, vt ille prædestinatus sit, & sempiternam felicitatem amittat; & quia, si ille, vt potest, ita abusus esset suo arbitrio vt sempiternam amitteret felicitatem, neq; Deus præsciret illum per media, quæ ex sua parte illi statuit conferre, peruenturum in vitam æternam; nec proinde voluntas cōferendi talia media completeret rationem prædeterminationis, sed solum prouidentia comparatione vitæ æternæ: non verò ea ratione, quæsi vel præexistens prædeterminatio, vel dona & cooperatio diuina, quæ illius sunt effectus, vllam arbitrio prædestinati operandi eo modo, vt vitam æternam consequatur, inferant necessitatem. Id enim, & cum fide catholica, & cum libertate arbitrij, quæ, etiam præexistēte æterna Dei prædeterminatione quorundam hominum & reprobatione cæterorum, illa salua manet, proculdubio pugnaret, vt ex ijs, quæ quæst. 14. art. 13, & tota hac, & præcedente quæstione dicta sunt, erit manifestum.

Ex his

Ex his omnibus vterius patet, quam ratione cum æterna prædeterminatione adulti, libertas eiusdem, tum vt vitam æternam assequatur, tum vt in æternam deueniat miseriam, cohareat. Etenim in concilianda libertate arbitrij cum æterna prædeterminatione, non alia difficultas est, quam in eadem libertate, cum diuina præscientia futurorum concilianda. Vt enim explicatum est, in æterna prædeterminatione non alia est certitudo, quod prædestinatus sempiternam sit beatitudinem consequuturus, quam quæ est in diuina præscientia, qua Deus certò cognouit, eum, cui talia, vel talia auxilia, ac media ex æterna dispositione præparauit, peruenturum in vitam æternam; esto, si velit, possit re ipsa ad eam non peruenire: porro libertatem arbitrij creati, cōtingentiamq; rerum omnium coherere cum certitudine diuinæ præscientia, fusè, & ni fallimur, perspicuè ostēdimus quæst. 14. art. 13. disputatione. 47. & tribus sequentibus.

Tertia conclusio. Certitudo, quod paruuli prædestinati vitam æternam consequentur, non est ex certitudine mediolorum, effectusue prædeterminationis, qui in se non est certò futurus; sed ex certitudine diuinæ præscientia, qua Deus altitudine sui intellectus, quod in se est incertū, potestq; non esse, cognouit certò futurum. Probatum primò, quoniam si Adam in statu innocentiæ, vt potuit, non peccasset, fortè alia fuisset series hominū, qui nasceretur, ac nunc est, mutatis tot circūstantijs, quot propter casum primorum parētum, quoad cursum naturæ, mutatae sunt, vt infra in tractatu de opere sex dierū dicemus. Atque esto fuissent iidem numero homines, nullus tamen sine vsu rationis cōsequeretur vitam æternam; nullus item in Christo, & per Christum, hoc est, per dona quæ ille nobis promittit, esset prædestinatus, sed per donum iustitiæ originalis, longèque alia diuersa dona ab eis, per quæ paruuli prædestinati beatitudine potiūtur; cum ergo, quod Adamus fuerit peccaturus, non aliam habuerit certitudinem, quam in diuina præscientia, qua peccatū, quod ille vitare potuit, Deus certò cognouit; sit, vt certitudo, quod paruuli prædestinati salui fiant per ea media, per quæ Deus ex æternitate eos saluos esse voluit, non sit ex certitudine mediolorum, effectusq; prædeterminationis secundum se, sed ex certitudine diuinæ præscientia. Secundò, quod paruuli prædestinati salutem per ea media cōsequantur, per quæ à Deo prædestinati sunt, pender ex eo quod nascantur, nec moriantur antequam remedium contra originis peccatum ipsis applicetur, atque ex eo quod ad vsu rationis non perueniant: at seclusa præscientia, qua Deus ex altitudine sui intellectus certò cognoscit hæc omnia futura, nihil horū est certum, quin potius, nihil impediēte diuina præscientia, singula secundum se sunt cōtingentia, potueruntq; non euenire: quandoquidem potuerūt eiusmodi paruuli non nasci, parentibus, auis, proavis & ceteris vsq; ad Adamum, non cōtrahentibus, vel non cōcurrentibus ad generationem, varijs que

Prædestinatio, & libertas arbitrij conciliatur.

Tertia conclusio. Prædeterminationis paruulorum certitudo non est ex certitudine mediolorum, sed præscientia daturat.

alijs

alijs de causis impediri potuit eorū conceptio, & natiuitas in vteris maternis; potuerūt etiam mori antequam remedium cōtra peccatum applicaretur, orto bello, aut rixa, multisq; alijs de causis; potuit item eis remedium contra peccatum non adhiberi, cum liberè fuerit adhibitum; multi præterea eorum potuerunt ad vsum rationis peruenire, qui propter varias causas, quæ impediri poterāt, ad eum non peruenērūt: seclusa ergo certitudine diuinæ præscientiæ, nulla est certitudo in medijs, effectūq; prædestinationis paruulorum, quod ad vitam æternam perueniāt. Atque hæc eadem similiter confirmant, neque in effectibus prædestinationis adultorum vllam esse certitudinem de consequenda beatitudine, seclusa certitudine diuinæ præscientiæ.

Quarta cōcl.

Prædestinatio adulti, quoad integrū effectū, nullā habet causam ex parte prædestinati, sed in solā Dei voluntatem reducenda est.

Quarta conclusio. Prædestinatio adulti, quoad suū integrū effectū, nullam habet causam ex parte ipsius prædestinati, sed tota ea in Dei voluntatem misericorditer prædestinatis tanquam in causam reducenda est. Sub integro effectū prædestinationis comprehendī volumus, non solum effectus omnes supernaturales ordinis gratiæ, incipiendō à prima vocatione interna ad fidem vsque ad consecutionem vitæ æternæ, sed etiā media omnia alia, quibus in vitam æternam adiuuatur ac perducitur; vt vocationem externam, natum esse tali tempore, ex his, atque inter hos potius, quàm inter alios, cum tali complexione, & ceteri; deniq; collocatū esse potius in ea parte ordinis rerū & circumstantiarum, in qua Deus præuidebat illum liberè in vitam æternam peruenturū, quàm in alia eiusdem ordinis, vel in eadem variatis taliter circumstantijs, vt res contrario modo accidisset, aut in quacūque alia infinitorum ordinum, quos Deus potuit creare, in qua, si poneretur, præuideret, eum à sempiterna felicitate in extremam miseriam propria libertate declinaturum. Horum enī omnium effectuum nulla datur causa ex parte prædestinati.

Etenim si daretur causa, vel illa præcederet integram hanc effectuum collectionem, vel concomitaretur eam, vel subsequeretur, saltem aliquā illius partem. In primis præcedere non potest: quippe cum ex parte prædestinati nihil possit designari, quod integrum hūc effectum antecedar. Vfus nāq; liberi arbitrij, qui potissimum fortè posset designari, aduenit post eiusmodi prædestinati natiuitatem cum tali complexione, tali tempore, ex his parentibus, cōcurrentibus multis alijs circumstantijs; imò est non solum post collocationem illius in eo ordine rerum, sed etiā postquam in eo ad vsum rationis peruenit. Præterea, ipse integer vsum liberi arbitrij, vt est à Deo per hæc omnia dona & beneficia tā naturalia quàm supernaturalia, comprehenditur in integro effectū prædestinationis, tāquam pars quædam illius, vt supra dictum est: ergo non datur causa antecedens integrum effectum.

Deinde non potest esse concomitans totum effectum; cum ostensum sit,

sit, quicquid ex parte prædestinati posset designari, esse post multa alia eiusdem effectus. Deinde quia membro. 4. latè ostensum est, bonū vsum liberi arbitrij, etiā illum qui in adultis natura antecedit dona fidei, spei, caritatis, & primæ gratiæ, nulla ratione fuisse causam, rationemue prædestinationis quoad illius integrum effectum, etiā supernaturalem, quasi pro ratione illius vsus præuisi Deus conferre constituerit sua omnia dona & auxilia ad salutem, idemq; fuerit velut mensura & regula ad quam hos potius, quàm alios, prædestinauerit: imo verò ostendimus, Deum, nemini interim statuendo denegare auxilia, quæ facienti totū quod in se est, essent satis ad salutem, distribuere constituisse prout voluit sua dona & auxilia, tam naturalia quàm supernaturalia, copiosius quidem vno tempore, quàm alio, nec solum diuersis temporibus, sed etiam vno atq; eodē tempore abundantius quibusdam, quàm alijs ea elargitū fuisse; contrariumq; probauimus derogare diuinæ gratiæ, pugnareq; aperte cum scripturis sacris, & quodammodo cū ipsa experiētia, vt ibidē plenius diximus.

Quod deniq; non possit esse causa subsequens partem effectus prædestinationis, probatur. Quia si vlla esset, maximè totus bonus vsum liberi arbitrij, tam is qui antecedit primam gratiā, quàm qui consequitur: at supra membro. 4. & 5. aperte comprobatum fuit, eum vsum non fuisse causam, seu rationem ex parte prædestinati, quare Deus ita constituerit distribuere sua dona, vt hi potius, quàm ceteri, essent prædestinati, nec quare illis talia dona, tam naturalia quàm supernaturalia, eiusmodi bonū vsum præcedentia, vluerit conferre, nec deniq; quare, discernendo creare has animas hoc potius tempore & loco, quàm alio, in his potius corporibus, quàm alijs, constituerit hos homines potius, quàm alios, in ea parte ordinis rerum & circumstantiarum collocare, in qua præuidebat eos vitam æternam consecuturos. Nihil ergo datur ex parte adulti prædestinati quod integri effectus prædestinationis causa sit, sed in Dei voluntatem, tāquam in causam, totum id reducendum est, qui misericorditer vnicuique prædestinationis beneficium conferre voluit.

Quod si nomine effectus prædestinationis intelligantur, ij, qui ad ordinem supernaturalem gratiæ pertinet, certa quoq; esse debet proposita cōclusio. Nec enim vlla ex parte prædestinati datur causa, quæ collectionem talium effectuum antecedar, excepta vna liberrima Dei voluntate. Etenim si aliqua esset causa, maximè bonus vsum liberi arbitrij præuisus: at auxilia gratiæ præueniētis & excitātis antecedit totū eiusmodi vsum, qui ab illis, & à libero arbitrio pender, si ad vitam æternā, saltem tanquā dispositio, conferat. Præterea quod eiusmodi auxilia maiora sunt, vel minorā, ac denique talia necessaria sunt ad efficaciter liberū arbitriū permouendum, & ad perseverandū in gratia ab vltima eius receptione vsque ad finem vitæ, non nostri meriti est, sed solius voluntatis Dei, præuidentis

dentis quantum auxilij cuiq; ad vtrūque opus sit necessarium, ac liberē donantis: sæpe enim videmus, eum, qui lōgo tempore strenuē se gessit, eādem decidere à gratia, & damnari: alios verò, qui neque ita præciare se gesserunt, neque ad tantam perfectionem peruenerūt, in gratia vsq; ad finē vitæ perseuerare, aut subito resurgere à grauiſſimis & diuturnis admodum peccatis, subsecutaq; statim morte ad cœlū peruolare, vt de latrone in crucem acto cum Christo Domino sacra scriptura testatur. Itē quòd ex duobus iustis vnus misericorditer præueniatur morte, ne malitia ipsius mutet intellectum; alteri verò vita prorogetur, præuidēte Deo illum ruiturum in peccata & damnandum, vt cōrigit Sauli, de quo scriptura affirmat, non fuisse meliorem illo in Israel, sub meritum hominis non cadit; neque pro ratione vsus liberi arbitrij, qui antecedit, aut præiudetur futurus, vnum potius, quàm alterū, cōfertur, sed solum pro libera voluntate, & dispositione Dei æterna: quæ omnia, tum ex sese, tum ex dictis quest. 14. ar. 13, sunt manifesta: ergo integri effectus prædestinationis ad ordinem gratiæ pertinentis non datur causa ex parte prædestinati adulti, sed in liberam Dei volūtatem, tanquam in causam, est reducēdus. Denique hoc ipsum probant apertē ea omnia, quibus membro. 4. & 5. confirmauimus, neque eum bonum vsus liberi arbitrij præuisum, qui primam gratiā saltem natura antecedit, neque eum, qui illam sequitur, causam seu rationem fuisse prædestinationis adultorum. In cōclusionē hac, vt à nobis explicata est, conuenimus cum D. Thoma, & cōmuniōri scholasticorum sententia, quam membro. 6. retulimus.

D. Pauli locus exponitur.

Ad ea omnia, quæ hac cōclusionē dicta sunt, & ad alia similia longē altius respiciens Paulus, quàm à nobis explicari valeat, ad Ephes. 1. atque alijs locis, quæ ad calcem membri. 4. retulimus, prædestinationem, effectumq; illius in liberam volūtatem Dei refert, dicēs. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per IESVM Christum, secundum propositū volūtatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in quo nos sorte vocati sumus, prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium volūtatis suæ, &c. Vt enim epistolam illam intuenti erit manifestum, admiratur Paulus magnitudinem beneficij, quòd ita Deus æterna sua prouidentia res disposuerit, vt inter tot homines, qui & tunc in mūdo erant, & ante aduētum Christi fuerūt, se atque alios ministros Euāgelij ex Iudæis, qui Christum venturum sperabant, elegerit, quibus, cum tāta plenitudine gratiæ, & donorum, mysteriū Christi, recōciliationisq; generis humani reuelauerit, vt nuntium Euāgelij per orbem perferrent: simul etiam magnificat beneficium eadem prouidentia Ephesijs collatū, vt inter tantam hominum multitudinem doctrina Euāgelij ad eos peruenerit, ab infidelitateq; ac peccatis tot benedictionibus dulcedinis fuerint liberati. Itaq; in principio epistolæ in gratiarum actionem pro-

prorumpit, quòd tam ipse, quàm ceteri apostoli, quāsi sorte in Christo prædestinati fuerint, & ad tantum munus cum tanta plenitudine sapiētiae, & donorum fuerint electi. Deinde beneficium Ephesijs collatū cōmendat, nempe quòd ad eos peruenerit Euāgelium, credentesq; signati fuerint spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis. Qua de causa Ephesiorum loco gratias Deo agit, ac petit, vt cognoscant que sit spes vocationis eorum &c. Deinde in progressu epistolæ exhortatur, vt dignè ambulent vocatione qua vocati sunt, & à peccatis abſtineant, vt in gratia accepta perseuerent, ac crescāt. Quò fit, vt se & alios apostolos in ea epistola prædestinatos vocet; non verò Ephesios, quos solum affirmat ad fidem & gratiam vocatos.

Alius D. Pauli locus.

Capite etiam. 9. epistolæ ad Romanos, & duobus sequentibus, admittitur ordinem diuinæ prouidentiae, æternumq; Dei consilium in distribuendis suis donis prout voluit, in permittenda quorūdam ruina, atque in erigēdis alijs in toto decursu eius Ecclesiæ, quæ incepit in Abrahamo, cui Deus promisit Christū ex eius sobole fore nasciturū, & per Christū vsq; ad consummationem seculi cōtinuatur, effectum prædestinationis in diuinā volūtatem, non in rationē aliquā ex parte liberi arbitrij creati desumptam, retulit. Suum verò locum, tum donis Dei, tum libero hominis arbitrio relinquens (vt tria illa capita expēdenti erit manifestū) æternum Dei consilium demiratus; tum in eo potius ordine rerum, qui in Abrahamo cœpit & vsq; ad consummationem seculi futurus est, quàm quocūq; alio eligendo; tum in permittēdis ruinis, quas hominum libertate ac culpa præuidebat futuras, Iudeorum præsertim ex Christi occasione, donec plenitudo gētium intraret; tum deniq; in distribuēdis suis donis prout ea sapiētissimè distribuere cōstituit; caput vndecimum illa exclamatione tāto ac tam profundo cōsilio digna cōclufit, dicēs. O altitudo diuitiarum sapiētiae & sciētiae Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius? Quis cognouit sensum Dñi, aut quis cōsiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? quoniam ex ipso, & per ipsum sunt omnia, ipsi gloria in secula amen.

Quid nomine duorum fratrum Iacob & Esau potissimum intellexerit D. Paulus.

Vt verò, quòd ad præsens institutum ex principio capitis noni attinet, intelligatur, sciendū est. Paulum illis verbis: Cum nondū nati fuisset &c; nomine, Iacob & Esau, non intellexisse rātum duos illos fratres, sed præcipuè populos ex eis propagandos, videlicet, ex vna parte Ecclesiā synagogæ, simul cum progenitore suo Iacob, cui Deus tot subsidia in vitam æternam cōtulit; ex alia verò posteros Esau, vnā cum parente ipso, quibus similia subsidia denegauit, relinquēdo eos cum cōmunibus auxilijs, quæ reliquo gentilico populo non negauit. Quòd autem populos illos cum suis progenitoribus D. Paulus intellexerit, non verò sola ipsa capita, manifestè potest probari. Primò, quoniam Esau nunquam seruiuit fratri

fratri Iacob, sed Idumei posteris Esau, seruiert posteris Iacob: Paulus autem de ijs loquitur, de quibus dictum est; maior seruiet minori. Secundo, quoniam verbis illis, Ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori; refert Paulus quae Genes. 25. Rebeckae matri consulenti respondit Dñs, dicens. Duae gentes sunt in utero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur; populusque; populum superabit, & maior seruiet minori; ubi de populis est sermo: sicut autem eo loco populi illi, in stipitibus suis, dicuntur esse in utero Rebeckae; ita hoc loco, stipitum nomine à Paulo significantur. Tertio, quia verba etiam illa; Iacob dilexi, Esau odio habui; quae ex Malachie. 1. refert Paulus, de populis ipsis, non verò de stipitibus solis, sunt prolata. Loquens enim Malachias cum Israelitico populo, ait. Dilexi vos, dicit Dñs: & dixistis, in quo dilexit nos? Nonne frater erat Esau Iacob, dicit Dominus, & dilexi Iacob, Esau autem odio habui? & posui Scir montes eius in solitudinem, & hereditatem eius in dracones deserti. Vbi vides, non de dilectione & odio stipitum esse sermonem, sed de dilectione & odio, quae in stipitibus coeperant, atque ad posteros, qui suorum capitum nomine significantur, deriuata sunt. Adde, quod Paulus capite illo nono & duobus sequentibus, de occultis Dei iudicijs circa decursum Ecclesiae ab Abrahamo usque; ad consummationem seculi disserit. Nempe, quod Ecclesiam, populumque; sibi dilectum, in posteris Abrahami per lineam Isaac & Iacob, non verò per lineam Ismahelis ac Esau elegerit; quod in aduentu Christi maxima pars filiorum Israel, ad quos peculiariter erat missus, corruerit, eorumque; loco gentes subintrauerint in Ecclesiam; quodque; circa consummationem seculi, post vocationem & ingressum gentium in Ecclesiam, Iudaei etiam sint vocandi & ad fidem conuertendi.

His ita constitutis, intelligitur facile quid sibi voluerit Paulus in principio capituli noni verbis supra citatis. Docet namque, quod Deus aeterno suo consilio elegerit Isaac, in quo semen vocaretur Abrahamo, atque adeo ex quo deriuaretur synagoga & nasceretur Christus, non verò Ismahel, sed tam cum, quam posteros illius cum comunibus auxilijs, quae reliquo gentilico populo praestitit, reliquerit; quod item ex duobus filijs Isaac, vno eodemque; concubitu genitis, elegerit Iacob natu minorem, ex quo similiter nasceretur Christus, & resularet synagoga, quem itidem, non solum quoad se, sed etiam quoad posteros, dilexerit singularia alia subsidia tribuendo, quibus tam ipse, quam plurimi posterorum vitam aeternam consequeretur; Esau autem, & posteros illius ea ratione odio habuerit, (vt disputatione. 3. dilucide ostendemus) quod nihil tale illis voluerit, sed cum comunibus reliqui gentilici populi auxilijs eum reliquerit, prauidendo tam parentem ipsum, quam totam, aut ferè totam posteritatem, propter ipsorum delicta damnandam, in regressuque; filiorum Israel ex Aegypto seruituti subiiciendam; haec, inquam, omnia ait Paulus, ex neutrius

trius operibus fuisse, sed ex vocante, eligente, ac praedicente, quia maior seruiet minori, &c.

Illud hoc loco admonendum est, quartam conclusionem propositam minimè pugnare cum fundamento membro praecedente iacto. Etenim in illo fundamento dicebamus, liberum arbitrium adulti esse quidem partem quandam causae liberae à qua pendet, non quidem tota res, quae est integer effectus praedestinationis, sed talis pars illius, sine qua, neque res illa tota erit, neque rationem habebit effectus praedestinationis: nihilominus dicebamus rem illam non habere quod sit effectus praedestinationis, vt emanat à libero arbitrio creato, sed praecise vt emanat à Deo per praedestinationem aeternam. In quarta verò conclusione, cum eadem res tota, quae est effectus praedestinationis, sit à Deo tanquam ab vna parte totius causae, à qua plus pendet, vt sit in rerum natura, quam ab arbitrio praedestinati; atque, vt praecise est à Deo per praedestinationem aeternam, sit effectus praedestinationis, quo ex parte sua praedestinatum cooperantem per suum arbitrium coadiuuat ac perducit in vitam aeternam; dicimus, neque quod Deus praeciderit, praedestinatum ita cooperaturum secum, vt per illum effectum peruenire debeat in vitam aeternam, ex hypothesi quod eum ita vellet adiuuare, neque aliquid aliud ex parte praedestinati, fuisse causam aut rationem propter quam Deus, effectum illum totum, mediae illa omnia ex parte sua, voluerit illi conferre, sed solam ipsius liberam voluntatem. Porro quia sicut media, quibus adultus peruenturus est in vitam aeternam, simul pendet ab influxu Dei, & ab influxu libero praedestinati; ita, quod re ipsa adepturus sit vitam aeternam, simul pendet à Deo, & ab adulto, cooperantibus atque influentibus in eadem media; vtique; nulla est repugnantia, vt id, quod Deus ex sua parte cooperaturus est, atque adeo effectum integrum praedestinationis, non statuerit conferre praedestinato, quia praeciderit illum etiam cooperaturum id, quod ab illo exigitur vt in vitam aeternam perducatur, neque propter aliam rationem quae se teneat ex parte praedestinati; sed ex sola sua libera voluntate, vt asserit quarta conclusio; & quod res ipsa, quae est effectus praedestinationis, tam vt sit in rerum natura, quam vt rationem habeat effectus praedestinationis, pendeat à libero influxu arbitrij praedestinati, tametsi minus praecipue, vt fundamentum à nobis iactum affirmat. Id quod ex ijs quae post quintam conclusionem subiiciemus amplius elucidabitur.

Quinta conclusio. Praedestinationis paruulorum, quoad integrum illius effectum, non datur causa seu ratio ex parte eorum, sed in Dei voluntate tanquam in causam id totum reducendum est. Haec satis est nota, & ex dictis membro. 5. comprobata. Confirmari autem potest primo, quia quod Deus sacramenta, remediumue contra originis peccatum, constituere voluerit, ex libera voluntate Dei emanauit; cum ergo remedium contra originis peccatum

Non pugnat quarta conclusio cum fundamento membro praecedente iacto.

Dispositio, vt supra dicitur, non est causa, sed effectus, qui per se non potest esse causa.

Praedestinationis paruulorum, quoad integrum illius effectum, non datur causa, sed in Dei voluntate tanquam in causam id totum reducendum est.

pars sit integri effectus praedestinationis eorum, ac talis, ut sine ea vitam aeternam non consequerentur; fit, ut integri effectus praedestinationis illorum non detur causa; seu ratio, ex parte eorum. Hinc confirmari potest, neque integri effectus praedestinationis adultorum dari causam ex parte eorum. Etenim nisi remedia, tum contra originis peccatum, tum contra peccata actualia fuissent a Deo instituta, nullus eorum beatitudinem assequi potuisset. Secundò, quia quòd Deus paruulos praedestinationatos in ea parte ordinis rerum ac circumstantiarum collocare voluerit, in qua praeuidebat illos ex vteris maternis pro libertate arbitrii suorum progenitorum tandem nascituros, finiturosque; vitam ante usum rationis, & aliena insuper libertate futurum esse, ut remediù contra originis peccatum illis applicaretur, nulla alia fuit causa, quam diuina voluntas, ut cõclusionem praeedente circa effectum praedestinationis adultorum diximus: inde verò eorum prae-destinatio pendebat.

Prædestinatio quid ex parte diuinæ voluntatis, & quid ex parte intellectus includat.

Ut quae hactenus dicta sunt melius intelligantur, & quae sunt addenda perspicere facilius possint, in memoriam est reuocandum. Prædestinationem Dei aeternam perfici quidem & compleri in rationem praedestinationis per aeternum liberum actum voluntatis diuinæ, quo Deus ex sua parte cõferre adulto statuit ea media, quibus praeuidebat illum pro sua libertate peruenturum in vitam aeternam, cum posset, si vellet, ab ea deflectere; & quo paruulis cõferre statuit media, quibus praeuidebat illos dependere, modis hactenus explicatis, à libero aliorum arbitrio, peruenturos in vitam aeternam, cum pro aliorum libertate possent nec nasci, nec in eam peruenire: attamen eandem praedestinationem presupponere & includere ex parte diuini intellectus cognitionem partim per scientiam merè naturalem, & partim per mediam inter liberam & merè naturalem, non solum quòd utriusque eis medijs peruenire possent in vitam aeternam, sed etiam quòd re ipsa in eam essent deuenturi, Deo altitudine & eminentia sui intellectus conspiciente hoc secundum in sua essentia, & in arbitrijs suarum creaturarum supra id, quod natura ipsa eiusmodi rerum habet. Est enim praedestinationis ratio in Deo ordinis seu mediorum, quibus praeuidit has vel illas creaturas mente prae-ditas in vitam aeternam deuenturas cum proposito eundem ordinem per se, vel etiam interuentu causarum secundarum, executioni mandandi.

Qualis prouidentia ex parte intellectus diuini praecefferit determinationem liberam suae voluntatis.

Et quidem Deus optimus maximus per scientiam merè naturalem ante omnem actum liberum suae voluntatis habuit plenissimam notitiam mediorum omnium accommodatorum, tum ad beatitudinem, tum etiam ad quoscumque alios fines, in qua ex parte diuini intellectus posita est ratio prouidentiae diuinæ in cõmune, tum ad omnes alios fines, tum ad beatitudinem sempiternam in particulari. Per scientiam verò mediam inter merè naturalem & liberam ante omnem etiam actum liberum suae voluntatis habuit plenissimam noti-

notitiam in ijs, quae ab arbitrio creaturarum mediata vel immediate pendent, quibus medijs finium assecutio sequeretur, ex hypothesi quòd huc vel illum ordinem suae prouidentiae vellet executioni mandari: quae notitia licet ad rationem prouidentiae cõmunissimè sumptè necessaria non sit; ad rationem tamen perfectissimae prouidentiae, qualis est diuina, est omnino necessaria, ut quæst. 22. dictum est. Existente enim ea notitia, una cum notitia de medijs ex se ad fines accommodatis, melius multò, ac plenius nouit prouisor ad eosdem fines prouidere, neque propter contingentiam ex ipsa rerum natura in hisce rebus circa quas prouidet repperitam, potest in sua prouidentia falli, quasi res aliter, atque ipse crederet ac sperabat, eueniant, neque comparatione ipsius potest incerta esse, ut prouidentiae nostrae comparatione nostri incertae sunt. Eadem notitia, quatenus est praeuisio, quòd his medijs hæ creaturæ intellectu prae-ditæ deuenient in vitam aeternam, ex hypothesi quòd eis concedatur, est, quam ex parte diuini intellectus addit prae-destinatio harum creaturarum supra prouidentiam circa ipsasmet & circa ceteras intellectuales ad beatitudinem. Ratio quippe in Deo ordinis seu mediorum accommodatorum, ut creaturæ merè prae-ditæ peruenire possint ad beatitudinem cum proposito eundem ordinem exequendi per se, aut etiam interuentu causarum secundarum, est prouidentia diuina circa creaturas ad beatitudinem, siue illae prae-ditae sint, atque adeò deuenturæ per eum ordinem sint ad finem, siue non. Ratio verò eiusdem ordinis cum eodem proposito, praeuidente Deo per scientiam mediam, quòd per eam ad beatitudinem deueniet, est prae-destinatio comparatione earum quae peruenturæ praeuidentur. Quòd sit, ut quæadmodum ars diuini intellectus, qua Deus modum nouit fabricandi res omnes quae sua omnipotentia esse poterat, antecessit determinationem liberam suae voluntatis, qua has vel illas res decreuit facere: sic etiam ratio mediorum omnium, quibus prouidere poterat rebus omnibus ad fines tam naturales, quam supernaturales, & quibus prae-destinare poterat quoscumque; vellet, quia praeuidebat per ea media peruenturos illos in vitam aeternam, antecesserit determinationem liberam, propositumque diuinæ voluntatis, per quod eadem rationes diuini intellectus completæ sunt in esse rationum prouidentiae & prae-destinationis cõparatione rerum circa quas id Deus executioni mandare constituit. Quia ergo ex ijs omnibus, quae prae-destinatio Dei aeterna in sua ratione formali includit, solum propositum voluntatis, per quod vltimò cõpletur in rationem prae-destinationis, liberum est in Deo; ratio verò mediorum & praeuisio quòd eis, si concedantur, re ipsa deuenietur in vitam aeternam, libera in eo non sunt, sed antecedunt omnem liberum actum diuinæ voluntatis: inde est, quòd quãdo doctores quæserunt, utrum prae-destinationis detur causas, ratio, aut cõditio ex parte prae-destinati, cur à Deo prae-destinatus sit, id solum cõtrouertere intedunt, an actus

Prouidentia circa beatitudinem quid.

Prædestinatio quid.

Sexta cōcl.
Prædestina-
tionis qua ra-
tione ex par-
te vsus arbi-
trij præuisi,
nec ratio, nec
conditio sine
qua non, de-
tur, sed in li-
beram Dei vo-
luntatem sit
referenda.

voluntatis diuinæ, quo prædestinato ea media cōferre voluit, quibus in vitā æternā deuenit, detur ex parte arbitrij illius causa, ratio, aut cōditio, ob quam, vel illi, vel potius illi, quàm alteri, sint volita: an verò nihil tale detur, sed omnino id totum in liberam ac misericordem Dei voluntatē, qua solo suo beneplacito id ita voluit, sit referendum.

His ita constitutis sit sexta cōclusio. Præexistēte in Deo ante omnem liberum actum sue voluntatis ratione eius ordinis rerum, auxiliorum & circumstātiarum, quæ ex sua parte elegit, nec non infinitorum aliorū, qui sua omnipotētia esse poterāt, præuidēte item quid in vnoquoq; eorum pro libertate arbitrij creaturarum esset futurum ex hypothesi, quòd ipse eum ex sua parte vellet eligere, utiq; neq; quòd Deus hūc potius ordinē elegerit, quàm alium, eumq; executioni ex parte sua mādare cōstituerit, neq; proinde quòd in Christo hos potius elegerit in vitā æternā, quàm alios, neq; irē quòd per Christum ea media eis cōferre statuerit, per quæ præuidebat eos pro sua libertate (aut aliorū, si essent paruuli) peruenturos in vitam æternā, vlla datur causa, ratio, aut cōditio, etiā sine qua non, ex parte vsus liberi arbitrij ipsorum, aut aliorū, præuisi ob quam illos prædestinauerit, volueritque illis ea media per quæ præuidebat peruenturos illos in vitā æternā, aut cur potius hæc ipsa voluerit eis, quàm alijs, sed id totum in solam liberā ac misericordē voluntatē Dei est referēdum, qui pro solo suo beneplacito id ita voluit. Itaq; dicimus, præscientiam vsus liberi arbitrij, prædestinatorū, futuræque talis liberæ cooperationis eorū cum donis & auxilijs Dei, vt ad vitam æternā in hoc ordine rerum, quæ Deus creare statuit, peruenirēt, non fuisse causam, rationē, aut cōditionē, quare vel prædestinatione in genere hi essent prædestinati, aut hi potius quàm alij; vel quare ea ipsa numero, prædestinatione, qua re ipsa prædestinati sunt, fuerint prædestinati, quāsi Deus voluerit ex sua parte illis cōferre ea ipsa media, quæ donare illis statuit, per eaque eos prædestinare, quia præuidit illos ita pro sua libertate cooperaturos, vt ea via ad vitam æternā peruenirēt, aut quāsi id fuerit cōditio, qua existēte, aut qua præuisa, id Deus erat factururus, & sine qua id non erat voliturus; sed pro sua tantū libera voluntate ea media illis cōferre voluisse, per quæ eos prædestinauit. Licet enim Deus nulli adultorum denegat auxilia ad salutē necessariā, non tamen pro ratione vsus liberi arbitrij præuisi, sed pro sua tantū libera voluntate distribuit sua dona, quibus vult, quādo vult, quātum vult, atq; eo modo quo vult, pro eademq; sua libera voluntate ex sua æternitate eo pacto illa distribuere statuit, quò in tempore ea distribuit. Quòd si adultis non distribuit dona sua pro ratione vsus liberi arbitrij ipsorū præuisi, multò minùs paruulis eadē distribuet, vel pro ratione vsus arbitrij, quæ habituros eos cōspiciebat, si ad vsum rationis peruenirēt, vel pro ratione vsus arbitrij aliorū. Hæc omnia satis perspicua sūt ex

dictis tā hoc mēbro, quàm alijs præcedētib; neq; alia indigēt p̄batiōe.

Septima cōclusio. Licet prædestinationis adulti quoad actum volūtatis diuinæ per quæ cōpletur ratio prædestinationis, nepe quoad propositū conferēdi illi ea media, quibus Deus altitudine sui intellectus præuidit illum pro sua libertate peruenturum in vitā æternā, nec ratio, nec cōditio, modo explicato, detur ex parte prædestinati; præsciētia tamē, qua Deus ante eum actum id præuidit, ex hypothesi quòd ex sua parte cōferre illi vellet ea media, datur cōditio & ratio ex parte vsus seu cooperationis liberæ talis prædestinati, sine qua ea sciētia nō præexistisset in Deo, quòd multi non artēdunt. Probatur cōclusio, quoniā res, quæ est integer effectus prædestinationis adulti, tum quoad latitudinē totā, & singulas partes boni vsus liberi arbitrij, quo se disponit ad gratiā, promeretur post illā adeptā, resistit tētationibus, & liberè vsq; ad finē vitæ in lethale peccatum non prolabitur, tum cōsequenter quoad dona, quæ ab eiusmodi bono vsu pēdent, siue tāquam à dispositionibus prærequisitis, siue tāquā à merito, siue tanquā à cōditione sine qua gratia & alia dona non perfeuerat; res, inquam, illa quoad omnia cōmemorata, pēdet vt sit in rerū natura, non solū à Deo volente ea omnia ex sua parte illi prestare, ad eaq; cooperari, sed etiā à cooperatione libera arbitrij prædestinati, ad eò vt si arbitrium, vt pro sua libertate potest, non cooperetur, nihil eorū re ipsa foret, vt mēbro præcedēte satis apertè ostēsum est. Cū ergo, quòd prædestinatus ita ex illa hypothesi sit cooperaturus, non idē sit futurū, quia Deus ex eadē hypothesi id futurum præuidit, sed è cōtrario, quia ita ex arbitrij libertate esset futurum, Deus id præuidit, præsciturusq; fuisset cōtrarium, si vt potest, cōtrarium ex eadē hypothesi pro eadē adulti libertate esset futurū, vt quæst. 14. ar. 13. disputatione. 48. & duabus sequētib; dilucidè est explicatum, affirmatq; cōmunis Patrum sentētia, quā ibidē disputatione. 50. retulimus; cōsequens profectò est, vt cōditio sine qua non præexistisset in Deo ea præsciētia, fuerit quòd adultus ipse in tēpore ita pro sua libertate esset cooperaturus vt ad vitam æternā per ea media perueniret, cū, si vellet, posset cōtrario modo cooperari, & non peruenire, nihil omnino impediētē volūtate illa diuina eo pacto ex sua parte illi opitulādī, & cum eo cooperādī.

*Octaua cōclusio. Sumpta in particulari prædestinatione cuiusq; adulti, quæ re ipsa iam ex æternitate fuit in Deo, sanè sicut præcedēte cōclusionē est ostensum, rationē seu cōditionem, sine qua in Deo non fuisset prædicta præsciētia, esse quòd adultus ipse pro sua libertate ita sit cooperaturus per suum arbitrium vt ad vitam æternā perueniat: sic etiam ab hoc ipso simili modo fuit depēdens, quòd reliquum, quod eadem prædestinatio includit, vel fortiretur rationē prædestinationis, vel retineret solū rationem prouidentiaē circa illum in beatitudinem. Probatur cō-

Septimacōcl.
Præsciētia,
quam præde-
stinatio ex
parte intelle-
ctus includit,
datur cōditi-
o ex parte
vsus liberi ar-
bitrij sine qua
non præexi-
tisset in Deo.

*Octaua cōcl.
*Quòd ratio
mediorum &
ppositū illa
conferēdi ra-
tionē habue-
rint in Deo
prædestina-
tionis adulti,
pendens fuit
ex præsciē-
tia quòd ille
eis peruentu-
rus esset in vi-
tam æternā:
hæc verò ex
vsu & coope-
ratione arbi-
trij futura.

clusio, quoniam reliquum sine illa praescientia, nempe ratio eorundem numero mediorum cum proposito mandandi eam executioni ex parte Dei, non est praedestinatio, sed providentia solum circa illum ad beatitudinem: praedestinatio vero addit praescientiam illam: ergo si, quod adultus pro sua libertate sit ita cooperaturus ut ad vitam aeternam perveniat, est ratio & conditio sine qua in Deo non fuisset ea praescientia, erit etiam id a quo fuit dependens quod reliquum, quod ea praedestinatio includit, vel fortiretur ratione praedestinationis, vel retineret solum rationem providentiae circa illum in beatitudinem.

Prædestinato integrum manet non pervenire in beatitudinem, & reprobo pervenire.

Hinc iam facile intelligetur, cum Deus adultis non praedestinat, tam hominibus quam angelis, ex sua parte prouiderit auxilijs & medijs, quibus, si per ipsorum arbitrium non staret, reuera ad beatitudinem pervenirent; quin & aliquibus eorum prouiderit longè maioribus & potentioribus auxilijs & medijs, quam multis ex praedestinatorum ordine; vti que quemadmodum sumpta in particulari ratione prouidendi alicui praedestinato per ea media, per quae Deus prouidebat peruenturum illi pro sua libertate in vitam aeternam cum proposito eam ex parte sua executioni mandandi, integrum illi manet non ita cooperari, ut ad eam perveniat: si vero id, ut potest, esset futurum, nunquam ratio illa prouidendi illi eo modo, voluntasque mandandi eam executioni, rationem habuisset in Deo praedestinationis, sed duntaxat providentiae; eo quod adiunctam non haberent praescientiam, quod ea via peruenturus ille esset in beatitudinem: sic sumpta in particulari ratione prouidendi alicui non praedestinato, verbi gratia, Iudae, per ea media per quae Deus prouidebat illi pro sua libertate in aeternam vitam non peruenturum, cum proposito eandem mandandi executioni, integrum profecto illi mansit, ita cooperari, ut ad vitam deveniret aeternam: si vero id, ut poterat, esset futurum, sane ratio illa prouidendi illi eo modo, voluntasque; diuina mandandi eam executioni, rationem habuissent non solum providentiae, sed etiam praedestinationis circa Iudam; quia coniunctam habuissent praescientiam, quod ea via peruenturus ille esset in beatitudinem. Quod fit, ut libertas arbitrij adultorum non praedestinatorum, veraque; facultas perveniendi, si velint, ad beatitudinem, ad quam a Deo, non fiet, sed vere conditi sunt, non minus consentiant cum providentia qua Deus ex sua parte in vitam aeternam prouidere illis statuit, & cum praescientia quam de illis habet, quam libertas arbitrij praedestinatorum, facultasque; deflectendi ad extremam miseriam cum eorundem praedestinatione conveniant. Neque minus non praedestinati, quam praedestinati, positi sint in manu consilij sui, ut vtrique; ad quod voluerint porrigant manum, & vel ea efficiant, quae si fecerint, in vitam pervenient aeternam, vel ea per quae in extremam miseriam dilabantur. Etenim sicut vtrique non secus ad quod voluerint por-

porrigere possunt manum, ac si in Deo nulla praecessisset quorundam praedestinatio, & non aliorum: ita ratio providentiae in particulari circa unumquemque; eorum indifferens est de se, ut coniunctam habeat praescientiam in Deo, quod ita pro sua libertate sint cooperaturi ut ad vitam aeternam perveniant, vel ita ut eam non assequantur; quod vero Deus altitudine sui intellectus habuerit potius eam praescientiam; quam praedestinatio addit supra illam numero rationem prouidendi potius, quam contrariam, ideo fuit, quia ipsi pro sua libertate vno potius modo, quam altero, erant cooperaturi: non vero, quia Deus id praesciuit, idcirco ipsi eo pacto sunt cooperaturi.

Possumus confirmare, vnam & eandem rationem Dei aeternam prouidendi cuiusque adulto, siue is de numero sit praedestinatorum, siue non, pendere a qualitate vsus liberi arbitrij eiusdem praeviisi, vel quod rationem praedestinationis illius habeat, vel providentiae duntaxat circa illum in beatitudinem, facta quadam quasi inductione in angelis, primis parentibus, in statu innocentiae constitutis, atque in alijs etiam adultis. Ut vero ab angelis incipiamus. Quis salua fide catholica, libertateque arbitrij angelorum, negare queat, angelos, qui corruerunt, quibus cum donis & auxilijs in statu viae a Deo constituti atque adiuti sunt, nihil omnino impediente ea ratione illis prouidendi, decretoque Dei aeterno quo ita eos ex parte sua adiuuare constituit, potuisse non consentire in peccatum ob quod perierunt, atque adeo perseverare in gratia in qua conditi sunt, pervenireque; in vitam aeternam, in quam a Deo sunt conditi? Quis item, salua eadem catholica fide ac libertate, negare poterit, angelos qui in gratia persisterunt, vitamque; aeternam consecuti sunt, quibus cum auxilijs in statu viae a Deo adiuti fuerunt, nihil omnino impediente ea ratione illis prouidendi, decretoque; Dei aeterno quo ita ex parte sua eos adiuuare constituit, potuisse pro sua innata libertate consentire in peccatum, sicut caeteri consenserunt, atque adeo decidere a gratia, amittereque; sempiternam felicitatem? Plane status viae vtrorumque; id postulabat, ad meritumque; & demeritum eorum vtrunque erat necessarium, neque salua fide catholica video posse negari. Cum ergo si priores, ut re ipsa potuerunt, non consensissent in peccatum, pervenissent vti que in vitam aeternam, illaque; eadem ratio illis prouidendi & decretum, quae solum habuerunt rationem providentiae circa eos in beatitudinem, habuissent rationem praedestinationis, eo quod fuissent ratio & decretum conferendi media, per quae, sicut ipsi pervenirent in vitam aeternam, ita Deus eos beatitudine donandos praesciuisset: cum item si posteriores, ut re ipsa potuerunt, consensissent in peccatum, vti que a gratia decidissent, & a sempiterna beatitudine exclusi fuissent, illaque; eadem ratio & decretum prouidendi illis eo modo, quae rationem habuerunt praedestinationis,

habuissent solum rationem prouidentiae in beatitudinem, ad quam per ea media non essent peruenturi; fit, ut ab usu liberi arbitrij angelorum in vnam aut alteram partem pro sua innata libertate futuro, ut fuit dependens quod Deus altitudine sui intellectus vnam potius quam alteram partem, certo praesciret; ita fuisse dependens, tanquam a conditione sine qua non, quod ratio & decretum prouidendi illis eo modo, vel haberet rationem praedestinationis, vel solum prouidentiae singulorum in beatitudinem.

Quis item, salua fide catholica, atque tanta illa libertate primorum parentum in statu innocentiae, de qua cum Augustino *quest. 14. art. 13. disputatione. 4. & 22.* dictum est, quam etiam vel Lutherani ipsi non inficiantur, negare audeat, Adamum cum illius status donis, atque adeo sine prauidicio rationis prouidendi, decretum diuini quo ex aeternitate eum taliter adiuuare constituit, potuisse non peccare, ac proinde potuisse perseuerare in gratia, vitamque aeternam consequi? Cum ergo, si, ut potuit, non consensisset in peccatum, ex statu innocentiae peruenisset in vitam aeternam, ac proinde ratio illa prouidendi, decretumque aeternum, quo Deus illo tantum modo constituit eum in statu innocentiae adiuuare, quae solum habuerunt rationem prouidentiae in beatitudinem, habuissent iam rationem praedestinationis; fit, ut ab usu arbitrij Adami in vnam aut alteram partem pro sua libertate, tanquam a conditione sine qua non, fuerit dependens quod ratio & decretum eo pacto illis prouidendi, vel permiserint solum intra limites prouidentiae, ut re ipsa manserunt, vel sortita fuerint rationem praedestinationis.

Denique; ut ad adultos post lapsum naturae deueniamus, utamur in primis exemplo illo Augustini. *12. de ciuitate Dei cap. 6.* Sint duo homines iusti, animo & corpore, caeterisque adiunctis per omnia pares, ponamusque Deum constituisse eodem prorsus modo vtrique ex parte sua opitulari ac prouidere. Tunc oblata vtrique eadem peccandi occasione ex aspectu eiusdem mulieris pulchrae, pro sola innata libertate vtriusque fieri potest, ut vnus in peccatum consentiat, alter minime, sed se ipsum cohibeat, ut eo loco affirmat Augustinus, probans inde solam liberam voluntatem causam esse peccati: quod si ponamus insuper, vtrunque subito, vel ruina domus collapsae obrutum fuisse, vel alia de causa, ut saepe euenire solet, interijisse, inueniemus simile omnino Dei decretum conferendi vtrique media ad salutem, eandemque; prorsus rationem prouidendi, respectu eius, quem Deus prauidebat non consensurum in peccatum, sed in gratia discessurum, habuisse rationem praedestinationis; respectu vero alterius, de quo contrariam habebat praescientiam, habuisse quidem rationem prouidentiae, non vero praedestinationis: cum ergo quod Deus de vtroque non idem, sed contraria praesciuerit, dependens fuit

fuit ex eo, quod vterque eorum pro sua libertate erat facturus, qui, si vellent, possent re ipsa, quod fecerunt, non facere; fit, ut quoddam decreta illa rationesue prouidendi, vel praedestinationis rationem habuerint, vel solum prouidentiae circa vitam aeternam, dependens fuerit tanquam a conditione sine qua non ex eo, quod vnusquisque eorum pro sua innata libertate erat facturus: quod Deus ideo altitudine sui intellectus prauidit futurum, quia pro eorum libertate ita erat futurum, & non e contrario.

Eodem quoque modo possumus argumentari de quocumque; alio adulto, qui vel vitam aeternam consecutus est, vel eam sua nequitia amissurus. Etenim cum is, qui beandus est, non obstantibus auxilijs iuxta aeternum Dei decretum, rationemue illi prouidendi, conferendis, possit illis uti, vel non uti, aut etiam in fine vitae consentire in peccatum, & ab illo non resurgere, vitamque aeternam amittere; contra vero, qui damnandus est, possit facere quod in se est, ut beatitudinem consequatur, cui Deus, quantum satis sit ut eam assequatur, opitulabitur; fit, ut quemadmodum, nihil impediendo decreto Dei aeterno vno aut altero modo illis opitulandi ac prouidendi, in potestate cuiusque eorum est eo modo re ipsa operari, ut beatitudinem assequatur, vel non consequatur; ita ex operatione eorum futura, tanquam ex conditione sine qua non, pendeat, quod decretum Dei aeternum circa vnusquemque; eorum, ratione illis prouidendi, vel rationem habuerint praedestinationis, vel solum prouidentiae, Deo altitudine sui intellectus, certo ex aeternitate prauidente quid futurum esset; cum tamen secundum se esset omnino incertum, pendensque; a libertate arbitrij.

Quo loco illud admonendum censui, nos non maiorem dependentiam praedestinationis ab usu arbitrij adultorum constituere, quam numerosa illa doctorum multitudo, quos *quest. 14. art. 13. disputatione. 49.* retulimus, constituerit; de quorum numero erant multi ex ijs, qui cum communiori scholasticorum sententia nullam causam rationemue praedestinationis ex parte vsus liberi arbitrij adultorum prauijs esse voluit, ut Scotus, Driedo, & plerique alij: imò multo minorem ponimus. Etenim illi, ut libertatem arbitrij nostri cum diuina praescientia, praedestinatione ac reprobatione conciliarent, dicebant, in his rebus quae ab arbitrio creato pendent, quod Deus ex aeternitate vnam partem contradictionis, potius quam aliam, praesciuerit, & hunc potius praedestinauerit, quam reprobauerit, ita ab usu arbitrij cuiusque futuro pendere, ut arbitrio creato eligente vnam potius partem contradictionis, quam aliam, Deus, cuius liberi actus interni sunt indiuisibiles & semper in egressu, sit effecturus ut eandem ex aeternitate praesciuerit, eligente vero aliam, sit effecturus fit, ut hanc ipsam, & non illam aliam, praesciuerit; atque adeo

cooperante quouis adulto ita cum Dei auxilijs, vt vsque ad finem vitæ in gratia perseueret, quod in manu consilij sui est collocatum, Deum effecturum vt ex æternitate fuerit semper prædestinatus; operante verò contratio modo, terminanteq; vitam in peccatis, quod eodē iure in potestate eius sitū est, effecturū, vt ex æternitate fuerit reprobatus.

Nos verò asserentes præscientiam & prædestinationem, ita certas & determinatas ad alteram contradictionis partem ac fixas esse, vt contradictionem iam modò implicet aliud in mente ac voluntate diuina vel esse vel ex æternitate fuisse circa quodcunque particulare obiectum, vt loco citato demonstratum est; collocates præterea certitudinem totam diuinæ prædestinationis, non in decreto quo Deus ei, quem prædestinabat, providere statuit de ijs medijs quibus libertate sua peruenturus in vitam æternam præuidebatur, neque etiam in ratione ipsa prouidēdi, sed in præscientia qua id præuidebat, ratione cuius tale decretū ac prouidentia sortita sunt rationē prædestinationis, asseueramus; sicut præscientia illa, esto originem habuerit ex altitudine & perfectione diuini intellectus, qua quod incertum ancepsq; omnino in se est, certò cognouit futurum, pendet tamen, tanquam à conditione sine qua non fuisset in Deo, ex eo quòd arbitrium creatum eo pacto pro sua libertate sit cooperaturum vt ad vitam æternam perueniat; quandoquidē non quia Deus id præsciuit, futurum est, sed quia pro libertate arbitrij est futurū, cum possit esse contrarium, Deus id præsciuit, ita etiam quòd decretum illud prouidentiaq; illa rationem prædestinationis fuerint sortita, ex eo fuisse dependens, tanquam à conditione sine qua illam non sortirentur, quòd arbitrium eo modo pro sua libertate esset cooperaturum, Deusq; altitudine sui intellectus certò id præuideret. Atque ex hoc capite conciliamus facillè libertatem arbitrij nostri, tam cum diuina præscientia, quam cum diuina adultorum prædestinatione. Etenim sicut, si arbitriū, vt potest, non esset taliter cooperaturum, non fuisset in Deo præscientia quòd adultus ille medijs illis peruenturus esset in vitam æternam; sic neque decretum, quo Deus ex æternitate statuit per ea media illi ex parte sua opitulati & providere in vitam æternam, habuisset rationem prædestinationis.

Vt adhuc meliùs perspicias quantum libertas arbitrij horum prædestinatorum ac reproborum, ac facultas vtrorumq; perueniendi re ipsa in vitam æternam, aut ab ea deflectēdi in extremam miseriam, cum ea ipsa numero prædestinatione, & prouidentia circa eos, quæ ex æternitate in Deo est, consentiat, finge. In Deo optimo maximo non esse præscientiā illam mediam qua altitudine sui intellectus penetrat quid pro arbitrij libertate sit futurum, sed quàm incertum id in se est, tam incertum & incognitū esse Deo, & nihilominus Deum per scientiā omnino naturalē, qua

qua naturas omnium rerum, fines earū, & media ad eos accommodata penetrat, statuisse ex sua parte eodem modo prouidere vtrisque; in vitā æternā, quo re ipsa eis prouidet, interim exitum cuiusq; futuri contingentis ignorādo. Sanè ea hypothesi data, nullus dubitaret libertatem arbitrij vtrorūq; facultatēq; eorum, vel perueniēdi in beatitudinē, vel incidēdi in supremā miseriam, prout in huius vitæ stadio pro sua libertate excurrere vellent, consentire optimè cum ea ipsa prouidētia, quæ circa eos ex æternitate est in Deo: quippe cum euctus omnino esset incertus, pendensq; vt in vnā aut alteram partē eueniret, ex sola arbitrij vtrorūq; libertate. Cum ergo quòd Deus eminētia, illimitataq; sui intellectus perfectione, præsciat quid pro cuiusq; arbitrij libertate sit euenturum, nihil de libertate illius adimat, sed perinde indifferentē illum relinquat vt in quam maluerit partē se flectat, ac si præscientia in ipso non præextitisset, eò quòd non quia id præsciuit, idcirco arbitriū se fletere debeat in eam partem, sed quia sua libertate se est inflexurum, Deus id præsciuerit, præsciuissetq; cōtrarium, si pro eadem libertate esset futurum; profectò nihil hac præscientia impediēte, eadem libertas ac facultas perueniēdi in vitā æternā, aut ab ea deflectēdi, in concussa perseuerat. Punctum verò prædestinationis, abyssusque inscrutabilis diuini consilij, in eo sunt posita, quòd cum Deus infinitas alias prouidēdi non prædestinatis rationes nouerit, quibus pro eadem ipsorum libertate in vitā deuenissent æternam, fuissentq; proinde prædestinati, itemq; infinitas alias nouerit rationes prouidēdi prædestinatis, quibus sua libertate beatitudinem amitterent, fuissentq; reprobi; pro sua tantum libera volūtate, & non pro qualitate vsus liberi arbitrij præuisi, ne vt cōditione quidē sine qua non, eum prouidēdi modū vtrisque elegerit, per quē præuidit, illos in vitam æternā pro sua libertate non peruētuos, hos verò deuētuos esse, atq; ad eò illos futuros reprobos, hos verò prædestinatos existere: neutris vllā interim iniuriā irrogādo, præsertim cum vtrisque de ijs prouiderit medijs, per quæ, si per ipsos non staret, ad vitā æternā deuenirēt, & cum posteris omnibus Adami, in ipso eorum parēte, de ijs medijs prouiderit, per quæ, si per illū non sterisset, summa cū facilitate æternā beatitudinē essent assecuti.

Duo obserua. Primum est eiusmodi. Licet, iuxta hæcenus dicta, data quacūq; prouidētia in particulari cōparatione cuiuscūq; adulti, siue ea, ratione præscientiæ adiunctæ, prædestinatio sit, siue adiunctam habeat rationem reprobationis, in potestate talis adulti sit, facere ea, quæ si esset facturus, talis prouidentia esset prædestinatio, quia adiunctam haberet præscientiā, quòd peruenturus ea via esset in beatitudinē; nihilominus in potestate nullius prædestinati est efficere, vt fuerit prædestinatus; quoniā in potestate ipsius non est efficere, vt Deus ex infinitis rerū ordinibus, quos eligere poterat, eū potiùs eligeret, in quo præuidebat illū pro sua

Prædestinationis pūctū, abyssusq; inscrutabilis diuini consilij.

Nullus efficere valet vt sit prædestinatus.

sua libertate peruenturū in vitā eternā, quā alium; in quo tamen consistit prædestinari talem adultū. Quare prædestinare, aut non prædestinare, a solo Deo pro sua tantū libera volūtate pēdet. Quōd verō hæc, aut illa prouidendi ratio tali adulto in particulari, rationem habeat, aut non habeat, prædestinationis cōparatione illius, ex eo etiā pēdet, quōd ipse vno, vel altero modo per suum arbitrium sit cooperaturus.

Certitudo prædestinationis solūm ex hypothesi est in præsciētia media; absolute & omnino in scientia libera que prædestinationem consequitur.

Secundum est. Certitudinem, quōd adultus prædestinatus in vitam æternam perueniet, esse quidē in scientia illa media, quæ antecedit liberum actū diuinæ voluntatis; attamen quodāmodo tāquam in radice, & solūm ex hypothesi, si Deus ea media velit cōcedere, eoque modo velit prouidere: at verō in scientia libera, qua Deus post eum actum volūtatis præuidet peruenturum simpliciter illum in vitā æternā, esse absolutē & absq; vlla iam hypothesi. Atque ad eiusmodi liberā Dei præsciētiā, quæ, nostro intelligendi modo cum fundamentum in re, est in Deo post cōpletam prædestinationem, tanquam ad signaculum superueniēs prædestinationi iam peractę, reduxit non obscure Paulus, 2. ad Timotheū. 2. certitudinem nostrę prædestinationis, dicens. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc (quo scilicet firmum ac certū redditur) nouit Dominus qui sunt eius, per prædestinationē videlicet ac electionem æternā, qua conferre eis ea media voluit, per quæ peruenturos illos præuidebat in vitam æternam.

Prædestinationem fuisse secundū præsciētiā duplex sensus.

Illud magnopere est deinde aduertendum, longē diuersum esse querere, an præexistente in Deo (vt re vera fuit ante omnem actum liberę suę voluntatis) plenissima illa præsciētia qualitatis vsus liberi arbitrij in quocūq; rerum ordine futuri, de qua hætenus locuti sumus, prædestinatio Dei æterna ex parte diuinæ volūtatis in hoc sensu fuerit secundū præsciētiā vsus liberi arbitrij futuri, quāsi pro qualitate, aut propter qualitatē vsus præuisi cōstituerit Deus, vel distribuere vno aut altero modo sua auxilia ac dona, vel prædestinare hos potius, quā illos; ac querere, an illius præsciētiā (a quā pēdet vt reliquū, quod se tenet ex parte diuini intellectus & volūtatis, rationē habeat prædestinationis, aut prouidētię dūtaxat ad beatitudinem) detur aliqua ratio seu potius cōditio ex parte qualitatis vsus futuri sine qua non præextirisset in Deo; quāsi licet prædestinatio non fuerit facta propter præsciētiā qualitatis vsus præuisi, fuerit tamen facta non sine tali præsciētiā; & quāsi habita fuerit ratio qualitatis vsus arbitrij futuri; non quidē vt villo pacto esset mēsurā, aut quāsi mēsurā donorū Dei, etiā tanquā cōditio, qua præuisa fuissent cōferēda, & qua non præuisa fuissent denegāda, sed tāquam eius vt a quo, quemadmodū in tēpore pēdebat quōd adultus cum his vel illis auxilijs ac donis in particulari perueniret, aut non perueniret in vitā æternā, ita etiā pēdebat, vt volūtas illi opitulādi ac prouidēdi per hæc ipsa auxilia ac

ac dona, rationem haberet, vel prædestinationis, vel solius prouidētię ad beatitudinem.

Prima harum duarum quæstionum est, quam Patres ac doctores scholastici ad hanc vsque diem controuerterunt. Quod verō ad eam attiner, cum Augustino, D. Thoma & alijs, aduersus doctores mēbro. 4. relatos affirmamus, prædestinationē non esse secundū præsciētiā qualitatis vsus liberi arbitrij, vt tum hoc mēbro, præsertim conclusione 6, tum 4. & alijs ostensum est.

De secūda autē quæstione parum, aut nihil tam Patres, quā doctores scholastici locuti sunt; cum tamen a præsciētia illa media, quam, nullo refragātē, cōparatione determinationis arbitrij creaturarū in vnā aut alterā partē in Deo ante omnē actum liberū suę volūtatis cōstituiamus, pēdeat legitima cōciliatio præsciētię, prouidētię & prædestinationis cum arbitrij nostri libertate, legitimaq; intelligētia scripturarū sanctorū: atq; (quādo est cooperationis, qua in vitā æternā peruenitur) ea sit quam prædestinatio adulti addit supra prouidētiā circa eundē in beatitudinem.

Sit ergo nona conclusio in ordine. In secundo sensu explicato prædestinatio adultorum fuit secundū præsciētiā boni vsus liberi coarbitrij, habuitq; Deus, modo explicato, rationem illius in eis prædestinandis. Probatur conclusio primo ex illo ad Romanos. 8. Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui: quos autem prædestinauit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit, & cęt. quia enim adultorum prædestinatio fuit modo explicato secundū præsciētiā vsus liberi arbitrij futuri, Paulus alia forma loquendi nexuit prædestinationem cum præsciētiā, alia verō vocationem cum prædestinatione, & iustificationē cum vocatione. Non enim dixit; quos præsciuit, hos & prædestinauit, aut è conuerso, sicut dixit; quos prædestinauit, hos & vocauit; & quos vocauit, hos & iustificauit, & cęt. Sed dixit, quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Quāsi diceret, quos præsciuit, futuros videlicet pro libertate sui arbitrij conformes imaginis filij sui, ex hypothesi quōd ex parte sua eos adiuuare constitueret auxilijs quæ misericorditer illis impendere decteuir, & prædestinauit, id est, atque etiam prædestinauit vt tales fierent, constituendo ea ipsa auxilia illis in tempore donare. Deinde enumerat effectus æternę prædestinationis, ita secundū præsciētiā boni vsus liberi arbitrij constitutā, dicens. Quos autem prædestinauit, hos & vocauit, & quos vocauit, hos & iustificauit, & cęt. Consonat ex parte Augustini (aut quicumque alius eius operis autor) Hypognosticon lib. 6. in principio vbi ait. Prædestinatio a præuidendo, & præueniendo vel præordinando futurum aliquid dicitur. Et idēd, Deus, cui præsciētia non accidens est, sed essentia fuit semper & est, quicquid antequā sit, sic

Prædestinatio in quo sensu non fuerit secundū præsciētiā vsus arbitrij.

Nona cōcl. Prædestinatio adultorū in quo sensu fuerit secundū præsciētiā, habitaq; fuerit ratio vsus arbitrij illorum.

praescit (intellige, vt praordinet) praedestinat. Et propterea praedestinat, quia quale futurum sit praescit. Idem & Apostolus. Nam quos praesciuit (inquit) & praedestinavit. Sed non omne quod praescit, praedestinat: mala enim praescit, & non praedestinat: bona vero & praescit, & praedestinat. Quod ergo bonum est, praescientia praedestinat, id est, priusquam sit in re praordinat. Hoc cum ipso autore esse coeperit, vocat, ordinat, & disponit. Vnde & sequitur. Nam quos praedestinavit, hos & vocavit &c. Haec autor illius operis.

Secundo, ex illo ad Romanos. 11. Non repulit Deus plebem suam quam praesciuit, id est, eos ex Iudaeis qui secundum electionem gratiae salvi sunt, vt se paulo inferius exponit. Etenim quia ad praedestinationem cuiusque adulti duo necessaria sunt, nempe & Dei electio secundum suum propositum per gratiam, hoc est, voluntas conferendi ea auxilia gratiae quibus praevidet praedestinatum pro libertate sui arbitrii in vitam aeternam perueniturum, & ipsa praescientia quod talibus auxilijs pro sua libertate ita sit usus, vt ad beatitudinem perueniat, idcirco scripturae sanctae, modò ex vno capite, praedestinationem appellant electionem secundum Dei propositum; modò ex alio, eam nominant praescientiam, & praedestinos appellant praescitos à Deo, quòd videlicet in beatitudine pro libertate sui arbitrii peruenient.

Tertio, ex illo primae Petri. 1. Petrus Apostolus IESV Christi, electis aduenis secundum praescientiam Dei patris in sanctificationem spiritus in obedientiam &c. Vbi eadem ratione dicit electionem fuisse secundum praescientiam Dei patris.

Quarto, ex illo secunde Petri. 1. Satagite fratres vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. Quibus verbis aperte docet, ex usu arbitrii electorum in vna aut alteram partem pro eorum libertate futuro pendere, quòd certa sit, aut non sit eorum electio, ac vocatio. Quamuis autem sermo videatur esse de vocatione, & electione ad gloriam per pignora fidei & gratiae, quibus iam ad illam ius habebant, & ad eam certò peruenirent, nisi sua negligentia & culpa ea amitterent, horteturque eos Petrus, vt ita operentur, ne pignora illa amittant, quatenus ea ratione eorum vocatio certa sit, finemque; ad quem ita vocati sunt, assequatur; id tamen institutum nostrum efficaciter probat: inde enim habetur, ab usu liberi arbitrii eorum in vnam aut alteram partem futuro pendere, quoad existentiam, effectum praedestinationis eorum, atque adeò vt in Deo ex aeternitate extiterit praescientia, quòd per eum usum vitam aeternam consequerentur, fuerintque; ex aeternitate praedestinati.

Quinto, quia eo modo praedestinavit nos Deus iustificandos & salvandos, quo in tempore iustificamur & salvamur, vt D. Thomas hoc loco in argumento sed contra affirmat, meritoque; Dominicus à Soto sepe repetit in cap.

cap. 9. epistolae ad Romanos: at adulti iustificamur, vitamque; aeternam consequimur dependenter ex eo, quòd libere velimus, ita vt integer effectus praedestinationis simul pendeat à libera voluntate Dei, & à libero influxu arbitrii nostri, in potestateque; nostra situm sit, nec iustificari, nec saluari, vt fides docet: ergo quòd ex aeternitate fuerimus praedestinati per ea media, quibus re ipsa praedestinati fuimus, vitamque; aeternam consequenturi sumus, non pendet solum ex diuina voluntate, qua Deus ad haec ipsa media nobis opitulari constituit, sed simul etiam ex libera cooperatione & influxu nostri arbitrii praeviso, neque voluntas diuina ita nobis opitulandi, rationem haberet praedestinationis, nisi praescientia de libero influxu nostri arbitrii futuro adiunctam haberet.

Postremo, quia cum auxilijs ex parte Dei, cum quibus vnus iustificatur & saluatur, alius pro sua libertate nec iustificatur nec saluatur, & e contrario, vt patet ex illo Matth. 11. Si in Tyro & Sidone &c. neque; dubitandum est multos torqueri apud inferos, qui multo maioribus auxilijs ad salutem à Deo donati fuerunt, quam multi qui in caelo diuino conspectu fruuntur, de quorum numero videtur esse Iudaei, qui Christum Dominum praedicantem & miracula facientem viderunt; de quibus, referente Paulo ad Roman. 10, conqueritur Deus per Isaiam dicens; tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi; & Christus Matth. 23, Quoties, inquit, volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti: sed quod hi cum maioribus auxilijs praedestinati & salvi non fuerint, illi vero cum minoribus praedestinati ac salvi fuerint, non aliunde fuit, nisi quia illi pro innata libertate noluerunt vti ita suo arbitrio vt salutem consequerentur; hi vero maxime: ergo quòd voluntas illa Dei aeterna, qua adultis ea media ex sua parte conferre statuit, quibus in beatitudine perueniunt, rationem praedestinationis habuerit, tanquam à conditione sine qua eam rationem non habuisset, ex eo fuit dependens, quòd adulti ipsi eo modo pro sua innata libertate usuri erant suo arbitrio vt ad eam peruenirent, idque Deus altitudine sui intellectus praeviderit.

Illud addendum est. Quamuis Deus alligatus non fuerit vsui liberi arbitrii praeviso, alijsque circumstantijs ex parte adulti praedestinati, vt hoc vel illo modo illi providere ac opitulari constitueret, potuisse tamen ad circumstantias & ad usum respicere, decedensque, ac rationi valde consentaneum fuisse, vt id ita faceret, in multisque; re ipsa ad multa respexisse, constitueno aliquid propter circumstantias & usum praevisum, quae alioquin non constituisset, vt ex scripturis sacris aperte colligitur. Dum enim inter effectus praedestinationis computatur, quòd Deus morte eum iustum praevenerit, qui, si diutius viueret, pro sua libertate damnaretur, sanè in eo iusto praedestinando rationem habuit Deus qualitatis vsus liberi illius arbitrii pra-

Deum in praedestinationis ratione aliquam habuisse vsus liberi eorum arbitrii.

præuisi. Consonatque illud Sapientia. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Placita enim erat Deo anima illius, propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. Dum etiam Paulus primæ ad Timotheum. 1. de se ipso ait; Qui blasphemus fui & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea; manifestè docet, non fuisse eam ita consecuturum, nec fuisse tam magnificè adiuuandum, si peccata illa fuissent ex malitia profecta. Propter illud Saulis peccatum, quod. 1. Regum. 13. commemoratur, dixit illi Samuel; Sculcè egisti: quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum, sed nequaquam regnum tuum ultra cõfurgeret. Genes. 22. propter insignem illam obedientiam dixit Dominus ad Abraham; Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. Cornelius actor. 10. propter orationes & eleemosynas vocatus fuit ad Christi fidem. Atq; ex scripturis sanctis constat, quò iusti magis strenuè in Dei obsequio se gerunt, eò solere à Deo abundantioribus & potentioribus auxilijs adiuuari, tum vt in gratia accepta perseuerent, tum vt in ea crescant. Matth. nãq; 25. & Luca. 19. talentum, quod ab eo aufertur, qui ignauiter se gessit, tribui iubetur illi, qui plus omnibus laborauerat, & cæteris ditior erat; ac subiungitur. Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo. Vt interim alia testimonia omittam. Quin sicut vnum peccatum permitti solet in pœnam alterius peccati: sic propter eleemosynas & alia opera moraliter bona, facta ab existente in lethali peccato, consuevit sæpe Deus opitulari citius, ac magis vni, quàm alteri, vt à peccato resurgat: eaque ratione eiusmodi opera non immeritò appellari consueuerunt dispositiones remotæ ad gratiam. Porro vt vniuerlim quoad hæc tenus dicta quasi minorem quandam propositione subsumamus, vnde nostrum institutum concludamus; quæ auxilia & dona confert Deus in tempore propter aliquem bonum vsûm liberi arbitrij antecedentem, & quæ peccata permittit, aut quæ pœnam aliam infligit propter malum arbitrij vsûm antecedentè, eadem ex æternitate cõferre, permittit, aut infligere statuit, propter eundem bonum aut malû vsûm præuisum futurum ex hypotheti, quòd hunc vel illum ordinem rerum condere vellet.

Illud etiam, quod ad exaltationem, laudem, & honorem Christi, sanctissimæq; illius matris spectat, mihi videtur admodum verisimile; facratissimis eorum duorum animabus non solum excellentiora dona Deum conferre decreuisse, sed etiam easdem præuidisse melius, quàm ceteras, pro sua innata libertate vsuras suo arbitrio, eaq; ratione in tantam

dignitatem potius, quàm ceteras, electas fuisse. Ex dictis facillè erit intelligere, tum maximum quoddam discrimen inter prædestinationem Christi, quatenus secundum humanam naturam prædestinatus est vt per vnionem hypostaticam simul esset filius Dei, & prædestinationem cæterorum hominum aduulorum in Christo & per Christum; tum etiam conuenientiam quandam. Discrimen est, quòd cum natura humana perducenda non esset ad vnionem hypostaticam per vsûm sui arbitrij, sed omnino à solo Deo; vtique in prædestinatione Christi, quatenus homo est, vt simul esset filius Dei, nulla omnino habita fuit ratio vsus liberi arbitrij Christi præuisi, vt ita prædestinaretur: ac cum homines adulti ita in Christo & per Christum prædestinaretur in vitam æternam, vt per suum arbitriû, gratia & auxilijs ex meritis Christi collatis suffultum, in eum, si & ipsi velient, peruenirent; ratio vsus liberi arbitrij eorum habeda fuit, vt explicatû est. Conuenientia verò est, quòd cum auxilia & media omnia supernaturalia, per quæ à Deo prædestinati sunt, collata fuerint per Christum, atque adeo à prædestinatione Christi, quatenus homo est, velut à fonte fuerint deriuata, vtique sicut prædestinatio Christi, quatenus homo est, vt scilicet simul esset filius Dei, non fuit ex meritis, aliquòue vsu liberi arbitrij Christi: ita prædestinatio cæterorum hominum, quoad integrum effectum prædestinationis, atque adeo quoad collectionem auxiliorum & gratiæ, quæ ex illa prædestinatione & meritis Christi in vnumquèq; prædestinatorum deriuata sunt, non fuit ex meritis bonouè aliquo vsu liberi arbitrij eorum antecedente dona illa, sed merè gratis ex sola voluntate Dei. Augustinus de prædestinatione sanctorum cap. 15, à nobis membro 6. relatus, docet quidem conuenientiam hanc inter prædestinationem nostrâ & Christi: non tamen negat, neque negare potest, discrimen illud traditum.

Sit denique postrema conclusio. Id vnde fuit dependens quòd rationem prædestinationis paruulorum haberet ratio illis prouidendi, voluntasq; diuina ex sua parte illis conferedi ea media quibus beatur, est, non solum ipsa libera parentum coniunctio ad generationem, & cætera, ex quibus prolis conseruatio vsq; ad susceptionem remedij contra peccatum originis pender. Sed etiam libera ipsa eiusdem remedij applicatio, à quocunq; ea fiat. Probatur conclusio, quoniam si illi nascituri, aut cõseruandi non essent quousque remedium eis contra originis peccatum applicaretur, vtique; quemadmodum nõquam peruenirent in vitam æternam; ita neque prædestinati fuissent: cum ergo quòd nascantur, & conseruentur, eisq; applicetur remedium contra originis peccatum, pèdeat à libera operatione aliorû, quæ se ipsa potest non esse in rerum natura; fit, vt id vnde fuit dependens quòd voluntas diuina conferendi illis talia media, eaq; pacto illis prouidendi rationem haberet prædestinationis,

Prædestinationis Christi, vt esset filius Dei, & prædestinationis aliorû discrimen, & conuenientia.

Postrema conclusio. Vnde fuerit dependens, quòd ratio & decretu prouidendi paruulis prædestinatis rationem haberit prædestinationis.

fit ipsa libera aliorum operatio. Hac eadem ratione, cum ad adulti prædestinati beatitudinem necessarium sit vt prius nascatur, utiq; libera eorum omnium operatio, à qua pendet eius ortus, est etiam id vnde fuit dependens quòd voluntas diuina conferendi illi, quantum est ex parte sua media quibus peruenient in vitam æternam, rationem prædestinationis fuerit sortita.

¶ Epilogus, quo dilucidius auctoris opinio explicatur.

Membrum. 10.

VT, quasi ad epilogum redigentes quæ hæcenus dicta sunt, paucis disertisq; verbis nostram proponamus sententiam. Meditatur Deum optimum maximum (vt re vera fuit) ante omnem actum liberum suæ voluntatis, per scientiam merè naturalem atque mediam illam inter liberam & merè naturalem, cõprehensione suæ essentiæ, præuidentem omnia vniuersim quæ sub ipsius erât potestate, inter quæ erât infinitæ creaturæ mente præditæ, quas condere poterat, infinitiq; ordines rerum, auxiliorum, & circumstantiarum, non solum in quibus varias huiusmodi creaturas, sed etiam illas solas, quas creare constituit, poterat collocare: præuidentem insuper quid in illis omnibus ordinibus pro arbitrio singularum creaturarum mente præditarum futurum erat, ex hypothesi quòd hunc vel illum ordinem, cum his vel illis auxilijs ex parte sua, & cum his vel illis circumstantijs condere vellet.

Prædestinationis explicatio.

Tunc verò ex illis omnibus ordinibus, inscrutabili iudicio & sapientia sua, vnico simplicissimoq; actu suæ voluntatis statuiffe simul totum eum ordinem, tum aliarum rerum, tum hominum & angelorum, qui à prima rerum constitutione cœpit, & vsq; ad consummationē seculi decurret, cum auxilijs & donis, quæ tam angelis, quàm hominibus ex parte sua conferre statuit, vt in manu consilij cuiusq; in tali ordine constituti liberum foret, vel ad vitam æternam peruenire, vel ab ea in æternam miseriam deflectere, atque ad eòd vt in eo ordine rerum pro arbitrio suo eas circumstantias variare posset, quas in arbitrij sui potestate sitū est variare.

Eo autem actu diuinæ voluntatis, eaq; electione totius illius ordinis rerum & auxiliorum, potius quàm alterius, prout talis ordo à Deo emanat, prædestinati fuerunt, tum angeli, & homines adulti, quos Deus præuidebat, siue cum maioribus, siue cum minoribus auxilijs & occasionibus suæ salutis, pro libertate sui arbitrij in gratia finituros tandem terminum viæ sibi præscriptæ: tum etiam hi paruuli, quos Deus in eodem ordine rerum è vita discessuros præuidebat suscepto prius remedio cõtra

tra originis peccatum, atq; ad eòd in gratia ex Christi meritis collata. Reliquos verò homines & angelos, quos in eodem ordine rerum, vel propria, vel primi parentis libertate, diem obituros in culpa lethali præuidebat, actu illo suæ voluntatis, electioneq; illius ordinis rerum, non prædestinavit; tamen illo eodem actu omnibus prouiderit sufficiēter, vt, si per ipsos, primūmue parentem non staret, vitam æternam consequerentur; imò statuendo conferre nonnullis eorum abundantiora & præclariora auxilia, quàm multis ex prædestinatis, longè melius circa vitam æternam cõsequendam illis prouiderit, ac proinde maiori sua culpa eam amittūt.

Quòd verò Deus eum ordinem rerum, circumstantiarum, & auxiliorum, quo quidam solum in particulari fuerūt re ipsa prædestinati, reliqui verò minimè, potius elegerit, quàm quemcūq; alium ex infinitis in quibus præuidebat rem longè aliter euenturam, atque ad eòd quòd eligēdo eum ordinē voluerit his in particulari (siue cõstitutis in parte ordinis aptiori, siue minus apta ad salutem) conferre ea auxilia ex parte sua, maiora aut minora, quibus præuidebat eos beandos, reliquis verò, siue in parte ordinis aptiori aut minus apta ad salutem cõstitutis, siue cum maioribus siue cum minoribus auxilijs, voluerit ea tantum auxilia donare, cum quibus licet potuissent vitam æternam consequi, & multi eorum longè facilius, quàm multi prædestinati, præuidebat tamē, vel ipsorum, vel primi parentis libertate, futurum esse vt viam in culpa lethali terminarēt, essentq; de numero reprobatorum, nulla profectò fuit, tam ex parte eorū qui prædestinati, quàm eorum qui non prædestinati fuerunt, causa aut ratio, quæ eos ita discreuerit, ac impares fecerit, sed id totum in liberam Dei voluntatem referendum est, qui prouidens omnibus sufficienter, & aliquibus ex reprobis abundantius quàm plerisq; prædestinatorum, eligere voluit potius talem ordinem rerum, quàm alium, suaq; dona eò potius modo, quàm alio voluit distribuere. Quare autem cum præuideret tantam hominum & angelorum multitudinem ipsorum met, aut primi parentis libertate perituram, id ita voluerit, exclamandū est cum Paulo, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius &c. Ex hoc capite spectata hominum prædestinatio, meritò in scripturis sanctis dicitur fuisse secundum propositum & liberam electionem Dei, qui quos voluit elegit, vt eos potius, quàm alios, prædicto modo prædestinaret: meritò etiā, qui ita electi & prædestinati sunt, quasi sorte vocati & prædestinati sunt. Dicimus nihilominus, eligente Deo ex sua æternitate eum ordinem rerum potius, quàm alium, quòd hi adulti potius, quàm illi, fuerint talis ordinis electione ac prouidentia prædestinati, atque ad eòd electio illa & prouidentia rationem habuerint prædestinationis potius cõparatione horū adultorū quàm illorū, ratione seu cõditionem, à qua vtrūq; depē-

debat, fuisse, quod cum utriq; ita in eo ipso ordine reru uti possent suo arbitrio ut viam in gratia finirent, ac beati euaderent; hi tamen, & non illi, id erant praestituri, idemq; Deus altitudine sui intellectus, supra id quod libertas arbitrij contingentiaq; ipsa rerum postulabat, praeviderit. Si namque, ut re vera potest, res non esset ita euentura, eadem electio talis ordinis haberet quidem rationem providentiae in beatitudinem, non vero praedestinationis, comparatione eorundem ad ultorum, quorum modo praedestinatio existit.

Si ergo per impossibile ponamus, Deum, dum hunc ordinem rerum ac auxiliorum elegit, habuisse quidem plenissimam scientiam naturalem, qua naturas omnium rerum, complexiones earum necessarias, etiam eas quae ex dispositione causarum fatali quadam necessitate tales sunt, & habitudines mediorum ad fines plenissime cognoverit, qua deniq; rebus omnibus, etiam libero arbitrio praeditis, de medijs omnibus ad fines, tam naturales, quam supernaturales, iuxta naturam cuiusq; accommodatis providere perfectissime noverit, at non habuisse scientiam illam mediam inter liberam & mere naturalem, qua altitudine sui intellectus determinationem liberi arbitrij creati, ac proinde complexiones contingentes quae ab eo pendent, penetraret; utiq; illa eadem electio talis ordinis, habuisset quidem rationem providentiae in beatitudinem comparatione creaturarum omnium rationalium; at tamen, quemadmodum Deus tunc nesciret quantum earum in eo ordine rerum pro libertate sui arbitrij in vitam aeternam essent perventurae, sed quam incertum id in se est, tam incertum esset Deo; ita electio illa & providentia nullius creaturae comparatione adiunctam habuissent rationem praedestinationis, quae certitudinem assequendae beatitudinis, ex certitudine divinae praescientiae convenientem, in se includit. Quod fit, ut quemadmodum ratio praedestinationis cuiusque adulti penderet a praescientia, qua Deus praeviderit eum per certa quaedam media beandum, eamq; addit praedestinatio supra providentiam: ita certitudo tota, quod praedestinatus in vitam aeternam sit perventura, ab eadem praescientia pendeat, in eamq; solam referenda sit; non vero in electionem ordinis rerum, in divinamve providentiam, quae circa homines & angelos in beatitudinem dirigendos versatur.

Hinc iam facile patet, quantum ratione libertas arbitrij nostri & angelorum cum divina praedestinatione cohaereat, perindeq; integrum fuerit cuiq; angelorum, & esse modum cuique hominum ad ultorum, in vitam aeternam peruenire, aut non peruenire, ac si electio ordinis rerum, quem Deus ex aeternitate elegit, rationem praedestinationis adiunctam non habuisset. Etenim si ab electione illius ordinis secludas praescientiam, qua Deus novit quid in eo toto futurum erat per liberum arbitrium hominum & angelorum, solumq; relinquant praescientiam mere naturalem ad eum ordinem

ordinem eligendum, providendumq; rebus accommodatè ad suos fines necessariam, atque adeo ab electione illa secludas rationem praedestinationis, relinquantq; eam intra limites solum divinae providentiae in beatitudinem, facile patebit cohaerere cum ea libertatem arbitrij nostri & Angelorum; quippe cum quam liberum est unicuiq; nostrum peruenire aut non peruenire in beatitudinem, & quam incertum in se est quid horum sit futurum spectata solum libertate arbitrij nostri, tam incertum esset in Deo, esse musne ita pro libertate arbitrij nostri cum medijs suae providentiae cooperaturi ut ad beatitudinem perueniremus, an non. Cum ergo non quia Deus praesciuit nos cooperaturos hoc vel illo modo, perventurae q; aut non perventurae in vitam aeternam, id taliter futurum sit; sed e contrario, quia futurum erat pro libertate arbitrij nostri, id Deus altitudine sui intellectus praesciuerit, praesciuisseq; contrarium, si, ut potest, contrarium esset futurum; fit, ut praescientia, quam praedestinatio supra electionem illius ordinis rerum divinae q; providentiae addit, nihil omnino libertatis a nobis adimat, sed perinde liberos ad operandum hoc vel illo modo, & ad perueniendum in beatitudinem, aut ab ea deflectendum, nos relinquat, ac si in Deo non esset praedestinatio, sed sola providentia. Licet enim haec duo non cohaereant; quod sumus praedestinati, & non sumus in vitam aeternam perventurae; vel quod Deus praesciat nos ita cooperaturos ut in vitam aeternam perueniamus, & non ita cooperemur; & ideo in sensu composito fieri omnino nequeat, quin praedestinatus in vitam aeternam perueniat; quia tamen si nos, ut possumus, non essemus ita cooperaturi ut in vitam aeternam deveniremus, praedestinatio illa & praescientia non fuisset in Deo; fit, ut in sensu distincto tam liberi maneamus, & tam fieri possit modo, praedestinatum non beari, ac si praedestinatio non esset.

Verum non arbitramur ita a Deo praedestinationem esse factam, quasi prius ex his, quos creare decrevit, nulla ratione habita arbitrij cuiusque, constituerit hos solum in particulari praedestinare, perducereq; in vitam aeternam, reliquos vero minime, sed eos reprobare propter peccata, quae, eo ipso quod non sunt praedestinati, sciebat illos habituros, constituisseq; id eo fine, ut simul haberet, in quibus, tum suam misericordiam & munificentiam, tum suam iustitiam vindicatum in aeternum manifestaret; ut vero decretum illud suae voluntatis executioni mandaret, quasi insidiatum fuisse libero arbitrio, tam eorum quos praedestinare, quam eorum quos in numero reprobatorum relinquere intenderat; prioribus quidem querendo media, modos ac circumstantias quibus in quocumque euentu vitam aeternam consequeretur; posterioribus vero de industria ita abstulisse auxilia (relinquendo tamen semper necessaria) & tales quaesivisse modos ac circumstantias, ut tandem a regno exclusi aeternis supplicijs damnarentur. Neque item arbitramur bonum usum

liberi arbitrij, in seclive in eam partē, quæ ad salutem conducit, pendere à sola prædestinatione, & effectibus illius, quasi prædestinatus non possit scelerē arbitriū suum in partem oppositā, non secus ac si non esset prædestinatus; & quasi reprobus non possit ita vti suo arbitrio, vt vitā æternā assequatur, perinde ac si esset prædestinatus: quod planè errorem in fide existimamus. Prædictaq; omnia indigna esse censemus maiestate, & bonitate diuina, redderentq; excusabilem satis decusum vitæ reprobis, & cum scripturis factis, vt in superioribus est ostensum, minimè consentiunt, multisq; erroribus occasionem in Ecclesia præbuerunt.

Quod arbitramur est. Deum omnia omnino quæ futura erant prævidentem, ita sua sapientia, bonitate, misericordia ac iustitia vnico electionis actu simul elegisse ex parte sua totum eum ordinem rerum, qui à prima rerum constitutione cœpit & vsq; ad consummationē sæculi decurreret, ac si non existente in eo præscientia de rebus per arbitrium creatum futuris, eundem per partes, prout res successu temporis euenissent, elegisset. Vnde credimus, Deum tam ex animo ab æternitate statuisse condere in suam beatitudinem, in temporeq; condidisse angelos omnes & homines in statu innocentia, ac si de casu & ruina quorundam angelorum, ac primorum parentum nihil præuidisset. Id quod attestantur abū datissima ac præclarissima dona & auxilia cum quibus omnes condidit, & de quibus singulis, vt summa cum facilitate, proprio arbitrio ac meritis in vitam æternam deuenirent, prouidit. Cōsentitq; cum diuina veritate ac bonitate, significantq; aperte sacra litera. Neque arbitramur Deum ex sua æternitate ruinam angelorum, & hominum (vt haberet quos iuste puniret) intēdisse, aut ea fuisse delectatum: quin potius, præter ipsius intentionem, atque, vt ita dicam, contra ipsius velleitatem accidisse, qua sicut contrarium intendebat, ita etiam, si per ipsos non stetit, contrarium expetebat. Quia verò ita eos in suam beatitudinem condere constituēbat, vt propria libertate ac meritis felicis & gloriosius in eam deducerentur, ad ipsius prouidentiam pertinebat, velle permittere ea peccata, quæ tam angeli quàm homines, ita feliciter conditi, perpetrare vellent, per suamq; sapientiam, iustitiam, bonitatem ac misericordiam, maiora bona inde elicere, quosdam peccatores in æternum puniendo, vt in eis ipsius vindictiua iustitia eluceret, quorundam verò miserando, eisq; per filium suum, æquitate, ac rigore suæ iustitiæ vindictiua seruatis, mirabiliter subueniendo, &c.

Arbitramur ergo, Deum in æternitate sua prævidentem, ex hypothesi quòd angelos, & homines in statu innocentia condere velle, futuram ruinam quorundam angelorum, & totius generis humani, perinde sua infinita bonitate ac misericordia motum, simul cum ea parte ordinis rerum quæ fuit à prima rerum conditione vsq; ad lapsum primorum pa-

ren-

rentum, ex eadē æternitate redintegrationē generis humani per Christi aduentum ac merita, reliquumq; ordinem vsque ad consummationem sæculi decurrentem elegisse, ac si ignorās quid futurum esset, eandē post lapsum primorum parentum reparationem generis humani elegisset. Quia verò reliqua generis humani peccata ex lapsu primorum parentū tanquā ex radice sunt secuta, vtq; sicut lapsus ille non fuit ex intentione ac voluntate Dei, ita neque peccata & perditio cæterorum, quæ in reliquo ordine lapsum parentum insequente cernuntur, ex intentione, & voluntate Dei, sed potius contra ipsius velleitatem eueniunt. Quò sit, vt vniuersim verum sit, Deum ex parte sua velle omnes absque vlla exceptione saluos fieri, & nolle mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur & viuat. Quia tamen tantum malum est offendisse infinitam Dei maiestatem & bonitatem, expediebatq; propter alios optimos fines, quos alibi ex parte explicauimus, genus humanum in hac vita non reparari per Christum ad felicitatem status à quo deciderat, sed relinqui his miseris animæ & corporis obnoxium, quas experimur, vt vel ea ratione in effectibus ac pœnis grauitas illius peccati eluceret, tū propter alios egregios fines; inde effectum est, vt licet Deus ex æternitate reparationem generis humani per filium suum hominem factum cōstituerit, quod beneficium omnibus mortalibus voluit esse commune, sua tamen sapientia, inscrutabiliq; iudicio constituerit, vt neque alio tempore, aut aliter Christus in mundum veniret, neque promulgatio aduentus illius, vt homines per fidem fructu redemptionis potirentur, aliter in lege naturæ, scripta, & gratiæ ex parte sua fieret, quam sit facta, totusq; decursus militantis Ecclesiæ hominum arbitrio, constitutioniq; vniuersi committeretur, sapius innouando vocationem ad fidem, promulgationemq; aduentus Christi in varijs mundi ætatibus, varijsq; alijs modis misericorditer suppetias suæ Ecclesiæ ferendo ac prouidendo.

Quod itaque asserimus est. Deum, electione totius ordinis rerum, qui vsque ad consummationem sæculi decurrat, quantum est ex parte sua, salutem omnium expetiuisse. Deinde verò constituisse quemlibet adultū in manu consilij sui in eo ordine rerum, vt, ad quod velle, liberè porrigeret manum, atque adeò beatus, vel miser, prout mallet, euaderet, ac si nulla in Deo esset præscientia de rebus per arbitrium creatum futuris, quæ in eo rerum ordine peruenturi, aut non peruenturi essent in vitam æternam, atque adeò perinde ac si nulla in Deo esset prædestinatio, sed sola prouidentia, qua eodem modo ex æternitate cōstituisset prouidere hominibus circa beatitudinem, quo in tempore post agnitum successū quarundam rerum idem cōstituisset, ac proinde non minus liberos manere adultos post prædestinationem, vt ad quod voluerint porrigat manum, atque adeò vt beati vel miseri euadant, quàm si nulla in Deo præ-

Hh 3

cef-

Cōclasio au-
toris senten-
tiam comple-
ctens.

cessisset praedestinatio, sed ita cuiusque salus incerta esset Deo, atque se-
cundum se incerta existit.
Hac ergo conclusione comprehendi potest nostra sententia. Quod
Deus hunc ordinem auxiliorum & carerarum rerum, in quo prauide-
bat, tum quosdam adultos pro sui arbitrij libertate, tum quosdam paru-
culos sine sui arbitrij libertate peruenturos in vitam aeternam, reliquos
verò minimè, potius elegerit, quàm quècunque alium in quo res aliter
euenisset, atq; ad eò quod electione potius huius ordinis, quàm alterius,
hos praedestinauerit potius, quàm illos, nulla fuit causa, aut ratio ex par-
te praedestinatorum, sed id totum in liberam Dei voluntatem referendum
est. Quod verò electio huius ordinis ratione habuerit praedestinationis
comparatione horum adultorum, & non illorum, ratio seu conditio ex
parte adultorum, à qua id pendeat, fuit, quod pro sua innata libertate
hi, & non illi, ita per suum arbitrium essent cooperaturi, vt ad terminum
viae in gratia peruenirent, Deusq; altitudine sui intellectus id prauide-
rit: Licet autè, vt Deus vnum potius ordinem, quàm alium eligeret, alli-
gatus non fuerit vsui liberi arbitrij prauiuso, in multis tamen rebus con-
stituendis rationem illius habere potuit, atque id decens fuit, imò verò
re ipsa habuit, vt membro praecedente ante postremam conclusionem
ostensum est. Quod si quis contendat, vel D. Thomam, vel quècunque
alium ex scholasticis à nostra hac sententia minimè dissentire, certè ego
illi non succenseam: opto enim magis patronos omnes, quàm vel vnu
aduersarium habere, nedum D. Thomam, cuius iudicium & doctrinam
tanti facio, vt tunc me securius pedem figere arbitrer, cum illum cōsen-
tientem comperio.

Traditur ratio conciliandi aliqua ex parte Patres,
exponendiq; sacras scripturas, quae de praede-
stinatione loquuntur, sententiaq; autoris
magis adhuc explanatur.

Membrum vlt.

Praedestina-
tio est esse se-
cundum praefi-
cientiam vsus
liberi arbitrij
quor modis
possit intel-
ligi.

Quod ad antiquiores Patres attinet, vt melius intelligantur, &
quo ad fieri possit ad cōcordiam adducantur, sciendum est. Cū
duo, vt haecenus explicatum est, necessaria sint vt adultus in
vitam aeternam perueniat, à Deoq; sit praedestinatus; vnum, vt Deus ea
auxilia ac media ex parte sua constituerit ei conferre cum quibus preui-
derit illum pro sua libertate ita cooperaturum, vt ad terminum viae in
gratia perueniat: alterum vt adultus ipse pro sua libertate sit re ipsa ita
coo-

cooperaturus; primumq; à Deo pendeat, secundum verò ab ipso adul-
to, eos sanctos Patres, qui tempora Pelagij & Augustini praecesserunt,
ad hoc secundum attendentes, vnanimi ferè consensu asseruisse, praede-
stinationem fuisse secundum praescientiam boni vsus liberi arbitrij, me-
ritorumq; cuiusque, ad eumq; sensum fuisse conatos interpretari scrip-
turas sacras.

Orta verò haeresi Pelagiana, Cū Pelagius contra scripturas sacras
omnia tribueret libero nostro arbitrio, illudq; solum sufficere affirma-
ret ad salutem; & quanuis donum gratiae postea admiserit, asseuerauerit
tamen, neq; necessarium esse, neq; conferri ad incipiendum (initium enim
salutis esse à nobis per nostrū arbitrium cōtendebat) sed conferri ad per-
ficiendum, non quasi sine illo perficere non possemus, sed quia non ita
facile, nec tam bene; insuper addiderit, conferri vniciq; pro qualitate
boni vsus arbitrij praecedentis: cū hac, inquam, Pelagius doceret, Au-
gustinum & alios Patres, huic haeresi se oppinantes, ex scripturis sanctis
ostendisse, initium nostrae salutis esse à Deo per gratiam praenientem
& excitantem, & tam incipere quàm perficere pēdere à gratia Dei quae
per Christum nobis datur, donaque & auxilia gratiae, non pro qualitate
vsus arbitrij, sed iuxta Dei beneplacitum conferri.

Credens autem Augustinus cum ijs, quae de gratia aduersus haeresim
Pelagianam ex scripturis rectissime docuerat, coniunctum esse, praede-
stinationem Dei aeternam non fuisse secundum merita qualitatemq; vsus
liberi arbitrij à Deo prauiuso, sed solum secundum Dei electionem & be-
neplacitum (quod in quo sensu verissimum sit, membro. 9. explicatū est)
iuxta eam sententiam Paulū ad Rom. 9. multis in suorum operum locis
interpretatus est, restrinxitq; illud primae ad Timoth. 2. Vult omnes ho-
mines saluos fieri, vt non de omnibus vniuersim hominibus, sed de solis
praedestinis intelligeretur. Quae doctrina plurimos ex fidelibus, prefer-
tim ex ijs qui in Gallia morabatur, non solum indoctos, sed etiā doctis-
simos viros, atq; in episcopali dignitate cōstitutos, mirum in modū tur-
bauit, ne dicam illius occasione salutē eorum fuisse periclitatā. Ne enim
cuiusmodi doctrinae adhererent, haeresi potius Pelagianae ex parte assen-
tiendum putabāt, variosq; alios errores circa paruulorū praedestinationē
cōfingebant. Id quod inter alia testatur duae illae epistolae à Prospero &
Hilario Arelatēsi episcopo ea de re ad Augustinū missae, quae inter opera
Augustini ante librum de praedestinatione sanctorum habentur. Prospero
autem postquam turbationem & periculum multorum explicauit, inter
alia, quae explanāda ab Augustino efflagitat, ad eos qui turbati fuerant
sedados, atq; ad sanā doctrinā reducēdos, adiūgit. Illud etiam qualiter di-
scutatur, quēsumus paciēter nostrā insipientiā ferendo demonstrēs, quod
retractatis priorū de hac re opinionibus, penè omnium par inuenitur &

D. August. de
praedestinati-
one sententia
vt Massilien-
ses turbaue-
rit.

vna sentētia, qua propositū & prædeterminationē Dei secūdūm præsciētā receperunt, vt ob hoc Deus alios vasa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem vniuscuiusq; præviderit, & sub ipso gratiæ adiutorio, in qua futurus erat volūtatē & actionē præsciuerit. Hilarius etiā cōmemoratis obiectionibus, quæ aduersus Augustini doctrinā ab ijs, qui cōmoti fuerāt, afferebātur, eos etiā cōquestos fuisse in hunc modum affirmat. Quid opus fuit, inquit, huiusmodi disputationis incerto tot minū intelligētū corda turbari? Neq; enim minū vtiliter sine hac definitionē tot anis à tot tractatoribus, tot præcedentibus libris catholica fides fuit defensa? Sententiam verò Augustini secutus est D. Thomas, & post eum pleriq; scholasticorum.

Apud antiquos patres, quæ fuerint certa, & quæ non factis explorata.

Quæ sequuntur fuerunt semper sine cōtrouersia, tanquā in fide orthodoxa ex scripturis sanctis luce clariū manifesta, inter catholicos receptissima. In nobis esse arbitrij libertatē. Nullum, siue adultū, siue paruulū, posse in vitam æternā peruenire, nisi per gratiā ex meritis Christi collatā. Nullum adultum ex suis solis viribus, sine auxilio supernaturali gratiæ, posse iustificari, vitam æternā promereri, atq; ad eam peruenire. In Deo esse præsciētā futurorum omnium, ac prædeterminationē bonorū in vitā æternam per gratiā, dona, & auxilia supernaturalia. Arbitrij libertatem cum his omnibus coherere, minimeq; per ea auferri aut impediri. Illud etiā video inter patres omnes receptissimū, vt jex eorundē testimonijs quest. 14. art. 13. disputationē. 23. mēbro vltimo, & disputationē. 30. ostendimus, non quia Deus præsciuit hoc esse futurū, ex ijs quæ ab arbitrio creatō pendēt, idē futurum esse; sed è cōtrario, quia ita pro arbitrij libertate erat futurū, Deum id præsciuisse; præsciturus oppositū, si oppositū, vt pro arbitrij libertate esse potest, foret futurū. An verò initium salutis adultorū ad credēdum, sperādum, pœnitēdum, ac diligendū vt ad salutē oportet, esset ab adultis ipsis per proprium arbitrium, ita vt gratiam Dei præuenirent; an verò à Deo per gratiam præuenientē & excitatē, vt rei veritas habet, antequā occasione hæresis Pelagianæ res esset diligētius discussa, non erat quicquā inter eos omnino certū & cōstitutum; qua de causa mirādum non est, si Chrysostomus, aut alij ex ijs, qui ante illa tempora scripserunt, cōtrarium asseruerint, & de eadem re in initio Pelagianæ hæresis Galli, de quibus paulō ante habitus est sermo, aduersus Augustinum cōtenderent.

Fundamenta conciliandi præsciētiam & gratiam cū libero arbitrio.

Licet semper in prædictis fuerit cōcors sentētia, vnanimisq; non solum Patrum, sed etiā virosū omnium catholicorum cōsensus; vñ tamen è difficillimis ab Augustino & ab alijs fuit semper iudicātū, veram inuenire rationē & modū, qui difficultates omnes pelleret, & humanū intellectū pacatum omnino redderet super coherētia libertatis arbitrij cum diuina gratia, præsciētia & prædeterminatione, ita vt adultus, nihil his

tribus impediētibus, suā, vt maluerit, operetur, aut non operetur salutē, vitamq; æternā assequatur, aut non assequatur. Ac quāuis ij heretici, qui vel diuinā gratiæ, vel libertati arbitrij præiudiciū afferre moliti sunt, ex scripturis sanctis, principijsq; fidei efficaciter sint expugnati, haud tamē scio, an explicata penitus, & abundē reddita ratione integra cōciliadi libertatē arbitrij cum illis tribus, & hæreticis aditus quo faciliū ad pacē, vnitatēq; ecclesiæ redirēt sit patefactus, & cōcertationes quæ ante mille annos inter viros catholicos obortæ sunt, quātum par est, sint cōpositæ. De quarū numero vna, eaq; antiquissima, semper fuit, an prædeterminatio adultorum fuerit secundūm præsciētā vsus liberi arbitrij; an verò pro sola Dei voluntate ac beneplacito. Quidam enim, tam Patres quā scholastici, ad cooperationem, nihil diuina gratia, præsciētia & prædeterminatione impediētibus, in cuiusq; arbitrio positā, atq; ad salutē necessariā, respicientes, indignūq; diuina bonitate, iustitia, & equitate reputātes, vt absq; vlla prorsus cōsideratione vsus arbitrij cuiusque, maximē vt haberet quos puniret, hos prædestinauerit, illos verò reiecerit, asseruerant prædeterminationem secundūm præsciētā vsus liberi arbitrij, meritorūq; cuiusq; fuisse factā. Alij verò attendentes ad auxilia & dona gratiæ, quæ Deus absq; cuiusq; iniuria, non pro ratione vsus arbitrij cuiusq; præiuisi, sed pro suo beneplacito, æterna sua prouidentia distribuere cōstituit, dixerunt prædeterminationem, non secundūm præsciētā vsus arbitrij meritorūq; cuiusque, sed solum secundūm Dei voluntatē ac beneplacitū esse factā: dumq; neutri ad duos illos sensus à nobis mēbro. 9. explicatos attendunt, nempe, aliud esse prædestinasse secundūm præsciētiam vsus liberi arbitrij, quāsi pro qualitate, aut propter qualitatem illius statuerit distribuere dona & auxilia, ac prædestinauerit; aliud verò quāsi nō sine præsciētia, habitaq; ratione vsus præiuisi prædestinauerit, plurimiq; ex sectatoribus prioris sentētiæ limites affirmationis posterioris sensus, aliqui verò ex sectatoribus sentētiæ posterioris, limites negationis prioris sensus trāsceduntur, sibi inuicē non immeritō aduersari arbitrātur.

Nos pro nostra tenuitate rationem totam cōciliandi libertatem arbitrij cum diuina gratia, præsciētia & prædeterminatione, quam toto articulo 13. q. 14. & art. 6. q. 19. q. 22. & tota hac quest. tradidimus, sequētib; principijs, ex quibus eam deduximus, quæq; varijs in locis tradidimus, innitū indicamus: quæ si data, explanataq; semper fuissent, fortē neq; Pelagianæ hæresis fuisset exorta; neq; Lutherani tam impudētē arbitrij nostri libertatem fuissent ausi negare, obtēdētes cum diuina gratia, præsciētia, & prædeterminatione coherere non posse; neq; ex Augustini opinione, cōcertationibusq; cū Pelagianis, tot fideles fuisset turbati, ad Pelagianosq; defecissent, faciliq; reliquæ illæ Pelagianorū in Gallia, quarum in epistolis Prosperi & Hilarij sit mētio, fuisset extinctæ, vt patet ex ijs in quibus ho-

Primum fun-
damentum.

Perseuerantia
donum quo
pactio a nos-
tro libero ar-
bitrio pen-
deat.

homines illos cum catholicis cōuenisse & ab eis disēsisse eadē epistole testatur; cōcertationes deniq; inter catholicos facilē fuisset cōpolita.

Primum principium ac fundamentū est, modus ille diuinitus influēdi, tam per concursum generalem ad actus liberi arbitrij naturales, quam per auxilia particularia ad actus supernaturales, qui quęst. 14. art. 13. a disputatione. 8. à 25. & à 36. explicatus est.

Secundū est, legitima, seu potius orthodoxa, de modo doni perseuerantia explicatio. Etenim ostendimus, nullū quidē adultū perseuerare posse diu in gratia sine speciali auxilio Dei, ob idq; perseuerantiā in gratia esse Dei donum. At nulli Deum denegare auxilium quod ad perseuerandum sit satis. Præterea cum auxilio, quo cum vnus vsq; ad finē vitæ perseuerat, posse, si velit, non perseuerare. Et cū auxilio, quod Deus cōferit, præstōne est cōferre ei qui nō perseuerat, posse perseuerare, per eumq; stare quod non perseueret. Quō fit, vt ad donum perseuerantia duo sint necessaria. Vnum ex parte Dei, videlicet vt ea auxilia cōferre statuerit cum quibus præuidebat adultum pro sua libertate perseueraturum. Alterū ex parte arbitrij adulti, rāquam cōditio sine qua voluntas cōferendi talia auxilia non habuisset rationem voluntatis cōferēdi donum perseuerantia, nepe vt adultus pro sua libertate ita sit cum eis cooperaturus vt perseueret, quod in potestate ipsius est collocatum. Quare non ita intelligendum est donum perseuerantia esse à Deo, quasi per illud potestatem auferat ad non perseuerandum, aut quasi per Deum stet, quominus is perseueret, qui in peccatum labitur. Hæc omnia manifesta sunt ex dictis, præcipuē quęstione. 14. art. 13. disputatione. 14. & à disputatione. 17. Atque ex his duobus principijs, satis dilucidē, ni fallimur, art. 13. citato, libertatem arbitrij nostri cum diuina gratia conciliauimus.

Tertium est. Præscientia illa media inter scientiā Dei liberā & merē naturalem, qua, vt eodem art. disputatione. 48. & duabus sequentibus ostēsum est, ante actū liberū suę volūtatis cognouit Deus, quid in vnoquoq; rerū ordine per arbitriū creatū esset futurū, ex hypothesi quod hos homines aut Angelos in hoc vel illo ordine rerum collocare statueret; quātamen cogniturus erat contrarium, si cōtrarium, vt potest, pro libertate arbitrij creati esset futurum. Atque ex hoc principio ibidem ostēdimus libertatem creati arbitrij cum diuina præscientia coherere.

Quartum est, quod Deus hunc potius ordinem rerum, quam aliū voluerit creare, & in eo hæc potius auxilia, quam alia, cōferre, cum quibus præuidebat hos, & non illos, pro libertate sui arbitrij, peruerturos in vitā æternā, nullam fuisse causam aut rationem ex parte adultorum prædestinatorum & reprobatorū. Atq; ex hoc capite hætenus diximus prædestinationem non habere causam aut rationē ex parte vsus liberi arbitrij prædestinatorū & reprobatorū, sed in solā liberā Dei voluntatē esse reducēdā.

Quod

Quod verò voluntas creandi eum ordinē rerum, & in eo cōferendi hæc & non alia auxilia, rationem prædestinationis cōparatione horum adultorum, & non illorum fuerit sortita, pendens fuit ex eo, quod vnus potius vsus, quam alius, pro libertate arbitrij eorum esset futurus, atq; ad eod ex eo quod Deus futurū eum præuiderit, quia pro eorum libertate erat futurus. Atq; ex hoc capite diximus dari rationē prædestinationis adultorum ex parte vsus liberi arbitrij præuisi. Ex eodem etiā capite ostendimus libertatem arbitrij eorum ad operandum prout oportet ad vitam æternā assequendam, aut cōtrario modo, perinde cōsentire cum prædestinatione per ea ipsa media per quæ ex parte Dei ab æternitate prædestinati sunt, ac si in Deo non esset prædestinatio, sed tantum prouidentia per eadem media, tamq; incertum Deo esset an per ipsorū arbitrium ita essent cooperaturi vt in vitam æternam peruenirent, quam incertum id secundum se est. Denique ostēdimus non aliam esse difficultatem in concilianda libertate arbitrij nostri cum diuina prædestinatione, quam in eadem ipsa cum diuina præscientia concilianda reperitur.

Iuxta hæc, distinximus duos illos sensus, in quorum altero negandum erat cum Augustino prædestinationē fuisse secundum præscientiā vsus arbitrij cuiusq; præuisi. In altero verò id ipsum sine scrupulo cum alijs partibus omnino cōcedendum erat. Modò addimus duo. Primū est, scripturas sanctas ita exponendas esse, vt neq; iuxta primū sensum affirmemus prædestinationē fuisse secundum præscientiā vsus liberi arbitrij meritorūq; cuiusq; adulti. Neq; iuxta secundū sensum id negemus. Secundū est, Patres quodāmodo eatenus ad cōcordiam posse reduci, si, qui negāt prædestinationē fuisse secundum præscientiā meritorū ac boni vsus liberi arbitrij futuri, accipiātur in priori sensu, quatenus eorum dicta id patiētur; in quibus est Augustinus, & eius sectatores. Qui verò fuisse affirmāt secundum merita & bonū vsum præuisi, exponātur in sensu posteriori, quatenus eorum dicta id ferent; de quorum numero sunt, Origenes, Athanasius, Chrysostomus, Ambrosius, Theophilactus, omnes in cap. nonū epistolæ ad Rom. Hieronymus in illud ad Gala. primo; Cū placuit ei qui me segregauit ex utero matris meæ. Erad Hedibiā in expolitione quęst. decimæ. Faustus (non manichæus, sed in Gallia episcopus) libro primo de gratia & libero arbitrio cap. 4. & lib. 2. cap. 6. tomo 5. bibliothecæ Patrum, & pleriq; alij. Neque verò dubito quin ab Augustino & cæteris Patribus vnanimi consensu comprobata fuisset hæc nostra de prædestinatione sententia, ratioq; conciliandi libertatē arbitrij cum diuina gratia, præscientia & prædestinatione, si eis proposita fuisset. Illud etiā addā, multa Augustinū varijs in locis docuisse, in quibus cū modo loquēdi aliorū Patrū videretur omnino cōsentire. Atq; inter alia, in libro responsionū ad articulos sibi falsō impositos, in responsione ad duodecimum articulū, &

refertur 23. q. 4. c. Nabuchodonosor, ita inquit. Illi de quibus dicitur, ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum; voluntate exierunt, voluntate ceciderunt. Et quia praecitati sunt casuri, non sunt praedestinati: essent autem praedestinati, si essent reuersuri & sanctitate ac veritate mansuri: ac per hoc praedestinat

io Dei multis est causa standi, nemini causa labendi. Hae Aug. Longior fui in hac disputatione, quam optaram, vereorq; ne aliquarum rerum repetitio lectori molestia attulerit: quia tamen res est magni momenti ac valde lubrica, & haec nostra ratio conciliandi libertate arbitrij cum diuina praedestinatione a nemine, quem viderim, hucusque tradita, ideo satius haec duxi paulo fufius explicare, ne forte eorum presior explicatio efficeret quominus mens nostra ab his, qui minus ingenio pol-

Vtrum Christus per sua merita causa fuerit nostrae praedestinationis.

Disputatio. 2.

Pars neg. suadetur primò.

PARS quae negat suaderi potest primò, ex illo ad Ephesios. 1. In quo & nos forte vocati sumus, praedestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae: ergo quod in Christo, & per Christum fuerimus praedestinati, neq; Christus quatenus homo, neq; merita ipsius, sed sola Dei voluntas, quae, quos voluit, in Christo praedestinavit, tanquam causa constitui debet.

Secundò.

Secundò, Augustinus de praedestinatione sanctorum cap. 15. ait, Ea gratia fit ab initio fides, siue homo quicumq; Christianus, qua gratia homo ille (IESVS nepe quatenus homo) factus est Christus: sed homo ille sine ullis suis, aut alienis meritis ex sola Dei gratuita voluntate, & praedestinatione, factus est Christus, ut eo capite late ostendit Augustinus: ergo quicumq; Christianus neque meritis proprijs, nec alienis Christi, vocatur a Deo, aut perducitur ad fidem, sed ex sola Dei gratuita voluntate & praedestinatione: non ergo Christus suis meritis fuit causa praedestinationis nostrae, saltem quoad donum fidei, quod radix & fundamentum est ceterorum donorum, quae in iustificatione, integroq; effectu praedestinationis nostrae sequuntur.

Tertiò.

Tertiò, Si Christus per sua merita causa fuisset praedestinationis nostrae, maxime quia meruisset nobis primam gratiam, Deusq; praedestinatione aeterna constituisset eam nobis propter merita Christi conferre: id autem dici non potest; quia tunc non essemus gratis a Deo iustificati, contra illud ad Romanos. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, neq; prima gratia esset gratia, quippe collata esset nobis a Deo tanquam debita nobis pro-

propter merita Christi, atq; adeò non gratis: ergo Christus per sua merita non fuit causa nostrae praedestinationis.

Sit nihilominus prima conclusio. Christus per sua merita non fuit causa praedestinationis nostrae, quoad integrum illius effectum quatenus comprehendit non solum dona supernaturalia, sed etiam naturalia, qualia sunt nactum esse complexionem ad virtutem propensam, natum potius esse sub gratia, atq; inter Christianos, eosq; bene morigeratos, quam in alio tempore, aut inter improbos educatum. Haec est Driedonis de redemptione & captiuitate generis humani tractatu. 2. cap. 2. parte. 3. ar. 4. Probatur, quoniam Christus non promeruit nobis dona naturalia, sed supernaturalia, quibus in vitam aeternam perducimur, quaeq; in primo parere amissimus: ergo non meruit nobis effectum praedestinationis quoad merè naturalia quae ad vitam aeternam adiuvant. Haec enim ex sola dispositione vniuersi, quae Deus pro suo beneplacito ante ruinam generis humani constituit, eueniunt. Quamvis autem, si Adamus non peccasset, atq; adeò sibi & posteris donum iustitiae originalis non perdidisset, alium cursum ex constitutione ipsa vniuersi, donoq; iustitiae originalis, atq; ex paradisi habitatione tenuissent generationes hominum, ab eo quem post eundem lapsum tenuerunt, nihilominus non alium multò diuersum tenent, ab eo quem seruassent, esto Deus constituisset non reparare genus humanum per Christum, sed illud in peccato, totumq; cursu vniuersi suae naturae relinquere decreuisset.

Sit tamen secunda conclusio. Naturalia aliqua origine traxerunt ex meritis Christi. Probatur, quoniam multa naturalia iusti suis orationibus ac meritis a Deo obtinuerunt. Isaac enim preces. Rebeccam ex sterili foecundam reddiderunt, Ana Samuelem filium, Zacharias Ioanem Baptistam, & pleraq; alia naturalia iusti orationibus a Deo impetrarunt, impetrabantq; in posterum, quorum multa ad salutem plurimorum maxime conferunt: cum ergo merita, & orationes quae Deo gratiae fuerunt, vniquo obtinendi habuerunt, totam eam vim ex gratia meritis Christi comparata habuerunt; fit, ut multa naturalia originem traxerint ex meritis Christi. Ea q; de causa paulò ante diximus, generationes hominum, post peccatum primorum paratum, non alium multò diuersum cursum tenuisse ab eo, quem seruassent, si Deus reparare genus humanum per Christum minime decreuisset.

Tertia conclusio. Christus per sua merita non fuit causa praedestinationis nostrae, quoad integrum supernaturalem effectum eiusdem praedestinationis. Probatur, quoniam non fuit causa incarnationis, per quam effectum est, ut ipse simul esset homo & Deus, ut ex se est notissimum, ostenditq; Augustinus de praedestinatione sanctorum cap. 15. neque item propria merita fuit causa suorum meritorum: cum ergo inter effectus supernaturales nostrae praedestinationis primum locum teneant Christi

Prima cõcl. Prædestinatiois nostrae, ut comprehendit etiam naturales effectus, non fuit causa, Christus suis meritis.

Primo cõcl. Prædestinatiois nostrae, ut comprehendit etiam naturales effectus, non fuit causa, Christus suis meritis.

Secunda cõcl. Prædestinationis effectus aliquos naturales originem trahere a Christi meritis.

Tertia cõcl. Prædestinationis nostrae quoad integrum supernaturalem effectum, Christus per sua merita non fuit causa.

Dñi incarnatio, merita & passio ipsius, à quibus reliqui supernaturales effectus originē habuerunt; fit, vt Christus per sua merita integri supernaturalis effectus nostræ prædestinationis causa non fuerit.

Quarta cōcl. Fuit tamen quoad primā gratiā & omnem aliā dispositionē supernaturale

Quarta cōclusio. Christus per merita sua fuit causa nostræ prædestinationis, non solum quoad primā gratiā qua iustificamur, & reliqua supernaturalia quæ illam vsq; ad assecutionē vitæ æternæ cōsequuntur, sed etiam quoad fidem & omnem aliam dispositionem supernaturalem qua ad primā gratiā præparamur; imò etiā quoad miracula, & reliqua omnia supernaturalia, quibus ad vitā æternā iuamur (si modò Christū ipsum, eiusq; merita excipias) quo pacto causa fuit meritoria orationum Stephani, & beatæ Monicæ, quibus adductus Deus, Paulum & Augustinum in viam salutis reduxit. Imò multa naturalia ex meritis Christi nobis donantur, quibus in vitam æternā adiutamur, vt cōclusionē secundā aliqua ex parte explicatum est.

Driedonis & quorundam aliorum sententia impugnatur.

Cōclusio hæc est aduersus Driedonem loco citato, Ruardum Tapper tomo. 1. art. 6. de satisfactioe. fol. 242, & Capreolum in tertio. d. 18. q. 1. ad argumenta cōtra quartā cōclusionem; qui affirmant, Christum fuisse quidem causam meritoriam primæ gratiæ & donorum quæ illam cōsequuntur, non tamen fidei ceterarumque dispositionum hæc antecedentium. Censent namque, supernaturales omnes motus ac dona, quibus cōratione ad primam gratiā disponimur, quia per ea tales reddimur, quales Christus nos esse vult iuxta leges circa merita suæ passionis nobis applicanda institutas, non cadere sub meritum Christi, sed esse effectus prædestinationis Dei æternæ, qui absq; vllō merito, vel suscipientium, vel etiam Christi, à sola libera voluntate Dei emanat. primam verò gratiam, quæ confertur, non nisi iam prius dispositis, aptisq; vt meritum Christi applicetur, ex meritis ipsius Christi conferri. Vnde vult Driedo: inter ea quæ in integro prædestinationis effectu includuntur, ad optionē filiorum, quæ fit per gratiā gratum facientē, ex meritis Christi emanare, iuxta illud ad Ephesios. 1. Qui prædestinauit nos in adoptionē filiorum per IESVM Christum in ipsum: ea verò quæ eiusmodi adoptionē antecedunt, sine meritis Christi, pro solo Dei beneplacito, prædestinatis cōferri: eaq; ratione exponit illud Ioannis 6. Nemo potest venire ad me (per fidem videlicet) nisi Pater meus traxerit eum; id est, nemo potest sociari mihi per fidem, ac particeps esse meritorum meorum, nisi Pater meus sua gratia motione pulsauerit cor eius, vt in me credat.

Christus dominus iustitiam generis humani perfectus reparator.

Sententiā hanc nec scripturis sanctis, nec dignitati Christi cōsentaneā esse arbitror. Vnde quoad dona omnia supernaturalia probari potest nostra cōclusio, primò, Quia quemadmodum per peccatum primorum parentum amisit genus humanum ius totum quod ad vitam æternam habebat; ita etiam omnibus subsidijs, quibus supra suam naturam, ad eam

enchi adiuuariq; poterat, indignum effectum est; neq; quicquā in finem supernaturalem recuperat nisi per Christum, tantæ ruinæ per sua merita perfectum reparatorem: vsq; adeò verò genus humanum per peccatum corruit, indigniq; euasit subsidijs omnibus ad vitā æternā, vt nisi Deus reparare illud per Christum cōstituisset, non secus primi parentes, cōmissio peccato, vnà cum ceteris donis, habitibus, etiā fidei & spei, supernaturalibus spoliati fuissent, ac demones reparadi non erāt, cōtinuò supernaturalia omnia dona amiserunt: in primis autem parentibus, quia per Christum reparadi erant, ex meritis eiusdem Christi futuris, supernaturalis fides & spes, quas cum natura ipsa acceperāt, permanserunt; cōtinuò tamen reuelatus est illis mediator futurus; atq; adeò eorum fides ac spes, non solum in Deum, sed etiā in mediatorem futurum, sese extenderunt; neq; post lapsum primorum parentum aliter cuiquam mortalium cōtingit salus, nisi in fide mediatoris saltem implicita; neq; aliud nomen fuit sub cælo datum hominibus, in quo oporteat eos saluos fieri, vt Petrus actorum. 4. testatur. Quia ergo genus humanum per lapsum primorum parentum ius ad vitam æternam omnino amisit, atque subsidijs donisq; omnibus, quæ in Adamo acceperat, destitui meruit: eaq; de causa Christus omni ex parte perfectus nostræ ruinæ reparator constitutus est; fit, vt nullum donum, quod supra mortalium naturam ad vitam æternam modo aliquo adiuuet, siue sit fides, siue quæcunq; alia dispositio ad gratiam, nisi ex Christi meritis recipiamus.

Secundò, sacramenta nouæ legis à Christo instituta sunt, & ex meritis illius vim habent, per eaq; tanquam per dispositiones meritum Christi applicatur, vt gratia cōferatur: ergo quod fides & cætera supernaturalia dona, quæ ad primam gratiam disponunt, dispositiones sint quibus meritum Christi applicatur, & cōfertur prima gratia, nō tollit, imò probat, meritis Christi ea ipsa conferri. Eodemque argumento aperte aduersus Driedonē cōuincitur, in effectu integro prædestinationis aliquid, quod primam gratiā, adoptionēq; filiorum antecedit, nepe sacramenta ipsa, à meritis Christi habere vim, & propter Christi merita hominibus conferri. Tertio, ad Ephesios. 1. ait Paulus, Benedictus Deus & pater Dñi nostri IESV Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cælestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi cōstitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in caritate: sed fides, & cætera dispositiones supernaturales ad primam gratiā, comprehenduntur nomine omnium benedictionum spiritalium; cum spirituales benedictiones sint: ergo ex meritis Christi nobis cōferuntur. Quod cōfirmari potest, cum ex eo quod in eodem capite subiungitur, In quo nos (inquit) sorte vocati sumus: vocatio autē fit per motus gratiæ præueniē

Christus caput Ecclesiae.

tis, quae primam gratiam, antecedunt: tum etiam quia ecclesia conversione infidelium, & haec omnia a Deo suis orationibus petit nobis donari per Christum Dominum nostrum. Unde Bernardus sermone. 13. in Cantica, Quicquid sapientiae, quicquid virtutis te habere confidis, Dei virtuti, & Dei sapientiae deputa Christo.

Quarto, Christus, quatenus homo, est caput totius ecclesiae, non solum triumphantis, sed etiam militantis, meritis suis influens in totum corpus illius, sensum & motum omnem spirituale, atque adeo mortua membra ad vitam reuocans, corporique ecclesiae rursus viues per fide, atque efficiens membra, cum antea membra non essent: unde ad Ephesios 4. ait Paulus, Qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum, & conexum per omnem iuncturam secundum operationem in mensuram vniuersiuique; membri, augmentum corporis facit in aedificatione. Et paulo ante praemisit, Christum ascendentem in altum dedisse dona hominibus, & quosdam quidem dedisse apostolos, alios prophetas, alios euangelistas, alios pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in aedificatione corporis Christi donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei. Quo loco aperte docet, etiam aedificationem & constructionem corporis Christi mystici, inuisionemque; hominum in eo per fide, ad Christum tanquam ad caput pertinere: fit ergo, ut fides & cetera dona supernaturalia a Christi nostri capitis meritis in totum corpus ecclesiae delatant, non verò sola gratia qua in filios Dei adoptantur.

Quinto ex sequentibus scripturae locis eadem veritas colligitur. Ad Philip. 1. Vobis datum est pro Christo non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini: ergo fides ex meritis Christi confertur. Ad Heb. 12. Alpicientes in auctore fidei, & consummatorem IESVM. Unde Augustinus de predestinatione sanctorum cap. 15. Ille nos fecit credere in Christum, qui nobis fecit in quem credimus Christum: ille fecit in hominibus principium fidei, & perfectionem in IESV, qui fecit hominem principem fidei, & perfectorem IESVM. Citatque eundem locum Pauli. Item Ioan. 1. Vidimus eum quasi unigenitum a Patre plenum gratiae & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus: porro veritas, quam ab eo accepimus, donum est fidei. Esai. 53. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longeuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur. id est, quicquid circa homines in vitam aeternam supernaturaliter perducendos fieri constituit, meritis eius executioni mandabitur. Unde Hieronymus in eum locum, Voluntas, inquit, Domini in manu eius dirigetur; ut quicquid Pater voluit, illius virtutibus impletur. Et paulo inferius subdit, Quia laborauit, videbit ecclesias in toto orbe consistere, & earum saturabitur fide. Et infra, Vult ei Dominus ostendere lucem, ut omnes per se videat illuminatos. Consonat etiam cum loco citato Esai. illud Ioan. 13. Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus.

Postremo ex concilio Mileuit. cap. 4. vbi habetur. Cum dicat Apostolus, Scientia inflat, caritas verò aedificat, valde impium est ut credamus, ad eam, quae inflat, nos habere gratiam Christi; ad eam quae aedificat non habere; cum sit utriusque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere ut faciamus; ut aedificante caritate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est; Qui docet hominem scientiam: ita scriptum est; Caritas ex Deo est. Denique in concilio Trid. sess. 6. cap. 5. habetur. Declarat sancta synodus ipsius iustificationis exordium in adultis a Deo per Christum IESVM praeueniente gratia sumendum esse, hoc est, ab eius vocatione. Vbi expressè definitur praeuenientem gratiam, qua adulti ad fidem vocantur, atque ad iustificationem disponuntur, a Deo conferri per Christum IESVM. hoc est, ex meritis illius. Et cap. 6. docetur. Dispositionem totam ad iustificationem per fidem spem, &c. esse per redemptionem quae est in Christo IESV, atque adeo ex meritis Christi. Et cap. 7. dicitur, In ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum, haec omnia simul infusa accipit homo per IESVM Christum, cui inseritur, fidem, spem, & caritatem. Quare sententiam Driedonis errorem esse in fide non videtur dubitandum.

Illud etiam vehementer displicet, quod Driedo loco citato affirmat. Videlicet, non fuisse ex meritis Christi praeparationes, quas longè ante Christum natum Deus in lege, in prophetis, & in psalmis praeparauit, & reuelauit populo suo, missurum se Christum filium suum futurum redemptorem, lumen gentium, virginemque; electam quae pareret Emanuelem, sed esse solum gratuita quaedam dona Dei. Hoc, inquam, vehementer displicet. Etenim certissimum est, Deum Patrem ex meritis Christi cooperante Spiritu sancto corpus & animam Beatæ Virginis, ut dignum filij sui habitaculum effici mereretur praeparasse: gratia namque, qua anima illa sacratissima ita aptata fuit, ex meritis Christi collata fuit. Gratia ite, qua Abrahamus proprium filium immolare tetans ita Deo iubenti placuit, ut Messiae promissionem accipere mereretur, utique; ex meritis Christi etiam profecta est. Denique; fides & reuelatio Christi venturi, qua fideles ante Christi aduentum iustificati sunt, & Ecclesia ad Christum facilius suscipiendum praeparata fuit, meritis etiam Christi attribuenda est. Nouit namque; sua infinita sapientia Deus, ita quae ad aduentum Christi necessaria erant praeparare, ut non solum in Christum tanquam in finem, ut Driedo vult, ea ordinaret, sed etiam ex meritis Christi venturi, aut omnia, aut certe plurima disponderet, atque Ecclesiae suae donaret.

Pro solutione ergo argumentorum quae initio disputationis proposita sunt sciendum est, quod latius. 3. p. q. 1. ar. 2. ostendimus. nempe, ita Christum Dominum pro peccatis totius generis humani satis fecisse, donaque; omnia gratuita, quae illi post lapsum primorum parentum conferuntur, infinitaque; alia, sic alligata.

Driedonis assertio alia conuclitur.

Applicatio meritorum Christi quibus legibus sic alligata.

promeruisse, vt nihilominus applicatione effectuum suorum meritorum certis quibusdam legibus alligata reliquerit. Atque inde est, vt infinitum, quod ille meruit, finite atque eo tantum modo generi humano applicetur, quo ille suis legibus applicandum, distribuendumque constituit. Licet autem, inter alias, lex vna tam ex Patris, quam ex Christi, quatenus homo est, voluntate fuerit, vt cuique, facienti quod in se esset, nunquam sufficiens supernaturalis auxiliu denegaretur, quoad gratiam perueniret, vitamque aeternam consequeretur, quia tamen aequissimum erat, vt omnia sua merita Patris voluntati Christi per omnia subiceret, cuius humana voluntas paternae quoque voluntati omnino conformis erat; in multis quidem, prout pater voluit, certas quasdam leges constituit, vt circa effectus sacramentorum, & quod absque villo sacramento pro qualitate ac quantitate contritionis gratia conferretur, &c: at in plerisque, alijs arbitrio Patris distributione donorum, quae promeruit, reliquit. Eaque ratione, ita Pater omnia Christo dedit in manus, vt nihilominus voluntas Patris in manu Christi, hoc est, meritis, & virtutibus Christi, dirigatur & impleatur, vt supra ex Esaiam explicatum est. Nihil ergo pugnat, nemine venire ad Christum per fidem, nisi Pater motione, ac dono suo gratuito eum traxerit, vt habetur Ioan. 6, & nihilominus motione illa ac donum semper a Patre propter merita Christi conferri.

Ad primum argumentum partis oppositae.

Predestinati in Christo quo pacto sumus.

Ad secundam.

Ad argumenta igitur initio proposita, quatenus cum nostris conclusionibus pugnare videbuntur, dicendum est. Primum quidem probare optime, Christum non fuisse causam praedestinationis nostrae quoad integrum eius effectum; eo quod sicut soli Deo, quatenus Deus est, conuenit praedestinare, ita ipsius est proprium causam esse totius effectus praedestinationis, eo modo quo disputatione praecedente est explicatum. Id vero non tollit quominus sumus a Deo praedestinati in Christo, & per Christum, cuius meritis nobis conferre constituit caetera omnia dona supernaturalia, quibus in vitam aeternam perducuntur, atque adeo non tollit quod Christus sit etiam causa meritoria effectus praedestinationis quoad caetera supernaturalia omnia dona quae integer praedestinationis effectus in se includit.

Ad secundum, quo Driedo suam confirmat sententiam, dicendum est, Augustinum verbis illis, totoque eo capite, hoc solum velle, quod sicut Christus, qui caput & principium est nostrae praedestinationis quoad fidem, & dona omnia supernaturalia quae ex meritis ipsius nobis conferuntur, non accepit merito suo, vt per incarnationem simul esset homo & Deus: ita nos donum fidei & iustificationis, aut regenerationis in Christo, non merito nostro, sed Christi accipimus: non vero eam facit collationem, quod sicut Christus id non accepit ex meritis alienis, ita nos ex meritis Christi fidei & regenerationem in Christo non accipiamus; quin potius contrarium eo capite docet. Vnde mirandum est, quod ex citato Augustini testimonio ausus fuerit Driedo sententiam suam confirmare.

Ad

Ad tertium concessa maiori, negata est minor. Ad probationem pro contra gratia parte, dicendum est, ideo homines dici iustificari gratis, & primam gratiam propriissime comparatione eorum sortiri ratione gratiae; quia quando nobis confertur, nulla ratione nobis debetur, nec ea sumus digni, neque Christus adhuc ullam ratione debiti in nos transfudit, sed mere gratia, quod ad nos attinet, ea confertur. Quod autem Christus eam meruerit, rationeque meritorum ipsius nobis tribuatur, non tollit quominus comparatione nostri donum mere gratuitum dicendum sit.

Ad tertium. Gratia prima licet Christi meritis nobis conferatur, est tamen donum gratuitum comparatione nostri.

Utrum ex parte reprobis detur causa reprobationis. Disputatio 3.

Quod ex parte reprobis nulla detur reprobationis causa seu ratio, sed in solam liberam voluntatem Dei eorum reprobatio referenda sit, probari potest primo, ex illo ad Rom. 9. ubi Paulus de Iacob & Esau loquens ait. Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali (vt secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est: quia maior seruiet minori: sicut scriptum est (Malachiae videlicet primo) Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Ecce, quemadmodum Paulus de Iacob docet, non propter opera, siue merita sua, fuisse a Deo dilectum & praedestinatum: ita quoque de Esau affirmat, non fuisse propter opera odio habitum ac reprobatum: ergo reprobatio non est propter peccata prauiusa; atque adeo nec causam nec rationem ex parte reprobis habet.

Partis neg. argumenta prima.

Secundo, quia subiugit Paulus, Deum Exodi. 33. dixisse Moysi, Miserebor cuius misereor, & misericordiam praestabo, cui miserebor, hoc est, vt ar misericordiam cum quocumque, voluero, & prout mihi placuerit. Concluditque Paulus. Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Additque. Dicit enim scriptura Pharaoni, Quia in hoc excitavi te, vt ostendam in te virtutem meam, & vt annuntietur nomen meum in vniuersa terra. Rursusque infert: ergo cuius vult miseretur, & quem vult, indurat. Ecce, ex his omnibus perspicue habetur, Deum misereri cuius vult, & indurare quem vult, & non esse volentis aut currentis, sed miserentis Dei; excitatumque esse Pharaonem, vt Deus in eo repugnante diuinis praecipis ostenderet virtutem suam, & mirabilia signa efficeret quae in vniuerso orbe praedicarentur: ergo sicut praedestinatio non est propter merita prauiusa, ita neque reprobatio, sed in solam liberam voluntatem Dei ea reducenda est.

Secundo.

Tertio, quia addit Paulus. Dicis itaque mihi. Quid adhuc quaeritur? Voluntati eius quis resistit? Et quasi huic quaestioni annuens Paulus, negotium non minus reprobationis, quam praedestinationis, ex sola libera voluntate Dei pederet, respondet. O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?

Tertio.

Nunquid dicit figmētum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Quod si Deus volens ostendere iram, id est, iustitiam suā vindicatuam, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, vt ostēderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ preparauit in gloriam. Supple. Quis eum culpabit? aut quid habet homo quod incuset? Ecce, Paulus innuere videtur aperte, negotium reprobationis pendere totum ex sola libera voluntate Dei, in cuius potestate non minus fuit, absque cuiusquā iniuria, facere ex eadem massa per prædestinationem quosdam vasa honoris, quosdam per reprobationem vasa contumeliæ, quàm in potestate figuli sit, ex eadem massa luti quædam vasa in honorem, quædam in contumeliam effingere. Causam præterea reprobationis eam fuisse affirmat, vt in reprobis splenderet in æternum diuina iustitia, quemadmodum in prædestinatis diuina misericordia elucebit: fit ergo, vt reprobatio non fuerit propter mala merita præmissa, sed ex sola libera voluntate Dei fuerit dependens.

Triplicis voluntatis diuinae actus circa quemlibet reprobatorum.

Ad huius rei intelligentiam sciendum est. Circa vnumquæque reprobum adultum triplicem actum voluntatis diuinæ, nostro intelligendi more, esse distinguendum. Primus est, voluntas permittendi ea peccata, propter quæ ille excludendus est à beatitudine, supplicijque æternis mancipandus. Quem actum, tanquam effectus, sequitur ipsa permissio eorundem peccatorum in actu. Secundus est, voluntas obdurandi peccatorem vsq; ad finem vitæ in eisdem peccatis iam commissis, hoc est, voluntas non conferendi illi ea auxilia cum quibus resurgeret. Hunc actum consequitur similiter in tempore, tanquam effectus illius, obduratio ipsa. Tertius est, voluntas excludendi eundem reprobum à regno cælesti tanquam eo indignum, deputandique illum supplicij æternis propter peccata in quibus ad viæ terminum præuidetur peruenturus. Quem actum consequitur in tempore, tanquam effectus illius, exclusio ipsa à regno cælesti, mancipatioque supplicij æternis quando hæc fiunt.

Hi omnes tres actus in eo cōueniunt, quod singuli supponunt præuisa esse à Deo ea peccata pro libertate talis adulti futura, tanquam radicem quod circa illum versentur; diuerso tamen modo. Voluntas namque permittendi peccata supponit Deum ea præuidere futura pro libertate talis adulti, non simpliciter, sed ex hypothesi quod ipse ea non impediat. Nec voluntas permittendi peccata est aliud, quàm voluntas ea non impedendi. Vt enim Deum permittere peccata, non aliud est, quàm ea non impedire, cum possit, ac præuideat futura, qua de causa ratio permissionis posita est in illo primo, præexistētib; illis alijs duobus, vt art. 3. huius quæst. & q. 19. art. 12. explicatū est: ita voluntas diuina permittēdi eadem

Voluntas permittendi peccata quid sit in Deo.

pecc

peccata, nihil aliud est, quàm velle ea non impedire, cum possit, & præuideat pro libertate arbitrij creati esse futura, nisi ipse impediat. Quod fit, vt tam permissio peccatorum adulti, quàm voluntas ea permittēdi, tanquā radicem supponat, Deum ipsa præuidere futura pro libertate talis adulti, non simpliciter, sed ex hypothesi, quod ipse, vt potest, ea efficacioribus alijs auxilijs non impediat. Quia ergo sine his maioribus auxilijs potest adultus ea vitare: tum quia Deus nunquam denegat auxilia ad id necessaria: tum etiam quia, si non posset ea sine illis vitare, eo ipso peccata non essent; consequens est, vt quando Deus peccata permittit, perditio peccatoris non sit ex Deo ea permittente, sed solum ex ipso met peccatore, cui semper subditus manet appetitus peccati, ei que ita dominatur, vt, si velit, ea possit euitare.

Perditio cur ex peccatore.

Voluntas verò obdurandi peccatorem, tanquā radicē, supponit, Deum præuidere, tum peccatorem futurum re ipsa in peccatis, quæ ipse fieri permiserit, tum etiā, ex hypothesi quod, post commissā talia peccata, velit illi conferre certa quædam auxilia cum quibus, si vellet, posset resurgere ab illis, & non alia maiora, aut diuersa quibus ad resurgendum non indiget, futurum omnino esse nequitia talis peccatoris, vt non resurgat. Et tunc voluntas diuina non conferendi illi maiora illa alia aut diuersa auxilia, cum quibus Deus præuidet eum resurgendum, est voluntas obdurandi. Obdurare verò non est aliud quàm, post commissum ab eo peccatum, Deum non conferre auxilia cum quibus præuidet eum resurgendum. Quod fit, vt Deus peccatorem non obduret, aliquā apponendo duritiæ, sed propria ipsius peccatoris non tollendo, iuxta illud ad Rom. 2. Secundum duritiā tuam, & impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram. Duobus verò modis obdurare dicitur; vno, si non tribuat maiora, aut alia auxilia, quibus cum præuidet peccatorem emolliendum ac sanandum: cum tamen semper relinquat ea cum quibus emolliri, & conuerti possit, si velit, iuxta id quod ante testimonium citatum præmiserat Paulus; An diuitias, inquit, bonitatis eius, & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignoras quoniam benignitas Dei ad penitentiā te aducit? Vbi cōsequēter subiungit, Secundum duritiā tuā, & impœnitēs cor tuū &c. Altero, cum subtrahit de auxilijs, permittitque tentationes & occasiones grauiores peccandi, quibus & propria durities maiores vires assumit, & difficilius redditur cōuersio, id quod esse solet in pena iustissimam præcedētium delictorum. Porro quando hoc secundo modo Deus obdurat, non solum obdurare, & obsecare peccatores dicitur, quod etiā obduratis primo modo cōmune est, sed etiam tradere eos in desideria cordis eorum, eosque; derelinquere, aut etiā despiciere. Id quod extremū est penarū omnium, quas Deus ob antecedētia delicta in hac vita infligit. Nunquā tamen Deus ita obdurat, excæcat, tradit in desideria cordis, despiciat, aut derelinquit, vt non relinquat auxilia cum quibus,

Obduratio quid sit.

Deus peccatorem duobus modis obdurat.

Quid sit extremum penarū omnium ob antecedētia delicta.

si peccator vellent, efficeretq; totum quod potest, conuerteretur, misericordiaq; ab eo obtineret, vt. q. 14. ar. 13. disputatioe. 10. late demonstratum est. Id enim & status ipse viae postulat, ad prouidentiamq; Dei circa omnes in vita aeterna spectat, & Christus Dns tanquam omnium vniuersalis redemptor posteris omnibus Adami obtinuit, vnaq; ex legibus, quas ex Patris voluntate, vt merita passionis suae mortalibus applicarentur, condidit, ea fuit, vt cuiq; fieri, quod in se esset, tantum cum minimam auxiliatorum conferretur, quantum ad eius iustificationem, ac salutem esset necessarium, vt saepe dictum est.

Voluntas autem excludendi peccatorem a regno caelesti tanquam eo indignum, deputandiq; illum supplicijs aeternis, veluti radicem, supponit, tum peccata quae prauidet Deus tale adultum pro sua libertate & nequitia commissurum, tum etiam in eisdem ipsius reprobi perseverantiam vsq; ad terminum vitae, quae posita obduratione iuxta sensum explicatum, prauidet ex libertate & nequitia eiusdem futuram. Vt enim Deus in tempore nullum adultum excludat a regno caelesti, mancipabitq; cruciatibus aeternis, nisi propter delicta propria in quibus vitam terminabit: ita neq; ex aeternitate aliter voluit quam eo pacto punire, quam propter eadem peccata, & perseverantiam in illis vsq; ad finem vitae, quae ex propria cuiusq; libertate futura prauidit. Quod fit, vt omnes illi tres actus voluntatis diuinae, tanquam radicem quod circa adultum versentur, supponant peccata libertate ipsius, modis paulo ante explicatis, prauiua futura.

Permissio peccati quo pacto esse possit non in poenam propter culpam.

Poenam Deus nec ante culpam commissam nec sine culpa infligit.

Interest verum, tum inter tres actus propositos inter se, tum etiam inter effectus eorum. Quod voluntas permittendi peccata, permissioq; ipsa, esse potest non propter culpam aliquam, quasi in poenam, sed ex sola libera voluntate Dei. Etenim quod Deus Adami, aut cuiusvis alterius adulti primum peccatum ex aeternitate voluerit permittere, ac tandem in tempore permittit, non fuit propter aliquam culpam, atq; adeo neq; in poenam. Quauis enim prius sit, Deum prauidere iustum libertate sua ruiturum in peccatum, ex hypothesi quod ei alijs, maiotibusue auxilijs non subueniatur, quam Deum, voluntate non conferendi illi ea auxilijs, velle eius peccatum permittere; nihilominus prius est, Deum denegatione eorumdem auxiliatorum permittere peccatum, quam peccatorem in illud incidere: quandoquidem conditio antecedens, sine qua peccatum illud non esset, ea sit, quod auxilijs non impediatur. Cum ergo Deus, neq; sine culpa, neq; ante culpam commissam, poenam infligat, vt disputatioe. 1. membro. 5. ostensum est; fit, vt neq; permissio primi peccati Adami, aut cuiusvis alterius iusti, neq; voluntas Dei aeterna illud permittendi fuerint in poenam propter aliquam culpam, sed solum ex libera voluntate Dei profecta sint. Permissio autem peccatorum, quae post gratiam amissam committuntur, esse solet in poenam praecedentium delictorum; eaq; de causa dici consuevit, vnum peccatum posse esse poenam alterius peccati praecedentis.

Voluntas vero obdurandi peccatorem, atq; obduratio ipsa, semper potest esse in poenam propter culpam. Cum enim peccator non dicatur obdurari quando primo peccat, & a gratia decidit; sed postquam peccauit, si ei non conferatur auxilia sine quibus sua negligentia non resurget, dicatur obdurari in peccato iam commissio; fit, vt semper obduratione antecedit culpa lethalis, in cuius iustam poenam possit infligi, atq; adeo fit, vt voluntas Dei aeterna ita obdurandi semper esse possit in poenam propter eandem culpam. Hoc modo Pharaeo maiori, ac maiori auxiliatorum subtractione in poenam antecedentium delictorum, magis ac magis fuit in peccatis obduratus; eodemq; modo in poenam praecedentium delictorum consueuerunt peccatores tradi in desideria cordis sui, vt de gentibus, quae cum Deum agnouissent, non sicut Deum glorificauerunt, docet Paulus ad Rom. 1, & derelinqui a Deo, ac despici. Dixi, obduratione posse semper esse in poenam antecedentis delicti, & non dixi semper ita euenire. Quonia, cum auxilia gratiae mercede gratis a Deo conferantur, poterit Deus conferre peccatoribus pauciora auxilia vno tempore, quam alio, & pauciora ijs, qui minus, quam ijs, qui magis peccauerunt, non habita ratione, vt id fiat in poenam praecedentium delictorum, sed pro suae tantum voluntatis beneplacito.

Sunt vero hoc loco nonnulla animaduertenda. Primum est, quando peccator casu aliquo statim ac incidit in peccatum, quo a gratia decidit, e vita discedit, non proprie dici obdurari in peccato commissio: neq; Paulus affirmavit, Deum vniuersim, vel misereri singulorum peccatorum, vel eos indurare, sed solum misereri, cuius vult, & indurare quem vult.

Secundum est, quando commissio peccato, Deus non solum non subtrahit de auxilijs, sed etiam misericorditer vocat, & peccator renuit, potius esse dicendum peccatorem perseverare ex se ipso durum aduersus Deum inuitantem, ac emollire nitentem, quam a Deo obdurari. Quauis in eo etiam sensu Deus, admodum tamen improprie, dici possit eum obdurare, quatenus non ea multiplicat, & auget auxilia, quibus cum prauidet esse emolliendum, ac tandem conuertendum. In quo sensu dici etiam potest, peccatorem, de quo in praecedente. 8. loquebamur, indurari a puncto peccati commissi vsq; ad primum, non esse animae in corpore.

Tertium est, fieri posse, vt ex duobus in lethali peccato constitutis, pulsante Deo vnum maioribus auxilijs gratiae praueuenietis, quam alium, pro libertate arbitrij vtriusq; is resurgat, qui minoribus, is vero perseveret durus, qui maioribus auxilijs excitatur, & inuitatur. De fide naq; est in facultate arbitrij cuiusq; positum esse, consentire, aut non consentire Deo excitanti, & inuitanti, vt in concilio Trid. sess. 6. c. 5. & can. 4. definitum est: Confirmari etiam potest, quonia Tyrij & Sidonij conuersi fuissent, si eis data ea auxilia fuissent, cum quibus habitatores Corozain, & Bethsaida conuerti noluerunt, id quod quadam ex parte nostram assertionem confirmat.

Obduratio semper esse potest in poenam praecedentis culpae.

Proprie dicitur obduratio, quae nam sit.

Postremū est, existētibus duobus in lethali peccato, atq; aded indignis auxilio, & gratia Dei, quod Deus subueniat vni ea auxilia largiēdo, cum quibus prauideret illuminandū, emolliendū, ac cōuertendū, ac proinde quod Deus ea ratione illius miseretur, eumq; re ipsa educat de miseria peccati; alteri verò vel subtrahat de auxilijs, semper tamen illi relinquēdo sufficientia, vel non tribuat ea, cum quibus prauideret sanandū, sed eam in propria duritia, ac miseria peccati derelinquat, non esse ex eorū meritis, sed ex mera libera voluntate Dei, qui absq; cuiusquā iniuria distribuit sua dona, prout vult, & cuius vult miseretur, & quē vult indurat.

Deniq; voluntas diuina excludēdi aliquē tanquā indignū à regno cœlesti, eumq; cruciatibus æternis mācipādi, semper est in pœnam propter culpā, in qua Deus prauideret illū ē vita discessurū. Quemadmodū etiam exclusio ipsa, atq; mācipatio, cum in tēpore fit, semper est propter culpam cōmissam, in qua peccator ē vita discedit. Vt enim Deus non cōfert pramium vitæ æternæ nisi propter bona merita antecedentia; ita neq; pœnam æternam, nisi propter mala merita antecedentia.

His ita cōstitutis, fit prima cōclusio. Reprobationis datur causā meritoria ex parte reprobi, videlicet lethalis culpa, in qua prauideretur ē vita discessurus, siue ea sit originalis tantum, siue actualis tantum, siue vtraq; simul, vt in infidelibus adultis solet euenire. Probatur cōclusio, quoniā licet reprobatio exigat, tanquā cōditionem sine qua non esset, voluntatē diuinā permittēdi, vel peccatū actuale reprobi, propter quod dānandus est, vel peccatū primi parentis, ex quo originis peccatū, propter quod à regno excludēdus est paruulus, iniriūm habuit; requirit præterea voluntatem obdurādi peccatorē vsq; ad finē vitæ in peccato, propter quod est damnādus, quatenus nisi Deus permittere vellet tale peccatum, in eoq; obdurare peccatorē vsq; ad finē vitæ, quemadmodū in vitæ termino careret peccato, ita reprobus non esset; nihilominus reprobatio in nullo illorum actuum est posita, sed solum in actu voluntatis diuinæ excludēdi tale peccatorē à vita æterna, tanquā ea indignū, aut etiā mācipādi simul eum supplicijs æternis, si in actuali peccato prauideatur ē vita discessurus, vt art. 3. late ostensum est: cum ergo voluntas ita puniēdi peccatorē sit propter culpā, in qua prauideretur ē vita discessurus, vt paulò ante ostēdimus, omnesq; fatentur, fit, vt quoad effectū reprobationis hoc modo sumptæ, nēpe quoad exclusionē à vita æterna, aut etiam deputacionem ad supplicia æterna, causā meritoria ex parte reprobi inueniatur.

Prima cōcl.
Reprobationis datur causa meritoria ex parte reprobi.

Qui autores sunt huius sententia.

Nostra cōclusio est etiā Scoti in primo, d. 41. Merui. d. 40. q. 1. Caietani hoc loco. Ferra. tertio cōtra gētes, c. 161. Nicolai Grādis in cap. 3. epistolę ad Hebręos. Maio. in primo, d. 41. q. 1. Syl. in cōflato. Soti in cap. 9. epistolę ad Rom. quāuis ad calcem quarti sententiārū, ex eo capite fuerit anceps, quod non improbable iudicauerit, reprobationē includere actū voluntatis

tatis diuinæ permittēdi peccatū reprobi, atq; aded permissionē ipsam includi in effectū reprobationis. Est etiā Augustini in locis, quæ dispu. 1. memb. 7. citauimus. Vnde epist. 105. ad Sixtū, Querimus, inquit, causam prædestinationis, nec inuenimus; reprobationis autē causam querimus, & inuenimus: Augustinus tamen causam reprobationis esse voluit peccatum originis, vt membro citato explicatū est. Illi etiam omnes in cōclusionē proposita cōsentiunt, qui prædestinationis causam aut rationē dari affirmant ex parte prædestinati, & pleriq; alij. Imò magister sententiārū in primo, d. 41. D. Thom. & quotquot negāt dari rationem reprobationis ex parte reprobi, nobiscum cōueniunt, si reprobatio id solum sit, quod paulò ante diximus: dissentiunt verò, quod nonnulli, in quibus est D. Thom., & quidam alij, arbitrantur reprobationem includere etiā voluntatem diuinā permittēdi peccata, propter quæ quis est reprobāndus, atq; aded permissionem eiusmodi peccatorum cōputandam esse inter effectus reprobationis, vt art. 3. explicauimus. Ceteri verò confingūt, Deum ante omnem prædestinationem, etiam antequam quicquā de bonis, vel malis meritis hominum cogitaret, elegisse quosdam, vt eis vitam æternam cōferret, alios verò omnes reiecit, vt in eis iustitia diuina vindicatiua splenderet, atq; in eo actu refutationis, ac reiectionis positam esse affirmant rationē reprobationis. Nos verò art. 3. apertē, ni fallimur, ostendimus, reprobationem in eo solo actu esse positam, quem omnes causam meritoriam ex parte reprobi habere consentunt.

Secunda conclusio. Si reprobatio includeret non solum voluntatem diuinam excludendi reprobū à vita æterna tanquam ea indignum, deputandique eum supplicijs æternis, sed etiam voluntatem permittēdi ipsius, aut primi parentis peccata, propter quæ est damnandus, obdurandiq; in eisdem vsque ad finem vitæ, vtique, quoad integrū effectum reprobationis, non daretur causa ex parte reprobi, sed conditio dūtaxat, sine qua, sicut ipse vitam non finiret in peccatis, ita neque in Deo præcessisset ipse reprobatio.

In priori parte huius conclusionis conuenimus cum D. Thoma. Cum enim voluntatis permittēdi primū peccatum Adami, aut cuiusuis alterius iusti, hoc est, non cōferendi illi auxilia quibus Deus prauidebat peccata illa fore impediēda, nulla detur causa ex parte eorū, sed id solum in liberam Dei voluntatem referendum sit, vt paulò ante ostensum est; fit, vt si reprobatio includat voluntatem diuinam permittēdi reprobi, aut primi parentis peccatū, propter quod reprobat, non detur causa ex parte reprobi, quoad integrum reprobationis illius effectum. Etenim eo dato, permissio peccati primi parentis, aut cuiusuis alterius, propter quod reprobus à gratia decidit, ac dānatur, includetur in integro effectū reprobationis illius, talisq; permissionis nulla erit causa ex parte reprobi.

Secunda cōcl.
Reprobationis quoad integrum effectum an detur causa ex parte reprobi.

Poste-

Posterior verò pars probatur, quoniam non solum voluntas excludendi reprobos à regno caelesti pendet ex eo, quod eorum propria, aut primi parentis libertate, habitum sint in termino viae peccata, propter quae digni sint, ut ita excludantur, sed etiam voluntas permittendi tam peccatum primi parentis, quam peccata propria reproborum, pedit ex eo, quod cum primus parens, tum etiam ipsi, nisi alijs auxilijs adiumentur, innata sua libertate sint commissuri illa, Deusq; id praesciat: voluntas item obdurandi adultos in peccatis, vsque ad finem vitae, pendet, cum ex eo quod ipsi sua libertate sint peccaturi, tum etiam ex eo, quod cum auxilijs, quae Deus statuit illis conferre, sanandi non sint, & vtrunque Deus praesciat, ut paulò ante explicatum est: ergo quod primus parens, aut reprobus ipse, commissuri essent peccata, propter quae reprobus est damnandus, & quod reprobus adultus cum auxilijs, quae Deus statuebat illi conferre, non deberet relapsere, cum vtrunque pro libertate arbitrij eorum posset non euenire, fuit conditio, sine qua licet reprobus non finiret vitam in peccatis, ita nec etiam actus illi in Deo praecessissent, atque adeò neque ipsius reprobatio.

Tertia cõcl.
Reprobationis certitudo vnde.

Reprobatio cum arbitrij libertate conciliatur.

Tertia conclusio. Cum voluntas Dei permittendi, tum peccatum primi parentis, tum etiam caetera peccata reproborum, ex diuina praescientia, quae ex hypothesis, quod hunc ordinem rerum vellet condere, nec conferre alia auxilia, per mediam scientiam inter liberam & merè naturalè, prauidit futura eiusmodi peccata: cum item voluntas obdurandi adultum in peccatis, vsque ad finem vitae, ex simili praescientia pendeat, quae ex hypothesis, quod constitueret non conferre illi iam lapsò in peccata alia auxilia quam quae conferre decreuit, prauidit eum in peccatis discessurum: cum denique non quia Deus praesciuit ea omnia ita futura, idèò futura erant, sed è contrario, quia pro libertate arbitrij humani erant futura, ea altitudine suae scientiae praesciuit, fit in primis, ut in effectibus voluntatis diuinae, tum permittendi ea peccata, ob quae reprobi ex aeternitate sunt reprobati, tum obdurandi in peccatis iam commissis reprobos adultos vsque ad finem vitae, tum deniq; in effectibus totius reprobationis diuinae quocumq; modo spectatae, nulla alia sit certitudo, quam diuinae praescientiae, per quam, ob eius illimitatam omnibus modis perfectionem, certò in arbitrio creato penetrauit Deus, quod in se omnino ambiguum ac incertum est: fit deinde, ut in concilianda libertate arbitrij nostri cum aeterna Dei reprobatione nulla alia sit difficultas, quam in eadem concilianda cum aeterna Dei praescientia; non secus, ac de praedestinatione dictum est.

Ex dictis facile erit intelligere, decretum voluntatis diuinae, quo posita praescientia eorum omnium quae futura erant) hunc totum ordinem rerum & auxiliorum, qui à constitutione rerum, vsque ad consummationem

tionem seculi decurrit, ex aeternitate elegit, comparatione Iudae reprobi, verbi gratia, quatenus fuit voluntas creandi eum in beatitudine, conferendiq; illi ea media, cum quibus, si per eum non staret, ad eam perueniret, habuisse rationem providentiae circa illum in beatitudinem dirigendum: quatenus verò Deus, prauidendo eius ruinam, nihil impedientibus auxilijs & medijs quae illi constituit conferre, noluit ei conferre alia, cum quibus prauidebat non ruiturum, habuit rationem voluntatis permittendi eandem ruinam, siue peccata: quatenus autem in penam quorundam delictorum (maximè grauissimae illius prodicionis) iustissimè statuit auferre de auxilijs, quae aliàs illi fuerat collaturus, grauioresq; tentationes permittere, prauidendo illum non resurrecturum, quin potius peccata peccatis additurum, ac tandem de salute desperaturum, habuit rationem voluntatis eum obdurandi, excaecandi, deserendi, atque despiciendi: quatenus denique, prauidendo eum terminaturum viam in peccatis, iustissimè statuit eundem excludere à regno caelesti, propter eandem peccata, ac punire cruciatibus aeternis, habuit rationem reprobationis.

Ad tria ergo illa argumenta ex Paulo ad Rom. 9. ptoposita, imprimis in genere dicendum est, Paulum loqui quidem illis in locis de reprobis; at non semper, quoad eum actum, in quo propria reprobationis ratio est posita, sed quo ad duos priores actus voluntatis diuinae antecedentes, quos vna cum praescientia vsus liberi arbitrij hominis reprobati, tanquam conditiones omnino necessarias, ut explicatum est, praexigit reprobatio: nempe quoad actum voluntatis permittendi peccata, propter quae sunt reprobati, tum etiam quoad actum obdurandi adultos vsque ad finem vitae in peccatis commissis.

Deinde ad primum dicendum est, disputatiõe. i. memb. 9. ante quintam conclusionem non obscure explicatum esse, Paulum eo loco nomine, Iacob & Esau, intellexisse ex vna parte synagogam cum suo stipite, ex alia verò populum ex Esau propagatum cum suo capite; dilectionemq; Iacob positam fuisse in voluntate conferendi synagogae, & stipiti illius; tot ad tam preclara subsidia in vitam aeternam, quot illis donauit; quorù interuentu Iacob, plurimiq; ex eius posteris, qui ad ecclesiam synagogae pertinuerunt, praedestinati perstiterunt, quia prauidebat eos talibus auxilijs erectos accedente propria libertate adepturos vitam aeternam. Quod verò ad rem praesentem attinet, dicendum est, odium Dei erga Esau nihil aliud esse hoc loco, quam Deum tam illi, quam posteritati eius, noluisse conferre similia subsidia: quare nomine odij intelligit Paulus, tum voluntatem permittendi eorum peccata, tum voluntatem eos obdurandi in peccatis, propter quae, & soboles in seruitutem erat redigenda; & tam parens, quam posteritas iuste erant damnandi, cum in potestate ipso

Ad tria arg. ex D. Paulo desupta respondentur in genere.

Ad primum.

ipsorum fuerit, tum ea vitare, tū ab illis resurgere per auxilia à Deo col-
 lata, & alia, quæ præstare erat paratus, si illi, quod in se erat, facere vo-
 luissent; non verò intelligit voluntatem exciudēdi eos à regno cœlesti,
 ac deputādi pœnis æternis, in qua sola, vt explicatum est, ratio reprobationis
 illorum est posita. Quemadmodū autem non fuit ex bonis me-
 ritis Iacob, aut synagoga, quod Deus conferre illi voluerit maiora illa
 subsidia, quibus Iacob, plurimiq; posterorum fuerunt prædestinati; ita
 non fuit ex malis meritis Esau, & posterorum, quod noluerit illis con-
 ferre similia subsidia, sed alia, quibuscum, vel non peccare, vel, si pecca-
 ret, à peccatis resurgere potuissent, & vitam æternam obtinere; cum ta-
 men Deus præuideret libertate, atque nequitia eorum nihil illorum esse
 futurum. Itaque non velle Deum Esau bona, quæ voluit fratri Iacob,
 maximè cum præuideret, nolendo illi similia bona, futurum, vt corruer-
 et in peccata, propter quæ soboles iuste seruire deberet, & iuste cū pro-
 genitore damnāda esset, appellat Paulus odium Esau. Qua in re non so-
 lum D. Tho. hoc loco art. 3. in respōsione ad primum nobiscum ex parte
 consentit, dum ait: Deum non velle alicui bona beatitudinis, quæ vult
 alteri, esse illum odio habere; sed etiam frequēs est vsu patij vocabuli,
 odium, in scripturis sacris in eadē significatione, vt idem sit, ac non velle
 vni bonum, quod alteri volumus, quæ magis diligimus. Matth. enim 6.
 ait Christus, Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnū odio
 habebit, & alterum diligit &c: quo loco præferre vnū alteri in dile-
 ctione ac obsequijs, appellat habere odio, & contēnere alterum, cui ille
 alius præfertur. Luc. 14. Siquis, inquit, venit ad me, & non odit patrem
 & matrem &c, non potest meus esse discipulus; quo loco sanè non præ-
 cipit odium patris ac matris, contra ius naturæ, quartumq; præceptum
 decalogi; sed præferre Christū in dilectione patri ac matri, est odio ha-
 bere patrem ac matrem. Eadem phrasi dicitur quis odio habere animā,
 hoc est, vitam corporis, quando propter Deum, vitamq; æternam, se pe-
 riculis obijcit, iuxta illud Ioan. 12. Qui odit animam suam in hoc mūdo,
 in vitam æternam custodit eam. Exodi etiam 22. Visitans, inquit, Deus
 iniquitatem in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt
 me, id est, qui peccando voluntatem suam meæ prætulerūt, eaq; ratione
 me spreuerunt. Vt missa faciam alia scripturæ testimonia.

Ad secun-
dum.

Ad secundum dicendum est, solum probare, quod è duobus peccato-
 ribus ope diuina ac misericordia indignis, Deus misereatur vnus, præ-
 ordinando ex æternitate ea auxilia, cum quibus præuideret illuminādum,
 emolliendum, ac perducendum in gratiam, eademq; in tempore confe-
 rendo (misereri namq; propriè est conferre subsidia, quibus peccator à
 miseria, in qua est, eruat: quare misericordia, de qua Paulus loquitur,
 supponit peccatorē, cui Deus eam impertitur, esse in miseria peccatorū
 pro-

propria sua culpa.) Quod verò alterum obduret non conferendo auxi-
 lia, sine quibus præuideret, cum sponte sua à peccatis non surrecturum,
 aut etiam in pœnam auferendo partem auxiliorum, non esse volentis,
 neque currentis, sed miserentis Dei, qui cuius vult miseretur, & quem
 vult indurat. Etenim id, vt supra ostensum est, non aliam habet causam,
 quàm liberam voluntatem Dei, qui, absque cuiusquam iniuria, distri-
 buit sua dona prout vult; maximè cum nulla antecedant merita, sed de-
 merita, semperq; relinquat auxilia, quæ, si peccator velit, ad salutem suf-
 ficient. Quare quod Deus ea media præordinauerit Dauidi, quæ futu-
 ra præuidebat efficacia, vt ab adulterij atque homicidij peccatis per suū
 arbitrium, cum per Nathan fuit obiurgatus, conuerteretur, eaq; ratione
 illuminare ac emollire eum voluerit, non fuit Dauidis volentis, & cur-
 rentis, sed Dei miserentis. Nihilominus quod eisdem auxilijs conuerte-
 retur, depēdens fuit à Dauidis arbitrio, qui potuit inefficacia ea reddere,
 si nollet conuerti. Quod etiam Deus præordinauerit Sauli ea media,
 quæ per liberum illius arbitrium præuidebat futura inefficacia, eò quod
 præuideret, dum Samuel peccatum obijceret, cum præ superbia excusa-
 tiones adhibiturum, non veniam petiturum, fuit ex libera voluntate
 Dei, qui absque iniuria potuit denegatione maiorum, aliorūque auxi-
 liorum, eum obdurare, illum in sua propria duritie relinquendo. Non
 ergo in illis verbis Pauli mentio vlla facta est actus reprobationis, sed
 solum obdurationis. Quò fit, vt nulla ratione inde colligatur, reprobationem
 non fuisse propter peccata reproborū præuisa. Illud verò quod
 additur, Deum excitasse Pharaonem, vt in eo ostenderet virtutem suam,
 per ea signa, quæ exhibuit ad egressum filiorum Israel, & vt nomen Dei
 annuntiaretur in vniuersa terra, solum significat, Deum in eos fines, in-
 ter alios, constituisse creare Pharaonem, & si præuideret futurum eum ta-
 lem per suum arbitrium, deflexurumq; à fine alio sempiternæ felicitatis
 in quem condebatur; in eisdemq; fines constituisse permittere peccata
 illius, eumq; ita iustissimè obdurare. Adeo enim bonus est, iuxta Aug.
 in Enchiridion cap. 100, vt non sineret fieri mala, nisi, vt inde sua omni-
 potentia eliceret bona.

Ad tertium.

Ad tertium dicendum est, Paulum in ijs, quæ in eo argumento addu-
 cuntur, supponere, quæ in præcedenti argumento explanauimus. In pri-
 mis tam eum, qui obduratur, quàm eū cuius Deus miseretur, esse in pec-
 catis propria sponte & libertate commissis, Deumque neutri denegare
 auxiliū, quod, vt respiscat & conuertatur, sit sufficiens: id quod non so-
 lum de Pharaone colligitur apertè ex ipsamet scriptura Exodi, vt quæst.
 14. art. 13. disputatione. 10. late ostensum est, sed de obduratis omnibus,
 de quibus Paulus loquitur, est manifestum, ex ijs verbis, quæ subiungit:
 Sulti-

Questio circa reprobationem.

Vt à D. Paulo solvatur.

Sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum. id est, expectavit in multa patientia respicientiam & pœnitentiam, quam utique non expectasset, nisi in illorum esset potestate, Deusq; præsto esset conferre illis auxilium sufficiens. Deinde supponit, Deum vni ex peccatoribus, qui sponte propria in peccata inciderunt, misericorditer velle ea auxilia, cum quibus prævidet conuertendum: alteri verò non velle ea, cum quibus prævidet conuertendum, quod est velle eum obdurare. Atque inde oritur quæstionem, de qua sermo est in argumento: quæ planè hominum est, superbè, ac irreuerenter præsumèrium disceptare cum Deo, nec securè bonitati ac dispositioni illius se committèrium, quæ eo ipso, quòd à Deo est, non potest non esse iustissima & æquissima, esto supra caprum sit nostrum. Quæstio itaq; eorum est. Si Deus ei, quem obdurat, non vult ea auxilia, cum quibus prævidet conuertendum, sed alia, cum quibus re ipsa non conuertetur, eritq; obduratus; quid adhuc queritur? Voluntati eius quis resistet? Huic quæstioni respondet Paulus retundens primò eorum superbiam & præsumptionem, quòd cum Deo ita audeant loqui, æquissimaq; eius iudicia ac dispositiones examinare, dicens: ó homo tu quis es, qui respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? quæsi dicat, si figulus ex eodem luto, absque vlla, vel alterius iniuria, vel nota sua, facit aliud vas in honore, aliud verò in contumeliam; quâto magis Deus ex duobus peccatoribus luto vilioribus, qui se tales propria culpa, & libertate effecerunt, poterit absque vlla iniuria aut nota facere vnum illorum vas in honorem, conferendo illi auxilia, quibus prævidet sanandum, & relinquere alterum vas contumelia; qualem se ipse effecit, non conferendo illi auxilia, quibus prævidet emolliendum, sed eum obduratum relinquendo? Deinde satisfacit plenius quæstioni ostendens clarius misericordiam, & qualitatem, & bonitatem Dei, ac dicens. Si Deus in optimum finem, nempe, vt ostenderet iustitiam suam in obduratis ac malis, atque vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, sustinuit in multa patientia (expectans videlicet, & inuitans ad pœnitentiam, paratus adinuare, & sæpe pulsans, offerensq; auxilium sufficiens ad salutem) vasa iræ apta in interitum (aut, vt alia litera habet, apta in interitum, id est, quæ se ipsa propria libertate in interitum aptauerunt) supple, quid est, quod cõqueraris? & opponas Deo? & non potiùs misericordiam, bonitatem, atque sapientiam illius, etiam circa malos, & reprobos admireris? Quo loco antequàm vterius progrediamur, nonnulla sunt animaduertenda.

uertenda. Primum est, finem permittendi peccata reproborum, eosq; sustinendi, non fuisse solùm, vt Deus in eis ostenderet iustitiam suam, sed etiam vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam, vt apertè docet hoc loco Paulus, neq; aliter cõtextus cohereret. Etenim nisi Deus iniquorum peccata permisisset, non fuisset mors Christi, & redemptio generis humani, nec certamina, & victoriæ iustorum, & præcipuè martyrum coronæ: quare in eum etiam finem Deus reproborum peccata permittit, ac sustinuit, vt in electis tam multipliciter ostèderet diuitias gloriæ, ac misericordiæ suæ, præter alios etiam fines, ob quos art. 3. & alibi ostensum est ea etiam permisisse, ac sustinuisse.

Secundum est, exemplum illud, ac similitudinem figuli; non ita esse accipiendam, quæsi quemadmodum figulus ex luto facit vasa in contumeliam, ita etiam Deus ex hominibus vasa in contumeliam efficit, quæ planè non sunt alia, quàm vasa iræ apta in interitum æternum. Hæc verò non sunt alia, quàm peccatores in lethali peccato existentes, ratione cuius vasa sunt contumeliæ, obiectumq; odij, atque iræ Dei, & interitus æterni dignissimum: vt autem Deus non effecit homines peccatores, ita neque efficit illos vasa contumeliæ, iræ, atque interitus, sed ipsi sua libertate se ipsos efficiunt, possuntq; se ipsos mundare, interim, dum sunt in via, auxilioq; Dei (quod nulli vnquam deest) efficere vasa in honorem, & sanctificationem: neque enim alia sunt vasa, de quibus loquitur hoc loco Paulus, quàm illa, de quibus secundè ad Timotheum. 2. ait; In magna domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam autem in contumeliam? Siquis emundauerit se ab istis, erit vas in honorem, sanctificatum, & vtile Domino ad omne opus bonum paratum. Duplex igitur est status, tam vasorum iræ, quàm sanctificationis. Alter in hoc seculo, in quo integrum est, cuiq; valorum commutari, & ex vase honoris & sanctificationis fieri vas iræ & contumeliæ, & è contrario, vt apertè docet Paulus secundè ad Timotheum. 2. & hoc loco non negat; quin potiùs idè illis verbis, sustinuit in multa patientia & car, asserit. Alter est status seculi futuri, in quo nulla omnino potest esse cõmutatio. Quia verò Paulus. 2. ad Timotheum. 2. loquebatur de magna domo Dei, vel ecclesiæ militantis solùm, vel vt vtranque ecclesiam comprehendit, asseruit vasa iræ posse se mundare & fieri vasa in honorem. Hoc verò loco de Pharaone ceterisq; reprobis, qui obdurati æternum interitum incurrerunt, affirmat, sustinuisse illos Deum in multa patientia, dum erant in via, vt vasa fierent misericordiæ, & noluisse. Exemplum ergo & similitudo Pauli hoc loco, inter figulum & Deum, solùm est, Quòd sicut figulus, absque

Fines permittendi peccata reproborum.

Similitudo figuli exponeatur.

Figulus ex luto facit vasa in honorem & vasa in contumeliam.

absque vlla iniuria, aut nota sua, habet potestatem efficiendi ex eadem multa luti aliud vas in honorem, aliud in contumeliam: ita multo magis, absq; cuiusquam iniuria, aut indecentia ex parte Dei, est potestas in Deo ex duobus peccatoribus luto ob sua peccata vtilioribus, efficere vnum vas in honorem, tribuendo auxilia, quibus prauideret conuertendum & sanctificandum; relinquere vero alterum vas in contumeliam & interitum (qualem is se ipsum effecit) non tribuendo illi subsidia, quibus prauideret conuertendum, maxime cum eidem offerat, ac relinquat ea quibus cum (si vellet) posset se ipsum conuere, vasq; misericordiae ac honoris reddere.

Iuxta dicta, ad argumentum negandum est, Paulum annuere, negotium reprobationis pendere ex sola libera voluntate Dei, quasi ex parte reprobatorum non detur causa meritoria. Negandum item est, pro causa reprobationis reddidisse solam ostensionem iustitiae vindictivae. Etenim, vt explicatum est, pro causa meritoria reddidit peccata prauisa, in quibus eos sustinuit in multa patientia; neque solam causam finalem permissionis peccatorum reprobatorum, obdurationisq; eorum in illis, expressit ostensionem iustitiae diuiniae, sed simul etiam ostensionem diuitiarum gloriae, atq; misericordiae Dei infinitae, in vasa misericordiae, fueruntque multa aliae partes vnius integrae causae finalis, ob quam permittere voluit ea peccata, in eisq; obdurare reprobos, vt dictum est.

Locus Ecclesiastes. 7. exponitur. Reperi non omnes despectorum nomine intelliguntur.

Circa locum illum Ecclesiastes. 7. Considera opera Dei; quod nemo possit corrigere, quem ille despexit; animaduertendum est, non omnes reprobos despectorum nomine comprehendi; sed illos tantum, vt supra dictum est, qui ob multa & grauiora peccata, subtractione maxima auxiliorum, ac permissione tetationum, in desideria cordis sui traditi sunt, atque a Deo sunt derelicti. Quoniam autem difficillimum est, eiusmodi hominem, qui ita in profundum malorum venit, se ipsum conuere, & multo magis solis suggestionibus, & consilijs aliorum ita permoueri, vt conuertatur; dicitur, neminem posse illum corrigere. Quod enim difficillime, & nunquam, aut ferè nunquam fiet, impossibile, vt fiat, moraliter loquendo dicitur. Adde, quem Deus prauideret, admonitionibus, facienteq; ipso totum quod potest, fore tandem conuertendum, utiq; quantacunque auxiliorum pars esset ab eo in poenam praeteritorum peccatorum sublata, dicendus non esset despectus a Deo. Quò fit, vt neque despectio libertatem arbitrij a reprobo auferat, vt conuerti, vitamque aeternam obtinere, si velit, possit.

(107) LAVS DEO.

INDEX LOCORVM SACRAE

Scripturae quorum explicatio intelligi ex hoc opere aliqua ex parte potest. Numerus paginam indicat, A, primam illius partem, B, secundam, D, tertiam.

- Genes. 1. **D**ixit Deus, fiat lux, & facta est lux. pagina. 393. B.
- Genes. 3. Praecipit nobis Deus ne comederemus et ne tangeremus illud. 72. C.
- Genes. 3. Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, pulchrum oculis, aspectuq; delectabile. 260. A.
- Genes. 3. Ecce Adam quasi vnus ex nobis factus est. 213. C.
- Gene. 4. Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foris peccatum tuum aderit? sed sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius. 139. C.
- Gene. 4. Maior est iniquitas mea, quam vt veniam merear. 47. C.
- Gene. 6. Tactus dolore cordis intrinsecus, delebo, inquit, hominem quem formauit. 356. A.
- Gen. 22. Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo unigenito propter me, benedicam tibi, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terra, quia obedisti voci meae. 477. B.
- Gen. 48. Posuit Ephraim ad dexteram suam, &c. exponitur mysterium in ea benedictione latens. 417. B.
- Gen. 50. Nolite timere, nu Dei possumus resistere voluntati &c. 359. A. B.
- Exod. 7. Indurabo cor Pharaonis, & multiplicabo signa mea. Et infra. Induratum est cor Pharaonis, & non audiuit eos, sicut praeceperat dñs. Et infra. Indurauit Pharaon cor suum. 48. B.
- Exod. 9. Adhuc retines populum meum, & non vis eum dimittere? Et infra. Peccaui etiam nunc: Dominus iustus, & ego & populus impij. Et infra. Videns autem Pharaon quod cessasset pluuia, & grandis, & tonitrua, auxit peccatum, & ingratum est cor eius, & seruatorum illius, & induratum nimis, nec demisit filios Israels, sicut praeceperat Dominus. 48. B.
- Exod. 10. Usquequo non vis subijci mihi? Dimitte populum meum: sin autem resistis, & non vis dimittere eum &c. 48. C.
- Exo. 22. Visitans iniquitatem in tertiam, & quartam generationem eorum, qui oderunt me. 308. C.
- Deut. 30. Mandatum, quod ego praecipio tibi, non supra te est. Considera quod hodie posuerim in conspectu tuo vitam, & bonum &c. Elige ergo vitam, vt viuas. 140. B.

Index locorum

- Iosue. vi. Optio vobis datur, eligite hodie quod placet, cui seruire potissimum timo. 140. C.
- 1. Reg. 13. Stultè egisti: quod si non fecisses, iam nunc preparasset Dominus regnū tuum super Israel in sempiternum; sed nequaquam regnum tuum ultra consurget. 478. A.
- 2. reg. 12. Ecce ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxori-ribus tuis in oculis Solis huius. 209. A. 210. C.
- 2. reg. 16. Dominus praecepit ei, ut malediceret David, & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? Dimittite eum ut maledicat iuxta praeceptum Domini. 213. C.
- 2. Regū. Trium tibi datur optio, elige vnum, quod malueris ex his, ut faciam tibi. Et infra. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui misit me, sermonem. 140. C.
- 3. Reg. 8. Non est homo qui non peccet. 92. A.
- 3. reg. 12. Non acquieuit rex populo: quoniam auersatus fuerat eum Dominus, ut suscitaret verbum suū, quod locutus fuerat & c. 211. A.
- 3. reg. 22. Ascende, & vade prospere, & tradet Dñs in manus regis. 213. C.
- 3. reg. 22. Quis decipiet Achab? Egressus spiritus dixit. Ego decipiam illum. Cui Dominus. In quo? Tunc ille. Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Et dixit Dominus. Decipies, & praeualebis. Egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacij in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic sunt: & Dominus locutus est contra te malum. (213. A.)
- Ester. 13. Non est qui possit tua resistere voluntati. 358. A.
- Iob. 7. Visitas eum diluculo, & subito probas illum. 257. A.
- Iob. 9. Si venerit ad me, non videbo eum; si abierit, non intelligam. Et infra. Si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. 257. C.
- Iob. 10. Manus tua fecerunt me, & plasmauerunt me totum in circuitu. Nonne sicut lac mulsisti me & c. 165. B.
- Iob. 10. Visitatio tua custodiuit spiritum meum. 256. C.
- Iob. 12. Immutat cor Principum populi terra, & decipit eos, ut frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in tenebris & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios. 212. B.
- Psal. 1. Erit itaquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Non sic impij, non sic: sed itaquam puluis quem proijcit ventus à facie terra. 95. B.
- Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine. 22. B.
- Psal. 5. Mane astabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem

Sacra Scriptura.

- etatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanent in iusti ante oculos tuos. 187. C.
- Psal. 10. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Pluet super peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. Quoniam iustus Dominus, & iustitias dilexit, equitatem vidit vultus eius. 187. C.
- Psal. 16. Perfice gressus meos in semitis tuis, ut non moueantur vestigia mea. 98. C.
- Psal. 17. Saluum me fecit, quoniam voluit me. 419. A.
- Psal. 22. Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitae meae. 247. C.
- Psal. 26. Adiutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus salutaris meus. 96. C.
- Psal. 30. Quam magna multitudo dulcedinis tuae Domine, quam abscondisti timentibus te. 253. B.
- Psal. 30. Illustra faciem tuam super seruum tuum. Et infra. Abscondes eos in abscondito faciei tuae à conturbatione hominum; proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum. 256. B. C.
- Psal. 32. Ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt. 1. C. 173. (A. 393. B.)
- Psal. 33. Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestrae non confundentur. Et infra. Gustate & videte quoniam suavis est Dominus. (253. B. 256. C.)
- Psal. 50. Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi. 342. B.
- Psal. 58. Misericordia eius praeueniet me. 247. C.
- Psal. 78. Adiuua nos Deus salutaris noster. 99. C.
- Psal. 88. Beatus populus qui scit iubilationē, Domine in lumine vultus tuā ambulabunt. 253. B.
- Psal. 93. Consolationes tuae letificauerunt animam meam. 253. B.
- Psal. 94. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra. 90. C.
- Psa. 104. Conuertit cor eorum ut odirent populum eius, & dolum facerent in seruos eius. 211. B.
- Psal. 113. Deus noster in caelo omnia, quaecumque voluit, fecit. 358. A.
- Psal. 118. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis; utinam dirigatur via mea ad custodiendas iustificationes tuas. Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. 98. C.
- Psal. 118. Viam mandatorū tuorū cucurri cum dilatasti cor meū. 253. B.
- Psal. 118. Voluntaria oris mei beneplacita fac Domine. 141. C.
- Psal. 118. Anima mea in manibus meis semper. 141. C.
- Psal. 126. Nisi Dominus edificauerit domum, in vanū laborauerunt qui edificauerunt eam. Nisi Dñs custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. 96. B.

Index locorum

Pfal. 138. *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam, & funiculum meum inuestigasti. Tu cognouisti omnia nouissima, & antiqua.* 328. C.

Pfal. 138. *Quò ibo à spiritu tuo? & quò à facie tua fugiam? Si ascenderò in cælum tu illic es & c. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* 165. B.

Psa. 147. *Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.* 416. C.

Prouer. 1. *Quia vocaui, & renuistis; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret; despexistis omne consilium meum: ego quoq; in interitum vestro ridebo.* 53. A. 90. C. 142. A. 233. B.

Prou. 16. *Homini est animam preparare, & Domini gubernare linguam.* 99. C.

Prou. 16. *Cor hominis disponit viam suam, sed Domini est dirigere gressus eius.* 98. C.

Prou. 21. *Cor regis in manu Dñi, quòcūq; voluerit inclinabit illud.* 131. A.

Ecclesia. 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem ille despexit.* 512. C.

Eccles. 7. *Non est homo iustus in terra, qui faciat bonū, & non peccet.* 92. A.

Eccles. 7. *Fecit Deus hominem rectum.* 14. A.

Ecclesia. 9. *Sunt iusti, atque sapientes, & opera eorum in manu Dei: & iamē nescit homo, utrum amore vel odio dignus sit; sed omnia in futurum reseruantur incerta.* 257. C.

Canti. 1. *Traheme post te, curremus in odorem unguentorum tuorū.* 59. B.

Canti. 2. *Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis.* 59. B.

Sapiēt. 1. *Deus mortem non fecit, nec letatur in perditione viuorum. Creauit enim ut essent omnia, & sanabiles fecit nationes orbis terrarum. Iniustitia mortis est acquisitio: impij autem manibus, & verbis accerserunt illam.* 356. A.

Sapiē. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.* 298. A. 395. A. 418. B. 421. C. 460. A. 478. A.

Sapiē. 7. *Omnium artifex docuit me sapientia.* 1. C.

Sapiēt. 8. *Attingit à sine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter.* 165. C. 374. C.

Sapiēt. 8. *Signa, & monstra scit ante quàm fiant, & euentus temporum, & seculorum.* 529. A.

Sapiēt. 8. *Sciui quoniã aliter non possem esse continens, nisi Deus det.* 97. C.

Sapiē. 9. *Cogitationes mortaliū timide, & incerta pronidētia nostra.* 371. A.

Sapiē. 11. *Nihil odisti eorum, quae fecisti.* 188. A.

Simi-

Sacra Scriptura.

Sapi. 14. *Similiter autem odio sunt Deo impius, & impietas illius.* 188. A.

Ecclesia. 7. *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in aeternum non peccabis.* 94. B.

Eccle. 15. *Ne dixeris, per Deum abest: quae enim odit, ne feceris. Non dicas ille me inplauit: non enim necessarij sunt ei homines impij. Omne execrumentum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.* 187. B.

Eccle. 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: adiecit mandata & praecepta sua, & c.* 140. A.

Eccle. 17. *Deus de terra creauit hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & secundum se vestiuit illum virtute.* 14. A.

Eccle. 23. *Oculi Domini lucidiores sunt super Solem, circumspicientes omnes vias hominum, profundum abyssi, hominum corda intuentes in absconditas partes. Domino enim Deo, antequàm crearentur, omnia sunt agnita.* 329. A.

Eccle. 31. *Qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit.* 140. C. 233. B. 408. B.

Eccle. 39. *Opera omnis carnis coram illo, & non est quicquam absconditum ab oculis eius. A seculo vsque in seculum respicit, & non est mirabile in conspectu eius.* 329. A.

Isaia. 1. *Hen, vindicabor de hostibus meis.* 356. A.

Isaia. 6. *Excaca cor populi huius, & aures eius aggrana, & oculos eius claudet, ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum.* 49. A.

Isaia. 26. *Omnia opera nostra operatus est in nobis domine.* 165. C.

Isaia. 40. *Qui sperant in Domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquila, current & non laborabunt, ambulabunt & non deficient.* 253. B.

Isaia. 41. *Annunciate quae ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dii estis vos.* 329. B.

Isaia. 45. *Ego Dominus creans malum.* 209. B.

Isaia. 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* 358. A.

Isaia. 48. *Prædixi tibi ex tunc, antequàm eueniret indicavi tibi, ne forte diceres, idola mea fecerunt hac, & sculptilia mea & conflatilia mandauerunt ista.* 329. B.

Isaia. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longauum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.* 496. C. 498. B.

Isaia. 63. *Quare errare nos fecisti, de vijs tuis Domine? Indurasti cor nostrum ne timeremus te.* 212. B.

Isaia. 65. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem sed contradicentem mihi.* 49. B.

Index locorum

Ierem. 8. *Eligent magis mortē, quā vitam omnes, qui residui fuerint de generatione hac pessima. Et infra. Dices ad eos, hac dicit Dominus. Nunquid qui cadit, non resurget? Et qui auersus est, non reuertetur? Quare ergo auersus est populus iste auersione cōtētiōsa.* 140. C.

Iere. 10. *Scio Domine quia non est hominis via eius, neque viri est ut ambulet, & dirigat gressus suos. Corripe me Domine: veruntamen in iudicio; ne forte ad nihilum redigas me.* 99. A.

Iere. 18. *Si pœnitentiā egerit gens illa à malo suo, agam & ego pœnitentiā super malo, quod cogitavi ut facerem ei. Si fecerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, pœnitentiā agam super homo, quod locutus sum, ut facerem ei.* 317. C. 326. A.

Iere. 26. *Stia in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda vniuersos sermones, quos ego mandavi tibi ut loquereris ad eos. Noli subtrahere verbum, si forte audiant, & conuertantur unusquisque à via sua mala; & pœniteat me mali, quod ego cogito facere eis propter malitiā, & studium eorum.* 140. C.

Ierem. 31. *Conuerte me, & conuertar &c.* 231. A.

Thren. 1. *Peccatum peccauit Hierusalē, propterea instabilis facta est.* 95. B.

Thren. 5. *Conuerte nos Domine ad te, et conuertemur.* 231. A.

Ezechiel. 14. *Homo qui posuerit immundicias in corde suo, & venerit ad prophetam interrogans per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immundiciarum suarum, ut capiatur. Et infra. Ego Dominus decepi prophetam illum.* 213. C.

Ezec. 18. *Proiecite à vobis omnes prauaricationes vestras, quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouum, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis dicit Dominus; reuertimini, & venite.* 45. B. 90. C. 141. A.

Ezec. 18. *Nunquid voluntatis mea est mors impij, & non ut conuertatur à vijs suis, & viuat? Et infra. Quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, reuertimini, & viuite.* 45. B. 90. C. (141. B. 356. B. 432. A. 436. C.)

Osee. 13. *Perditio tua Israel; tantummodo in me auxilium tuum.* 188. A. (397. C. 501. A.)

Ioelis. 2. *Conuertimini ad me in toto corde vestra.* 90. C.

Amos. 3. *Si erit malum in ciuitate quod Dominus non fecerit.* 209. B.

Ionas. 3. *Adhuc quadraginta dies & Ninive subuertetur &c.* 87. B.

Habac. i. *Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris.* 188. A.

Zacha. i. *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Ne sitis sicut patres vestri ad quos clamabant propheta priores dicentes, Hac dicit Dominus*

Sacræ Scripturæ.

minus, Conuertimini de vijs vestris malis, & non audierunt. (43. B. 90. C. 141. A. 230. C.)

2. Mach. c9. *Orabat hic scelestus Deum, à quo non esset misericordiam conuerturus.* 50. C.

Matt. 6. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* 355. B.

Matt. 6. *Et ne nos inducas in tentationem.* 210. B.

Matt. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget, &c.* 508. B.

Matt. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere.* 188. A.

Matt. 11. *Qui habet aures audiendi, audiat.* 59. A.

Matt. 11. *Va tibi Corozaim, va tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio, & cinere pœnitentiā egressi. Veruntamen dico vobis, Tyro, & Sidoni remissus erit in die iudicij, quàm vobis.* 49. B. 53. A. 57. B. (234. A. 239. B. C. 297. C. 324. C. 416. A. 477. B. 503. C.)

Matt. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, et ego reficiam vos.* 47. B. 90. C. 432. A.

Matt. 13. *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt, ut impleatur in eū propheta Isaiæ dicentis. Auditu audietis et non intelligetis, et videntes videbitis & non videbitis: incrassatum est enim cor populi huius, et auribus grauitur audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando videant oculis, et auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, et sanem eos.* 50. A.

Matt. 16. *Caro, et sanguis nō reuelauit tibi; sed pater meus qui est in cœlis.* 34. A.

Matt. 18. *Necesse est ut veniant scandala; veruntamen va homini illi per quem scandalum venit.* 128. C.

Matt. 19. *Sunt Eunuchi qui se ipsos castrauerunt propter regnum cœlorum; qui potest capere, capiat.* 97. C.

Matt. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* 69. C. 141. C. 440. C.

Mat. 20. *Simile est regnū cœlorū homini patrifamilias, qui exiit primo mane cōducere operarios in vineā &c. exponitur p. parabola.* 416. C. 440. C.

Matt. 23. *Decimatis mentam, & rutam, et omne olus.* 346. A.

Matt. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluiisti. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* 49. C. 141. B. 356. B. 477. B.

Mat. 24. *Nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur.* 421. C.

Matt. 25. *Vni dedit quinque talenta, alij autem duo, &c.* 225. C. 478. B.

Matt. 25. *Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum à cōstitutione mundi: esuriui enim, et dedistis mihi, &c.* 397. A.

Index locorum

Mat. 26. *Et si omnes scandalizati fuerint, ego nunquā scandalizabor. Etiā si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* 73.B.

Mat. 26. *Verū tamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* 357.B.

Mat. 26. *Negavit coram omnibus dicens, Nescio quid dicis, &c.* 95.B.

Marci 4. *Utro terra fructificat, primò herbam, deinde spicam.* 163.C.

Marc. 13. *Dedit eis potestatem cuiuscunque operis.* 142.B.

Lucæ. 7. *Mensis quidem multa, operarij autem pauci: rogate ergo Dominum mensis ut mittat operarios in messem suam.* 40.C.

Lucæ. 10. *Beati oculi, qui vidēt, quæ vos videtis. Dico enim vobis &c.* 417.B.

Lucæ. 11. *Decimatis mentam, & rutam, & omne olus.* 346.A.

Lucæ. 14. *Siquis venit ad me, & non odit patrem & matrem &c. non potest meus esse discipulus.* 508.B.

Lucæ 19. *Vocatis decem seruis, dedit eis decem mnas.* 225.C.

Lucæ 21. *Videte ficulneam & omnes arbores, cum producunt iam ex se fructum.* 163.C. 478.B.

Lucæ 22. *Tecum paratus sum in carcerem & in mortem ire.* 73.B.

Ioann. 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* 345.C.

Ioann. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* 44.C. 141.C.

Ioann. 1. *Plenum gratiæ & veritatis.* 496.C.

Ioann. 3. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis: sic est omnis, qui natus est ex spiritu.* 59.C.

Ioan. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in aeternum; sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam aeternam.* 230.A.

Ioann. 5. *Pater meus vsque modo operatur, & ego operor.* 165.C.

Ioann. 5. *Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* 30.B.

Ioan. 6. *Amen amen dico vobis queritis me, non quia vidistis signa &c. Et, Hoc est opus Dei ut credatis in eū, quæ misit ille.* 33.C. 55.C.

Ioan. 6. *Ego sum panis vitæ, qui venit ad me, non esuriet; & qui credit in me, non sitiet in aeternum.* 56.A.B.

Ioan. 6. *Omne, quod dat mihi Pater, ad me veniet, &c.* 56.B.

Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit illum.* 34.A. 54.C. 494.C. 498.B.

Ioan. 6. *Est scriptum in prophetis, Erunt omnes docibiles Dei.* 54.C.

Ioan. 6. *Omnis, qui audiuit à Patre & didicit, venit ad me.* 37.A. (54.B. 55.A. 58.C.)

Ioan. 10. *Si mihi non vultis credere, operibus credite.* 30.B.

Ioan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dicit Isaias, excæcavit oculos eorum.* 49.C.

Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam.* 508.C.

Ioan. 12. *Siquis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* 60.B.

Sciēt

Sacra Scriptura.

Ioan. 13. *Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus.* 496.C. 498.B.

Ioan. 14. *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me: qui autem diligit me, diligitur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* 67.B. 69.C. 256.A.

Ioan. 14. *Siquis diligit me, sermonem meum seruabit.* 67.B. 69.C.

Ioan. 15. *Ego sum vitis, vos palmites; qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum: quia sine me nihil potestis facere.* 27.B.

Ioan. 15. *Si non venissem, & locutus fuisset eis, peccatū non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* 30.B. 136.C.

Ioan. 15. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* 30.B. 49.B.

Actorū. *Neque enim est aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* 271.B. 495.B.

Acto. 4. *Conuenerunt verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxiisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel, facere quæ manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri.* 359.A.

Acto. 4. *In eo quod manum tuam extendas ad sanitates, & signa, & prodigia fieri per nomen sancti filij tui Iesu.* 234.A.

Acto. 5. *None manes tibi manebat, et venudatū in tua erat potestate.* 142.A.

Acto. 9. *Ecclesia Dei edificabatur in timore Domini, & consolatione Spiritus sancti replebatur.* 253.C.

Acto. 10. *Orationes tue & elemosyna tua ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.* 478.B.

Acto. 10. *In veritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet Deum & operatur iustitiam, acceptus est illi.* 424.A.

Acto. 13. *Crediderunt quotquot erāt præordinati in vitam aeternā.* 387.A.

Acto. 16. *Vir Macedo quidam erat stans, & deprecans eum, dicens. Transiens in Macedoniam adiua nos.* 40.C.

Acto. 16. *Cuius dñs aperuit cor, intēdere ijs quæ dicebantur à Paulo.* 34.C.

Acto. 17. *In eo viuimus, mouemur, & sumus.* 165.B.

Roma. 1. *Qui prædestinatus est filius Dei.* 422.C.

Roma. 1. *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in passionem ignominia, in reprobum sensum, ut faciant quæ non oportet, repletos omni in equitate.* 95.B. 209.A. 212.A. 501.C. 503.A.

Rom. 2. *An diuitias bonitatis eius, & patientia, & longanimitatis conuenis, ignorans quoniam benignitas Dei ad penitentiam te adducit? Secundum duritiam tuam, & impenitens cor tuum, thesaurizas tibi iram, &c.* 501.B.C.

Rom. 2. *Cum gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt.*

Index locorum

ciant, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex: qui ostēdunt opus legis scriptum in cordibus suis. 23. B.

Roma.3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et per fidem.* 273. A. 492. C. (499. A.

Roma.3. *Quem posuit propitiatorem per fidem.* 271. B.

Rom.4. *Vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt.* 393. B.

Rom.4.5. *Misit spiritum filij sui clamantem abba pater.* 346. A.

Rom.6. *Cum serui essetis peccati, liberi facti estis iustitia.* 11. B.

Rom.7. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mētis meæ, & captiuantem me in legem peccati.* 92. A.

Rom.8. *Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei.* (253. C.

Rom.8. *Quia ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* 11. B.

Rom.8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* 394. C.

Rom.8. *Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.* 385. C. 409. A. 444. A.

Rom.8. *Quos præsciuit, & prædestinavit, hos & vocavit; quos autem vocavit, hos & iustificavit.* 385. C. 394. B. 475. B.

Rom.9. *Non omnes, qui ex circumcisione sunt Israel, ij sunt Israelitæ, &c.*

10. & 11. *summam exponitur totum caput, & duo sequentia.* 461. B.

Rom.9. *Cum nondum aliquid boni egissent aut mali. Non ex operibus, &c.* (461. A. C. 487. B.

Rom.9. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est; quia maior seruiet minori: sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* 402. C. 419. A. (434. C. 461. A. C. 499. B. 507. C.

Rom.9. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui, &c.* 461. B. C. 507. C.

Rom.9. *Misererebor, cuius misereor, & misericordiam præstabo cui misererebor. Ignor non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei. Dicit enim scriptura Pharaoni, quia in hoc excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, & annuntietur nomen meum in universa terra. Ergo cuius vult, miseretur, & quem vult, indurat.* (419. A. 499. B.

Rom.9. *Non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.* 249. A. (250. B. 419. A. 508. C.

Rom.9. *Dicit itaque mihi, Quid adhuc queritur? Voluntati eius quis resistet? (O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem sicut lutus, ex eadem massa facere aliud quidē vas in honorē, aliud*

Sacræ Scripturæ.

aliud verò in contumeliam? Quòd si Deus volens ostendere iram, & iram facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostēderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriā? 400. C. 409. B. 499. C. 509. C.

Rom.9. *Quos vocavit non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee &c.* 409. B.

Rom.9. *Voluntati eius quis resistet?* 358.

Rom.10. *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autē audient sine predicante? Et infra. Ergo fides ex auditu.* 29. C. 40. A.

Rom.10. *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi.* 49. B. 477. B.

Rom.11. *Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit.* 476. A.

Rom.11. *Si autem gratia, iam non ex operibus: alioquin non esset gratia.* (492. C. 499. A.

Rom.11. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, et inuestigabiles viæ eius.* 324. C. 481. C.

Rom.13. *Qui diligit proximum, legem implevit. Et si quod est aliud mandatum in hoc verbo instauratur, diliges proximum tuum sicut te ipsum. Plenitudo ergo legis est dilectio.* 67. B.

1. Cor.4. *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.* 257. C.

1. Cor.4. *Quis enim te discernit? quid habes, quod nō accepisti? Si autē accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis.* 43. A. 60. A. 231. C. 234. (C. 239. C. 427. C. 429. B.

1. Cor.7. *Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens sua voluntatis.* 141. C.

1. Cor.7. *Volo omnes vos esse sicut me ipsum. Sed unusquisque propriū donum habet à Deo; alius quidem sic, alius verò sic. Dico autē non nuptiis, et viduis, bonū est illis si sic permanserint, sicut et ego. Quòd si non se continent, nubant: melius est enim nubere, quam vri.* 97. C.

1. Cor.9. *Nunquid Deo cura est de bobus?* 376. A.

1. Cor.9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte, cum alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar.* 399. C. 408. C.

1. Cor.10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.* (115. A. 117. B.

1. Cor.12. *Nemo potest dicere, Dñs Iesus, nisi in Spiritu sancto.* 28. C. 34. A.

1. Cor.12. *Qui operatur omnia in omnibus.* 163. A. 164. B.

1. Cor.13. *Si linguis hominū loquar, et angelarū, & si habuero prophetiā, et non uerim mysteria omnia, et omnē scientiā, et si habuero omnem fidē, ita ut mōtes trāsferā; caritatē autē non habuero, nihil sū.* 27. B.

1. Cor.13. *Si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū ita ut ardeā: caritatem autē nō habuero, nihil mihi prodest.* 118. A.

Index locorum

- 1. Cor. 14. Si conueniente uniuersa ecclesia in unum, omnes propheterent: intree autem quis infidelis, uel idolatra, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus; occulta enim cordis eius manifesta sunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians, quod uere Deus in uobis sit. 234. B.
- 1. Cor. 15. Gratia eius in me uacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum. 60. B. 96. B. 244. B. C.
- 2. Cor. 1. Non volumus ignorare uos fratres de tribulatione nostra, que facta est in Asia: quoniam supra modum grauati sumus, supra uirtutem, ita ut raderet nos etiam uiuere. 115. A. 117. B.
- 2. Cor. 3. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. 28. C. 34. A. 163. A. 164. B.
- 2. Cor. 3. Vbi spiritus Domini, ibi libertas. 11. B.
- 2. Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque, prout gessit, siue bonum, siue malum. 421. C.
- 2. Cor. 7. Qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens sue uoluntatis. 141. C.
- Ephes. 1. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo, &c. 460. C. 495. C.
- Ephes. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in caritate. Qui predestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum uoluntatis sue in laudem glorie gratia sue, &c. 385. C. (387. A. 391. B. 396. C. 418. C. 420. A. 443. C. 460. C. 494. C.)
- Ephes. 1. In quo etiam nos sorte uocati sumus, predestinati secundum propositum eius qui operatur omnia secundum propositum uoluntatis sue. 1. C. 492. B. 495. C. 498. B.
- Ephes. 2. Gratia estis saluati per fidem, & hoc non ex uobis: Dei enim donum est, non ex operibus, ut nequis gloriatur. 420. B.
- Ephes. 2. Ipsius factura sumus, creati in Christo Iesu in operibus bonis, que preparauit ut in ipsis ambulemus. 427. B. C.
- Ephes. 2. Propter quod memores estote, quod aliquando uos, qui eratis gentes &c. usque; ad illud. In habitaculum Dei in spiritu sancto. 424. B.
- Ephes. 3. Cuius rei gratia ego Paulus uinctus &c. usque ad illud. Promissionis in Christo Iesu per euangelium. 425. A.
- Ephes. 4. Quosdam dedit apostolos &c. usque ad illud, In adificationem sui in caritate. 43. C. 496. B.
- Ephes. 4. Qui est caput Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam secundum operationem in mensu-

Sacra Scriptura.

- ram uniuscuiusque membri, augmentum corporis fecit in adificationem. 496. A.
- Philip. 1. Qui cepit in uobis opus bonum, perficiet in diem Christi IESU. (247. A.)
- Philip. 1. Uobis datum est pro Christo, non solum ut credatis. 496. B.
- Philip. 2. Cum metu, & tremore uestram salutem operamini: Deus est enim qui operatur in uobis, & uelle, & perficere, pro bona uoluntate. (95. C. 247. A. 250. A.)
- Colof. 1. Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. 418. C.
- 1. Thessa. Qui & Dominum occiderunt Iesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placent, & omnibus hominibus aduersantur, prohibentes gentibus loqui, ut salua fiant; ut impleant peccata sua. Peruenit enim ira Dei super illos in finem. 49. B.
- 2. Scitis que precepta dederim uobis per dominum IESUM. Hac est enim uoluntas Dei sanctificatio uestra, ut abstineatis uos a fornicatione, &c. 355. B. 445. C.
- 2. Thess. Eo quod caritatem ueritatis non receperunt, ut salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris ut credant mendacio. 212. C.
- 2. 1. Tim. 1. Quia blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate mea. 478. A.
- 1. Tim. 2. Hoc enim bonum est & acceptum coram saluatore nostro Deo, qui uult omnes homines saluos fieri &c. 45. A. 141. B. 345. B. (347. C. 436. C. 445. C. 485. A. 487. B.)
- 2. Tim. 1. Qui nos liberauit, & uocauit nos uocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, que data est nobis in Christo Iesu. 418. C.
- 2. Timo. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, noui Dominus qui sunt eius. Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. In magna autem domo non solum sunt uasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia; & quedam quidem in honorem, quedam autem in contumeliam: si quis ergo emundauerit se ab istis, erit uas in honorem sanctificatum, & uile domino, ad omne opus bonum paratum. 325. A. 456. A. (474. B. 511. B.)
- Titum 3. Non ex operibus iustitie que fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. 420. B.
- Philem. Sine consilio tuo nihil uolui facere, ut ne uelut ex necessitate bonum tuum esset, sed uoluntarium. 141. C.
- Hebr. 2. Decebat eum, per quem omnia, & propter quem omnia, qui multos si-

Index locorum sacrae scripturae.

- ros filios in gloriam adduxerat, autorem salutis eorum per passionem consummari. 444. A.
- Hebr. 6. Terra proferens spinas, & tribulos reproba est, & maledicto proxima. 399. B.
- Heb. 12. Aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum. 496. B.
- Iacobi. 1. Nemo cum tentatur dicat, quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est: ipse autem neminem tentat. 187. B.
- Iacob. 2. Fides sine operibus mortua est. 272. B.
- Iacob. 2. Videtis quoniam ex operibus iustificatur homo. 268. C. 278. C.
- Iacob. 3. Qui verbo non offendit, hic perfectus est vir. 99. C.
1. Petri. 1. Petrus apostolus Iesu Christi electis aduenis secundum praescientiam Dei Patris in sanctificationem spiritus, in obedientiam, &c. 476. B.
1. Petri. 2. Si tamen gustastis, quia suavis est Dominus. 253. B. 256. C.
2. Petri. 1. Satagite fratres ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis: Hac enim facientes non peccabitis aliquando. 94. B. 476. B.
1. Ioan. 2. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in hoc veritas non est. Qui autem seruat verbum eius, in hoc caritas Dei perfecta est. 67. B. 69. C.
1. Ioan. 3. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. 91. C.
1. Ioan. 5. In hoc cognoscimus quia diligimus natos Dei, cum Deum diligamus, & mandata eius faciamus. Hac est enim caritas Dei, ut mandata eius custodiamus. 67. B. 69. C.
- Apoc. 2. Dedit illi tempus ut poenitentiam ageret, & non vult poenitere a fornicatione sua. 142. B.
- Apoca. 3. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuplex fias. (141. B.)
- Apoc. 3. Ecce, sto ad ostium, & pulso. Si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum. 45. B. 141. C. 234. A. 258. C. 265. A. B.
- Apo. 20. Qui non est scriptus in libro vita, missus est in stagnum ignis. (409. C.)
- Apo. vlt. Qui iustus est, iustificetur adhuc. 268. B.

INDEX PRÆCIPVARVM RERVM,
 quæ in hoc opere explicantur. Numerus indicat paginam,
 A, primam illius partem, B, secundam, C, tertiam.
 (: : : : :)

- Acceptio personarum.*
ACCCEPTIO personarum in quibusdã prædestinãdis, alijs non item; nequaquam cernitur. (423. C.)
- Actio.*
 Actio immanens est actus secûdus: non ita actio transiens. 177. B.
 Actio si à Deo autore non sit, neq; passio. 209. C.
 Actio moraliter mala non potest esse volita à Deo, sed solum permilla: passio verò non mala, cum ea actione coniuncta, potest esse à Deo volita. 209. C.
 Actiones supernaturales liberi arbitrij, etiam spectatæ præcisè ut ab eo emanât, quo pacto in Deum referantur. 428. B. C.
- Actus.*
 Actus mali moraliter, materialisue peccati naturalis bonitas, quatenus in Deum naturæ autorem, primamq; rerum causam reduci debeat. 208. B.
 Actus arbitrij supernaturalis non soli quantitati auxiliij gratiæ cooperantis respondet quoad intentionem, sed simul etiam quantitati influxus arbitrij. 225. B.
- Agens, & agere.*
 Agens liberum, & naturale quid. (12. A.)
 Agens actione immanente perfectior est dum est in actu secundo, quàm dum est in actu primo:
- id verò locum non habet in agente actione transeunte. 177. C.
 Agente Deo necessitate naturæ eo præcisè vniuersali concursu, quo re ipsa agit, contingentia rerum salua maneret. 216. B.
 Agere nullo coadiuuante, cur virtutem omnem creatam excedat, sitq; Dei proprium. 167. A. 166. B.
 Agere Deum ex necessitate naturæ, & esse omni omninò ex parte omnipotetem, contradictionem implicat. 215. A.
- Eternitas.*
 Eternitati omnia simul coexistere, quo pacto defendi possit. 288. B.
 Eternitas ut tempori correspondeat exemplo explicatur. 302. C.
- Affectio.*
 Affectio ad obiectum, quatenus est voluntatis, & non liberi arbitrij, in nobis & in angelis liberam volitionem solet antecedere. 260. A.
- Amens.*
 Amentes, & pueri aliqua efficiunt liberè, & cur neque ad culpam, neque ad meritum eis imputentur. 12. A.
- Amor.*
 Amor. Vide Dilectio. & Caritas.
- Angelus.*
 Angelis integra remanserunt naturalia post peccatum. 14. C.
 Angelis, & primis parentibus collata sunt supernaturalia, quibus vitam aeternam promereri possent. 25. C.
- Ap-

Index rerum

Approbatio.
 Approbatio ad intellectū spectat, ac sapē includit actū voluntatis. 395.C.
 Approbatio diuina comparatione beatitudinis quid. 396.A.
 Approbatio prædestinatione est posterior. 396.B.

Arbitrium.
 Arbitrium. Vide Liberum arbitriū.

Attritio.
 Attritio, quæ cum sacramento ad iustificationem est satis, bonus est actus, ac Dei donum. 81.C.
 Attritio eadem euecta esse debet adesse supernaturale, saltem per supernaturalem Dei timorē. 82.A.
 Attritio supernaturalis cum sacramento ad iustificationē sufficiens quæ, & quomodo fiat. 82.B. 264.B.

Augustinus.
 Augustini error antequam ad fidē conuerteretur. 7.A.
 Augustinus qua occasione scripsit libros de natura & gratia, & de correctione & gratia. 8.B. & 9.B.
 Augustini error circa prædestinationem, fidei quæ; initium, quem factus episcopus retractauit. 39.B.

Auxilium. (406.A.)
 Auxilia gratiæ confert Deus semper conanti ex suis naturalibus facere quod in se est. 44.A.
 Auxilia gratiæ nulli, quantumuis celerato, denegantur omnino. 46.B.
 Auxilio æquali fieri potest ut vnus vocatorum conuertatur, & alius non. 52.C.
 Auxilia gratiæ libertatem non tollunt. 54.B. 56.C.
 Auxili gratiæ adultoprestita, quod

efficacia sint, habent dependenter à libero influxu arbitrii eius cui præstantur. 57.B. 426.A.
 Auxilium particulare, quo homo naturæ lapsæ eget ut efficaciter diligat Deū super omnia, diuersum est ab eo quo iustificatur, quotidianum quæ; appellatur. 70.B.C.
 Auxilia maiora vel minora cōferre consuevit Deus iustis, prout cautiūs, & maiori cum submissione se gerunt. 96.A.
 Auxilij gratiæ nomine quid patres aduersus Pelagianos intelligant. (19.A. 117.A.)
 Auxilium particulare gratiæ præueniētis ad supernaturales actus, & concursus generalis, in quo differant. 179.B. 242.B.
 Auxilio gratiæ præueniētis priūs, saltem natura, mouet Deus, quam liberum arbitrium consentiat & cooperetur; secus autem cōcursu vniuersali. 186.A. 242.C.
 Auxilia particularia quænam gratiæ propriè dicantur. 219.A.
 Auxilia per angelos præstita inter gratiæ auxilia sint computanda. 219.C.
 Auxilij sufficiētis in efficac & inefficax diuisio. 232.B. 426.A.
 Auxilium sufficiens, quod efficac aut inefficax sit, pendet ab eius arbitrio, cui præstatur. 232.B.C. (235.B. 236.C. 426.A.)
 Auxilia ad conuersionem non sola gratiæ auxilia continent: tamen sine gratiæ auxilio nullus possit conuerti. 233.C. 239.B.
 Auxilia maiora vel minora, prædestinationis quæ; effectus, non pro qualitate

notabilium.

litate vsus libeti arbitrii præuisi, sed pro suo beneplacito confert Deus. 415.C. 416.A.
 Auxilia maiora in lege scripta, quæ naturæ, & in lege gratiæ, quam scripta, collata sunt. 416.B.C.
 Auxiliū efficac, & inefficax, ex ipsa auxiliij natura quidam non rectè constituunt. 425.C.
 Auxilio gratiæ minori potest quis adiutus resurgere, quando alius maiori non resurgit, durus quæ; perseuerat. 503.C.
 Auxilium quotidianū, quo ad perseuerandum in gratia indigemus, quæ includat. 220.A.

Beati.
 Beati ex solo intuitu diuinæ essentia, & determinationis volūtatis diuinæ, cognoscere nequeunt ea futura, quæ pendent ex arbitrio creato. 333.A.

Bonum, & bonitas.
 Bonum opus morale, quod fini naturali sit accommodatum, efficere potest homo naturæ lapsæ cum solo concursu Dei generali. 22.A.
 Bonum morale merè naturale cōmēsuracionem non habet ad beatitudinem supernaturalem. 25.B.
 Bona opera, quæ meritoria non sunt, esto sint supernaturalia, interdū nihil, & reputantur, & dicuntur apud scripturam sacram. 27.B.
 Bonū non reputat interdū Augustinus, nisi quod cū caritate est cōiūctum, aut in suo ordine & gradu cōmēsuracionem cum beatitudine habet. 27.B. 87.C. 107.A.
 Bonum opus morale difficile an in vno temporis momēto præstare

possimus sine speciali auxilio Dei. (101.A.)
 Bona nostra opera, quæ à nostro dependunt arbitrio, ut Deus velit, tum conditionata, tum absoluta voluntate. 207.B.
 Bonitas naturalis actus mali moraliter, materialisue peccati, quatenus in Deum naturæ autorem, primam quæ; rerum causam reducenda sit. 208.B.
 Bonus vsus liberi arbitrii primam gratiā antecedens, nequæ; causa, nequæ; ratio est prædestinationis. 415.C.
 Bonus vsus gratiæ iam acceptæ non est causa aut ratio prædestinationis. 420.A.
 Bonus vsus liberi arbitrii totus, qui in effectu prædestinationis includitur, duas causas partiales ac liberas habet, à quarum quauis ita pendet, ut ea pro sua libertate non influente, omnino non sit. 450.C.
 Bonus vsus liberi arbitrii, etiam ut præcisè ab arbitrio emanat, quo pacto in Deum ipsum etiam referatur. 452.A.
 Bona opera, quæ scripturæ, & concilia fieri posse negat sine speciali auxilio Dei, quæ sint. 27.A.

Caritas.
 Caritas vita est spiritalis animæ, (271.C.)
 Caritas qua ratione vniat perfectè Christo, ut homini. 271.C.
 Caritas vniō per actū, quæ. 272.A.
 Caritatis & gratiæ habitus operatiuus est, id quæ; naturæ necessitate, quantum est ex se. 276.C.
 Caritatis & gratiæ habitus non cōcurrit efficienter ad vltimam dif-

Index rerum

positionem ad gratiam, hoc est, ad contritionem, & dilectionem. (275.A.278.A.)

Caritatis & gratiæ habitus cur contritionem meritoriam reddat gloriæ, non verò gratiæ, in primo iustificationis instanti. 279.A.

Caritas. Vide *Dilectio*, & *Gratia*.
Cassianus.

Castitatem seruare non possumus absque speciali auxilio Dei. 97.C.

Catharini.

Catharini de prædestinatione sententia. 406.B.

Causa.

Causæ secundæ cum Deo cooperantur ad suos effectus. 163.A.

Causa prima immediatè operatur cum omni causa secunda. 165.B.

Causæ primæ proprii à nulla alia pèdere in productione & cõseruatione suorù effectuum. 166.B. 167.A.

Causa prima per concursum generalem, & secunda per particularè, agunt eadè numero actione, vtriusque concursus rationem habet. 166.C.

Causa secunda, vt ignis, sine sui mutatione calorem inducit. 167.C.

Causarum instrumetalium duo genera; vnum quod nõ agit immotum; aliud quod sine sui mutatione agit. 168.A.

Causa prima generali cõcursu non influit in secundam, sed cum secunda in effectum. 168.C.

Causæ primæ cõcursus generalis à particulari causæ secundæ determinatur ad speciem actionis, & effectus, neuterq; superfluit. 170.C.

Causa prima per concursum generalem, & secunda, quodammodo partes, & quodammodo integræ causæ sunt effectus. 174.A.

Causa prima & secunda partiales causæ sunt, partialitate causæ, nõ verò effectus. 174.A.

Causæ essentialiter subordinatæ nõ semper ita sunt affectæ, vt superior moueat inferiorem. 174.B.

Causa nulla secunda, etiam supernaturalis, producere potest actionem aut effectum sine concursu Dei generali. 166.B. 178.B.

Causa prima cur Deus dicatur cõparatione effectuum causarum secundarum. 186.B.

Causam peccati non esse Deum demonstratur. 187.B.

Causa peccati cur Deus non sit, quæ rationem pleriq; antiquorù reddiderint. 191.B.

Causa peccati cur Deus non sit, legitima ratio. 194.C.

Causa prima quatenus Deus sit earum actionum, & effectuum, qui necessitate naturæ producuntur, proprijque sunt causarum secundarum. 198.C.

Certitudo.

Certitudo diuinæ scientiæ circa contingentia futura vnde proueniat. (340.C. 341.C.)

Certitudo, & inenitabilitas effectus non idem sunt; neque ex certitudine rectè inenitabilitas colligitur. 383.A.

Chrysestomus.

Chrysestomi error (sine sua culpa) circa gratiam. 251.B.

Christus.

Christus promeruit, & obtinuit, vt nulli facienti, quod in se est, denegarentur auxilia sufficiëntia. 44.B. (47.B.)

Christus ruine generis humani perfectus reparator. 495.A.

Christus caput Ecclesiæ. 496.A.

Christi meritis eæ dispositiones in ecclesia effectæ sunt, quæ ad eiusdè Christi aduentu spectabāt. 497.B.

Christi merita legibus quibusdā à Christo quoad eorù applicationem ex patris volutate alligata sūt; in multisq; applicatione eorù solo patris arbitrio reliquit. 497.C.

Christi redemptoris necessitas. 25.A.

Christus prædestinatoru primus. 443.C.

Cogitatio.

Cogitationes, quæ illustrationes sunt gratiæ præuenientis, ab intellectu ipso, tanquam à parte causæ, efficiuntur. 259.A.

Compositus sensus & diuisus.

Compositus sensus & diuisus quando locum habeant. 238.C.

Conciliatio.

Conciliandi liberum arbitrium cù gratia, præscientia, prouidentia, prædestinatione ac reprobatione, quæ ratio probanda. 4.A.

Concilium.

Concilia antiqua, & patres de quibus credendi, sperandi, diligendi, ac pœnitèdi actibus cum Pelagianis cõtendebant. 85.A. 86.C. 88.C.

Concilijs assistit Spiritus sanctus ne in definitionibus errèt; cooperationem tamè & industriam ecclesiæ exigit. Et cur definitiones vno tempore, quàm alio, exactiores ac dilucidiores sint. 88.A.

Cõciliorum est interpretari, atque præctius definire, quæ in prioribus alijs definita sunt. 88.C.

notabilium.

Concursus.

Concursus generalis cum causa secunda in effectum, non est influxus in causam vt mota agat, sed in effectum immediatè. 169.A. 178.B.

Cõcursus Dei generalis ad omnem actionem & effectum, quæ necessitas. 169.C.

Cõcursus, neq; generalis Dei, neq; particularis causæ secundæ, superfluit. 170.C.

Cõcursus Dei generalis à particulari causæ secundæ determinatur ad speciem actionis, & effectus. 170.C. (171.B. 182.A. 196.A. 198.C.)

Concursus generalis sine particulari causæ secundæ nihil producere valet, aut è contrario: imutuoq; hi duo influxus, vt existant ex se dependent. 171.B.

Cõcursus generalis & particularis non sunt duæ actiones, sed vna numero. 171.B. 195.C. 196.A.

Concursus generalis, quid. 171.B.

Cõcursus generalis Dei, & vniuersalis Solis, in quo differat. 172.B.

Concursus Dei generalis qualis in se sit, & quo pacto à Deo emanet. 172.B.

Cõcursus Dei generalis vsq; ad eadè causis secundis ad agendum est necessarius, vt nulla, etiã supernaturalis, sine eo quicquã possit producere. 178.B. 222.A. 238.A.

Cõcursus Dei generalis cum causa operatè actione immanente, nõ est cõcursus in causam, quæ agens est, sed quatenus suscipit in se actionem & effectum. 179.A.

Concursus generalis, & auxilium particulare, quod præuenientia

Index rerum

gratia ad effectum supernaturalem nuncupatur, in quo, præter alia, differant. 179. B. 242. C.
 Concursus generalis non est influxus in causam secundam, sed cum illa in effectum, neque efficax est, ut sine causa secunda producat effectus: eorumque assertio multis erroribus ansam præbuit. 180. B. 181. B.
 Concursus Dei generalis cum libero arbitrio quo exemplo perperam explicetur. 183. B.
 Concursu generali non prius Deus concurrat ad effectus, quam causæ secundæ, aut è contrario: secus dicendum est de auxilio gratiæ præuenientis. 186. A. 242. C.
 Concursu generali eum quo viribus arbitrij producit materiale actus boni moraliter, aut peccati, producit actus ipse bonus moraliter, aut peccatum. 199. B.
 Concursu tantum generali, quem nunc adhibet, agente Deo ex necessitate naturæ, rerum contingentiæ salua maneret. 216. B.
 Concursus Dei generalis, præter influxum liberi arbitrij & gratiæ præuenientis, requiritur ad actus ad iustificationem necessarios. 222. A.
Confirmatus in gratia.
 Confirmatorum in gratia certitudo, quod non peribunt, unde proueniat. 408. B.
Consensus liberi arbitrij.
 Consensus liberi arbitrij Deo excitati & vocati, quid. 60. C. 230. C. 236. B.
 Consensus gratiæ præuenienti actus est supernaturalis. 231. B. 236. B.
Conservatio.
 Conservat Deus effectus omnes

immediatè. 165. C.
Consilium.
 Consilium quale in Deo. 391. A.
Contingentia, & contingens.
 Contingentiæ rerum fato aufertur. 5. A.
 Contingentiæ rerum salua maneret, licet Deus eo tantum concursu vniuersali, quæ nunc adhibet, ex necessitate naturæ influeret. 216. B.
 Contingens duobus modis dici potest complexio aliqua. Posteriori fatali necessitate excludit. 282. A.
 Contingentiæ radix totius vniuersitatisque eiusdem partium, quæ à solo Deo productæ sunt & conservantur, in solam Dei liberam voluntatem referenda est: tamen si Deus contingens horum causa dicitur non sit. 283. A.
 Contingentiæ qua ratione tolleretur, si fatali necessitate effectus causarum euenirent. 283. C.
 Contingentiæ radix proxima & remota effectuum causarum secundarum, quæ. 284. A.
 Contingentes non omnes effectus immediatè emanant à proxima radice contingentiæ. 284. C.
 Contingentiæ an dari possit alia proxima ratio. 285. C.
 Contingentiæ effectuum ad ordinem gratiæ spectantium quæ sit radix. 286. B.
 Contingentium futurorum esse in Deo certam scientiam ex rationibus idealibus, crediderit ne Diuus Tho. 295. A.
 Contingentiæ futura non prius existunt in æternitate, quam in tempore: neque ex eorum existentia in æternitate colligi potest præscientia de illis diuina. 300. C.
 Con-

notabilium.

Contingentiæ rerum ut cum præscientia concilietur, triplex scientia distinguenda est in Deo. 329. C.
 Contingentiæ rerum & præscientiæ Dei qua ratione coherent. 337. B.
 Contingentiæ futura. Vide, Futura contingentiæ.
Contritio.
 Contritio & attritio ut à Deo & à libero arbitrio simul efficiantur. (42. B. 222. A. 231. B.)
 Contritionem & attritionem elici posse, quoad solam actus substantiam, cum solo concursu generali Dei, affirmat communior scholasticorum sententia, & an sit amplectendum. 63. A. 118. C. 121. C.
 Contritio, etiâ supernaturalis non includit dilectionem Dei super omnia efficacem, propositumue efficacem non peccandi lethaliter, sed absolutum duntaxat. 75. A.
 Contritio, etiâ supernaturalis, non indiget tali proposito non peccandi lethaliter, quod, si tunc difficiles tentationes occurrerent, peristeret. 75. C.
 Contritio & attritio, etiâ supernaturalis, conditionale quodammodo propositum non peccandi lethaliter requirunt, diuino videlicet auxilio innitendo. 76. B.
 Contritio ab influxu arbitrij habet quod sit dolor, à Deo vero tantum à particulari causa habet, quod sit dolor speciei supernaturalis. 201. (C. 222. A. B.)
 Contritionem solet antecedere timoris affectus. 83. A.
 Contritionis actus, præter influxum gratiæ præuenientis & liberi arbitrij,

indiget concursu generali. 222. AB.
 Contritionis actus, & cuius alius supernaturalis liberi nostri arbitrij, non soli gratiæ cooperati res potest quoad intentionem. 225. B.
 Contritionis motus, qui vltima dispositio est ad gratiam, quis sit, & quomodo fiat. 263. C. 264. A.
 Contritio cur interdum minus ab eo percipiatur, qui illustriorem eam habet. 255. B.
 Contritionem cur habitus caritatis, ac gratiæ meritoria reddat vitæ æternæ, & non gratiæ in primo iustificationis instanti. 279. A.
Conuersio.
 Conuersio infidelium multum pendet à qualitate ministrorum euangelij. 40. B.
 Conuersio infidelis, aut peccatoris adulti non soli gratiæ præuenienti tribuenda est. 53. C. 54. A.
Credere.
 Credendi initium, ut ad salutem oportet, à solo Deo est per gratiam præuenientem. 39. A.
 Credendi, sperandi, diligendi ac penitendi actus, de quibus concilia, & patres cum Pelagianis concordabant, quales erant. 85. A. 86. C. 88. C.
 Credendi, sperandi ac penitendi actus, præter influxum præuenientis gratiæ, & liberi arbitrij, indigent concursu Dei generali. 222. A. B.
 Credere. Vide, Fides.
Culpa.
 Culpa. Vide, Peccatum.
Deliberatio.
 Deliberatio qualis præcesserit omnem actum liberum voluntatis diuinæ. 438. C.
 Ll 3 De-

Index rerum

Desero.
 Deseri peccatore à Deo quid. 501.C.
Despectio, & despectus.
 Despectio, qua Deus despicit.
 quid. 501.C.
 Despectus à Deo an corrigi possit.
 512.C.
 Despectio libertatem arbitrij à re-
 probo nō aufert, vt cōverti, vitāq;
 eternā, si velit, assequi possit. 512.C.
Deuotio.
 Deuotio essentialis, & vera, quā
 256.A.
 Deuotio sensibilis quā, & quantū
 adiuget. 256.B.
 Deuotionis sensibilis donum cur
 sape, etiam à iustis & dilectis, au-
 feratur. 256.C.
DEVS.
 DEVS operatur immediatē cum
 omni causa secunda. non. 165.B.
 Deus cur causa prima dicatur cōpa-
 ratione effectuum causarum crea-
 tarum. 186.B.
 Deus non esse causam peccati de-
 monstratur. 187.B.
 Deus cur peccati causa non sit, quā
 rationem pleriq; antiquorū red-
 diderint. 191.B.
 Deus non potest præcipere peccata,
 neque ad malas actiones incli-
 nare, aut eas suadere, vel prædesti-
 nare. 191.C. 192.A.
 Deus cur peccati causa nō sit. 192.C.
 Deus vt comprehendat sapientes in
 astutia sua. 359.A.
Dilectio.
 Dilectio efficax Dei super omnia exi-
 git obseruationē mādatorū omniū
 sub lethali culpa obligatiū. 67.A.
 Diligere Deū super omnia efficaci

dilectione, etiā naturali, nō potest
 homo naturæ lapsæ sine speciali
 auxilio Dei. 67.A.
 Dilectio efficax Dei super omnia,
 naturalis vna, supernaturalis alte-
 ra: & quā obseruationē mādatorū
 earū quæq; includat. 69.B.
 Dilectione efficaci, etiam superna-
 turali, potuerūt homines status in-
 nocentiæ cū solo cōcursu generali
 diligere Deum super omnia. 69.C.
 Diligere efficaciter Deū super om-
 nia nō potest homo naturæ lag-
 sæ absq; speciali auxilio Dei, etiā
 si in gratia sit constitutus. 70.A.
 Dilectio efficax Dei super omnia
 diuerso auxilio eget in homine
 naturæ lapsæ ab eo, quo is iustifi-
 catur. 70.B.
 Dilectio efficax Dei super omnia
 non est simplex actus. 71.B.
 Dilectio Dei efficax in statu inno-
 centiæ à solo libero hominis arbi-
 trio pendebat: in statu autē natu-
 ræ lapsæ simul pendet à particu-
 lari auxilio Dei. 71.C.
 Dilectio absoluta & inefficax Dei
 super omnia, etiam supernatura-
 lis, cōcedenda est media inter effi-
 cacē dilectionē, & velleitatē. 72.A.
 Diligēdi & pœnitēdi actus, de qui-
 bus cōcilia & patres cū Pelagianis
 cōtēdebāt, quales erāt. 85.A. 86.C.
 Dilectio. Vide, Caritas. 88.C.
Dispensare.
 Dispensare in præceptis decalogi, in
 quo sensu Deus nō possit. 192.B.
Dispositio.
 Dispositio tam in mente artificis,
 quā in rebus quid. 362.A.
Ecclesia.
 Eccle-

notabilium.

Ecclesiæ regimini ac cōnatui, vsui-
 q; arbitrij nri vt Deus magna ex
 parte accomodat ut leges distribu-
 endi gratiæ dona. 29.C. 43.A. 261.A.
 Ecclesiæ, euangeliue ministrorum
 qualitas multū cōducit vt infide-
 les ac peccatores cōuertātur. 40.B.
 Ecclesia à lapsu primorum parentū
 vnum corpus mysticum, cuius ca-
 put Christus quā homo. 271.B.
Effectus.
 Effectus, etiā supernaturales, quos
 Deus facere potest per causas se-
 cundas, non cōsuevit efficere per
 seipsum solum. 230.A.
 Effectum esse certū, & esse ineuita-
 biliter euerturū, non idē sunt; neq;
 ex certitudine illius ineuitabilitas
 colligi rectē potest. 383.A.
 Effectus partiales prædestinationis
 quo pacto sibi inuicē sint causæ.
 422.A.
 Effectus prædestinationis dicitur
 aliquid cōparatione Dei; nō verò
 cuiusuis alterius causæ. 454.A.
 Effectus fortuiti, vt cōparatione
 Dei tales nō sunt, satis est ab eo esse
 præuisos. 375.B.
Electio.
 Electio præddstinandorū non an-
 tecessit rationē mediōrū in finem,
 quā prædestinatio ex parte diui-
 ni intellectus dicit. 390.C.
 Electio non antecessit prædestina-
 tionem. 391.B.
 Electio duplex in Deo meditanda,
 vna, quæ in prædestinatione inclu-
 ditur. Alia quæ prædestinationē
 est posterior. 396.C.
Error.
 Error quid. 395.C.

Error Tullij circa præscientiā & di-
 uinationē futurorū cōtingentiū. 4.B.
 Error fato auferentium arbitrij li-
 bertatem. 4.C.
 Error Manichæorum circa arbitrij
 libertatem. 6.C.
 Error Pelagianorum. 7.B. 85.A.
 Error Lutheri & aliorum asserentiū
 Deum esse causam peccati. 187.A.
Euitabile.
 Euitabile & ineuitabile mediū non
 habet cōparatione eiūsdē effectus.
Existentiā. (383.B.)
 Existentiā rerum omnium simul in
 eternitate quo pacto defendi pos-
 sit. 288.B.
 Existentiā rerū nō prius est in eter-
 nitate, quā in tēpore. 300.C.
Faciens quod est in se.
 Facienti, cōstantiue ex suis natura-
 libus facere, quod in se est, semper
 Deus præstat auxilia gratiæ præ-
 uenientis. 44.A. 502.A.
Fatum, fatalisq; necessitas.
 Fato libertatem arbitrij qui abstu-
 lerint. 4.C.
 Fatū, fatalisq; necessitas, quid. 4.C.
 Fato prouidētiā qui abstulerint. 5.A.
 Fati assertio in qua acceptione er-
 rorē nō cōtineret: verum neq; in
 ea fati nomen vsurpandum. 5.B.
 Fatali necessitati Plato & Stoici
 omnia, præter humanā volūtate,
 subiecere. 5.C.
 Fatū qui hæretici asseruerint. 5.C.
 Fati assertio aduersus quos damna-
 ta. 6.B.
 Fatalem absolutamq; necessitatem
 qui asseruerint. 9.B.
 Fatum neq; consequentiæ certitu-
 dinem habet cōparatione diuinæ
 114 pro-

Index rerum

providentia, si praescientia seculi-
das certitudinem. 372.A.B.
Fides. 372.A.B.
Fidei catholicae rebus ut, tanquam re-
velatis, quocumque actu assentiamur,
necesse est doceamur revelatas
esse. 29.B.
Fidei actus quoad substantiam, id est,
mere naturalis, elici potest cum
solo concursu Dei generali. 30.A.
Fidei assensus licet quoad actus sub-
stantiam elici possit sine speciali au-
xilium Dei, saepe tamen speciale auxili-
um confert, non solum ut assensus qua-
lis ad salutem oportet eliciatur, sed
etiam omnino ut eliciatur. 34.A.
Fidei supernaturalis assensus qua
praevieniente & excitante gratia ex
parte intellectus & voluntatis in-
digeat. 35.A. 261.B.
Fidei actus & vocationem & tra-
ctionem diuinam exigit, & liberum
arbitrii influxum. 35.B.
Fidei supernaturalis habitus quam
dispositionem consequatur. 35.C.
(262.C.)
Fidei habitus in intellectu resider,
adiunctumque; habet alium habitum
infusum in voluntate, & cur eo in-
digeat. 35.C. 38.A. 262.C.
Fidei supernaturalis habitus satis
est cum solo concursu Dei gene-
rali ad actum credendi supernatu-
ralem eliciendum. 36.A. 262.C.
Fides gratia praevieniente indiget ex
parte voluntatis, quae in ipsa reci-
piatur. 37.A.
Fidei habitus supernaturalis qua
necessitate constituitur. 38.B.
Fidei initium a solo Deo est per gra-
tiam praevientem. 39.A.

Fidem ut infidelis suscipiat, quantum
a qualitate ministrorum evangelij,
conatuque ecclesiae pendeat. 40.B.
Fidem cur ordinari non suscipiat,
qui de ea nihil audierunt: cum tamen
facienti, quod in se est, Deus gra-
tiam non denegat. 40.C.
Fidei promulgatio diuersis tempo-
ribus facta. 41.A.
Fidem licet nullus, comparare pos-
sit, nisi a Deo praevientis & inte-
rioris vocatus, cur tamen peccet, qui au-
dientes evangelium, nec sentien-
tes se interioris vocatos, illud non
amplectuntur. 52.A.
Fide cur quidam ex audientibus evan-
gelij suscipiant, alij non item. 52.B.
Fides quibus auxilijs gratiae egeat.
(35.A. 54.C. 55.A. 56.C. 261.B. 262.A.)
Fides opus Dei & nostrum. 55.B. 56.C.
Fides Dei donum. 56.C.
Fides ut suscipiatur, cur multum ad-
iuvent miracula. 233.C. 239.B.
Fide mystice unimur Christo tan-
quam membra in corpore eccle-
siae; tamen caritate per se. 271.B.
Fidei qua ratione iustificatio tribu-
atur. 273.A.
Fidei initium ac fundamentum esse ius-
tificationis explicatur. 273.B. C.
Fidei, spei, caritatis & gratiae infusi
habitus operativi sunt, idque neces-
sitate naturae, quantum ex ipsis est.
(276.C.)
Fide & spe supernaturalibus spolia-
ti sunt demones simulatque pecca-
verunt. 495.A.
Fides Adam statim post peccatum
extensa est ut esset fides in Chris-
tum. 495.B.
Fides. Vide credere, & Vocationem
ad fidem. For-

notabilium.

Fortuiti effectus. C
Fortuiti effectus, ut comparatione
Dei tales non sunt, satis est a Deo
esse praevisos. 375.B.
Futurum contingens.
Futurorum contingentium esse in Deo
certam scientiam ex rationibus etiam idea-
libus, crediderit ne D. Tho. 295.A.
Futura contingentia ante eorum
existentiam quo pacto cognouit
Deus, prius ex hypothese, post-
ea absolute. 297.B.
Futura omnia contingentia cog-
noscuntur a Deo in sola determinatione
libera suae voluntatis, tanquam in
radice unica contingentiae, ut error
adversus Scotum improbat. 306.C.
Futura contingentia quomodo cog-
noscentur a Deo ante determinationem
suae voluntatis, & post illam. 311.B.
Futura contingentia cognoscendi,
ideas, essentiamque; diuinam esse ra-
tionem obiectivam, in quo sensu
sit verum. 312.C.
Futura contingentia quo pacto cer-
ta & immutabili scientia cognos-
cat Deus, libertate arbitrii & con-
tingentia rerum illis; eod quod certi-
tudo, non ex obiecto, sed ex altitu-
dine eminentiaeque cognoscentis
proveniat. 322.C.
Futurorum contingentium praes-
cientia est in Deo. 328.C.
Futura contingentia non quia sciuntur
a Deo ideo sunt futura, sed e
contrario; & quomodo a Deo
praeviseantur. 334.B.
Futura contingentia sciuntur certo
a Deo certitudine proveniente, non
ex obiecto, sed ex nobilitate cog-
noscentis. 340.C. 341.C.

Gratia. 375.B.
Gratia maior collata est per Christum,
quam fuerit in statu innocentiae. 21.C.
Gratia praeviens & excitans ad fidem,
qua. 37.A. 261.B. 262.A.
Gratia praevieniente ad fidem indiget
voluntas, quae in voluntate
ipsa recipiatur. 37.A.
Gratia praeviens ad credendum
non habitus, sed illustratio est in-
tellectus, & motio ac affectio vo-
luntatis per auxilia particularia, nec
permanet. 37.C. 261.B. 262.A.
Gratia praeviens ex solis Christi
meritis & liberalitate Dei confer-
tur. 39.B.
Gratia non tollit, sed supponit ac
perficit naturam. 39.C. 260.C.
Gratiae dona licet Deus distribuatur
ut vult, leges tamen ordinarias eadem
distribuendi vult liberi arbitrii ho-
minum, regiminique; ecclesiae magna
ex parte accomodavit. 39.C. 261.A.
Gratia praevientem ad credendum
Deus ordinari non tribuit, nisi
praevia aliunde notitia eorum quae
fides docet. 40.A. C. 261.A.
Gratia ad poenitentiam praeviens
quantum ab arbitrio eius, qui ius-
tificatur, & a ministris ecclesiae
pendeat. 41.C.
Gratia praeviens ad contritionem
& attritionem, quae. 42.A. 82.B. 263.C.
Gratiae praevientis auxilia confert
Deus semper conati facere ex suis
naturalibus quod in se est. 44.A.
Gratiae auxilia nulli, licet scelerato,
denegantur omnino. 46.B.
Gratiae soli praevienti tribuendum
non est, quod ex duobus audien-
tibus evangelium unus conuertatur,
alius non. 53.C. Gra-

Index rerum

Gratiæ auxilia libertatem non tollunt. 54. B. 55. A. B. 56. C.
 Gratiæ auxilia, quod efficacia sint, habent dependenter ab arbitrij libertate. 57. B.
 Gratiæ & caritatis habitus sine alio auxilio cur non sufficiant ad perseverandū sine culpa lethali. 113. A.
 Gratiæ auxiliij nomine quid patres aduersus Pelagianos intelligant. (19. A. 117. A.)
 Gratiæ non potest dari tantum incrementum in homine, quin ad maiorem gratiam possit deuenire. 129. B.
 Gratiæ præuenientis ac cooperantis motus libero arbitrio necessitatem non imponit, vt se ad Deū conuertat. 217. C.
 Gratiæ auxilia quæ propriè ex particularibus dicantur. 219. A.
 Gratia præueniens, liberum arbitrium & concursus generalis Dei includitur in integra causa actiui qui ad iustificationem sunt necessarii. 221. B. 222. A. B.
 Gratia præueniens res est realiter distincta ab actibus ad quos liberum arbitrium excitat. 221. C.
 Gratiæ præuenientē potest Deus, suo immediato influxu in actus iustificationis supplere. 222. C.
 Gratia præueniens cum solo libero arbitrio & concursu Dei generali sufficit ad credendum, sperandum & penitendum. 224. A.
 Gratia præueniens & cooperans seu coadiuans sunt vna & eadē diuersimodè spectata. 224. B. (229. A. 236. B. 137. C. 243. A.)
 Gratia præueniens est instrumentū

Dei, quo cum arbitrio cooperatur actus quibus iustificamur. 228. B.
 Gratia præueniens, vt cooperetur actus iustificationis, pender à cooperatione liberi arbitrij. 228. C. (241. B.)
 Gratiæ præuenienti consentire, quid. 230. C.
 Gratiæ præuenienti consentire est actus supernaturalis. 231. B. 236. B.
 Gratia præueniens non potest habere rationem gratiæ cooperantis, quin arbitrium cōuertatur, & tamen in sensu diuiso, quādo habet rationem cooperantis, potest arbitrium non conuerti. 241. A.
 Gratia, quoad id vnde rationē præuenientis sortitur, præuenit influxum liberi arbitrij ad actum supernaturale: quoad id verò, vnde rationem cooperantis nascitur, non item. 243. A. C.
 Gratiæ cooperantis rationem habent habitus fidei, spei, & caritatis cōparatione actuum, qui ab ipsis & ab arbitrio emanāt. 245. A.
 Gratiæ præuenientis, operantis, cooperantis, & subsequētis variæ acceptiones. 245. B.
 Gratia operans & cooperans quo pacto ab Aug. accipiatur. 246. A.
 Gratia subsequēns & præueniens, quæ. 247. C.
 Gratia non præuenire nostrū arbitriū, sed subsequi, falsò, sed sine culpa, credidit Chrysostomus. 251. B.
 Gratiæ motus interdū experientia deprehenduntur. 253. B.
 Gratiæ motus cur sepe nō deprehendatur ab ijs, qui eos recipiūt. 254. A.
 Gratiæ motus cur interdū sint al-

notabilium.

modum debiles. 254. B.
 Gratiæ motibus aliquando solum intellectum ac voluntatem tangit Deus, non autē partem sensitivam deuotionis dono afficit. 254. C.
 Gratiæ deuotionis sensibilis donū, atq; etiam deuotionis essentialis, quid. 254. C. 256. A. B. C.
 Gratia ac verus profectus vnde iudicanda. 255. C.
 Gratiæ motus cur facillè credi possint, qui tales nō sunt. Esto autē tales essēt, cur inde nō sumitur signū certū gratiæ gratū faciētis. 257. A.
 Gratiæ præuenientis morus efficiēt etiam sūt ab intellectu & voluntate in quibus residēt. 259. A. 261. B. 262. A.
 Gratiæ præuenientis affectus quo pacto cōcurrente simul voluntate fiant. 259. C.
 Gratiæ præuenientis motus, totusq; iustificationis discursus, vt à Deo & à nobis procedat. 260. A.
 Gratiæ præuenientis motus actiues sunt vitales: qui item sint, & quo pacto fiant. 260. C. 261. 262.
 Gratiæ præuenientis motuum, ac iustificationis ordo. 261. B.
 Gratia præueniens ad actum spei, quæ. 263. A.
 Gratia nō cōcurrit ad actū liberi arbitrij qui ad eā est dispositio. 268. A.
 Gratia gratū faciēs vnde dicta. 269.
 Gratia vita spiritualis anime. 271. C.
 Gratia prima sub meritum non cadit. 273. A.
 Gratia à cōfirmatis in ea nō aufert libertatem ad peccandū; sed certitudo, quod non peccabunt, est à diuina præscientia, quæ de cōfirmatis reuelatur. 408. B.

Gratia prima licet Christi meritis nobis conferatur, est tamen donū simpliciter gratuitum cōparatione nostri. 499. A.
 Gratiæ auxilio minori potest vnus pro sua libertate resurgere, quādo alius pro sua etiā libertate maiori auxilio perseverat durus. 503. C.
 Gubernatio.
 Gubernatio quid. 362. B.
 Habitus.
 Habitus theologalium virtutum satis sunt cum concursu Dei generali ad supernaturales actus eliciēdos. 36. A.
 Habitus theologalium virtutū per illustrationes & auxilia transeuntia donorū sapientiæ, intellectus, consilij, pietatis, &c. ad suos actus feruentius eliciendos adiuuantur. 37. C.
 Habitus gratiæ & caritatis sine speciali alio auxilio, cur nō sufficiāt ad perseverandum sine culpa lethali. 113. A.
 Habitus theologaliū virtutū operatiui sunt, idq; naturæ necessitate, quantum est ex se. 276. C.
 Habitus, siue naturales sint siue supernaturales, pendent in agendo à cooperatione potentiarum in quibus resident. 276. C.
 Habitus proprius agēdi ac influendi modus, quis. 277. A.
 Habitus cur vtamur quādo volumus, seu p nri arbitrij libertate. 277.
 Habitus, in quo instati primò est, potest cōcurrere ad actū, modò natura antecēdat influxum potētiæ ad eundē actū: secus si potētiæ influxus natura antecēdat. 277. B.
 Ha-

Index rerum

Habitibus, angelis & primis parentibus infusi, actus in primo instanti elicuerunt. 277.B.
 Habitus acquisiti non cooperantur in instanti, in quo primo generantur, sed in continuatione postea actus. 277.C.
Homo.
 Hominis quadruplex status. 13.A.
 Homo in puris naturalibus constitutus qualis esset. 13.A.
 Homo cur à recta ratione quam sapientissime recedat; cum alia suos fines ut plurimum assequatur. 13.B.
 Hominis post peccatum & ante gratiam status. 14.C.
 Hominis vires in statu naturae lapsae ante gratiam tales remanserunt, quales essent in puris naturalibus. 14.C.
 Hominis lapsi ante gratiam, & eiusdem in solis naturalibus conditi, discrimen. 15.A.
 Homo qua ratione per peccatum dicatur spoliatus in gratuitis, & vulneratus in naturalibus. 16.A.
 Homo in innocentiae statu cum solo concursu generali implere poterat totam legem naturalem. 17.A.
 Homo in statu innocentiae cum theologalium virtutum habitibus & communi Dei auxilio suam operari poterat salutem, & vitam aeternam promereri. 17.C.
 Homo in statu naturae integre plenissimam habuit libertatem ad declinandum omnia, quae à naturali & supernaturali fine poterant auertere. 18.A.
 Homo naturae lapsae cum solo concursu Dei generali efficere potest opus bonum morale, quod natu-

rali fini, non verò supernaturali, sit accommodatum. 22.A.
 Homo naturae lapsae, nec naturali dilectione efficaci, potest Deum diligere super omnia absque speciali auxilio Dei. 67.A. 70.A.
 Homo in statu innocentiae efficaci dilectione naturali & supernaturali poterat cum solo concursu generali Deum super omnia diligere. 69.C.
 Homo naturae lapsae, etiam constitutus in gratia, seruire non potest absque speciali auxilio Dei legem particularem, quae notabilem contineat difficultatem, & saepe seruanda occurrat. 70.A. 97.B.
 Homo naturae lapsae quod diutius in tentationibus sine peccato perseverat, eo potentior redditur ad resistendum in futurum. 125.A.
 Homo naturae lapsae cur vitare non possit peccata omnia, cum tamen possit singula. 125.B.
 Homo, ut ad aeternam vitam efformetur, salua ipsius libertate, luto in manu figuli ad Deum merito comparatur. 130.A.
Illustratio.
 Illustrationes intellectus gratiae praeuenientis quid. 259.A. B.
Imperium.
 Imperium intellectus ad executionem, quod à prudentia monastica vel arte proficitur, non datur, sed est actus voluntatis. 392.A.
 Imperium intellectus, quod lex sit & praecipuum alijs ex civili aut aeternae prudentiae profectum, concedendum est. 392.B.
Impotentia.
 Impotentia ad resistendum gravibus

notabilium.

bus tentationibus qualis ex Angelini sententia. 104.C.
Incarinatio.
 Incarnationem futuram non fuisse, si Adamus non peccasset, qua ratione aduersus Scotum defendatur. 441.A. 446.C.
 Incarnationis ordinem praesupponere in mente diuina ordinem gratiae, impugnatur aduersus Caiet. 443.C.
 Incarnationem antecedentia, tanquam dispositiones in Ecclesia ad Christum venturum, eiusdem Christi meritis collata sunt. 497.B.
Induratio.
 Induratio & excaecatio nunquam est in hac vita per omnimodam subtractionem auxiliiorum gratiae. 46.B.
 Indurat Deus, & obcecat, non opponendo duritiam, ac cecitatem. 46.B.
 Induratio Pharaonis qualis. 48.A.
 Induratio Iudaeorum qualis. 49.A.
 Induratio Antiochi qualis. 50.C.
 Induratio. Vide, Obduratio.
Ineuitabilitas.
 Ineuitabilitas, & certitudo effectus, non idem sunt: neque ex certitudine ineuitabilitas recte colligitur. 40.B. 383.A.
Infidelis.
 Infidelium conuersio quantum à qualitate ministrorum euangelij, conatuque ecclesiae pendeat. 40.B.
Innocentiae status, & naturae corruptae.
 Innocentiae status qualis. 13.C.
 In statu innocentiae homo cum habitibus theologalium virtutum & generali Dei concursu operari poterat suam salutem, & vitam aeternam promereri. 17.C.

In eodem statu homo plenissimam habuit libertatem ad declinandum omnia, quae à naturali & supernaturali fine poterant auertere. 18.A.
 In statu, etiam naturae corruptae, quod pacto Deus velit omnes homines fieri saluos per Christum. 436.C.
Instrumentum.
 Instrumentorum duo genera: vnum, nisi moueatur, non agit: alterum immotum agit. 168.A.
Intelligere.
 Intelligere & velle efficienter emanat ab intellectu, & voluntate. 10.B.
Iustificatio.
 Iustificatio & beatitudo, etiam in angelis, & in primis parentibus cum iustitia originali, praecisa à gratia, exigunt media supernaturalia, quae viribus suis habere non possunt. 25.B.
 Iustificationis tres actus, tanquam ab vna integra causa, simul efficiuntur sunt à libero arbitrio, à Deo influente immediate per concursum generalem, & ab eodem influente per gratiam praeuenientem. 222.A. B.
 Iustificationis actus, sine praeuio concursu gratiae praeuenientis, potest Deus, solo suo immediato in eodem actus influxu, de potentia absoluta efficere. 222.C.
 Iustificationis actus ut emanent simul ab arbitrio & à Deo. 228.B.
 Iustificationis discursus, incipiendo à gratia praeueniente, quibus modis Deo opitulante, & libero arbitrio influente fiat. 260.A.
 Iustificationis variae acceptiones. 268.B.
 Iustificatio quid. 268.B.
 Iusti-

Index rerum

Iustificationem quam definiert cōcilium Tridentinum. 268.C.
 Iustificatio non est sola peccatorū remissio. 269.A.
 Iustificationis, quæ causæ. 269.A.
 Iustificare, & iustificatio, quid. (269.B.C.)
 Iustificatiōis cuiusnam baptismus sit causa instrumentalis. 270.A.
 Iustificatio per gratiam & caritatē completur. 272.B.
 Iustificatio qua ratione fidei tribuitur. 273.A.
 Iustificatio prima sub meritum nō cadit. 273.A.
 Iustificationis exordium, atque initium & fundamentū diueria sunt in concilio Tridentino. 273.C.
 Iustificatio appellari propriè non possunt præuix ad eam dispositio nes. Neq; is qui, cooperante Deo, se ita disponit, dicit se iustificare, sed De^o est qui iustificat. 274.B.C.
 Iustificationis vltima dispositio nō fit ab habitu caritatis & gratiæ. (275.A. 278.B.)
 Iustificatiōis vltima dispositio cur gloriæ meritoria, nō verò gratiæ, aduentu habitus caritatis reddatur. 279.A.
Iustitia originalis.
 Iustitiæ originalis effectus, & cur originalis dicta sit. 13.C.
 Iustitiæ originalis, & aliorū supernaturalium carētia, rationē priuationis & pœnæ habēt cōparatiōe naturæ lapsæ: secus si in puris naturalibus fuisset condita. 15.A.
 Iustitia originalis, præcisā à gratia & virtutibus theologalibus, solum tollebat defectus humanæ

naturæ innatos. 16.A.
 Iustitia originalis eodē modo spectata, qua ratione inter naturalia dona interdum computetur. 16.A.
 Iustitia originalis qua ratione hominis naturalia penè angelorum naturalibus cōquaret. 26.A.
Iustus, & iustitia.
 Iustus in totam vitam vitare potest peccata omnia lethalia cum quotidiano auxilio: difficilius verò id potest iniustus. 93.A. 94.C.
 Iustus sine quotidiano auxilio Dei vitare nō potest diu peccata omnia lethalia. 95.C. 113.B.
 Iustitia, qua formaliter iusti sumus, est habitus caritatis & gratiæ. 269.B.
Lætitia.
 Lætitia & tristitia non sunt volitio & nolitio, sed affectus & motus voluntatis. 101.C.
Lex.
 Legem totā naturalem implere poterat homo in statu innocentie cum solo concursu generali. 17.A.
 Leges gratiæ dona distribuendi, vt Deus vsui liberi arbitrij, regiminiq; ecclesiæ magna ex parte accommodauerit. 39.C. 42.C.
 Legem totā sub culpa lethali obligantē potest iustus per totam vitam cum quotidiano particulari auxilio, quod Deus præsto est illi conferre, seruare. 93.A.
 Legem totā sub culpa lethali obligantem minùs potest diu seruare, existens extra gratiam, quàm existens in gratia. 94.C.
 Legē totā sub culpa lethali obligantē non potest diu iustus seruare sine speciali auxilio Dei. 95.C. 113.A.
 Lex

notabilium.

Legem aliquam particularem, si sepius seruanda occurrat, notabilem; cōtineat difficultatem, seruare non potest, etiā iustus, absq; speciali auxilio Dei. 97.B.
 Lex æterna est in Deo, quæ ipsimet dicat, quid rectū sit vt ab eo fiat, & quid turpe, si à se fieret. 191.C.
 Lex est imperium intellectus verbis aut literis expressum. 392.B.
 Legis gratiæ tempore lōgè maiora auxilia, quàm tempore legis naturæ & scriptæ, collata sunt. 416.C.
Liberum arbitrium, & libertas.
 Liberi arbitrij conciliandi cum gratia, præscientia, prouidentia, prædestinatione & reprobatione, quæ ratio probanda. 4.A.
 Libertatē fato auferentiū error. 4.C.
 Libertatem arbitrij, qui hæretici negauerint à 5.C.
 Libertatē qua ratione abstulerint Manichæi. 6.C.
 Liberum arbitrium creatum mali culpæ causa est & origo. 7.A.
 Liberū arbitriū negauit Lutherus. (10.A.)
 Libertatis tres acceptiones. 11.B.
 Liberum arbitrium qualiter in nobis velint esse Lutherani. 11.C.
 Liberum arbitrium quid. 12.A.
 Liberum arbitriū est voluntas præuio iudicio rationis. 12.A.
 Liberè efficiunt aliqua pueri & amentes: & cur ad culpam aut meritum eis non imputentur. 12.A.
 Libertas non est in volūtate comparatiōe omnium suorum actuum. 12.B.
 Libertas quoad exercitiū, & quoad speciem actus, quid. 12.C.
 Liberum arbitrium per peccatum

attenuatum & inclinatum atque iminutū est quoad libertatē. 16.A.
 Liberi arbitrij rationem habet voluntas, etiam cōparatione actuum supernaturalium quibus ad gratiā disponitur, & quibus promeretur augmentum gratiæ. 16.B. 90.B.
 Liberi arbitrij vires in statu innocentie. 17.A.
 Libertatem plenissimā habuit homo status innocentie ad declinandum omnia quæ à naturali & supernaturali fine poterant auertere, & ad præstandum necessaria ad eos fines. 18.A.
 Liberum arbitriū, sine speciali auxilio aut dono Dei, nihil potest fini supernaturali quoquo modo commensuratum. 24.C.
 Liberum arbitrium, etiam in angelo in puris naturalibus, & in Adamo cum sola iustitia originali absq; gratia & alio supernaturali dono, nihil potest efficere ad beatitudinē aut iustificationem cōmensuratum. 25.B.
 Libertas arbitrij, & vocatio, ac tractio diuina ad fidem necessaria, vt se non impediunt. 35.B.
 Libero nostro arbitrio suū locum relinquunt ordinariæ leges, quas Deus in distribuendis gratiæ donis statuit. 39.C. 42.C.
 Libertas ad vtrumlibet auxilijs gratiæ nō impedit. 54.B. 55.A. 56.C.
 Liberi arbitrij nullus datur actus ad iustificationem necessarius, neque ratio illius formalis, quæ non sit præcipuè à Deo. 59.C.
 Liberi arbitrij consensus Deo exci tanti & vocanti, quid. 60.C.
 Liber-

Index rerum

Libertas arbitrij sufficit, vt è duob⁹ vocatis enterius aquali auxilio, vnus cõuertatur, alius nõ ite. 52.C.
 Liberi arbitrij inclinatio & attenuatio ad diligendum Deum super omnia, qualis. 74.C.
 Libertas arbitrij à calũnijs Lutheri vendicatur. 98.B.130.A.131.C.
 Libertas ad vltierius perseueradum sine peccato non minuitur, sed augetur, mādatorũ obseruatione & cõtinẽtia à peccatis. 125.B.128.B.
 Liberũ arbitriũ non potest in tota vita efficere collectiue totũ, quod diuisiue in ea potest facere. 129.C.
 Libertate arbitrij salua, homo, vt ad eternã vitã efformetur, luto in manu figuli meritõ ad Deũ comparatur. 130.A.
 Libertatem arbitrij non negauit Augustinus, vt Lutherus petulanter voluit. 131.C.
 Libertas ad bonũ, quẽ apud Augustinũ. 28.B.87.C.107.A.132.A.133.B.
 Liberũ arbitriũ vnde dictũ. 134.A.
 Liberum arbitrium quam ex donis gratiã nanciscatur libertatem, & quam habeat ex se. 28.B.136.A.
 Libertas p peccatũ à primo parẽte amissa, quẽ. 28.B.87.C.107.A.136.A.
 Libertas arbitrij demonstratur. 137.A.
 Libertatem arbitrij præclari quĩq; philosophi asseruerunt. 139.B.
 Liberũ arbitrium in quo instãti aliquid vult, potest illud idem nolle, aut non velle. 159.B.
 Liberũ arbitrium nõ cooperari ad suos effectus, error est in fide. 163.B.
 Liberũ arbitriũ facultas est indereterminata ad vnũ, atq; adẽdõ libera ad determinadũ cõcursum Dei ge-

neralẽ ad actum vitij aut virtutis, aut cõtinẽdum omne actũ. 200.C.
 Liberũ arbitriũ gratia præueniente motum, manet liberum vt cõsentiat, ac se cõuertat, vel non. 217.C.
 Liberum arbitriũ, ac gratia præueniẽs, & Deus influẽs cõcursum generalij, vna sunt integra causa actũ qui ad iustificationem sunt necessarij. 221.B.222.A.B.
 Liberi arbitrij supernaturalis actus non solum quantitati auxiliij gratiẽ cooperantis respõdet, quoad intensionem, sed simul quantitati influxus arbitrij. 225.B.
 Libertas arbitrij, per Dei cõcursum ad supernaturales actus, non tollitur. 226.B.
 Liberi arbitrij influxum ad suum supernaturalẽ actũ antecedit gratia quoad id vnde præuenientis gratiã rationem sortitur: secus quoad id vnde rationem cooperantis gratiã habet. 243.C.
 Liberum nostrũ arbitrium præuenire, & gratiam subsequi, falso, sed sine culpa, credidit Chrysostomus. 251.B.
 Liberum arbitrium, non quã talẽ, sed quatenus voluntas & natura quãdam est, influit in motus gratiã præuenientis. 259.C.262.A.B.
 Libertatis vestigium cõcedendum in brutis quoad aliqua ipsorum opera, non libertas. 283.B.
 Libertas arbitrij tollitur, si dicatur, prius res in eternitate, quã in tẽpore, existere. 302.A.
 Liberũ arbitrium cum præsciẽtia, & prædestinatione, qua ratione quidã perperam cõciliant. 314.C.
 Libe-

notabilium.

Liberum arbitrium creatum non idẽdõ efficit hoc vel illud, quia De⁹ id præsciuit, sed idẽdõ Deus præsciuit, quia ita liberẽ erat futurum. (322.C.330.C.334.B.
 Libertas arbitrij rerumq; contingẽtia quo pacto cũ diuina præsciẽtia coherẽat. 322.C.337.B.344.A.
 Libertas arbitrij vt cũ diuina præsciẽtia cõcilietur, triplex sciẽtia distinguenda est in Deo. 329.C.
 Liberi arbitrij ac prouidentia coherẽtia ostenditur. 379.C.
 Libertatis arbitrij cum prouidentia conciliatio non aliam continet difficultatem, quã cõtineat eiusdem arbitrij conciliatio cum præsciẽtia. 381.A.B.
 Liberi arbitrij supnaturales actiones, etiam spectatã vt ab ipso præcisẽ emanãt, quo pacto in Deum referantur. 428.B.C.
 Liberum arbitrium determinat se ipsum ad malum & ad bonũ: tãmet si ad bonum, præsertim supernaturale, auxilio supernaturali simul indigeat. 429.C.
 Liberi arbitrij totus bon⁹ vsus, qui in prædestinationis effectu includitur, duas partiales habet causas liberas, Deũ scilicet & nos, à quarum quauis ita pendet, vt ea pro sua libertate non influente, omnino non sit. 450.C.
 Liberi arbitrij vsus supernaturalis qua ratione in effectu prædestinationis includatur, qua ite se teneat ex partẽ prædestinati. 451.A.
 Libertas arbitrij & prædestinatio quo pacto coherẽant. 457.A.
 Libertas arbitrij, & facultas perue-

niendi in beatitudinem, aut ab eã descedendi, vt consentiãt cũ prædestinatione, & prouidentia, ac præsciẽtia circa reprobos. 468.C. (472.A.C.
 Libertatem arbitrij cum prædestinatione, præsciẽtia & gratia cõciliandi ratio quibus fundamentis nitatur. 489.C.
 Libertatis arbitrij cum reprobatione conciliatio. 506.C.
 Libertas arbitrij, & vocatio ac tractio diuina ad fidem necessaria, vt se non impediãt. 35.B.
 Lutherus.
 Lutheri de libero arbitrio error. (10.A.
 Lutheri & aliorũ error asseretium Deũ esse causam peccati. 187.A.
 Lutheri de prædestinatione & reprobatione error. 404.B.
 Malum.
 Mali causa iuxta Manichæorum errorem. 6.C.
 Mali culpã causa non Deus, sed nostrum arbitrium. 7.A.
 Mali pœnã Deus est autor. 209.B.
 Mandata.
 Mandata. Vide legem, & præcepta. Manichæi.
 Manichæi qua ratione arbitrij libertatem abstulerint. 6.C.
 Martyr.
 Martyr vt sit, qui in gratia non existebat, non satis est pati mortem sine optimo, sed requiritur vt ex particulari supernaturali auxilio, quod facienti quod in se est nunquam deest, id fiat. 118.A.
 Meritum, & demeritum.
 Meritis & demeritis, quã nõquam Mm erunt,

Index rerum

erunt, neque premium, neque pœna debetur. 421. A. B. C.

Miracula.

Miracula cur multum adiuuent cōuersionem ad fidem. 233. C. 239. B.

Misereri Deum.

Misereri Deū alicuius, quid. 508. C.

Misereri Deū vnus peccatoris tribuendo illi auxilia quibus præuidet conuertendum, alterius verò non ita misereri, sed illum cū sufficienti auxilio, maiori, vel minori, durum relinquere non est ex ipsorum meritis, sed ex libera voluntate Dei, qui cuius vult miseretur, & quē vult indurat. 504. A.

Natura & naturalia.

Naturale & liberū agēs, quid. 12. A.

Naturalia in nobis & in angelis post peccatū integra remāserunt. 14. C.

Naturalia cōmēsurationem nō habēt ad sempiternā felicitatē. 25. B.

Naturæ lapsę ante gratiā, & in solis naturalibus cōditā, discrimē. 15. A.

Naturam supponit, perficit, ac exigit gratia in nostris operibus ad salutem necessarijs. 39. C. 42. C.

Naturæ opus cur intelligentiæ opus dicatur. 199. A.

Necessitas.

Necessitas fatalis, quæ. 15. A.

Necessitate absoluta omnia euenire, qui hæretici asseruerint. 9. B.

Notitia.

Notitia intuitiua nō est perfectior in Deo, quā simplicis intelligentiæ notitia: secus in nobis, & in angelis. 299. B.

Obduratio.

Obduratio adulei in peccato vsq; ad finem vitæ, conditio est sine

qua non esset reprobus, & quid ea sit. 398. B.

Obduratio, abdurandiq; voluntas, quid. 501. B.

Obdurat Deus non apponendo duritiem. 501. B.

Obdurat Deus duobus modis. Secundus dicitur etiam traditio in desideria cordis, desertio, atque despectio peccatoris. 501. B. C.

Obduratio, voluntasq; obdurandi, esse semper potest in pœnam ob præcedentem culpam. 503. A.

Obduratio, pprie dicta, quæ. 503. B.

Obduratio. Vide induratio.

Obcecatio.

Obcecatio. Vide induratio.

Odiū.

Odiū Esau, quid. 507. C. 508. A.

Omnipotens.

Omnipotentem omnino esse Deū, & agere ex necessitate naturæ, contradictionem implicat. 215. A.

Opera & operatio.

Opus bonū morale, quod fini naturali sit accommodatum, efficere potest homo naturæ lapsę cum solo cōcursu generali Dei. 22. A.

Opera, quæ scriptura & cōcilia fecerint non posse affirmari sine speciali auxilio Dei, quæ sint. 27. A. 87. B.

Opera, quæ meritoria nō sunt, esto sint supernaturalia, interdū nihil reputantur ac dicuntur apud sacras literas. 27. B.

Opus bonū morale difficile an in vno temporis, momento præstare possimus sine speciali auxilio Dei. 101. A. 118. B.

Opera merè naturalia cōmēsurationē non habent ad beatitudinē

notabilium.

supernaturalem. 15. B.

Operatio immanēs est, quæ dicitur actus secundus: non ita actio trāsiciens. 177. B.

Opus naturæ cur dicatur intelligentiæ opus. 199. A.

Opera nostra bona moralia Deo tanquam auctori, & primæ rerum causæ tribuuntur: non sic mala opera & peccata. 191. C.

Oratio.

Orationes multas supernaturales effectus à Deo impetrant. 493. B.

Ordo.

Ordo duplex in rebus. 361. C.

Origenes.

Origenis, & Priscilliani error, circa prædestinationem. 404. C.

Originalis iustitia.

Originalis iustitia. Vide, iustitia originalis.

Originale peccatum.

Originale peccatum in solis gratuitis nobis nocuit. 14. C.

Passio.

Passio non est à Deo auctore, si non sit actio. 209. C.

Passio non mala, coniuncta cum actioe mala moraliter, potest esse à Deo volita, licet actio volita ab eo esse non possit, sed solum permissa. 209. C.

Peccatum, & peccator.

Peccata facti ratione qui Deo tribuerint. 5. A.

Peccatum nullū est, quod per penitentiam non possit deleri. 47. C.

Peccata omnia lethalia vitare potest cōstituit in gratia cū quotidiana particulari auxilio, quod Deus præstare est paratus. 93. A. 94. B.

Peccata omnia lethalia minus potest deuitate existens extra gratiā, quā existēs in gratia. 94. C.

Peccata omnia lethalia sine speciali auxilio Dei non potest iustus diu vitare. 95. C.

Peccata omnia ab homine naturæ lapsę cur vitari non possint, cū singula possit, exēplo nō omnino accommodato solet explicari. 124. B.

Peccata quò longiori tempore ab homine naturę lapsę vitantur, eò ille robustior fit ad eadem in posterum euitanda. 125. A.

Peccata omnia cur ab homine naturæ lapsę vitari nō possint, cū possint singula. 125. B.

Peccata qua impossibilitate diu vitari non possint. 125. C.

Peccata omnia vitari nō posse, cū possint singula, accommodatissimo Aristotelis exēplo explicat. 127. A.

Peccator cur semiuuius dicatur relictus. 135. A.

Peccati causam Deum non esse, demonstratur. 187. B.

Peccati cur Deus non sit causa, quā rationem pleriq; antiquorū reddiderint. 191. B.

Peccata non potest Deus præcipere, neque ad malas actiones inclinare, aut eas suadere, vel prædestinare. 191. C. 192. A.

Peccati qua ratione Deus non sit causa, quam rationem Sotus & Canus reddiderint. 193. A.

Peccati cur Deus non sit causa, legitima ratio. 194. C.

Peccati actionē malā Deo p cōcursum gñalem influētī nō imputari, accommodato exemplo explicatur. 197. B.

Index rerum

Peccata nostra neque tãquam causa, quã illa potuit impedire, Deo imputantur. 197. C.
 Peccatum, & actus bonus moraliter, cũ eodẽ cõkursu generali viribus arbitrij, pducuntur, cum quo eorũ materiale producitur. 199. B.
 Peccata nobis abutẽribus arbitrio nostro ad id, ad quod collatũ non est, tribuuntur; non verò Deo rerũ omnĩũ autori & causã. 202. B.
 Peccatorũ nostrorũ actus, nõ Deo, sed nobis tribuendi sunt. 203. B.
 Peccati materialiter sũpti, actusue mali moraliter, naturalis bonitas quatenus in Deum, vt in naturã autoricẽ primamq; rerum causã, reducenda sit. 208. B.
 Peccatum vnum interdum pœna alterius. 209. A.
 Peccatum vnũ, quo Deus aliud peccatum punit, non aliter est à Deo, quã permissiue, influenteq; per solum cõkursum generalẽ. 209. B.
 Peccata filiorũ, quin & sempiternũ eorũ interitũ, permittit aliquãdo. Deus ob peccata parẽtum. 210. C.
 Peccator dum transgrediendo pœcepta ab ordine diuinã voluntatis recedit, relabitur in aliũ eiusdem voluntatis ordinem. 360. C.
 Peccatorũ, vt sint, non habet Deus voluntatẽ absolutã, sed solum ea permittẽdi: vult tamen ad ea cõcurrere influxu vniuersali. 361. A.
 Peccatorum permissione, quã bona Deus elicitur. 367. B.
 Peccatorũ pœnã ad ordinem quãsi secundarium diuinã prouidentiaẽ pertinent. 368. C.
 Peccata, peccatorumq; permissio,

quomodo sub diuinã prouidentia cadant. 369. C.
 Peccata quoad formale & materiale quouique diuinã prouidentia subiacent. 375. A.
 Peccatorum actus non sunt diuinẽ prouidentia effectus. 375. A.
 Peccata non sunt effectus prædestinationis; tamen illorum permissio esse possit prædestinationis effectus. 381. A. 395. A.
 Peccata cur effectus reprobationis non sint. 397. C.
 Peccandi facultas à confirmans in gratia non auferitur, sed certitudo, quod non peccabunt, est à diuinã præsentia circa confirmatos reuelata. 408. B.
 Peccatum primum pœnã rationẽ habere non potest. 502. C.
 Peccatoris vnus misereri Deũ, tribuẽdo illi auxilia quibus prouidet cõuertendũ, alterius verò non ita misereri, sed illũ cũ sufficenti auxilio, maiori vel minori, durũ relinquere, non est ex ipsorũ meritis, sed ex libera voluntate Dei, qui cuius vult miseretur, & quem vult indurat. 504. A.
 Peccata iniquorum in quos sine permissa Deus. 511. A.
 Peccata efficiunt peccatores vasa in contumeliã, obiectũ odij atq; irã Dei, interitusq; eterni dignũ. 511. B.
Peccatum originis.
 Peccatum primi parentis solum in gratuitis nobis nocuit. 14. C.
Peccatum veniale.
 Peccata omnia venialia nullus, sine singulari privilegio, quale matris Dei fuit cõcessũ, vitare põt. 91. C.
 Pecca-

notabilium.

Peccata singula venialia vitare possumus in statu naturã corruptã. 92. C.
 Peccata venialia nõ impediunt quin iustus sit is, qui illa cõmittit. 93. B.
 Peccata venialia cur cum cõmuni speciali auxilio vitari omnia non possint. 94. A.
 Peccata venialia cõ plura maioriq; vigilantia quisq; cuitat, quo sanctor est. 94. B.
 Peccatum veniale. Vide Peccatum. *Pelagius.*
 Pelagianorum error. 7. B. 85. A.
 Pelagij errorum origo. 26. B.
 Pelagij error circa prædestinationem. 405. C.
Perditio.
 Perditio cur ex peccatore, etiã dum Deus illi vult permittere peccatum. 501. A.
Permissio.
 Permissa dũtaxat à Deo quã ratione in scripturis ab eo fieri dicantur. 210. A.
 Permissio, qua Deus vnum peccatum permittit vt alterum puniat, interdum in modum pœcepti exprimitur. 213. A.
 Permissio quid sit, quid supponat, & in quo sit posita, & cur valeat hæc consequentia, Deus vult permittere hoc peccatum, ergo erit. 352. A. 361. B.
 Permissione peccatorum quã bona Deus elicitur. 367. B.
 Permissio peccatorũ ad diuinã prouidentia quo pacto spectet. 369. C.
 Permissio peccati, ob quod quis reprobatur, licet causa nõ sit talis peccati, est tamẽ cõditio sine qua

reprobatio propter tale peccatũ non esset. 398. A.
 Permissio primi peccati non habet rationem pœnã. 399. B. 502. C.
 Permissio peccati reprobi, & obduratio in illo, aliquo modo cõcedi possunt effectus reprobationis in genere causã finalis. 399. C.
 Permissio peccati in reprobis, neq; integra, neq; sufficiens causa est splendor iustitiã diuinã. 400. A.
 Permissio peccatorũ multi alij præcipui fines præter splendorem iustitiã diuinã. 400. C.
 Permissio peccatorũ, & obduratio in eis, simpliciter sunt effectus diuinã prouidentia: reprobationis verò nõ, nisi tanquã partis integri finis, ob quẽ sunt volitã. 401. B.
 Permittere peccatũ, permittendiq; voluntas, quid. 500. C.
 Permissio peccati, diuinãq; voluntas illud permittendi, esse potest non propter culpã, quãsi in illius pœnam. 502. B.
 Permittendi peccata reprobatorum fines. 511. A.
Perseuerantia.
 Perseuerare potuerunt primi parentes cũ gratia quã acceperunt absq; alio peculiari auxilio. 18. 19. 20. 22.
 Perseuerare poterat facilius homo in statu innocentia cum æquali gratia, quã possim' modò. 21. B.
 Perseuerantia sine culpa lethali, aut in gratia, in statu innocentia, à libero hominis arbitrio pendeat: in statu verò naturã lapsã, etiam à particulari auxilio Dei. 71. C.
 Perseuerantia Dei donũ, à liberatũ cooperatione arbitrij pedit. 71. C.
 Mm 3 (93. B. 97. B.)

Index rerum

Perseuerare sine noua culpa lethali minus potest existens extra gratia, quam existens in gratia. 94.C.
 Perseuerare sine lethali peccato non potest, etiam iustus, absque speciali auxilio Dei. 95.C.
 Perseuerantia sine peccato in homine naturae lapsae reddit illum robustiorem ad ulterius perseuerandum sine peccato. 125.A.
 Perseuerantiae donum quid, & quod pendeat a concursu nostri arbitrii, tanquam a conditione sine qua non erit perseuerantiae donum. 490.A.
Pharaa.
 Pharaonis obduratio qualis. 48.A.
Plato.
 Plato & Stoici omnia, praeter humanam voluntatem, fatali necessitati subiecerunt. 5.C.
Pena.
 Paeae & priuationis rationem habent carentia iustitiae originalis & aliorum donorum supernaturalium in natura lapsa: secus si in solis naturalibus fuisset condita. 15.A.
 Paeae peccatorum ad quasi secundarium diuinae prouidentiae ordinem pertinent. 368.C.
 Paeae non debetur demeritis, quae nunquam erunt. 421.B.C.
 Paeae extremum in hac vita ob antecedentia delicta, quid. 505.C.
 Paeae Deus, neque sine culpa, neque ante culpam commissam infligit. 502.C.
Poenitendi actus.
 Poenitendi & diligendi actus, de quibus concilia & patres cum Pelagianis contendebant, quales erant. (85.A. 86.C. 88.C.)

Poenitendi actus, praeter influxum gratiae praueientis & liberi arbitrii, indiget concursu Dei generali.
Potentia. (222.A.B.)
 Potentia ad vitandum singula peccata, cohaeret cum impotentia ad vitanda omnia. 523.A. 128.B.
 Potentiae diuinae mensura libera Dei voluntas. 173.A.
 Potentia diuina non agit totum, quod potest, neque agere illud potest. 173.B.
 Potentiam ad praeteritum in scientia & volitione diuina comparatione futurorum contingentium qui admittant. 316.C.
 Potentia non datur ad praeteritum. (318.C. 323.C.)
Preces.
 Preces multos supernaturales effectus impetrant. 493.B.
Praecepta.
 Praecepta decalogi in quo sensu neque diuina potentia dispensari queant. 192.B.
Prædestinatio, & prædestinatus.
 Prædestinationem esse demonstratur. 385.C.
 Prædestinatio unde dicta. Et de acceptionibus verbi, destino. 385.C.
 Prædestinatio iuxta Diuum Thomam, & alios, quid. 386.B.
 Prædestinatio iuxta alios, quid. 386.B.
 Prædestinationis acceptiones (aliae apud Patres. 387.A.)
 Prædestinationis variae definitiones. 387.C.
 Prædestinationis legitima definitio. 387.C. 455.B. 464.C. 465.A.
 Prædestinatio quasi pars prouidentiae subiecta. 388.A.

notabilium.

Prædestinatio est in Deo: executio vero & effectus illius, in prædestinatis, & in alijs rebus creatis. 388.C.
 Prædestinatio actum intellectus, & voluntatis diuinae requirit. 389.B.
 Prædestinatio cum actum intellectus, & voluntatis significet, praecipue tamen intellectus. 390.A.
 Prædestinatio, quo ad id quod ex parte diuini intellectus dicit, non fuit posterior electione prædestinandorum. 390.C.
 Prædestinatio non fuit posterior electione. 391.B.
 Prædestinatio ex parte diuini intellectus non dicit imperium, sed iudicium atque intuitum mediorem ad finem. 392.A.
 Prædestinationis effectus, quae comprehendat. 394.A.
 Prædestinatiois vt quippiam sit effectus, esse debet a Deo, & conducere ad beatitudinem re ipsa assequenda, vel esse debet beatitudo ipsa. (395.A.)
 Prædestinatiois effectus non sunt peccata; tamen illorum promissio prædestinatiois effectus esse possit. 395.A.
 Prædestinationi cur nullus actus diuinus quasi contrarie opponat. 397.B.
 Prædestinatio an habeat causam, in quo sensu disputetur. 403.B.
 Prædestinationis quoad partiales effectus datur causa. 403.C.
 Prædestinationem & reprobationem quale varij heretici constituerint. (404.B.)
 Prædestinati sunt omnes quotquot vitam aeternam assequuntur. 408.A. 408.C.
 Prædestinationis radicem quoniam ex parte vsus liberi arbitrii praesupponit.

constituunt. 411.A.
 Prædestinationem qui ita constituunt, multum a Pelagianis distant. 414.C.
 Prædestinatio non est propter bonum vsus liberi arbitrii primam gratiam antecedentem. 415.C.
 Prædestinatio non est propter bonum vsus liberi arbitrii, qui gratiam gratum facientem sequitur. 420.A.
 Prædestinatio & reprobatio parvulorum non est ob qualitatem vsus liberi ipsorum arbitrii, qui futurus esset, si ad rationis vsus pueniret. 421.A.
 Prædestinationis effectus partiales quomodo sibi inuicem sint causae. 422.A.
 Prædestinationis, quoad integrum effectum, non datur causa ex parte prædestinati. 422.B.
 Prædestinatiois Adami posterorum, quod non detur causa, praclarissimum lumen exemplum in prædestinatione Christi ait Aug. 422.C.
 Prædestinatio quorundam, & non aliorum, vt ratione careat acceptionis personarum. 423.C.
 Prædestinationis & reprobationis radicem constituunt quidam in voluntate conferendi auxilium, quod ex ipsa auxilij natura sit efficax. 425.C.
 Prædestinationem non ita habere vt comunior scholasticorum sententia asseruit. 431.B.
 Prædestinationis & reprobationis progressum quibus instantibus peperat Scotus meditet. 433.A. 483.C.
 Prædestinationem & reprobationem fuisse post praesentiam peccatorum, Augustinus & multi alij existimant. 434.B.
 Prædestinationem fuisse sine vlla

Index rerum

ratione ex parte prædestinatorum: reprobationem verò ob originis peccatum, affirmat Aug. 434. C. De prædestinatione cõmuniorem scholasticorum sententiã quo pacto quidã interpretentur, vt cum Augustino omnino cõsentiãt. 435. C. Prædestinatio an præsupponat præsciãtiã futurorum cõtingentiũ, atq; adeo peccatorum, expeditur. 436. C. Prædestinationem, etiam Christi vt hominis, antecessit cognitio futurorum omnium contingentium, ex hypothesi dumtaxat. 438. A. Prædestinationẽ ac reprobationẽ, & vniuersim actum omnem liberum diuinã voluntatis, qualis deliberatio atecesserit. 438. C. 480. C. Prædestinationis & reprobationis progressum nulla ratione esse meditandum introductis instatibus, in quibus Deus voluerit, aut præuiderit vnum ante aliud. 439. C. Prædestinationem non antecessit præuisio absoluta peccati, & ruinã generis humani, sed solùm ex hypothesi. 439. C. Prædestinationem & decretum circa ordinem gratiã & incarnationẽ nõ antecessit præuisio peccatorum inesse futuro absolutẽ. 442. A. Prædestinatorum primus Christus. (443. C. Prædestinatio, & reprobatio, vnã cũ volitione ceterarum rerum, quo pacto in Deo sint cõsideranda. 444. B. Prædestinationis ac reprobationis paruulorum, & adultorum, discrimen. 447. B. Prædestinatio adulti vt intelligatur, duo ante oculos habenda. (449. A. 451. B.

Prædestinatiõis effectus quid. 449. A. Prædestinationis adulti effectus supernaturalis, & simpliciter, quantum à libero ipsius arbitrio pendeat, & quãtũ à Deo. 449. B. 452. B. Prædestinationis effectus qua ratione bonũ vsum supernaturalẽ liberi arbitrij cõplectatur, & qua teneat se ex parte prædestinati. 451. A. Prædestinatiõis effectus solùm dicitur aliquid cõparatiõis Dei: nõ verò cõparatiõis alterius cause. 454. A. Prædestinationis certitudo non est ex parte mediõrum per quẽ quis est prædestinatus, sed ex parte diuinẽ præsciãtiã. 455. C. Prædestinatio facultatem ac libertatẽ ad cõtrariũ non tollit. 456. B. Prædestinatus in sensu diuiso dãnari quo pacto possit, & in cõposito, sine præiudicio libertatis, non possit. 456. B. Prædestinatio & libertas arbitrij quo pacto coherẽat. 457. A. 482. B. Prædestinatio non aliã certitudinẽ habet, quã præsciãtiã. 457. A. Prædestinationis paruulorum certitudo nõ est ex certitudine mediõrum in se, sed præsciãtiã dũtaxat. 457. B. Prædestinatio adulti, quoad integrũ effectũ, nullã habet causã ex parte prædestinati, sed in solã Dei volũtatem reducenda est. 458. B. Prædestinatione ac dilectione Iacob, & odio Esau, quid Paulus ad Rom. 9. intellexerit. 461. A. Prædestinationis paruulorum, quoad integrum effectũ, non datur causa seu ratio ex parte ipsorum, sed in Dei volũtate est reducenda. 463. C. Prædestinatio cõpletur per decretum

notabilium.

tum volũtatis, quo Deus cõferre statuit media per quã prauidit prædestinatum peruerturum in vitã æternã; sed supponit atq; includit ex parte intellectus præsciãtiã, per mediam sciãtiã inter naturalem & liberam, qua id ex hypothesi præuidit. 464. B. Prædestinatio quam præuidentiam addat supra prouidentiam in cõmune. 465. A. Prædestinationem & prouidentia, ex parte decreti volũtatis diuinã, quã ratio mediõrum præcesserit ex parte diuini intellectus. 465. B. Prædestinatiõis an detur causa vel ratio aut cõditio, cõtrouertit doctores quoad decretũ diuinã voluntatis per quod cõpletur. 465. C. Prædestinatiõis qua ratione ex parte vsus arbitrij præuisi, nec ratio, nec cõditio sine qua non, detur; sed in liberam Dei voluntatem sit referenda. 466. A. 481. A. Prædestinationis rationem habere eam mediõrum rationem, ac propositum æternum eadẽ prædestinato adulto cõferendi, pendens fuit ex præsciãtiã, qua Deus vidit, eum pro sua libertate illis peruerturũ in vitã æternã: hæc verò pẽdẽs fuit ex vsu & cooperatione arbitrij talis adulti futura. 467. C. 481. C. Prædestinato vt integrũ maneat nõ peruertur in beatitudinẽ, & reprobo ad eam deuenire. 468. A. 483. B. Prædestinatorum ac reprobatorum libertas, facultasq; peruertendi ad beatitudinẽ, aut ab ea deflectendi, vt cõsentiãt cum prædestinatiõẽ, & prouidentia, ac præsciãtiã circa reprobos. 468. C. 482. C.

Prædestinationis punctũ, abyssusq; diuini consilij. 473. B. 481. B. Prædestinatus vt esset nullus potuit efficere: tametsi quicunq; adultus ea efficere possit, quã, si faciat, perueniet in vitã æternã, ratioq; prouidentia circa ipsum habuisset rationem prædestinationis. 473. C. Prædestinationis certitudo, tanquã in radice, est in præsciãtiã media, quam prædestinatio supra prouidentiam addit, formaliter verò & omnino est in præsciãtiã libera, quã prædestinatiõẽ in Deo cõsequitur. 474. A. Prædestinatiõẽ fuisse secundum præsciãtiã, sensus duplex. 474. B. 491. B. Prædestinatio in quo sensu nõ fuit secundum præsciãtiã, vereq; id cum Augustino, & D. Tho. cõmunis sententiã affirmat. 475. A. 491. B. Prædestinatio adultorum in quo sensu fuerit secundum præsciãtiã, habitaq; fuerit ratio arbitrij ipsorum præuisi in eis prædestinandis. (475. B. 491. B. Prædestinationis Christi, vt esset filius Dei, & prædestinatiõis aliorum, discriminẽ, & cõueniãtiã. 479. A. Prædestinationis rationem sortita esse eam prouidendi rationem & decretum, quibus paruulis prædestinatis est prouisum, vnde fuerit dependens. 479. C. Prædestinatiõis explicatio in epilogum redacta. 480. B. Prædestinatiõem esse secundum præsciãtiã boni vsus liberi arbitrij quot modis possit intelligi: & vt patres possint aliquo modo ad concordiam reduci. 486. C.

Index rerum

Prædestinationem explicandi modus, quo Augustinus est vsus, vt multos, Malsilienses præsertim, turbauerit. 487.C.
 Prædestinationem, præscientiam, & gratiam conciliandi ratio cum libero arbitrio, quibus fundamentis nitatur. 489.C.
 Prædestinationis nostræ, vt cõprehedit etiam naturales effectus, nõ fuit Christ^o causa suis meritis. 493.
 Prædestinationis effectus aliquos naturales à Christi meritis trahere originem. 493.B.
 Prædestinationis nostræ, quoad integrũ effectũ supernaturalẽ, Christ^o suis meritis nõ fuit causa. 493.C.
 Prædestinationis nostræ, quoad omnẽ ipsius effectũ supernaturalem, fuit Christus suis meritis causa, si Christum ipsum, meritaq; ipsius excludas. 494.A.
 Prædestinati in Christo quo pacto simus. 498.C.
Præscientia.
 Præscientiã Dei futurorum contingentium, & diuinationem negauit Tullius. 4.B.
 Præscientia rerũ in quo sensu possit negari in Deo, & in quo sit omnino concedenda. 289.C.
 Præscientiam futurorum crediderit ne D. Th. esse in Deo, etiam ex rationibus idealibus. 295.A.
 Præscientia Dei futurorum contingentium colligi non potest ex ipsorum existẽtia in aternitate. 300.C.
 Præscientiã & prædestinationem qua ratione quidã cũ libero arbitrio perperam cõcilient. 314.C.
 Præscientia, qua Deus scit quodcũq;

futurũ cõtingẽs, tam necessaria iã nũc est, vt cõtradictionẽ implicet Deũ efficere, se id nesciuisse. 318.C.
 Præscientia, & liberi arbitrij libertas, contingẽtiaq; rerũ, quo pacto cohæreant. 322.C. 337.B. 344.A.
 Præscientia futurorum contingentium est in Deo. 328.C.
 Præscientiam peccatorum antecessisse prædestinationem & reprobationem hominum, Augustinus & multi alij existimarũt. 434.B.
 Præscientiã, quam prædestinatio ex parte intellect^o includit, datur cõditio ex parte vsus liberi arbitrij, sine qua non præxitisset in Deo.
Præteritum. 467.A.
 Præteritum quo pacto necessitatẽ contrahat. 340.A.
Præueniens gratia.
 Præueniens gratia. Vide, Gratiam præuenientem.
Propositio de præterito.
 Propositio de præterito quo pacto necessitatẽ contrahat. 340.A.
Prouidentia.
 Prouidentiam fato qui abstulerint. 5.A.
 Prouidentia diuina quid. 362.B.
 Prouidentia actus Dei internus: creatio verò & gubernatio actus externi, quibus executioni mandatur. 362.B.
 Prouidentia propriè est actus intellectus diuini, completur verò per actum voluntatis. 362.C.
 Prouidentia monarchica, qua cuncta in suos fines dirigit & gubernat, est in Deo. 363.B.
 Prouidentia pars præcipua prouidentie. 363.C.
 Pro-

notabilium.

Prouidentia diuina neque includit, neque exigit assecutionem finis, ad quem res per eam ordinatur. (364.C. 382.A.)
 Prouidentie diuine varij fines, & ordines, pulchraq; illius contemplatio, & explanatio. 366.B.
 Prouidentie diuine quasi prima intentio in angelis & hominibus condendis. 367.B.
 Prouidentie quasi secundarius ordo pœnas peccatorũ respicit. 368.C.
 Prouidentie diuine qui ordinẽ vnũ peccãdo egreditur, in alterũ eiusdẽ prouidentie relabitur. 368.C.
 Prouidentie ordinem non semper vult Deus exequi absoluta voluntate finis, sed interdum conditionata. 369.B.
 Prouidentia qua ratione circa peccata, eorumq; permissionem versetur. 369.C.
 Prouidentiam qua ratione insignes philosophi multũ ignorauerint, circa eã me cœcutierint. 370.B.
 Prouidentia diuina ob sui perfectionẽ nõquam fallitur. 370.C. 465.A.
 Prouidentia diuina, præcisa à præscientia, neque consequentis, neq; consequentie necessitatẽ effectibus liberi arbitrij imponit. 371.B.
 Prouidentie certitudine Boëtius & D. Th. quam intellexerint. 372.A.
 Prouidentia non includit præscientiam euetuam, sed ad solam prouidentie perfectionem eã præscientia spectat. 372.B. 373.B. 465.A.
 Prouidentie pars est subiecta prædestinationi, & quid prædestinatio supra prouidentiam addat. 373.C.
 Prouidentie diuine omnia subia-

cent. 374.C.
 Prouidentie diuine peccata quoad formale & materiale quouque subiaccant. 375.A.
 Prouidentie diuine subiaccant effectus fortuiti. 375.B.
 Prouidentia diuina cur se extēdat ad effectus naturaliter necessarios. 375.C.
 Prouidentia solũ est circa ea quę aliquo modo sunt in potestate prouisoris. 376.A.
 Prouidentia diuina quorundam rerũ dicitur esse peculiariter. 376.A.
 Prouidentia diuina immediatè est de omnibus: illius verò executio interdum causarum secundarum interuentum non excludit. 376.C.
 Prouidentia diuina quibusdã effectibus necessitatẽ imponit; alijs non item. 377.A.
 Prouidentiam, & prædestinationẽ cum rerum contingentia libertateq; arbitrij quo pacto cohæreere velit Caieta. 377.B. 378.C.
 Prouidentie, & liberi arbitrij cohærentia ostenditur. 379.C.
 Prouisi nõ sunt effectus omnes vt essent, ac ita fierent, neque Deus illis præparauit causas vt eo pacto euenirent, neque eos esse voluit voluntate absoluta & efficaci; sed solũ voluit eos permittere. 379.C.
 Prouidentia, licet à prouidendo distincta sit, longè tamen diuersa est à præscientia. 380.C.
 Prouidentie diuine effectus solũ sunt, vel fines à Deo intenti, vel vel media ad eosdem fines à Deo præparata. 380.C.
 Pro-

Index rerum

Providentiæ diuinæ effectus non sunt actus peccatorum, sed solâ eorum permissio. 381.A.
 Providentiæ cum arbitrij libertate, cum cuitabilitate peccatorû, nec non pœnarum, quæ illa cõsequuntur, cõciliatio, non aliam difficultatem cõtinet, quàm præscientiæ cum his conciliatio. 381.A.B.
 Providentiæ diuinæ effectus non sunt mortes iniustæ, aut fortuitò euenientes, sed solùm earum permissio; & vnde certitudinem habeant. 381.C.
 Providentiæ, & prædestinationis non alia certitudo, quàm diuinæ præscientiæ. 382.C.
 Providentiæ, præscientiæ ue diuinæ, vnde cû arbitrij libertate conciliatur. 384.B.
 Providentiæ qualis ex parte diuini intellectus præcesserit determinationem liberâ voluntatis. 464.C.
 Providentiæ circa beatitudinem; quid. 465.B.
Puer.
 Pueri æte vsum rationis aliqua efficiunt liberè; & cur ad culpâ aut meritum eis nõ imputetur. 12.A.
 Pueros aliquos perire nemine valente eis remedium afferre, non tollit, quòd Deus cõditionata voluntate veller oēs saluos fieri. 350.B.
Punitio.
 Punitio ad quâsi secundariû diuinæ providentiæ ordinæ pertinet. 368.C.
Quotidianum auxilium.
 Quotidianum auxiliû, quoad perseverandum in gratia indigemus, quæ includat. 220.A.
Ratio recta.

Ratione rectâ cur homo sæpe deserat; cùm reliquæ res vt plurimû fines suos assequantur. 13.B.
Redemptor.
 Redemptoris necessitas. 25.A.
Reprobatio, & reprobus.
 Reprobatio approbationi quomodo opponatur. 395.C.
 Reprobatio creaturarum comparatione vitæ æternæ, quid. 396.A.
 Reprobatio, non prædestinationi, sed approbationi, quæ prædestinatione est posterior, directè opponitur. 396.B.
 Reprobationis effectus, qui. 397.C.
 Reprobationis cur peccata nõ sint effectus. 397.C.
 Reprobatio, iuxta Diuû Thomam, includit voluntatem permittendi peccatû reprobis: eaq; permissio, atq; obduratio in eo, effectus sunt reprobationis. 398.C.
 Reprobatio propriè neque est voluntas permittendi peccatum reprobis, neq; illam includit. 399.A.
 Reprobatio pro reiectione, & refutatione rei prius in se indignæ, vsurpatur semp in scripturis. 399.B.
 Reprobationis effectus in genere causa finalis aliquo modo cõcedi possunt permissio peccati reprobis, & obduratio in illo. 399.C.
 Reprobis, quòd in peccatum cadere permittantur, neque integra, neq; sufficiens causa est splendor iustitiæ diuinæ. 400.A.
 Reprobationis effectus sunt permissio peccatorum, & obduratio tanquam partis integri finis ob quem sunt volitæ, longèque aliter atque Dei dona sunt effectus præ-

notabilium.

prædestinationis. 401.B.
 Reprobatio qualis à quibusdâ consideretur. 401.C.
 Reprobatio est in Deo. 402.C.
 Reprobationem fuisse ob originis peccatum, qua ratione affirmet August. 434.C.
 Reprobo vt integrum maneat peruenire in beatitudinem. 468.A.
 Reprobis efficere non potuit vt esset prædestinatus; tamen ea efficere possit, quæ si faceret, perueniret in vitam æternam, ratioq; providentiæ circa illum habuisset rationem prædestinationis. 473.C.
 Reprobatorum cõparatione est triplex diuinæ voluntatis actus, nempe; permittendi peccatum illius, eum in illo obdurandi, & excludendi eum propter illud à regno cœlesti. 500.B.
 Reprobatorum comparatiõe ijdem actus: præsupponunt peccatum præsumptiuum met reprobatorum libertate ac nequitia, diuersi modè tamen. 500.C.
 Reprobationis datur causa meritoria ex parte reprobis. 504.B.
 Reprobatio requirit, tanquam cõditionem sine qua non esset, voluntatem diuinâ permittedi peccatû ob quod reprobat, & obdurandi in illo: nullus tamè horum actû est, sed est voluntas excludedi peccatorem à vita æterna tanquam ea ob tale peccatum indignû. 504.B.
 Reprobationis quoad integrû effectum (si voluntatem includeret permittendi peccatum ob quod est reprobatio) non daretur causa ex parte reprobis, sed solùm condi-

tio sine qua non præstitisset in Deo. 505.B.
 Reprobationis certitudo tota est in diuina præscientia. 506.B.
 Reprobationis cõciliatio cum arbitrij libertate. 506.C.
 Reprobatorum peccata permittendi fines. 511.A.
 Reprobi non omnes nomine depeccatorum in hac vita comprehenduntur. 512.C.
Scientia.
 Scientia Dei est causa rerum; determinata tamen per voluntatè. 1.B.
 Scientia naturalis in Deo antecedit actum liberum suæ voluntatis. 2.A.
 Scientia Dei libera, qua cognoscit hæc aut illa contingentia esse futura, cõsequitur liberû actum voluntatis diuinæ, ab eoq; pèdet. 2.B.
 Scientia naturalis Dei est causa rerum, habetq; rationem artis: non verò scientia libera. 2.C.
 Scientia intuitiua perfectior non est in Deo, quàm scientia simplicis intelligentiæ: secus in nobis, & in angelis. 299.A.B.
 Scientia Dei eorum, quæ nondum existunt, an rationem habeat scientiæ visionis, vel simplicis intelligentiæ. 303.C.
 Scientia Dei naturalis ad quæ se extendat. 306.B.
 Scientia, qua Deus scit quodcunq; contingens futurum, tam necessaria iam nunc est, vt contradictionem implicet, Deum efficere se id nesciuisset. 318.C.
 Scientia futurorum contingentium est in Deo. 328.C.
 Scien-

Index rerum

Scientia triplex distinguenda est in Deo ad arbitrij libertatem cum præscientia conciliandam. 329.C.
 Scientia merè naturalis in Deo, quæ. 329.C.
 Scientia merè libera in Deo, quæ. (329.C.)
 Scientia media inter liberam, & naturalem in Deo, quæ. 329.C.
 Scientia media cur ita appellanda, & qualis ea sit. 330.A.
 Scientia media ita Deo est propria, ut neque animæ Christi possit communicari. 331.A.
 Scientia media indiget non solum comprehensione causæ libere, sed etiam altissima & eminentissima illius comprehensione, qualis est in solo Deo. 331.B.
 Scientia media non est in Deo cõparatione sui liberi arbitrij. 331.B.
 Scientia sola merè naturalis, accedente libera determinatione voluntatis, fuit in Deo causa rerum omnium, quæ à creato arbitrio, & à vestigio libertatis brutorum, nõ pendet. 333.B.
 Scientia, tum merè naturalis, tum media inter liberam, & merè naturalem, vnà cum determinatiõe voluntatis, fuit in Deo causa rerum, quæ ab arbitrio creato pèdet. 333.C.
 Scientia libera, qua post determinatiõem suæ voluntatis sciuit Deus res futuras, non est causa rerum. 334.A.
 Scientia diuina certò scitur, quod in se est incertum, certitudine pueniẽte, nõ ex obiecto, sed ex Dei eminetia, & nobilitate. 340.C. 341.C.
Sensus compositus.
 Sensus compositus, & diuisus vbi

locum habeant. 238.C.
 Sensus compositus & diuisus in præscientia & prædestinatione quo pacto vsurpandus, ut duo extremi errores vitentur. 338.C.
Spes.
 Spei actum, quoad solã substantiã, elicere possumus cum solo concursu generali Dei, posita ex parte intellectus notitia ad id necessaria. 62.A.
 Spei actus qualiter gratia præueniẽte fiat. 263.A.
 Spe & fide supernaturalibus spoliati sunt demones simulatq; peccauerunt. 495.A.
Status.
 Status quadruplex in quo humana natura spectatur. 13.A.
 Status hominis in puris naturalibus, qualis. 13.A.
 Status innocentie, qualis. 13.C.
 Status hominis post peccatum ante gratiam. 14.C.
 Status hominis lapsi duplex, ante gratiam scilicet, & post gratiam recuperatam. 15.C.
 Status ante gratiam duplex consideratio. 15.C.
Supernaturalia.
 Supernaturalia sola commensurationem habent ad beatitudinem supernaturalem. 25.B.
 Supernaturalia nostra opera, non à nostro arbitrio, sed à Deo tanquã à particulari eorum causa habent speciem supernaturalem. 201.B.
 Supernaturales actiones liberi arbitrij, etiã spectatæ ut ab eo præcisè emanat, quo pacto in Deum referantur. 428.B.C.
 Teo

notabilium.

Tentationes.
 Tentationes difficiles an in quocunq; temporis momento superare possimus absque speciali auxilio Dei. 101.A. 118.B.
Timor.
 Timor, ut seta, amorem Dei introducit. 83.B.
Tractio.
 Tractio & vocatio diuina ad fidem necessaria, arbitrijq; libertas, ut non se impediant. 35.B.
Tristitia.
 Tristitia & lætitia non sunt volitio & nolitio, sed affectus & motus voluntatis. 101.C.
 Tristitia ut sit in volũtate, satis est nolletas, qua id, vnde tristamur, nollemus esse, esto absolute id esse velimus. 102.A.
Tullius.
 Tullij error circa præscientiam, & diuinationem. 4.B.
Velle.
 Velle & intelligere efficienter emanat ab intellectu & volũtate. 10.B.
Venialia peccata.
 Venialia peccata. Vide peccata venialia.
Virtus.
 Virtutem ac bonum non reputat interdum Augustinus, nisi quod coniunctum est cum caritate, aut in suo ordine & gradu cõmensuratione habet cũ beatitudine. 27.B.
Vocatio.
 Vocatio & tractio diuina ad fidem necessaria, arbitrijque libertas, ut non se impediant. 35.B.
 Vocatio ad fidem, illuminatiõ, ac inspiratiõ, ad intellectum per-

tinent. 37.A.
 Vocatio interna ad fidem multum pendet à conatu ecclesiæ, & qualitate ministrorum euãgelij. 40.B.
 Vocatio interna ad fidem quãtũ ab arbitrio eius, qui vocatur, pendeat. 41.B.
 Vocatorum æquali auxilio fieri potest ut vnus conuertatur, & alius non. 52.C.
Voluntas.
 Voluntas non quoad omnes suos actus est libera. 12.B.
 Voluntas humana libera est ad supernaturales actus, tam quibus ad gratiam disponitur, quã quibus augmentum illius, & gloriæ meretur. 16.B.
 Voluntas, cũ prius natura sit in quocunq; instari, quã in eo eliciat actum, prius in eo est libera ut eum eliciat vel non eliciat, quã vel actu eliciat, vel non eliciat. 160.C.
 Voluntas Dei ex æternitate liberè determinata causa est rerum & circumstantiarum eandem pro ratione talis determinatiõis. 172.C.
 Voluntas libera Dei mensura diuinae potentie. 173.A.
 Voluntas signi an aliquam voluntatem, saltem conditionatam, significet in Deo. 346.B.C.
 Voluntas antecedens & consequens ex mente Damasceni explicatur. (347.C.)
 Voluit verè Deus angelos omnes, & homines, dum condere eos in suam beatitudinem statuit, saluos fieri, si per ipsos nõ staret. 349.A.
 Voluit Deus verè toti generi humano, dum illi lapsu redemptorẽ conferre

Index rerum

ferre decreuit, beatitudinem sub
 conditione. 349.C.
 Voluntas conditionata, qua Deus
 vult omnes saluos fieri, actus est
 diuini liberi arbitrij. 350.C.
 Voluntas antecedens, & consequens
 ex Damasceno, quid. 351.B.
 Voluntas antecedens & consequens
 circa quæ à Damasceno constitu-
 antur. 352.B.
 Voluntas Dei absoluta quænam sit,
 quam Damascenus consequen-
 tem appellat. 352.C.
 Voluntas antecedens, & consequens
 quid, & vnde, ac cur ita appella-
 ta. 353.A.
 Voluntatem conditionatam, vide-
 licet, si & nos velimus, dari in Deo
 probatur. 354.C.
 Voluntas conditionata, quæ non
 impletur, velleitas est nuncupan-
 da. 356.C.
 Voluntas Dei absoluta semper im-
 pletur, & quando propriè dicatur
 efficax. 357.C.
 Voluntas quædam Dei est absolu-
 ta, quæ conditionem, si & nos ve-
 limus, non excludit, semper tamè
 impletur. 358.B.
 Voluntas Dei conditionata non
 semper impletur. 360.C.
 Voluntatis diuinæ non omnem or-
 dinem egreditur peccator, dum,
 transgrediendo præcepta, à diui-
 nz voluntatis ordine egreditur.
 (360.C.)
 Voluntatem absolutam non habet
 Deus, vt sint actus peccatorum,
 sed solum illos permittendi: vult
 tamen ad eos influere solo cõcur-
 su vniuersali. 361.A.
 Voluntas diuina exequendi ordi-
 nem suæ prouidentia, non com-
 paratione cuiuscunq; finis est ab-
 soluta, sed interdum est conditio-
 nata. 369.B.
 Volendo finem & media, non prius
 vult Deus finem, quàm media. (440.B.)
Vsus liberi arbitrij.
 Vsus bonus liberi arbitrij primam
 gratiam antecedens, neque causa,
 neque ratio est prædestinationis. (415.C.)
 Vsus bonus gratiæ iam acceptæ nõ
 est causa, aut ratio prædestinatio-
 nis. 420.A.
 Vsus totus liberi arbitrij bonus,
 qui in prædestinationis effectum
 includitur, duas causas liberas par-
 tiales habet, Deum videlicet, &
 nos, à quarum quauis ita pender,
 vt ea pro sua libertate non influ-
 ente, omnino non sit. 450.C.
 Vsus bonus liberi arbitrij, etiam vt
 præcisè ab arbitrio emanat, quo
 pacto in Deum quoque ipsum re-
 feratur. 452.A.

FINIS.

Bi

8

am gaudete cu m le